F. L. VĚK

V

Alois Jirásek

Městská knihovna v Praze

e-kniha • Praha • 2022

Městská knihovna v Praze

půjčuje

knihy, audioknihy,
obrazy, deskové hry...

nabízí prostory pro

samostatné studium,
skupinová setkání,
přednášky, konference...

pořádá

autorská čtení, přednášky,
koncerty, filmové projekce,
akce pro děti...

poskytuje online služby

e-knihy, digitalizované dokumenty,
přednášky, kurzy...

podporuje tvoření v kreativních dílnách

DOK16 pro práci se dřevem a papírem
Atelier pro šití a vyšívání
Suterén pro 3D tisk, knižní vazbu, kaligrafii a pyrografii

mlp.cz
e-knihovna.cz
knihovna@mlp.cz
facebook.com/knihovna

PRAHA
PRAGUE
PRAGA
PRAG

F. L. Věk

Obraz z dějin
našeho národního probuzení

Díl V

Alois Jirásek

Znění tohoto textu vychází z díla F. L. Věk (Díl 5) tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Československý spisovatel v Praze v roce 1977. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

Text díla (Alois Jirásek: F. L. Věk V), publikovaného Městskou knihovnou v Praze, není vázán autorskými právy.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci Creative Commons Uveďte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko.

Verze 1.0 z 22. 4. 2022.

OBSAH

I Počíná se podivuhodnou kometou, jakož i trudnou novinou 7
II Věkové hledají pomoci a přijmou nový křest..... 17
III Mladý Věk setká se s básníři a vydá se do Prahy..... 28
IV O tichých bojích..... 39
V O známých i neznámých, jmenovitě o „starci z hor“ 46
VI Ještě o známých i neznámých. Kapitola poněkud tajemná 64
VII Mladý Věk se v Praze uchytí 74
VIII Mladý Věk se dostane na písařskou židli..... 95
IX O podivném požáru 111
X O těžkých dnech. Též o při paní Hanoldové. Kapitola rozmanitá ...124
XI Mladý Věk se dostane k pokladu doktora Srnky 142
XII Mladý Věk dá se mezi „české herecké milovníky“.
Též o mistru Praxovi a jeho sousedkách..... 154
XIII Štědrovečerní epizoda 167
XIV O „svátku českého jazyka“..... 189
XV Declamatoria, jakož i varia..... 215
XVI O paní Butteauové a jejích dcerách 233
XVII Schyluje se k bouři 240
XVIII Politica 247
XIX Doktor Srnka setká se se „starcem z hor“ 265
XX O velkých návštěvách, též o jakobínské čapce..... 272
XXI Mladý Věk se od Praxů vystěhuje..... 295
XXII Ignácius Ceypek si naposledy zahraje..... 314
XXIII Mladý Věk se doví smutné noviny..... 327
XXIV Doktor Srnka navštíví „starce z hor“ 342
XXV Paní Hanoldová se do Prahy nevrátí 348
XXVI Za velikých událostí 365
XXVII Mladý Věk se dostane do paláce..... 389
XXVIII Doktor Held se s Lory rozloučí 407
XXIX O rusko-českém provození..... 415
XXX Marné lásky snažení..... 424
XXXI Několik kapitol v jedné 436
XXXII Finále 465

Příteli K. V. Raisovi

Psáno roku 1905–1906
(Zlatá Praha)

I
Počíná se podivuhodnou kometou, jakož i trudnou novinou

Mladý Věk sám sebe v duchu konejšil, že snad přece není doma s majetkem otcovým tak zle, když jej rodiče přijali tak jako jindy, když sestra Liduška jej uvítala s hlučnou radostí, když si jenom jeho hleděli jako vždy, kdykoliv přijel na prázdniny, když nikdo si ani slovem neposteskl, ani nepovzdechl. Tím se konejšil, to bral za důvod své naděje; než v tom teple upřímného vítání cítil přece jakýsi zarážející stín a najisto uspokojen nebyl.

I tu mu zůstal tajný strach, jenž jako temný přízrak tížil jej z Litomyšle až domů a zkazil mu cestu, jež mohla být radostnější nežli jiná léta, když se tentokráte vracel jako hotový, absolvovaný filosof.

U souseda Bílka mu na chvíli odtrnulo; pozapomněl, když staroch sypal otázky o světě, o novinách, událostech, jmenovitě když se vyptával, jak je v kraji, bylo-li tam také takové sucho, co jak tam platí, je-li tam také taková drahota jako tady, to že snad ne, to že ó bože už nemůže nikde být hůř, nikde větší nouze mezi lidem nežli tu a dál tady při horách. A co „pangrot[1]“, vyptával se vzrušeněji, co ten zlořečený „štátspangrot“, ten že tam jistě jako všude tady potlouk a žebráků nadělal.

Starý Bílek mluvil už rozhorleně a tak se rozohnil, že prudce šermoval pravou rukou, v níž držel červenou hliněnou hlavičku své krátké dýmky zahnuté, prosté troubele, a hněvivě rozkládal, to že je, okrást tisíce tisíců, a co tisíce, milióny lidí, může-li ten ministr, co vydal ten financpatent, spát, a bude-li moci umřít –

1 Bankrot. *Pozn. red.*

Než i u Bílků přimihl se Vašíkovi ten přízrak; tajný strach o rodiče, o rodný dům se mu ozval a nutkal jej, aby se starého Bílka optal, jak je u nich, doma u Věků, Bílek že jistě dobře ví, že by mu spravedlivě pověděl. Ale neodvážil se; bál se pravdy. Nechtěl si hroznou asi jistotou kazit chvíle prvního pobytu doma. Dnes ne, říkal si, dnes večer ne, až zítra, a kdož ví, nepovědí-li mu sami ještě dnes večer.

Nepověděli. Věková ohromená zprávou, kterouž jí svěřil muž té chvíle, co syn meškal u starého Bílka, trhla sebou, když zaslechla, že se vrací od souseda, a ulekaně prosila muže, ať Vašíkovi nic neříká, aby hned večer neslyšel, co jej a je všecky snad čeká.

U večeře i po ní hovořila nejvíc Liduška, nemajíc potuchy o tom, co matka od otce zvěděla. Věková se nutila do hovoru; vyptávala se na cestu, na Litomyšl, na tetu Barušku, na tetu Máli, a co ta hvězda, co tam o ní říkají. Mínila kometu, kteráž před týdnem, tj. dne 7. září (1811) se zjevila a od té chvíle co večer svítila.

Syn filosof vypravoval, jak ji v Litomyšli poprvé uviděl, jak se na ni dívali na zahradě za stavením, jak tety trnuly, Máli víc, jak obě úzkostně obracely oči na divnou hvězdu, Máli úzkostněji a vzdychajíc, obě že se křižovaly a teta Baruška že se skoro až zlobila, co zase bude, to že zase nová metla uhodí, jaké boží dopuštění.

Vikovi si ani nepovšimli, že se Lidka vytratila ze světnice. Přiběhla však ihned vzrušeně oznamujíc, aby se šel Vašík podívat, že kometa už vyšla, že zase svítí. A kvapila znovu ven.

Václav vyšel za ní, i matka, a také Věk vstal. Stanuli na dvorečku za stavením u zahrady, na níž se protmívalo pod zčernalými stromy. Nad nimi, nad temnými střechami sousedních příbytků a jejich přístavků, nad ztichlými, tmavými korunami stromů sousedských zahrad vysoko na hvězdnatém nebi vznášela se velká kometa neobyčejná o dvou ohonech, tvořících zářivou parabolu. Její jádro jen svítilo; oba ohony však byly bledší a ke koncům řídce mlhavé, takže za nimi viděli prokmitovat lesklý svit jiných hvězd.

Liduška, přehodivši zástěrku přes nahé paže, hleděla s naivním úžasem na tajemné znamení nebes. Tvář Věkové, kteráž v tu chvíli zapomněla se přemáhat, změnila se zármutkem i úzkostí. Ta hvězda jí dotvrzovala jejich strasti a hlásí, že bůhvíco ještě uhodí. Věk byl zachmuřen; ani si nevšiml, když se dcera na něco tiše ptala a když jí Václav něco vykládal.

Žádný z Věkovy rodiny nezpozoroval, že kdosi stanul za nimi a že se s nimi dívá. Až Václav se náhle obrátil, když ucítil, že se někdo dotkl jeho paže. Starý Bílek dlouhých, bílých vlasů za uši sčesaných tu stál, v koženkách po kolena, bos, v košili v týlu zapjaté. Vráščitá jeho tvář zapadlých úst, vyvstalé brady, s jamkami pod lícními kostmi zdála se bledší v přísvitu hvězd a zapadlé oči jako by strnuly výrazem divné tajemnosti.

Když se Václav obrátil, zdvihl Bílek levou ruku směrem k vlasatici a vydechl tlumeně v uctivé bázni:

„Napolion!“

Bílek Napoleona neměl v lásce, ale obdivoval jej náramně; jak ten obdiv rostl, rostl i strach z vítězného válečníka. Z toho obdivu i strachu věštíval, že Napoleon se nezastaví, že půjde ještě dál, dál, ať se nikdo netroštuje, že přestane, že má již dost, ten že obrátí svět naruby. Byl o tom přesvědčen, a teď mu na to vyšla kometa; tajemné to znamení měl za jistotný doklad svých „proroctví“.

„Napolion!“

Václav se obrátil po Bílkovi překvapen; nesrozuměv mlčel. Staroch hned vykládal, ať si učení třeba nevěří, ale že je jistotné, že uvidí, svět že uvidí, že ta kometa hlásí něco neobyčejného, co Napoleon jistě zas chystá, něco náramného a jistě hrozného, všecko že se před ním třese, všecko že ho poslouchá.

„Englicko ne –“ vyhrkl Václav.

Bílek mávl rukou a hned odrazil: „Ale taky mu nic neudělá.“

„Ale Rusko!“

„To je to, Vašíčku, Rusko, jediné! Tím dosud o zem neuhodil, to bude chtít porazit. Z toho bude hrozná vojna a tu nám ohlašuje tu ta –“ Obrátil zapadlé oči plné tajemné bázně ke kometě. Nedbal, že Věk zatím ustoupil do stavení a s ním Věková i Liduška. Zůstal sám s Václavem. Listí v korunách se ani nehnulo; bylo ticho. Cvrčkův hlas odkudsi ze zahrady zněl v něm ostřeji.

„Rusko, Rusko,“ povzdechl Bílek; smekl čepici a starostně pohladil své bílé, dlouhé vlasy.

„To se nedá,“ hájil Václav. „Je silné.“

„Je silné, je, viděli jsme jeho sílu, i ty, pamatuješ-li se, jak jsme před léty byli u Josefštotu se podívat na ruské vojsko. Kozáci, pěší, atalérie – Kozáci – jaké vojsko! Pravda, síla, veliká síla, ale dnes je Rusko samo a ostatní svět musí Napoliona poslouchat, i náš potentát. Rusko samojediné – počítej – A je to Napolion!“

„Ale Španihely má na krku, nemůže jich zmoci a taky nezmůže –“

„To nic, což o to; Španihely mu neublíží a Rusku nebudou nic platný. Kdežpak španihelská země! A i s těmi se vypořádá, uvidíš. Do té chvíle, nežli na Rusko udeří –“

Za té debaty došli až ke dveřím chodby, vedoucí dopředu stavení na síň. I tou chodbou rozkládal a dokládal starý Bílek své mínění; teprve na síni přestal. Do světnice již nevkročil; Věkovým dal jen ve dveřích dobrou noc, Vašíkovi však, který jej doprovodil až na podsíň, připomenul na rozchodnou:

„Snad se toho ani nedočkám, ale ty jo, a vzpomeneš na mne. Jak jsem řek: Napolion. Dej ti pánbůh dobrou noc.“

Vašík se ve světnici dlouho nezdržel. Lidka se chystala nahoru na pokojíček, kdež měla postel, a otec jej pobídl, aby si šel lehnout, že je po cestě jistě unaven. Václav cítil v tom nejen starostlivost, ale také to, že není otci do hovoru. A sám se ho také obával.

Vzadu, za velkou světnicí, v sedničce, kdež o prázdninách bývala Václavova ložnice, přestlávala Věková postel při světle lojové svíčky. Vlastně začala a hned přestala. Zapomněla na lože, stála nad ním

zkormoucená, teskně zamyšlená; připadlo jí, tady že Vašíkovi asi dlouho stlát už nebude, snad že už poslední vagace, za rok bůhvíkde už budou. Škubla sebou, když vstoupil, a hned rychle a silně natřásala podušky i svrchnici. Ani nemohla hned promluvit, jako by byla při něčem přistižena.

I Václav mlčel zaražen, čekaje v úzkostném napětí, že matka začne, že poví. Začala však o Bílkovi, toho že Vašík hned napoprvé užil, ten když se dá do vojny, že by rozkládal třeba do půlnoci jako tuhle, když se tu stavil ten pan oficír.

„Jaký oficír, maminko –“

„Pan fendrich Polák.“

„U nás se stavil? Tatínek nic neříkal.“

„To nevzpomněl. Zná se s ním od minulého podzimku; je to tuze hodný oficír, Čech, česky mluví a nic jináč.“

„Jak se s ním tatínek seznámil?“

„Ale byla tu u nás právě konškripce[2], a ten pan Polák, ten oficír, byl na té konškripci. A přitom se tak smluvili. A vtom sem přijel náhodou taky pan farář z Dobřan. Tatínek ho s tím oficírem seznámil a hned byli oba jedna ruka.“

„Je pan farář zdráv?“

„Jako ryba.“

„A u nás se stavoval ten oficír?“

„Stavil se, bodejť,“ přisvědčila Věková, ne bez jisté pochluby. Mluvila živě, jsouc ráda, že se má v hovoru čeho chytnout, že je o čem povídat, „stavil, když jel pak na Dobřany. On tam od jara zajel kolikrát k panu faráři. Ten oficír snad taky spisuje –“

„Ten oficír?“ žasl Václav.

„Spisuje, pan farář ho prý k tomu má, povídal tatínek.“

„A snad česky –“

„Česky, to víš, pan farář, ten přec –“

2 Soupis branců.

„Česky," opakoval Václav, jako by u důstojníka ani možná nebylo. „Kde je teď, v Josefově?"

Věková přisvědčila, teď že ano, ale dřív že byl někde dole a také v ohni, v těch bitvách před dvěma lety.

„A když u nás byl, právě se k tomu trefil starý Bílek. Přišel na toulku. Tos ho měl vidět, když si moh s oficírem pohovořit. To bylo vojny, a samý Napolion."

Naposled pleskla po peřině, hladivě ji přejela. Bylo ustláno a s vypravováním ocitla se v koncích.

„No tak, Vašíku," obracela, „snad se ti bude dobře spát, tak –"

Tíseň po kratičkém pozapomenutí sevřela jí zas útroby, tíseň a náhlý smutek. Byla by nejraději syna k sobě přivinula, hlavu mu pohladila, zaplakala.

Rychle se obrátila, jako by se rozhlížela, je-li všecko v pořádku.

„No, truhlu," hleděla na jeho studentskou, kterouž si přivezl, „tu ty asi dnes nebudeš rovnat –"

„Tu, maminko, nechám až na ráno –"

„Prádlo jsem ti vybrala, máš tam jen knížky –"

„Ty si zejtra vyrovnám."

„Tak dej ti pánbůh dobrou noc –"

Václav se za ní díval, že tak kvapně odchází. Povzdechl. Neřekla nic, pomýšlel, a i se usmála, ale tak – Něco je, něco jistě je. Ale oddechl si. Byl sám, v tichu, v klidu milé sedničky. Záhy ulehl a zhasil světlo. Ale vstal ještě jednou, jak si vzpomněl na vlasatici. Chtěl se ještě jednou na ni podívat. Viděl do zahrady, na zčernalé stromy, na kus nebe nad nimi; ale komety odtud nespatřil. A mrak se hnal do jasného hvězdnatého pruhu.

Ulehl, naslouchal kvapnému tikání starých dřevěných hodin na stěně, a zas myslil na matku; i ten neznámý důstojník se mu připletl do myšlenek, ten divný důstojník, jenž česky spisuje. Vtom usnul.

Když se ráno probudil, bezděky se pod peřinou libostně přichoulil; venku harašil déšť. A z něho v sedničce přítmí. Venku kalno,

ticho a v tom tichu příjemné, stejnozvučné šumění; jen občas šlehla některá kapka plněji do nevelkého okna, jež se opotilo a po němž chvatně sbíhaly krůpěje.

Václav přitáhnuv svrchnici naslouchal té jednotvárné, příjemné hudbě a díval se ven. Nebe temně sivé, zahrada v zeleni rozjasněné deštěm; stromy stály jako mátožné stíny v šedém mlhavu.

Chvíli si hověl, až mu připadlo, že by se také příjemně četlo. Ale nežli vzal z truhlice knihu, zastavil se u okna, aby se podíval na zahradu, kteréž celý rok neviděl. U plotu na dvorečku stály na déšť vynesené květináče kvetoucích fuchsií, balzamínek, mořská cibule, rozmarýna, muškát. To jistě Liduška vynesla – A jakou mají zeleninu – Přehlížel namoklou půdu v zahrádce, záhony cibule, hlávky kudrnaté, bujné kapusty, celer, stromek centifolie obalený růžemi plně rozkvetlými a pod stromkem růžové listy v závěji i různo rozváté po mokré hlíně.

Všecko pozoroval, i houštiny angreštu, malinčí u plotu větrem čechrané, přístavky v sousedství, zahrady, všecko splývavých kontur, mokré, deštěm ztemnělé a lesklé. Všude prázdno, placho, nikde ani slepice, ani vrabce.

Takový klid – Maně povzdechl. Klid – – tady, po vrchu, ale vnitř –

Odstoupil, rázem zapomenuv na zahradu, na déšť. Zachmuřilo se mu starostí. Co bude; zůstane-li jim to, nepřijde-li cizí do těchto milých míst a koutků –

V těch rozvahách se mechanicky ustrojil, otevřel studentskou svou truhlu, vybíral z ní knihy, stavěl je na stůl u zdi, knihy v prostých šedých obálkách i vázané, s rudými štítky na hřbetě, Hněvkovského Děvín, Vergilia, Rabenera, Plauta, Horáce, Wielandova Oberona a Schillerovy básně.

Těch ihned nepostavil k ostatním knihám. Zadíval se na štamblat[3] do nich vložený, na uschlou kytičku pomněnek. Byla z osic-

3 Pamětní list. *Pozn. red.*

kého údolí; tam dala mu ji Tonička Zemanova. Mihla se mu, jak tenkráte byla, v bílých pracích šatech krátkého životu, s bledě zeleným hedvábným pasem pod ňadry, s krátkými, vzdutými rukávci, v slaměném klobouku – Jak bylo tenkráte krásně v oudolíčku, v kvetoucích lukách při potoku pod vysokými olšemi, tiše stojícími v záři zapadajícího slunce!

A štamblat – Pastýřka na něm s ovečkou, odpočívající pod bílou břízou splývavých větví. Hleděl na něj; oči se mu v zamyšlení ani nehnuly – Když ten lístek dostal u sousedů na zahradě, vzpomínal, když tam Tonička přišla ke kamarádce, vlastně kvůli němu, když mu za vysokým keřem kvetoucího bezu dala ten lístek –

Zatrnulo v něm blaženou vzpomínkou i náhlým zastesknutím – Přede dveřmi se ozval Lidčin hlas. Naráz sklapl knihu a strčil ji s lístkem i s kytičkou do zásuvky stolu a chvatně otočil klíč. Svěží jako květ vstoupila Lidka, nesouc talíř kouřící se polévky. Smála se, to se vyspal, že tu jsou již podruhé se snídaní, poprvé že maminku ani neslyšel, že se ani nehnul, jak tvrdě spal.

„Ale nevím, bude-li ti chutnat." Postavila talíř na stůl. „Kyselo[4], budeš-li jíst. Kafe nemáme. Už jsme ho neměli, oh – Ani v krámě ho nemáme, nikdo se po něm neptá, jak je drahé. Ani na faře ho nevaří."

„Vždyť já ho v Litomyšli také neměl. A já kyselo rád."

Dal se do jídla, ptal se na matku, na otce.

„Pantáta odešel."

„V tom dešti? Kam –"

„Nevím; má teď mnoho starostí. Však je to na něm vidět," dodala zvážněvši.

„A maminka –"

„Byla teď na komoře."

Vtom Věková vešla.

„Liduško, jdi omýt brambory a postav je pak do nístěje."

4 Polévka z kvasu do vody zavařeného.

Václavovi se zdálo, že sestru posílá schválně pryč. Rychle dojídaje, pozoroval matku, když se vyptávala, jak se mu spalo, že už knihy rovnal a že dnes nebude moci na Dobřany k panu faráři, jak včera povídal, to že ne, když tak prší. Zdálo se mu, že za té řeči má mysl jinde. Pojednou ticho. Věková ustala, nemohouc dál; bylo jí úzko. Václava obešlo zlé tušení. Nejistě se zeptal na otce, kam šel.

„Na Opočen, na zámek –“ Věková se zamlčela, ale hluboký, třesoucí se povzdech pověděl, že to zlá cesta.

Václav položil lžíci a otočil se po matce. „Na zámek, maminko? To snad skrze ty peníze, skrze ten dluh –“

Věková přisvědčila.

„Vypověděli peníze –“

„Vypověděli a tím pangrotem, rozumíš-li, je ten dluh o hodně větší a ten kupec v Praze, co pantáta od něho béře zboží –“

„Stojespall.“

„Udělal teď v tom zlém čase pangrot a psal advokát za jeho věřitele, aby pantáta vyrovnal dluh. To je rána; je zle, pantáta si neví rady. Včera se mně svěřil, když byls u Bílků.“

„Tatínek nemůže zaplatit?“

„Hned ne a to všecko najednou. Ó bože – chudák, nač myslí –“

Václav rychle vstal a přistoupil k matce sedící na lavici. Ptal se, co je, co otec hodlá, je-li tak zle.

„Je, už si neví rady. Je zle, když – ó bože, pomysli si, chce všeho nechat a –“

Dále nemohla. Slzy jí vyhrkly. Václav se k ní sklonil, konejšil ji, těšil, ptal se, sám zaleknut, co otec hodlá, co myslí, nechat všeho –

„A chce odtud!“ Věková zaplakala.

„Odtud! Kam –“

„Do Prahy.“

Žasl, nevěřil sluchu.

„Do Prahy, vy. Vy a my všichni – Co tam –“

Věková setřela slzy.

„Pantáta myslí, že to neudrží; a když bysme tu ostali, že by ti nemoh ničím pomoct, že bys musil ze studií. A nežli by na to dopustil, nežli by ti studie zkazil a snad i celý život, povídal, a má pravdu, to necháme tu všeho a vystěhujeme se –“

„Ale jak! A teď, a do Prahy a taky nanejisto, a vy, maminko, vy, odtud z hospodářství – Ne, to ne, zůstaneme tu, budeme se bránit, jak dlouho bude možná.“

„Ale ty –“

„O mne se nestarejte.“ Cítil pojednou sílu a pevné odhodlání. „Však já se v Praze udržím, uvidíte; to by bylo –“

„Jsou hrozné časy, drahota –“

„Ta je všude. A když se přičiním, to by bylo, abych se neuchytil. Buďte bez starosti, maminko,“ těšil sebevědomě, „nebojím se a nedopustím, abyste vy kvůli mně –“ Usedl k ní. Přestala slzet; synova odhodlanost probouzela jí doufání, že by se na studiích v Praze přece snad uchytil a udržel, a zároveň jí odtrnulo v její tíživé obavě, že by musila do Prahy.

„Kdyby pánbůh dal,“ povzdychla, ale ne ještě v plné víře, „a tys to pořídil –“

„Pořídím, uvidíte,“ vpadl s důvěrou, vesele, „vy odtud nesmíte. S pantátou o tom promluvím hned, jak přijde.“

II
Věkové hledají pomoci a přijmou nový křest

Pršelo až do poledne. Václav vyšel po obědě z domu a neřekl, že jde otci naproti. Uvažoval, že když se na Opočně tak dlouho zdržel, že tam jistě má těžké jednání pro ten dluh, že snad tam shání jinde pomoc, jestliže na zámku nepovolili.

Otce došel na rozcestí k Mělčanům u kříže pod starou lipou. Bez úvodu, přímo se ho zeptal, jak pochodil na kanceláři.

„Maminka ti řekla –“

„Řekla, všechno, tatínku. Mluvili jsme o tom.“

„Naříkala –“

„Čeká vás s velkou starostí.“

„Nešel jsem nadarmo, tady by to snad šlo. Počkají, když jsem jim všecko vyložil, nový vrchní je citelný člověk. Ale to ještě není vyhráno. Je tady ještě jiné placení. A kdyby i v Praze,“ dodal kvapně, „u Stojespallů se to nějak srovnalo, co ty – Řekla ti maminka –“

„Řekla. Ale o mne se nestarejte, jen když vy byste nemusili odtud.“

Pověděl, co již matce řekl, a také hned vyložil, jaký jeho plán. Byl prostý, obyčejný, ale za těch poměrů, za obecné drahoty a nouze velmi odvážný. Chtěl v Praze hodiny dávat, učit po domech hudbě, liternímu, s malými studenty opakovat.

„Najdeš-li jen co,“ namítl starostlivě Věk. „Kdo si teď vezme domácího učitele –“

„Jsou přec zámožné rodiny. Jen mít známosti. Pan farář dobřanský je jistě má a vy také, pantáto. Doktor Held vám k vůli snad něco udělá.“

Věk sám, už dříve, když o synově budoucnosti uvažoval, vzpomněl na své známé v Praze, a jmenovitě na třebechovického rodáka. Ale to vše měl za nejisté, za nedostačující a nechtěl syna pustit do světa jen tak beze všeho a nechat jej tam beze vší podpory, bez základu, nazdařbůh těžkému životu, v samé klopotě a nouzi. Ale teď, když Václav sám se k tomu odhodlal, nevyvracel mu to, ale také hned neschválil, připomínaje mu, že to těžký úkol, že ani netuší.

Věková stlala synovi večer toho dne s klidnější myslí. Věděla, jak muž pochodil na Opočně a že by Vašíkovi nebránil, jak sám jí řekl, že konečně co, ať to zkusí; také jí svěřil, že se pokusí Vašíkovi o pomoc, že s ním zítra zajde na Dobřany. Měl nazejtří neodkladnou obchodní cestu na Nové Město. Rozhodl se však, že se tam přímo nevydá, nýbrž oklikou přes Dobřany, aby tam s farářem Zieglerem pojednal o synově záležitosti.

Jitro bylo neveselé; studeně válo a mraky se hnaly nad krajinou ještě prosáklou včerejším lijavým deštěm. Čím dále za městem a výše kráčeli k Bačetínu a dále do kopců mezi ouhory a lesíky, bylo chmurněji. Nikoho nepotkávali, nikoho neviděli v pustých polích, leda tu a tam pasáka u stáda krav stojícího s pytlem přes hlavu a přes ramena nebo skrčeného u ohníčka, jehož bělavý dým nízko, plazivě se rozvíval nad půdou.

Věkové mnoho nemluvili; tu tam slovo o cestě, o směru, o faráři dobřanském, bude-li doma, a co kdyby nebyl. Staršímu Věkovi nebylo do hovoru; myslil na účel své cesty, na obchod v Novém Městě, na Dobřany, co Ziegler, jak bude –

Tato starost tak hrubě netížila mladého. Měl důvěru, kterouž mládí dává; byl spíše vzrušen a v napětí.

Rozhlížel se pohorskou krajinou; zajímala jej, poněvadž ji už přes rok neviděl. Rozhled však toho kalného rána neměl ani velký, ani veselý. Rozvaliny starého Frymburka dále nalevo splývaly s černým lesem v pozadí; hřbet Vrchmezí a jeho sousedů na pomezí zmizely v mracích a v bělavých parách, jež se po nich a nad nimi válely,

vzdouvaly, stoupaly a klesaly, hnaly se a třepily jako ohromné vlny vichrem štvané.

Stezníky nebyly dosti schůdné; proto šli oba Věkové silnicí přes Bystré, pak dolů do údolí Zlatého potoka, odtud opět do vrchu, již k Dobřanům. Pojednou prorazila výše před nimi špička věže mlhavým vzduchem; prorazila, rostla – Pak zabělel se vedle ní kostel mezi košatými, starými stromy. Byli na Dobřanech; šli mezi roubenými příbytky malých oken, šindelových a doškových střech, prkenných lomenic po dešti ještě mokrých; u každého stavení prkenné bednění, „besídka", kryjící v zimě část záspi a dvéře před sněhovými vánicemi. Obílené stěny chalup byly zarovnány naštípaným dřívím, otepěmi roští a pařezů. Nikde člověka. Jen z příbytků ozývalo se jeho dílo; tkalcovské stavy hlučely a rachotily, až se třásly stěny a okénka olovem spravovaná nebo papírem zalepená. Ze dvou stodol opodál, ze dvou humen zalehal ohlas cepů, jak tam pršely neúnavným taktem.

Kostel zavřený; bylo již dávno po mši. Na hřbitově také nikdo. Vysoká, košatá lípa prožloutlého listí šuměla nad ním. Ještě hlasněji druhá, košatější, silnější, ohromná, na plácku před kostelem.

Všechno to ticho pohorské vesnice s tím jednotvárným klopotem cepů a hlasem starých lip v tom příšeří kalného jitra dojalo mladého Věka tesklivě v jeho napětí, nejistotě a v dychtivém očekávání. A když zahlédl za starou lipou přes travnatý plácek dřevěnou faru s vysokou šindelovou střechou, s „besídkou" přede dveřmi a zahrádkou v průčelí před okny, zabušilo mu srdce. Vzdychl, když přešedše záspí a pod „besídkou" vstoupili do síně a z té do pokojíčku, v němž nejvíce místa zabíraly mohutná skříň plná knih a vysoký stojan o kolika odděleních knihami nacpaných.

Z domácích nikoho nepotkali, v pokojíčku nebyl také nikdo. Ale uvítal je tu známý hlas, vlastně směs hlasů. V pokojíčku čistě vybíleném visely kolikeré hodiny a také z druhého, rovněž vybíleného, do něhož byly dvéře otevřeny, ozýval se cvakot, tikot, tu volný, tam

rychlý, chvatný, několikerých hodin, velkých, malých, starých i zánovních, miláčků to faráře Zieglera.

Toho spatřili v druhém pokoji sedícího k nim zády u stolu; byl bez kleriky, po domácku, v tmavém podvlikáči, v takových nohavicích, v botách vysokých, lesknoucích se holení. Psal horlivě, divže se mu netřásla velká hlava černých kučeravých vlasů. Ani se neohlédl. Teprve když Věk pošeptal synovi, že by mohli venku počkat, aby nevyrušili, obrátil se, zchmuřiv čelo. Ale hned se mu vyjasnila tvář svěží, zardělé barvy. Nevelký, mladý farář svižně vyskočil, odhodil brk a chvátal Věkům naproti.

Václav hned si všiml, že Ziegler za tu dobu, co ho neviděl, zmohutněl; zdál se mu silnější, ramenatější. Ve své vlídnosti, ve svém chování se však nezměnil. Potěšen srdečně uvítal hosty a vedl je hned dále do pokoje, v němž dosud pracoval. Věk se hned omlouval, že vytrhli, že chtěli počkat –

„Ne, ne. A to by bylo! Mám tu sice hosta," žertoval, „a vznešeného, Múzu, prosím, Múzu, ale ta bývá častěji; někdy ji sice musím tuze zvát, je to rozmarná křehotinka, no ale přijde přec, a teď dost často, a vy za uherský měsíc jednou, obzvláště tuhle dilectissimus studiosus[5]. Tak vy, Vašíčku, jste se s Múzami v Litomyšli rozloučil. Ale nestýská se vám; doma u panímámy je líp, viďte. No a jak bylo, co klassencetl[6] – Husy přece ne –" farář se smál.

„To ne, jemnostpane –"

„Samé eminenter[7]," doplnil Věk otec a vytáhl z kapsy doklad, synovo vysvědčení.

Ziegler prohlédl je s upřímným účastenstvím, pochvalně zamručel i hlavou pokýval, Václavovi na rameno poklepal, a že je potěšen, opravdu. Vtom hospodyni zavolal. Věk se znovu začal omlouvat,

5 Nejmilejší student. *Pozn. red.*

6 Vysvědčení. *Pozn. red.*

7 Výborné, jedničky. *Pozn. red.*

že hrubě vyrušili, a zeptal se také, cože tedy Múza přinesla panu faráři –

„I pane, nevím, nevím, bude-li co z toho. Vzývám ji dost," vykládal vesele, „ale moc na ní žádám. A ona, to víte, raději řecky, a znamenitě řecky, latině, francouzsky, německy, ale ne tak po našem, v naší milé mateřštině, to se jí ještě nedaří. Ale nutím ji, nutím. Tuhle vidíte, je to smělost –" vzal knihu na stole na papírech ležící, „Telemachovy příběhy od Fénélona. Krásná kniha, plná básnířské důvtipnosti a kvetoucí čisté obraznosti; znáte ji?"

Věk přisvědčil, že četl Telemacha za studentských let.

„Krásná kniha," opakoval farář, rozehřívaje se, „a tu bych rád podal vlastenskému čtenářstvu. Ale napadlo mně – francouzský originál je vlastně hrdinská báseň v próze – a tu mně připadlo, abych tomu dal i básnické roucho –"

„Ach, ve verších –"

„Ano, napadlo mně, že by tu slušel šestiměr. A to není, pane, snadná věc, to je potýkání, ale milé tady v té samotě. Milá práce a kratochvíle zabývat se s takovým vznešeným duchem. A tak nezradí-li mne Múza – ale tak sedněte, sedněte – Ach, tak, tak," vítal spokojeně hospodyni nesoucí chléb, máslo a láhev vína. „Tak zatím tady pojezte, no, jedli, papali, bumbali –" Pobízel, naléval a zase s Václavem začínal, vyptávaje se ho na Litomyšl, na profesory piaristské koleje.

„A co dál, co teď, co jste si vybral," zeptal se pojednou, „co budete studovat, Vašíčku?"

„Rád bych práva –"

Věk otec začal o tom, proč vlastně přišli, že na radu a také požádat o podporu, když by byla možná.

Farář Ziegler byl mu přítelem. Nemusil se ostýchat vše mu povědět o sobě i o synovi. Ziegler naslouchal s účastenstvím; když Věk řekl, že by Václav snad musil ze studií, zavrtěl sebou a maně vyrazil: „Ne, to ne, to by byla věčná škoda!"

„Václav to chce zkusit sám, sám si hledat živobytí. A tu jsme chtěli vás, důstojný vlastenče, prosit a prosíme, máte v Praze známosti –“

„Mám, to mám,“ vpadl Ziegler, „hned jsem na to pomyslil, dřív nežli jste řekl. Rád, opravdu udělám, seč budu –“ Vida, že se Václav radostí začervenal, poklepal mu na rameno.

„Tak to je hezké, Vašíčku, že máte takovou kuráž. A vždyť já to taky znám, taky jsem zkusil, co je zle. Byl jsem pravý mendicus[8], nic jsem neměl, a přece se našli dobří lidé a nejprve nebožtík páter Vrba, pánbůh mu odplať! No tak, Vašíčku, chutě do boje. A nějaká rekomandace[9] se taky najde –“

„Myslíme taky na doktora Helda –“ přidal Věk.

„A bodejť, bodejť. Medicus ordinarius[10] v tolika vznešených rodinách. No, sursum corda,[11] Vašíčku. A co je nového ve světě?“ zeptal se pojednou Věka, „co Patrčka solnický?“

„Taky naříká, taky mu obchod uvázl. Tuhle jsem s ním mluvil, povídal, že by všeho nechal, že před tím bankrotem nakoupil draho zboží a teď mu kleslo na ceně, že prodělal hrůzu peněz.“

„To věřím, že by všeho nechal,“ opakoval farář, „kupectví ho netěší. Raději by se perem oháněl. Skládá,“ vyhrkl živěji, „básně skládá a slušné, opravdu, ač je vlastně samouk. No jezte, Vašíčku, papali, bumbali,“ pobízel vesele a hned zase vážně pokračoval: „Ale z pera není živobytí, zvláště tohoto času. A co pan Polák,“ vzpomněl vyjasněně, „pan korouhevník nebyl teď u vás v Dobrušce?“

„Už od jara ne.“

„Čekám ho, psal, že přijede. To se u vás taky staví. Těším se na něj a na nové jeho básně. Ty snad dojdou dřív nežli on. Psal, že

8 Chudý, žebravý student. *Pozn. red.*

9 Doporučení. *Pozn. red.*

10 Osobní, rodinný lékař. *Pozn. red.*

11 Srdce, vzhůru (povzbuzení). *Pozn. red.*

mi nějaké pošle a pak že sem přijede na popravu.“ Farář se usmál a hned zase nadšeně:

„Pane, to je básníř, toho Múza miluje. Německou opustil nadobro. Slíbil mně, že chce a bude státi k straně věrných synů vlasti, že totus quantus[12] se zasvětí českému básnířství. Už se také česky podpisuje, na to jsem jej také přivedl. Už Matěje nechal a je Milota, Mi-lo-ta,“ vyslovoval měkčeji, „a Zdirad nadto. Milota Zdirad Polák, český důstojník a básníř. A bude teprva! Ten básnířským nadchnutím už teď mnohé převyšuje. Ale ad vocem[13] Milota, Zdirad – příteli vlastenče,“ obrátil se k Věkovi, „vy byste se měl také dát překřtít. Nás novokřtěnců je už kupka, tady u mne to přijali, jak jsem ponavrhl. Já jsem Liboslav, Polák Milota, páter Král Mírovit; Patrčka také, ten je Silorad, miluje fyziku, však víte. Silorad – a vy – co vy.“

„Nespisuju, pane faráři –“

„Na tom nezáleží. Ústecký doktor Koráb také nespisuje a přijal vlastenecký křest. Je Lékoslav. O to běží, aby se každý už svým jménem veřejně za vlastence přihlásil, aby okázal své smýšlení. Nač ty Fridolíny, Edmundy, Richardy, jak teď romantika dala módu, my máme svá jména a jadrná. Když se jen domácích jmen u nás užívalo, bylo líp. Tak jen světu ukázat, že jsme Čechové, že tu jsme, a to posílí také mnohé váhající.“

„To ano, vlastenče, to ano,“ posvědčoval horlivě Věk. „To se dám překřtít –“

„Už jsem na vás myslil. Jste muzikus, milujete lad, proto budiž vaše jméno Ladislav –“ Pojednou obrátil se k Václavovi. „A co vy, dilectissime – Vy ovšem máte české jméno, pravda, ale druhé neuškodí. Milujete vlast, to vím, proto se budete, doufám, rád psáti Vlastimil. Václav Vlastimil. Tak – Jste do bratrství přijati,“ dodal vesele, potěšen a podav oběma ruku. „Teď ještě musím také,“ vzpomněl si, „dopsat Pepíčkovi do Malína, aby se také pokřtil –“

12 Úplně, zcela. *Pozn. red.*

13 Co se týká. *Pozn. red.*

Věk rozuměl, že Pepíček je malínský lokalista Devoty, s nímž se tu na Dobřanech seznámil.

„Tuhle mi psal," vypravoval Ziegler žertovně, „takové důležitosti, že má poříz a že si koupil nový soustruh. On vám je truhlář, sekerník, soustružník, všecko, pořád něco kutí, a hodiny také sbírá; psal, že teď sehnal troje nové, tj. tuze staré, něco zvláštního. Ale o Rautenkrancovi," čelo farářovo se zachmuřilo, „píše, že mu není valně, že pořád postonává. Chce z Nových Dvorů pryč, žádá o faru v Sedlci a snad ji dostane –"

„A co pan vikář v Častolovicích?" ptal se Věk.

„Pan vikář Rayman? Ó, ten nás překvapí. Psal mně nedávno, že pracuje o veliké básni, že je biblická, ale víc ani muk, o čem, jaký bude její titul, to dosud tají." –

V pokoji, v němž od zaklopeného nebe bylo šero, pojednou prosvitlo. Mraky se rázem roztrhly a kus modrého nebe zářilo. Věk vstal, že musí dál, na Nové Město, jak už řekl. Ziegler, chystaje se jej vyprovodit, obrátil se po Václavovi.

„Počkejte, Vašíčku, přijdu hned." Vzal čepici a vyšel za Věkem ven. Václav viděl, jak kráčeli po záspi, jak stanuli před zahrádkou a že otec sebou nějak trhl, jako by se něčeho lekl. Pak mluvil, jako by se bránil; viděl, že farář Ziegler se ohlédl po oknech a spatřiv Vašíka, že vložil ruku na paže otcovo, jako by jej upozorňoval a dále pobízel. Šli až pod starou lípu, pod její korunu u větru rozhoupanou, a tam se zastavili. A zase ten živý hovor a teď, hle, otec podává faráři ruku. Ale nejde, stojí, mluví živě dál. Až teď teprve – chvíle minula – se loučí a odchází.

Václav viděl, jak farář se chvatně vrací, skláněje hlavu bradou k prsům, neboť šel proti větru. Vkročil všechen zardělý, mna si ruce.

„Vašíčku, to je tam vítr, zrovna jedovatý. Toho pantáta užije. Škoda, že musil jít. Nám tu bude líp, pěkně v teplíčku. Ale vyčasí se tam, do večera bude ještě krásně."

„To se mně dobře půjde."

„Nic se vám nepůjde; dnes ne, na to ani nemyslete. Ostanete tu pěkně na noc a zítra klapejte si zase spánembohem z kopců dolů."

Nebylo zbytí. Václav zůstal na Dobřanech. Farář jej provedl farou, do zahrady, i koně mu okázal, celé hospodářství, a kolikrát vzpomněl, jak to ono mu pantáta, Věka myslil, poradil a dobře poradil. Z hospodářství zašel zase do Litomyšle, začal o Praze, o koleji, to že Václav uvidí mraky studentů, až bude chodit do Karolina poslouchat jura. I o profesořích se zmínil, nejlíp že zná oba Kopce, každý z nich však že je ne Kopec, nýbrž Kopet-z, to se ví. Také Veitha jmenoval, českého státního práva profesora, toho že tak nezná, jen jednou že jej viděl s profesorem Madrem, ten že má statistiku.

Václav upřímně poslouchal, byloť pro něj, ale pořád také čekal, že uslyší, co prve před zahrádkou a pod lipou jednali s otcem. Než jako by vítr odnesl ten rozhovor; farář nezavadil o to ani slovem.

Po obědě zavedl Václava do předního pokojíka ke knihovně. Ze skříně vytáhl a ukázal mu několik staročeských tisků, které si za tento rok pořídil.

„Ani byste, Vašíčku, nevěřil, že jsem se jich dopátral tady, v těch chudých vesnicích. Uchovali je jako poklad a skrývali je za časů pronásledování, když ještě panovala temná zabedněnost a trestali je pro ty knihy, víte, před časy císaře Josefa. Nejvíc jich zachovali evangelíci. Taky od nich je mám."

„Od evangelíků?" podivil se bezděky Václav.

„A pravda, Vašíčku; co se divíte. Já s nimi dobře vycházím. O víru se nepřeme. Ať má každý své mínění a přesvědčení. Jen když je hodný a pořádný člověk."

Po starých knihách došlo na novočeské.

„Tohle je nejnovější," vzal z řady pěkně vázaných knih dva svazečky malého oktávu. „Tu snad znáte. Jana Miltona Ztracený ráj," četl.

„Tu jsem včera zahlédl doma, budu ji číst."

„Ach, pravda, objednal jsem ji také pro pantátu. Čtěte, Vašíčku, tu čtěte, to je vzácná kniha obsahem i tlumočením. To je řeč, to se

podivíte. Víte, letos ten státní bankrot, strašná rána, ten rok budou lidé proklínat. Ale naše literatura bude mu žehnat, když nám přinesl takovou knihu. Překladatele Jungmanna, je profesorem v Litoměřicích, osobně neznám, ale P. Marek, jeho bývalý žák, mně psal, to že je ušlechtilý duch a Slovan, Slovan!“ –

Za soumraku a pak při světle, za večeře i po ní seděli ve větším pokoji. Mluvili o literatuře, o spisovatelích. Václav uslyšel leccos zajímavého, poněvadž Ziegler mnohé znal osobně, s mnohými si dopisoval.

„Tady ustavičně píšu psaní; nejvíc do Prahy a po Čechách, ale i do Uher na Slovensko. I tam máme upřímné vlastence. A tak v této zapadlé samotě nejsem docela sám a opuštěn, obzvláště v zimě, když tu jsem zachumelený a máme závěje až do oken. No a na jaře, v létě mne zas navštěvují. Napřesrok v létě sem snad přijede dokonce sám jemnostpán, náš slavný Dobrovský.“

Václav překvapen tou zprávou bezděky sebou hnul.

„Ano, psal mně, že až bude v Častolovicích u hraběte Šternberka, že si zajede ke mně na Dobřany. Bože, jak bych si byl mohl pomyslit, já chudý studentíček, když jsem se s ním poprvé setkal v Nostické zahradě, podvečír, jako by to dnes bylo, když jsem ho slyšel, jak si tiše zpívá ‚Spasiž ny i uslyšiž, Hospodine, hlasy naše‘, když jsem se před ním svatým strachem zrovna chvěl, kdež bych si byl pomyslil, že si budu s tím slavným mužem psát, že ho uvítám na své faře. Do smrti nezapomenu, Vašíčku,“ farář vzpomínkou rozehřát mluvil rychleji, „jak mně tenkrát v té zahradě, když mne propouštěl, řekl: ‚Milujte svoje vlastence a veškeren slovanský jazyk. S Bogom Hospodinem, zdráv buďte!‘“ –

Nazejtří po snídaní chystal se Václav domů. Než farář ho nepustil až po obědě. Zpáteční cesta byla veselejší. Nesl si z Dobřan jistotu, že mu farář napíše doporučení do Prahy, ta že pomohou.

Za slunečného, tichého odpoledne byla cesta pohorskou podzimní krajinou velmi příjemná. Václav se zpočátku mnoho nerozhlížel. Na faru myslil, na Prahu a zase na to, o čem asi farář s otcem jednal.

Když vešel doma do světnice, zastal tam jen matku. „Tak dobře pochodils, Vašíčku."

Bylo jí na hlase, na tváři znát, že je jasnější mysli nežli včera.

„Dobře, maminko."

„A pantáta taky."

„Co pantáta, jak –" ptal se Václav dychtivě, pojat tušením, že matka snad ví.

Věděla. Začala s velkou, srdečnou chválou, jak je pan farář Ziegler hodný, že se pantátovi, když zvěděl, v jakých je kleštích, sám nabídl, že mu půjčí čtyři stovky a pátou že ještě sežene, aby mohl to, co nejvíc pálilo, u Stojespallů v Praze nahradit, ostatní že snad už počkají.

„Ach, to to bylo, maminko! Ale mně pan farář neřekl ani slova. To je šlechetný člověk. A jak šetrně tu pomoc nabídl!"

III
Mladý Věk setká se s básníři a vydá se do Prahy

Věkovi se povyjasnilo; ne však zplna. Pomoc přišla, pravda, nadobro však vyhráno neměl a musil se i nadále úzkostně ohlížet. A pak se pro Václava i tou pomocí nic nezlepšilo. I tak nebude možná počítat, aby jej v Praze vydržoval. Václav však se tak netrudil. Pevné odhodlání dalo mu klid. Mysl netížil starostí, a tak mu vagací čas ubíhal příjemně a rychle.

Hodně četl, doma ve světničce, na zahradě; oddával se volnému toulání polem, lukami, lesem. Mile se chodilo za podzimních slunečných dní plných klidu a záře. Otavy zmizely, osamělé však dolce, travnaté oupady ještě pěkně se zelenaly i táhlé břehy, na nichž tiše spočívaly stíny březin nebo mohutných javorů a buků. Rád pod ně chodil, rád pod nimi sedal, když byly vyzářeny proudem zlatého světla, když barevné jejich listí krouživě se snášelo a tiše připadávalo k zemi. Milé vzpomínky přicházely, nejasná, sladkobolná tesknota tu vanula. Než odlehlé ty kouty na pokraji háje, pod skupením starých stromů také mu oživovaly idylické scény Vergiliovy, Gessnerovy; tu vytvořovala mu obraznost nové spanilé postavy, pastýřky naslouchající za rosných jiter lahodným, touhyplným zvukům pastýřské flétny, pastýře čekající v zeleném mrákavu háje, nebo pod korunami věkovitých dubů, kdy splývaly soumrakem v tajemné, měkce zvlněné klenby.

Z té arkadické scenérie unášela jej básnivá mysl k osamělému ostrovu, k půvabným jeho břehům; vídal u nich v magickém temnosvitu nebo za úplňku ve stínech starých stromů nad tichou vodu skloněných přistávati v člunu dvé milujících, mladých a krásných,

v antickém rozumí se rouchu, nebo se mu zjevovala z hlubin ostrovního háje (a ostrov byl jen jediný, starý háj s omšelým kamenem obětním) vznešená kněžka v průvodu sličných, urostlých dívek v antických účesech, v bílých, lehkých řízách s rouchou volně přes rameno přehozenou.

Líbezné pastýřky a dívčí zjevy v antikizujících kostýmech, roztoužení pastýřové, šlechetní stařečkové bělovlasí sentimentálního arkadického světa jej opustili, když si zašel do rozvalin frymburského hradu, do jejichž smutného ticha šuměl podzimní les. Tu měl kde umístit postavy, jak je znal z Hájkovy kroniky a z Pelcla, zjevy skutečného světa, z dávné však minulosti, jež jim dala poetickou zář i dráždivé tajemno.

Tu mezi sesutými zdmi zjevovali se mu stateční rytíři, staročeští páni, něžná hradská paní krásného hrdla v bělostném krajkovém tuhém límci od ňader do týla vztyčeném, hrající na harfu, jak ji vídal na titulních obrázcích německých rytířských románů a divadel. Tu v těch rozvalinách se zapadlou rytířskou síní, se zasutou tajnou chodbou i s hlubokým, hrozným vězením, při němž jistě, jak si to vše maloval, byla tmavá mučírna, okouzlovala jej minulost i leskem zapadlé slávy, jež lahodila jeho vlasteneckému cítění. A mysl ovanutá čarovnou romantikou hledala výraz těch dojmů a pohnutí.

Václav začal tu skládat české verše. Tlumočil své city i ohlas čteného, začal o harfě dlouho mu mlčevší, v rozvalinách při měsíci, o houkající sově, o rytířích za vlast bojujících, o bledé, krásné panně hradní.

Domů se vrátil jakoby s velkým tajemstvím, jako by něco spáchal. Hledal samotu. Při světle lojové svíčky přepisoval své první verše, předčítal si je šeptem, polonahlas i hlasitě, jak jej pohnutí unášelo. Doma choval tu báseň v tajemství a pozejtří po jejím sepsání ji dokonce zapřel.

Toho dne vydal se na Opočen navštívit tetu. Nedošel však do jejího bytu. Pod stromy před klášterem františkánů zahlédl mladého,

štíhlého muže v hnědém kabátě, v kastorovém klobouce, v úzkých nohavicích do bot. Měl licousky a na nose kulaté brejle. Přecházel zamyšleně.

Václavovi se zdálo, že je to solnický Patrčka. Než ty brejle jej mátly. Věděl, že je Patrčka krátkozraký, ale v brejlích ho nikdy neviděl. Když se však mladý muž obrátil a smekl, aby si nevěda pohladil vlasy (měl rusé a mírně zvlněné), bylo po nejistotě. Patrčka, jistě. Václav se k němu rozběhl. Měl jej rád a již delší dobu ho neviděl. Pamatoval si jej od velkého požáru v Dobrušce před sedmi lety, když jim Patrčka, tenkráte ještě kupecký, přivezl podporu, jmenovitě jemu, Václavovi, celý zánovní oblek a boty s podkůvkami. Ty si pamatoval i to, že měl Patrčka tenkráte na sobě zelený fráček úzkých rukávů a že měl červené, jako naběhlé ruce.

Pak se s ním za těch sedm let několikrát setkal u nich, u Věků; slýchal o něm, jaký je čtenář, jakou má neobyčejnou paměť, že se sám naučil latinsky, ten že neměl být kupcem, nýbrž že měl študovat, a že také spisuje, básně skládá.

Proto se Václavovi té chvíle, kdy jej zahlédl před klášterem, ihned přimihlo, co by asi Patrčka řekl jeho básni, a což kdyby se mu o ní zmínil. Ale hned si to zamítl. Patrčka přimhouřil oči, když mladý Věk docházeje se k němu hlásil, a byl rád, když jej poznal. Pověděl, že tu čeká na příležitost, že tu jest jeden od nich, s tím že pojede do Solnice; ptal se na Věka, co dělají v Dobrušce a co on, Václav.

„Do Prahy," opakoval, když uslyšel, že tam Václav pojede. „Taky se tam chystám, ale ne jako vy s knihami, k Múzám, nýbrž se zbožím a pro zboží, s fůrou." Kysele se usmál.

„Kdy tam pojedete, brzo? Tenhle měsíc?" ptal se Václav.

„Ne, až v listopadu. Ach, kdybych se pak nemusil vracet, kdybych tam moh zůstat! Tam být a učit se, chodit mezi vlastence, pracovat; tady stát za pultem, kornouty dělat a teď skoro ani to, když je tak zle, když všecko jde tak tupě a vázne –"

„Jste svobodný, moh byste se do Prahy odstěhovat."

„Jsem svobodný, ženu nemám, ale mám matku, starou matku, a tu nutit do Prahy, ne, ta by tam nevydržela –“

Václav pocítil, jaká to vážná příčina, a líto mu bylo Patrčky. Ten rozhodiv rukama řekl rezignovaně:

„Tak co zbývá?“ Vykročil, ale vtom opět stanul a dodal:

„A kdyby tu ještě jiného nebylo. Ale tak, v takovém Kocourkově, mezi takovými zabednilci nafoukanými. Hlavně ti od ‚práva‘, ‚vrchnost‘,“ dodal s ousměškem. „Když člověk s nimi nepřede, a jak by moh, hned je pyšný. Toť se ví! A kdo kupuje knihy a čte, je rozhazovač, zaháleč, lenoch, a kdo se trochu odváží na vědění, na nějaký experiment, nebo dbá dobromluvy, tomu se vysmějí. A taky je hned neznaboh, když nechodí tak do kostela jako oni a nekroutí očima. Ale co tropí mimo, ach – Kroniky o tom. Počestnost! Poctivost!“ Byl pln trpkosti nad malicherností maloměstských poměrů; dlouho ji tajil, musil. Teď, když mohl si ulevit, vyrazila hned a nejostřeji v obžalobě správy, jak nakonec vybuchl:

„Obec by roznesli, vrchnost oškubali!“ Pošoupl kulaté brejle, pak ne tak prudce, ale ještě pohnutě dodal tlumenějším hlasem:

„A v tom žít, milý pane Václave, v tom ustavičně být – Jak jste šťastný! Ó Praha!“ Povzdechl u stesku nespokojeného maloměšťáka, jenž v touze po hlavním městě vidí jen jeho krásy, vidí jej v oslňující záři bez rušivých stínů. „Moci chodit na polytechnikum, mašiny studovat, to mne totiž tuze těší, a do Expedice mezi vlastence a – oh –“ mávl rukou, „marno malovat.“ Náhle se zastavil, a dívaje se přes brejle Václavu do očí, zeptal se znenadání: „Neskládáte taky, nejste básnířem?“

Václav se lekl, zčervenal, okamžik hleděl ve zmatku na Patrčku, pak vyrazil: „Ne, nejsem, neskládám –“

„Ale vlastenecké jméno máte.“

„Mám, na Dobřanech jsem je nedávno dostal.“ A pověděl. Vtom přihrčela příležitost, nekrytý vozík.

Patrčka na odchodu uložil Václavovi, aby doma pozdravoval, a také ještě na Prahu vzpomněl, že až tam teď přijede, že Václava vyhledá.

„Ale dosud nevím, kde budu ostávat."

„Nechám vám v Expedici u Krameriů vzkaz. Přijedu tak okolo polovice listopadu. V tu dobu se tam přeptejte."

Dva dni po tomto setkání, kteréž se stalo v druhé polovici října, vypravil se Václav na Dobřany dát spánembohem. Dosýpalť se čas prázdnin. Farář Ziegler jej uvítal jako vždy rád a přátelsky; na Dobrušku se však tentokráte tak obšírně nevyptával jako jindy. Mělť sám novinu a s tou pospíchal. Hned začal, ví-li Václav, pamatuje-li se, jak tu byl s pantátou na začátku vagací, jak jim vypravoval o tom básníři oficíru, jak jim řekl, že jemu, faráři, ohlásil nové básně.

„Už je poslal, Vašíčku, před čtrnácti dny, hned druhý den po vaší poslední návštěvě, jak jste odešel. To jsou pokroky, pokroky, opravdu!"

Václav se zarazil, jak uslyšel o básních.

„Člověk se divil," pokračoval farář, „opravdu divil už dřív. To vy nevíte, letos na jaře, začátkem, tak okolo sv. Josefa, byl tu –" „Pan Polák –"

„Ano, korouhevník, tj. přijel na Hrádek na konskripci, a při té konskripci, když sepisoval synky, kteří by mohli do bílého fráčku, básnil. A jak! Navštívil mne po konskripci a báseň ukázal. ‚Zbrojení se černých divochů k boji.' Tu mně dal a to jsem se divil, Vašíčku. Jaká řeč v té básni, plastika, obraznost. Ale teď zas, co mně poslal, jak jsem povídal, no počkejte, poslechněte –"

Vstal a rychle přinesl z druhého pokoje papíry.

„Tady to máte,", sedl si proti Václavovi. „‚Vznešenost přirozenosti. V slávozpěvích na tvorce.' To je titul.[14] Ale to není celá báseň, je to jen ‚vchod', tj. prolog. Bude to velká báseň. Ale poslouchejte!"

14 Teprve v knihovém vydání r. 1819 je titul: Vznešenost přírody.

A začal hned pateticky:

K polím, jejichž pokryvů se ladné nedotknulo křídlo
duchů, v koři vznes se, Tvorce mocný kdež své rozbil sídlo!
V modřenině krajů jasných vážně ohněm znitá ústa
na obrubě hvězdostolce v slávě pějte nyní zhusta!
Harfy znovu postruněné, s věncem vonným, hlučně hrejte,
krásohlasům tvrdým provod větříkové bystrý dejte —

Četl dál „vchod“ a dále „mnohozpěv“ a zase „samozpěv“, jak se střídaly. Četl zanícen, s nadšením, jež zvučelo i v hlase, zvláště když přednášel poslední „mnohozpěv“:

Vznešenost panuje nad hvězdostolcem,
stvoření pokoř se před mocným Tvorcem!
K chrámovým klenutím nebe se dívej,
ustrň a v prachu mu rouhači zpívej!
I Serafi pějí,
až nebesa znějí!
Všecko, což pod trůnem vine se jeho,
všecko, což proválo dechnutí z něho,
na větru perutích k němu se vynes,
díky mu přines!

Václav se ani nehnul. Nejprve byl jen zvědav, dychtiv, i závist maně uhlodla, záhy však začal žasnouti. A žasl, žasl a byl pak jako zmámen. Nic takového dosud neslyšel, nečetl. Co byly proti tomu všecky ty básně, které znal. A co jeho! Verše hrnuly se proudem. Neobyčejná řeč, nová slova, z nichž mnohé neznámo, nejasno; žádné však se neozvalo naplano, nýbrž plně, silným, novým zvukem. Nerozuměl všemu, to ono znělo podivně, ze všeho však cítil smělost a sílu, jež zarážely, zvláštní sílu, oheň, vzlet a nadšení, jež uchvacovaly.

Ziegler zardělý v tváři dočetl; Václav seděl nehnutě, jako ztuhlý.

„To je krása, Vašíčku. Takhle česká harfa ještě nezazvučela. To bude náš Thomson, náš Kleist! A chce kritiku. Dám, dám, a jakou. Ale sám se stydím, sám před sebou. Nežli já šestiměr, hexametr ukovu –“

Václav se zarděl; pocítil palčivě, co farář řekl. Ten si jeho ruměnce nepovšiml; jen Poláka měl v hlavě.

„Škoda, škoda,“ povzdechl, „že tu v našem kraji už dlouho nebude.“

„Dostane se pryč?“

„Snad. Psal mně, když ty básně posílal, že se asi od svého nynějšího pluku, je u dvaadvacátého, dostane k jinému, že snad teď bude povýšen z korouhevníka na zástupníka, čili jak Rusové říkají, poručíka, tj. pod poručíka, a kdož to ví, kam by se pak dostal, ke kterému pluku.“

Farář Ziegler zdržel Václava dlouho přes oběd. Před samým jeho odchodem odevzdal mu dva listy s francouzskými adresami, z nichž jeden byl převoru křížovnického kláštera, druhý doktoru Janu Nejedlému, profesoru řeči a literatury české, advokátu, bytem na Koňském trhu v č. 840.

„Pánbůh vám požehnej, Vašíčku, a taky aby ta psaní byla vám pro štěstí. A tuhle maličké viaticum[15] – no co se bráníte, vezměte, no – V Praze je draze, to víte. Tak – studenti mají na farách privilej na viaticum. No –“ Václav musil vzíti. Farář jej vyprovodil až pod starou lípu, z níž listí pršelo, a tu srdečně se s ním rozloučil. Když mu naposledy tiskl ruku, řekl:

„A pamatujte na jemnostpána, na Dobrovského, pamatujte, co mně tenkrát řekl, víte, a co vám opakuji: Milujte svoje vlastence a veškeren slovanský jazyk. S Bogom Hospodinem, zdráv buďte!“

15 Příspěvek na cestu. *Pozn. red.*

Václav odcházel dojat; ale kromě pohnutí cítil ještě také temnou, tísnivou tíhu. Uvědomil si ji, když osaměl, když si vzpomněl na báseň toho důstojníka. Patetický hlas farářův se mu ozval, Polákovy verše, a jako by se mu v duši rozšumělo. A v to, co farář o sobě řekl, o svých hexametrech; také on, Václav, „skládal", opravdu skládal, lepil verše. Zdály se mu tak prázdné, byly jako cvrlikání ubohého ptáčka, nevysokými a krátkými povzlety nad zemi se povznášejícího a hned zas usedajícího. Co s tím veršováním. Dobře udělal, že to Patrčkovi zapřel. Co s tím –

Šel horskou, vysokou cestou ponenáhlu se nížící. Teprve nyní sobě povšiml, že se na Dobřanech dlouho zdržel. Když vyšel pod Bystrým z lesíka, slunce zapadalo. Než neviděl ho; ale znát je bylo na hradech a spoustách oblaků, na jejich zbarvení. Byla na ně podívaná již tak, třebaže měl rozhled omezený vysokým břehem vpravo u cesty. Dále však se mu divadlo celé otevře, pomýšlel, dále, tam, co se za břehem vznáší zlatě hnědá koruna starého buku, tam, kde cesta ostrou oklikou vpravo zahýbá a kdež také břeh ustoupí, kde bude vidět na širou krajinu dolů, na podhůří, a dále na hladinu Broumara před Opočnem a dál za Opočen, daleko do kraje až k Hradci. Ale tam až teď už nebude vidět. Vzduch v obzoru kalný a cítit už, jak se šeře nad lesy zamžívá.

V ohebu cesty se překvapen zastavil u starého buku. Spatřil dále za ním, vpravo od cesty na strništi rozlehle se svažujícím na nejvyšším místě toho pole, odkud byl daleký rozhled, jezdce na grošovaném bělouši.

Mladý jezdec, jemuž bylo něco přes dvacet, urostlý, vysoký, bez vousů, v šedém důstojnickém plášti s límcem, v kašketu[16], díval se na nebe nesoucí se zdola nad kraj v ohromném rozpětí. Jeho klenba jedno velkolepé fresko vzbouřených oblaků, zápasících s požárem západu, s jeho prosvity a prošlehy a s rudou jeho záplavou. Vítr, jenž

16 Vojenská čepice. *Pozn. red.*

šustěl v koruně buku i v závěji spadlého listí, rozvíval jezdcův plášť. Pod ním bělala se uniforma, bílý fráček, bílé přiléhavé nohavice v jezdeckých botách.

Mladý Věk zapomněl na cestu; jen důstojníka viděl, jenž jako přikutý měl oči obrácené na úchvatné divadlo nebes. Záplava západu rudě zalévala obrovský pruh oblaků dělící se ve dva proudy výše nad obzorem; tam oba proudy bledly, hasly a splývaly s šedou, temnou, tu onde sinavě prožehnutou zátopou mraků, jež v divém chvatu, letu a honu se převalovaly, zhlcovaly a měnily své podoby v úžasné tvary.

A hluboko pod nimi, v studeném posledním přísvitu tichý a smutný kraj. Kolem pusto, v polích u zčernalých lesů, ve svazích. Jen vítr svištěl. Mladý důstojník, jejž oblaka i západ, pohled na nebe a na širý kraj přimrazily na větrném místě, kdož by byl? Jistě korouhevník Polák, kdož jiný! Jede na Dobřany, stavit se také asi v Dobrušce, u nich, a snad – Václav nedomyslil, neboť korouhevník náhle otočil koně, jenž několika skoky jej donesl na cestu. Tu teprve si důstojník povšiml Václava, jenž pozdravil. Nato se ozvalo s koně:

„Pan student?“

„Ano.“

„Snad pan Věk?“

Václav rychle přistoupil a prohlásil se.

„Stavoval jsem se u pantáty,“ vysvětloval důstojník, „slyšel jsem o nich, že jsou na Dobřanech. Je pan farář doma?“

„Je. Mluvil o nich.“

„Ach, těším se tuze. Škoda, že tam neostali. Ale chystají se do Prahy, slyšel jsem. Pozdravují Prahu,“ usmál se, „a také ještě jednou doma. Mají se dobře!“ Podal Václavovi ruku, pak pobodl koně a hned zmizel, jak zahnul nalevo za vysoký břeh, nad nímž letěly mraky.

Václav se ohlížel za korouhevníkem básnířem jako za viděním, ale pak rychle vykročil, pospíchaje domů. Byl rád, že se s Polákem seznámil, mrzel se však, že mu neřekl, že farář Ziegler četl jeho

báseň. To dnes bude na Dobřanech – to se farář zaraduje, to budou večer sedět, číst – Snad nese Polák nový kus velké své básně –

Václav přišel domů už za tmy. Matka ihned, jak vcházel do světnice, se ptala, nepotkal-li toho pana oficíra. Václav o něm vypravoval, živě a obšírně. Byl novou známostí nadšen a těšil se, že se korouhevník u nich opět staví, až pojede zpátky.

„Jistě, ale ty se ho už nedočkáš," mínil Věk. „Na Dobřanech ostane několik dní, jede se rozloučit, dostane se teď dál do kraje, a sice do Litomyšle. Tři čtyři dni ostane na Dobřanech."

Václav měl odjeti pozejtří. Jak uslyšel zmínku o své cestě, ukázal otci oba listy do Prahy od faráře Zieglera. Věk pokýval hlavou a i se usmál, ale nějak skepticky.

Truhlice Václavova vypravena hned nazejtří po formanovi Svobodovi. Srovnáno v ní hodně prádla i šatstva, poněvadž vše pocházelo ze zásob z lepších dob. Modrý frak, který měl Václav v Litomyšli na svatbu mladého truhlářského mistra Vytlačila, byl tu kusem nejonačejším. I na „živobytí" přidala Věková, co měla, i z toho, co v krámě se ještě uschovalo: hrneček slaného másla, sušené i čerstvé ovoce z jejich zahrady, svazek brků, bochník chleba i soli kornout, také jehly, niti; Věk přidal pečetní vosk, balík lojových svíček, také knihu papíru a různé škartky[17] a půlarchy poločisté na koncept a zápisky, poněvadž věděl, že tyto věci jsou v Praze ukrutně drahé, že za libru lojových svíček chtějí čtyři zlaté a tolik také za knihu[18] obyčejného kancelářského papíru.

Tak tedy truhlice nastávajícího juristy slušně opatřena. Chudě však jeho váček. Věk mu dal, seč byl; sumou však málo, takže i s tím, co si Václav přinesl z Dobřan, nemohlo nadlouho stačiti.

Svoboda forman měl truhlu složit u Zlatého bažanta, kdež vždycky stál a kamž také Věk za chlapeckých a studentských svých

17 Lístek papíru. *Pozn. red.*

18 Dvacet čtyři archy.

let chodíval za nebožtíkem Šulcem pro zásilky a psaní z domova. Věk hleděl na ty přípravy zasmušile; bylo mu smutno. Nedoufal, že se Václavovi za té strašné drahoty zdaří tak, jak najisto očekává. Strachoval se za něj a ptal se v duchu jako tenkráte, když jej vedl poprvé do školy, co život, jak se vše opakuje a vrací a nejvíce strast, a on aby se synem znovu prožíval starosti a zápasy, kterých už za mladých let dost užil.

Ke skrovné zásobě peněz přidal Václavovi ještě psaní adresované doktoru Heldovi. Když je psal, když se za syna přimlouval vzpomínaje přitom, jak doktor Held už předtím, před lety, přátelsky se jemu, Věkovi samému, osvědčil a pomohl, neubránil se pohnutí.

Václava, který až do Hradce jel s nahodilou příležitostí a s nímž se Věková a Liduška rozloučily plačíce, vyprovodil až za městečko. Když se s ním skoro již před Opočnem (tak si pořád přidával) žehnal, zakalily se mu oči. To jindy nebývalo.

Václav se nenadál otcových slzí; ty mu přitížily nejvíc. Hluboce dojat obracel se z vozu, hledě za otcem, až očím jeho zmizel v ohebu cesty za skupinou žlutých javorů a jeřábů plných krvavě rudých hroznů.

IV
O tichých bojích

Když paní z Hanoldů za soumraku, v červenci t. r. 1811, osaměla u okna do zahrady v novém svém bytě, do něhož se právě přistěhovala, když líbezná prška tónů ze sousedství, z Heldova klavíru, se rozšuměla a zakvílela árie Paminy, zapomněla na obavy a úvahy, jež ji tížily cestou do nového obydlí. Ve chvílích mistrné té hry přestalo ji vzrušovat pomyšlení, že bude s doktorem Heldem pod jednou střechou, opadly obavy, co si doktor myslí, že snad neví, že neměla ani potuchy o tom, jaký byt hraběnka Bubnová dala pro ni vyhledat a najmout.

Tóny dozněly, probudila se; přinesli světlo, dojem však nevychvěl se zvuky. Jak hrál! Z duše zas jako hrával; celé srdce v jeho hře, Heldově, a myslila, kdy jej uvidí, přijde-li už zítra, Held, a co asi řekl, on, Held; pořád on jen, na něj myslila, až sama si uvědomila. Vytrhla se, sháněla se po dcerce, a hned ji musili přivést; toho večera zabývala se s ní déle nežli jindy. Hrála si s ní, vypravovala jí, ne však s usměvavým klidem, ne plně odevzdána dítěti a jeho radosti.

Snažila se a nutila, maně však opět vzpomněla na Helda, co asi Jeanettě řekne, jak se podiví, až ji uzří, jak vyrostla. Viděl ji poprvé maličkou, nemluvně, tenkrát na podzim před třemi lety, když ona, paní Hanoldová, poprvé ujela od muže; tenkráte Held sám požádal, aby se směl na její dcerušku podívat. Až teď ji uvidí, až přijde – zítra snad – řekla si „snad“, věřila však, že jistě. Tiché zamrazení ji projelo, náhlý zážeh i zachvění strachu. Chytla Jeanettu, tiskla ji k sobě, líbala ji, hladila, jak by jí byla ublížila.

První noc spala v novém bytě poklidně. Když procitla, bylo jí, jako by se měla nač těšit, bylo jí jako po pěkném snu, jejž i do dne cítit jako nejasné vědomí něčeho milého. Jeanettu sama dnes při-

strojila i kadeř jí upravila. Od rána byla neklidná a neměla nikde stání. Jen jednou se na delší chvíli zamyslila a stála nehnutě, to když rovnajíc knihy, které si přivezla, dostala do ruky českou knížku nevelkou v deskách s mramorovým papírem, Jana Nejedlého překlad z Gessnera, Dafnys a Prwnj plawec. Kus minulosti jí vyvolala, několik pěkných chvil, kdy ještě byla svobodná, u tety, kdy se v zahradě u schodů terasy znenadání setkala s doktorem Heldem, kdy jí pak v salóně u klavíru četl z této knížky. Tak pěkně – a bylo tak pěkně –

Naráz se vytrhla a chvatně, prudce strčila knížku mezi ostatní. Ozvalť se z předního pokoje, do něhož byly dvéře otevřeny, Heldův hlas. Kolena se jí zachvěla, srdce buchotalo. Stála chvilku čekajíc, pojednou však kvapně vykročila ku dveřím do druhého pokoje.

Held, vstoupiv do něho, zastal malou Jeanettu na židličce u dětského stolku, hrající si s porculánovým nádobíčkem. Seděla sama. Doktor byl sličným, rozmilým zjevem překvapen. Nemohl minout hlavičku světlých kadeří tak moudře a vážně skloněnou nad hračkami. Naklonil se k ní a začal vesele o nádobíčku, jak je pěkné, a co vaří, co chystá.

Začal jako starý, dobrý známý a nepřipadlo mu, že už je dost dávno, co Jeanettu viděl, že ho nezná. Neznala, bez ostychu však odpověděla s vážností, jež byla roztomilou a veselou, že vaří oběd, maso, polévku, dort – Jak k němu vzhlédla, připomněl si velké, tmavé oči její matky.

A již do nich samých pohleděl. Paní Hanoldová přišla. Vstoupila vážněji a volněji, nežli jak sem vykročila. Svého pohnutí však zplna neztlumila.

Held je cítil, ale sám také nebyl klidný. Pohledem na Lory ve smutku, na její štíhlou, urostlou postavu, do její ušlechtilé, přibledlé tváře, do tmavých očí, v nichž tolik oddanosti a pohnutí i tajemného smutku, zachvělo se mu srdce. Mlčky mu podala ruku, usmála se smutně i potěšena. Pohnutí až k slzám bylo v tom úsměvu.

„Nenadál jste se –“

„Teprva včera večer jsem se dověděl."

„Hned první večer jsem vás slyšela hrát."

„Ach, slyšela jste – To jsem ještě o vás nevěděl, teprve potom přinesl sluha zprávu. Ale že zde budete bydlit, slyšel jsem už dřív; jistě dřív nežli vy sama," dodal kvapněji a s úsměvem.

Uvolnilo se jí tou poznámkou a hned vysvětlovala, že hraběnka Bubnová jí psala na venkov o bytě jen tolik, že je zamluven, že je se zahradou, protože jej hraběnka vzala o své vůli, ostatek že zvěděla teprve včera, když přijela do Prahy.

„A kdo vám pověděl?" vzpomněla pojednou.

„Pan rada Slívka, před týdnem. O zahradě také mluvil."

„Teď se vám splnilo," vpadla živě paní Hanoldová, nedořekla však, jako by se zarazila.

„Co, prosím –"

„Teď když hrajete, nemusí pršet tóny do špinavé ulice, nýbrž mezi stromy –"

„Ach, vy jste si pamatovala! Tenkrát, ano, vyslovil jsem to přání; to bylo v zahradě zesnulé paní tety vaší, to jsme pak četli z Gessnera, z českého překladu profesora Nejedlého –"

„Ano," přisvědčila živě, ráda, ale hned se obrátila po dcerce tázajíc se, jak se s panem doktorem dohodli. Held cítil, že se v ten okamžik obrací k dítěti jako k útočišti. Schválně zamlouvala a nebyl tomu nepovděčen. Nepromluvil už ani slova o minulosti; jen nepřímo o ni zavadil, když podotkl, jak Jeanetta vyrostla od té doby, co ji neviděl. Pro první chvíle shledání byl hovor o dcerušce oběma vhod; dostaliť se jím z vln pohnutí a vzrušení na jistější půdu, kterouž hledali oba.

Ale hovor paní Hanoldové o dítěti byl hned opravdivý a vroucněl mateřskou láskou; než i to ji blažilo, že ten, jenž s ní u dcerky sedí, nenaslouchá jen z pouhé zdvořilosti.

Vzpomínali na zesnulou baronku Skronskou i na staré známé, kteří chodívali do jejího salónu, na hraběnku Bubnovou, na starého rytíře Eisensteina, o němž Held pověděl, že cop už nenosí, na ba-

rona Stentsche, na barona Ehrenburga, na zemského radu Slívku, o němž paní Hanoldová srdečně a vděčně mluvila, jaký je oddaný přítel, jak pozorný a obětivý. O doktoru Blumentrittovi, jenž na se vzal právnické hájení paní Hanoldové proti jejímu muži, se Held z úmyslu nezmínil. A paní Hanoldová rovněž ne. Zato déle se zdrželi u rytíře Jeníka z Bratřic, na nějž se paní Hanoldová již těšila.

„Teď teprve rezonuje[19]," pověděl Held, „a má proč. Nejvíce na vládu, na státní bankrot –"

„Pozbyl jím také?"

„Také, a myslím, že utrpěl značnou ztrátu."

Hovořili, ale dvojí byla řeč: jedna v slovích, druhá tlumená v tajemném vzrušení, v tiché radosti ze shledání i v úzkostlivé snaze, aby ji nezjevili, aby se nedotkli minulosti, jejích stínů i světlejších vzpomínek. Ale vzruch, s jakým mluvili obyčejný hovor, zjasněné zraky i nádech ruměnce na tváři paní Hanoldové prozrazovaly tiché, ale vroucí srozumění.

Held se zdržel déle, nežli jak si umínil, když se na tuto návštěvu vypravoval. Když pak vstal a rozloučil se vesele s Jeanettou, pojednou se zeptala paní Hanoldová na jeho bratra.

„Kolikrát jsem na něj vzpomněla, co jsem s vámi nemluvila, jak s ním je, máte-li nějakou novou zprávu –"

„Srdečně děkuji," řekl vřele, „bohužel však nemám nic, žádné zprávy od té chvíle – tomu je už deset let – co přivezl ten cestující z Petrohradu bratrovy Mélanges de Musique, tištěné, ale bez letopočtu. Nedošlo nic a dojíti nemohlo, protože bratra Ignáce, myslím najisto, buď zavezli někam na Sibiř a tam bídně zahynul, anebo padl v boji proti Rusům." –

Když doktor Held odešel, paní Hanoldová zapomněla na Jeanettu. Seděla před se hledíc a myslila na doktora. Byla ráda, že se o bytu zmínil. Ví, že ho sama nenajala, že nevěděla, že se dostane sem do

19 Reptat. *Pozn. red.*

tohoto domu. Řekl to, šetrně naznačil. Rozumělo se samo sebou, nemohl si nic jiného pomyslit, a přece mu byla v duchu vděčna. A ona tu zůstane. Musí. Jak by mohla hraběnce Bubnové říci, že se vystěhuje – Co by řekla – Že se jí byt nelíbí, že není vhodný? Nebylo by pravda, nelze. A vyznati se, že kvůli doktorovi? Jak by mohla! A bylo by pravda? Proč se bojí?

Held je čestný, šetrný a nebude se s ním častěji scházet nežli před časy, kdy byla u tety. A zůstane pevná, aby bylo jako do této chvíle, aby mohla pevně pohledět muži do očí, když by se musila s ním setkat, aby sama bez viny měla sílu, jistotu a mohla jím opovrhovat –

Held však po té návštěvě necítil tolik důvěry v sebe. Upřímně si v duchu přiznal, že by pouhaslé plápoly se snadno vzňaly, že bude nutno silně se přemáhat, to že povinen především Lory samé, její cti, aby ani podezíravý tlach nenašel stínu. Bude nutno, aby se vyhýbal.

První týden jí nenavštívil a také ji nepotkal. I v zahradě ji málo vídal, ač za dusného vedra, jaké právě mořilo Prahu a rozpalovalo její zdi i bídné dláždění, často meškala na zahradě v chladivém stínu košatých, starých kaštanů. On sám pobýval za dne málo doma. Každého dne ráno odebral se do nemocnice milosrdných bratří, kdež se zdržel dlouho do poledne, pak navštěvoval četné své nemocné ještě před obědem i odpoledne. Dříve chodil zpravidla denně podívat se do kavárny U Hroznu proti Stavovskému divadlu a tam se zhusta omeškal mezi hudebníky a herci až do soumraku.

Nyní se vracel časněji. Ale nesedl k psacímu stolku, nevzal knihu do ruky, nýbrž stával opodál otevřeného okna a díval se, sám neviděn, dolů do zahrady, kdež pod kaštany nebo pod lipou seděla paní Hanoldová v smutkovém obleku, bez klobouku, s vychovatelkou nebo s Jeanettou, pozorujíc, jak si dítě hraje v písku nebo u její lavičky.

Held vydržel chvíle tak stát a tajně pozorovati mladou paní, její přibledlou, ušlechtilou tvář, jak sedí čtouc nebo zamyšlena nebo

zabývající se s dceruškou, jež ve světlých šatkách prokmitovala se mezi stromy jako motýlek a jejíž svěží hlas a smích mile oživoval ticho zamlklé zahrady mezi starými domy prejzových střech.

Paní Hanoldová, nezabrala-li se do čtení, byla jen Jeanettina. Okolí nedbala. Než po jeho okně se obrátila tajeným pohledem, to postřehl i doktor hned napoprvé; jako by maně se tam obrátila, jen po jeho okně. Pudilo jej, aby přistoupil, vyhlédl, aby ji pozdravil, než ubránil se.

„Co z toho," řekl si, „a jako student. A kdyby někdo ze sousedství –"

Jindy, kdykoliv se vrátil, zahrál na anglickou kytaru nebo klavír. Nyní v ty chvíle, za bílého dne, nehrál. Teprve když zahrada ztichla, když paní Hanoldová s dceruškou odešla, když pod kaštany a lipami se smrákalo, usedl ke klavíru. Za těch vlahých až dusných večerů hrál Mozarta častěji nežli jindy. Lory jej milovala. Myslil na ni a tušil, že tóny jeho hry neprší jenom do šera starých stromů, že nevyznějí bez ohlasu, že Lory jistě naslouchá, a oddaně, s vroucím porozuměním.

Tyto hovory duší prostředkem tónů a harmonií, tyto intimní koncerty přestaly pojednou mimo nadání. Za týden poslala paní Hanoldová Heldovi lístek, kterým mu oznamovala, že přijela do Prahy hraběnka Bubnová z letního svého sídla, majíc v Praze nějaké neodkladné řízení, že ji, Hanoldovou, navštívila a pozvala na venkov a že pozvání přijala hlavně kvůli Jeanettě. Zítra že mají odjet, ale dnes pojednou že Jeanetta ochuravěla, že má trochu horečku, a proto že se obává vydati se s ní na cestu. Nakonec žádala o radu.

Held šel bez prodlení podívat se, jak je s Jeanettou. Zastal ji na lůžku a paní Hanoldovou všecku polekanou. Než Heldovo slovo naráz jí uvolnilo. Shledal, že není třeba se obávati, že bude Jeanettě do večera rozhodně líp a do rána tak, že bude možná, aby podnikla cestu.

„Jen ať jede. Jeanettě bude zdrávo a vám, paní baronko, v tento čas zajisté také."

„Posíláte mne –“ Nedořekla, jako by něco prohodila, co nechtěla nebo neměla. Ale do očí si zahleděli a na okamžik se odmlčeli jako ve zmatku. Held první se vzpamatoval a lékařsky vážně opakoval, že jí na zdraví prospěje, bude-li v přírodě, na čerstvém vzduchu, a ne mezi rozpálenými zdmi města, v dusnu jeho ulic.

„A vy tu zůstanete; pořád v Praze,“ znělo starostně. „Jste tak zaměstnán celý den –“ řekla s účastenstvím, „od rána do večera. Ani vás není vidět.“

Usmál se, nevyzradil, že ji vídá každý den.

„A ještě po denní lopotě potěšujete lidi. Naslouchám vaší hře. Ale včera,“ vzpomněla, „co to bylo, co jste hrál? Ta první věta, ach, ta nitrem otřese, a druhá, tak milá, sladká melodie, s tím líbezným podloženým průvodem, smiřuje a tiší bolest –“ A tišeji dodala: „Beethoven snad –“

Held přikývl.

„Ano, osmá sonáta – A vy jste –“

Vtom vstoupila vychovatelka. Held opakoval lékařskou radu a oznámil, že ráno, před jejich odjezdem, u Jeanetty se ještě zastaví.

Stalo se, jak řekl. Přišel po ránu, když byly na odjezd uchystány. Přišel kvůli Jeanettě a také rozloučit se, to věděla paní Hanoldová. Proto i změnil svůj pořádek. Touto dobou bývá již v nemocnici. Pro dnes tu cestu odložil –

Stalo se, jak včera řekl. Jeanetta byla zase jako rybička a nemohla se již dočkat, až sejdou dolů ke kočáru, který čekal před domem.

Held se s ní rozloučil hovorně, s paní Hanoldovou skoro mlčky. Přál jí, aby ji venkov těšil, stiskl jí ruku a odešel. Jeanetta plná radosti a nedočkavosti žvatlala, repetila, když ji usazovali do kočáru. Paní Hanoldová se usmívala, srdce však jí zatrnulo tesknotou, jako by odjížděla do daleka a nadlouho. Kvůli dítěti jela ráda z Prahy, sama by byla zůstala, třebaže „on“ ji posílal. Tak vážně lékařsky, ale přec – Obrátila se z kočáru; na konci Spálené ulice směrem k Perštýnu uviděla Helda. Právě stanul a ohlédl se za nimi. Za nimi – Bude vzpomínat. A ona –

V
O známých i neznámých, jmenovitě o „starci z hor“

Doktor Held ubíral se do nemocnice s myslí tesklivě dojatou. Myslil na paní Hanoldovou, uvažoval, jak vypuzena z Votavan, jak pokořena, a teď že musí k cizím, chce-li dcerušce a sobě popřáti svěžejšího vzduchu, a jak bude dál – Hned jak přibyla do Prahy do domu U Zlaté hvězdy, chtěl se zeptati zemského rady Slívky, co paní Hanoldová hodlá, zůstane-li v Praze trvale. Rada Slívka však prodléval tou dobou na svém statku v horách. Také doktora Blumentritta, jenž býval hostem a také právním zástupcem nebožky baronky Skronské, nespatřil Held za delší čas.

Druhého však dne po odjezdu paní Hanoldové přihlásil se advokát Blumentritt sám. Bylo před samým polednem, kdy Held se ubíral právě Starými alejemi[20] po levé straně směrem k Prašné bráně. Nedaleko Kolovratské zahrady se za ním ozvalo: „Kam, doktore, kam se ženete –“

„Ach, vy!“ zvolal Held obrátiv se. „Tam!“ a mávl pravicí, ukazuje přes ulici na palác donedávna hrabat Přichovských, nyní majetek velkoobchodníka a vojenského dodavatele Toškána.

„Tam?“ divil se doktor Blumentritt. „Kdo stůně?“

„Starý. Naříká na dech, kašle.“

„To se nastudil v kostelích,“ žertoval advokát, „proč i tam chce podmazávat. To jeho modlení není beztoho nic jiného. Ale, doktore, co kdybyste mu předepsal, aby si dal ustřihnout cop –“

„Ó, na ten recept by nic nedal. A ostatek byste měli začít vy právníci hubit cop. Zas už panuje a policajtská hůl,“ dodal Held vážně

20 Příkopy.

a trpce. Usmál se, když doktor Blumentritt na tato jeho slova dost hlasitě pronesená kvapně se ohlédl vpravo vlevo. Held hned přidal: „Víte-li, doktore, že jste v podezření a já také, my oba. U policie totiž, že jsme jakobíni –“

„Proč?!“ žasl advokát.

„Protože nosíme licousy; toho si policie všímá, o tom vědí, kdo nosí na spáncích vousy, o to se starají, o sekaturu[21], ale –“

„Ne tak nahlas, doktore,“ chlácholil advokát.

„Tedy o něčem jiném. Prosím vás, jak je se záležitostí paní z Hanoldů?“

„Začali jsme proces.“

„O rozvod.“

„Ano.“

„A co on –“

„Hanold? Je dosud na Votavanech a ta metresa[22] s ním. Chystá se s ní, jak mně řečeno, do lázní. Ach, kavalír!“

„Jak proces –“

„Nebude těžký. Ale té ušlechtilé paní je mně líto.“

„Včera odjela na venkov k hraběnce Bubnové.“

„Vím. Všecko se rozjelo a ještě odjíždí. Víte-li, že také Cornova je z Prahy. Na liteňském zámečku je, u Brechlera. Brechler je také jeho žákem a vděčným, jak patrno. Vzpomněl si a Cornova jistě rád přijal. Jaké tu měl teď živobytí, co on v Praze s tou svou penzičkou, teď, za té drahoty. Jistě tu měl trochu nouze, on, jenž vychoval státu tisíce vzdělanců –“

Za tohoto svého horlení advokát vykročil. Šli kousek.

„Tak se stát odměňuje –“ Blumentritt se náhle zastavil a zvolal:

„Ale, Heldíčku, cožpak nevidíte? Celou cestu čekám a vy nic.“

„Co, prosím vás –“

21 Zbytečné týrání. *Pozn. red.*

22 Milenka. *Pozn. red.*

„Mám takový vzácný nový klobouk a vy si ho nevšimnete ani pohledem. A je to vzácnost!“ Upozorňoval s důrazem, ale usmívaje se.

„No, je nový,“ Held přehlížel advokátův kastorový klobouk, „ale co na něm zvláštního, ledaže je asi hodně drahý.“

„Pětapadesát zlatých jsem za něj dal, musil, pětapadesát zlatých,“ opakoval zlostně, „za tohle, podívejte se –“ Nadzvedl klobouk, takže bylo vidět doktorovo bělostné čelo, odrážející se od ruměných tváří, a všechen účes à la Caracalla, jehož spousta kudrnek byla lehko sivě zaprášena. „To ukazuje –“

„To ukazuje,“ vpadl Held, „že vám není ještě tak zle jako nám u milosrdných. Pane drahý, tam už je nedostatek všeho. Už i zásoba léků dochází. Jak bude na podzim, až udeří chlad, a pak v zimě, to nikdo neví. Převor už teď láme rukama a vzdychá, jak bude s nemocnicí a kam se poděje s bratřími. Nejmladší fráter chodí bos a druhý ve střevících, z kterých mu prsty lezou. Řku jim, co převor; že prý jen naříká, že nemá na chléb, neřkuli na boty, kdežpak, když jen za podšití bot počítají si ševci dvacet, až pětadvacet zlatých.“

„Vláda by měla špitálu pomoct.“

„Ach, vláda,“ Held mávl s úsměškem rukou. „Zajde-li o několik nebožáků víc, což jim na tom.“ Podal advokátovi ruku a zahnul napravo napříč do alejí, jejichž stínem dostal se na druhou stranu a zašel do paláce někdy hrabat Přichovských. Doktor Blumentritt bral se rovně dále směrem ku Prašné bráně.

Návštěvy u nemocných byly za těch veder velmi namáhavé. A doktor Held, jenž většinu každého dopoledne strávil v nemocnici a měl mnoho pacientů, nepřál si oddechu. Den co den vracel se domů velmi unaven. A ještě ani tu nemíval pokoje. Čekali na něj před domem, v průjezdu v poledne, často i odpoledne, někdy i ráno, když odcházel, pacienti opravdiví, než i takoví, kteří byli víc na kapse neduživí nežli na těle. Drahota, nouze je sem hnala.

Held se jednomu divil: že za celý ten čas nepřišla stará madame Butteauová, tchyně Thámova, nebo že neposlala Jeana, vnoučka

svého, syna Betynina. Že stará paní žije, o tom nepochyboval; ale snad se Betyně daří líp a dostává od ní podporu, nebo není v Praze. Tomu asi tak. Že není u Tháma, věděl najisto, poněvadž Paula byla od něho; toto zvěděl od Thámova bratra Karla, „profesora", s kterým se dosti často potkával, poněvadž Thám Karel bydlil také ve Spálené ulici a nedaleko, v domě U Ježíška. Více však o bratrovi nevěděl, kromě toho, že se dosud potlouká s divadelní společností; ale kde je teď, to nevěděl. Bratr Václav mu již přes rok nepsal.

Held, vraceje se domů unaven, chmuřil zrak a vyhlížel, kdo na něj zase čeká, nevolají-li ho ještě někam k nemocnému, nestojí-li zas už nějaký prosebník. Jednou podvečer, když přicházel ku svému obydlí, byl zvláště překvapen. Na kraji průjezdu stál staroch ne malý, ale přihnutý, vetchý, hubený, jako věchýtek, v starém klobouce na tři facky, v otřelé kamizole, v nohavicích po kolena, v punčochách bezbarvých a spravovaných, ve střevících sešlapaných, člověk docela starosvětský, jenž zachoval bývalý kroj i v tom, že měl vlasy (byly do běla šedé) v týle zavázané černou mašlí. A košík na ruce.

Stál jako zmoklá slepice, zkroušeně přichoulen; zapadlé oči přizardělých víček se mu přimykaly jako usláblé, a jak vzhledly, byly placheé, pohledu smutného, bázlivého. Chvilkou se ohlédl vpravo vlevo vyhlížeje, a kdykoliv tak hlavu otočil, zableskl se mu v uchu stříbrný cvoček. Lidé chodili kolem ulicí nahoru dolů a nikdo si ho nevšiml. Až Held, na kterého čekal a kterého by byl přehlédl, vložil mu ruku na rameno.

„Ceypku, jsou to oni? Opravdu?" Doktor se neptal nevrle, nýbrž usmívaje se. Nebylo mu nemilo, že setkal se se starochem.

Ten začal se třást, klobouk smekl, ruku chtěl Heldovi políbit.

„Ale co jich napadá, Ceypku. A kam jdou – snad ne na koupi –" Held ukázal na košík.

„Rád bych, bože, ale kdepak tenhle čas, milostpane, líběj dovolit, já – bože, poznali mne starého –" Zardělá obruba víček mu rázem rudě naběhla, a hned vrchem dlaně do očí, aby setřel slzu. „Ach

bože, teď nikdo nechce člověka znát, tenhle čas, a milostpán se sám přihlásil – Bože, kdyby tak nebožtík jemnostpán, pan páter Vrba –“

Právě pro toho, že mu starý Ceypek věrně do smrti dosloužil, jej Held rád uviděl. Pozval jej do bytu. Held šel napřed, ale pořád se ohlížel po Ceypkovi a jeho koši. Co s tím košem – Ani teď se od něho nerozloučí. Held věděl, že Ceypek za lepších dob chodil s tím košíkem na koupi, že bez něho z domu nevykročil, třebaže šel jen cibulku koupit nebo trochu soli. A hle, i teď – Ubožák, co by kupoval, zač – koš byl prázdný, ani pírka v něm, ani špetka něčeho do kuchyně.

„Tak co si přejou?“ ptal se Held, když vstoupili do prvního pokoje. „Něco jim schází, mám něco předepsat –“

„Ne, nic, nic, milostpane doktor, děkuju, jsem zdravý, žaludek, všecko – Ale líběj vědět, tenhle čas, je zle; ale,“ začal chvatněji vida, že doktor sahá ochotně do kapsy, „já, prosím, nechci obtěžovat, nejdu prosit, já, prosím, kdyby si koupili –“ Heldovi se za těch slov mihlo, co by chudák měl na prodej, ale vtom, jak mu připadlo, pověděl: „Snad nějaké knihy po panu páteru Vrbovi –“

„Prosím ne, ty jsem už prodal. Dost nerad, ale když ten pangrot, vědí –“ zasteskl si, „měl jsem dvě stovky, ale z těch mně tím pangrotem ostalo čtyřicet zlatých a z těch jsem leccos zaplatil za nebožtíka jemnostpána, na funus a tak – Pravda, odkázal mně pět stovek, ale tím pangrotem je to jen stovka. Zloději!“ vyrazil v náhlém záchvatu zlosti a rozhořčení, „a z té jsem už padesát zlatých protrávil, když tenhle čas, bože, a druhou padesátku mně –“ Křeč jej chytla v hrdle, ústa se mu zkřivila i celý obličej a víčka zrudla. První slovo, jež vyrazil, bylo v pláči, v křečovém zavzlykání:

„Ukradli –“

Held se pro ten pláč a pro to pohnutí jen stěží dověděl, že Ceypkovi druhou padesátku ukradl jakýsi krajan, kterému dal z milosrdenství nocleh.

„Tak, chudáku, nemají nic, a přece nechtějí nic vzít – Jak, jak bych mohl pomoct –“

„Prosím, líběj snad vědět, já byl dřív dlouhá léta u pana obrštvachtmistra, u pana barona Materny, už je deset let pod drnem, u toho jsem byl kuchařem a hráli jsme taky dueta, už na vojně jsem s ním byl – Ten kdyby tak vstal, teď tenhle čas, v té drahotě, libra masa za zlatku a tenkrát, bože! Za to, co mně pan obrštvachtmistr dával do trhu, co bych teď koupil, nic. Ale tenkrát! A to jsem, prosím, podle knihy vařil, a dobře, jemnostpane doktor. Pan obrštvachtmistr vždycky mně nakazoval: Ceypku, ať je to na repetici, a koření ‚bis', prosím, on byl muzikant, tak to tak říkal, jen mandle ne bis, ty on nerad –"

„Tak co, Ceypku –"

„Prosím, já mám po něm krásné hodiny, štokúr[23] se zlacenýma figurkama, verk[24] v pořádku, jako nový, a hrají, čistě hrají, tři kousky, minet a Princeuženmarš a z Don Šajna kousek, nebožtík pan obrštvachtmistr, pan baron, vždycky při nich po obědě usínal, když jsem zatáhl za šňůrku a když to tak krásně hrálo, to pěkně usnul – Bože!" V tom povzdechu vyrazil všechen Ceypkův stesk nad zašlými lepšími časy.

„Tak se chtějí s hodinami rozloučit, Ceypku, a mají je rád –"

„Rád, ale co naplat, tenhle čas, když –" nedořekl, „když je hlad," jen opakoval: „Co naplat. Chtěl jsem je už prodat, ale když – Nerad bych, aby přišly kdoví do jakých rukou. Ale u nich by byly, milostpane, na dobrém místě. Přines bych je, kdyby líbili –"

„Ne, Ceypku, nechci, nekoupím."

Ceypek se lekl.

„Ale vždyť, milostpane – Já bych je dal lacino – a jsou krásny, tři kousky hrají – Princeužen –"

„Nechci, ne, nechaj si je, jim by se po nich stýskalo. Ale vědí co, aby neřekli, aby se nedostaly do cizích rukou, já jim je budu uplácet.

23 Sloupkové hodiny. *Pozn. red.*

24 Stroj. *Pozn. red.*

Teď jim něco dám a pak si přijdou vždycky za čtrnáct dní a hodiny mně nechají u sebe, budou je opatrovat; tak se vyrovnáme. Teď dostanou závdavek a první splátku –“

Ceypek se začal třást. Těžko se vypravoval na tuto cestu, dlouho se bránil, protože se nemohl rozloučit s milými hodinami, kteréž měl na památku a kteréž i jej každé odpoledne sladce uspávaly. Už se s nimi v duchu rozžehnal, a pojednou měly mu zase zůstat a pomoc přišla též!

Hnal se po Heldově ruce, aby ji vděčně políbil. Held však nedal a zavedl jej do druhého pokoje, tam že mu zaplatí; vrátil se však hned a prošed prvním pokojem zmizel v kuchyni. Hned odtud přišel a hned opět k Ceypkovi, s nímž se v druhém pokoji chvíli zdržel. Za Heldem přišla do prvního pokoje hospodyně a vzala Ceypkův koš; za chvilku jej opět přinesla a postavila jej, kde dosud stál. Jen zmizela, vykročil z druhého pokoje Ceypek všechen popleten radostí, žehnaje, děkuje. Held se jen usmíval, dychtivě jej pozoruje a čekaje, až zdvihne koš.

Ceypek ve svém radostném vzrušení nezpozoroval hned změny, ale jak zavěsil košík na levici, bezděky jej potěžkal, víko oddělal a nahlédl. Bochník chleba, dva balíčky papírové – Něco v nich – Zapadlé oči Ceypkovy vyjeveně se obrátily po doktoru.

„No starý, něco do kuchyně, trochu mouky a kousek másla, mnoho toho není; na jíšku –,“ vysvětloval doktor vesele, ale vtom už se musil bránit děkování. „Nic, nic, ani slova, a již jdou, uvařej si polívku. Ať jim jde k duhu. A přijdou zas, jak jsem povídal.“

Ještě ze síně ozýval se Ceypkův hlas, výkřiky úžasu a díků, aby to pánbůh milostpánu doktorovi nastokrát zaplatil.

Held neměl o paní Hanoldové po všechen ten čas žádných zpráv. Rada Slívka se dosud nevrátil do Prahy a doktor Blumentritt, s kterýmž se podruhé setkal v kavárně u Stavovského divadla, zmínil se za hovoru, že paní z Hanoldů, co je na venkově, nepsala, ostatek co by psala, když pře se počala a nezbývá nežli čekat.

Held v honu svého povolání nevzpomínal, ale když jej pojalo ticho mládeneckého jeho bytu, žil sobě a skoro pokaždé, kdykoliv se vrátil, vyhlédl do zahrady jako jindy, když chtěl uvidět paní Hanoldovou. Teď nemusil se tajit a mohl přistoupit a přistupoval až k samému oknu.

Než dole v staré zahradě bylo jinak nežli donedávna. Obě lípy měnily v korunách barvu, kaštany valem žloutly. Zlaté i hnědé jejich listí poprchávalo již k zemi. Pod stromy ho celé závěje a lavička, na které Lory sedávala, zlatě jím posypána. A nikdo tam. Ticho, prázdno. Veselý hlásek Jeanettin se neozval. Ticho, teskno. Held vzpomínal. Viděl Lory ve smutku oděnou, jak něžně se sklání k Jeanettě, jak s ní hovoří, viděl, jak se za ní obrací, ohlíží, slyšel ji, jak ji volá, viděl ji čtoucí, viděl její hlavu tmavých vlasů v antickém účesu nad knihou pochýlenou, sklopená víčka dlouhých řas, štíhlé bílé hrdlo, půvabný týl – Mihlo se mu, jak zpod víček obrátila tajený pohled od knihy k jeho bytu –

S rozteskněním vzpomínal a v takových chvílích rozšumělo se tóny z chmur jeho duše. Hrával déle nežli jindy fantazie, nálady; často také ozvaly se zpěv Paminy i těžké, ponuré akordy i sladká, nesená melodie podložená triolovým průvodem Beethovenovy sonáty, o kteréž Lory mluvila s nadšením a dojatá. Hrál, jako by jí zase naslouchala, hrával dlouho za soumraku až do večera a s celou duší. Ale teprve když vstal od klavíru a vyhlédl otevřeným oknem do zahrady stopené v přítmí, nad níž kolem se tyčily černé siluety starých barokních domů, uvědomil si, že hrál jen tomu opuštěnému koutu pod stromy. Bylo tam pusto; listí šustělo ze tmy, ani proužek zardělé záře na ně neprokmitl z Lořina bytu. V oknech tma –

Někdy se vytrhl a pokáral se v duchu, co blouzní, zase jako student – Odstoupil, zavřel kvapně okno, nazejtří však opět vyhlížel do ztichlého, tmavého zákoutí staré zahrady a vzpomínal a také očekával. Nevěděl proč, ale tušil, že dostane zprávu, že bude Lory psáti. S jakousi samolibou jistotou očekával její list a čím dál tím jistěji a nedočkavěji. Sám nepsal, nemohl; Lory však mohla, jak počítal, spíše si najíti záminku, kdyby chtěla.

Čekal však nadarmo. Když týdny minuly, byl zklamán a znepokojen. Toužil, aby o Lory něco zvěděl, je-li zdráva, co dělá a vzpomene-li také. Vzdal se naděje, že dojde list, a jen počítal, že Lory snad už přijede, už brzo. Než paní Hanoldová se nevracela jako skoro všichni, kteří meškali na letním bytu. Neměloť léto konce, třebaže již minula dobrá polovice září. Pohoda pořád převzácná; slunečno, jasně, krásně, teplo až horko, takže nebylo divu, že se nikomu nechtělo z venkova ze stínu, z lesů do vyprahlé Prahy, jejíž zdi sálaly jako pec.

V té pohodě bylo cos abnormálního, zvláště když ani počátkem října se neměnila. V zahradách kvetlo kvítí, leckde pučelo nové, svěží listí. Pak teprve všecko rozbujelo, když se strhla bouřka s velikým deštěm, jenž dal půdě hojnou vláhu. Pražané chodili do Kanálské zahrady houfem jako na jaře podívat se na kvetoucí záhony, na nové listí tu a tam rašící, na druhý květ, jenž nebyl vzácností, chodili za brány přesvědčit se, že louky opravdu začínají nanovo prokvétati, chodili do polí u Královské obory hledat v osení chrpy, o kterých slyšeli, že tam kvetou.

Dni horké, noci vlahé až dusné, s neobyčejným světlem. Veliká vlasatice přezařovala od září měsíce noc co noc ostatní nebeská světla a vábila zraky všech. Strach z ní šel a lidé ji úzkostlivě pozorovali, jednotlivě i v houfcích, na prostranstvích, v ulicích, na plácích i v podstřeší a ulekaně rokovali, že snad není dost na ukrutné drahotě, že uhodí ještě jiná trýzeň.

Vzdělanci, čtenáři novin, třebaže se komety nelekali a obavám pro ni a různým věštbám se pohrdlivě usmívali, očekávali také velké, neblahé události. Doba tak nejistá. V sousedství, v Němcích, znepokojení a tajená zášť proti Francouzům už zjevně propukávající; a nad Francií a Ruskem vyvstávala hrozivá bouře.

V kruzích inteligence mnoho o ní jednali; nejčastěji a nejživěji v kavárně U Modrého hroznu proti Stavovskému divadlu, kdež se scházeli herci a zpěváci, četní lékaři, advokáti a profesoři. I důstojnická uniforma nebyla tu vzácností a cizinci se tu obyčejně také stavova-

li. Toho času docházelo sem také několik Prušáků v Praze usedlých; z vlasti odešli buď donuceni všemocným vlivem Napoleonovým tak jako jejich ministr Stein, jenž rovněž do Prahy se utekl, nebo dobrovolně se vystěhovali, aby volněji mohli agitovat proti nenáviděnému panství francouzskému.

U Modrého hroznu měli několikero novin, více než kterákoliv jiná pražská kavárna; než listy přece nestačily počtem čtenářstvu, zvláště v poštovní dny, dvakráte za týden, kdy přicházelo mnoho čtenářů na cizozemské noviny, zvláště na Bayreuther Zeitung a Hamburger unparteiische Correspondent, jež přinášely čím dále tím zajímavější a napínavější zprávy.

Všude čekali, jak je ve Francii, co Napoleon, co Rusko, každý dychtil zvědět, polevila-li nevole či dojde-li na meč. Soukromé zprávy z Vídně a z Paříže, jež docházely buď přímo, nebo oklikou a již zkalené, přehnané, podpalovaly dychtivost po novinách, zvláště v čas po protestaci carově proti Napoleonovi, když o své vůli zabral Oldenbursko. Vypravovalo se, jak Napoleon hrozí Rusku, že mluví o válečném tažení do Petrohradu a do Moskvy jako o vyjížďce do Fontainebleau, že se chlubí svými dvěma sty milióny, kteréž má ve sklepě na hotovosti, že se vynáší svými důchody, že má ročně devět set miliónů, ne franků, ale tolarů, jaké loďstvo si může pořídit a jakou má armádu, že je slávou jako zpitý, to že je tak zmámen od míru schönbrunnského, že už úmyslně dráždí Rusko, vyslance ruského že uráží i carovi že hrozí, že jej viní, že prý stahuje vojsko k Němenu –

Koncem léta mluvilo se o vojně skoro jako o jisté. Počátkem října přinesly noviny zprávu, že Rusko se opravdu chystá, všecko vojsko z Finska i z nitra země že táhne do Polska k hranicím a že v srpnu vykonán nový, veliký odvod k vojsku. A jádro Napoleonovy armády bylo připraveno.

Již pověsti o nastávajícím zápase obou obrů vzrušovaly a také úvahy, co z toho zápasu pro sousedstvo. Mluvilo se o Prusku, že nabídlo spolek proti Rusku. U Modrého hroznu a jinde rokovali o tom, hádali

se; jedni spílali ministru Hardenberkovi, že je zbabělec, zaprodanec, Stein že by to neudělal, někteří, mnoho jich však nebylo, ministra hájili, že jinak nemohl, že Napoleon hledá příčinu, aby dorazil Prusko a ostatek že Rakousko také nepůjde s Ruskem, ale jistě s Napoleonem, že se jedná o smlouvu, není-li už sjednána a napsána.

Held sledoval všecko to politické vlnění s velikou pozorností, a proto nevynechal, teď když byl volnější, co paní z Hanoldů meškala na venkově, ani jediného poštovního dne v kavárně U Modrého hroznu.

Také druhého pátku toho měsíce října se tam chystal, později však nežli jindy, poněvadž se zdržel návštěvami u nemocných. A ještě, když vykročoval z domu, přišli pro něj, aby navštívil na Malé Straně v Mostecké ulici onemocnělou paní. Žádost pocházela od vážené rodiny, s kterouž se znal už od studentských let, kdy bydlil na Malé Straně v Ostruhové ulici. S nejstarším synem z té rodiny studoval, s rodinou jeho samou seznámil se před lety o koncertu v sále hostince V Lázních a známost ta udržela se až do této chvíle. Šel tedy.

Bylo pod mrakem, ale vlažno. Západ uhasl všechen v popelavých mracích, ani proužek řeřavý se jimi nezardíval. Petřín, Strahov, Hradčany zdvíhaly se do tichého soumraku jako obrovské siluety. Held bez pláště, v tmavém kabátě bral se rychlým krokem. Pospíchalť, aby co nejdříve si odbyl návštěvu a dostal se brzo k Modrému hroznu. Pojednou však musil zarazit.

Bylo na Kamenném mostě.

Lidí přecházelo v tuto podvečerní chvíli pořídku, takže mohl jíti rychlým krokem, ale hlas jej zastavil; zaznělo od kříže, když k němu docházel, pateticky, zhluboka, napomínavě:

O vos, qui cum Jesu itis,
non ite cum Jesuitis![25]

25 Ó ty, kdo jdeš s Ježíšem / nechoď s jezuity! *Pozn. red.*

Říkal to muž v kastoru, ve fraku starého střihu, v úzkých nohavicích do bot, se španihelkou[26] pod paždí, hodně vlasatý, bradu zabořenou v široké kravatě.

„Ach vy, kolego!“ německy zvolal Held, poznav doktora Srnku, s nímž se tak trochu znal a jejž měl jako všichni za podivínského starého mládence. „Co tu děláte?!“

„Co může dělat terrae pondus inutile[27].“

„Vy?“ Held se usmál. „Cože tak zostra sám na sebe?“

„Máte pravdu,“ přisvědčoval doktor Srnka kousavě, „teď po tom bankrotu jsem také na něco dobrý. Teď mám taky co dělat. A nejvíc teď touhle dobou. Nerozumíte; no nejezdím ve fiakru k nemocným, chodím jenom tady po mostě vzhůru dolů a čekám, až budou volat, že zas někdo životem utěšený a finančním patentem posilněný skočil do vody –“

„Ach ano, tak – Nikdy nebývalo tolik sebevražd. K nám do špitálu –“ Held nedomluvil. Srnka mu skočil do řeči:

„Jinde také. A to všecko má na svědomí pan hrabě Wallis. A slyšeli,“ doktor Srnka začal bezděky po česku, jak se dohřál tou vzpomínkou, „jak si to předkládá, co řek, jak se trápí, chch – co řek jakoby nic, jako by fajfku vyklepával: Cože naplat, že jinak nemohlo být s tím financpatentem, to že je jako v bitvě: mnoho jich padne, mnoho jich raněných –“ Doktor Srnka mluvil rychleji, rozhorleněji. „Ano, ano, mnoho raněných, mnoho mrtvých –“ A pojednou vybuchl po německu: „Und diese hohnlachende Gewissenslosigkeit fand nicht einmal einen Spuck auf sein Wagenrad zum Lohn –“[28] Srnka se vyplivl a zase horlil po česku:

„Ano, nikdo mu nepliv ani po kočáru, neřkuli po něm. Oh, to my jen v duchu pliváme a do bláta –“

---

26 Hůlka. *Pozn. red.*

27 … zbytečná zátěž pro zemi. *Pozn. red.*

28 A tato posměšná nesvědomitost nebyla odměněna ani plivnutím na kolo jeho kočáru. *Pozn. red.*

Held pospíchaje byl jako na trní; a také se lidé již zastavovali a po nich se ohlíželi. Chtěl dále, než doktor Srnka pokračoval v jednom proudu, česky, německy: „Eigentlich wir Mediziner[29] měli bysme panu hraběti poděkovat. Soviel Selbstmorde[30] a tolik šlakem raněných. Oni ve špitále mají taky z toho požehnání."

„Oh, je zle, milý pane kolego – ale já –"

„Počkají," Srnka jej vzal za rukáv. „Podívají se," ukázal pravicí na petřínskou stráň černě rozlehlou pod večerním nebem. Vysoko v jejím svahu prokmitlo v tu chvíli zardělé světlo.

„To si ‚stařec z hor' rozsvítil," dodal doktor Srnka po německu s úsměvem. „Rozsvítil a teď začne rudkou řádit. A je-li pak, prosím vás, když tu katanskou cenzorskou službu provozuje, nahý?"

Held se tomu nápadu zasmál.

„No, vy jste jeho ordinarius –" dorážel Srnka.

„Jednou jsem u něho byl –"

„A nebyl nahý?"

„Nebyl."

„Ale chodí prý tam po Petříně ve stráni docela nahý jako Adam. Letos obzvláště, ty horké dni a noci –"

„Ale –"

„Nahý chodí."

„Jak jsem řekl; ostatně, přesvědčte se," štípl Held žertem a již rozmrzen, že nemůže dál.

„Já? Já abych šel k takovému císařskému královskému cenzorovi? Ale kam jdou?" zeptal se zase po česku. „Na Malou Stranu? Já jich na konec mostu vyprovodím."

Ten průvod Helda hrubě netěšil; než bylo přece líp jíti nežli stát tu s tím podivou.

---

29 Ve skutečnosti my lékaři… *Pozn. red.*

30 Tolik sebevražd. *Pozn. red.*

Doktor Srnka začal ihned opět o petřínském poustevníkovi, o cenzorovi Berghoferovi, tomu že dobře přezdili „stařec z hor“, hloupí lidé že si myslí, že proto, poněvadž bydlí na vrchu, ve stráni, ale vpravdě že proto, poněvadž je jako ten náčelník tajné sekty v horách libanonských, těch assassinů, který za křižáckých válek dával vraždit a zabíjet, tenhleten že také morduje a zabíjí.

„Ano, zabíjí,“ vyrazil prudčeji, když zahlédl Heldův úsměv, „děti zabíjí, děti, plody lidského ducha; červenou tužkou všechno potírá, hubí a vraždí.“

„Není tak zlý, pane kolego, pokud vím,“ hájil Held, „a jak jsem seznal, je to učený muž, pravý polyhistor[31]. A píše –“

„Ale co píše!“

„I verše.“

„Verše, ale za peníze. Enkomienfabrikant[32].“ Srnka se ostře uplivl.

„Také epigramy píše.“

„Všecko,“ přisvědčoval posměšně doktor Srnka. „Všecko, proč ne,“ a dotvrdil citátem z Juvenála: verše ty odříkával rychle, potrhuje při každém slově levicí:

Grammaticus, rhetor, geometres, pictor, aliptes,
augur —

„Augur,“ opakoval, nemoha si vzpomenouti na další slovo, jež mu vypadlo z paměti, ale hned mezeru přeskočil a citoval dále:

„– medicus, magus,“ a vyrazil „omnia novit“[33], pak posměšně, s opovržením skončil: „Graeculus esuriens –“[34]

Helda to začínalo bavit. Usmál se a náhle se optal: „Mluvili s ním?“

31 Člověk s množstvím znalostí či dovedností ve více oborech. *Pozn. red.*

32 Majitel továrny na chvalozpěvy. *Pozn. red.*

33 Všechno ví. *Pozn. red.*

34 Hladový Řek. *Pozn. red.*

„Nikdá!“

„Co jim udělal?“

„Dítě mně zabil,“ a s trpkým úsměškem sám sobě dodal, „mé jediné dítě, a v plenkách, v rukopisu –“

„Ach! O čem bylo –“

„O vojsku, pane kolego, o vojsku vůbec a o našem, o císařském zvlášť –“

„Nevím, co napsali, ale pepře tam bylo jistě dost.“

„Bylo. A když mne dopálila knížka, snad ji znají: Abhandlung über Würde, Nutzen, Leiden, und der daher notwendigen liebwerten Achtung für den ganzen Soldatenstand[35] – Umím to zpaměti, jakpak ne!“ Doktor Srnka mluvil zas už německy. „Takové patolízalství, takové nestydaté vychvalování, takové ohavné zamazování všech hanebností, takové prznění pravdy –“ doktor se zas uplivl, „až se mně krev zpěnila. I sedl jsem a napsal jsem proti tomu, tj. popadl jsem zrcadlo, zrcadlo jsem jim nastavil a pravdu pověděl, a tu ten – váš polyhistor a básník, ten stařec z hor vezme rudku a už tekla krev a byl mord. Non imprimatur![36]“ V tom svém ohni se doktor Srnka po Heldovi ani neobrátil; hleděl přímo před se a zlobivě horlil. Po tom „non imprimatur“ náhle stanul, dotkl se prudce svého kastoru a zkrátka pozdravil: „Dobrou noc.“

Held překvapen se obrátil; chtěl zavolat, ale doktor Srnka byl už zády k němu, rychle kráčeje na druhou stranu a tam dále směrem ku Starému Městu. Held se za ním okamžik díval, jak jde přihrben, vlasatou hlavu v ramenech, bradu skoro celou v nákrčníku a španihelku pod paždí. Myslil na něj, jaký je fanatik pravdy, jak jen mohl pomyslit psáti proti vojsku, dnes, za této vlády, že zapomněl, že již nepanuje císař Josef.

---

35 Pojednání o důstojnosti, prospěšnosti a strastech a z toho nutně plynoucí láskyplné vážnosti vojenského stavu. *Pozn. red.*

36 Nebudiž tištěno! *Pozn. red.*

Doktor Held se nevrátil z Malé Strany tak záhy, jak si rozpočetl. Nemoc mladé měšťanky nebyla sice vážná, ale právě proto se omeškal, tj. její rodina jej zdržela jako dávného známého a přítele. U nich znovu vyslechl, toho dne již potřetí, o roudnické svatbě a slávě, tj. o slavnostech, které se tyto dny odbývaly v Roudnici na zámku o svatbě a po svatbě knížete Auersperga s princeznou Lobkovicovou. Vzali se již před týdnem, ale od té chvíle až do tohoto již dvanáctého dne oslavován jejich sňatek. A ještě nebylo slavnostem konce.

Praha zapomněla na cara i Napoleona a všude mluvili jen o neslýchané slávě roudnické, všude se vyptávali, jak co bylo a co ještě bude. Held tedy toho dne potřetí slyšel o svatbě, jaké kratochvíle byly a jsou na Roudnici, co hostí tam, co vzácné šlechty, jaké hostiny a bály, hony a štvanice, koncerty, turnaje a zase bály, to že oči přecházely, co diamantů a perel a drahého kamení měly šlechtičny, a divadlo jaké bylo a hudba překrásná, že knížecí kapela rozhojněna sezvanými hudebníky a co také zpěváků tam povoláno – Takové svatby že nebylo již na sta let, jistě od časů pánů z Rožmberka.

Když se Held z těch svateb dostal na ulici, byl už večer. Nebe se všecko do temna zaklopilo a vítr pohvizdoval ulicemi, až se třásly zarudlé plameny olejových svítilen na rozích. Na mostě skoro již prázdném bylo vítr ještě více cítit. Než Held se přece zastavil, aby se podíval na petřínskou stráň, vzhůru k Nebozízku. Všecko tam ve tmě utonulé; světélko, na kteréž doktor Srnka prve ukazoval, svítilo dosud. Co „stařec z hor“, ten osamělý mrzout, dělá, „morduje-li“ červenou tužkou cenzorskou nebo skládá-li nějaký pamflet nebo cituplnou báseň, on grammaticus, rhetor, augur, magus, geometres, aliptes a co všecko je a čím ho Srnka udělal.

Vtom ucítil studenou krůpěj na ruce opřené na zábradlí a hned druhou ve tváři.

Rychleji vykračoval, aby se dostal domů, prve nežli se spustí déšť. Bezděky pomyslil na počasí, teď že konečně nastanou deště, co

pak venku, to že Lory také tam nezůstane, že bude musit do Prahy. Jindy v tento čas bývalo už všecko zase v Praze. O paní Hanoldové nadál se, že přijede dřív. A nejela, ani zpráv nebylo od ní, ani o ní. Nepospíchá, nebo co ji tam drží – přemýšlel a takto ne poprvé. Bylo v tom nedočkavosti i touhy víc, nežli si chtěl přiznati.

Do kavárny k Modrému hroznu toho večera již nešel. Za té nepohody, kdy kameny chatrné dlažby počaly se lesknouti mokrem, se mu nechtělo a také bylo již pozdě.

Po večeři sedl ke klavíru a hrál; dlouho však nevydržel. Přistoupil k oknu a vyhlížel do zahrady, v níž vítr po stromech povzdychoval. Stál a díval se jako jindy; pojednou se lekl. Do temna zahrady padlo světlo; zardělý pruh náhle prošlehl a linul se ze dvou oken, z oken Lořina bytu, do koruny staré lípy, do pletiva jejích snětí a haluzí, na její listí valně již prořídlé.

Přijela! Lory se vrátila! Nespustil oči z toho zardělého pruhu, z vyjasněných oken, jako plavec v bouři ze světa. Ve dvou oknech zář; třetí též jí prohlédlo, stín se v něm kmitl – zmizel, a zář za ním; ale v těch dvou zůstala. Přijela? Snad jen chystají byt; ale teď večer, tak pozdě?

Odtrhl se od okna a kvapně šel do předního pokoje, aby odtud zavolal do kuchyně na hospodyni. Nutil se do klidu, co je, že u paní baronky je světlo, že snad upravují pro ni byt, že snad už přijede. Mluvil lhostejně; odpověď však čekal v napětí.

„A ne, milostpane, nic nechystají, kdepak. To paní baronka přijela; baronovic přijeli teď v tu chvíli."

„Věděli v domě, že dnes přijedou?"

„Ale kdepak, nic, žádný nic nevěděl, zčistajasna přijeli. Povídala hausmistrová, že jí kuchařka, jako paní baronky, povídala, že nemyslila, že už pojedou z lontu, a najednou paní baronka včera, zničehonic, jako když to na ni sedne, poručila pakovat a pryč, do Prahy a nedala se zdržet; paní hraběnka Bubnová ji nechtěla pustit, a že pojedou spolu, jako s paní hraběnkou, že ona už taky brzo do Prahy, ale paní baronka ne, a do Prahy; a tak je tu."

Held dále neposlouchal a vrátil se do druhého pokoje a zase k oknu. Byl vzrušen návratem Lořiným i tím, co si vybral z tlachavé řeči, že Lory se pojednou tak rozhodla. Proč? Stalo se něco, či z náhlé tesknoty po Praze?

Stál, oči upřené k oknům, v černu podzimního večera ostře zářícím, vyhlížel v pošetilé, nejasné naději. Ale hned je zase přimkl. Lořina okna zavřena; déšť šuměl, vítr pokviloval, stromy povzdechovaly. Nevlídný říjnový večer, ale Heldovi se pojednou projasnilo v mysli; bylo mu volněji, veseleji.

Sedl ke klavíru, začal; ale zticha hrál a nic určitého. Zamyšleně hrál, pozvukoval, nevěda ustával, až přestal. Maje ruce na klávesách, hleděl před se do prázdna neplně prozářeného světlem svíček, v němž se lesklo sklo černé rytiny se širokým, bílým okrajem v módním empirovém rámu z tmavého dřeva, visící nad klavírem. Hleděl, přemýšlel, co zítra, uvidí-li Lory, má-li tam jít nebo čekat – Jak se vrátila – A Jeanetta, milé dítě – Uvidí-li ji už zítra, měl-li by ráno zůstat doma a nejít hned pryč –

VI
Ještě o známých i neznámých. Kapitola poněkud tajemná

Ale šel, jak obyčejně, jenže se vrátil o jedenácté, kdežto jindy přicházel v poledne a často až po něm. Jak vkročil do prvního pokoje, přistoupil ihned k oknu nahlédnout do zahrady. Nespatřil tam nikoho; cestičky však byly volny, spadlé listí z nich odmeteno a lavička bez šustivého koberce.

Viděl to rád. Že to bylo Lořinou první starostí, pomýšlel, zahrádka především; už tam asi byla a bude zase tam chodit –

V druhém pokoji na stole ve váze kytka, nevelká, ne nádherná, ale přece vzácná, protože svitá ze samého polního kvítí v tento pozdní čas vykvetlého. Že ji snad Lory – Rychle zavolal hospodyni. Dobře tušil. Kytku přinesla malá Jeanetta.

„Kdo s ní přišel?“

„Vychovatelka.“

Jeanetta kytku přinesla, Lory ji poslala. Přišel domů dřív, kdyby snad přece se rozhodl navštívit paní Hanoldovou ještě dnes. Až do této chvíle váhal. Kytka rozhodla. Ihned svlékl kabát a oblékl tmavomodrý frak.

Za chvilku poté stiskl Loře ruku. Byl překvapen jejím vzhledem. Osvěžela venku, byla hezčí, plnější. Oči neutajily toho překvapení a radost ze shledání. I Lory byla jím jako projasněna. Okamžik stáli proti sobě mlčky v blaživém vzrušení. Held začal o Jeanettě. Nebyla doma; odešla s vychovatelkou na procházku. Děkoval za kytku.

„Natrhaly jsme ji s Jeanettou před samým odjezdem.“

„Ve chvíli odjezdu jste si vzpomněla.“

Upřela na něj mlčky oči. „Teprve v tu chvíli –“ V hlase i úsměvu byla tichá výčitka. Hned však začala o letním pobytu, o zámečku hraběnky Bubnové, o pěkném parku, jak tam krásně, krajina že je půvabná.

„Ale rozvaliny starého hradu jste tam neměla.“

„Jako když jsem bývala u nebožky tety. Pamatoval jste si –“

„Psala jste o nich blouznivě. I na vesnický hřbitov jste tenkrát chodila.“

„Sterbegedankenvoll[37],“ vpadla a s úsměvem citovala: „Und wählet zum Sitz ein Grab, und beschauet die Kreutze mit dem wehenden Totenkranz[38]. Tenkráte jsem byla okouzlena Höltym, tenkrát, osamělé děvče marně toužící.“ A kvapně dodala: „Teď už žádné myšlení na smrt. Mám Jeanettu – S tou jsem byla nejvíc, skoro celý den. Tak jí tam svědčilo, byla tam blažena; i mně se tam líbilo, ale po Praze se mně často zastesklo. Vzpomínala jsem v samotě, pod stromy, v parku, v tom zrovna svatém tichu letní krajiny a lesa; také co vy tu zkusíte –“ Pozarděla se a kvapně optala se: „Hrával jste –“

„Hrával, každý večer; vám jsem hrál, Mozarta, Beethovena,“ bezděky tlumil hlas, „vaše zamilované skladby, vám –“

„A já poslouchala, sama, v parku nebo na terase. Věděla jsem, že v ty chvíle hrajete.“

„A nevěděla jste, že na vás vzpomínám.“

Vzal ji za ruku. Zalekla se, nevyvinula však své ruky z jeho.

„Tak dlouho jste nejela.“

„Měla jsem tam ještě zůstat, hraběnka mne nechtěla pustit.“ Mluvila ve zjevném neklidu. „Ale rozhodla jsem se pojednou. Musila jsem opět do Prahy –“

„Přec!“ řekl radostně.

Vstala kvapně a řekla tiše, prosebně:

---

37 Plna myšlenek na umírání. *Pozn. red.*

38 A usedne na hrob a dívá se na kříže s vlajícím smutečním věncem. *Pozn. red.*

„Pamatujte –“

„Přijela jste a kdy vás opět uvidím?“ povzdechl, jako by její prosby byl neslyšel. „Už snad ani ne na zahradě. Byla tak dlouho opuštěna –“ Nedbal, že se podřekl.

„Zahrada? Na zahradě?“ žasla. „Vždyť vy –“

Z předsíně sem zalehl jadrný hlas. Paní Hanoldová zchmuřila na okamžik čelo.

„Smím vás navštívit?“ zeptal se Held rychle a vida, že se žádosti lekla, dodal: „Rád bych malou Jeanettu uviděl.“

„Přijďte se na ni podívat.“

Komorná vstoupila, hlásíc barona Jeníka z Bratřic. Vešel v tmavém fraku, v přiléhavých nohavicích světlejší barvy, v botách s kopnami, vzpřímeně, ač ne strnulého držení těla.

„Přicházím vysoce váženou sousedku uvítat,“ začal položertem, polovážně, volně, jak bylo dovoleno dávnému příteli domu. „Ach, doktore, vy! Myslil jsem, že budu první, a jak vidím, přicházím pozdě s novinami. S hudebními najisto, to si teprve netroufám: tuto náš znamenitý muzikus doktor –“

„Nevím o žádné zvláštní novině, pane barone.“

„Tak! Á – Opravdu? O Tomáškovi nic?“

„Že skládá operu. Ale to je už –“

„Známo, dřív, ano, ale že už složil, dokončil tu operu, to je jistě novinkou, i to, že bude ještě letos v prosinci provozována,“ oznamoval horlivě Jeník, jenž se zval paní Hanoldové sousedem, poněvadž bydlil v téže ulici, třebaže dál, blíže k Dobytčímu trhu. Byl potěšen, že svou novinou překvapil i doktora Helda.

„Jak se jmenuje nová opera?“ zeptala se paní Hanoldová.

„Serafina. Ale jen to vím a více nic. Tomášek dělá s tím drahotu, nic nepoví. No, dočkáme se; v prosinci najisto.“

Doktor Held se poručil. Druhého dne touže dobou přišel opět. Malá Jeanetta byla doma. Ale jen se s ní uvítal, jen přisedl proti ní a proti paní Hanoldové, hlásila komorná návštěvu, doktora

Blumentritta. Held se dlouho nezdržel tuše najisto, že advokát přišel v záležitosti rozvodu. Odcházel nespokojen. Tak se těšil; nadál se chvíle přátelského hovoru, takové chvíle, jaké bývaly, kdy Lory poprvé ujela z Votavan a meškala u tety, baronky Skronské, v jejím domě v Ječné ulici, kdy kouzlo šetrné, diskrétní intimnosti prohřívalo jejich hovory, kdy nevzpomínali šerých stínů minulosti a nemyslili na budoucnost.

Held nemluvil s paní Hanoldovou po těchto dvou návštěvách několik dní, jen ji uviděl, dvakráte, v zahradě za vyjasněných odpolední říjnových. Pak uhodil nečas, pršelo, zahrada opuštěná pustla; vítr rval poslední listí jejích stromů a zavál zase stezku i vybledlý trávník.

Samý konec října setkal se Held s paní Hanoldovou ve společnosti u rady Slívky ze Slivic, jenž měl byt v Nových alejích. Přátelská ta společnost, jež se před lety scházívala také v salónu baronky Skronské, bavila se tu jako tenkráte hudbou, hovorem i hrou v karty. Této se obyčejně účastnil rytíř Jeník, baron Stentsch, hraběnka Bubnová, baron Ehrenburg a rytíř Eisenstein.

Novým členem společnosti byl kanovník Arnold, vážný starý pán silně prošedlých vlasů, duchaplných očí, na věk nápadně svěžích tváří, prokvetlých pletivem jemných, zardělých žilek, někdy vychovatel nejvyššího purkrabí hraběte Kolovrata, bratra hraběnky Bubnové. Byl milého, uhlazeného chování, učený, měl pěknou výřečnost; mluvil vážně, s jistou však koketní lahodou, debatoval živě, ale vždy s velikou šetrností a zdvořilostí vůči svému protivníkovi.

Rytíř Jeník rád vídal elegantního a k dámám vždy galantního starého kanovníka, poněvadž o něm věděl, že není žádný „liščí jezuvit", anobrž že je svobodného smýšlení. Ano, přišeptávali si o něm, že byl nebo dosud je členem iluminátského[39] spolku, že jezdíval do Němec do tajných jeho schůzí a tam že se v těch schůzích stýkával s Herderem i s Goethem.

39 Osvícensky svobodomyslný. *Pozn. red.*

Záhy se dostal do politiky; z jeho hovoru jevil se rozhled velice zkušeného a vzdělaného muže a sálala zášť k Napoleonovi. Nenáviděl ho jako despotu, jenž jmenovitě Německo uvedl v porobu. Uznával jeho génia a vážil i nesmírnou moc, ale vážil i vše, co proti Napoleonovi. Mluvil o boji, který proti němu v Německu vybuchne jistotně, o agitačním díle pruského ministra Steina a pruských emigrantů v Praze.

„Pánové," řekl, „pruská vláda musila z rozkazu Napoleonova zrušiti Tugendbund[40], ale on pro to je a působí, třeba tajně; ale tím víc a vydatněji. Vím to, mám to z jistého pramene, jednoho z nejhorlivějších jeho členů, je tady v Praze, uvedu jej jednou s dovolením, abyste poznali skutečné smýšlení německé a zvláště pruské. Věřte, pánové," dodal vroucně, nikoliv však orátorsky, „že okovy nejsou navěky, že nad meč a pouta despotů je silnější právo národa a láska k svobodě –"

Nikdo neodpíral, všichni souhlasili; zvláště baron Stentsch přisvědčoval posledním větám a ještě víc, s radostnou horlivostí bělovlasý rada Slívka, vždy optimista v politických a válečných záležitostech.

Při tabuli osvědčil se starý kanovník jako znalec a labužník; tu starý rytíř Eisenstein zvláště přichvaloval, když kanovník znalecky vykládal o letošním víně, to že je neobyčejná sklizeň, letošní víno, Kometenwein, za světla veliké komety uzrálé, že na léta bude velikou, hledanou vzácností a že hrabě Kaunic, Adolf, Excelence, se již na ně těší.

Jeník z Bratřic se zasmál; mihlť se mu starý hrabě, příbuzný nebožtíka starého kancléře, břichatý, krátkých nohou, hladce oholený, pověstný svými malými ústy, takže stěží mohl vypláznouti jazyk, mihl se mu, jak se mlsně, ale ztěžka oblizuje. Pak, bylo po jídle, se i ostatní zasmáli, když starý kanovník vesele líčil disputaci, kterouž onehdy měl s hrabětem o Schillera.

---

40 Tajná společnost založená v r. 1808 k oživení národního ducha Prusů po jejich porážce Napoleonem. *Pozn. red.*

„‚Amplissime[41],‘ ptala se mne Excelence, ‚je-li vám znám ten škribent[42], jakýsi Schiller?‘

‚Škribent!‘ Hrozím se. ‚Jak můžete, Excelence, zváti tohoto velkého básníka, chloubu Německa, škribentem? Máme od něho klasická dramata, překrásné básně, vypsal třicetiletou válku, i jako historik vyniká.‘ ‚A to je mně čistý historik,‘ vpadl hrabě, ‚když se dopouští takových anachronismů jako v tom Vilému Tellu. Vystupují tam milosrdní bratří a tenkráte žádných nebylo. A jména falšuje! Wallenstein místo Valdstein!‘ A já na to: ‚Pictoribus, atque poëtis[43]‘ – Hrabě však se nedal, dorážel dál a vytýkal; obzvláště Thekla byla mu velkým proviněním, a koneckonců našeho sporu, že Jeho Excelence rozsoudil: ‚Schiller! Ano, kdyby psal jako Voltaire!‘ A tu jsem už Schillera dále nehájil.“

Held v tu chvíli stál stranou u okna s paní z Hanoldů, toho večera poprvé s ní sám. Dříve nemohli sami spolu promluvit pro společnost a také jako by se ostýchali a sebe se báli. Teď mluvili o Jeanettě a kdy bude zase společnost, tu u rady Slívky a později u hraběnky Bubnové. Počítali, aniž se přiznali, kdy se zas uvidí. Chtěli se navzájem sobě vyhýbat a těšili se, že se opět sejdou, chtěli sobě se vzdalovat, a přece se k sobě blížili.

Na okamžik se paní z Hanoldů zamlčela a hleděla na Helda. Zdálo se mu, že se o něco rozhoduje, jako by mu chtěla něco říci, a začala na jeho překvapení:

„Onehdy mne navštívil doktor Blumentritt.“

„Nepřinesl asi nic milého.“

„Přišel v záležitosti rozvodu.“

Naráz se odmlčela a nedomluvila, neboť mířili k nim starý baron Ehrenburg a rytíř Eisenstein, oba v černých punčochách

41 Titul: velevážený. *Pozn. red.*

42 Pisálek. *Pozn. red.*

43 Malířům a básníkům (vše dovoleno). *Pozn. red.*

a střevících. Zastavili se u nich, protože baron Ehrenburg přišel pro svědectví doktora Helda, aby dotvrdil, že ve Spálené ulici se usadili tajemní obyvatelé, pán s dámou, cizinci, a s děťátkem chlapečkem; ten pán že jest jen jako strážce a jako němý, že slova nepromluví, že hlídá tu malou rodinu, že všecko sic obstarává a platí, ale nic nemluví, a ta paní že je Francouzka, ví-li o nich doktor, a že tomu jistě tak –

„Ano," přisvědčil Held, „Francouzka, madame Dupasquierová."

„Viděl jste ji? Viděl? Mluvil jste s ní?" ptali se dychtivě staří páni jeden přes druhého.

„Viděl, ano, a mluvil jsem s ní. Zavolali mne k tomu dítěti, když ochuravělo."

„Tak, tak – a kde bydlí?" ptal se rytíř Eisenstein.

„Nad trinitárským kostelem, ten starý dům."

„Vždyť jsem povídal," baron Ehrenburg do toho. „A pane doktore, není-li to lékařské tajemství, a proč by bylo – Co ten chlapeček, jak se jmenuje –"

„Leon, pane barone."

„Leon!" opakoval baron, „Leon, ach!" Trhl sebou, jak mu pojednou myslí zablesklo. „Leon, to by snad bylo –"

„Tuším, co myslíte, pane barone," vpadl Held usmívaje se. „Ano, ano, alespoň poloviční Napoleon."

„Jak to, jak to?" ptal se dychtivě rytíř Eisenstein hned nechápaje a baron mu horlivě vykládal:

„Jak to pan doktor povídá. Napoleon – a poloviční je Leon. Slyšíte? Co jsem řekl? A nechtěl jste věřit; co jsem řekl! Povídá se, a je v tom vůbec něco záhadného. To všecko je tajemství. Francouzka, nemluvný muž, ne, muž ne, ale strážce, němý hlídač. Ten není otcem toho dítěte, toho Leona, viďte, pane doktore."

„Manželé to jistě nejsou."

„Je ta madame hezká?" ptal se mlsně rytíř Eisenstein.

„Velmi hezká."

„Mladá?“

„Nejlepších let.“

„A ten –“

„Ten její společník? Asi čtyřicátník nebo něco starší. Víc o něm nevím; jenom to, že pořád stál v pozadí, mlčky, to se ví, a pak že mně platil, a to samými louisdory.“

Starší páni, jejichž zvědavost ještě víc podrážděna, žasli. Baron Ehrenburg obracel se k rytíři Eisensteinovi opakuje: „Vidíte?“ a pojednou se optal Helda, komu je ten chlapeček podoben.

„Tomu nemluvnému strážci, od něhož jsem neuslyšel ani slova, jistě ne, docela ne. Ale,“ doktor mluvil naoko vážně, „mně by se zdálo, že jako Leon a Napoleon –“

„Vidíte? Hlele, co jsem říkal,“ vpadl vítězně baron Ehrenburg, „to jsem také slyšel. To že je podoba, ale nápadná podoba – celý Napoleon! Tadyhle doktor je téhož mínění.“

„Ale pane barone,“ ohrazoval se Held vida, že se baron bude dovolávati jeho žertem prohozeného mínění, a chtěl obrátit řeč. Nebylo však možná. Ano musil znovu vypravovat o svých vizitách v tajemné domácnosti u madame Dupasquierové, neboť ostatní společnost, přivábená živým hovorem starých pánů, seskupila se kolem nich.

Helda to netěšilo. Hovor s Lory tak přerušen a již nadobro, neboť čilé jednání o tajemném dítěti, o němž baron Ehrenburg najisto tvrdil, ačkoliv ho nikdy neviděl, že je podobno Napoleonovi, se protáhlo. Held byl z toho až mrzut a v duchu se zlobil na oba staré, zvědavé šlechtice. Je oba vzrušovala neobyčejná zvědavost, jej živé účastenství. Lory začala o doktoru Blumentrittovi, zmínila se o rozvodu; chtěla se mu s něčím svěřit. Něco se stalo, něco ji asi tíží. Snad už nebude možná, aby mu to tady řekla. A jíti s tou nejistotou domů –

Hleděl se vybavit z kroužku, hledal příležitost, aby s Lory samotnou mohl promluviti. Podařilo se mu konečně, když páni se chystali

ke stolku na karty; v tu chvíli byla paní Hanoldová na odchodu. Chvatně k ní přistoupil, když zahlédl, že na okamžik osaměla.

„Něco se stalo?“ zeptal se rychle, s účastenstvím.

„Přijede z Votavan.“

Nejmenovala kdo; nechtěla ani vyslovit, že její muž.

„Sem do Prahy k soudu?“

„Ne, chce jednat soukromě, aby nedošlo na soudní řízení.“

„Vy se s ním sejdete! A co – oč chce jednat –“ Held se lekl, jak se mu kmitlo, že Hanold snad by chtěl, aby se Lory k němu vrátila. „Snad o smíru –“

„Ne, jaký smír!“ – Její něžný obličej se zchmuřil a oči ztemněly tvrdostí a pohrdáním, že Held až užasl. „Nesejdu se s ním, nechci. Doktor Blumentritt jedná za mne. Hanold nebrání se rozvodu, jak mi doktor řekl. Ale – jde o Jeanettu.“

„Jak!“

„Kdyby ji chtěl –“

„Nemůže.“

„Teď nemůže, ale až by jí bylo sedm let, měl by na ni právo.“

„Jak by se mohl odvážit?“

„On, on! Ale ať ji žádá, nedám jí, nedám. Ale již to pomyšlení, že by ji požadoval, že by si ji vymiňoval, že by Jeanetta měla jít k němu – k němu – Ne!“ okamžik se odmlčela. Pak začala temněji: „Mám starost – Oh, od té chvíle, ty dni, co vím o nastávajícím jednání, nemám klidu –“

„Do sedmého roku Jeanettina ještě dost dlouho a pak by soud měl také slovo. Nestrachujte se,“ těšil, vřele povzbuzoval Held; a pojednou žádal: „Povíte mně, prosím vás, hned jak bude rozhodnuto –“

„Ano, povím. Děkuju vám. Ale již musím, hraběnka jde.“ Podala mu ruku, kterouž vřele políbil. Obrátil se do pokoje, kdež hráli v karty, přistoupil ke stolu, díval se jakoby na hru, ale neviděl nic; hleděl zamyšlený, roztržitě.

Slyšel smích, tlumené povzdechy nad nedobrou kartou; baron Ehrenburg prohrávaje ulehčoval si svým obvyklým: „Wer möcht das glauben[44] –“ a starý jeho druh, rytíř Eisenstein, po česku, jako vždycky v takové situaci: „Šibeniční karta!“

Rytíř Jeník se smál, že ta osma, ta osma – Held ani retem nehnul, ani slova nepromluvil. Tíseň jej tu svírala a byl by nejraději hned odešel.

Chvíle se jen plížily. Myslil, kdožvíjak tu dlouho, a všichni se divili, že chce již odejít.

Novými alejemi pospíchal, ale ve Spálené ulici před domem U Zlaté hvězdy se zastavil, hledě do oken Lořina bytu, do jeho části obrácené do ulice. V jednom okně mátožná zář, z hloubi pokoje; jistě tam sedí Lory u spící Jeanetty –

Hospodyně ráno oznámila Heldovi, že tu byl včera odpoledne zase ten student, ten, kterýž se dopoledne ptal po milostpánovi. Held mávl mrzutě rukou; tušil najisto, že to zase nějaká prosba. Když se vrátil po poledni, hlásila hospodyně, že tu ten student opět byl a že se po panu doktorovi sháněl a vyptával, kdy přijde domů.

„Měla jste říci, že nevíte –“

„Taky jsem, prosím, řekla. Tak odešel, ale nějak zarmouceně, ale vrátil se a žádal, abych odevzdala tu to psaní.“

Held psaní vzal, nemínil však je ihned čísti; jen na adresu pohleděl. Byla francouzská a psaná rukou nějak povědomou. Proto rozlomil pečeť. Psaní české – Podepsán: F. L. Věk. Ach, že ten student jest jeho syn. Četl. Ano, jeho syn. Ale petice přec, a ne snadná v tento čas, a ne vzácná. Co už jich slyšel, co jich přečetl! Psaní však neodhodil; zavolal hospodyni a poručil jí:

„Přijde-li ten student, ten, co to psaní přinesl, pusťte ho. Musím s ním mluvit.“

44 Kdo by tomu věřil. *Pozn. red.*

VII
Mladý Věk se v Praze uchytí

Mladý Věk, vypravuje se z domova, mínil, že pojede jenom až do Hradce Králové, odtud že se vypraví pěšky do Prahy. Než v Hradci naskytla se mu volná příležitost, jejíž vozataj vzal jej za malé spropitné k sobě na kozlík. V Chlumci zůstal na noc v laciné hospůdce. Spal na podlaze, na slámě, zato však zaplatil jen dva krejcary.

Časně ráno vydal se na další cestu pěšky s holí v jedné, s uzlíkem v druhé ruce. Bylo chladno. Šlo se mu dobře, zvláště když také hlavní silnice poskytovala mnoho nového jeho očím, nového a rozmanitého, nekonečná, široká silnice, ozývající se rachotem nejrozmanitějších povozů, pošty, diligencí, dostavníků, vysoko naložených vozů formanských, oživovaná jezdci, pocestnými, pěšími, kramáři, krosnaři, olejkáři, trakařníky, rozmanitá velkými zájezdními hospodami, z nichž se ozývaly housle, harfa nebo cimbál potulných šumařů.

Docházeje k Brodu, již skoro za tmy, a pak v Brodě samém živě vzpomínal na dobřanského faráře, jak se tu před lety jako chudý student také do Prahy mířící setkal s páterem Vrbou a jak tady v Brodě dostalo se mu první podpory a pomoci. Mladému Věkovi nic zvláštního se tu nepřihodilo. Přenocoval v nevelké hospodě na náměstí. Ráno nevyrazil příliš záhy, poněvadž už neměl tak hrubý kus cesty před sebou a poněvadž po včerejší dlouhé pouti jej bolely nohy.

Pohoda toho dne mu již tak nepřála. Bylo sychravo, pod mrakem a vítr ostře pohvizdoval. Šlo se tíž, a pustá pole, ouhory, všecka jednotvárná krajina neobveselila. Tíživě dojímala mysl tesknost sklíčenou. To teskno přišlo pojednou a nespustilo se studenta osaměle kráčejícího. Poprvé pocítil starost a divný strach z Prahy,

jak tam pochodí. Málo odpočíval, hospody míjel, aby zachránil svůj pokládek co možná celý.

Po dosavadní jednotvárné pouti rád uviděl za Brodem les Fidrholec. Zbarvené stromy, zlaté břízy, bronzové duby, třeba nezjasněné sluncem, byly pestrou oázou v bezbarevnosti vymořené krajiny pod šedými, jednotvárnými nebesy. Ale v tom lese jej pokropily první krůpěje dešťové; když se dostal z lesa na volnou silnici, už hustě mžilo.

Hůl strčil pod paždí, uzlík schoval pod plášť, jejž přidržoval k tělu, a kráčel rychleji, aby se dostal někam do vsi nebo do zájezdné hospody prve, nežli se prudko rozprší. Sotvakoho potkal; před ním, za ním nešel nikdo. Až pak zaslechl rachot kol.

Zastavil se, ohlédl; připadlo mu, že by se mohl svézt. Uviděl fasuněk rychle se blížící. Spřežení bujných, mladých hnědáků běželo klusem ve voze s bělavou plachtou. Hlasy se ozývaly z vozu, veselé hlasy. Mladý Věk zahlédl jen kočího; jak dojeli, vychýlila se za kočím hlava mladého muže. Jen vyhlédl a zas už zmizel. Jeli, rychle přejeli, takže mladý Věk nemohl na ně ani zavolat, zeptat se, zdali by si nemohl k nim přisednout. Mrzel se. Co by jim bylo ublížilo, kdyby jej byli vzali na vůz; místa tam je jistě dost. Neochotní, nechají jej klusat v dešti.

Hleděl za vozem, jehož bělavá plachta, měnící barvu mokrem, rychle mizela v šedu. Pojednou však povoz zarazil a stál. Kdosi se z něho vychyloval a kýval na Václava rukou, jakož kočí tak činil bičem. Václav se dal do klusu. Zardělý, v mokrém plášti stanul u vozu. Za kočím vychýlil se zase ten mladý muž v kastorovém klobouku, v modrém polizonu a řekl:

„Jsou student?“

Václav zkrátka pověděl, kdo je, kam jde.

„Tak honem, pane kolego, na vůz, svezou se s námi, honem.“

Mžiknutím ocitl se mladý Věk ve voze. Pod plachtou bylo za deště dosti šero, ale na první pohled seznal, že je v studentské výpravě do

Prahy. Vůz studenty skoro plný a plno truhel a peřin v mohutných uzlech. Výprava jela z Chlumce; povoz panský, ze dvora. Chlumecký vrchní jej půjčil, aby chlumečtí studiózové dostali se pohodlně do Prahy.

Nejstarší z nich, ten v kastorovém klobouce a modrém polizonu, medik Klicpera, vesele je představoval:

„Tenhle tu," ukázal na drobného mladíka kvetoucích tváří a čilých, hnědých oček, v nichž jen hrálo veselostí, „to je Francek Pacáků, filosofus, a tihle dva knoti," ukázal na dva studentíky v kabátech hodně venkovského střihu a v stejných čepicích se štítem vespod zeleným, „jsou fratres germani, vlastní bratři, oba primae clasis kandidáti, Josefus Nejedlý a tenhle Johanes Nejedlý, Nejedlý Jan; ale ještě nespisuje," dodal žertovně, „a tenhleten," ukázal do pozadí na mladíka, jenž sedě na prkénku napříč fasuňku provazy upevněném, zády se opíral o uzle strakatých peřin, „to je nastávající poeta[45], můj bratr Václav."

Mladý Věk se skoro lekl, když mladší Klicpera vstal. Nastávající poeta a takový habán! Jonák jako hora, ramenatý, s ouplňkovými tvářemi pěkně růžovými, modrých očí a tmavých, hustých vlasů.

Všichni ve voze viděli se poprvé, ale za chvíli se sblížili, jako by se již dávno znali. Byli mladí, byli studenti, jeli za stejným cílem. Věk pověděl o sobě a pověděl také, že jede poprvé do Prahy, že má starost především o byt. Chlumečtí už byt měli na Linhartském plácku, ale tam už nebylo místa. Radili Václavovi, aby si něco našel poblíže Karolina, aby neměl daleko do koleje, a tam že najde, tam že je kvartýrů dost.

„Tam budou mít taky blízko do divadla," přidal filosof Pacák.

V divadle uvázli. Chlumečtí všichni zrovna oživli až na ty dva malé, kteří seděli jako bukáči a před se hleděli.

Medik Klicpera těšil se už zase na Bayera, to že je podívaná, jeho Max Piccolomini nebo Hamlet.

45 Kvintán gymnasijní.

„A jeho Tell!“ vpadl Pacák nadšeně.

Mladší Klicpera se usmíval, ale ne tomu, o čem mluvili, nýbrž něčemu, nač asi myslil, až pojednou řekl klidně, ale s tím úsměvem:

„Copak to, ale Liebich! Ten to umí, to je opravdivé, ten umí figury postavit –“

Pražští studenti se rozhovořili o slavném herci a toho času řediteli Stavovského divadla a o divadle. Věk jen poslouchal; ale aby pořád nemlčel, prohodil za vhodné chvíle, že viděl Tháma hrát a že s ním také mluvil.

Hned měl všechny tři, a nejvíce Klicperu medika, hned nechali pražského divadla a dotazovali se na nešťastného spisovatele a herce, jejž znali z pověsti i z tištěných jeho knih, z divadelních kusů i ze sbírky veršovnické.

Věk pověděl, jak se s Thámem setkal v Litomyšli, že je Thám dobrý přítel jeho otce, ten že mnoho o něm vypravoval a o českém divadle v Boudě na Koňském trhu, když tam byl Thám ještě v plném květu, tam že se s ním pantáta seznámil a s jinými českými herci.

„S Majobrem taky?“ zeptal se mladší Klicpera.

„Taky.“

„Toho taky dobře znám, ó pane, dobře –“ dodal mladý Klicpera s humorem. „U toho jsem zas já vystoupil, letos, když jsem dělal examen.“

„On je profesorem?“

„Je, už léta; když nechal divadla, šel ke škole.“

„A toho měli?“

„Letošní druhý semestr, v syntaxi. Já v prvním semestru jsem byl v gramatice[46] privatista, no a na konci toho semestru jsem dělal zkoušku do syntaxe[47].“

„Tedy hned dvě třídy za jeden rok!“ zvolal Věk s uznáním.

---

46 Tercie.

47 Kvarta.

„Ale na Majobrovi už není vidět, že vystupoval na divadle," zamlouval mladší Klicpera, „že taky zpíval a hrával veselé role. Teď jen gramatičku, pořád gramatičku. Ale ta mu neslouží; chudák, nějak schází –"

Medik Klicpera vytáhl dýmku a filosof Pacák také. Nacpali, zakřesali, a usadivše se vpředu, začali chutě dýmat… Déšť padal už jen drobně, ale hustě a tiše bubnoval o prosáklou plachtu nad nimi. Byli v suchu, za větrem; dobře se jim sedělo a povídalo.

Mladý Věk, který zpočátku skoro jen poslouchal, měl nyní na chvíli sólo, jak z Tháma, Majobra a „boudy" došla také zmínka o Zieglerovi. Nadhodil, pověděl něco z toho, co od něho slyšel za svých dobřanských návštěv, o Dobrovském, o nebožtíku Krameriovi, jeho Expedici, o Pelclovi. Pražští studenti nevěděli o nich tolik jako on: rádi poslouchali a dotazovali se.

Ten hovor jako by všechny zahřál a rozehřál, potěšil a přiblížil. Seznali, že jsou všichni čtenáři českých knih a vlastenci; chlumečtí vzpomněli také kolegů stejného smýšlení. Věk několikrát uslyšel jména: Svoboda, Chmela, Hanka. O tomto mluvil medik Klicpera s jakýmsi obdivem, co bylo v Hradci, on že Hanku zná už z Hradce, kdež byli v stejnou dobu na gymnasiu, co bylo hluku a povídání, že Hanka odvádí jen české úkoly, česky psané, a že to po něm i jiní zkusili, a první on, Klicpera, medik.

„On pravda," dodal, „nebyl už žádné klouče, když přišel na gymnasium. To mu bylo šestnáct let. Do té doby pomáhal doma a stádo pásl –"

„A proto jsme ho vzali v Praze do řemeslnického cechu," vesele vpadl mladší Klicpera.

Teprve teď vyrozuměl Václav, proč tento dlouhý poeta, kvintán, s ním stejného věku, je tak pozadu ve studiích, že byl doma na krejčovině, pak že se učil řeznictví; ještě o jiném „řemeslníku" uslyšel, o Chmelovi, vyučeném tkalci, nyní studentovi, ten že je také náramný český čtenář, až mu to někdy notně oslazuje strýc kapucín, ten že je v Praze kuchařem u kapucínů na Hradčanech.

Mladému Věkovi přibývalo tak hned kolik známostí, prve nežli zhlédl Prahu. Za těch hovorů pořád měl dvě otázky na jazyku; přednesl je však teprve, když už skoro dojížděl. Nejprve na profesora Nejedlého, Jana, se optal.

„Ó to je velký pán, jemnostpán, bohatý člověk!“ zvolal Pacák filosof.

„Mám k němu psaní, rekomandací –“

„Dostanou-li se k němu.“

Václav se zarazil a zeptal se nejistě:

„A což doktor Held –“

„Held?“ zvolal Klicpera medik. „Ó ten je, pane, in arte medicina chlapík. Také má praxi po celé Praze, a jakou! Samé panstvo. Ale na chudé je prý hodný, oučinlivý.“

Nikde se již nestavili, u žádné hospody. Jeli v jednom kuse a hovor skoro ani na chvilku neztichl a divně přeskakoval. O drahotě jednali, o kolejném a zas o divadle, zas o herci Bayerovi, toho že Věk snadno pozná, že jej uvidí u Karolina, to že Bayer schválně se tudy prochází a ukazuje se studentům, když má před velikou rolí: také o Svobodovi, komikovi, uslyšel, kterého Klicpera medik viděl hrát a o kterém Václavovi doma otec někdy vypravoval, o jeho Honzovi Kolohnátovi z Přelouče, o jeho kouscích, a jaká míval extempore.

Zatím oba „bukači“, oba Nejedlí, primáni, sedíce na truhle, svalili se na uzel peřin v jejich zádech a usnuli. Neprobudili se, až když vůz zarazil v Poříčské bráně, obsazené vojenskou i policejní hlídkou. Mladý Věk musil jako všichni cestující udati jméno, stav, proč jede do Prahy a kde bude bytem. Za ten udal zatím Zlatého bažanta. Do vozu již nesedli, když jej ouředně prohlédli, přičemž chlumečtí studenti utajili zabitou kachnu a dvě kuřata, jež vezli své kvartýrské.

Věk šel s ostatními vedle vozu a přestal skoro hovořit. Hluk a šum velkého města, hemžení blátivé ulice, rachot vozů, pokřiky, spěch lidí, to vše na první chvíli zarazilo všechen hovor. Hleděl vpravo vlevo, na domy, na lidi, a nežli se nadál, zastavili se jeho společníci.

„Tak tuhle je Zlatý bažant."

Chlumečtí se zkrátka rozloučili; že se brzo zas uvidí, dodal Klicpera medik, jistě při instalaci rektorově, kteráž bude za několik dní.

Zašli, jejich povoz zmizel mezi ostatními dále v ulici. Václav ještě stál, kdež se rozešli. „Tak to je Praha," pomyslil; byl zklamán. Jinak si ji představoval, jmenovitě ve chvíli, až bude dojíždět, až ji poprvé uvidí velkou, vznešenou s královským Hradem. Ale tak jí neuviděl, a když v ní samé stanul, zdála se mu v tom kalném osvětlení podzimního dne, v zamžení drobného deště nevlídná, nečistá, tuze blátivá.

Zlatý bažant, v jehož nádvoří stálo několik formanských i selských povozů, nijak nevytrhl Václava z toho zklamání. Ale nehrubě čistá ta hospoda s pavlačemi kolem nádvoří měla pro něj alespoň půvab vzpomínek. Tolik o ní doma slýchal, pantáta sem chodil už jako vokalista, za starým Šulcem, formanem, odtud si odnesl ty osudné koláče, tu pak i jako kupec býval bytem. Vrchní podomek se na něj dobře pamatoval, a proto byl k mladému Věkovi vlídnější a ochotnější. Bez rozmýšlení nabídl mu postel, když Václav začal o noclehu, a oznámil, že truhla Václavova tu již je, že mu ji dá k posteli přinésti.

Zatím už šero přišlo. Na dvoře prokmitovalo zarudlé světlo olejové svítilny; chudým pruhem padalo na mokré, zablácené dláždění a ztrácelo se v černu mezi formanskými vozy bělavých plachet. V hospodské místnosti, kamž Václav zašel, aby sečkal, co zatím bude mu komůrka upravena, již také svítili. Na stolech zeleně natřených tabulí, bez ubrusů, hořely lojové svíčky skoro všecky v dřevěných svícnech s fidibusy. Stoly skoro všecky už zasednuty.

V koutě vpravo ode dveří starý harfeník a mladý houslista a při nich divný mužík hlavatý, štětinatých vlasů, široké opičí huby, nemladý, se strniskem po tvářích a bradě, vyvalených bledě modrých očí; na toho od sousedních stolů přes tu chvíli pokřikli: „Tomášku!" Pokaždé se obrátil a pokaždé škubal sebou a začal i koktavě nadávat – ale nežli slovo vyrazil, vykoktal, což se mu za to nasmáli!

Mladý Věk zasedl za stůl na druhém konci v koutě. Odtud na šumaře a na Tomáška neviděl. Vyšeptalá ta hudba, nesoucí se prostorou plnou kouře – mužští všichni kouřili z dýmek – tesklivě ovanula mladého Věka. V té místnosti a společnosti, večer, o samotě a v jistém zklamání nebylo mu volno.

Ale jedno neshledal do té chvíle, co čekal; Praha se mu nezdála tak německou, jak dle líčení otcova i dle vypravování faráře Zieglera očekával.

Všude dosud slyšel česky, a převahou, na ulici, ve bráně i tady v hospodě. Nepomyslil, že venku byl lid a tu u stolu řemeslníci, sprostší sousedé, kramáři, venkované, a že panstva, inteligence dosud neseznal. Než i tu zahlaholila na chvíli němčina, když pojednou vstoupil nevelký, suchý človíček v obnošeném fraku perníkové barvy, v bílém šátku na krku, ošumělý kastor v ruce, všechen dost sešlý, ale pečlivě učesaných vlasů žluté barvy, hladce oholený, uvadlý, asi padesátník. V pravé, ve které držel klobouk, měl rukavičky, také usmolené, a v levé starou hůl s černým střapečkem.

Vstoupil sebevědomě, bradu vzhůru, prsa vypjata, a rozhlížel se, jako by celý Zlatý bažant byl jeho. V té póze on malý, hubený, ošumělý, škvrklý, nápadně žlutých vlasů byl k smíchu. Kolem se pošťuchovali, pošklebně se po mužíkovi ohlíželi a od toho, od onoho stolu se ozvalo:

„Ach, Herr Baron!“

„Herr Baron!“

Tu tam také vstávali jakoby v reverenci[48] a i se mu ukláněli a s úsměškem nehrubě tajeným zvali:

„Bitte, Herr Baron!“

„Wollen nur weiter spazieren –“[49]

Vtom na pokyn nějakého tlustého, zarudlého souseda spustily housle i harfa tuš. Všechno vstávalo, všechno dělalo poklony; „pan baron“

48 S úctou. *Pozn. red.*

49 Jen prosím pokračujte v chůzi. *Pozn. red.*

ukláněl se důstojně vpravo vlevo, bradu vzhůru, divže nenastrčil ruku k líbání. Pojednou, když intráda dozněla, vykřikl kdosi z kouta:

„Baron Stroh!“

Toto jediné slovo rázem zchladilo sebevědomí „pana barona“ a podpálilo v něm zlost. Otočil se po koutě, odkudž ten pokřik vyrazil, a začal po německu, ale silně koktavě:

„S s-sss-sssie gg-ge-mei-ner –“[50]

Vtom jej bodlo z druhé strany. Od jiného stolu vzkřikli: „Baron Stroh! Stroh!“ Jen se tam div neprskaje otočil, koktavě hroze a laje po německu, už zase „Stroh!“ přiletělo z kouta, kdež seděli šumaři a hlavatý Tomášek v divné krátké kamizole, v nohavicích po kolena a v punčochách. Ale ani on, ani šumaři tak nevykřikli. Než „baron Stroh“, jenž koktavého Tomáška nemohl ani cítit, rozčepejřený jako kohout, zlostí všechen rudý, hnal se do šumařského kouta a jako krahujec popadl Tomáška, o němž myslil, že pokřikoval; dal se do něho česky, zapomenuv v tom vzteku na své „baronství“, pro kteréž němčil. Zavalitý, krátký, hlavatý Tomášek začal se bránit; oba jako dva kohouti vyrazili doprostřed prostorné jizby. Doráželi na sebe koktavě, sápali se a křičeli. U stolů všichni se rozchechtali a zrovna se řehtali, až se zarudlé plameny lojových svíček třásly.

U Zlatého bažanta se v tu chvíli podařilo, co se vždycky nepodařilo, i když zbujná společnost hospodská o to se i dost a dost přičiňovala, že obě figurky ubohé, po Praze, po hospodách známé, do sebe se krutě daly.

Ani Václav, ač mu nebylo po chuti, jak prve oba tak dráždili, neubránil se smíchu, zvláště když hubený „baron Stroh“ před hlavatým Tomáškem začal ustupovat, když všechen už od sebe se před ním uplivl a pak se bleskem otočil a za řehotu celé hospody ven vyrazil.

Václav pak také pospíchal. Když přišel k vrchnímu podomkovi, byly už komůrka a lože připraveny. Byl rád, že zůstane sám. Ihned

50 Vy sprosťáku. *Pozn. red.*

ulehl, aby se zahřál v peřinách. Nebyloť kamen v jizbici a zevšad čišelo sychravo říjnového deštivého večera. Zahrabav se, vzpomínal na domov; ale nedlouho. Záhy usnul a spal tvrdě celou noc.

Záhy ráno vydal se na výzkumnou cestu, obhlédnout Prahu, především však najít si byt. Na radu bratří Klicperů, aby si jej vybral poblíže university, nezapomněl. Proto nejprve zamířil podívat se na staroslavné Karolinum. Ráno nebylo pěkné. V noci přestalo sice pršet, ale za jitra se nevyjasnilo, zvláště v ulicích a uličkách Starého Města; dostal se do nich, když prošel klenutím Prašné brány, tenkrát ubohé, otlučené, s vysokou prejzovou střechou.

Temná průčelí starých domů ztrácela se rozplývavě ve výši, v zahnědle kalném vzduchu. Tam se Václav nedíval, nýbrž ulicemi, jejichž dláždění se lesklo vlhkem a blátem, po spodcích domů, po jejich tmavých dveřích s těžkými klepadly, leckde ještě jako zabedněných, do hlubokých, šerých průjezdů, při jejichž krajích baby ve velkých čepcích prodávaly tu pučálku, tam boží dar; divil se těm sklepením, za jejichž černem prosvitalo, jako by se tam zabřeskovalo, to od proužku nebe nad nádvořím udušeným divnými, tmavými přístavky špinavými.

Mladý Věk se všude díval po dveřích, nezabělá-li se na některých cedule oznamující, že v tom domě možná najmouti byt. Za tím účelem chodil, ale také přitom bloudil. Místo ke Karolinu dostal se na Staroměstské náměstí, kdež postál u radnice, u tichého, zkaženého orloje; chtěl se zase vrátit, zašel však do Železné ulice a ocitl se tam, kam chtěl, u Karlovy koleje, a poznal také Stavovské divadlo. Ale ani kolej, ani divadlo ho neulákaly. Nezdržel se, poněvadž chtěl a musil míti, jak si umínil, ještě dopoledne byt; také ještě dopoledne hodlal dojít ke křížovníkům, odevzdat převorovi list dobřanského faráře.

Nešlo však tak rychle, jak si myslil a přál. Zapadl do hemžení a ruchu Královské třídy[51] a Uhelného trhu, a tu mu zvědavost zdržo-

51 Rytířská ulice.

vala krok, aniž pozoroval. Viděl tolik nového, kotce a krámy kolem dlouhého stavení hnědočervené, prejzové střechy.[52] Vynášeli z něho sbalenou dekoraci, kulisy, malované stromy a skály. V krámcích podél toho stavení kotce a boudy natřené, každá s nějakým znamením malovaným, tu srdce, tu červené lišty, jedna vedle druhé, každá plná zboží; v té vyložil kožešník, vedle štětkář, vedle čepičkáři. A dál v place ševcovské boudy.

Mladému Věkovi připadalo vše jako veliký jarmark, jenže s jinými lidmi, nežli jaké doma a v Litomyšli vídal; ten rozdíl nejostřeji se jevil na Uhelném trhu u podloubí, pod jehož oblouky prodávaly baby kvasnice, odměřujíce je ze štandlíků plechovými sbírkami různé velikosti dle ceny, a kdež také báby i mladší ženy, všecky v čepcích nebo v šátkách, většinou zardělé, silné, tělnaté, ale všecky břitké výmluvnosti, smažily, ohřívaly polévky, kaše, jahelník i nudle, opečené brambory, jelita, jaternice, jichž stály tu tam plné putny.

Na to byla podívaná i na ty, kteří kolem těch „kuchyní" se tlačili, kteří kupovali nebo jen dychtivě přihlíželi, sytíce se pohledem a mastným zápachem všude tu pronikajícím. Chudina ze sousedních ulic i ze vzdálenějších čtvrtí, dráteníci, dělníci, prodavačky a divné postavy starších i mladých mužů v kroji přerozmanitém, chudém i lepším, staromódním i módnějším. Nejeden třírohý klobouk ještě tu uviděl, nejeden copánek, v nejedněch vlasech mužské hlavy trčel mosazný hřeben. Tlačili se kolem dýmajících „kuchyň", jedli z misek i třeba z ruky kaše kus nebo jiné jídlo, v pláštích, kazajkách, mnozí v nohavicích po kolena, v punčochách a ve střevících, jiní ve vysokých botách; ale nejeden „flamendr", módně přičesaný, s licousky, v polizonu[53], ve svrchníku s límcem nebo ve fraku měl úzké nohavice do bot s kopnami, nejeden pantalóny.

A jako ve mlýně tu, jako v úle; hovor všude hlučný. Tu křičeli, tam se smáli, ti se ke kuchyním tlačili, ti se na sebe potrhovali a vedle

52 V ten čas skladiště dekorací a malírna Stavovského divadla.

53 Druh kabátu. *Pozn. red.*

stála těsná skupina v důvěrném hovoru. Do toho pokřiky a vyvolávání prodavaček a odkudsi od kotců duo ženského chraptivého a mužského mečivého hlasu, zpívajících tu unyle, tu pronikavěji o nějakém morytátu[54].

Nad strakatinou klobouků a čepic, čepců a tmavých i pestrých šátků tu tam sloupec modravého kouře; vanul zpod klobouků podsíní a nesl se nad ně, výš ke štítům domů, starým renesančním, barokovým i novějším, jak stály proti Uhelnému trhu i Kotcům, v jejichž pozadí tyčily se do kalného vzduchu věže kostela svatohavelského a dál Stavovské divadlo a kolej Karlova.

Mladý Věk chutě přehlížel vše a pozoroval; postupoval nedbaje kam, zastavoval se a zas se dal proudem zatlačit nebo nést, až se ocitl v Sirkové ulici. A tu jej uvábila cedule, přibitá na velkých, tmavých dveřích starého domu, z jehož průčelí v tom příšeří ulice a kalného dopoledne podzimního nejostřeji vyrážely bělavé rámy četných oken.

Na té ceduli bylo napsáno neumělým švabachem:

„Kwartir fir Herren Sstudenten. I. Sstok, in hof. Johan Prax."

Mladý Věk četl znova ta slova znamenitou německou „dobropísemností" napsaná. Ale byl rád, neboť chtěl mít už svůj vlastní koutek. A byt byl nedaleko koleje. Takový doporučovali bratří Klicperové. Proto, a protože neměl zkušenosti, dále neuvažoval. Nezarazil se ani pak, když prošel dlouhým průjezdem, v jehož výklenku napravo zapuštěna hrubá dubová truhla s dvěma visutými zámky a při jehož stěně nalevo stály dva vozíky, stanul na nádvoří sevřeném křídly domu a vzadu přístavky. Za těmi trčela sousední stavení, takže nevelký dlážděný dvorec, nad nímž se v levém křídle budovy nesla pavlač, měl více stínu nežli světla.

Vše zdálo se tu ještě temnější, poněvadž stavby kdysi oranžově-žlutě natřené oprýskaly a plné prachu a špíny chmurně ztem-

54 Vražda. *Pozn. red.*

něly. V přízemku kolikero dveří, větší, menší, dvoje černé, železné, v koutě staré bedny a několik prázdných sudů. Pavlač byla masivní, spočívajíc na pilířích spojených těžkými, mělce vypjatými oblouky; stoupalo se na ni přímo ze dvora po schodech se zděným, kdysi obíleným zábradlím.

Na pavlači dvojí dvéře vedle sebe, třetí na konci, kde pavlač zahýbala náhle pravým úhlem napravo, jak tam křídlo stavení vybíhalo jako výstupek do nádvoří. Do toho výstupku vedly ty třetí dvéře.

Václav zastavil se u druhých, poněvadž zhlédl na nich čtvrtku papíru a na ní napsáno: „Johan Prax, Ssneidermaister." Nerozmýšleje se zaťukal a vešel. Vstoupil do jakési kuchyně oddělené pažením od vlastního bytu. Pažení to bylo v hořejší polovici zaskleno.

V koutě u kamen u nenatřeného stolu ženská přebírající hrách. Václav v tom temnosvitu rozeznal, že není mladá, že ve vlasech ne hustých trčí vzadu hřeben, že má šátek přes prsa. Omýlen tou německou cedulí na dveřích pozdravil německy, ale odpověď, uvítání, bylo české. Ta žena v kostkovaných šatech šedých, v zástěře, v pantoflích, dost velká, ale drobné hlavy, byla churavého vzezření a patrně dýchavičná. Nevelké tmavé oči ostře se odrážely od přibledlé tváře.

Když Václav oznámil, proč přichází, uvedla jej do pokoje. Byl velký, sousedského, nenákladného, ale slušného zařízení, s prádelníkem v čele, s tmavými dvěma skříněmi při stěnách. Stůl s několika židlemi stál prostřed. Vpravo vedly dvéře do menšího pokoje. Největší znamenitost celého bytu trůnila na židli, postavené na pódium ve výklenku jednoho z obou oken v levé stěně ode dveří.

To byl on, mistr Johan Prax, dlouhý, hubený, bez kabátu, bez kazajky, jen ve vestě rozepjaté, v nohavicích po kolena, v tmavých punčochách a domácích soukenných střevících, nitě kolem krku přes ramena, šití v rukou; dlouhá dýmka sádrové hlavičky stála za ním o zeď opřena. Snad už viděl Abraháma; alespoň tak vypadal, ale švihák nějaký, parádník, soudě podle jeho hlavy, podle vlasů do

rezava hnědých, ne tuze hustých, obzvláště na temeni, přepečlivě sehnaných a učesaných, jakož i podle módních licousků na spáncích.

Nevstal, jen pokýval hlavou a hned in medias res[55], tady že je kvartýr tuze pěkný, krásný, pohodlný, jasný, čistý, žádné šváby a takový unkecífr, nic, to že tuhle paní nestrpí, to že muší být čistota, to že mladý pán kvis[56] zná, co je mít neplechu v kvartýru, to že on když pracoval ve Vídni, předloni, aigentlich, to že už nepracoval, to že byl velký fairumt[57] furt a furt, to jak tam byli Francouzové, Napolion v Šenbruně, on že ho viděl, tam že páter Držmiška, landsmon[58] –

„Ale Johan, muži," připomínala „paní" oddechujíc; její tváří chladného výrazu svitlo něžným úsměvem.

„A dyť jo – dyť – no, no – to až jindy, mladý pane, až si zasednem, kvis, já bych moh vypravovat. Napoliona neviděli? Ne? Já ho viděl v Šenbruně a moc jenerálů – ale špacírujou dál," a pohledl na dvéře vpravo, „podívají se na extracimr, to je rezidenc, to je pro mladé pány, pro pány studenty, jako v půrku – to tadyhle má paní –"

Ta se vtom rozkašlala; Věk vstoupil do té rezidence. Byl to dlouhý, úzký pokoj s chudým nábytkem, s vyhlídkou na pavlač a na špinavé, zasmušilé stavby nádvorní.

Mladý Věk se optal na plat. Paní Praxová začala vykládat o drahotě, že na všem přirazili a jak to mladý pán bude chtít, ke stravě-li nebo na půl stravy nebo beze stravy. Za řeči se vrátili do většího pokoje. Byl prázdný, mistr Prax z něho zmizel; ale vtom se vracel z kuchyňky, dlouhou dýmku v ústech. Držel ji skoro rovně před sebou, vykračuje si vážně, ale s tváří rozjasněnou libostí z dýmky, z vůně jejího tabáku. Patrně užil vhodného volného okamžiku, kdy se „paní" nemohla bránit. Také z ohledu na návštěvu ani nehlesla, jen ostřeji zakašlala.

55 Přímo k věci. *Pozn. red.*

56 Určitě. *Pozn. red.*

57 Pracovní volno. *Pozn. red.*

58 Krajan. *Pozn. red.*

Mistr Prax zaslechnuv, že se jedná o stravě, hned přichválil, to že muší říct, jen co je recht, že paní vaří, to že by arcibiskup mohl mít na tabuli –

„Ale Johan –“

„Že ne?“ Hleděl jí do tváře usmívaje se a hned se po Věkovi obrátil. „Věřejí mně, to pak fajfčička šmekuje –“ Šel pokojem dlouhým, volným krokem tiše, v měkkých střevících jako čáp a divže se libostí a rozkoší kuřáckou v bocích ze strany na stranu nepohupoval.

„Paní jednala s mladým Věkem, až se dohodli, že se mladý pán dnes nastěhuje,“ že bude mít kvartýr, snídani a, to se ví, posluhu.

„Budou kvis spokojený,“ ujišťoval mistr Prax, rychleji pobafuje, „to by ani ve Vídni, kdepak –“

Ale Václav pospíchal, neměl kdy poslouchat; šel, aby si úkol, který si dal na dnešní dopoledne, odběhal. V tu chvíli, když „paní“ jej vyprovodivši se vracela, zabafal mistr Prax ještě prudčeji, na rozloučenou s dýmkou, vstupuje zase na svůj trůn; tam postavil dlouhou sádrovku do kouta a chopil se zase šití.

„Ale Johan, ty zas –“ odkašlávajíc kárala žena stanuvší ve dveřích.

„Aber Annerl, copak ten drobet – to já kvůli tobě jen těch pár bafů, měl bych víc, já muším, kvůli zdraví –“

Neřekla nic, ustoupila do kuchyně a zavřela pokašlávajíc dvéře, aby jí tam nešel kouř.

Václav, vyšed na ulici, uvažoval o novém bytu, o kvartýrských, obzvláště o panu mistrovi, to že proboha jsou novomanželé, že nejsou jistě dlouho spolu, když on předloni ještě dělal ve Vídni za tovaryše. A ona že je starší, je, je, bába. Že se jí vdavek tak chtělo! A on – z Vídně přišel, bábu si vzal. Je bez tovaryše, bez učedníka, sám; ale nouze tam není vidět. Jistě má stará peníze, nějaké jmění –

Přestal uvažovat, když opět musil hledati cestu a ptáti se, kudy by přišel ke křížovnickému klášteru. Vypletl se z ulic a uliček poblíže Železných dveří, jejich temným průchodem mezi boudami a sta-

robylými krámky s nejrozmanitějším zbožím zánovním i starým, dostal se konečně do Jezovitské ulice[59] a tou ke křížovníkům.

Měl štěstí. Převora zastal a byl k němu ihned puštěn. Starý mnich, čta psaní faráře Zieglera, pokyvoval šedou hlavou, upřel oči na Václava, jako by se chtěl přesvědčit v jeho tváři a zraku, pak vážně řekl:

„Vědí, takových žádostí máme tu celý stoh. Ale tuhleto psaníčko je od milého Josefa, od pana faráře, to něco uděláme. Sice ne mnoho, každý den není možná oběd, no – ale čtyřikrát týdně, to snad půjde –“

Václav se začervenal. Farář Ziegler jej připravil tak asi na tři obědy, a hle, jsou čtyři. Přes půl týdne zabezpečeno. Vřele poděkoval, a když převor mu dal rozvrh a poučení, odešel. Chvátal na Poříč k obědu, neboť se blížilo poledne, a pak aby si obstaral přestěhování.

Stalo se odpoledne. Pomocník podomkův zavezl truhlu od Zlatého bažanta do Sirkové ulice. Když ji donesl přes pavlač do bytu, dívala se paní Praxová zvědavě, jak je těžká; také mistr Prax sestoupil z pódia, aby obhlédl.

Než Václav nejenže neotevřel a nic neřekl, ale také hned odešel. Chtěl ještě za světla vynajít dům profesora Nejedlého a kde doktor Held ostává.

Nejprve se dostal do Spálené ulice, přes Perštýn, a tudíž snadno našel dům U Zlaté hvězdy. Poněvadž nebylo ještě pozdě, došel do bytu doktora Helda. Nestihl ho doma a také se marně ptal, kdy by jej zastal. Hospodyně odpověděla, ne zrovna nejvlídněji, že neví, to že se nedá říci, protože milostpán nechodí v stejnou chvíli domů.

Václav odcházel zaražen; běželoť mu o rychlé rozhodnutí. Na nějakou kratší dobu byl sice opatřen, zvláště co měl u křížovníků čtyři obědy, ale jak dál – S menším očekáváním, ač ne s menší odvahou

59 Nynější Karlova.

bral se ze Spálené ulice na Koňský trh najít dům pod číslem 840. Zlatá hvězda tuze nesvítila; jak bude tam u Zlatého beránka –

Našel jej záhy, také ještě za světla. Byl velký barokový dům, čtvrtý v řadě od hospody U Špinků. Neváhaje stoupal do druhého patra, kdež profesor české řeči a literatury a spolu advokát doktor Jan Nejedlý měl byt a kancelář. Srdce se Václavovi ozvalo, když zaťukal na dvéře.

Ocitl se v předsíni, z níž otevřenými dveřmi bylo viděti do velkého pokoje, ke dvěma psacím stolům. U každého z obou stolů seděl nějaký písař a psal.

Vtom vystoupil odtud starší člověk, rovnaje si pod paždí svazek listin; patrně sluha kancelářský. Václav jej zastavil otázkou, je-li pan profesor doma, mohl-li by s ním mluvit.

„To, mladý panáčku, nevím, já nic nevím, to pan Růžička, pan amanuensis[60], ten všecko –“

Jen dořekl a vykročil, už tu byl pan Růžička, pan amanuensis, dost mladý muž v ošumělém fráčku. Zakabonil se, když uslyšel, že Václav je student a že by rád s panem profesorem.

„Milý zlatý,“ vskočil Václavu do řeči, „to nevím, to nevím, teď chodí moc petentů[61], moc, tuze moc, pan doktor nestačí –“

„Já nejdu o podporu,“ vyhrkl Věk, jejž dohřálo, že, ačkoliv neřekl dosud ani slova, proč přichází, byl takto odbýván. Amanuensis překvapen upřel na něj oči, ale hned zas a rychle, jako by měl naspěch, opakoval, že pan doktor, že pan profesor odešel před hodinou a že se ještě nevrátil.

Jen dořekl, vtom zavrzly vpravo v pokoji boty; dvéře se otevřely a v nich zjevil se urostlý, štíhlý muž, něco více nežli třicetiletý, elegantní, s bílým šátkem na krku na uzel uvázaným, lehce kadeřavých tmavých vlasů, v hřebíčkovém svrchníku s límcem, v přiléhavých

60 Pomocný úředník, písař. *Pozn. red.*

61 Žadatel; uchazeč. *Pozn. red.*

nohavicích a botách nevysokých holinek se světlými kopnami. Pod rozepjatým svrchníkem bylo viděti tmavý frak a vestu těsně napjatou mohutnícím životem.

Právě se vrátil a šel rovnou do kanceláře zavolat si písaře. Jiskrné, pronikavé oči doktorovy, v jehož obličeji zardělých tváří bylo znáti zažloutlý tón, utkvěly na správci kanceláře a na mladíkovi. Mávl lehce rukou, když amanuensis začal, že tuhle pan student – a dost mrzutě vyhrkl, oslovuje mladého Věka:

„Co se týče koleje, tady nic nevyřizuju, a ostatek je čas –"

„Já nesu, prosím, psaní –"

„Ach, to každý," vpadl Nejedlý ještě mrzutěji. Chtěl odejít, ale přece se optal, od koho to psaní, kdo je posílá. „Pan farář Ziegler z Dobřan."

To jméno mělo moc. Nejedlý pohlédl zkoumavě na Václava, pak požádal o psaní. Když je přečetl, pozval jej, aby šel s ním do vedlejšího pokoje. Mladý Věk se nemohl ani rozhlédnout kabinetem pohodlně zařízeným. Jen to zachytil, že nákladný nábytek tmavých dyh má krásné žluté kování a židle i pohovka módního empirového slohu že mají světlé povlaky.

Nejedlý začal se Věka ihned vyptávat na domov, odkud je, na faráře Zieglera; zpočátku ne s největší ochotou a vlídností. Ale když mladý Věk vypravoval o Zieglerovi, o čem pracuje, když se zmínil o Polákovi a jeho básních, zmizel stín z tváře Nejedlého, jenž se pak i usmál a řekl:

„Vy jste prý velký a horlivý čtenář, jak pan farář píše. Co jste četl?"

Mladý Věk, jenž si povšiml, že Nejedlý mu neříká „oni", nýbrž „vy", jako by oživl. Vycítil, že vlastenec zvítězil nad mrzutým advokátem a profesorem. Jal se vypočítávat podle jeho přání. V té řadě staročeských i nových českých knih ozvaly se také tituly překladů Nejedlého, Florianův Numa Pompilius i Smrt Abelova a Dafnis Gessnerovy, i Nejedlého zaniklý časopis Hlasatel; ale jmen těch nikterak nevyrazil. Vyslovil je stejně jako všechny ostatní. Když dokončil, Nejedlý pokýval hlavou.

„Takových vlasteneckých čtenářů není mnoho. Dobře, jen vydržte; to je svatá povinnost. Ale co hodláte tady v Praze, co chcete studovat?“

„Práva.“ Ale Václav neřekl, že chce také chodit do jeho přednášek o české literatuře.

„Přejete si nějakou kondici, vyučovat,“ navazoval Nejedlý sám. „To bude nesnáz tohoto času.“

„Vezmu cokoliv; třeba bych opisoval nebo psal v kanceláři.“

Na ta slova plná odhodlání pohlédl Nejedlý opět pronikavě na Václava, pak řekl:

„Sám nemám žádného místa v kanceláři, na tu chvíli ne, a nic jak žádáte. Ale zeptám se, poohlédnu se. Přijďte zejtra touhle dobou,“ a vlídněji, na povzbuzenou dodal: „Snad se něco najde.“

Mladý Věk odešel z domu U Zlatého beránka veseleji nežli prve od Zlaté hvězdy. Alespoň dobrou naději si odnášel. Smrákalo se. V nedaleké vojenské strážnici i v oknech nevysokých domů vpravo vlevo táhlého prostranství rudě prosvítala okna do šera, do něhož výše v náměstí černě se týčila socha sv. Václava. Nahoře na konci té rozlehlé prostory, tam, kde táhla se napříč silueta hradeb, mrkaly mdlým světlem dvě lucerny u černého průjezdu Koňské brány.

Prostranství samo již tichlo; jen při domech, zvláště po levé ruce, mladý Věk se díval k bráně, před zájezdními hospodami u Špinků, u Charouzů, u Štočků, u Fabiánů bylo hlučněji a živěji, nejvíce kolem povozů, které stály nebo tam právě dojely a kolem kterých prokmitovala houpává světla luceren.

Mladý Věk využitkoval dosud každé chvíle. Než co teď, kam jíti? Co by viděl? A snadno by zabloudil ve tmě ulic a uliček. Proto zamířil rovnou dolů Můstkem kolem Staré rychty, kolem jejích bud a krámců přistavených k ní v čele i v boku a chudě lucernami osvětlených, a dorazil hemžením Kotců do Sirkové ulice.

Paní kvartýrskou v čepci a ve velkém šátku přes ramena potkal na schodech pavlače. V ten okamžik, jak paty vytáhla, nechal její muž

šití, a hmátnuv za sebe po sádrovce, sestoupil z pódia. Když mladý Věk vstoupil do pokoje, mistr Prax se jím už procházel tichým krokem a chutě si pokuřoval. Bylo mu blaho, zvláště když pak mohl začít o Vídni. Mladý Věk se mu namátl zrovna vhod. Začal s ním sice o Praze, kde chodil, nebloudil-li, ale touto otázkou zabloudil sám a hned do Vídně, že tam také první čas bloudíval, když tam před patnácti lety přivandroval, ale pak že tam byl doma, v „plodru", v městě, všude, v Šenbrunu, všude, to že předloni, když tam zverbovali proti Francouzům frajbilichy[62] a ti frajbiliši chodili na varty, že kolikrát vartu vedl, když nemohla trefit, a pak, když Francouzové přitáhli, když začali do Vídně pálit, to že Napolion ze Šenbrunu poručil, v Šenbruně v císařském zámku že ostával, tam že chodil každý den ráno na mši, páter Držmiška, landsmon, od nich, ten že ji Napolionu sloužil.

Ostrý, trhavý kašel zarazil mu řeč; ne jeho kašel, ale ten, jenž se ozval v kuchyni. „Paní jde," řekl mistr Prax s úsměvem, ne bez ironie, a hned postavil dýmku a hned do kuchyně, že se musí podívat, co přinesla paní k večeři, to že bude královská večeře.

Věk zmizel v pokojíku. Rozsvítiv svíčku otevřel truhlu. Vůně ovoce a chleba jej ovanula a s tou vůní vzpomínka na domov, na kterýž v tom ustavičném honu skoro po celý den nevzpomněl.

Ráno šel do koleje dát se zapsati. Musil dlouho čekat, nebo přišel právě do tlačenice; zato však uviděl kousek nového světa, houf akademických občanů mladých i starších, v pláštích, v polizonech nebo jenom v kabátech, v kastorových kloboucích, mnohé švihácky vystrojené, ale také nejednoho venkovského filosofa v kožených nohavicích a vysokých botách, jenž právě jako on poprvé se hlásil a připisovati se dal za syna almae matris[63].

Šum a směs hovorů; mluvili německy, česky o divadle, o herečkách, o kvartýrech, o penězích, o hospodě, o profesořích a před-

62 Dobrovolník. *Pozn. red.*

63 Výraz pro univerzitu (lat., 2. pád od „alma mater"). *Pozn. red.*

náškách, o rektorově instalaci, o šatech. Mladého Věka to vše zajímalo, ale proto se přece tlačil, aby už byl ven, aby mohl včas dojíti k doktorovi Heldovi. Na Klicpery vzpomněl, dost se po starším medikovi ohlížel; než marně. Když vyrazil z kvestury, zamířil rovnou k Perštýnu do Spálené ulice. U Zlaté hvězdy však pochodil právě tak jako včera. Doktor Held nebyl doma a hospodyně zase nevěděla, kdy přijde. Už tomu nevěřil. Odbývá-li hospodyně z příkazu doktorova, nechce-li Held nikoho k sobě pustit – Ale k němu musí – Než jak?

Odcházel mrzut a pro tento nezdar přestával doufat, že u Zlatého beránka pochodí odpoledne líp. Přišel tam o mnoho dříve, nežli jak mu včera doktor Nejedlý ustanovil. Dlouho chodil před domem a dolů ke Špinkům a zase nahoru; když v určenou chvíli vstoupil v druhém patře do kanceláře, oznámil mu amanuensis Růžička, že pan doktor není doma, že musil náhle odejeti. Mladý Věk se lekl. „No ale," řekl amanuensis, usmívaje se, „počkají; je tu pro nich zpráva. Pan doktor jednal dnes dopoledne s doktorem Liskovcem; u toho by bylo místo. Tak když by chtěli za písaře –"

Mladý Věk ihned, bez váhání a rád přisvědčil.

VIII
Mladý Věk se dostane na písařskou židli

I to se mu hodilo, že nemusil čekat do nějakého termínu, že měl nastoupiti hned. Jak amanuensis Růžička udal, vypravil se nazejtří ráno hledat nové působiště své podle papírku, na nějž amanuensis napsal: „JDor Wenzel Liskowetz, Landesadvokat im Königreiche Böhmen, Postgasse No. 329.“

Mladý Věk uviděl nový kus Prahy. Ze středu města dostal se k vodě, k Vltavě; viděl ji blýskat se otevřenými průjezdy domů,[64] když se ubíral nevalně čistou, neširokou Poštovskou ulicí mezi jejími starými domy divných štítů s korouhvičkami a makovicemi, vysokých, rudě zahnědlých střech plných vikýřů, se žlaby do ulice čouhajícími, s divnými výstupky a obrazy nebo soškami svatých v průčelích, na zdi, ve výklenku, nade vraty, v průjezdech.

Nedaleko za hospodou U Kuchyňků, v jejímž nádvoří stálo plno vozů, byl dům advokáta Liskovce, neširoký, ale značné hloubky. V prostranné kanceláři nevysokého stropu, nápadně světlé (okna byla k řece a volné nebe do nich hledělo), přijal mladého Věka šedovlasý, málomluvný muž v kabátě šosatém a dost otřelém, v krátkých nohavicích, v černých punčochách a ve střevících, správce kanceláře, jenž měl na stole kulatou tabatěrku jako moučnici velkou a červený šátek. Překvapen rozšířil šedé oči pod hustým obočím, když Václav se hlásil po česku; ale nezarazil ho. Sám však po německu jej vyzval, aby počkal, a zmizel ve vedlejším pokoji. Věk se mohl v ten okamžik rozhlédnout.

Dva stoly uviděl, z nich každý u jednoho okna; jeden stál prázdný, u druhého seděl písař nebo kdo, černovlasý, ne starý, zardělých

64 Nynějšího nábřeží tenkráte nebylo.

spánků, červených víček, jako nevyspalý. Hned přestal psát, když správce zašel k principálovi, a zívaje ohlédl se po Věkovi. Ale najednou sklapl ústa v novém zívnutí se otvírající, když správce se vrátil, a hned se zase naklonil nad arch a rychle namáčel brk.

Mladý Věk vstoupil do menšího pokoje, kdež v černé lenošce seděl u černého stolu s mřížkou doktor Václav Liskowetz, velkého nosu, asi padesátník, hladce oholený, s vlasy od týla přes temeno k pravému uchu česanými. Bledě modré jako vodové oči utkvěly na petentovi.

„So, so – Sie sind also – will ich sagen, es – schickt Sie der Herr Kollega, will ich sagen[65], pan profesor. To jsou ňáký Čech. No dobře, das ist schön, ob Sie aber auch ein Kalligraf sind, will ich sagen, sednou si a píšou."

Mladý Věk tak učinil, doktor Liskovec sám však vstal. Zjevila se jeho celá postava zavalitá širokých plecí, v hřebíčkovém fraku. Mocné, nápadné žužú[66] blýskalo se na pruhované vestě. Rozešel se mlčky pokojem nahoru dolů, pak pojednou začal diktovati jakousi žalobu vybásněnou nejprve zvolna, slovo za slovem jadrně, čím dále však tím rychleji; a také rychleji přecházel, až se mu žužú rozhoupalo a divže šosy hřebíčkového jeho fraku nepoletovaly. Mladý Věk se nutil, aby stačil; psal, až se mu hlava potřásala, brkové péro se jen kmitalo, až poskřipovalo.

Pojednou přestal doktor Liskovec diktovati, stanuv u Václava. Vzal jeho arch, prohlížel písmo, pokyvoval hlavou, až pak nahlas pochválil:

„So, so –" a bezděky dodal: „Will ich sagen, ganz gut, leserlich, rein, fehlerfrei.[67] Tak tedy můžou přijít, přijímám jich. Aber, hned zejtra."

---

65 Takže, tak – vy jste tedy – chci říct, to – poslal vás pan kolega, chci říct … to je hezké, ale zdali jste také krasopisec, chci říct. *Pozn. red.*

66 Ozdobný přívěsek. *Pozn. red.*

67 Tak, tak. … Chci říct, celkem dobré, čitelné, čisté, bez chyb. *Pozn. red.*

Mladý Věk vracel se z Poštovské ulice potěšen ne pro místo, jehož se mu právě dostalo, nýbrž proto, že jím bylo teď možná, aby se v Praze udržel. Dobře však cítil, že vstupuje do služby doktora Liskovce, přináší oběť a obírá své studium. Každého dne od rána do poledne bude sedět v kanceláři, místo aby seděl v koleji a poslouchal přednášky.

Vysvobození by přišlo, kdyby našel kondice, kdyby doktor Held pomohl, by mohl vyučovat. Proto se nanovo zastavil ve Spálené ulici u Zlaté hvězdy, zase však nadarmo. Když se vracel s nepořízenou, napadlo mu na schodech, aby tu nechal otcovo psaní, že když by doktor Held je přečetl, že by se snad přece nedal zapírat –

Po obědě u křížovníků chvátal domů napsat psaní do Dobrušky. U samých skoro dveří, na pavlači, poprvé zahlédl své sousedství vpravo ve výstupku. Přibledlé děvče vytáhlé, mající tvář černým šátkem podvázanou, stálo u okna bokem k němu, v čtení zabráno. Zajímavý profil trpícího výrazu. Ale čtenářka! Ani se nehnula, ani oka nepozvedla. Jistě nevěděla, že mladý soused stojí na pavlači. A on, vstupuje do dveří, ještě se po ní ohlížel. V bytě se však o ní nezmínil a nic se neptal. Měl dost na tom, co dosud zvěděl z hovorů a zmínek kvartýrské a jejího muže, že v sousedství, v tom výstupku ostává vdova, paní Lorencová (Frau von Lorenc jí říkal mistr Prax s velikou, ale s ironickou vážností), ta že má u sebe neteř, náramnou čtenářku, ta že by u knihy vydržela ve dne v noci a také že ji paní sousedka musí často od knihy honit, kolikrát že jí už svíčku sfoukla, když panna třeba ještě po jedenácté v noci četla, však že z toho čtení je už nějak perplex[68], celá zmatená, jako na jiném světě, u vyjevení.

To Václav už věděl; teď pannu sám uviděl jako na doklad všeho, podvázanou, ale s knihou v ruce.

Psaní domů napsal. Pohovořil si v duchu se všemi; ne bez hrdosti jim oznamoval, že se jim z Prahy nevrátí, že se tu již udrží, kdyby

68 Zmatený. *Pozn. red.*

snad i u doktora Helda nepochodil, že by to přece šlo, psaní pana faráře dobřanského že mu náramně posloužila, tomu že bude zítra zvlášť psát a tetičkám do Litomyšle později, až se jak patří usadí, zítra že začne práce v kanceláři, tam že bude každé dopoledne, jen pozejtří ne, to že si vyžádal, aby mohl jít na instalaci nového rektora, tím že letos je prelát Strahovského kláštera.

V doušce připsal, že teď, když psaní dopsal, podívá se na klášter u Sv. Mikuláše, aby viděl, kde pantáta jako vokalista přebýval, kam ty koláče dobrušské nesl, a pak že si najde také Českou expedici.

Tak se stalo. Nejprve se vypravil na Staroměstské náměstí. Hned u kostela sv. Mikuláše počal žasnouti. Dva fasuňky před kostelem; jeden z vozů plný pytlů, nabitých asi obilím, právě vytrhl a odjížděl, druhý, prázdný, dojížděl na jeho místo pod schody ke kostelu. Dvéře byly otevřeny a jimi vycházeli dva chlapi, každý přihnutý, každý s plným pytlem na plecích. Pytle nesli k vozu a tam je složili.

Mladý Věk žasl, ačkoliv mu připadlo, co pantáta vypravovával, že když klášter u Sv. Mikuláše byl za císaře Josefa zrušen, že byl prodán i s kostelem. Teď v těch prostorách krásného chrámu, kdež hlaholívaly varhany a zpěvy zástupů i zpěv jeho otce, sklad obilí. Tam otec chodíval, tam – Nedomyslil, neboť z kostela vystoupil velký starý muž a ten uvábil jeho pozornost.

Letitý byl, ale statný, po staré módě oděný, v tupetu, s copem; na hlavě měl měkký, dost vysoký klobouk, na sobě dlouhý tmavý kabát, jenž zakrýval do polovice holinky bot. Obracel se do kostela, něco tam volal, a jak sestupoval ze schodů, poroučel zase pacholkům u vozu a na voze, aby si pospíšili; přikázal a šel náměstím, šourem k Železné ulici.

Vtom se u vozu zastavil starší řemeslník chatrný, hubený, v zelené zástěře, ukázal k otevřeným dveřím kostela a s posměškem volal:

„Tam by se chudina modlila! Tam by bylo vyslyšení. Otče náš – pane Toškán – chléb náš vezdejší!“

Mladý Věk se ho otázal, čí ten sklad tam v kostele a kdo byl ten starý muž v copu.

„Toho že neznají? Bože, odkud jsou? To je pan Toškán, boháč, lifrant, lifruje vojsku voly a obilí, z toho si mastí kapsu, z toho kupuje domy, paláce. Nevěřejí, mladý pane? Tak se jdou podívat do Starých alejí, tam ostává, v hraběcím paláci! Jdou se podívat.“ Vykročiv, nedbaje Václava, bručel před se:

„Chléb náš vezdejší! Modlete se, lidičky, chléb náš vezdejší, lifranti, zloději –! “

Bezděčný ten výkřik nouze i hluboké nespokojenosti živě se dotkl Václava. Cítil, že v tom hlase ozvalo se hlasů tisíce. Než kdo si jich povšimne, kdo se ohlédne, zdali kdo pomyslí na pomoc? Hleděl za udřeným, přihrble kráčejícím řemeslníkem, a myslil na něj, i když zašel. Václav vstoupil do zrušeného kláštera u kostela, do bývalé prelatury krásné výstavnosti. Znal to vše zevrubně z otcových vypravování; kvůli němu sem šel pro vzpomínky na jeho mládí. Vídal jej v duchu jako studentíka, jako drobného vokalistu v rozlehlých, čistých chodbách, plných starých obrazů, v krásné, malované bibliotéce, vídal řadu tichých cel klášternických – A co spatřil: zpustošení, hrozný převrat. Místo klidu a ticha nepokoj a hluk, všude samý chudý byt, plno dětí, ženské, slyšel křik hlasů, bouchání a řezání nástrojů z dílen při chodbách i na dvoře; všude hemžení a dost nečistoty – Pospíchal odtud.

Ještě pak hledal a našel Českou expedici v Dominikánské ulici. Již se smrákalo, když u ní stanul; v poloskleněných dveřích Krameriova obchodu zardělá zář. Nahlédl. Regály v pozadí plné nevázaných knih, za pultem na konci u stolku mladý muž něco píšící. To jistě mladý Kramerius. Ke dveřím nikdo z ulice nepřišel, v krámě placho, nikdo tam. A jaké tam bývaly besedy a schůze! Pelcl, Procházka, P. Vrba, vzpomínal si mladý Věk dle vypravování otcových, farář Rokos, doktor Ivan Šedivý, Nejedlý a kdekdo; a jak se tam kupci hrnuli –

Nějak zklamán a stísněn odcházel ode dveří. Do večera potloukal se ulicemi; trochu bloudil, myslil na Expedici, je-li tam tak pořád,

že snad ne, a co Patrčka, tady že se s ním sejde, že už brzo přijede, v polovici listopadu povídal, a přinese noviny z domova.

V Sirkové ulici byla tma, když se vrátil, a v nádvoří domu, kdež bydlil, černo. Jen masivní pavlač se z něho rýsovala, jak zardělými okny na ni svítilo. U paní Lorencové měli okno při dolní polovici zataženo bílou plátěnou záclonou. Stín se tam mihl. Václav však nerozeznal. Na pannu Lorencovu vzpomněl, má-li ještě bolení zubů a čte-li zas či ještě. A co asi čte.

Doma, v bytě dostalo se mu pozvání, aby si šel vzít s nimi, s takovou přišla paní kvartýrská pokašlávajíc, že nemají sice nic zvláštního, ale kdo by také mohl za té drahoty pomyslit na něco lepšího, že mají jen pár bramborů na loupačku, ale že snad panu Věkovi přijdou k chuti, když je venku tak sychravo.

Přijal rád, poněvadž co odjel z domova, neměl teplé večeře; netušil, jaký ouklad v tom pozvání. Zasedl ke stolu s mistrem Praxem, jenž, zatímco čekali, se těšil a vychvaloval, to že se budou mít, že se těší, paní že umí uvařit brambory, umí a že vybrala zrovna královské, takových že nemají ani u arcibiskupa – Mluvil tak, že nebylo znát, mluví-li vážně nebo ironicky, směje-li se královským bramborům a své „paní“ –

V oblaku páry z bramborů prozářené zarudlým světlem lojové svíčky zjevila se hlava paní kvartýrské. Brambory mladému Věkovi zrovna zavoněly. Než shledalo se, že „paní“ zapomněla na omastek, na sádlo, že na stole není nic nežli sůl a že jít pro sádlo je už pozdě; také mistr Prax rozhodně jako z velké starostlivosti prohlásil své Anince, že ji teď ven nepustí, že když kašle – Věk ihned pochytil, co je, že nezbývá nežli nabídnout své máslo k jejich bramborům. Chvály za to bylo do aleluja; mistr Prax mastil a také paní pobízel a podával jí, to že je máslo, takové že by v trhu nedostala, takové že nemá ani arcibiskup, to že mohl jíst Napolion, když byl v Šenbruně, to že je dobré pro kašel –

Věkovi zahořklo, když viděl, jak z hrnce ubývá, když si mistr Prax ještě také krajíc namazal a „paní“ pobízel, aby si také pomazala, to že je taky dobré pro kašel, že jí odlehne, a mazal, jedl, až dojedl, až si spokojeně oddechl: „Pánbůh zaplať, dobrý to bylo, zejtra zas tak. Teď bude fajfčička šmekovat. Annerl, jen pár bafů –“

Nazejtří ráno v osm hodin vstoupil Václav Věk do kanceláře doktora Liskovce. Zastal tam jejího správce, pana Kubecia. Právě posiloval nos ze své moučnice.

„Tak pěkně na minutu, tak to má být,“ přichválil starý a hned také ponapomenul: „Tady pana Vogla,“ pohlédl ke stolu, u kteréhož Václav včera viděl rozezívaného písaře a kdež té chvíle nikdo neseděl, „neberou si za příklad, nikdá ne, dokonce ne.“

Přinesl papír, akta, ukazoval Václavu, co bude opisovat, co a jak, kterak papír složit, jak psáti text, jak rubrum.

„Kdyby si v něčem nevěděli rady –“

„Chtěl jsem už napřed požádat o dovolení, abych směl přijít o radu –“

„To jen přijdou –“ utřel si nos červeným velkým šátkem, „a nyníčko in Gottes Namen[69] –“

Za hodnou chvíli přišel pan Vogel, velký, štíhlý, dobrý třicátník, v módním svrchníku. Šviháckу učesané černé vlasy se mu jen leskly; zardělá tvář byla povadlá, oči měl nevyspalé, okraje víček červené po nočním bdění. Pozdravil německy, jinak nepromluvil, sedl, dlouho se připravoval, nežli vzal brk do ruky a začal psát.

Václav se dal horlivě do práce a sotva pozvedl oči od papíru; v kanceláři nastalo hluboké ticho. Brky vrzaly, někdy do toho zasrkal nos starého Kubecia, jak dychtivě, zrovna hladově a rázně vdechoval posilu z „moučnice“. A zase tři brky skřípaly; to trio však dlouho netrvalo. Pero pana Vogla dělalo pauzy, až přestalo nadobro; Vogel obracel arch, jako by přehlížel něco již napsaného. Přehlížel,

69 Ve jménu Božím. *Pozn. red.*

ale neviděl, oči se mu klížily, dřímota jej obcházela v tichu a teple kanceláře. Naráz však vztyčil hlavu zmoženou nočním touláním, když vedle zavrzaly boty a vstoupil principál.

Doktor Liskowetz přál velmi vlídně dobrého jitra, mnul ruce, promluvil s Kubeciem a hned k Václavovi. Vzal jeho arch do ruky, bedlivě jej prohlížel.

„So, so, gut, jen řádky ne tak hustě, víc od sebe, will ich sagen –"

Napoprvé uběhlo dopoledne dost rychle. A po obědě štěstí přálo. Když se Václav zastavil v bytě doktora Helda a zeptal se (bez naděje, že uslyší příznivou odpověď), je-li pan doktor doma, žádala hospodyně, aby počkal, že jemnostpánovi ohlásí.

Václav stál v napjatém očekávání; dost vzrušený vstoupil pak do Heldova pokoje. Doktor vstal od stolku a šel mladému Věkovi vstříc. Stanuv proti němu, podíval se mu bystře do očí.

„Je, je to," řekl s úsměvem, „je to pantáta z mladých let." Podal Václavovi ruku. „Četl jsem jeho psaní. Rád udělám dle jeho a dle vašeho přání, mladý příteli." Začal o Dobrušce, ptal se na Věka, pak na Václavovy studie a jeho poměry. Zakroutil hlavou, když zaslechl, že píše u advokáta.

„To by v studiích nedělalo dobrotu. V tu chvíli nevím o žádné kondici, je teď o ně nouze, mnoho petentů, ale budu pamatovat. Zatím –" Šel k psacímu stolu, vzal něco do papírku zabaleného, patrně již přichystaného, a podal to Václavovi jako příspěvek na knihy a různé potřeby tak šetrně a mile, že Václav, který se začervenal a chtěl se brániti, neodolal. Held si napsal jeho adresu a vyzval jej, aby za nějaký čas jej opět navštívil.

Co mladý Věk z domova, neměl poklidu; den co den samý vzruch a napětí, z dojmů do dojmů. Nové a nové se jen hrnuly, kolem samá nová, cizí tvář, nové okolí; pořád jen vnímal a pozoroval. A přitom starost, aby se uchytil, naděje i obava, jak pochodí, podaří-li se mu to, za čím se vydal do Prahy.

Začátky neměl zlé; ale to, že nemohl tak dlouho stihnouti doktora Helda, v kterého vlastně nejvíce doufal a na nějž spoléhal, jej rozčilovalo a působilo mu nepokoj. Než i s Heldem mohl promluvit. Odnášel si od něho slušnou podporu na penězích a také jistotu, že má a bude míti v něm příznivce, kterýž mu nějakou hodinu opatří. V tom bylo největší utěšení, tím se mu projasnilo.

Nazejtří po té návštěvě měl něco nevídaného. Do desáté byl v kanceláři, po desáté pospíchal na Staroměstský rynk k Týnskému kostelu, kdež se měla odbýt instalace nového rektora. Náměstí oživlo šumnou slávou, neobyčejným ruchem, zvláště část u domů a loubí před kostelem. Tam jako na mraveništi; zástupy studentů, houfy zvědavých. V hlučný šum čekajících rachotila kola dojíždějících kočárů; livreje se leskle míhaly z kozlíků a zapadly v temném proudu lidí plnících prostranství i podsíň i uličku před Týnem; výkřiky kočích a vystrojených běhounů houkaly do bzučivé, rozšumělé směsi hlasů, dvířka kočárů bouchavě zapadala. Páni v pláštích, v opeřených kloboucích, vysocí důstojníci, duchovní, úředníci brali se zástupem k hlavnímu vchodu. Břeskné fanfáry starodávné, rachot kotlů vítaly je a zaléhaly až ven do náměstí.

Mladý Věk dotlačil se až do kostela a dostal se hodně dopředu, takže uviděl všecku slávu výše před oltářem v presbyteriu za slavné zpívané mše i po ní, kdy se konala vlastní instalace. Uviděl všecku společnost universitních profesorů a hodnostářů s lesklými zlatými řetězy přes prsa, nějakého generála v bělostném fraku a v rudých nohavicích, nejvyššího purkrabí a guberniální rady v plné parádě, kanovníky, městské hodnostáře; samý frak, zlatolesklá uniforma. Z těch vyrážel svou bělostí hábit a bílý hedvábný pláštík strahovského opata, nového rektora, jemuž se zlatý řetěz s křížem blyskotal na prsou.

Lesklá, skvělá podívaná, zvláště venkovskému studentu. Mladý Věk měl oči všude; ale také chytal, co se tam mluvilo, přednášelo, všecko latinsky. Hleděl do presbyteria, k oltáři i po hostech, dámách

i pánech; pak vzpomněl i na Klicperu, na Pacáka, jsou-li tu, jak řekli. Než jak byl zaklínován v zástupu, nemohl se hrubě otočit.

Teprve když řeči domluveny, když zpěv dozvučel i fanfáry, když všechen zarudlý vynesen byl proudem ven se valícím a stanul před podsíní, zahlédl Pacáka filosofa, jehož trnková očka vesele zamžikala, když se Věk přihlásil.

„Kde je pan Klicpera –“

„Frantík? Medik? Šel se mnou sem, ale ztratil se mně.“

Rozhlížel se po hloučcích studentů, náhle sebou trhl a ukázal směrem k Železné ulici.

„Tamhle! Vidějí ho! Tamhle u Železné ulice. Stojí s tím velkým, v perníkovém kabátě. Vidějí?“

Václav zahlédl medika Klicperu i toho v perníkovém kabátě, urostlého, štíhlého mladého muže, jemuž nebylo ani třicet let. Vypadal dost elegantně, ačkoliv oděv jeho zdál se obnošený.

„Kdo je to?“

„Bývalý student, pak voják, legionista, pak páter vyklouz[70] –“

„Takový mladý –“

„No, k legionu se dal před desíti lety, to mu nebylo ani dvacet, pak šel do semináře.“

„Vystoupil –“

„Vystoupil, v klerice nevydržel; teď je suflérem[71] u divadla –“

„Ach –“

„A Čech, našinec. Štěpánek se jmenuje, je z Chrudimě. Klicpera, Frantík, se s ním dobře zná, ten je samý tyátr, hned by se k němu dal –“

„A mladší myslím taky –“

„Václav? Ten teprve. To jim je komedie, když hrajeme doma divadlo, sami, jen tak; já musím s nimi, to jim kvartýrská dělá!

70 Bývalý student kněžství, který se profese vzdal. *Pozn. red.*

71 Nápověda. *Pozn. red.*

Jezusmarjá, pane doktor, to jako starší, medik," Pacák cituje napodobil hlas i hrůzu své kvartýrské, „dyť mně s tím tyátrem rozbořej kamna, pane Wencl! To zas na mladšího – Tak zas voni! Hele, jdou pryč, do Železné ulice."

Pacák hleděl za krajanem a za Štěpánkem.

„Musím s Franckem mluvit. Sbohem. A přijdou k nám někdy," obrátil se k Věkovi, „však vědí kam; Linhartský plácek, numero sto třicet devět –" To mluvil už chvatněji, potřásaje na rozloučenou Věkovou pravicí. Zmizel okamžikem za skupinou studentů na rohu Železné ulice.

Mladý Věk nešel rovnou domů. Poledne minulo, hlad se ozýval, a u křížovníků dnes neměl oběd. Aby laciněji pojedl, zastavil se na Uhelném trhu. U „kuchyní" pod oblouky podsíně nebyla tlačenice. Hned dostal porci rýžové kaše do papíru a chtěl chvatně do nedalekého svého bytu, aby ve svém pokojíčku, tajně, aby mistr Prax neviděl, odbyl své lukulské hody a chlebem zajedl.

Pospíchal, ale přece se zastavil opodál u dřevěné boudy, když za ní zahlédl mužíka v perníkovém fraku, žlutých, pečlivě učesaných vlasů. Skutečně, on, „pan baron Stroh"! Byl tam u tabule. Španihelku se střapcem pod paždí, sychravým chladem pobledlý, překládal rychle z dlaně na dlaň porci horkého jahelníku, ukusuje z něho a hltavě polykaje.

Václavovi bylo „barona" líto a maně vzpomněl na Tomáška, na koktavého protivníka koktavého barona, Tomášek že se nemusí tak schovávat.

To byla poslední příhoda; nic nového pak už nepřišlo. Václav se dostal do všedních kolejí. Den jako den, obyčejně deštivý nebo alespoň kalný, sychravý. Byl ošklivý listopad. Mladý Věk v takové dni do kanceláře pospíchal. Doma měl chlad; paní Praxová tuze si pomáhala drahotou. Ta byla její štít ve všem. Topila málo, takže mladý Věk se večer ve svém pokojíku krčil zimou; a ráno zase. Chudá snídaně, obyčejně zasmažená polívka nebo úkrop tuze ho nezahřály. Kávy teď ani neuviděl.

Zato když vstoupil ze sychrava, z vlhké, blátivé ulice do kanceláře čistě umetené, příjemně již vyhřáté, bylo blaho. Teplíčko v jizbě a ještě topili; slyšel oheň v kamnech, jak praskavě plápolá. V kanceláři sucho, teplo. Přicházíval proto na minutu, spíše ještě dřív, takže jej starý Kubecius vítával pochvalným mručením; spokojeně přitom bral z „moučnice“, cpal nos a ptával se naprázdno, před se:

„Aber Herr Vogel – Kdepak ten – Aber –“ to „aber“ znělo hrozivě. Ale hned přestalo, když Herr Vogel vždycky po čtvrt na devátou vstoupil; starý Kubecius jen rychleji šňupal, prudce, zlobivě.

Mladý Věk se také nepotrhal prací. Psal pilně, ale přece s přestávkami. Ty byly, když starý Kubecius zašel k šéfovi na poradu, nebo když „starý“ byl u soudu; za takových chvílí pan Vogel, nedostudovaný jurista z pražské, někdy dost zámožné rodiny, zíval a protahoval se na židli nebo dřímal. Mladý Věk zase hledíval oknem ven, na nerovný písčitý břeh volně k řece se svažující, na staré, zkřivené, nahnuté stromy na něm, na ohrady plné dříví, na rybářské chalupy u vody.

V ten čas bylo tam všude pusto. Stromy skoro holé, zahrádky u chaloupek prázdné, bez květu, sešlé. Rybářské sítě třásly se ve větru na jejich plotech, před vrátky.

Častěji však nežli k pustému břehu obracel zraky za široký, volný proud Vltavy, na oblouky starého mostu, na proud lidí na něm, na výšiny za řekou, na Petřín, k Strahovu, královskému Hradu. Rád tam hledíval, ať vše jasně viděl, stráně zbarvené, skropené pestrými barvami podzimu, klášter, Hrad i Svatovítský chrám velebně vznešené nad spoustou zahnědle rudých střech Malé Strany, nad něž se prozelenávala báně kostela u sv. Mikuláše, ať v lehkém zamžení deště nebo v kalném ovzduší pochmurného dne, kdy temná oblaka nade vším těžce visela nebo když se mraky hnaly divým letem nad Hradem k Petřínu a za něj dál jako vzdušné tmavé vlnobití, vysoko vzedmuté, podivných podob, divokých tvarů.

Na tom oči zůstávaly. Mladému Věkovi nebyly tyto výhledy pouhým divadlem na velkolepou scenérii.

Oživoval si ji, jako si oživil pusté rozvaliny frymburského hradu. Průvody vídal na Kamenném mostě, proudy bojovníků, skvělé družiny českého panstva a rytířů jedoucích nahoru na Hrad probuzený ze zaklетí, mrtvého klidu a opuštění, na Hrad plný slávy jeho zamilovaných knížat a králů, českého Achilla, Otokara II. a Karla, Otce vlasti.

V takových chvílích zapomenul, že kousek dál u druhého stolu dříme kancelista Vogel, zapomenul na starého Kubecia i samého principála; za takových chvílí přicházelo také pokušení. Jakkoliv doma, když uslyšel vznešené verše mladého korouhevníka Poláka, se zařekl, že nikdy už nebude psáti veršů, tady přece neodolal. Začal je zase lepit. Ale nikdy nedolepil; pokaždé jej něco splašilo: buď strašlivé zívnutí kancelisty Vogla, jenž si přitom bubnoval prsty na prohlubeň úst jako vrata rozevřených, nebo nějaká cynická poznámka, byl-li už Věk v Židech, zná-li tu neb onu vykřičenou místnost, nebo jej splašily kroky starého Kubecia vycházejícího z principálova pokoje. Někdy i principál sám, když znenadání, vystrčiv hlavu s nahnanými šourem přes lebku prameny vlasů, rozhlédl se kanceláří bledě modrýma, vodovýma očima, velký nos si pohladil a zavolal mírně a vlídně: „Herr Wěk – will ich sagen –“

Někdy to „sagen“ bylo buď opsati nový akt, obyčejně však, aby pan Věk, když sluha Franc není doma, byl tak hodný a zanesl tato akta tam a tam, k soudu nebo k tomu neb onomu advokátovi.

Tak mladý Věk s lejstry pod paždí putoval Prahou, nejvíce Starým a Novým Městem, za jasných dopolední, za deště a v blátě, chodil placy, ulicemi, uličkami, procházel šerými průjezdy a průchoditými domy, kdež slepec prosil, tu modlitbou, tam laškovným menuetem, jejž pískal na flétnu, kdež v prastarých, zapadlých černých krámcích mrkaly i za dne lampičky nebo lucerny. Chodil živým proudem ulice, kterouž hlučel rachot kočárů a fiakrů, do níž zaléhal z nádvoří hlas nineры nebo zpěv žebravých zpěváků, pějících nějakou hroznou baladu nebo píseň o nešťastných milencích.

Vcházel do různých domů, z jejichž dvorů nebo přízemků zpěvavě vyvolával do pater dráteník hledající dílo nebo chudý žid s pytlem přes rameno, také zpěvavě, ale pronikavěji nabízeje obchody; vstupoval po dřevěných, tmavých schodech, nad nimiž ve výklenku rudě mrkala lampička pod starým krucifixem nebo zašlým, zčernalým obrazem Matky boží nebo sv. Jana, tápal v tmavých předsíních, vstupoval do vytopených kanceláří, jež všechny stejně páchly, kdež za stoly a pulty s dřevěnými miskami plnými posýpátka, s ohromnými porculánovými kalamáři mezi akty a papíry a s dlouhými nůžkami po straně visícími seděli písaři, koncipisté, mladí, staří, uvadlí, šediví, nemluvní, mrzutí, často i hrubí.

Tyto návštěvy s akty nebývaly vždycky příjemné; než mladý Věk se nemrzel. Těmi posílkami byl volnější, chodil po Praze, leccos uviděl a seznal; někdy bloudil, někdy si zalelkoval, pozoroval, zvláště když se dostal do živých ulic.

Jednoho jasného rána v listopadu vracel se z Celetné ulice, z kanceláře doktora Wohlraba, z úmyslu delší cestou Prašnou branou, Starými alejemi. Tam ukázal před velkým, rozlehlým domem, jenž byl jako palác. Ale balíky z něho vynášeli a nakládali na velký vůz na ulici před domem. Než tentokráte vůz Věka neuvábil, nýbrž veliký kámen u průjezdu, mramorový kámen s jamkami. Že to patník není, usoudil; ale nač ty pravidelné, umělé jamky, neuhodl, nepřebádal.

Nevšiml si, že vůz s velkým nákladem zatím odjel. Od záhadného kamene obrátil se do velkého, světlého průjezdu, kterýmž bylo jasně vidět na dvůr také světlý a volný. A za tímto nádvořím jaká zahrada! Více háj nežli zahrada. Stromů tam jako v lesíku, mladých a starých, košatých. Byly většinou holé; jen sem tam svítily zbytky podzimního zlata a purpuru po jejich haluzích v zářivém světle jiskrného dopoledne.

Václav užaslý omámil se na netušenou zahradu, oddělenou jen nízkým plotem od nádvoří. Branka do zahrady otevřena a nádvoří té chvíle jako by vyplákli. Uvábен postoupil až do něho. Mínil jenom

nahlédnout, ale zahrada, její staré stromy vábily jako zakletý, čarovný ostrov. Pudilo jej podívat se, jak tam je. Nevěda stanul až u plotu, u branky, a dychtivě vyzíral mezi tiché stromy, do jejich tajemství. Stezky mezi nimi se ztrácely, pestré závěje spadlého listí pod nimi, tu hnědé, zčernalé, tu zlatě, do ruda na slunci svítící. Tam nějaká socha za stromovím.

Ohlédl se plaše. V nádvoří nikdo a v oknech nahoře také ne. Nevydržel. Už se nad ním zastínilo od haluzí, už byl za branou pod stromy. Šel rychle šustícím listím, rychle, chvatně jako zloděj a neodvážil se podívat se za sebe. Strach jej poháněl i touha vše si prohlédnout. Chtěl jenom na kraj, ale vábilo, táhlo jej to dál. Zapomínal na Prahu, na spoustu kamenných domů, na dlažbu, na klenby průjezdů.

Nebe nad ním, modré nebe a koruny stromů; měkce kráčel pískem, listím, vybledlým trávníkem jako v poli, jako v lese. A ticho! Ruch ulice dozněl. Ale hlas sýkory jako v háji se ozval. Rád jej uslyšel, mile překvapen. Zněl jako pozdrav přírody, domova. Bylo mu volněji, veseleji. Pojednou stanul.

Prostora před ním, trávník, v něm stromy zaražené jako „spády"! Ano, jako na čihadle. Václav užaslý se rozhlédl – velká zahrada a v sousedství vpravo vlevo také takové, podobné. Toť velký háj mezi domy, a ticho tu. Čihadlo však? Ale jsou to jistě „spády" a tam mezi houštinami a stromy bouda, čihařská bouda, větry a deštěm již pocuchaná, ale pravá čihařská bouda. Klec tam u vchodu překocená a druhá dřevěná za ní. Jistě čihadlo! Tady v Praze v nejživější ulici.

Vtom kdesi zpředu, z domu, otevřelo se okénko zasklené pavlače a odtud ženský hlas zpívavě zavolal: „To-má-ši!"

Věk leknuv se vyrazil jako vyplašený zajíc, akta pod paždí; několika skoky byl u branky. Chtěl tudy ven, ale z výšiny zasklené pavlače ozvalo se podruhé zase tak: „To-má-ši!"

Zdola tentokrát ohlas, odpověď, z přístavku v nádvoří. Starý kmoch odtud vystoupil v beraničce, v plátěné zástěře, v punčochách a střevících, a ten odpověděl nahoru:

„Už jdu, panímaminko –“

A šel, přihrben, těžkým, kolébavým krokem nádvořím do průjezdu.

Mladý Věk číhal, až staroch zmizel; pak, neohlížeje se vpravo vlevo, vletěl do průjezdu. Tam vrazil do nějakého velkého muže, hnal se však dál, ven, jako by jej stíhali; teprve na ulici uvolnil v kroku a ohlédl se. Nikdo za ním. Vydechl si; šel, ale ničeho nedbal, nic se neohlížel. Byl pořád ještě v zahradě, pod stromy, pořád ještě cítil stín jejich korun a jako by měl jejich haluze nad hlavou. A čihadlo, čihadlo –

Čí to asi dům a zahrada? V kanceláři se nemohl zeptat, aby se neprozradil, že se toulal! Ani ne na ten mramorový kámen s jamkami. Ale již po obědě zvěděl vše. Mistr Prax, jenž znal Vídeň lépe nežli Prahu, Vídeň i Schönbrunn, pokýval ulízanou hlavou a zeptal se s úsměvem, v němž byl úžas i politování, bože, ten kámen? Takových kamenů on že viděl, ve Vídni, u paláců, to že takový kámen je na zhášení fagulí, to že když přijela vrchnost nebo její hosté k paláci, to že vždycky laufři v livreji, v parádě, s fagulí v ruce, a ti jak doběhli k vratům paláce, hned obrátili světla a zhášeli je v těch dírách, v těch jamkách mramorového kamene u vrat, to že jich viděl, to že ve Vídni –

„Tak to ten dům v Starých alejích,“ vpadl mladý Věk, „je také nějaký palác.“

Tady zase byla paní kvartýrská jistější. Dle Václavova udání o poloze toho domu tvrdila, že ten dům je palác, či že jím byl a patřil hrabatům Přichovským, od hraběte Přichovského že jej koupil ten bohatý lifrant, Toškán, ten že teď ostává v hraběcím paláci a ta zahrada že je veliká, bodejť panská, čihadlo že by tam mohlo být, proč ne. Její Johan přisvědčil, že „kvis“; co takoví boháči – Václav v duchu hádal, kdo tam asi číhá, kdo, ten starý že sotva. Přikmitlo se mu, že ten v průjezdu byl sám starý Toškán, jak jej zhlédl u Sv. Mikuláše na Starém Městě, an vykročil z kostela, veliký, s copem.

IX
O podivném požáru

Odpoledne dvanáctého listopadu rozhodl se mladý Věk, že půjde do České expedice v Dominikánské ulici poptat se po Patrčkovi, vědí-li snad, kdy přijede, a zanechat v Expedici pro něj svou adresu. Bylo načase, aby se tam vypravil, neboť v polovici listopadu chtěl Patrčka do Prahy. Mladý Věk však do Expedice nedošel, protože se na Malém rynku setkal s Patrčkou samým.

Mladý Věk se živě zaradoval z náhodného setkání. Krajan tu a tak znenadání; přivanulo s ním ovzduší domova, po němž sice tak netoužil v palčivé tesknotě jako před lety v Litomyšli, který však choval hluboko v srdci, třebaže ve shonu dne a hluku velkého města často na něj nevzpomínal a třebaže obraz jeho se mu tu v Praze jakoby zamžel. Teď rázem se mu zjasnil; radostně vzrušen zatoužil uslyšeti, jak u nich, jak doma, co tam, a skoro zdlouhavý se mu zdál Patrčkův výklad, proč přijel, dřív, nežli tenkráte řekl, že musil hlavně z ohledu na povoz.

Patrčka se právě ubíral na Staroměstské náměstí, kdež měl obchodní řízení. Václav jej vyprovodil až k tomu obchodu a počkal pak před krámem. O domově uslyšel, že jsou všichni zdrávi, pantáta, panímáma, Liduška, že Patrčka v Dobrušce u nich nedávno byl, ale to že ještě neměli od něho, Václava, psaní, zdrávi že jsou i při té klopotě, té že je všude dost, zvláště u nich v kopcích, teď že tam je ukrutný čas.

Když Patrčka si svou záležitost vyřídil, obrátili se zase zpátky a rovnou do Expedice. Nežli došli, uslyšel mladý Věk také o Dobřanech, na které se hned optal, o faráři Zieglerovi, že se Patrčka u něho také stavil, že přivezl od něho do Prahy psaní, celý balík psaní, známým a vlastencům, farář Ziegler teď že sedí skoro pořád doma, co taky,

kam, a ven že skoro ani nemůže, že tam nahoře na Dobřanech mají už sněhu; u nich, dole v Solnici i v Dobrušce, že ho ani tuze nenapadlo, ale na Dobřanech že jsou ho závěje, před farou až do plotu u zahrádky, takže je pan farář doma, přechází pokoji, řídí a natahuje hodiny a ještě víc že sedí a čte a píše, překládá Horáce.

„A Fénélona."

„Taky, ale veršování zatím nechal, už překládá, jak je v originále, prózou. Tak mu to pěkně utíká. Je sice za světem, ale má práci, která ho těší a může se jí věnovat. Ráno odslouží mši a hned může sednout ke knihám a má svatý pokoj. Takhle pracovat, to bych si přál a nemít tolik starostí a takových –"

Patrčkovi se chmuřila tvář. Václav mu rozuměl; pamatovalť si, jak si stýskal v Opočně, když se s ním tam o vagacích sešel. Chtěl mu říci něco na potěšení, ale nevěděl hned co. A vtom Patrčka v nechuti své a nespokojenosti vybuchl:

„Hned bych všeho nechal, hned – Jen kdybych to mohl prodat anebo někomu přenechat, vždyť při všem dření nemám z toho nic, ani zisk, ani volné chvíle, abych moh číst, učit se nebo něco napsat. Vždyť jsem vám řekl, jak to hned našinci omlouvají a vyčítají nebo se vysmějí. A kdo! Takoví!" potrhoval prudce rukou. „Takový hloupý pulmistr, nafouklý správce – Ale," mávl pravicí, „co bych si kazil. Jsem v Praze; na tu jsem se vám těšil. Tady se jináč dýchá, tady je člověku volněji. Věřte mně, hned bych tu ostal, hned, a kdyby jen dost málo něco bylo – A jak vy," zeptal se pojednou, „vaši mají o vás velkou starost, jak jsem z jejich řeči vyrozuměl –"

Nežli Václav dopověděl na tuto otázku, došli do Dominikánské ulice k České expedici. Patrčka, jenž tu nebyl poprvé, uvedl Václava do krámu v přízemí vedle tiskárny. Mladý Kramerius v ní právě meškal. Zavolán přišel hned a rád uvítal vlastence z hor, horlivého odběratele a předplatitele, jakož i mladého Věka. Dědic Krameriův, ne starší nežli Václav, devatenáctiletý, nad prostřednost velký a statný, byl dobromyslnost sama.

Patrčka se ptal na jeho matku, kteráž vedla domácnost, ptal se na jeho mladší tři bratry, kteří studovali, a hned zas byli v literatuře. Václav uslyšel nedozpívanou píseň v nové variaci. Mladý Kramerius povzdechl upřímně, jak jsou ukrutné časy, co měl a má starostí, on i jeho společník, pan Tomsa, v tiskárně že mají málo práce, když se všecko tak zdražilo, zvláště papír, na knihu, na nějaký spis že se skoro nikdo neoptá a noviny, však že ví, že četl oznámení, že musel Vlastenské koncem června načas zarazit; v půl letě!

Patrčka naslouchal zachmuřeně líčení těžkých a trapných poměrů literárních a obchodních. Doléhaloť mu na mysl a plašilo jeho sen o životě volného literáta. Hleděl zamyšleně, mlčky před se, až se oči neobrátiv otázal:

„Tak to by nebylo možná, aby se člověk oddal spisovatelství?“

Mladý Věk vystihl, že to není otázka jen tak maně prohozená, nýbrž že v těch slovích se ozvaly nejtajnější přání a tužba Patrčkova.

„Což si, vlastenče, myslíte!“ Kramerius mávl rukou. „Leda by se sytil rosou a nechtěl jíst a se odívat. Není možná. Hýbl by mohl to dosvědčit. Jeho by spisování samo také neuživilo; zle by bylo, kdyby nebyl korektorem u nás a u Házů. A korektorství je namáhavé; nadře se dost. Na to musí být povaha, jakou má, takový veselý, no – Enšpígl třebovský, jak mu říkáme. Nikoho nezarmoutit a zármutek a starost si nepřipustit.“

Patrčka začínal být už neklidný; výklad mladého Krameria byl mu nevhod. Jak mohl, přerušil ten hovor; ptal se na známé, a též chodí-li Hýbl ještě na Starou rychtu.

„A pořád, ten by bez ní nebyl a na Rychtě by se všem po něm stýskalo, obzvlášť u vlastenského stolu.“

Smluvili se, že se tam navečer sejdou. Když vyšli z Expedice, vyzval Patrčka mladého Věka, aby již domů nechodil a zůstal s ním. Ten přijal rád. Patrčku vyprovodil ještě do velkoobchodu na Koňském trhu; pak chodili do večera jen tak, bez účele, u volném hovoru. Věk začal o domovu.

Patrčka však záhy zabočil zase do Prahy, že by bylo přece jen nejlíp, kdyby tu mohl ostat a nechat vah a kornoutů a chytit se jen péra, to že by bylo jeho, na to že pořád myslí, že i ve snách se mu to plete; z nějaké psoty že by si nic nedělal, že by pro svou osobu všecko snesl, kdyby mohl vlastensky pracovat a pérem literatuře přispívat, ale když matka doma –

Povzdechl, chmurně před se hledě do ztemnělých Starých alejí, kterýmiž kráčeli a kterýmiž pohvizdoval ostrý listopadový vítr. Ani pak se mu hned nezjasnilo, když vstoupil do prostorné, klenuté jizby na Staré rychtě. Nesedělo tam tolik hostí jako jindy a u „vlastenského" stolu skoro prázdno. Starého měšťana Fryče tam zastali a houslistu z orchestru Stavovského divadla.

Patrčku znali od dřívějších jeho návštěv, na Václavova otce se dobře pamatovali, a proto syna rádi uviděli. Patrčka se hned ptal na Hýbla, pak na ostatní stálé hosti. Hýbl že přijde najisto, povídal Fryč, ten že nevynechá, ale ostatních že se nedočká. Zima, mínil spisovatele a knihtiskaře, ten že se vymlouvá na léta, že je starý a z Týnské uličky že skoro ani nevyleze, pan starý Hamous že stůně a ostatní že přicházejí jenom někdy.

„Teď je všude znát zlé časy," dodal, pokyvuje hlavou.

Václavovi se na Staré rychtě ihned zalíbilo. U stolu přijali jej srdečně a kolem všechno tak nějak sousedsky, jako doma, ne tak cizí jako v kancelářích, v koleji, na ulicích, a všecko tu české. Z hostí jeden jej překvapil. Seděl opodál u velkých zelených kamen u stolku sám a sám, vlasatý, zarudlý, v tmavohnědém kabátě, v širokém, černém nákrčníku staromódním. Seděl přihrble, zamračeně zamyšlen; chvilkou ramenem potrhl nebo se uplivl zkrátka nasucho a zase zhluboka se napil dlouhým douškem.

Václav byl překvapen. Tohoto divného muže neviděl poprvé. V Sirkové ulici jej už několikráte potkal. Pokaždé se za ním ohlížel a byl by rád zvěděl, kdo je. Teď se na něj tiše optal.

„A to je podivín," pověděl starý Fryč, „nějaký doktor Srnka, ostrá huba, dělá si ze všeho pošklebky."

„Bydlí v Sirkové ulici," vpadl Václav, jenž si vzpomněl, že mistr Prax mluvil o jakémsi doktoru Srnkovi, bydlícím v jejich domě, ale vpředu, do ulice, v nejhořejším poschodí.

„To jistě nevím," odvětil Fryč, „ale někde u Svatého Havla, to jistě."

Náhlý šum kolem stolu; všichni se obraceli ku dveřím. Kacafírek, třebovský Enšpígl, Hýbl! Stanul u nich v šedém plášti, vlasy sčesané do čela, do spánků. Široká jeho tvář i modré oči se usmívaly a hned vesele vykřikl, když poznal Patrčku. Uvítal jej srdečně a také Václava, jehož se hned vyptával na Litomyšl, když uslyšel, že tam Václav studoval gymnasium i filosofii.

„Tam mne chytla zuřivá krvežíznivost," žertoval, „opravdu, když mě napadlo, že bych moh také být Napoleonem nebo alespoň nějakým generálem. V Litomyšli jsem se chtěl dát na vojnu, dobrovolně, k landvér, proti Francouzům; také jsem na to byl, bodejť gymnasista, rétor. Vidíte, co mohlo ze mne být, kdybych byl nezahodil bouchačku a patrontaš dřív, nežli jsem jich dostal –"

„No, ale nelitujete toho," řekl Patrčka vážně, ne bez úmyslu.

„Jak bych litoval, jsem jako pták, korektur málo, psát nemusíš, knihtiskaři to nechtějí – zkrátka, ležácké časy!" Řekl to vesele, ale s trpkou příchutí. Pojednou vzpomněl, kde je Kramerius, cože tu ještě není; a hned si sám vysvětloval: „Že ho Amor postřelil!"

„Však by udělal nejlíp," mínil starý Fryč, „kdyby se oženil. Ať něco vyžení, aby si pomohl, do obchodu je toho potřeba."

„Ale dřív se musí naučit v karty hrát, bulku," Hýbl se usmíval, „kdyby toho snad potřeboval jako nebožtík jeho pantáta slavné paměti."

Všichni se obrátili po Hýblovi a ten hned jim vysvětlil:

„Jednou mně Rulík vypravoval, ale –" vzpomněl přitom, „víte, že je stonavý, že teď z Hradčan ani nesejde, v Expedici už nebyl tuze dlouho."

„Tak co povídal –"

„Á, o těch kartách. No, že když si nebožtík Kramerius svou Vefinku, nynější vdovu po něm, namlouval, že starý Hecirius, její pantáta, zlatník byl a měl dům U Ježíška v Spálené ulici, že starý Hecirius vrčel, když slyšel, že nějaký literát mu chodí za Vefinkou. Huboval doma, huboval i u Vořechovských, kam chodil bulku hrát, kde měl oblíbeného společníka v kartách, který moc pěkně hrál bulku. Tomu si stěžoval, nevěda, že to je ten milovník – No, konec víte. Ta bulka, že ji Kramerius tak pěkně hrál, všecko spravila."

Vtom vešel mladý Kramerius. Všichni se dali do smíchu, jak jej zhlédli, a starý Fryč na něj volal a kýval, aby šel, tady ten kacafírek že ho žení.

„A ožení, a půjde pak za tlampače, a pomyslí si –" Hýbl přestal, jako by uťal. Všichni jako on ohlédli se po stolku opodál kamen, po doktoru Srnkovi. Drže sklenici za ucho, jezdil jí po stole, pak ji pozvedl proti svíčce v dřevěném svícnu, pohladil ji a s komickou vážností ji oslovil:

„Vypiju tě, vypiju, a víš-li, na čí zdraví! Na zdraví Jeho Excelencí pana ministra. Hoch das Millionen Bettelstäbe spendende Finanz-Patent! Hoch! Hoch![72]"

Vypil půl sklenice a hned se zas přihrbeně posadil, hledě před se tiše, nehnutě. Jen se několikrát nasucho uplivl. U vlastenského stolu nechali ženění, nechali žertu. Srnkova připomínka o miliónech žebráckých holí finančním patentem uštědřených je upomenula. Začali o drahotě, o těžkém živobytí. Jen Václav mlčel a Hýbl; ten si neposteskl, nežaloval, až za jiného se ozval. Vzpomněl si, co včera slyšel, že starý profesor Majober tře bídu, že plat nestačí a že pořád stůně.

„Ještěže má hodného, svědomitého lékaře; doktor Held k němu chodí."

„Oh, ti se jistě znají, když Majober ještě hrál divadlo v Boudě a u Hybernů. To jistě," hádal Fryč.

72 Sláva finančnímu patentu, který daruje miliony žebráckých holí! Sláva! Sláva! *Pozn. red.*

„S Thámem taky," ozval se Václav a zeptal se, kde teď je, vědí-li o něm.

„Ten zapadl jako kámen do vody." Starý Fryč mávl rukou.

„A ne, včera jsem mluvil s jeho bratrem, Karlem; však to o Majobrovi mám také od něho, a slyšel jsem, že zase dlouho nevěděl o bratrovi, o Václavovi, herci, ale tuhle že dostal od něho psaní ze Znojma, že je u nějaké společnosti režisérem, že se mu teď vedlo trochu líp."

„Co ona, Thámová," ptal se Kramerius, zapaluje si papírkem dlouhou dýmku.

„O té Thám nic neříkal. Buď mu bratr o ní nepsal, nebo nechtěl o ní mluvit. Ubohý Václav Thám! Když jsem ho tady poprvé viděl, tady –" Hýbl ukazoval na jeden ze sousedních stolů. „Když si na to vzpomenu – Ubožák. To jsme tu vyváděli takovou bláznivou čertovinu, měl jsem kázání o blechách a pak jsme udělali castrum doloris[73] a položili jsme na to nějakého filosofa v koženkách, a do toho přišel Thám znenadání, a jak –"

Nedomluvil. Doktor Srnka šel je navštívit. „Meine Herren, páni vlastenci, líbějí odpustit, jak se mně zdá, nejsou veselí, nejsou dost spokojeni, a přece nynčko, itzt ist lauter Fortschritt besonders in der Gleichheit der Verarmung[74] a v dělání dluhů. Fortschritt! Lauter Fortschritt! A taky v tom: pan ministr má nový ajmolanc. Slyšeli? Dají pozor! Dvakrát dvacet je dvě stě, ale třikrát dvacet je čtyřicet nebo třikrát dvacet je dvanáct a taky třikrát dvacet je šedesát. Das ist die neue Multiplikation.[75] A když tak počítáme – Poslouchají, znají nové exemplum regula de tri[76]? Pozor, aby se v počtech nezmejlili."

---

73 Hrad zármutku, katafalk s vystavenou rakví. *Pozn. red.*

74 Nyní samý pokrok, zejména v rovnosti chudoby. *Pozn. red.*

75 To je to nové násobení. *Pozn. red.*

76 Příklad na trojčlenku. *Pozn. red.*

Strčil prsty pod nákrčník, přejel jimi po krku sem tam, potřásl vlasatou hlavou a ušklíbnuv se přednášel vážně kantorsky, jakoby ve škole příklad:

„Nun also. Eine Elle Wallis ist werth einen Gulden C. Z. Was ist werth das ganze Stück von zwei und halber Elle –“[77]

Již co ten pošklebný příklad říkal, vrtěl sebou měšťan Fryč; houslista Kramerius se plaše ohlédli hospodou. Hýbl se usmíval tak jako Václav, jemuž se příklad i doktor pojednou zalíbil. Fryč začal zamlouvat, on že takovým počtům nerozumí.

„Tak jim to povím,“ vskočil mu doktor Srnka do řeči, usmívaje se jeho rozpakům. „Das ganze Stück ist werth, ist werth: dreissig Kreuzer, ganze dreissig Kreuzer!“[78]

Zachechtal se a šel zpátky ku svému stolu. Fryč si vydechl. Kramerius a houslista byli také rádi; ale pojednou se doktor Srnka otočil a šel zpět ku vlastenskému stolu.

„Nichts für Ungut[79], páni vlastenci, ale ještě něco, to asi taky nevědí, koho ten financpatent taky zle pošramotil a kdo taky zle naříká na Jeho Excelenci pana hraběte Wallisa. Nevědí? Já jim pomůžu. Těch nešťastných je tuze mnoho, schrecklich viel[80], ale nejsou tu, nikde na zemi, ani ne na nebi –“

„Tak kde by byli,“ víc odbýval, nežli se ptal soused Fryč.

„Ani na zemi, ani na nebi,“ opakoval doktor Srnka, „ale taky ne v pekle, au contraire[81], tam mají ukrutnou radost z Jeho Excelence pana hraběte Wallisa, co jim tam duší nahnal. Ale –“

„Tak kde, pane doktor,“ ptal se Hýbl už zvědav.

---

77 Tak tedy: Jeden loket Wallise má cenu jednoho zlatého. Jakou cenu má celý kus o dvou a půl lokte. *Pozn. red.*

78 Celý kus stojí, stojí: třicet krejcarů, celých třicet krejcarů! *Pozn. red.*

79 Bez urážky. *Pozn. red.*

80 Strašně mnoho. *Pozn. red.*

81 Naopak. *Pozn. red.*

„V očistci!“ vyhrkl doktor, „duše, dušičky v očistci, ty tuze naříkají, protože přestalo za ně modlení, přestaly mše. Bankrot spolkl fundace na zádušní mše, a zadarmo se mše neslouží. Fundace pryč, mše pryč, modlení pryč, a proto dušičky naříkají, pláčou –“ Doktor Srnka mluvil jako dojat, plačtivě, s ironickou soucitností.

„Jen se smějí,“ zahodil Fryč, „i tu je zle. Jsou fary na venkově, při horách, slyšel jsem to, chudé fary, kde farář nemá teď ani na víno k oltáři, na mši, jistě.“

„Ano, ano,“ přisvědčoval doktor Srnka s přehnanou vážností, „a taky já slyšel, že už ten onen farář žehná kořalce, no, wirklich[82], co sebou škubají, pane Fryč, wirklich wahr – aber nichts für Ungut, teď vědí, a pomodlejí se za duše v očistci –“ Poklonil se jako v kostele, zamíhal pravicí před obličejem, jako by se křížem žehnal, pak se obrátil a šel přihrben ke svému stolu opodál kamen, bruče před se s úsměškem: „Ubohé dušičky! Armičky!“

Fryč vstal a rozloučil se. Mrzeloť jej doktorovo sousedství, vlastně jeho řeči neopatrné a kousavé. Houslista šel s Fryčem. Za nimi brzo Kramerius, jemuž Patrčka slíbil, že se zítra ještě staví v Expedici, a jenž mladého Věka pozval, aby je tam někdy také navštívil. Všichni tři pozdravili doktora Srnku od svého stolu, mimochodem. Hýbl však, když s Patrčkou a Václavem za chvíli vstali, zašel přímo k doktorovi, aby mu dal dobrou noc. Ten hrábl do vlasů, okamžik hleděl upřeně do Hýblových usmívavých očí, pak jej pleskl po rameni a řekl: „Oni se nebojej – a tito páni noví vlastenci také ne,“ podíval se na Patrčku a Václava, „so, das ist schön[83] –“ a pojednou se zeptal Hýbla: „Co dělá pan Jungmann, vědí, ten pán, co přeložil Miltona, jak mně to v létě půjčili. Co dělá, co zas překládá –“

„To nevím; je v Litoměřicích, vyučuje tam pilně česky a jistě nezahálí.“

82 Opravdu. *Pozn. red.*

83 Tak, to je pěkné. *Pozn. red.*

„Nein, nein!“ podíval se Srnka, ale víc před se, „solche Sprache[84], kdo by pomyslil – naše ubohá češtinka.“ A pojednou na Hýbla zhurta: „Tak to dělaj! Za tím pěkně jdou, ten umí dělat slovíčka, ale žádný ‚krkopás‘, vědí, kr-ko-pás a žádná ‚lipová vejsada‘. Vědí, a takové zmetky a potvory a nestvůry – a teď jdou, pane vlastenče! Dobrou noc! Gute Nacht, meine Herrn![85]“ Povstal maličko, poklonil se s obřadnou vážností, pak hned sedl, obrátil se zády a obořil se do své pinty do polovice vypité.

Žihadlo jeho slov bodlo Hýbla citelně; ale neozval se, mlčky je přijal, poněvadž věděl, že doktor Srnka nebodl z pouhé posměvačnosti a zlomyslnosti; a také již rozuměl jeho trpkosti. Když vykročili ze Staré rychty, pověděl o něm na vysvětlenou Patrčkovi a Václavovi, jak bylo s tím překladem Miltona Ztraceného ráje, jak ten překlad potřel Srnkovy pochybnosti.

Rozešli se před Modrou hvězdou v Starých alejích, kdež formané z Opočenska měli svou hospodu a kdež také Patrčka byl na bytu.

Václav se tam podíval ještě pozejtří záhy ráno, aby se s Patrčkou rozloučil, jak měli smluveno.

Stalo se po snídani, na kterou jej krajan pozval; rozešli se na nádvoří u formanského vozu, připraveného k odjezdu. V ranním šeru, v pokmitech svítilny stál pod rohoží a bělavou plachtou s velkým nákladem. Václav tu požádal, aby Patrčka, až přijde na dobřanskou faru, pozdravoval pana faráře a u nich doma, staví-li se tam.

„Stavím, jistě.“

„A vzpomenete-li si, napište mně pár řádků.“

„Budu psát. Ale raději bych se tu s vámi zas sešel, ale abych se pak nemusil loučit.“

Václav mu potřásl rukou.

---

84 Takový jazyk. *Pozn. red.*

85 Dobrou noc, pánové! *Pozn. red.*

Od Modré hvězdy pospíchal do Poštovské ulice do kanceláře. Chodil tam pravidelně každé dopoledne vyjma neděli. Doma meškal vlastně jen navečer, když se vrátil z koleje. Se sousedstvím, s paní Lorencovou, se Václav záhy seznámil, a sice v pokoji paní kvartýrské, když náhodou vkročil ze svého pokojíka. Paní Lorencová si přišla vypůjčit trochu pepře. Byla urostlá, asi čtyřicátnice, vypadala však mlaději.

S kvartýrskou mluvila česky, po pražsku česky, ale když vstoupil Václav a mistr Prax jej představil, čehož také k tomu užil, že vstal ze svého krejčovského trůnu a sáhl za sebe do kouta pro sádrovou dlouhou dýmku, spustila hned po německu. „Frau von Lorenc", jak ji mistr Prax představil s velkou vážností, záhadně se usmívaje, byla hovorná a usmívala se a smála se ráda, snad proto, aby mohla ukázat své bílé, zdravé zuby. Hned také svou neteř uvedla do hovoru, co s ní má, jaká je to samotářka, že nikam nejde, že ji nemůže dostat do žádného hausbálu a že mohla, že měli tuze nóbl pozvání, ale Jetty jen číst a číst –

Tu čtenářku, pannu Jetty, Václav už znal. Potkal ji asi třikrát. Uviděl, že je štíhlá, hubená, pobledlá, světlých vlasů, velkých, modrých očí. Plaše na něj pohlédla, plaše se kolem mihla.

Minulo čtrnáct dní, co Patrčka odjel z Prahy. Za tu dobu mohlo dojít psaní od něho, ale nedošlo. Zato z Dobrušky psali, Věk, také Věková několik řádek. Matčino srdce bylo v těch prostých slovech, a proto dojala. Za nějaký den přinesl posel zase psaní. Podle adresy poznal Václav, že je zase z domova, od otce. Lekl se, že se něco stalo, když tak záhy zase píše, když ještě on jim neodepsal. Psaní hlásilo vážnou novinu, neštěstí, ale ne u nich, u Věků, nýbrž Patrčkovo.

Věk z Dobrušky oznamoval, že solnického Patrčku stihla podobná rána, jako jej před sedmi lety; Patrčka že sice nevyhořel, stavení že má netknuto, ale že přece pohořel a že ten oheň způsobil mu škodu, ze které se ani nevzpamatuje, třebaže jindy by to neštěstí nebylo tak hrozné, ale tohoto času –

Už dříve byl Patrčka v úzkých, naznačoval Věk, tak jako on a všichni, poněvadž zboží před tím bankrotem nakoupené kleslo náhle a hrubě v ceně; tím Patrčka již mnoho ztratil, a teď teprve uhodila pohroma, když pozbyl a naráz, za chvíli, všeho zboží, jež si vezl z Prahy. Ani ho domů nedovezl, sotva na půl cesty.

Na první nocleh zajeli do hospody „na Velence". Vůz zůstal na nádvoří pod velkou otevřenou kolnou; Patrčka šel si po večeři lehnout do světničky. Dlouho však nespal. Hluk jej probudil, bouchání na dvéře a křik, že hoří. Napolo ustrojen vyletěl ven, domnívaje se, že Velenka sama je v plamenech. Hnal se síní ven jako všichni z hospody, a tu ve zmatku a hluku někdo vykřikl, že stáje hoří.

Děsivě jasná rudá zář lila se proti nim z nádvoří a za ní valily se chumle, oblaka hustého, čpavého dýmu. Jak Patrčka doběhl k zadním domovním dveřím, ihned seznal, kde je zkáza, že nehoří v stájích, nýbrž pod kolnou jeho vůz vysoko naložený.

Stál v černých mracích, jež se z něho valily; už chytily rohože i plachta a hořely plamenitě. Lidé z hospody vyběhší i pacholci a kočí ze stájí vyrazivší křičeli a sháněli vodu, konve. Patrčka, jenž věděl, že jeho forman si ustlal na voze v seně a slámě, volal nejprve jeho, volal, křičel, žena se k vozu. Ale forman se neozval.

„Že zůstal ve voze!" mihlo se Patrčkovi v náhlém leknutí. A jen mu tak děsivě blesklo, letěl k hořícímu vozu, nedbaje plamenů a kouře, nedbaje, že za ním křičí, ať počká, ať tam neleze, co dělá –

Vyskočil na voj, vlezl na okraj vozu, křičel na formana; pro dým nevida, hmatal po něm v šíleném chvatu, jak jej hnalo nebezpečenství. Hned jej nahmátl a vytrhl, vytáhl z vozu nadlidskou silou, jakou dává jen taková chvíle. Ale jen jej přes voj ven vyškubl, sám se duse, svalil se vedle něho. Přiskočili lidé, popadli oba a lili na ně vodu, neboť začalo na nich chytat. Tak zachránil Patrčka, nasadiv vlastní život, formana, jenž bezpochyby byl příčinou tohoto neštěstí. Věk psal, že ten forman si asi lehl s dýmkou v ústech, že tak usnul a z dýmky nevyhaslé že vyletěl uhlík do sena nebo do slámy. Tak

asi vznikl oheň, v němž vůz silně ohořel; zboží buď úplně zničeno, nebo tak pokaženo, že nezůstalo z něho nic k potřebě.

Popálen, v obvazech vrátil se Patrčka domů; že jeho obchod je tím asi zničen, psal Věk, a že Patrčka, jenž se včera u nich, u Věků, stavil, je na duchu skleslý. Vypravoval, jak vše bylo, a sám řekl, že je konec, sám že by toho ani tak nelitoval, kdyby neměl povinností k lidem, a že by si hned hledal něco jiného, ale co teď, a kam teď tohoto času, v Praze že také nic není, jak se přesvědčil.

„Litovali jsme ho a litujeme tuze," připsal Věk nakonec.

Václav četl ten list čím dále tím vzrušeněji. Srdečně litoval krajana vlastence, s nímž se za jeho posledního pobytu v Praze sblížil přátelsky. Znovu četl místo otcovy zprávy, že by Patrčka sám ani tak nelitoval, kdyby neměl povinnosti k lidem. Jak mu bude teď teprve v Solnici, mezi těmi lidmi, o nichž mluvil s takovou nechutí –

X
O těžkých dnech. Též o při paní Hanoldové. Kapitola rozmanitá

Chmurné dni podzimní a prosincové byly doktoru Heldovi chmurnější starostmi, jež přinášely. Strašlivé následky státního úpadku neminuly ani místa milosrdenství, útočiště chudých nemocných. Nouze vešla do kláštera milosrdných už v létě a nejprve mezi mnichy. Již tou dobou nenajedli se dosyta a bosi chodili fráteři, nebo v roztrhaných střevících. Převor nemohl jim pomoci, poněvadž musil pamatovat na nemocné, aby neměli žádné újmy, a primárius nemocnice mu pomáhal. Held pečoval především o to, aby zásoby nejnutnějších léků nevyschly až na dno. Opatřoval je sám, kupoval je za své peníze i na dluh, na svůj účet.

Když uhodily sychravé listopadové dni, pronikal chlad všude, chodbami, do mnišských cel i do sálů nemocných. Topit nebylo čím a koupiti palivo nebylo zač. Mniši mohli se alespoň jak tak zahřát chůzí, pracemi, nemocní však pod přikrývkami nehrubě teplými třásli se zimou. Převor Fortunát lomil rukama, vzdychal, co si počne, co si počnou, vzdychal a sháněl pomoc, dříví, peníze; než nadarmo.

Doktor Held chodil teď se zachmuřenou myslí k milosrdným. Denně se staral, co zas uslyší. Už sám vstup býval těžký. U klášterní fortny, na balvanu pod oknem klášterní lékárny stáli, seděli čekající ubožáci, muži, ženské v chatrném obleku, v hadrech, chladem bledí, prozelenalí ve tváři, skrčeni, choulící se, zjevy hladu a bídy, hroznější na pohled v smutném tom zákoutí mezi starými, sešlými domy

a domky špinavých dvorků a pavlačí, v kalném přísvitu sychravých nebo mrazivých jiter, kdy střechy zbělely jíním.

Prosili o almužnu, prosili, aby byli přijati do špitálu, že stůňou, že jim je zle, že v klášteře již byli, ale tam že jich nepřijali, aby se tedy on nad nimi smiloval. Bylo tak; v klášteře je odmítli, poněvadž jich nemohli přijmout, když nemohli opatřit ani těch, kteří u nich leželi. Zamítnutí ještě v doktora doufali, že jeho slovem dostanou se pod střechu a ujdou hladu. Čekali na něj, tlačili se k němu, prosili, slzavě prosili a mnohý z nich také již s urputností zoufalé bídy.

Held jen stěží se jim ubránil a prodral se jejich tísní do fortny. Nikomu z nich nemohl pomoci, všecky musil oslyšet, odbýt. A z bídy vstoupil do bídy, z chmurné ulice, z vlhké dlažby do místností sice suchých, ale studených, z nichž všude čišel chlad a nedostatek.

Za takového jitra počátkem prosince čekal na něj převor už na chodbě za fortnou. Jak Held vstoupil, chytl jej za paže.

„Je konec, doktore, amen. Za peníze, které jste přinesl od hraběnky Bubnové, koupil jsem dříví, ale to dnes dojde, ačkoliv jsme jím šetřili jako šafránem. Teď nevím kudy kam. Na darech se nic nesešlo a nesejde, nikdo nic nedá. Bratří už nedostávají večeře, a nemocní – však víte."

„A co ouřady, co gubernium –" vpadl Held ostře.

„Žádost jsem podal, kdypak už, ale nic nejde. Beztoho nechali petici ležet."

„Tak necháme špitálu, jaká pomoc!" Doktor Held se zapálil zlostí. „Když se o nic nestarají, tak bych jim to nechal. Jaká pomoc! Vy jste udělali, co byla vaše povinnost, já také. Ať slavné úřady konají také svou povinnost. Víte-li co, pane převore, to udělejte: Vezměte si nejstaršího bratra z kláštera, vezměte s sebou špitálské klíče, ty vezměte s sebou, vyložte nejvyššímu purkrabí, jaká tady bída, co všecko jste udělali, že vám už není možná nemocnici opatřit, takže se všeho vzdáváte, že purkrabímu odevzdáváte klíče."

„Ano, ale co my –"

„Hůř vám nebude. Po klášteřích jednotlivé bratry přijmou a na vojně při vojenských lékárnách také, jistě. To kdyby bylo nejhůř. Ale na to nedojde; toho snad přece nedopustí. Ale klíče vezměte a odevzdávejte je, zkuste to. Jiné pomoci není."

Převor váhal, návrh se mu zdál příliš ostrým, ale když Held před polednem odcházel z nemocnice, uslyšel vzkaz převorův, že tedy šel, že to udělá, jak mu poradil.

Held myslil celou cestu na to, jak deputace nahoře pochodí. Když došel ke svému bytu, zahlédl před domem povoz. Pomyslil, že asi přijel někdo navštívit paní Hanoldovou. Ale v průjezdě potkal ji samu, vycházející, v kožíšku, jenž její štíhlé postavě velmi slušel. Od onoho večera u rady Slívky s ní nemluvil. Denně čekal od ní zprávu, jak dopadlo jednání s jejím mužem. Dychtivě čekal. Teď mu tu zprávu sama vyřídila. Byla mile překvapena, když jej spatřila.

„Chtěla jsem vám psáti, až se teď vrátím z návštěvy," oznamovala čile, s rozjasněnou tváří.

„Rozhodnuto."

„Ano, dnes. Před chvílí odešel ode mne doktor Blumentritt," mluvila vzrušeně. „Byl mně oznámit, že se dohodl, že se stalo narovnání a tak, jak jsem chtěla. Jedu to oznámit hraběnce Bubnové."

„Bylo těžké jednání?"

„Bylo, doktor se ho nenadál."

„O Jeanettu –"

„Ano; ale zůstane mně, je má, zůstane mně!" opakovala radostně vzrušená. A najednou si vzpomněla: „Dnes je večer u radových. Přijdete?"

„Počítám už dny, vždyť jsem s vámi už tak dlouho nemluvil."

„Ano, dlouho, ale – tedy dnes večer." A oči vesele jasné, jak jich u ní ještě neviděl, dořekly mu: „Těším se." Podala mu ruku a vsedla do kočáru.

Held se dostal z tíživých chmur náhle do jasna. Starosti z jeho povolání jako větrem odvanuly; zapomněl na všecko. Přišlo mu

uvolnění, stín se rozplynul, jenž se mu protmíval myslí od onoho večera u rady Slívky: jak dopadne jednání s Hanoldem. Vydechl si v náhlém uvolnění a chvatněji nežli jindy pospíchal do schodů. Lory jako by mu byla zachována, vrácena; a starost, jež ji tak tížila, tatam. Jeanetta jí ostane – A ona s ní –

První, kdož večer toho dne vstoupil do salónu guberniálního rady Slívky ze Slivic, byl starý rytíř Eisenstein. Vydechl si, když usedl ve vyhřáté, voskovicemi vyzářené komnatě do křesla nedaleko bílých rokokových kamen a ruce zamnul, to že je, to že je, že si myslil, že na tento večírek přijede na saních, a ono nic, žádný sníh, jen mlha, ošklivá mlha nezdravá a zima, jež tělo proniká, horší nežli mráz, teď že lidé zkusí, chudí lidé, a kdo nemá čím topit, no ale, že pomoc jde, jak slyšel.

„Alespoň trochu, ano, máme v guberniu s tím práci," přisvědčil bělovlasý rada, „a nejvíc starostí sám purkrabí, ten se opravdu stará. Obilí pro chudé je už tu, přivezli je, alespoň část, ostatek se přiveze s neděle, dříví také, z Dobříšska hlavně, dva tisíce sáhů, bude se levně prodávat a chleba také, v každé farnosti bude takový prodej. To je pro ty nejchudší, ale jsou tu také jiní potřební a tuze, myslím chudé řemeslníky, chudé nebo zchudlé, těm je zas potřeba úvěru – o to se purkrabí také stará; zvláštní komisi ustanovil, z ouředníků, ti budou chodit od domu k domu, aby vyšetřili, kde je pomoci zvláště potřeba –"

„To je pěkné, šlechetné. Tak dříví lacinější, chleba – no a náš nový spolek pro podporu chudých se také tuží. Kníže Lobkovic, praeses[86], se také tuze stará. Teď jsme zařídili už šestou kuchyni, denně se rozdá devět set porcí rumfordské polívky. Kníže byl také u rozdávání, včera na Starém Městě a předevčírem na Malé Straně i na Pohořelci. Vrátil prý se tuze dojat tou bídou –"

Vstoupil rytíř Jeník z Bratřic. Usedl k starým pánům, chvilku naslouchal, pak žertovně se optal, prodává-li spolek také sukno laciněji. „Potřeboval bych," dodal s úsměvem.

86 Antonín Isidor; předseda.

„Vy?“

„Pro svého hocha –“

„Ach, jaké žerty!“

„Mám, hocha mám; sic není můj, je po mém sluhovi.“

„Ach, po Burianovi,“ vzpomněl rada Slívka, „to byl poctivý člověk.“

„Věrný služebník, právě proto se starám o jeho hocha. Jindy by to nic nebylo, ani bych nevzdechl, ale teď, když ten infernální patent člověka tak skřípl, kupujte kalhoty, kupujte kazajky, čepice, střevíce –“

„Ale kupujete.“

Rada Slívka se zasmál.

„Kupuju – aby do toho! Tuhle jsem dal šestnáct zlatých, pravím šestnáct zlatých za střevíce, za chlapecké střevíce, pravím.“

„Ano, rád věřím,“ přisvědčoval rytíř Eisenstein, „a já dnes za dva páry rukaviček sedmnáct –“

„A teď zas abych kalhoty kupoval, ty na klukovi hoří; je jako sídlo, ale dobře se učí a rád čte. Je mu devět let, ale čte vám –“

„Rozumí se česky,“ štípl rytíř Eisenstein.

„Jak jinak, jaká je jeho mateřská řeč. Němčiny má dost u trinitárů, doma ať se učí česky. Dal jsem mu staročeskou bibli s obrázky, Hájka, teď čte Pelclovu kroniku; taky dobře česky psaná kniha, a ne jako ty některé novější, to ne, ty jsou víc krobotsky[87] nežli česky; a rusky do toho míchají. To nic není,“ Jeník se rozhorloval, „to nic není, tak naší řeči nepomohou; za jejích zlatých časů takový Veleslavín a takový Komenius nepsali tak krobotsky.“

Baron Ehrenburg, v černých punčochách a ve střevících, tak jako rytíř Eisenstein, zarazil proud té rozhorlené řeči. Vstoupil a pozdraviv hned se obrátil na rytíře Eisensteina.

„Tak zvěděl jste něco?“

„Ach, o té tajemné madame Dupasquierové? Ne. A vy?“

87 Chorvatsky. *Pozn. red.*

„Jí jsem ještě neviděl, ani toho jejího správce, ale viděl jsem toho prince, či toho chlapečka jejího. Chůvu jsem potkal, nesla ho.“

„To jste obcházel –“

„Co si myslíte, hm – ne, jen tak náhodou –“

„No a –“ ptal se dychtivě starý rytíř Eisenstein, nedbaje, že Jeník mrkl na radu Slívku a že se oba usmáli.

„Jak jsem už onehdy řekl. Jak jsem se na chlapce podíval, povídám si: Napoleon. Opravdu celý Napoleon, věru. Ach, nic se nesmějte, pane z Wratschütz –“

Hlásili hraběnku Bubnovou. Jen se s pány pozdravila, hned se ptala po doktoru Heldovi.

„Dosud nepřišel –“ hlásil hostitel.

„Ale přijde.“

„Doufám najisto.“

„Mám pro něj novinu.“

„Tajemství, paní hraběnko?“

„Zatím, dokud jí nezví doktor. Ach, má milá!“

Šla vstříc paní z Hanoldů právě vstoupivší. Ta se neptala po doktoru Heldovi, ale hned, jak vcházela, vyhlížela, je-li už tu. Byla zklamána, neboť se najisto nadála, že jej tu zastane. Mluvili o něm; rada Slívka ujišťoval, že přijde, určitě, že byl asi znenadání povolán k nemocnému a tím že se zdržel.

Myšlenky paní Hanoldové zůstaly u Helda, i když začali hovor o jiném. V tom dychtivém očekávání připomněla si podobnou chvíli u tety Skronské, kdy, tenkráte ještě svobodná, nemohla se Helda dočkati. Tenkráte když pak přišel, přinesl zprávu o smrti profesora Vydry. Tenkrát poté hovořila s Heldem o tom, že muž je volný, že si může lásky i dobýt, ale co žena, co dívka, kdyby i chtěla, že musí jen čekat, jenom nýt a v tichém, tajemném soužení stárnout – Tenkráte jí Held ještě nemiloval, tenkrát jen sama blouznila, kdyby s ním mohla jíti ruku v ruce – A teď – Miluje ji. Ano, ano – Dobyla si jeho lásky. Ale není-li zase jako tenkráte? Opět se tajit, tajit. A oč je to teď tíž, tíž –

Tak se jí myšlenky honily. Hovoru hrubě nedbala, až známé jméno, kteréž rytíř Jeník vyslovil, tázaje se, vědí-li, co se stalo s Louisou Veithovou, uvábilo její pozornost.

Všichni se dychtivě ptali po dceři pražského známého bankéře, známé krasavici a nadšené ctitelce divadla, kteráž si před nějakým rokem vášnivě zamilovala slavného tenoristu Giuseppa Sibboniho, v Praze vystoupivšího, a za něj se provdala.

„Je s mužem v Londýně. Sibboni tam zpívá, jak jsem četl v Hamburger Correspondent," vzpomněl si baron Ehrenburg. „Všecko prý uchvátil zvláště svým Liciniem ve Vestálce Spontiniho jako tady."

„Ano, Sibboni zpívá a naše krajanka žárlí," přidal s úštěpkem rytíř Eisenstein. „Je prý hrozně žárlivá."

„Nesnesitelně," dotvrzovala hraběnka Bubnová. „A to je tím trapnější, když žárlí bez příčiny. Úplně bez příčiny. Hrozné scény bývaly už tady, záhy po svatbě."

„Ano, a teď už i na veřejnosti, už i v divadle," vypravoval Jeník, „i v divadle! Z lóže začala volat na jeviště na muže a na zpěvačku, s kterou zpíval nějaké milostné dueto."

„To už je –" vpadl rytíř Eisenstein a ťukal prstem na čelo.

„Ano, bohužel. Sibboni ji dal do soukromého ústavu pro choromyslné. Takové ústavy jsou v Londýně; tam přijmou na vysvědčení renomovaného lékaře."

„Ubohá! A jak v tom ústavě?" ptala se soucitně paní z Hanoldů.

„Už nežárlí. Utrápila se, umřela tam. Včera dostali Veithovi zprávu od Sibboniho. Píše prý zoufale."

Mluvili o Louise Veithové, mluvili o žárlivosti vůbec, jaká to trýzeň, jaká muka zvláště v takovém případě. Všichni páni, byli staří a starší, odsuzovali takovou šílenou lásku, že jest jen trápením. I hraběnka Bubnová i paní radová se k nim přidávaly; paní Hanoldová však dosud mlčevši opřela se jejich mínění, že to chápe, že velká láska může být taková.

„To by takto zamilovaná nesměla muže pustit ani na lidi," bránil se rytíř Jeník. „Sibboni byl by se musil vzdát své kariéry; a to například lékař, který by měl takovou paničku, nesměl by žádnou dámu léčit, to by například náš Held –" Jeník se usmíval, „který je tak všude oblíben, a zvláště u dam, nesměl ani na krok, to jest, kdyby měl takovou paní."

Společnost se přidala k Jeníkovi; bylo zřejmo na tvářích, v jejich úsměvech. Paní Hanoldová se na okamžik zarazila, nejistě se usmála; chtěla něco říci, vtom vstoupil kanovník Arnold a hned za ním vlk jejich hovoru, doktor Held.

Naráz zapomněla, co chtěla povědět; obrátila se po doktorovi, jenž se omlouval radovým. Cítila, že to činí tak svědomitě před ní, aby jí vysvětlil, aby se také jí omluvil.

Bylo tak, jak rada Slívka řekl. Held musil večer znenadání k nemocnému, a sice do Dlouhé třídy.

„Nemohl jsem odříci. Starému známému se přitížilo, gramatikálnímu profesoru Majobrovi."

„Ach, ten! Pamatuju se," zvolal rytíř Eisenstein, „mého syna učil italštině. Ale to už je – Ach, ano, pak se dal ke komediantům."

„Vašeho pana syna učil a já učil jej. Majober je quasi mým žákem," Held se usmíval.

Rada Slívka se divil, jak to možná, že on pamatuje Majobra, kdy ještě hrál divadlo v Boudě na Koňském trhu, a to že teď pětadvacet let.

„Ano, a pak hrál v divadle U Hybernů," doplňoval Held; „a tu jsem ho začal učit, třebaže byl o hodně let starší. Já byl tenkrát filosof ve druhém roce. Majober si mne vyžádal, abych s ním studoval jeho zpěvné úlohy. Musil i v takových vystupovat."

„Měl líbeznou vejřečnost a hlas," podotkl Jeník po česku a Held také tak jemu:

„Ano, ale žádný sluch."

Všichni se zasmáli; Held pokračoval po německu: „To byla potíž s tím učením, to hrozně unavovalo. To si může představit jenom ten,

kdo učil chromého tančit nebo bezrukého plovat. Ale jinak výborný muž a dobrý herec. A vzdělaný, v jazycích zběhlý."

„Proč se dával k divadlu?" divil se baron Ehrenburg.

„Protože bylo české, z lásky k národní řeči české," odpověděl Jeník a Held dodal:

„Ano, jako někteří jiní vzdělaní mužové, tak jako Thám. Ten se docela obětoval, ano zničil svou kariéru, i sebe."

„To je heroické, ale myslím marné, a tudíž zbytečné," ozval se starý kanovník Arnold se sladkou mírností. „To je zápas několika plavců z rozbité lodi, v tonoucí kocábce na širém moři. To už jim všechno pohltilo a pohltí také je."

„Koho?" rytíř Jeník sebou trhl. „Amplissime, to přirovnání, s dovolením, není zcela správné. To moře, to jest germanizace, pohltila mnoho, to jest pravda, mnoho, ale ne všecko. A taky to není jen lodička s několika plavci. Je tu národ, celý národ, amplissime."

„Národ – Selský stav, řekněme, a ten nic neví, o nic se nestará. Ten nacionalismus jest jenom v malém kroužku několika blouznivých nadšenců. Všechna čest jim, ale což zmohou, což to vydá? Je to jako náhlý oheň a ten se brzo stráví."

„Ne, ten se šíří, o tom neráčíte mít povědomosti."

„Ale síla poměrů jej udusí, pane barone; vezměte si dobu nynější, ohromné její převraty, ohromný postup vzdělanosti. Co česká národnost v tom, co český jazyk – Jak ve všem pozadu, neobratný, nedostačující, aby vše vyjádřil, bez literatury, bez škol, ne – je to smutné, bohužel," kanovníkovi měkl hlas, „smutné, ale co dělat, nač plýtvat silami a nevěnovat je vyšší vzdělanosti, humanitě, proč se dávat do boje napřed už ztraceného."

„Ó ne, amplissime, bojovník si nesmí myslit, že je boj ztracený. To by se Němcům, a vy, amplissime, horujete pro boj Německa proti Napoleonovi, to by se jim mohlo také říci: Nechte toho, nic nepořídíte, vy, rozdrobení, s takovými knížaty zbabělými, Napoleonu zaprodanými, nepořídíte nic proti tomu gigantovi, boj je napřed ztracený –"

„To je něco jiného, pane barone!“ kanovník čile vstal z křesla. „To jsou jiné síly, jiné poměry. Ostatně nejsem toho mínění o českém nacionalismu sám, mohu je doložit výrokem autority. Abbého Dobrovského uznáváte přece za autoritu. A jistě je také patriot, a jaký. Letos v létě byl u hraběte Šternberka v Zásmukách. Psal odtud apelačnímu radovi Schepplovi, ten jest jeho důvěrný přítel.“

Held maně přikývl hlavou, že je; starý kanovník pokračoval:

„O Zásmukách psal, že jsou nedaleko Sázavy, kde sv. Prokop založil slovanský klášter, tu že vzpomínal na ty časy, a jak latiníci a Němci vyhnali slovanské bratry do Uher, a jak je teď, že uvažoval. A psal, mám to od rady samého, že věc českého národa je téměř zoufalá, nepomůže-li bůh –“

„Téměř zoufalá,“ vpadl Jeník ostře, „ale ne docela. Tedy ani abbé Dobrovský zcela nezoufá a je pesimista –“

„Ale miluje svůj národ; a je takový Slovan,“ ozval se Held. „Když byl u nás před devíti lety v klášteře, když tenkráte churavěl, bývaly chvíle, že mluvil jen o Slovanech, a jak nadšeně o Rusku, vůbec o národech slovanských, jako by viděl jejich velkou budoucnost.“

„Pane doktore, vy ten boj našich milých pánů ještě posilujete a já se nemohu dočkat, abych vám pověděla novinu,“ napomínala s úsměvem hraběnka Bubnová.

Potyčka starého kanovníka s rytířem Jeníkem tím přerušena. Všichni se obrátili po hraběnce; zvláště rytíř Eisenstein a hrabě Ehrenburg dychtivě čekali, jaká to novina, prve již hlášená.

„Kdy jste byl, pane doktore, dnes naposledy v klášteře u milosrdných?“

„Dnes dopoledne, paní hraběnko.“

„Odpoledne tedy ne.“

„Nikoliv, nemohl jsem.“

„A nevzkázali vám z kláštera?“

„Pokud vím, ne. Ostatně jsem nebyl celé odpoledne doma. Jen teď a to jen na okamžik. Pospíchal jsem do této vážené společnosti.“

„Tedy bude vám to novinou. Slyšte: Pět tisíc zlatých si přivezl převor milosrdných bratří do kláštera, to jest poukázku na pět tisíc. Rozumíte mně?“ Usmívajíc se, hleděla upřeně na doktora.

„Od Jeho Excelence, pana nejvyššího purkrabí!“ ptal se i hádal Held v radostném překvapení. „Ráčíte tedy vědět –“

„Ano, mluvila jsem teď navečer s bratrem. Vypravoval mně, jak převor kláštera milosrdných se starým fráterem na něj přišel, jak mu položil na stůl klíče od špitálu, jak se zříkal kláštera a všeho, a že se vystěhují. Ale přitom se prý krčil. Vypravujte, pane doktore, oč běželo, vy to víte líp, jistě jste byl při tom,“ hraběnka se usmála, „to jest, vaše myšlenka to byla, bratr to také tuší; povídal, že by převor na to nepřipadl a neodhodlal se. Ale dobře tak, nouze je veliká. Nuže –“

Held poděkoval hraběnce za novinu a za účastenství a pověděl po jejím přání, jak byl převor už zoufalý a proč, jak se odhodlal k té cestě k purkrabímu. O sobě se ani slovem nezmínil; jen péči převorovu chválil a nakonec s vděčným uznáním lidumilnost hraběte Kolovrata.

Jednali o té okamžité pomoci, jakož i o tom, jak by i nadále se podpora špitálu zajistila. Rytíř Eisenstein mínil, že by snad se dala uspořádat hudební akademie, ta že by také něco vynesla.

„Teď, v tento čas? Nevím,“ pochyboval baron Ehrenburg, „do Vánoc není možná, poněvadž už je ohlášen velký koncert.“

„Ano, a koncertisté již přijeli. Jsou bytem u Arciknížete Karla[88],“doplňoval Held, „tam už se prodávají také lístky; u nich, v bytu. Těším se na jejich akademii.“

„Kde bude?“

„V Lázních.“

„Je to opravdu něco zvláštního? Jak se jmenují?“ ptal se rytíř Eisenstein.

88 Jinak U Černého lva na Malé Straně v Karmelitské ulici.

„Klarinetista Bärmann a ten druhý Weber, jako náš ředitel[89], ale tenhle je Karel Maria. Bärmann je mistr na klarinet, a Weber, ještě mladý, něco přes dvacet, má již jméno; hraje znamenitě na klavír a jako skladatele jej také chválí. Četl jsem v několika časopisech jeho chválu, a velkou chválu –“ Held mluvil s živostí hudebního nadšence. „Ten koncert bude zvláště zajímavý tím, že budou oba hrát jen skladby od něho, od Webra –“

„A ještě dřív bude představení Tomáškovy Serafiny,“ vzpomněla paní z Hanoldů.

Rozhovořili se o novém díle Tomáškově, o první jeho opeře, a společnost se rozdvojila. Held pověděl, co slyšel, že ji chválí, kdož z ní slyšeli úryvky; rytíř Eisenstein se dovolával ředitele Webra, ten že krčil rameny, když se ho na tu operu ptal. Held namítl, že ředitel Weber a jeho strana jsou proti Tomáškovi, oba staří šlechtici hájili ředitele a tvrdili, že Tomášek je proti němu.

Debata se ani u stolu neskončila, až pak po večeři, když Held zasedl ke klavíru. Tentokrát učinil to hned, bez zdráhání, ochotně, jak se paní z Hanoldů zmínila, že již dávno ho neslyšeli. A on jí dávno nehrál, dávno k ní nepromluvil harmonií tónů, jimiž by mohl zhluboka povzdechnout, zatoužiti.

Hrál z Mozartova Dona Juana; společnost naslouchala jako učarovaná. Held jenom paní Hanoldové hrál; jen ona tu seděla, jen ona naslouchala a rozuměla mu. Vzdali mu chválu, když dokončil, hlučnou chválu; rytíř Jeník s nelíčeným obdivem mu řekl, že ho tak hrát ještě neslyšel. Paní z Hanoldů neřekla ani slova, ale netajíc svého vzrušení, šla k němu a podala mu ruku.

Páni odešli do vedlejšího pokoje zahrát si v karty. Held zůstal s dámami u klavíru. Mluvili o skladbě i jejím skladateli. Paní z Hanoldů vzpomněla, že tomu teď asi dvacet let, co Mozart umřel.

89 Ředitel nedávno založené konzervatoře Diviš Weber.

„Ano, právě dvacet let," přisvědčil Held, „a skoro pětadvacet let, co tu v Praze poprvé dávali Dona Juana."

Paní radová Slívková ze Slivic, vážná dáma šedých vlasů, začala přepočítávat, a pak žasnouc, jak léta zrovna letí, přisvědčila, opravdu, že skoro čtvrt století tomu, oh – ale v očích se jí zjasnilo, když na ten večer vzpomínala.

„Za štěstí si pokládám, že jsem pamětnicí toho prvního představení, že jsem je viděla!"

Rozhovořili se o něm, vyprávěla o Mozartovi, jak vypadal, jak jej v divadle uvítali, v jakém nadšení bylo celé divadlo po celý večer.

„Ano, všechny strhla čarovná jeho hudba," přisvědčil Held, „i ty, kteří se vším v Mozartově hudbě nesouhlasili."

„Je-li možná, aby někdo nesouhlasil!" divila se paní z Hanoldů.

„Dnes se divíme, že to bylo možná," řekl Held, „dnes, když obdivujeme se smělosti Beethovenově. Ale tenkráte! Pamatuju se, co říkal nebožtík Praupner."

„Vy jste neviděl tenkráte Dona Juana, pane doktore?" ptala se hraběnka Bubnová.

„Tam se bohužel chudý studentík nedostal, paní hraběnko – ten jen běhal za Mozartem, aby se mohl na něj dívat."

„Praupner byl proti Mozartovi?" ptala se paní Hanoldová.

„Ó nikoliv, ale pamatuju se, že vypravoval o našem velikém kontrapunktistovi, o Koželuhovi, o našem, pražském."[90]

„Ale ten je ctitel Mozartův."

„Ano, je, paní hraběnko, ale tenkrát před dvacíti lety jej mnohé harmonické licence Mozartovy překvapily, s těmi nesouhlasil. O tom právě zesnulý Praupner kolikrát vypravoval, že kdyby byl Koželuh partituru Mozartova Dona Juana dostal do rukou a četl ji, že by byl v ní našel dle svého mnoho chyb a prostě by je zavrhl.

90 Koželuh Jan, posléze kapelník u Sv. Víta. Synovec jeho, skladatel Koželuh Leopold, byl protivníkem Mozartovým.

Ale on jich nečetl, on je slyšel o tom prvním představení, a to bylo něco jiného."

„Jak to –"

„Tenkrát při prvním finále Dona Juana Koželuh sebou potrhoval, tak nebožtík Praupner, očitý svědek, mně vypravoval, a vykřikoval, Koželuh totiž –" a Held, jenž vypravoval po německu, citoval slova Koželuhova po česku, jak je slavný kontrapunktista tenkrát o prvním představení Dona Juana nervózně vyrazil:

„Samy chyby, samy chyby, ale krásny." A německy dodal Held: „Tak byl těmi ‚chybami' unesen. Byly to chyby dle staré teorie, ale duši pravého hudebníka okouzlily."

„Dnes už nejsou ty chyby ani u kapelníka Koželuha chybami," mínila s úsměvem paní Hanoldová.

„Jistě ne."

Paní radová odešla dohlédnout do druhého pokoje; za chvíli vstala také hraběnka Bubnová, „podívat se, koho si Fortuna vyvolila miláčkem", vlastně však, aby se také pokusila o její přízeň. Hrálať ráda v karty.

Held a paní Hanoldová pohlédli si mlčky do očí v tichém potěšení. Oba vítali tu chvilku samoty. Held zeptal se na malou Jeanettu.

„Ach, ta dnes žasla, dnes dopoledne, když doktor Blumentritt přinesl zprávu, že jednání je šťastně skončeno, to jest, žasla nade mnou. Ach, to bylo dopoledne! S jakým napětím jsem očekávala doktora! Dnes již druhé jednání, druhé od onoho večera u radových, jak jsem vám tenkráte řekla. Hanold se nechtěl Jeanetty vzdát, nechtěl mně ji nadobro nechat. Ale přec –" pohodila hlavou a trpce se usmála. „Chtěl ji, ale až by mu nepřekážela. Dnes se mělo rozhodnout. Chodila jsem od okna k oknu vyhlížet doktora Blumentritta, naslouchala jsem, a jak se zvonek na síni ozval, chvátala jsem sama do předsíně – Když doktor konečně vstoupil, sotva jsem mohla vydechnout. ‚Jak,' ptám se. ‚Dobře,' on, ‚stalo se po vašem přání.' Oh, jak jsem chytla Jeanettu, jak ji líbala, jako

bych ztracenou našla. Žasla chudinka, nevěděla, co se děje –“ Paní Hanoldová se pojednou zasmušila. „Jak je člověk divný – Já se radovala, a ona pozbyla otce.“

„Kterého však již vlastně neměla. Zřekl se jí už předtím.“

„Ano, ale –“

„Kdež by bylo Jeanettě líp, tam nebo u vás –“

„Ano, máte pravdu.“ Její tváří zase prosvitlo. „Tyto dni ptala se Jeanetta po vás,“ vzpomněla pojednou a usmála se.

„Těším se, že ji zas uvidím. Poví mně s velkou, roztomilou vážností o své zamilované panence, a –“ Vtom stáhl obočí. Oba staří šlechtici, rytíř Eisenstein a baron Ehrenburg, oba v černých punčochách a ve střevících, oba v černém fraku a bělostném žabotu[91], vyšedše u horlivém hovoru z pokoje, kdež se hrálo v karty, mířili rovnou k nim, ke klavíru. Ještě nežli u nich stanuli, ptal se baron Ehrenburg doktora Helda, může-li dosvědčit, a jistěže může, že ten nemluvný, jako němý společník té madame Dupasquierové, ten její hlídač, tím že jistě je a ne jejím mužem, že se nejmenuje Leon.

„Pokud vím, nejmenuje.“

„Vidíte?“ obracel se vítězně baron k rytíři Eisensteinovi. „A vy tvrdíte, že ten chlapeček, ten princ Leon, má jméno po něm. Nemá, je to Napoleon, ano Leon – Napoleon.“

„Jak se jmenuje ten strážce –“ ptal se Helda rytíř Eisenstein.

„Nebyli jsme si představeni. A jak jsem už řekl: Kdykoliv jsem tam přišel, stál stranou a nepromluvil ani slovíčka. Madame na něj nikdy nepromluvila v mé přítomnosti; jen posledně, a to ho požádala, aby dal opatřit můj recept.“

„Francouzsky na něj mluvila –“ vpadl dychtivě baron Ehrenburg. „Ano, francouzsky, a přitom jej oslovila –“

„Jak, jak –“

„Monsieur Zimmermann.“

91 Krajková ozdoba šatů kolem krku. *Pozn. red.*

Rytíř Eisenstein se zarazil, baronu Ehrenburgovi zajiskřilo v očích.

„Vidíte?“ zvolal. „Žádný Leon. Kdežpak! Prostý německý Zimmermann, dozorce, hlídač – a ten malý Leon – jak jsem řekl, Napoleon. Bratr římského krále, syn – nu – zkrátka, tajemství; nějaké velké tajemství. Napoleon – oh –“

Zatím zastavil se u nich také kanovník Arnold. Toho chytilo ne to „tajemství“, nýbrž jméno Napoleonovo, jež jako kouzelným proutkem jej uvedlo do politiky. Hned začal, vědí-li o situaci, jak se zhoršila, že vojna bude, najisto, vojna mezi Francií a Ruskem, že ta bouře schvátí celou Evropu – Už teď ji znát, Rakousko že nezůstane v poklidu, že půjde s Napoleonem a Prusko že má s ním už spolek, že jsou proto tajná jednání, že sem do Prahy přibývá pruských emigrantů, členů Tugendbundu, bývalý pruský ministr Stein že mnohé z nich přijal, že má tajná jednání, ale jak je opatrný, poněvadž ví, že jej policie hlídá, to že je neobyčejně energický muž a záští k Francii že jen hoří, hoří.

„A hovor s ním je vlastně stálý boj. Přisvědčit mu, chyba, ozvat se mu, vojna. A jak mluví, když se dostane do ohně.“

„Mluvil jste s ním, amplissime?“

„U něho ne; málokoho přijme a také málokam dochází. Nejčastěji k hraběti Šternberkovi. Tam jsem se s ním setkal. Byla řeč, rozumí se, o Napoleonovi, a jen jsem tak nadhodil, že situace pro Prusko je těžká, že boj by byl nesnadný, již mne porážel. Rozohnil se, hlas se mu třásl a i na tváři bylo vidět zvláštní chvění. A oči měl přitom zavřené. Byl jsem překvapen, zaražen, jak tak proti mně stál zardělý, se zavřenýma očima, když mu pojednou chvějící se hlas slábl, a vtom jak pojednou přede mnou zase jeho pohled, velké, pronikavé oči. Náhle je otevřel a rázem skončil slovem: ‚Uvidíte!‘ Ten ví mnoho, má tajné spojení s Berlínem, jistě on a Justus Gruner.“

Dámy se ptaly, kdo to je.

„Bývalý náčelník berlínské policie. Ten vedl policii pod komandem francouzským, ale tajně škodil Francouzům, jak mohl, jme-

novitě hubil jejich vyzvědače. Nejeden zmizel v Berlíně a nikdo nezvěděl, kde a jak, jen Gruner dobře věděl –“

„Byl také členem Tugendbundu?“ zeptal se Held.

„Ano, byl a je,“ přisvědčil horlivě kanovník, dotčen píchnutím doktorovým. „Obrana, považte, je nutná. A také víte z historie, že veliká, vznešená hnutí nemají vždy samé čistě morálné bojovníky.“

„S tím se také znáte, amplissime, s tím Grunerem?“

„Ne; ten můj známý, kterého jsem chtěl si dovoliti sem uvésti, je Karl Friedrich Müller, také člen Tugendbundu, nadšený vlastenec, který také přísahal pomstu až do smrti Gallům a Napoleonovi. Teď zmizel načas z Prahy; kam, nevím, jistě za nějakým posláním –“

Radová Slívková ptala se ulekaně, hrozí-li válka tak najisto, a co Praha – Kanovník pokrčil rameny, ale pak s těšivým úsměvem chlácholil, aby se nelekala, že se sice chystají velké věci, velká vojna, ale ta že se vybojuje jinde. „Ačkoliv Praha není teď bez účastenství,“ dodal tajemně. „Je teď střediskem, ohniskem. Odtud se tuším něco chystá proti Napoleonovi. Však kdož to může říci –“

„Ti Prušáci něco chystají –“ hádal a tvrdil rytíř Eisenstein. „Já bych jim toho netrpěl.“

„Proč?! Jde o svobodu.“

„Jejich ano; až ji budou mít, přijdou na nás. Zapomenou na všecko. Já pro ně nehořím.“

„Já také ne,“ přidal se rozhodně Ehrenburg.

„Ano,“ kanovník pokrčil rameny, „stýskají si, ten pan Müller mi řekl, že to dobře všichni cítí, že jich tu v Praze nemají rádi, ani Němci, ani Češi –“

„To věřím.“ Baron Ehrenburg se zasmál. „Zač bychom je měli mít rádi?“

Z toho vznikla debata. Held od té chvíle nezůstal už ani na okamžik sám s paní Hanoldovou. Společnost je zaujala a nepustila jich. Musili vyslechnout politickou potyčku, musili pak i do herny.

Paní Hanoldová odjela zanedlouho a Held zůstal u hráčů sám. Musil pak i přisednout a hrát. Než netížilo ho to jako minule, nesvírala ho tíseň a nezúčastnil se roztržitě hovoru jako onoho večera. Starost, obava tajně jej tíživší z něho spadla. Lory je jista před Hanoldem a šťastna tím, že jí Jeanetta zůstane. A těšil se na návštěvu.

XI
Mladý Věk se dostane k pokladu doktora Srnky

Třetího dne po instalaci universitního rektora vypravil se mladý Věk na Linhartský plácek, když jej Pacák filosof po té instalaci tak živě upomenul a znovu pozval. Václav vyhledal dům pod číslem 139, doptal se na kvartýr obou Klicperů, nezastal však žádného z nich doma, ani Pacáka; jen oba malí bratří Nejedlí, oba „bukači", seděli u stolu. Václav se na nich nedoptal, kam všichni odešli a kdy přijdou; parváni[92] nic nevěděli.

Aby tam zase šel hned nazejtří, se mu nechtělo; později nemohl, zvláště když přijel Patrčka. Z jeho pobytu měl Václav nové známosti, jmenovitě Hýblovu a doktora Srnky, kterého po tom večeru na Staré rychtě několikráte zase potkal v Sirkové ulici i v domě, v průjezdu a také na dvorku.

Václav jej pokaždé slušně pozdravil; Srnka sice poděkoval, ale zkrátka, dosti mrzutě. Václava jako by neznal, jako by jeho tvář nadobro zapomněl. Když Václav za nějaký den po odjezdu Patrčkově přišel večer zase k „vlastenskému" stolu, seděl už doktor Srnka na svém obvyklém místě u stolku poblíže kamen, pocuchanější hlavy nežli jindy a také již hodně zardělý. Přišel mnohem dříve, nežli chodíval, a pil rychleji.

U „vlastenského" stolu seděl Václav nejprve sám; po očku pozoroval podivného doktora, jenž přes tu chvíli jezdil svou pintou piva po stole, něco bručivě sám k sobě hovoře. Pojednou pak vztyčil hlavu, rozhlédl se, vstal a rovnou k Václavovi.

92 Žáci první třídy gymnázia. *Pozn. red.*

„Mladý pane vlastenče," začal nepozdraviv, „Jsme pořád v sousedství, tady i v Sirkové ulici –"

„Jsme, pane doktore, ostáváme v jednom domě. Bydlím ve dvoře u krejčího Praxe –"

„Co si vzal tu dýchavičnou bábu kašlavou, aby se nepotrhal prací, aby nemusil mnoho dělat, a přece měl co papat. Dieser Romeo! Und Julie! Wissen Sie? Romeo und Julie,"[93] opakoval s posměškem. „Keine Gefahr – Aber sonst –[94] Ale co jim povídat – Nikdo nevěří, až když život naučí. Und das Leben ist ein Lehrmeister,[95] mladý pane! Pane soused, musím říct – No, freut mich[96]." Uklonil se a šel ke svému stolku. A zase jako by Václava ani nebylo.

Za chvilku přišel mladý Kramerius, za ním Hýbl v šedivém plášti a s ním mladý právník Havelka, jenž s Hýblem bydlil a o němž se Václav ihned dověděl, že byl také v Litomyšli na gymnasiu, ale jen první tři léta, tam že také s Hýblem ostával.

„Pak se mně zatoulal do Hradce," žertoval Hýbl, „no, ale přišel zas a zas mne našel; dobrá kopa, nic nezkazí, a čtenář, český čtenář, dobrý našinec."

Havelka měl poněkud masitý nos a spodní ret povyhrnutý; krásou nepřekvapoval, ale byl urostlý, pěkných, volně kadeřavých vlasů a veselých očí. Začali hned o Litomyšli a Hradec neminuli. Havelka mluvil o Klicperovi, medikovi, o Hankovi, filosofovi, jež znal už z Hradce, jako o kamarádech, o Svobodovi, Chmelovi a Jodlovi. Václava znal už podle jména, jak o něm Pacák i Klicperové vyprávěli; povídal s Hýblem o schůzkách, že mívají vždycky ve čtvrtek schůzku u Klicperů v kvartýru, že tam Václava také čekají, tam že čtou básně, své i cizí, že jednají o českých knihách, ale teď nejvíc o divadle, že

93 Ten Romeo! A Julie! Víte? Romeo a Julie. *Pozn. red.*

94 Žádné nebezpečí – Ale jinak – *Pozn. red.*

95 A život je učitel. *Pozn. red.*

96 Těší mne. *Pozn. red.*

tam teď mezi ně chodí také suflér Stavovského divadla Štěpánek, že mají hoši velké plány, že chtějí českou Thálii probudit, když už tak dlouho spala, že se mluví už o kusech a hercích.

„A o herečkách," štípl Hýbl vesele.

„Také."

„Kde by se hrálo, kde by bylo herčiště?" ptal se Václav.

„No, ve Stavovském, to chce Štěpánek vymoci."

„A co úřady?"

„Když by se, co se vyhraje, na chudé obrátilo, dají povolení."

Hovořili o českém představení, zapalovali se jako krásnou vidinou, až naráz přestali. Doktor Srnka stanul u nich.

„Meine Herren jungen Patrioten, kennen sie das –"[97] mluvil těžším jazykem nežli obyčejně a oči kalně svítivé měl v bělmu zarudlé, „kennen sie das – wissen sie – das Poissarden-Lied auf die Vermaehlung Napoleons?"[98]

Věk a Havelka nevěděli o té písni; Kramerius se lekl a Hýbl se plaše, ač ne ustrašeně ohlédl poloprázdnou prostorou. Neuviděl nic podezřelého; jen několik sousedů tu sedělo, nicméně byl by rád zamluvil. Doktor Srnka však se usmíval a dotíravě opakoval: „Wissen sie, das Lied, das die Poissarden –"

„Ale to známe, pane doktore," vpadl Hýbl, „jakpak ne."

„Und Ça ira und die Marseillaise –"

„Známe, známe," přisvědčil Hýbl, ač Václav neznal ani té, ani oné písně.

„Tak mně vlezou na záda." Doktor zbrunátněl a oči se mu zaleskly. „Však já ro-zu-mím," otočil se, ale nejistě a nejistým krokem vrávoral na své místo. Jen usedl, začal klepat víčkem své sklenice, pak i pintou bouchal, že půjde, ať si jdou pro peníze –

97 Pánové mladí vlastenci, znáte tu… *Pozn. red.*

98 Znáte tu –víte – tu lidovou píseň o Napoleonově sňatku? *Pozn. red.*

Zaplatil, chvíli ještě seděl, pak vraziv kastorový klobouk na hlavu a španihelku pod paždí, došel nerovným krokem ještě jednou k „vlastenskému“ stolu.

„No co, pane soused mladý,“ oslovil blábolivě Václava, „nejdou ještě domů?“

„Já, pane doktore –“

Hýbl šťouchl Václava a přišeptl, aby doktora dovedl domů.

„Ano, už taky půjdu.“

„Tak jdou se mnou.“

Václavovi se hrubě nechtělo, neboť byli v nejlepším, v hovoru o divadle, ale uznal, že má Hýbl pravdu, že je nutno doktora v tomto stavu zavést, třebaže neměl daleko domů.

Byla tma, sychravo, sníh poletoval a vítr jim vál do tváře. Šli zvolna, hodně zvolna, a doktor Srnka nejistě. Funěl, supal, uplivoval se, bručel; pojednou, nedaleko Kotců, vcházeje do Sirkové ulice, stanul, švihl holí nad hlavou jako šavlí, jako by chtěl udeřit na nepřítele, a zanotoval chraptivým hlasem:

Allons, enfants de la patrie![99]

a zase:

Allons, enfants —

Ruka mu poklesla, hůl držel už volněji vztyčenou a bručivě před se pozvukoval:

Contre nous de la tyrannie[100] —

99 Vzhůru, děti vlasti! (Z Marseillaisy.) *Pozn. red.*

100 Proti nám tyranie… *Pozn. red.*

Vtom se obrátil po Václavovi:

„Tak vidějí, mlčejí; nic neznají. Nic.“ Rázem obrátil hůl, bodl bodcem do dlažby a zatínaje zuby vztekle opakoval:

„Contre nous de la tyrannie. To se nesmí teď zpívat, ani ve Frankrajchu. Napoleon by zavřel, zavírá, jako tu, všude. Contre nous – Mají klíč? Kde je,“ šacoval se. „Tuhle, no – tady – V téhle kapse –“

Věk otevřel, ale doktor Srnka hned nevstoupil. Stoje u otevřených dvířek velkých vrat domovních, vzal Václava za paže.

„Rozuměli? A nebojí se? Schön. Vědí, zítra mne navštívějí. Werden willkommen sein, junger Patriot.[101] A pamatujou si, doktor Srnka každého nezve. Přijdou.“

„Děkuju za pozvání, přijdu rád.“

„Tak teď jdou.“

„Snad bych jich, pane doktore, mohl doprovodit do schodů.“

„Aby sletěli ze schodů, ne?“

Václav nerozuměl, je-li to hrubství za ochotné nabídnutí, nebo starost, že by po neznámých schodech teď potmě netrefil. Zavřel a dal dobrou noc.

„Dobrou noc, aber tiše – tiše, stillen Schrittes[102], aby nesplašili Romea a Julii –“ Zachechtal se a vtom se Václavovi ztratil ve tmě, jak zahnul nalevo na dřevěné schody do patra vpředu vedoucí. Bylo slyšet, jak se do nich těžko drápe, jak bručí a funí. Václav chvilku naslouchal. Funění ztichlo i bručení, ale zvysoka ze tmy ještě chvíli hřměly a bouchaly schody.

Václav, vstoupiv z pavlače opatrně do svého bytu, vzpomněl na Srnkovu Julii a Romea s licousy a nahnanými vlasy. Bylo mu to k smíchu, ale bezděky našlapoval tišeji, po špičkách, když se ubíral kolem postelí svých kvartýrských.

---

101 Budou vítáni, mladý vlastenče. *Pozn. red.*

102 Tichý krok. *Pozn. red.*

Spal dlouho, bylať neděle a nemusil do kanceláře. Pozdě po ránu vešel do velkého pokoje a mistr Prax nebyl ještě ustrojen. Každého rána si dlouho upravoval vlasy a licousy, v neděli však obzvláště dlouho postál si u zrcadla; holil se a pečlivě, švihácky si hlavu upravoval a strojil se na obvyklou dopolední vycházku v botách lesklých holínek po módě pod koleno vykrojených, v úzkých, šedých nohavicích na tenkých nohou, v tmavozeleném kabátě, v žlutavé vestě a bílém šátku, kterýž mu pokaždé Aninka uvázala na uzel vpředu; tak vycházel a v klobouku „na dvě facky", s rohy nad ušima, se španihelkou v ruce. Dopoledne chodil vždycky sám, do kostela, pak na „špacír" do Starých alejí. Odpoledne rovněž tak vystrojen bával s sebou „Aninku", vystrojenou, v čepci s pentlemi, v květovaném salupu přes ramena.

Té neděle si ho Václav sotva povšiml. Měltě doktora Srnku na mysli hned, jak se probudil, uvažuje, má-li jej navštíviti, když byl pozván, dnes nebo až za týden; všedního dne nemohl. Rozhodl se, že by za týden bylo pozdě, do té doby že by doktora třeba kolikráte potkal.

Okolo jedenácté vykročil z bytu. Na pavlači zahlédl sousedku paní Lorencovou, kteráž se na něj smála a vlídně hlavou pokývla, když ji pozdravil. Na dřevěných schodech v předním domě bylo šero. V druhém patře našel na jedněch dveřích cedulku a na ní napsáno: „M. et Ch. Doktor. W. Srnka." Okamžik stál v napětí, v dychtivém očekávání. Když zaklepal, nikdo vnitř nezvolal. Naslouchal; kroky se ozvaly za dveřmi. Zaklepal nanovo, a když obvyklé „herein" nezaslechl, zkusil, vzal za kliku.

Dvéře se otevřely, vstoupil, ale za prahem stanul překvapen. Pokoj neširoký, ale dlouhý, v nejasném světle. Nebe bylo kalné a protější domy úzké ulice, staré domy vysokých štítů, velmi stínily. Také bibliotéka zacláněla, bibliotéka po celé stěně nalevo, vysoká od podlahy až do stropu, spousta narovnaných knih vázaných, nevázaných, v prostých tmavých příhradách; jen nízké dvéře do

vedlejšího pokoje v nich jako prolomeny a jako stlačené, stísněné tíhou knih od stropu dolů nad nimi a vpravo vlevo. I při pravé stěně stojan, ale menší, plný knih, a knihy na židlích, na stole, kdež probělávala se mezi nimi divná lebka, jako pomalovaná a popsaná. Na druhém stole, blíže ku dveřím, plno lahviček a hrníčků na masti. Nedýchalo se tu volně; vzduch byl těžký a prosáklý divnou, jako apatekářskou vůní.

A prázdno, doktor Srnka nikde. Václav chvilečku čekal, pak chtěl ke druhým dveřím; vtom se v nich doktor zjevil v tmavohnědém starém županu, rozcuchaný, bez širokého černého nákrčníku, s rozhalenou u krku košilí, v červené, měkké čepici pytlové, bez štítu, s kokardou na levé straně nad uchem a s nějakým vyšíváním kolem té kokardy. Ta čepice bodla do očí. Frygická čapka Jakobínů! Tak ji vídal Václav namalovanou –

Doktor Srnka byl překvapen. Tmavé oči pod hustým obočím tkvěly ostře, bádavě na mladém sousedovi.

„Co si přejí, schází jim něco?“ zeptal se mrzutě. O včerejšku jako by nic nevěděl. Václava to na okamžik zmátlo.

„Ne, neschází nic, ale když jsme, pane doktor, včera večer šli ze Staré rychty –“

„Kdo –“ ptal se doktor zostra.

„Šel jsem s nimi.“

„Se mnou? Ne.“

„Šli jsme spolu.“

„Ach, to snad ano, das ja.“

„Byli tak laskav a pozvali mne –“

„Já?“ žasl doktor.

Václavu bylo v ten okamžik jasno, že doktor všecko zaspal; a říci mu, za jakých okolností s ním šel domů, že musil mu najít klíč a dvířka otevřít – V nejistotě, v rozpacích pohlédl na bibliotéku, nad ním se tyčící. Ta mu dala nápad.

„Něco o knihách povídali, pane doktor," vyhrkl, zalhav si, „chtěli mně snad něco ukázat."

Mrzutou tváří doktorovou kmitl se náhlý úsměv.

„Na ja, na, třeba ne, aber kann sein –"[103] Pošoupl si čapku a vtom, jak se jí dotkl, připomenul si, že ji má. Strhl ji, podíval se ostře na Václava, pak vrazil zase čapku na hlavu a zeptal se s úsměškem: „Neomráčila jich?"

„Ne, pane doktore."

„Ale znají ji."

„Myslím, podle obrázku."

„Tak jdou, když jsem to řekl," to vyrazil ostře, „a kdyby něco jim padlo do oka, vyberou si."

Šel od dveří ke dveřím, ukazuje nejnižší řady knih, kam mohl dosáhnout a pohlédnout. V těch místech byli většinou francouzští spisovatelé: Voltaire, Holbach, Rousseau, Diderot, Buffon; vedle Marmontela Montesquieu, La Bruyère, Marivaux, Helvetius. Za Crébillonem, jemuž sousedil D'Alembert, Gresset; vedle toho La Mettrie. Bez systému, nahodile stáli vedle sebe tito a jiní Francouzové osmnáctého století, celé řady jich, velká, skutečně slavná jména vedle polozapomenutých autorů, pamfletisté, spisovatelé divných brožurek a memoárů.

Václav zahlédl mnohé jméno poprvé. Mlčky, udiven sledoval ruku doktora Srnky, jež zběžně jela po hřbetech knih, naslouchal jeho úryvkovým poznámkám, jež byly i úsměškem, jako to že by bylo něco pro jezuity, ti že by pálili a mazali černidlem, a slavná cenzura co by dělala, kdyby jí teď někdo přinesl něco takového, to že by „der Alte vom Berge"[104] se vztekl, pan Berghofer, císařský královský cenzor.

Ještě míchanější společnost byla v druhých řadách, mezi latinskými a německými spisovateli. Jméno zájmenem; také mnohé, jež bylo

103 No ano … ale může být. *Pozn. red.*

104 Stařec z hor. *Pozn. red.*

Václavovi neznámo. Jak mizely Václavovu zraku, mizely i jeho paměti. Jen to ono uvázlo a ne vždycky zrovna dílo ryzího jádra. Vedle De Sacerdotum in Bohemia coelibatu[105] svazek časopisu Der Grobian, a zase Briefwechsel zweier Böhmen über die Staatsverfassung[106].

Doktor Srnka se spokojeně usmál, když Václav bezděky sebou trhl, čta na hřbetě: Die Geissei der Prediger,[107] o kteréž knize tolik už slyšel, a když zvolal překvapením, zahlédnuv několik svazků francouzské Encyklopedie. Hned vedle ní Die Staatsperücke[108]. U té se Václav maně zastavil.

„To je pěkná povídačka," přichválil doktor Srnka, „je od Borna. Znají to jméno? Znamenitý muž; ten tmu rozháněl. A tuhle je," vytáhl knihu nesilnou, pěkně vázanou, „Monachologia, Specimen Monachologiae. Methodo Linnaeana. Wissen Sie, Naturgeschichte der Mönche,[109] s pěknými obrázky, haha. Sepsal Joannes Physiophilus, das heisst[110] Ignaz Born. Taky on. To šlo za císaře Josefa, to byla svoboda –"

Obracel listy, četl nadpisy odstavců, „definitio", „descriptio" „differentia", „locus", „usus", ukazoval rytiny, glosoval, smál se s chutí a Václav musil také.

„To si jednou přečtou, a taky tohle," vzpomněl pojednou a vytáhl spis neveliký, nehrubý, o kousek dále stojící. „Ueber Würde, Nuzzen, Leiden und der daher nothwendigen liebwerthen Achtung für den ganzen Soldaten-Stand," četl z titulu, zlobivě, všechen zachmuřen.

„To si taky přečtou, aby věděli, co je Leckerei[111] –"

Pohodil knížkou a uplivl se.

---

105 O bezženství kněží v Čechách. *Pozn. red.*

106 Dopisování dvou Čechů o státním zřízení. *Pozn. red.*

107 Důtky na kazatele. *Pozn. red.*

108 Státní paruka. *Pozn. red.*

109 Vědí, přírodopis mnichů. *Pozn. red.*

110 Tedy. *Pozn. red.*

111 Lahůdka. *Pozn. red.*

„Napsal jsem o ní svatou pravdu, aber dieser verfluchte Alte vom Berge,[112] ten Berghofer, cenzor, vědí, nedal imprimatur. Já to zřezal – A on by taky zasloužil. Ó kde jsou časy Josefovy! Oh, teď jen mlčet a mlčet a plivat. Jen tady –“ pohlédl po celé knihovně, „a v této společnosti,“ mluvil zase po německu, „člověk trochu zapomene. To je můj poklad. Tady mezi těmi vznešenými duchy, u jejich díla – Ale kolik Čechů je mezi nimi,“ obrátil se pojednou na Václava po česku a zahleděl se mu upřeně do tváře.

Náhlá otázka i její obsah Václava zarazila. Neměl dokladu z minulosti svého národa, zplna a jasně tenkráte neznámé. Než doktor sám za něho odpověděl: „Nic, nic. Člověku je ouzko – Chudáci jsme – Jen jedno jméno máme po světě známé. To je Hus. Četli Roykovu knihu o kostnickém sněmu? Ne? A to počkají.“ Začal přehlížeti řady knih: „Tuhleta ta – tu je –“ Rychle vytáhl knihu tmavě vázanou. „Tu mají první díl a čtou. To se jim otevrou oči. Hus! To byl hrdina.“ A kousavě, s opovržením dodal: „A my? Nač jsme? Co jsme, co – Kanonenfutter[113], jen Kanonenfutter –“

„Je velká nevědomost –“

„Tak co chtějí, vlastenče, dělat –“ vskočil Srnka do řeči.

„Čtení osvítí –“

„Jo, to jo, ale bude jen für das Volk[114]. Ale vzdělaný, inteligence,“ mluvil zase německy, „co ta? Co ta v tom najde? Vidíte, já, graduovaný člověk, chci-li něco nevšedního, neobyčejného říct, musím německy; neřkuli abych něco napsal – Tak je to bídné s námi a s naší řečí. A chci-li číst, mám opustit tyhle ty,“ mávl rukou po knihovně, „a spokojit se s těmi ubohými knížkami? Co mně dají?“

„Miltona!“ vpadl směle Václav, vzpomenuv si na to, co slyšel od Hýbla. „A Chateaubrianda.“

---

112 Ale ten prokletý stařec z hor. *Pozn. red.*

113 Potrava pro děla. *Pozn. red.*

114 Pro lid. *Pozn. red.*

„Ach, ach," doktor se ušklíbl, „už vědí. No to je sice něco, ale je toho přece jen po čertech málo, a jen vypůjčené."

„Je to začátek. Když se povedlo tohle přebásnit –"

„No, dejme tomu. Já jich nechci zrážet, už ne. Jsou mladý, pracují. Ale já, já –" zakroutil hlavou a vrtěl vztyčenou dlaní, „se mnou je už pozdě, amen."

Někdo zaklepal na dvéře.

„Herein," zabručel doktor.

Vešlo děvčátko chudě ustrojené a prosilo, aby pan doktor šel k mamince, že se rozstonala.

„Kde ostáváte?" ptal se doktor zkrátka.

„V Jakubské uličce."

„Numero –"

Děvčátko nevědělo.

„Jak u vás říkají?"

„U Červených jelenů."

„Čípak jseš?"

„Soukalova."

„Tak jdi, přijdu hned." Znělo to sice bručivě, ale ochotně. Děvčátko odešlo. Václav vzal klobouk a požádal o Roykovu knihu.

„Až ji přečtou, přijdou si pro druhý díl." Doktor Srnka strhl frygickou čapku a strojil se na cestu.

Václav ze schodů sběhl a rovnou do svého pokojíčku. Začal knihu si prohlížet, ustával, jak se mu doktor Srnka zase tiskl do myšlenek, jak jej viděl, v jakobínské čepici. Že se nebojí – A ten jeho poklad, jeho slavná společnost! U ní trochu zapomíná, řekl, a jinde pije, bodá, píchá, pošklebuje se. Ale k té chudé nemocné šel hned, s celou ochotou. Takové pacienty má, bohaté asi ne. A co řekl: „Chudáci jsme. Chudáci!" Jak to slovo padlo, jako by uhodilo. A tlačilo, tísnilo dosud. Chudáci –

Václav cítil hned u doktora Srnky, že se mu slabě bránil. Nic mu nevyvrátil. Jen naděje je, doufání, že bude líp. Jen jedno jméno

doktor uznal. Václav vzpomínal a hledal, hrabal v minulosti, které české jméno by bylo světu známé. Nejedno si jmenoval, ale cítil, že není tak, jak si doktor myslí.

Tedy by jenom to jediné –

Začal čísti.

XII
Mladý Věk dá se mezi „české herecké milovníky“. Též o mistru Praxovi a jeho sousedkách

Mistr Prax si dával s prací načas a chytal se kdekteré záminky, aby mohl odložit dílo, sestoupit z pódia a zapálit si svou dlouhou dýmku sádrové hlavičky. Nebylo-li možná, rozkašlala-li se „Aninka“ nebo chytala-li prudčeji dech, stavěl se alespoň ke kamnům, poněvadž prý nemohl na pódiu vydržet pro „cukluft[115]“, ten že jej od okna vypudil.

Když tak stával u kamen, ruce nazad, míval výklady ironické i vážné o tom, co je „cukluft“, jaké má následky, že tomu ani doktoři nerozumějí. Z čehož obyčejně na jídlo přecházel, co k obědu, co on rád, třebaže tyto úvahy v ten čas kruté drahoty byly většinou jen fantazie a pia desideria[116]. Také míval rozjímání o veřejných kuchyních pro nejchudší, při farách v ten adventní čas zřízených, jmenovitě o rumfordské polévce, kterou tam vařili, to že je dobrota, síla, když se vaří jaksepatří, das heisst, jakou on jedl ve Vídni, kvis, to že byla, arcibiskupu že takové nedají, ale to že muší ta polívka mít hodně masa, samé kusy masa, to že pak je v ní síla.

O dříví také vykládal, poněvadž je teď do Prahy vozili, jak to nejvyšší purkrabí hrabě Kolovrat zavedl, tisíce sáhů, jaké je, tělné i vrchové, že sice je lacinější, pravda, ale že by mohlo být ještě levnější, kdyby v tom nebylo praktik a partyk všelijakých.

115 Průvan. *Pozn. red.*

116 Nesplnitelná, zbožná přání. *Pozn. red.*

Alespoň jednou týdně vypravil se na Dobytčí trh, kdež stály povozy s dřívím; nic nechtěl koupit, ale šel, že se muší podívat, spadlo-li na ceně. Ale to jen aby se dostal z domu, aby se mohl mimořádně zastavit u Charouzů.

Také mladý Věk musil vyslýchat tyto výklady, obyčejně podvečer, když přišel domů a když na chvíli zasedl si ve velké světnici, kdež bylo tepleji nežli v jeho pokojíku; zvláště často slýchal o rumfordské polívce, kterýmiž výklady a nadšeným líčením té živné polévky plné kusů masa mistr Prax, sám sebe opojuje, dráždil svého posluchače, jenž večeříval obyčejně jenom kousek suchého chleba.

Někdy, aby si mohl pohodlněji a déle zakouřit, navštívil mistr Prax Václava v jeho pokojíku; přicházel v bačkorách, ale s ulízanou hlavou a licousky pečlivě hleděnými a tu obyčejně, za soumraku, kdy venku vítr pohvizdoval, vodil Václava po Vídni. Nejvíce Vídní z předloňska, to jest r. 1809, kdy musil Prax „na komis", jak říkával, tj. na komisní šití. Přes šest set sehnaných krejčovských tovaryšů musilo tenkrát šít pro armádu. Ale pojednou se všecko rozběhlo, rozprášilo, když se rozkřiklo, že Francouzové táhnou na Vídeň.

O tom Prax vypravoval a nejvíc a nejživěji, bez úsměšku a ironie o tom, jak Napoleon ostal v Šenbruně, jak jeho armáda začala pálit do Vídně; naši že se chtěli bránit, ale najednou že bylo všemu konec, protože zapomněli na „plodr", ten Francouzové pěkně v noci obsadili, a proto museli naši z Vídně pryč, pryč – To že byl zmatek, bože, tu noc, když z Vídně císařské vojsko táhlo pryč, když Francouzové do města pálili celou noc, byla jasná, měsíc krásně svítil, v máji měsíci krásná noc, a do ní to bouchání, až okna řinčela a sklo se z nich sypalo, a také chytalo a hořelo na kolika stranách; a vtom, bože – jako o soudném dni, rána, druhá, až lidé padali na zem, když císařské vojsko vyhodilo za sebou most do povětří, aby Francouzi za nimi nemohli přes vodu.

To že byla noc a pak – Vojsko pryč, Francouz před branami, v městě hrůza, zmatek, žádný pořádek, žádná moc, otrapové a všelijaká

banda začala po domech rabovat a plundrovat – hrůza. V tom zmatku že si nevěděl nikdo rady, takže arcibiskup vyšel ven k Francouzům, prosit Napoleona, aby přišli udělat pořádek, tak že bylo zle, že i nepřítele prosili, aby už přišel – Jezus – No a byl pak pořádek, když Napoleon vjel do města, v plné parádě vjel, s celou slávou, s celou armádou, s muzikou.

Mistr Prax jej tenkráte viděl a podruhé v Šenbruně, jak vypravoval, když tam byl u krajana pátera Držmišky, ten že Napoleonovi sloužil každý den mši svatou, vždycky ráno o sedmé, ten že s Napoleonem mluvil, že umí francouzsky jako když bičem mrská, mluvil s Napoleonem a také o něm povídal, jak se svalil s koně, das heisst Napoleon, to že mu dal baborcký král prezentem krásného šimla, ale ten že nebyl pravý, ne dost vyzkoušený, a tak když Napoleon poprvé na něm jel, milý kůň se svalí a Napoleon s ním. Ostal bez sebe, mysleli, že se zabil, ale nezabil.

Tohle že povídal páteru Držmiškovi francouzský obršt, jenž při tom byl a povídal, co pak štolba, co měl Napoleonovi koně na starosti, co dostal. Byl to nějaký hrabě a ten že z trestu musil na tom šimlu, na tom janku jezdit den co den a že se ten kůň s ním kolikrát svalil, až se milý hrabě potloukl, to že měl za trest ten hrabě.

V ty večerní chvíle stavila se u Praxů někdy Frau von Lorenc, sousedka, které mistr Prax pokaždé začal o ženiších a vdávání, ale tak, že nebylo znát, vážně-li to myslí či ironicky. Paní Lorencová se pokaždé upejpala a bránila, ačkoliv to ráda slyšela, a smála se hodně, aby ukázala své bílé, pěkné zuby.

Také její neť se u Praxů někdy stavila, jak Václav z řečí vyrozuměl, ale nestalo se tak nikdy, kdy on meškal doma. Jen ji vídal, když šla kolem jeho okna, štíhlá, plachá jako srna, do města nebo domů; někdy ji potkal, ale málokdy.

Jednou dopoledne zanesl nějaká akta do kanceláře doktora Ledvinky z Adlerfelsu v Celetné ulici. Když se vracel, vzpomněl si, že doma zapomněl peníze, že nemá na oběd. Proto, poněvadž

nebylo daleko, zaskočil do Sirkové ulice. Kvapně prošel kuchyní, nevšimnuv si kvartýrské, kvapně chtěl do své světničky. Ale uvázl ve velkém pokoji. Skoro prostřed, ale více k oknu stála židle, na níž ležela kniha, před židlí na dvou židlích rám na vyšívání. Mistr Prax seděl na svém trůně; nešil, nýbrž čistil svou dýmku, profukuje její dlouhou troubel.

Jak zahlédl Václava, nechal všeho a troubelí ukázal na rám s vyšíváním.

„No jdou, jdou se podívat – to uvidějí, co ani v Praze není. Šnélandšaft."

Na rámu v rohu nůžky, náprstek, barevná vlna, barevné lesklé hedvábí, na napjaté látce pracné vyšívání, opravdu zimní krajina, chaloupka, plot, keře, stromy, ty s větvemi ze skutečných metliček upevněných, obalené sněhem. Střecha, plot, keře, cesta, vše plno sněhu z vlny roztokem upravené, křišťálky poseté, jež se svítily a jiskřily jako suchý sníh za mrazu na slunci.

„Kdo to vyšívá?" ptal se užaslý Václav.

„No, hádají, to by neřekli. Takový šnélandšaft. To je krása, co –"

Vtom si Václav povšiml knihy na židli ležící. Vzal ji do rukou. Byla v tmavohnědé kůži vázána, s rudým štítkem na hřbetě. Na tom štítku zlatě vytlačena: Löwenritter. Titulní list, za nímž byla mědirytina s podpisem, oznamoval: Die Löwenritter von Krist. Hein. Spiess. Erster Teil. Kniha obsahovala i druhý díl, také s rytinou; zpodobovala rytíře, jenž se v háji znenadání setkává s dámou odhalující závoj. „Gott und Maria! Das ist Agnes!" četl Václav pod obrázkem.

„To panna Jetty tu vyšívá," hádal určitě dle knihy.

„Vyšívá. Aby paní tetinka nevěděla."

„Proč?"

„Ten šnélandšaft je pro Frau von Lorenc. Tak aby hned nevěděla."

„A panna přitom čte. Kde je?"

„Odskočila domů. Teta se znenadání vrátila. Byla v trhu a něco si zapomněla."

„A zase přijde?“

„To přijde.“

Václav položil rychle rytířský román na židli a vešel kvapně do svého pokojíku. Ve stolku peníze nebyly, musil do truhly; nežli je shledal a do váčku oddělil ze své skrovné zásoby, minula chvíle. Pospíchal, nevěda jasně proč, a hlavně kvůli panně Jetty, aby se s ní snad nesetkal. Ale setkal se.

Když vkročil do velké světnice, stála u pódia, štíhlá, bez čepečku, bez pláště, po domácku, v kvítkovaných šatech, pentlový pás těsně pod ňadry, vypravujíc něco o tetičce mistru Praxovi. Václavem překvapena odmlčela se a upřela na něj plaché své modré, velké oči. Chtěl pryč, ven, než mistr Prax zarazil mu kroky, vybízeje ho žertem, škádlivě, tak aby tedy panně Jettynce pověděl, co prve chválil, ten šnélandšaft.

„Ano, líbí se mně,“ řekl Václav v tom donucení.

„Ale, prosím jich, aby nic neříkali, kdyby s tetičkou mluvili. Nesmí teď ještě vědět –“

„Ne, panno, nepovím.“

„A o té knížce také nic,“ pokoušel mistr Prax.

„Ano, na tu jsem se také podíval,“ vyznal Václav vesele.

„Viděli – Oh Spiess, oh to je čtení, to je tak krásné! Znají ho.“

„Něco málo jsem od něho četl. Tuhle ty Löwenritter ne, ty jsem nečetl.“

„Ale Die Ritter mit dem güldenen Horn –“

„To také ne.“

„Ach,“ divila se panna Jetty. „Aber Die zwölf schlafenden Jungfrauen – oh Gott – to je krásné.“

„Slyšel jsem o nich.“

„Ty si přečtou. A já zas bych ještě ráda, a to nemůžu dostat: Die Biographien der Wahnsinnigen[117]. To kdybych mohla číst!“

117 Životopisy šílenců. *Pozn. red.*

„Der Wahnsinnigen?“ opakoval Václav překvapen a pojednou si vzpomněl: „To vědí, že se Spiess také zbláznil.“

Upřela na něj své plaché oči.

„Ach –“ povzdechla z překvapení i z účastenství. Chtěla se zeptat, jak se stalo, vtom ozvaly se z kuchyně hodiny. Václav sebou trhl. Omluvil se, že musí jít, že pospíchá do kanceláře, a vyšel kvapně ze světnice.

Na pannu Jetty myslil celou cestu do kanceláře.

Viděl ji, měl ji na očích, nejjasněji její zvláštní, záhadný pohled.

U kvartýrských se pak s ní už nesetkal, poněvadž se tam dopoledne nikdy nemohl stavit. Vídal ji zase jako dřív, když šla někdy kolem jeho okna. Dvakrát ji také potkal. Poprvé ji jen pozdravil a pak se mrzel, že se s ní nezastavil. Podruhé tak učinil. Zeptal se jí, jak ta krajina, je-li už hotova.

„Ten šnélandšaft? Už brzo bude.“

„A tu knihu Spiessovu už mají?“

„Ach, ty Biographien! Ještě ne, ale mám je slíbeny.“

„Českého nic nečtli, panno?“

„Ne,“ dívala se na něj udiveně. „Jsou taky české knihy ku čtení? Romane, myslím –“

„Není jich mnoho, ale jsou.“ Nedořekl; chvatně smekl klobouk, hledě směrem na pavlač. Zahlédl paní sousedku u okna. Teprve teď ji spatřil, ačkoliv tam už chvíli stála a je pozorovala.

Pannu Jetty pojal náhlý neklid, jako by teta na ni mračně zaťukala. A paní Lorencová se za sklem jen smála, až zasvítily její bělostné zuby, a pokyvovala vlídně hlavou. Jetty se rozpačitě omluvila, že tetinka čeká, a již cupy cup, po schodech na pavlač. Mihla se jí, zmizela kvapně ve dveřích. Ale paní Lorencová ne od okna. Zůstala, až Václav přešel dvorkem a zmizel v tmavém průjezdu.

S Jetty pak se již nesetkal. Zato častěji s paní Lorencovou. Přicházívala teď skoro denně podvečer k Praxovým; pokaždé se jí nemohl vyhnout. A hrubě se jí ani nevyhýbal. Sousedka byla veselá, rázem se smála a žertovala, notujíc mistru Praxovi, i když ji škádlil.

První svazek Roykova díla přečetl Václav do týdne, a když si přišel pro druhý a řekl, že se mu opravdu otvírají oči, doktor Srnka, jenž tentokráte neměl na hlavě jakobínské čapky a nebyl v županu, nýbrž v kabátě a chystal se na odchod, usmál se, pokyvuje hlavou, a řekl jen:

„To si myslím."

Více se nerozhovořil a také se nezastavil, když jej Václav po té návštěvě dvakráte potkal na ulici. Sotvaže na jeho pozdravení ledabylo poděkoval. Na Starou rychtu zašel si Václav od onoho večera, kdy Srnku domů doprovodil, jen jednou. Nevynášeloť mu na hospody. A toho večera tam podivného souseda svého nezastal.

Téhož týdne konečně se vypravil na Linhartský plácek do bytu bratří Klicperů a krajana jejich Pacáka. Bylo ve čtvrtek odpoledne, kdy se u Klicperů odbývaly pravidelné kolegiální a „vlastenské" schůzky. Vydal se tam na přímé vyzvání Hýblovo a jeho přítele právníka Havelky, s nímž se Václav setkával v koleji.

V prostém studentském pokoji, kdež na stěně viselo několik obyčejných rytin a dvoje housle, kdež při zdi stály tři postele a u okna stůl s několika staročeskými a jinými knihami, bylo plno. Skoro samí studenti, v kabátech, ve fracích, v úzkých nohavicích a holínkových botách, hladcí ve tváři jako panenky i s licousky na spáncích; seděli na židlích, u stolu, na truhlách u postelí. Dva tři kouřili z dýmek, takže se v pokoji od modrošedých oblaků dýmu skoro protmívalo.

Václav vstoupiv byl zaražen tím počtem a šumem hlučného hovoru. Čilý Pacák jej chytl hned u dveří a starší Klicpera, jenž jediný stál a vynikal nad ostatní vysokou, urostlou postavou, vítal jej srdečně a ostatní všichni, většinou známí z koleje; kromě Havelky, Jodl a Neumann, Dlabač. Ostatní dva byli mladší měšťané Koupovský a Nygryn, zbláznění do divadla. Vítali Václava, jako by nový bojovník přišel do tábora a hlásil se k praporu.

Ti dva mladí měšťané, oba v tmavomodrých fracích, přišli sem pro divadlo, a divadlo toho čtvrtku panovalo, a ne deklamace čes-

kých básní, čtení ze starých knih a vypisování frází jako jindy; jen o divadle se jednalo tak jako vůbec poslední čas na Staré rychtě u „vlastenského“ stolu. Stesk i tužba i naděje byly v těch hovorech. Rozhorlovali se vzpomínkou, jak stavové zrušili česká odpolední představení v neděli a ve svátek, že Němci chvátají houfem do divadla, do svého divadla, ale Čech že se marně zastavuje u nároží a marně se dívá, nehlásí-li cedule také české představení. A nic, nic; Čech se musil přikrčit do kouta, musil na Malou Stranu do chudého divadla a to ještě, že byl Němec, Němec, ředitel Liebich, uznalejší nežli čeští stavové a dával tam české hry. Ale zlé časy, vojna, drahota zabily to divadlo a s ním české hry. Už dvě léta se neozvalo české slovo z „herčiště“ –

Teď se měla česká Thálie probudit ze smrtelného snu, mělo se zase hrát v Stavovském divadle.

Toho čtvrtku nemohli se v klicperovském táboře dočkati korektora Hýbla. Měl přinésti zprávu, jak pochodil dnes čtvrtník staroměstský, Haklík, Prokop. Mluvili o něm, ten že to popadl za pravý konec, chudí že pomohou a nouze, že šel k městskému hejtmanu, rytíři Mertensovi, ukázat, že dům pro chudé nemá dost kapitálu, protože se tam nedostává a že také jiná dobročinná založení slábnou pro nedostatek, a tu že by byla pomoc, kdyby se v neděli odpoledne nebo v noremné dni české hry provozovaly, kdyby se české divadlo obnovilo, to že by se vybralo peněz, jistě, poněvadž bude divadlo plno.

S tím navržením šel staroměstský čtvrtník k městskému hejtmanu. V tu chvíli bylo jistě už rozhodnuto a Hýbl nešel oznámit, co hejtman a jak Haklík pochodil. Pacák už otvíral dvéře, vyhlížel na síň, i ke schodům vyšel. Ve shromáždění pod oblaky dýmu pokaždé na chvilku ztichlo v dychtivém, napjatém očekávání. Než ihned se zase rozšumělo, když se Pacák vrátil sám, hned zase byli všichni na divadle a fantazovali, malovali, jako by už všecko bylo jisto a povoleno, co by se hrálo, jaká hra, že by v ní nesmělo být ani mnoho osob a zvláště ne mnoho ženských rolí, o ty že by byla potíž.

Nygryn navrhoval, aby se vzal nějaký starší kus, který se už hrál v Boudě nebo u Hybernů. Klicpera se ihned vzepřel a s ním Havelka, že ne, že musí to být něco nového, starší hry že jsou všechny povědomé, že by se z nich těžko vybíralo.

Václav nemluvil, jen poslouchal a čím dále tím vzrušeněji. Oheň, s jakým všichni svá mínění vykládali, jej zažehl; cítil, že neběží jenom o toto představení, ale o nový kus půdy, na které se chtěli zachytit, o kus práva mateřského jazyka, jenž se měl zase veřejně ozvat a vážnosti sobě získat.

„Kamarádi," rozkřikl se starší Klicpera, mávnuv pravicí; velká jeho postava jako by se ještě do výše protáhla. „Kamarádi, uvažte, že my Čechové tím jediným národem v Evropě se musíme uznati, tím jediným, který nemá svého divadla. Nad povrhováním našeho mateřského jazyka těžce –" Nedomluvil.

Na síni, přede dveřmi zaječela fanfára, známá intráda, jaká se troubila v kostelích o slavné mši nebo hodnostům o školních vizitacích. Zaječela, však ne na trouby troubená, nýbrž jenom ústy.

Kdekdo v studentském bytu vyskočil, vylítl; mladý Nygryn s Jodlem právníkem, jako by si řekli, zahoukli, jako by z hmoždíře vystřelilo. Klicpera byl skokem u dveří, prudce je otevřel, divže jich nevytrhl; do studentského tábora vstupoval jako herolt třebovský Kacafírek, Hýbl, v šedivém plášti, začínaje nanovo jásavou intrádu. Tváře nafoukl, bradu k prsům přitiskl, než vtom položil mu Pacák dlaň na ústa. „Co neseš, Hanzíčku? Co je?"

Hýbl všechen zardělý přestal troubit, mávl pravicí, v níž držel klobouk, a vzkřikl: „Vivat!"

V tom „vivat", v hlase, jak je vykřikl, i v jeho modrých očích zajásala upřímná radost.

Všechno se kolem něho shluklo, otázky se sypaly, co čtvrtní, co Haklík a co městský hejtman; až starší Klicpera rozmítl rukama od sebe jako kapelník a vzkřikl:

„Silentium!"

Pak teprve ztichli a Hýbl mohl začíti své poselství. Nenapínal; vyrazil, ihned, že dobře, Haklík že u městského hejtmana pochodil, tuze dobře pořídil, s tou chudinou že opravdu nejvíce pomohlo, pan rytíř že hned dal své svolení a chválil to, že ano, tak že se sejdou peníze na chudé a také že poradil, jak se má podat žádost k zemskému řízení, tam že to půjde, nejvyšší purkrabí že tomu přeje a on, městský hejtman, že se přičiní, aby to u gubernia brzo vyřídili, co nejdříve.

„Co Liebich?" ptal se Pacák vzrušeně.

„Taky nebude proti nám. Když je to tak, když nejvyšší purkrabí povolí a městský hejtman a když je to na chudé, půjčí nám Liebich divadlo na ten den. Štěpánek s ním už jednal, povídal mně to; a ještě víc udělá Liebich, přenechá nejen herčiště, ale zapůjčí také všechno potřebné šatstvo, o tom s ním také Štěpánek jednal –"

„Vivat!"

„A kus!" vzpomněl Koupovský. „Jaký kus?"

„Štěpánek už něco chystá," oznamoval opět Hýbl, „něco jistě má."

„A muziku," vzpomněl Havelka.

„Tu si opatříme sami," zvolal Václav. „Tu obstaráme, jen když bude kus."

Hlučný souhlas v celém táboře a souhlas nanovo, když Havelka do šumu vykřikl, on že bude suflérem, že už napovídal.

„To napovídal, a pořád, ve škamnách," přisvědčil Hýbl vesele, hned však vážněji dodal, aby to kamarádi přijali, že tadyhle Pepík doma, v Městci, kolikrát už suflíroval, pokaždé když tam teď hráli.

„A co Bruder[118] Lüderlich!" vzpomněl starší Klicpera na přítele Svobodu z Navarova, právníka, toho času však vychovatele v šlechtickém domě.

„Předevčírem jsem ho potkal," povídal Hýbl, „ani jsem ho hned nepoznal. Učesaný, vymydlený, boty v pořádku, zánovní kabát –"

118 Bratr. *Pozn. red.*

Dali se do smíchu, když slyšeli o „bratru Lüderlichovi“ jako o švihákovi.

„Ale stejská si,“ pokračoval Hýbl, „že v tom šlechtickém domě je tuze velký a tuze přísný pořádek, on že je Svoboda, ale že nemá svobodu a bez svobody že nemůže živu být a nebude.“

„A tak jim uteče.“

„Flamendr!“ vyhrkl dobromyslně Klicpera medik, „to se teď nemůže po nocích toulat. To je ta svoboda, to věřím, že se mu stejská. Zdalipak něco dělá?“

„Čte teď Schillera a jen Schillera, zrovna po něm blázní; divže mně na ulici nezačal z něho deklamovat.“

„Já k němu dnes dojdu, aby zvěděl novinu,“ nabídl se Havelka. Nemusil však jít, za chvíli Svoboda stanul znenadání ve dveřích. Byl velký, urostlý, v úzkých nohavicích a botách s módními holínkami. Měl límcový hřebíčkový kabát na sobě a v ruce hůl. Zpod kastoru dost vysokého splývaly mu kadeřavé vlasy. Byl bez vousů, hladce oholený, jako herec; mírně zahnutý nos, bystré, výrazné oči jevily rozhodnost a oheň.

Zavřel za sebou dvéře, ale nesmeknuv, nepostoupiv, rozkročil se jakoby na jevišti a s patosem spustil:

„Menschen – Menschen! Falsche, heuchlerische Krokodilbrut! Ihre Augen sind Wasser! Ihre Herzen sind Erz! Küsse auf den Lippen! Schverter im Busen! Löwen und Leoparden futtern ihre Jungen, Raben tischen ihren Kleinen auf dem Aas –“[119] Čím dále tím ohnivěji a prudčeji chrlil zvučným, krásným hlasem citát ze Schillerových Loupežníků, až jej Klicpera medik chytil za ruku a táhl jej doprostřed, zatímco ostatní tleskali; Klicpera křičel do jeho deklamace, ať přestane, ať slyší novinu, že si bude moci zahrát, že české divadlo bude povoleno, jistě.

119 Lidé – lidé! Falešné, pokrytecké potomstvo krokodýlů! Jejich oči jsou voda! Jejich srdce jsou kámen! Polibky na rtech! Meče v ňadrech! Lvi a levharti krmí svá mláďata, krkavci krmí své malé mršinou. *Pozn. red.*

„Vivat!“ vzkřikl Svoboda. „Budeme hrát a skládat kusy, skládat a překládat. Ale nejdřív, kamarádi, povídám, nejdřív Schillerovy Räuber, Rozbojníky. Už jsem začal je překládat.“

„Ale nedoděláš to, bratře Lüderlichu, protože jsi přetrhdílo, nedoděláš!“ smál se Klicpera.

„Co? Já? Já že nedodělám? Snad ty u vašeho Peneu, u Cidliny,“ bodal ironicky, „v chlumeckém Tempe, tam –“ a zas už spustil, cituje ze Schillerových Loupežníků, ukazuje na Klicperu:

„Fort mit ihm, sag ich – Es sind noch mehr unter euch,“ blýskající oči jeho otáčely se po všech, „die meinem Grimm reif sind.“[120] A najednou se obořil na Hýbla: „Ich kenne dich, Spiegelberg!“[121] Nedbaje jeho smíchu a všech, hrozil ohnivě, ač ne bez humoru: „Aber ich will nächstens unter euch treten und fürchterlich Musterung halten –“[122]

Tleskali mu, smáli se, i Svoboda se smál; než obličej se mu protáhl, když uslyšel od Hýbla, že Štěpánek od Stavovského divadla překládá nějakou hru pro to české představení, že ten překlad zítra nebo pozejtří ukáže Hýblovi, aby se podíval.

„Abys mu ho spravil,“ švihl Svoboda přímo, nic se neohlížeje, „a co asi vybral, to bude nějaká hansvurstiáda; Hans Klachla, ne? Takovou plácanici ať si nechá. My musíme vystoupit s něčím vznešeným.“

Hýbl chlácholil, že je to snad vážná věc, něco z Holbeina.

„Uvidíme! A teď to pojďte oslavit a zapít!“ vybízel Svoboda a zacitoval po Moorovi: „Meine Zunge trocken wie Scherbe.[123] Mám do sedmi večer čas.“

„A po sedmé nepůjdeš,“ pokoušel Klicpera medik.

---

120 Pryč s ním, říkám … Je jich mezi vámi víc … zralých pro můj hněv. *Pozn. red.*

121 Znám tě, Spiegelbergu! *Pozn. red.*

122 Ale příště si na vás došlápnu a spořádám vás. (Z Schillerova *Loupežníka*.) *Pozn. red.*

123 Můj jazyk je suchý jako střep. *Pozn. red.*

„Po sedmé sklenici půjdu od Zelené žáby a pak se stavíme u Šturmů! Vzhůru! Zapít a oslavit! Naše Thalia se probouzí. Budeme hrát! Budeme hrát a skládat! Kameraden! Frisch auf, Kameraden! Was in der Welt wiegt diesen Rausch des Entzückens auf? Kommt, Kameraden![124]“ Švihnuv holí nad hlavu, hnal se ke dveřím, jako když herec vydeklamovav hlučnou tirádu, má efektní odchod kulis.

Všichni se hrnuli za ním. Hlučně vyrazili z bytu chlumeckých studentů na Linhartský plácek, ztichlý v časném zimním soumraku. Václav se netrhl, zůstal s nimi, zapomenuv na svůj obyčejný denní rozpočet. Bylť jako všichni nadšen a také jej táhlo, aby byl se Svobodou, s nímž se tu poprvé setkal a jenž se mu naráz velmi zalíbil.

124 Přátelé! Již vzhůru, přátelé! Co na světě vyváží tento příval rozkoše? Pojďte, přátelé! *Pozn. red.*

XIII
Štědrovečerní epizoda

Čím více se blížil Štědrý den, tím ohnivěji blouznil mistr Prax o kapru na černo i smaženém, o rybí polévce a celerovém salátu a nadhazoval, zůstane-li pan Věk na Štědrý večer doma, nebo je-li snad už někam pozván. Václav, jenž se lekal, že by mistr sám jej snad poctil pozváním a že by je asi musil dobře zaplatit jako tenkráte ty brambory na loupačku, zalhal, že má již smluveno s několika krajany, že budou společně večeřet; chtěl býti sám, když nemohl domů mezi své.

I na Štědrý den musil do Poštovské ulice, do kanceláře. Ten den ubíral se tam zvláště nerad a dosud nikdy tak netoužil po nějaké hodině, aby mu ji doktor Held znenadání oznámil, nebo aby sám nějakou našel. Shánělť se po kondici po celý čas, co chodil do kanceláře. Chtěl se z něho dostati, neboť na písařské židli bylo mu čím dále tím nevolněji.

Ještě žádného dopoledne neohlédl se tak často po hodinách na stěně jako toho Štědrého dne; nikdy se nemohl dočkati, až malá ručička dojde na XII. Tentokráte se mu skoro ani nehýbala. Vše mu bylo protivno. Starý Kubecius ještě nikdy tak často a tak zuřivě nešňupal a nesmrkal, zdálo se Václavovi, jako toho dopoledne; také nevyspalý pan Vogel ještě nikdy tak strašlivě nezíval a principál nikdy tak často nevystrčil z kabinetu hlavu, tu protivnou hlavu velkého nosu a vlasů šourem přes lysinu hnaných, kteráž vodovýma, modrýma očima vždycky tak zpytavě vyhlídla. Václava si nadto dvakrát zavolal, aby mu sladce vytkl, že včera málo opsal a ještě ne dost pěkně, will ich sagen, a podruhé, aby mu dal novou práci, s tou že musí být dopoledne hotov, aby si dal záležet, to že mladý člověk musí, will ich sagen, zvláště v tento zlý čas.

Doktor Liskovec nešel dnes nikam a starý Kubecius zmizel v registratuře jen na okamžik, takže Václav nemohl hlavu nad arch pochýlenou takřka ani pozvednouti. A tak chvilky milého zapomenutí, kteréž mu dával pohled z okna, na ruch Karlova mostu, na řeku, za ni, na Hrad a Petřín se Strahovem, byly jen kratičké. Dnes to vše bylo v bělosti padlého sněhu zvláště vábivé, překrásné, i ráno v studené záři zimního slunce i pak v příjemném ztlumení světla za tiché chumelice.

Naposledy vyhlédl, když bila dvanáctá, když vstával ze židle. Vtom vstoupil doktor Liskovec ze svého kabinetu.

„So, so, meine Herren,“[125] mnul si ruce a mluvil velmi sladce, „tak tedy zítra nic, frei, a na sv. Štěpána jen dopoledne, so, so, und Sie auch, Herr Věk, und will ich sagen: wünsche glückliche Weihnachten,[126] šťastné a veselé svátky, so, so, will ich sagen –“

Rozmrzelý, až vzteklý, že i na sv. Štěpána musí do kanceláře, vyrazil Václav na ulici.

Domů přišel rozmrzen; vrazil zrovna do výkladu, kterýž měl mistr Prax v kuchyni nad malým škopkem s vodou a s rybou, rybičkou, s kaprem, kapříkem. Vykládal, to že tenhle kapr vlastně není kapr, nýbrž mřenka mrňavá, ale v Dunaji že plavou kapři, to že jsou, to že viděl ve Vídni, tenkrát ještě šil „na komisu“, to že byly porce z takového zvířete, ale tady porce z tohohle – bože, sám že to spořádá na posezení. Paní mistrová, popadajíc dech, se bránila, což o to, z Moldavy že jsou také chlapíci, ale když, copak, když je taková drahota.

Rybí ten dialog proměnil se v konferenci, když hned potom, jak Václav přišel, zjevila se také paní sousedka v bělostném čepečku, v bělostné zástěře, ve vkusných šatech po domácku, krátkých, vzdutých rukávů, takže se určitě jevila její urostlá, kyprá postava i bílá,

125 Tak tak, pánové… *Pozn. red.*

126 … tak tak a vám taky, pane Věk, a chci říct: přeji šťastné Vánoce. *Pozn. red.*

okrouhlá paže. Měla záminku, že se musí optat, jak paní sousedka koupila.

Mistr Prax začal nanovo o rybách „mladé paní tetě“, jak někdy paní Lorencové žertem i galantně říkal. Také ona o svém kapru vyložila, jaký je, jak pochodila v trhu, co se povídalo, co slyšela. Za hovoru obracela se nejvíce na Václava, mile, pěkně se usmívajíc, jak uměla a jak jí slušelo, zvláště když vypravovala, co se teď ujímá, co si začínají takový zvláštní prauch, ředitel divadla, pan Liebich, že toho je původa aigentlich jeho paní, ta že je někde až od Rejna a tam že mají ten zvyk, že dají na stůl na Štědrý večer stromeček plný svíček, zlacených ořechů a jablek, ty svíčky že se rozsvítí a pod stromečkem že jsou přichystané všelijaké prezenty – to že u Liebichů je vždycky moc hostí na Štědrý večer, kolem toho stromečku že se všechno shlukne a paní Liebichová že rozdává, co Kristkindle přineslo. Teď že to už také leckdes jinde, hlavně u vrchnosti dělají, v panských domech.

Mistr Prax se stromečku ihned chytil, tak aby paní sousedka jej vystrojila, ale on že by se díval pod stromeček, co Kristkindle mu naložilo, více nežli na svíčky a zlacené ořechy, ty že by nechal tuhle Anince.

Vstoupil jakýsi starý muž v třírohém klobouce, s mašlí v týle a s cvočkem v uchu. Přišel s košíkem na ruce, jako by něco nesl. Ptal se po panu Věkovi. Václav překvapen zavedl jej ihned do svého pokojíku. Staroch nevytáhl z koše nic, ale z náprsní kapsy psaní a vyřizoval, že jemnostpán doktor, pan doktor Held pozdravuje a tuhle posílá – Nežli se Věk vzpamatoval, byl staroch, jemuž od chladu oči slzely, tentam.

Doktor Held zval Václava zítra, na Boží hod, k sobě na oběd. Při tom připsáno, aby příležitou bankoceduli přijal na přilepšenou na Štědrý večer. Toho se Václav nenadál. Počátkem tohoto měsíce prosince už obdržel od Helda podporu, druhou. Že by si také dnes vzpomněl – Tato laskavost a pozornost těšila sama sebou; ale hned

také na otce vzpomněl, jak bude rád čísti o tom, jak doktor Held přátelsky na něj pamatuje.

Mistr Prax nechtěl věřit, že v tom koši nic nebylo; nadálť se najisto, že ten staromódní staroch přinesl nějakou láhev vína. Václav ohradil se pozváním, o bankoceduli však se nezmínil. Když odešel, vzpomněla si paní Lorencová s náhlým leknutím, co má ještě práce, a hned zmizela.

Za chvíli nastal soumrak. V něm bylo stěží viděti sníh, jenž začal opět poletovat; jen v pruzích zardělé záře nárožních olejových svítilen hemžily se a rojily sněhové pápěrky jasně bílé. Václav potloukal se ulicemi kolem krámků osvětlených lucernami, kolem Stavovského divadla, jež temné, bez světélka ztrácelo se v černé výši, chodil Ovocným trhem, jeho ruchem a šumem, kde vanula vůně z hromad zlatých i rudých jablek, kde chrastěly ořechy a oříšky, kde nasýpali z plechových i dřevěných měr křížaly a suché slívy. Obhlížel vše, zastavil se u skleněných dveří kupeckého krámu, za jejichž sklem pestřily se archy tištěného, rukou kolorovaného betlému.

V tom ruchu a proudění, v chvatu a šumu, ve směsi hlasů všude veselí. Václava však pojala tesklivá rozcitlivělost. Nebránil se jí, poddával se jí s bolestivou rozkoší sebelitování. Měl se za opuštěného, vzpomínal na domov, na tety v Litomyšli, Tonička Zemanova kmitla se mu myslí; i dobřanskou faru v kopcích, zavátou, si připomenul, u ní staré, košaté lípy sněhem ošlehované, hučící do temné vánoční noci, faráře Zieglera sedícího za té hudby u Fénélona nebo u svého zamilovaného Horáce.

A co asi Patrčka, o němž už dlouho nedošla žádná zpráva –

V takové náladě zasedl v klenuté světnici nevelké hospůdky U Bílého zajíce v Jezuitské ulici, kamž chodíval na oběd, neměl-li oběd u křížovníků. Bylo tam prázdno. Jen u jednoho stolu dva muži, už starší, z nichž jeden dle všeho byl hudebník nebo hudební nadšenec, poněvadž sousedovi neúnavně, důtklivě, s ohněm vykládal

o hudbě, o Tomáškově Serafině, před týdnem provozované, jak Václav srozuměl. Sám tu operu znal jen dle jména, z cedulí nárožních, neboť do divadla nemohl; kasa nedala. Teď o Serafině slyšel, že měla pochvalu, zpěváci také, také Tomášek že byl nakonec vyvolán, ale on, jenž to vypravoval, že neví, že v tom jsou krásná místa, ale jeho že to celkem nezapálilo, to že pozejtří potom v Lázních o koncertě, když ten mladý komponista a virtuos Weber dával své skladby, to že bylo, bože, ouvertura „der Beherrscher der Geister", a pak „der erste Ton", to že bylo brilantní v efektu, plno harmonie, to že –

Přinesli jim polévku, pak Václavovi. Když dojídal, zjevil se znenadání „baron" Stroh. Protáhl se dveřmi a hned od kouta ke stolu jako starý známý. Byl bez pláště, jen v perníkovém fraku, bílý šátek na krku, všechen zsinalý zimou. Mnul si ruce přikrčen, ale vzpřímil se, když u jeho stolu stanula hospodská, vítajíc jej s úsměvem jako starého známého, a poručil pansky, chladně, po německu polévku.

Václav nechal hudebníků a pozoroval „barona", jejž na podzim viděl obědovat za boudou na Uhelném trhu. Jako tenkráte hltavě polykal jahelník z hrsti, tak teď polévku. Byl jistě velmi hladov a tak prokřehlý!

Vtom se pootevřely dvéře a jimi nahlédla velká, netvárná hlava bezvousá, hustých vlasů, nemladá, nehezká, nápadná hustým, štětinatým obočím.

Nežli si Václav uvědomil, kdo to, vstoupil ten hlaváč v krátkém usmoleném kožíšku, nohavice do nízkých holinek, čepici pod pažd í. V zarudlé od chladu pravici držel nějakou škatulku. Koktavý Tomášek!

Václav maně se ohlédl po baronu Strohovi; ten ve svém koutku skloněn nad talířem nepostřehl, že vstoupil nejprotivnější mu člověk, kterého měl za svého ouhlavního nepřítele, poněvadž se, jak „baron" byl přesvědčen, posmíval jeho koktání.

Tomášek přistoupil k oběma hudebníkům a podstrčil jim mlčky škatulku, aby si vybrali, koupili. Znali jej; jeden z nich se na jeho zboží ani nepodíval a mluvil dále ke svému společníkovi; ten také nic nekoupil, vytáhl však z kapsy krejcar a dal jej Tomáškovi almužnou. Hned poté Václav uviděl škatulku a její obsah: svazečky párátek na zuby čistě nařezaných a uhlazených.

„C-cc-án-c –“ nabízel Tomášek své zboží, s nímž chodil v zimě po hospodách.

Václav, jenž měl almužnu již uchystanou, zarazil jí Tomáškův těžký zápas jazyka. Ale ten zápas začal znova, jak Tomášek, zhlédnuv „barona“, náhle se přikrčil. Václav postřehl, jak hlaváči v kožíšku zamžikaly oči, jak se ušklíbl; a hned také vyrazil:

„C-cc-cán-š-šš-što-ch-chcher[127] –“

Hned první drmolivé, křečovitě vyražené hlásky uštkly. Baron, lžíci v ruce, pozvedl prudce hlavu. Zrudl, v očích mu zasršelo, vyskočil, a mávnuv lžicí ke dveřím, vyrážel také tak těžce, do koktání Tomáškova:

„H-hhi-naaus[128]!“

Tomášek, nechav těch „cánštochrů“, uražen, dopálen, začal se sápati: „T-tty bba-ro-ne v-v-vš –“

Přiběhla hospodská z kuchyně a chtěla rozježené ubožáky konejšit. Baron Stroh vyrazil pansky, po německu, že zaplatí. Hospodská jej znala i jeho finance; a byl Štědrý večer.

„Nechaj bejt, pane barone, až podruhé –“

Tomášek se začal smát, pan baron že zaplatí, ale čím.

„G-gge-mmei-ner –“ zasípal Stroh, ale nedořekl. Všechen od sebe, na smrt uražen, popadl španihelku, pravicí vrazil na své žluté vlasy opelichaný kastor a hnal se ven prudkým krokem, s hlavou hrdě vztyčenou.

---

127 Párátko. *Pozn. red.*

128 Ven! *Pozn. red.*

Hospodská domlouvala Tomáškovi, co vyvedl, že zkazil baronovi večeři a celý Štědrý večer – Ubožák se koktavě bránil, proč dělá barona a proč se zlobí, však že opravdu koktá, co by se zlobil, on, Tomášek, že také koktá a nezlobí se a nedělá barona. Nedělal, vděčně přijal talíř polévky, který mu hospodská darem přinesla, zasednuv na místo baronovo. Když pojedl, ihned se vytratil nabízet a prodávat dále své „cánštochry".

Oba hudebníci vydrželi ještě drahnou chvíli; když odešli, zůstal Václav úplně sám. Vzpomněl, kdyby tak doktor Srnka znenadání vstoupil. Hostem jistě není. Snad zase do Staré rychty zapadl. Dnes tam nebude mít koho štípat, „vlastenský" stůl je opuštěn. Hýbl s Havelkou jsou u Krameriů na večeři, Klicperové s Pacákem odjeli domů na svátky. O ostatních nevěděl, Svoboda je na nesvobodě, u večeře v panské rodině, jako vychovatel, a jistě by raději vyrazil ven do volnosti.

Samota tížila i znavovala. Ačkoliv nebylo pozdě, Václav zaplatil a opustil Bílého zajíce. Domů však se mu nechtělo. Vzpomněl, že by se mohl podívat do Starých alejí, jak tam je v této chvíli. Ale hned na Betlémském plácku se zastavil. Kde tu asi byla Betlémská kaple, se mu přimihlo, kde tady asi bydlil mistr Hus. Zabývali se jím poslední dobou v Roykově knize. Pod tmavým nebem, v tiché chumelenici, do níž rudě zářila kol okna malého náměstí, stál a vyhledával si místo, kde asi stála Betlémská kaple, kde se tu vznášela klenba, pod kterouž se hrnuli a pod níž se tlačili zástupové Pražanů všech vrstev, aby uslyšeli neohroženého řečníka, aby vzhlíželi na kazatelnu, ze které sršelo jeho ohnivou, zažehující řečí.

Zamyšlen bral se dál, až minul nevěda Perštýn a stanul proti Spálené ulici. Vzpomněl na doktora Helda. U Zlaté hvězdy první patro přejasně osvětleno. To je u baronky. Slyšelť Václav, když v tom domě hledal doktora Helda, že ten velký byt má nějaká baronka. Tolik světla tam – A doktor Held, je-li doma, má-li dnes hosty nebo je-li sám někde pozván a jak on, Václav, zítra, až bude u něho na oběd.

To již opět šel. V kupeckých krámech ještě svítili; po ulici, zbělené padajícím čistým sněhem, placho. Jen tu a tam někoho potkal; a každý pospíchal.

Held neměl toho večera žádných hostí, sám byl pozván. O tom pozvání dověděl se dříve, nežli došlo. Dopoledne před Štědrým dnem potkal v Nových alejích strýce paní Hanoldové, bratrance nebožky baronky Skronské, jenž věk svůj strávil v státní službě a nyní žil, starý mládenec, na odpočinku. Byl sedmdesátník, všechen bílý, drobné postavy, zardělý, svěží, čilých pohybů, usmívavě vlídný. Heldovi, s nímž se znal ze společnosti a jenž byl také jeho lékařem, přál velmi. Kdykoliv jej potkal, vždycky jej zastavil.

Tentokrát starý elegantní pán, jenž elegantně šňupal, v kastoru a tmavohnědém redingotu s dvěma límci, už zdaleka k němu spěchal, jakmile jej zhlédl. „Doktore, nehněváte se na mne?“

Held se divil, nerozuměl.

„Ach, vy ještě nic nevíte, pozvání ještě nedošlo, ale dojde, nebo už leží u vás na stole, jistě. Tak tedy přijdete zítra na Štědrý večer –“

Held se v duchu lekl, že má jít k němu, starému mládenci, ale hned bylo po leknutí a bezděky sebou trhl milým překvapením, když rada Feninger dodal:

„Hanoldová sice mínila, že nepřijdete, že jste jistě už pozván, vymlouvala mi to, ale já, to víte, být s vámi pod jednou střechou a nebýt s vámi –“

„Ach, pane rado, vy budete u paní baronky Hanoldové.“

„A vy také, doufám. Navrhl jsem to, žádal o to. Sic Hanoldová řekla, jak by vás mohla pozvat, že večer u ní bude prostý, bez velké společnosti, tak en famille, ale já: právě proto, tak se zrovna hodí, doktor nemiluje tuze velkých společností –“

„Zvláště o Štědrém večeru.“

„Ano, ano; tak tedy přijdete, jistě.“

„Dojde-li pozvání.“

„Jak by nedošlo! Jistě již čeká – Ach, to se těším," starý rada začal tisknout Heldovi ruce, „budeme pěkně sami; paní de Lozier tam bude a nikdo víc. Těším se, tak tedy na shledanou."

To setkání Helda vzrušilo. Paní Hanoldová nechtěla ho pozvat, bránila se. Rozuměl proč, rozumí její obavě a cudné úzkostlivosti; tím více byl rád, že ten večer bude u ní, tím více se na ni těšil a vroucněji, s větší něžností na ni myslil.

Toho dopoledne přišel dříve nežli jindy do svého bytu. To vyzvání jej pudilo. Leželo na stole, jak rada Feninger řekl. Znělo prostě, ale srdečně, „aby přišel uvidět radost malé Jeanetty a její překvapení". Nazejtří celý den pospíchal, aby včas byl hotov se svými návštěvami u nemocných. Ještě pozdě odpoledne došel do Dlouhé třídy k profesoru Majobrovi, jemuž se poslední dobou hrubě přitížilo. Navštívil jej toho dne podruhé, aby snad nemusil k němu navečer. Vraceje se, rozčiloval se pomyšlením, že u Zlaté hvězdy dole nějaký posel čeká, aby šel k nemocnému, že je nutno rychlé pomoci. Než nikdo tam nestál a nikdo již do večera nepřišel.

Od včerejška kolikrát uvažoval o tom pozvání, že se paní Hanoldová chtěla uvarovat a on že rychle zapomíná na to, co si předsevzal, tuše temné nebezpečenství. Ale jak den hasl, všecky úvahy tytam; jen tichá radost zůstala, těšil se.

Bylo tak, jak rada Feninger řekl. Společnost malá. Sám starý rada, elegantní, ale staromódní, v punčochách a ve střevících, pán staré galantní školy, dobře se hodící po bok paní de Lozier. Byla Francouzka, emigrantka více nežli šedesáti let, šedivá, v účesu a v šatech ne nejmódnějších, drobná, suchá jako její společník. Před osmnácti lety, když byl v její vlasti rok největší hrůzy, zanesl ji a jejího muže proud vystěhovalecký do Prahy, kdež ještě téhož roku ovdověla. Paní de Lozier zůstala sama; dětí neměla, ani příbuzných kromě jediného bratra, jenž sloužil ve vojsku prince z Condé.

Nevelká suma peněz, kterou si do Prahy přivezli, záhy se rozešla. Madame de Lozier živila se pak vyučováním franštině a kreslení.

Paní z Hanoldů bývala také její žačkou. Hodiny, kdy madame u nich, v tetině domě v Ječné ulici, učila, zůstaly jí v milé paměti a ještě raději si vzpomněla na chvíle, kdy ji sama časem navštívila v jejím nevelkém bytu v Celetné ulici, kdy madame jí vypravovala o Francii, o svém mládí, o svém muži a bratru, o Paříži, o hrozných převratech ve vlasti.

Často se rozhorlovala nad ukrutností revoluce a zase tesknila, vzdychajíc, že to bůh tak nenechá, utěšovala se, že přijde den odplaty a trůn bude zase navrácen starému, zákonitému rodu královskému, že bude usmířena nevinně prolitá krev krále Ludvíka XVI. a jeho rodiny. Jeho poslední vůli přečetla, tenkráte zvláště dojata, slzíc, neteři baronky Skronské, tenkráte slečně Lory, z dodatku maličké knížky s otřelou zlatou ořízkou, zavázané do brunátného korduánu, vytištěné roku hrůzy 1793. Byly to modlitební knížky emigrantů, „des fidèles François émigrés“[129], z nichž se paní de Lozier denně modlívala, zvláště modlitbu na konci připojenou, „relativ à la mort de Marie-Antoinette d'Autriche, Reine de France et de Navarre“[130].

Když paní z Hanoldů, ujevši z Votavan, usadila se v Praze, záhy navštívila svou bývalou učitelku; pak se vzájemné návštěvy opakovaly. Na dnešní večer byla paní de Lozier pozvána do několika rodin; bez rozmýšlení rozhodla se pro paní Hanoldovou, kterouž si zvláště zamilovala. I to, že rada Feninger bude toho večera u své neteře, rozhodovalo o rozhodnutí paní de Lozier. On jediný, jak tvrdila, znal způsoby a zachovával bývalou dvornost i jemnou pozornost k dámám, kteréž ctnosti mladé pokolení, jak trpce tvrdila, nápadně zanedbávalo.

S ním mohla volně pohovořit o starých časech, o svém muži a bratru, on pokaždé ji pozorně vyslechl, jako by poprvé slyšel,

129 Věrní francouzští emigranti. *Pozn. red.*

130 Věnované úmrtí Marie-Antoinetty Rakouské, královny Francie a Navarry. *Pozn. red.*

kterak ji přijal princ z Condé tady v Praze, když se tady r. 1799 se svým plukem zastavil. Starému, bělovlasému radovi si mohla postesknout, jaké neštěstí stíhá Francii, s ním se mohla rozhorlovat na Bonaparta, jehož byl jako ona úhlavním nepřítelem, i teď poslední rok, co ten násilník, jak Napoleona jmenovali, dosáhl nejvyššího štěstí sňatkem s císařskou princeznou, kdy se tím spřátelil s Vídní, kdy proto noviny hned jinak o něm psaly a kdy nikdo si netroufal ve veřejnosti o něm tak ostře promluvit, jako donedávna činili bez ostychu a obavy.

Když doktor Held vstoupil do salónu, kmitl se paní Hanoldové, sedící s paní de Lozier a se strýcem, plachý ruměnec tváří. Held jej stihl, i její pohled, jenž zkoumavě na něm okamžik utkvěl. Oba staří, oba drobní, jako bílý a sivý holoubek čile hovořili. Ano, bílý se již čepejřil a zase hovorem o Napoleonovi. V tom svém rozhorlení vzal častěji nežli jindy, ale vždy elegantně, šňupeček, „une prise de contenance", jak říkával paní de Lozier, jež dle módy za jejích mladých let snesla šňupání, ano potají občas osvěžila šňupečkem svůj pěkný zahnutý nos.

Held byl překvapen hostitelkou samou. Dosud chodila ve smutku. Dnes poprvé jej uvítala ve světlých šatech krátké taille, mírně dekoltovaná, v půvabném účesu s několika lehkými kadeřemi, jenž její hlavě krásně slušel, tak jako módní šaty její urostlé postavě. A svěží byla, s libým ruměncem ve tváři. Uvítala jej jakoby rozjasněná tajenou radostí, v tichém veselí; v očích, ve zvuku řeči, v čilejším pohybu, na všem bylo znát, že se těší, těší – Tak ji ještě neviděl, byla půvabnější nežli kdy jindy.

Held se dostal ihned do politického hovoru; rada Feninger s paní de Lozier už zas uvažovali, jaké je to neštěstí, ten sňatek, na to že neměl císař pán dopustit, ne. Paní de Lozier starostně, ale s jistotou věštila, ať si vzpomenou: Marie Antoinette a teď Marie Louisa; nedej bože, aby se tragédie opakovala, ten násilník, jemuž císař francouzský říkají, ach – ten že se všeho odváží, když by –

Rada Feninger rozčileně přisvědčoval. V tom pohnutí nabídl Heldovi svou tabatěrku a i v tom pohnutí neopomenul ji doporučit, jak činíval vždycky po německu, i když byl ve francouzském hovoru jako teď.

„Sehr gesund! Eine Prise Tabak wirkt belebend wie ein Götterfunken.“[131]

Doktor ptal se po malé Jeanette.

„Čeká na nás se slečnou vychovatelkou v jídelně.“ Paní Hanoldová zaprosila k tabuli.

Holoubkové se zdvihli; bělovlasý rada podal madame galantně rámě. Vedle v jídelně je uvítala roztomilou poklonou malá Jeanetta, rozkošně oděná v bílých šatečkách s růžovou šerpou. Dnes mimořádně zůstala u stolu. Nikdo nebyl cizím, paní de Lozier i doktor Held cítili v tu chvíli, jako by byli z rodiny. A tak hned na počátku vanula hřejivá nálada rodinné srdečnosti.

Všichni se zabývali malou Jeanettou, jež těšíc se dotazovala se v prostomilé dětské upřímnosti na Ježíška, kdy už přijde, že jí to maman i slečna řekly. Mluvili o štědrovečerních slavnostech jinde, u rady Slívky, u hraběnky Bubnové. Rada Feninger vzpomněl na to, co slyšel, o čem se tolik mluví, že u ředitele Liebicha je dnes velká společnost, větší než jindy, paní že strojí letos větší vánoční strom, vědí-li, slyšeli-li o tom stromečku – Paní Hanoldová pohlédla na vychovatelku; ta se usmála a sklopila oči.

Paní de Lozier záhy si připomenula svého bratra, ach, kde ten asi slaví Štědrý večer, že teď o něm neví, v Petrohradě že asi už není, poněvadž jí před čtvrt letem psal, že se něco chystá, že jeho pluk potáhne z Petrohradu k hranicím. Zůstalť bratr paní de Lozier v ruských službách, i když princ z Condé, rozpustiv svůj sbor, odjel do Anglie.

131 Velmi zdravé! Špetka tabáku má povzbuzující účinek jako božská jiskra. *Pozn. red.*

„Jak časy letí," povzdechla madame, „už tomu dvanáct roků, co jsem bratra neviděla. Dvanácte let! Naposledy v r. 1799, když Jeho královská Výsost princ z Condé dorazil do Prahy, když táhl se svým sborem z Mitavy za ruským vojskem proti mým tyranským krajanům."

Rada Feninger zase pozorně naslouchal, pozorně, s účastenstvím, jako by poprvé slyšel historii o tom, kterak se paní de Lozier setkala v Praze s bratrem, jak za těch několik dní, co její krajané, les Condéens, v Praze odpočívali, dvakráte uviděla J. král. V. prince z Condé, poprvé v kostele sv. Josefa na Malé Straně, o slavnosti sv. Ludvíka, to že v ten čas připadl právě svátek sv. Ludvíka, pětadvacátého srpna, o té slavnosti že byl u Sv. Josefa skoro celý princův sbor, všichni důstojníci, většinou rytíři sv. Ludvíka, všichni v parádě, s odznaky, a podruhé že viděla prince, když ji přijal, když ji k němu uvedl její bratr, v Jezuitské ulici v Červeném domě, tam že měl princ logis i celý jeho štáb, a kterak ji milostivě přijal, jak pozorně, on, královský princ, slavný maréchal de France, vítěz u Friedberka[132], a jak znamenitě vypadal, že by nikdo neřekl, že mu přes šedesát; oh, a jak ji propustil, s jakým úsměvem, jak jí řekl:

„Na shledanou v milé, osvobozené Francii, vrácené zase legitimnímu králi –"

Hlas jí zase měkl a zachvěl se pohnutím a rada Feninger se zase divil, jako se divíval:

„Ach, ach, takový Grandseigneur[133]! Dá bůh, že se toho dočká, i vy, vzácná přítelkyně."

Staří zašli v minulost; mladí vedle, kteří se báli jí se dotknouti, na ni zapomněli a na budoucnost nemyslili. Jen v přítomnosti živé štěstí. Seděli zase pospolu, hovořili, zabývali se Jeanettou, na okamžik si pohleděli do očí, na okamžik zapomněli na společnost, hned

132 Za sedmileté války r. 1762.

133 Šlechtic. *Pozn. red.*

se však k ní zase vraceli, ale pokaždé první paní Hanoldová, vraceli se ne nemile vytrženi, v tiché radosti, k Jeanettě, k oběma starým –

Když se paní de Lozier v hovoru vrátila zase ku svému bratru a povzdechla, kdy asi dojde jeho list, že to z Ruska tak dlouho trvá, mihlo se paní Hanoldové, jak asi Heldův nešťastný bratr, kde asi ten – Než ztajila to, nezeptala se, aby nepadl stín smutnou připomínkou.

Náhle všichni umlkli, Jeanetta se prudko obrátila po dveřích vpravo, vedoucích do menšího pokoje.

„Co je! Jako by někdo zazvonil –“ divil se starý rada.

„A zas!“ zvolala paní de Lozier.

Jeanetta byla jako u vidění. Něco se dálo, něco tajemného; vzrušila se náhlým radostným tušením, že už tu, co maminka, co slečna slibovaly. Děvčátku se rozšířily oči, zjasnila se tvář. Held si teprve v ten okamžik všiml, že vychovatelka zmizela. Paní Hanoldová usmívajíc se rychle vstala a chytila Jeanettu.

„Už jde! Už je tu!“ hlásila jí radostně vzrušená, těšíc se na radost svého dítěte i na překvapení všech.

Stříbrný hlas zvonku ozval se potřetí. V ten okamžik se otevřely dokořán dveře do pokoje vpravo. Proud světla se odtud rozlil do jídelny. Vedlejší komnata zářila přečetnými světly voskových barevných svíček na štíhlém jedlovém stromku, postaveném na kulatém stole prostřed pokoje. Stromek zářil světly, leskl a třpytil se pozlátkem ořechů, všechen zpestřený živými barvami zlatých, rudých jablek, cukrovinek prostě zavěšených nebo v obalech strakatého i zlaceného papíru.

Jeanetta, vidouc poprvé, tak jako skoro všichni ze společnosti, báječný stromek v plápolu světýlek od spodních haluzí až do vrcholu, úžasem jako by ztuhla. Stála zmlknuvší, upírajíc rozšířené, zářící oči na netušené zjevení, až pak zajásala a hnala se ke stromku, když zpod něho pojednou vstávala roztomilá loutka, pozdvihovaná vychovatelkou, jíž Jeanetta v svém radostném úžasu a překvapení za stromkem ani nezpozorovala.

Jeanetta jásala; paní de Lozier i rada Feninger vyslovovali svůj obdiv zvláště paní Hanoldové, jak to připravila, že dovedla vše do posledního okamžiku utajit a je tak překvapit. Než překvapení nebyl ještě konec. Nejen na Jeanettu, nýbrž i na ně, na všechny pamatoval Ježíšek. Vedle panny a pokojíčku Jeanettina ležely pod stromkem také dárky jim.

To všecko bylo tak nenadálé a nové, že všechny radostně překvapilo. Nad potěšení všech byla radost dítěte. Jeanetta s panenkou a krásným pokojíčkem světle zelených stěn, se záclonkami i nábytkem, nedbajíc ve své radosti už valně společnosti, stala se na dlouhou chvíli jejím středem.

Paní de Lozier se blaživě roztesknila vzpomínkami na Štědré večery svých mladých let, doma v Bretoňsku. Mluvili o nich, o štědrovečerních zvycích, jak tam, jak tu. Rada Feninger, jenž pocházel z rodiny vrchnostenského vrchního, připomenul si, třebaže ne bez úsměšku, jak bývalo u nich ve dvoře a na zámku, dole v jižních Čechách, jak ovčák troubil, jak se zpívaly koledy.

Ty vzpomínky Helda rozehřály. Staré zpěvy vánoční se mu ozvaly, jak je za mládí slýchal, jak je zpívali, i on sám, doma i na kruchtě v Třebechovicích, v rodišti i tady v Praze, když byl vokalistou, když stával na kruchtě ozářeného kostela Panny Marie Na Louži, kdy starý Praupner v dlouhém copu pošňupávaje je řídil a sám hrál na varhany pastorální preludia tak krásně, tak mile a dojemně, až srdce plesalo.

Held nežádán, sám jako přivábен zasedl ke klavíru a začal preludovat na pastýřské motivy. Přicházely, pučely, prokvítaly květ za květem, hrnuly se mu a splývaly v nápěv staré vánoční písně a koledy. Hrál je a zpíval svým lahodným mužným barytonem, jak se mu té chvíle mile vybavovaly; posluchače kolem všechny zabavily i paní de Lozier, jež nadšeně chválila, že to není možná, aby ty půvabné melodie, plné citu i roztomilé naivnosti, byly písně sprostého lidu, ale když pan doktor tak krásně hraje a zpívá – Rada Feninger, jenž

byl velkým ctitelem Heldovy hry a jeho zpěvu, a hlavně proto také před svátky požádal paní Hanoldovou, aby doktora pozvala, byl nadšen. Starý byrokrat se neubránil; kus mládí mu oživlo v těch „sprostých“ melodiích, o kterých by jindy snad nepromluvil bez pokrčení ramen a bez podceňujícího úsměvu.

Byl to krásný večer. Na jedno však se Held darmo těšil a nadarmo čekal: aby mohl s paní Hanoldovou promluviti sám. Cítil, že se tomu sama vyhýbá. Ptal se v duchu proč? Je tak úzkostlivá, je tak přísná?

Jen jednou se podobalo – Paní de Lozier pojednou vstala a šla za Jeanettou, rozběhší se za vychovatelkou ke stromečku. Za okamžik odebral se k nim také rada Feninger. Held si všiml, že paní Hanoldová nějak ulekaně za ním pohlédla. Okamžik váhala v patrných rozpacích, pak chtěla vstát.

„Neutíkejte!“ vyrazil Held prosebně, tlumeným hlasem, vřele.

„Co jste si pomyslil,“ zeptala se chvatně.

„Ach to! Že vás to bude tížit, hned jsem si pomyslil, a to, že váš pan strýc je laskavý. Ale to jsem si nepomyslil, že jste tak přísná –“

„Musím být. Rozumějte mně. A je to Jeanettin večer. Ať je bez stínu, i ten sen – A je to dnes sen – Ale pojďte, prosím vás.“ Hlas se jí zachvěl. „Pojďte!“

Nemohl odepřít. V duchu se mrzel, než musil uznat její sílu a ušlechtilost čistého mateřského smýšlení. Byl zklamán ve svém očekávání, marně se těšil, ale byl by jí v ten okamžik chytil ruku a zulíbal ji.

Zatím mladý Václav Vlastimil Věk bral se od Zlaté hvězdy, na jejíž ozářená okna se byl zadíval, dále k Příkopům sám, v ticho Štědrého večera, bělostným, měkkým kobercem padlého sněhu, ozářeného tu a tam proudem zarudlého světla linoucího se z oken. Nota duševní nálady Václavovy se neměnila. Tichý stesk rostl i jasnými vzpomínkami na domov, jak bývalo.

Mysle na sestru, provádí-li zase vesele jako jindy pověry a orákula štědrovečerní, dostal se k Mostku. Nešel již dále, nýbrž uhnul nalevo

k Staré rychtě, jejíž kotce a krámky bez světel jako zabedněny černaly se pod pruhy bělostného sněhu. Šel kolem nich, hospody si ani nevšimnuv: to se již rozhodl, že si půjde lehnout, že co takhle, že je líp to vše zaspat. U starého portálu Melantrichova domu v Sirkové ulici se zastavil, a nakloniv hlavu hodně do týla, díval se na protější dům do pater, pátraje po oknech doktora Srnky. Byla osvětlena! Kulich tedy doma a ne v hospodě. Co dělá – Jistě je v županu, v rudé jakobínské čapce ve své vznešené společnosti, u svého pokladu a těší se snad s některým ze svých revolučních miláčků. Kdyby tak směl nahoru k němu –

Na dvorečku temno, sníh netknutý. U sousedky v okně mdlé světlo a v jeho vlastním pokojíčku tma. Všecko asi spí. Snad i Romeo, když kapra jistě celého přemohl, celou rybu, rybičku – Když Václav vstoupil do kuchyně, zrovna zazvonilo z velkého pokoje veselým, pěkným smíchem. Paní Lorencová! Zarazil se. To tam je panna Jetty také. Naslouchal. Slyšel jen sousedku a hlubší hlas mistra Praxe. Co dělat – Jít zpátky? Co venku, a kam a nač? Vstoupil.

Uvítali jej velmi hlučně a radostně, protože se ho nenadáli. A také hráli v karty, k čemuž se jim dobře hodil. O ořechy hráli; na posilu měl mistr Prax vedle sebe na židli nálevku skleněnou a tmavý džbán piva, ucpaný bělostným ubrusem. Jetty však s nimi neseděla.

Václav musil hned na židli a hned musil vzít karty za mistra, „jen na chvilku“, co by si mistr „cucl“, jen pár bafů, že už muší, teď po kapru, to že je zdravé a že si ještě ani nezakouřil. To řekl mrkaje, usmívaje se, a nic nedbal, že bylo ještě znát vonné oblaky jeho dlouhé sádrové dýmky. Ztratil se do kuchyně zabafčit si. Jen když si chtěl zavdat, přišoural se; a toho zavdání zachtělo se mu přes tu chvíli. Pokaždé postál za Václavem nebo za sousedkou, pro nějaký veselý nebo usměvavě ironický šproch, nebo aby se jim podíval do karet, jak jim jde.

Václavovi nešlo. Nebyl valný mistr v kartách a také se dával másti svým protějškem, paní Lorencovou v bělostném čepečku, svěží,

zardělou, v šatech krátké taille, krátkých, vzdutých rukávů, dal se másti tím, jak se usmívaly její modré, veselé oči, její ústa plná krásných, bílých zubů, jak držela karty v ruce nad loket obnažené, jak je přihazovala, jak se bílé, plné její paže přitom míhalo mu s kartami pod očima. Také mistr Prax jej pletl svými radami, žerty a vtipy, výkladem o kapru, kapříku, co Aninka z něho všecko udělala, že to zvíře, že tu velrybu měli na černo a smaženou a že ještě bude na modro a pak v rosolu, a jaké kusy, no –

Kvartýrská se nad tím durdila i nad tím, že jí karta šla špatně, a jak se rozhorlovala, ztrácela dech a chytil ji kašel. Tak bezděky nastávaly v zápase přestávky a paní sousedka, držíc karty jako zbraň v příměří přikloněnou, mohla víc hovořit se svým protějškem. Václav se dověděl, že tu Jetty také byla, že i v karty hrála, záhy však že toho nechala, protože nerada hrá, a také že ji bolela trochu hlava.

„A snad ji asi kniha domů vábila."

„To si myslím, zas si něco přinesla, celá žhavá po tom."

Snad ty Biographien der Wahnsinnigen, pomyslil Václav; než ani slovem se nezmínil.

Když zase chvíli hráli, povzdechla pojednou paní Lorencová, co asi Jetty, cože nejde, že snad už ani nepřijde.

„Neměla s námi žádného vyražení," uznávala Praxová.

„Tak!" bránil se mistr. „Copak jsem se nepřičinil? Dost jsem dělal verliebt oči," škádlil s ironickou vážností, zlehka poklepávaje dlaní svůj licousek, jako by byl sametový, „ale Jungfer Jetty ne – Ale tadyhle," hlas mu oživl a rychleji promluvil, „máme – Herr Věk, s nimi by jistě hrála. Vědí co? Jdou pro ni, jdou pro ni, pěkně ji pozvat, pěkně galant."

Věka obešlo nevolno, hned jak z prvních slov mistrových uhodl, kam bije. Byl v nesnázích, hlavně kvůli sousedce; než ta se dala do smíchu a hned a živě přisvědčovala, že ano, ať jde pan Věk, to že bude Überraschung, až přijde pro Jetty rytíř a tak znenadání.

Věk se obrátil po hodinách, kdež ručička docházela na dvanáctou.

„Ach, co dnes hodiny, nebojejí se, pane Věk," povzbuzovala sousedka. „Jetty ještě nespí, jistě. Tak je-li libo," nutivě pobízela, „udělat nám vizitu –"

„O půlnoci," bránil se Věk.

„Ale to je právě něco extra."

Rozehrané oči paní Lorencové na okamžik strnuly, jako by něco viděly, na něco se dívaly; hned se však vytrhla a znovu vybízela tak jako Prax, jenž přitom připletl volný návrh, že by také šmekovala, třebaže se měl člověk dobře, pánbůh zaplať, zejtra zas tak, že by šmekovala sklenice punče –

To již vykročil Václav, bez klobouku, na pavlač a šel ke dveřím sousedčina bytu, nerad i mrzut, že jej tak přinutili, že se dal tak přemluvit, co si Jetty pomyslí, a co vlastně – ale také zvědav, v napětí pro neobyčejnost situace.

Neuklidnil se, když se bral šerou pavlačí nad ztemnělým dvorkem, nad nějž se černaly v poprašku sněhu přístavky domu i v sousedství, když nočním tichem zachvěl pojednou hlahol zvonů. U Sv. Havla vyzváněli na půlnoční; i odjinud, zdaleka přivanulo temné hlaholení.

Vstoupil do kuchyně, v níž mrkala lampička na lavičce u kamen, pak do pokoje. Proud hlaholu rázem se ztlumil a skoro přestal; jen vážné, temné, dumné pozvuky dorážely v pauzách jako přihrnuvší se vlny. Ale ani těch Václav už neslyšel. Stanul hned za prahem pokoje, jenž všechen tonul v pološeru a v stínech, místnost, stůl v koutě u pohovky, skříně, všechen nábytek. Dlouhé, divně lomené stíny nehnutě ležící měly kořen u světla v koutě nalevo u tmavozelených kamen, ztlumeného napůl plentou, polepenou jakýmisi obrázky a rytinami.

Svíčka tam hořela na židli a u té židle na stoličce seděla Jetty, bělavý šátek či šerpu přes ramena, všecka schoulená u knihy, do níž byla jako zabořena. Nezpozorovala, že někdo vkročil, a nic nevěděla, že příchozí ji pozoruje.

Václav překvapen tím, jak ji spatřil, nepromluvil slova; kroků však netlumil. Ale nedošel. Náhle stanul, když postřehl, že Jetty se

nad čtením rozplakala. Jak se jí pro slze zatmělo v očích, pozvedla ubledlou tvář od knihy. Její pohled, jenž se minule zdál Václavovi záhadným, strnul náhlým úžasem.

Hleděla na Václava, jak stál před ní v tmavomodrém fraku, volných kadeří nad čelem i nad spánky, urostlý, s očima na ni upřenýma. Tak, jak znenadání před ní stanul jako zjevení, viděla jej už za čtení, poněvadž si hrdinu knihy představovala jemu podobného; hluboko dojatá, všecka ještě v ovzduší uchvacujícího díla vypověděla v ten okamžik své vzrušení a očarování jediným slovem, jež zhluboka, temně, s touhou i v zamlklém smutku vydechla:

„Werther!“

Václav se najisto nadál, že zastane Jetty u knihy a bezpochyby že u těch Spiessových životopisů lidí šílených. Na Goethova hrdinu ani nepomyslil. Znal jej, sám četl o jeho utrpení, loni ve filosofii, na jaře v odlehlém koutku zámeckého parku dojat a vzrušen, a chodil pak kolik dní jako zmámený.

Teď tu spatřil opět takový hluboký dojem. Co kdysi sám cítil, co mu srdce pohnulo, teď se ozvalo v tom jediném slově, v tom třesoucím se hlase, jak je panna vyrazila. Že byl jí zjevením, že si na něj samého myslila, ani netušil.

Viděl jen její hluboké pohnutí a v tom stejném dojmu bylo náhlé sblížení.

Rychle dokročil až k ní, podávaje jí pravici. Jetty prudce vstala, až se jí bělavý šátek smekl s levého ramene, a přijala jeho ruku. Ale v ten okamžik jako by se náhle probudila ze svého vidění, maně ustoupila na krok, zmatená a stála v rozpacích.

„Znám tu knihu,“ řekl Václav šetrně, měkce, „a také mne tak dojala, panno.“

Venku se ozvaly hovor a smích paní Lorencové. Jetty se lekla; teprve v ten okamžik si jasně uvědomila situaci, a že je pozdě v noci.

„Upokojejí se, panno,“ chlácholil chvatně Václav, postihnuv její zaleknutí, „paní teta mne sama sem poslala, abych jich vyzval.“

„Sama?! A k nim – tam –," řekla nechutě a ukázala směrem k Praxovu bytu. „Nepůjdu. Teď!"

„Pravda, nechodějí nikam – Teď ne."

Vešla paní Lorencová a za ní mistr Prax, zvědavý, co mladí, jak jejich pan jurista pochodil.

„Když jsi, Jetty, nešla, a tadyhle pan Věk –"

Jetty se na ni podívala zpod víček.

„No, nedurdi se a pojď, rozuměj špásu. Přec –"

„Nepůjdu, tetičko."

„Nenutějí pannu," přimlouval se Václav. „Četla krásnou knihu. Nikomu by nebylo do hraní."

Paní Lorencová pohlédla na něj zpytavě, ale hned se rozhodla, takže tedy půjdou. Václav se poklonil Jettě a dal dobrou noc. Neřekla ani slova, jen pokynula hlavou. Ale postihl její pohled a ten byl pln vděčnosti a tiše zjasnělý.

Václav se vracel poslední, ale v šeré kuchyňce opodál dveří čekala paní Lorencová. Jak vycházel, stála u něho, napomínajíc tlumeně, aby dal pozor (a tu jej vzala za rameno), tady že je schůdek, tady, tak – Jak jej vedla, ucítil její kypré tělo, jak o něj zavadila; a náhle zmlkla, povzdechla – Než Václav, nerozuměje, nedbaje, vyrazil na pavlač, kterou pospíchal mistr Prax bez čepice, jen v podvlikáči a v soukenných střevících, s dlouhou dýmkou v ruce. Zima jej hnala.

Punč nebyl. Sic paní Lorencová u sousedů sama vzpomněla, že jej mohla vzít a třeba ještě přinést, ale Václav ihned poděkoval, že by se dlouho zdržel a že ho bolí hlava. Řekl to s velkou rozhodností a chystal se do svého pokojíka. Paní sousedka přisvědčila, ač zklamána, že je opravdu pozdě, a tak že by ten punč odložila na zejtřek nebo na druhý svátek. Nic nezmohlo, co mistr Prax, dychtě po horkém nápoji, zdůvodňoval, nač zejtra, co zejtra, to že je lepší hned, a když se může říci: „Pánbůh zaplať, dobrý to bylo, zejtra zas tak." To že by zejtra mohlo být zas od repetice.

Marně. Václav odcházel a paní Lorencová také se loučila, majíc nakvap kvůli Jettynce, aby nebyla sama. Sladce se usmívajíc, připomenula Václavovi, to že byla dnes krátká vizita, krátká, a že podruhé snad nebude od nich tak pospíchat –

Václav ulehl a neusnul. Bylo mu horko, jako by vypil nejednu sklenici punče. To setkání u plenty nešlo z hlavy. Čtenářku Goethova Werthera v bílém polosplývajícím šátku v matném osvětlení měl na očích. Když usnul, zdálo se mu o ní a také o paní Lorencové.

XIV
O „svátku českého jazyka“

Mistr Prax se punče přece dočkal. Na sv. Štěpána odpoledne pozvala paní Lorencová mistra s jeho Aninkou i Václava, jenž nemohl odříci. Ten toho odpoledne uviděl pannu Jetty poprvé po štědrovečerním jejich divném setkání. Nebylť na Boží hod hrubě doma, neboť od oběda u doktora Helda odešel už skoro za soumraku, a odpoledne, pokud meškal ve svém pokojíčku, nemihla se Jetty ani jednou pavlačí kolem jeho okna.

Pozarděla se, když proti ní stanul, a skoro na témže místě u zelené zástěny polepené obrázky, kdež předevčírem ji zastihl tak dojatou Wertherem. Jetty byla poněkud v rozpacích, ale pak, když usedli, nezdála se mu tak plachá jako jindy; i její pohled se změnil: byl klidnější a veselejší. Mnoho nehovořila, ale zdálo se, že tu tentokráte ráda sedí. Nápadům mistra Praxa nesmála se nahlas jako její teta, ba skoro se jim ani neusmála, a když se s Václavem rozhovořila o Wertherovi, ani si nevšimla, čím soused tetu baví.

Václav, jenž měl na sobě nejslavnější část své garderoby, modrý frak skoro à la Werther, památku to na svatbu mladého truhlářského mistra Vytlačila v Litomyšli, nepovšiml si, jak Jettiny oči kradí, tajně se po něm obracejí, kdykoliv za hovoru musil se otočit více k paní Lorencové. Zato musil pozorovat a pozoroval tak jako mistr Prax, že je paní sousedka k němu zvláště pozorná, jak jej nutí, aby pil, aby jedl. Toho však žádný z obou mužů nepostřehl, jak se stala Jetty neklidnou, když její teta, sedící, pokud nepodávala a nepřinášela hostům punč, vedle paní Praxové, pojednou pak za hovoru tak jakoby náhodou se postavila za Václava a pak i jakoby nevědouc židli si přitáhla a k němu přisedla.

Samý večer odešel Praxův celý tábor od paní Lorencové, která jej vyprovodila až na pavlač. S Jettynkou se Věk rozloučil v kuchyni, kam až hosty vyprovodila. Dala mu „dobrou noc“ tiše, pohnuta, jak se mu zdálo; on sám rozloučil se srdečně, ale klidně, a doma se jen usmál, když jej paní mistrová začala škádlit, no tak, jak se mu panna Jetty líbila.

„Líbila a hodná je.“

„A co paní teta,“ prohodil mistr Prax a zamrkal na Václava.

„To je veselá panička.“

„A dovedla by ještě být verliebt.“

Václav se dal do smíchu.

Jako před svátky, tak i po nich vídal paní Lorencovou skoro denně a skoro denně s ní promluvil, když se u nich tak stavovala. Také Jetty vídal teď častěji chodit kolem okna a dvakrát ji potkal na dvorku. Neminula ho chvatně a neměla plaše naspěch, když se s ní zastavil. Vzpomněli na Werthera, Václav začal také zas o českém učení a slíbil, že jí přinese českou knížku; také o českém divadle se jí zmínil, jak se chystá české představení.

Sám měl své zprávy z České expedice od mladého Krameria, hlavně však od českotřebovského kacafírka Hýbla; po svátcích jej dvakráte navštívil v chudém jeho bytu, kdež měl rezidenci s mladším přítelem, Havelkou, juristou, napřed už určeným nápovědou budoucího českého představení.

Hýbl měl teď plné ruce práce. Dávaly ji hlavně korektury z tiskáren, zvláště z Házovy, pak překlady, jež měl narychlo opatřit, jarmareční německé písně do češtiny a německé modlitební knížky.

„To dá kůrku suchého chleba,“ řekl Václavovi s úsměškem, „ale tadyhleto,“ ukázal na balík rukopisu na stole, „tohle nic, to nedá nic, jen radost, a proto při tom, milý Venclíčku, pohvizduju. To je rukopis velmi, převelmi důležitý, ten se musí přehlédnout, uchystat do tisku,“ hlásil s komickou důležitostí, „a čas kvapí, letí.“

„Co je to?“

Vedl jej k rukopisu jako k nějakému tajemství, zvolna a tajemně rozdělával obal, zvolna obracel vrchní list, pak druhý, titulní zakryl v dolní polovici dlaní, a ukazuje na hořejší volnou polovici, velel: „Čtou!“

Věk četl, co bylo velkou švabachovou literou tam napsáno:

Frydoljn,
aneb:
Cesta do železných hutj.
Rytířská činohra w pěti jednáních, zčeštěná
od Jana Nep. Štěpánka.

Václav četl čím dále tím rychleji, a když dočetl, zvolal radostně:

„To budeme hrát!“

Hýbl neřekl nic, jen odkryl druhou polovici titulního listu a Václav volně dočetl:

„Provozená na Královském pražském staroměstském stavovském divadle od sjednocené společnosti vlastenců k lepšímu chudých. V Praze 1812.“

Viděl, že mají povolení za jisté, když tohle tisknou již napřed, a vyrozuměl, jakou to má Hýbl práci, za kterouž nic nedostane a při kteréž si přece pohvizduje.

„Kdo to tiskne –“ ptal se Václav udiven.

„To jest, kdo zaplatí tisk, ptáte se, milý vlastenče. Já ne, Štěpánek taky ne. Nemáme, víme,“ zamnuv palec s ukazováčkem. „Ale pan Schönfeld to zadarmo vytiskne, když je to na chudé. To nám pomůže i jinde.“

„A jak ouřední povolení?“

„Dojde brzo po Novém roce. Haklík má jisté zprávy.“

„Tedy se můžeme chystat, s muzikou také.“

„Také. Ale na tu je času dost. Zatím byste mohl pomoci role rozepisovat.“

Václav byl by třeba všecko rozepsal. Psal pak doma jako divý, odpoledne, když přišel z kanceláře, i večer, nešel-li na Starou rychtu k vlastenskému stolu. Poslední dobou se tam častěji vypravoval, a toho bylo zase divadlo příčinou. Divadla měl plnou hlavu. Již to jej těšilo, když mohl o něm mluvit nebo poslouchat jednání o něm. Toho jednání, těch hovorů bylo nejvíc právě u vlastenského stolu, u něhož se někdy sotva sesedli, když přicházeli také noví hosté, mladí měšťané, nadšení pro české představení, z nichž nejnadšenější, nejžhavější byli Koupovský, Nygryn a syn pana starého z Liliové ulice, Švanda ze Semčic.

Také čtvrteční schůze na Linhartském plácku oživly, když se Klicperové a Pacák vrátili po svátcích z domova. V těchto schůzích v studentském, zakouřeném pokoji, v nichž se teď jednalo a debatovalo jen o divadle, v nichž se rozdělovaly role a různé úkoly v přípravách a ku představení, bývalo hlučno a vzrušení a napětí jako před bitvou. Bylo jako před bitvou. Neběželoť jen o toto jediné představení, nýbrž také o budoucnost, aby se dobylo stálého místa českým hrám, jako bývalo, aby se udržely alespoň zase v neděli, ve svátek odpoledne. Proto na tom představení tolik záleželo, proto takové napětí, zvláště když účinkující byli skoro samí ochotníci, kteří poprvé měli vystoupiti na jevišti Stavovského divadla.

Do těchto čtvrtečních schůzí přišel někdy „Bruder Lüderlich", právník Svoboda, jehož Klicpera pokaždé se škádlivě zeptal, jak je daleko s překladem Rozbojníků, zdali už přetrh dílo, a jenž pokaždé jim něco ze Schillera zadeklamoval, pokaždé rezonoval, že si mohli také něco jiného vybrat nežli toho Frydolína, on že kdyby měl čas, ale což, když je tak uvázaný informátorskou službou, když má při dobrém bydle nesvobodu, on, Svoboda, že to nevydrží, že je ukován, aby nikam ani na krok nešel, ani teď o masopustě, aby celé večery proseděl doma s tím mladým pitomečkem a jen repetici, repetici, všecko že je od repetice a nejvíc dlouhá chvíle, a chodit jako ten panáček spat o deváté –

Ale nechodil. Sedal u knih, u klasiků, u Schillera, studoval, časem utekl na chvíli do hospůdky v sousedství, až jednou, když schvátila jej touha po kamarádech a nočním toulání, vykradl se a pustil se dále do města, rovnou na Starou rychtu. Trefil dobře. „Vlastenský" stůl byl vzhůru, poněvadž českotřebovský Enšpígl vyváděl dílo. Všecko jako rozehráno, plno veselí už od samého večera, poněvadž Hýbl přinesl novinu, že povolení z gubernia dnes došlo, že budou hrát, jistě hrát, že to má čtvrtní Haklík černé na bílém.

Pinty se přes tu chvíli povznesly nad stůl, nad hlavy rozjařených, kteří si hlučně připíjeli, čím dál tím častěji a hlučněji. Ve chvíli takového nadšeného přípitku přistěhoval se k nim doktor Srnka ze svého osamělého koutku. Uvítali jej, jak ve své radosti byli by objali celý svět, hlaholně, vesele, zvláště Hýbl a Václav, kteří nejlépe znali, jak pichlavý, ježatý podivín hluboce cítí ponížení svého národa.

Za chvíli poté vyskočil Hýbl na židli, všechen už zardělý (vlasy měl do čela, do spánků přihlazeny), a jásavě vítal Svobodu právníka, jenž v plášti rytířsky přehozeném kráčel ode dveří k jejich stolu, jako na divadle, jakoby v klenuté rytířské síni ke stolu veselých druhů. Nový hlahol, nová bouřka. Hlas Svobodův v něm nezanikl; za chvíli už panoval a ještě za chvíli zněl sám. Uvolněný jurista začal řečnit, pak, už rozjařen, vystoupil na lavici za stolem.

Doktor Srnka, zarudlý, rozcuchaný, pojížděl si dvěma prsty za širokým svým nákrčníkem a poplivoval, zaslechnuv, že ten dlouhý, urostlý študent bude deklamovat. Ale hned nechal nákrčníku a přestal plivat; čekalť nějakou nasládlou, sentimentální deklamaci, a uslyšel ohnivou řeč markýza Posy. Svoboda ji přednášel krásným hlasem, s hlubokým citem, nadšeně, ohnivě, takže všechny strhl, i Srnku.

Než když po bouřlivém tleskání nanovo začal, polekal všechny až na Srnku a Václava. Nedeklamoval už ze Schillera, nýbrž z veršů vězně hohenasperského, Christiana Schubarta. „Die Fürstengruft" ohlásil a začal:

„Da liegen sie, die stolzen Fürstentrümmer –“[134]

Pokřikovali na něj, za šos jej tahali, kývali na něj, ať toho nechá, ať přestane, a hned se zas ohlíželi, není-li tu někdo od policie nebo nějaký tajný, jenž by Svobodu a je všechny mohl udat. Jen Václav pokřikoval, ať ho nechají, ať mlčí, a rovněž doktor Srnka, jenž se prodral před deklamátora, jako by jej chtěl chránit.

U stolu vedle vstávali, krky natahovali, většinou řemeslníci a kramáři ze sousedních Kotců, kteří nic nevěděli o Schubartovi a jeho básni, o jeho zášti k tyranům, pro kterou deset let byl vězněn. Strhl se hluk, znepokojení, pozdvižení v Staré rychtě, takže Svoboda nemohl dobře mluvit. Ale nechtěl přestat a dáti se umlčet. Až kacafírek Hýbl to zmohl, jak k němu vyskočil a do ucha mu ostře přišeptal, aby pamatoval na divadlo, že by jim mohl všecko pokazit – Svoboda se zarazil, ohlédl se po Hýblovi jakoby udeřen, po neklidném auditoriu, mávl pravicí, vjel jí do kadeřavých vlasů, ironicky se uklonil a seskočil z lavice za divokého tleskání, jako by bůhvíco byl řekl.

To již byl Srnkův. Doktor si jej s Václavem zasedl a Svoboda na ostatní rozmrzen, pohněván, popřál mu sluchu. Za chvilku si už rozuměli. Celý večer s ním seděl a ostal s ním, i když všichni odešli až na „pana souseda“, Václava, jenž na vybídnutí doktora Srnky také zůstal. Poslechl rád, hlavně kvůli Svobodovi. Na Staré rychtě seděli ještě chvíli; když vstali, pozval Srnka oba studenty, aby šli s ním do kafírny, že si přečtou noviny, aby zvěděli, co dělá svět, tady v té díře, v té díži, kteráž slově Praha, že se člověk nic nedoví, tady že se dějí světoborné věci, nemravné pletky, adulteria, stupra, hloupé juxy, partyky, pletichy, to že slavná policie dovolí, všecko takové svinstvo, ale slovo promluvit ne, ani ne noviny nahlas přečíst a slavná cenzura – Začal prskat a plivat. To již vycházel ven z Rychty krokem ne nejpevnějším.

Byla tmavá noc a vítr pohvizdoval, až se plameny v nárožních svítilnách třásly. Žádný z těch tří toho nedbal a chladu necítil. Byli

134 Zde leží, ty pyšné trosky knížecí. *Pozn. red.*

rozehřáti pitím i vzrušením. Srnka vykládal, česky, německy, jaký to život psovský, člověk aby jen skládal hloupé idyly, sladké jako mandlmilch (zlostně se při tom zachechtal) a ostatek nic, nic, leda všecko chválit, vládu, nadšeně chválit, modlit se za ni, žít v pokrytectví jako všichni, že je všecko ohavné pokrytectví, obzvláště domácí noviny.

Houf maškar šel proti nim; hlučely, chechtaly se, popěvovaly si a hned se zas rozchechtaly, až se jim rolničky na strakatém rouše hlasněji rozcinkaly. Srnka a jeho mladí průvodci postavili se ke zdi. Srnka ukazoval na maškary holí a volal:

„To jsou ti nejmoudřejší lidé, to jsou mudrcové a my jsme blázni, my chceme mít své mínění, my chceme nahlas mluvit a my –"

„Memoriam quoque ipsam cum voce perdidissemus," vpadl Svoboda pateticky citátem z Tacita, „si tam in nostra potestate esset oblivisci quam tacere."[135]

„Bravo! Bravo!" křičel Srnka a chytl se ho pod paždí. „Jdou, jdou, oni jsou také blázen – jdou a voni, vlastenče," obracel se k Václavovi, „taky – taky."

Za chvíli došli k Stavovskému divadlu. Doktor Srnka namířil rovnou za ně k Modrému hroznu na rohu Havířské ulice. Václav tam vstupuje byl v napětí a velice zvědav. Slýchalť o této kavárně již doma od otce, když o Praze vypravoval. Sám se tam dosud neodvážil z finančních ohledů, poněvadž věděl, že se tam všecko platí dráž nežli kdekoliv jinde. Očekával elegantní místnosti, nadál se nóbl společnosti; a hluk, křik, pusté lání a výbuchy bouřlivého chechtotu hned v prvním pokoji. Byl osvětlen svíčkami ve svícnech s fidibusy a pěkně zařízen. Ale všecky stolky s koflíky a sklenicemi opuštěny; všecko se sběhlo, kupilo a tlačilo u dveří vedoucích do druhé místnosti, většinou mladí, elegantní páni, bohatí synkové, ale

135 S hlasem bychom také ztratili samotnou paměť, kdyby bylo v našich silách zapomenout jako mlčet. *Pozn. red.*

také herci, ve fracích, v kabátech, ve světlých, kvítkovaných nebo pruhovaných vestách. Nejeden z nich držel dlouhou dýmku v ruce, nejeden tágo. Z té tmavé skupiny, z modrých, černých a hnědých fraků odrážely se dvě tři bělostné vojanské uniformy lesklých knoflíků, červených výložků. V tomto houfci, nad nímž se nesly oblaky tabákového dýmu, bouřilo to divoké veselí a nad ním to pusté lání, výkřiky, trhaná, křečovitě vyrážená slova, chvíli zrovna štěkání –

Srnka se svým průvodem stanul hned u dveří. Úžas jim zarazil krok. Nad tím chechtajícím se houfcem viseli dva muži u dveří, na jejich dřevěném ostění. Jako dva lotři viseli, jeden vpravo, druhý vlevo, každý na mohutné skobě; viseli za ubrusy, jež měli přes prsa pod paždě, na těch skobách, majíce ruce i nohy volny.

Ten napravo, v perníkovém fraku, kastorový klobouk na žlutých vlasech do týla, „baron Stroh"; proti němu hlavatý, štětinatých vlasů, štětinatého obočí, široké, dlouhé opičí huby, se strniskem po tvářích a bradě, To-to-Tomášek. Házel dlouhýma rukama, potrhoval, škubal sebou, obraceje hlavu po baronu Strohovi, jenž také se po něm otáčel, zsinalý, s vyvalenýma očima, mrskaje hubenýma nožkama, až šosy perníkového fraku mu poletovaly. A lál a hrozil jako jeho protějšek a protivník v strašlivém rozčilení, jež trhalo jeho slova, svíralo mu hrdlo, vztekem všechen bez sebe, začal prskat a plít po zbrunátnělém, ježatém Tomáškovi.

Panstvo pod nimi se v ten okamžik smíchy prohýbalo; dupali, mnohý se rozchechtal kokrhavým už smíchem, slze si utíral, ten onen chytal se za bok, že už nemůže, nemůže –

A najednou jako když hrom uhodí. Ti při kraji naráz ztichli a všecko se obracelo od pověšených zpět ku prvním dveřím, odkudž uhodilo. Doktor Srnka, hůl nad hlavou, tam křičel, německy, co dělají, ať se stydí, to že jsou vzdělaní, tohle že jest jejich kratochvíle, a hnal se jakoby útokem přímo k pověšeným. Václav a Svoboda drali se za ním tím houfcem, jejž rozráželi překvapením i svými lokty.

Nežli se kdo nadál, nežli kdo mohl zabránit, popadl doktor Srnka židli, křiče na své společníky, aby také tak udělali, vyskočil na ni kupodivu mrštně a rozvazoval hbitě uzle ubrusu na skobě, aby vysvobodil barona Stroha. Svoboda s Václavem vyprošťovali s chvatem ještě větším zmlklého, žasnoucího Tomáška. Mladí i starší hosté, prve tak rozchechtaní, kteří se na chvilku zarazili, začali na ně křičet a již na ně sahali, aby nenadálé osvoboditele strhli z židlí. Srnka, spustiv právě barona, otočil se prudce, a jak stál na židli, klobouk v týle, vlasy v čele, bradu v širokém nákrčníku, rozkřikl se, blýskaje očima:

„Slavná policie zamhouřila obě oči, nic nevidí, nechá vás, ale já ve jménu humanity vám nedovolím, a kdyby mne, kdyby mne i slavná policie zavřela – Ať zavře! Tak pojďte! No tak pojďte!“ zval popuzen, pošklebně.

Mnohý odstoupil, všichni se zarazili, neboť znali doktora, a nejeden, ti s tágem všichni, vytratili se do druhé místnosti. Slovo policie, kterým se doktor nechtěl chránit a které kousavě pronášel, také silně účinkovalo. Zatím baron Stroh, jak dokročil na podlahu, plaše se ohlédl a v tom šumu a zmatení utekl. Tomášek zbaven pouta, dopadnuv na podlahu, prudce oddechoval, vyvalené oči otáčeje po skobě, po své, po baronově i po hostech; z velikých úst, jejichž rty se třásly, vyrážel mu divný chrochot jako poslední hlas bouře. Doktor vtiskl mu do dlaně nějaký peníz, a přikázav mu, aby šel rovnou domů, vkročil, jako by se bylo nic nestalo, do druhé místnosti, kdež stál na mramorové desce do podlahy zapuštěné velký kulečník zeleně potažený, se sáčky ve všech rozích. Hráči vyplašení ze surového divadla vraceli se a dívali se i pokřikovali za doktorem Srnkou a jeho studenty.

Pro Václava bylo tu leccos nového; než po tom vzrušujícím vstupu do místností Modrého hroznu byl všechen ještě rozčilen a také čekal výpad či outok za to, co tu vyvedli; proto se neohlížel, drže se s kolegou doktora Srnky. Šli za ním jako jeho paladinové; doktor

se neohlédl ani vpravo, ani vlevo. Jako podrážděný býk, zamračen, s pochýlenou hlavou bral se dál a zastavil se až v poslední místnosti, v pokoji zeleně malovaném, s dvěma velkými zrcadly.

Bylo tu skoro prázdno. Jen v koutě vpravo u kulatého stolu sedělo několik mladých mužů; jen dva byli mezi nimi starší: jeden světlovlasý, bělavých řas, druhý zarděle snědý, hustého obočí, vážný, přísných rysů, patrně velmi energický a mlčelivý. Nemluvil skoro nic, kdežto ostatní rokovali velmi živě, ač ne hrubě nahlas, a ztlumili své hlasy ještě víc, když vstoupil doktor Srnka se svými společníky. Ten zasmušilý, nemluvný se na příchozí podíval pronikavým pohledem.

Václavovi, jenž až sem čekal, že se z předních místností za nimi útočně přihrnou, počalo se tu uvolňovati. Přišel „kafésídr" s konvicí, nalil černé kávy, jak Srnka poručil, odešel a zase ticho. Z druhé místnosti pronikal ohlas srážek koulí na kulečníku, někdy výkřik, smích. Doktor se ani neohlédl a pořád míchal lžičkou kávu, až pojednou zabručel po česku:

„Ti v koutě tam, to jsou Prajzi."

Václav i Svoboda se maně ohlédli a po očku pak pořád pozorovali členy pruské emigrantské kolonie v Praze, kteří dobrovolně odešli z vlasti, nechtíce žití pod francouzskou nadvládou, nebo kteří byli jí stíháni pro své zjevné nepřátelství a musili uprchnout.

„To je samý Tugendbund," ohlašoval za chvilku zase tlumeně doktor. „Ti by Napoleona rozsekali na nudle, zaživa smažili – No, všechna čest jim, něco chtějí – svobodu – Freiheit – no – no – ale Prajzi, Prajzi, vědí – a ten mluvka, ten blond, pihovatý s bílýma řasama," pokračoval rychleji doktor, mrknuv po emigrantech, „ten, co furt mluví – janc jut, slyšejí, po berlínsku, bývalý profesor, nechci jmenovat, ale přeložejí si ‚mlynář' na německo, tak se jmenuje, to je hlavní štika, ale kápo je ten nemluva, a tenhle ‚mlynář', chch – ten to shání, je tu v Praze, a zas pryč, ten chce z Prahy udělat centrum všech Němců, chch – Tady se něco chystá, věřejí mně, něco se chystá. Ten, co mlčí, ten –"

„Vstává, odchází," hlásili Václav a Svoboda.

Bylo slyšet, jak všichni tam u stolu v koutě vstávají, ne aby odešli, ale z úcty k tomu staršímu, ač ne starému pánu. Podal jim všem ruku, velmi vážně, ale ne upjatě a velkopansky, a odešel sám. O doktora Srnku a jeho společníky jen pohledem zavadil, když šel kolem nich, jediným, ale velmi ostrým a zkoumavým.

„Kdo je to," šeptal dychtivě Václav.

„Za toho by dala francouzská vláda v Berlíně hromadu tisíc franků, kdyby ho dostala, a sám francouzský císař by si oddechl, kdyby četl v raportě, že ho mají."

„Tak kdo je to?" ptal se Svoboda a naléhavěji.

„Kdysi mocný pán; bez jeho vědomosti se v Berlíně nic nestalo. Byl tam nejvyšší policie, i pod francouzskou vládou. Měl Francouze poslouchat, ale škodil jim, kde mohl, a zle, až to na něj puklo i to, že je vlastně hlavou tajného spiknutí – No, utekl jim včas, a teď pracuje tady dál – Naši ho hlídají, to se ví, chch, policie hlídá nejvyššího policajta a bude ho teprve hlídat, když jsme teď s Napoleonem alianc – Ale myslím, že jim tenhleten vypálí rybník. Slyšel jsem, že má své lidi v Němcích, i v Rusku, i tam – Tenhle pihovatý, ten šiml, ten by věděl víc, ten ‚mlynář', jak jsem řekl, ten je pravá jeho ruka. Ale pojďte, mládenci, dopijte, půjdeme, aby ti tam vpředu, ti hausknechti ve fracích, ta jeunesse dorée[136] si nemyslili, že se bojíme, že čekáme, až odejdou. Oni mne sic znají, ale aby viděli, aby se nemejlili – sprosťáci. Takovou kratochvíli, a tak überhaupt – Pak nemají námi orat a šlapat nám do týla. Taky nás tisknou a ještě víc, ani Francouzové Němců tak nekopají, a my – my –" uplivl se. „No, pojďte, ať uvidí ten náš Tagenbund[137], haha."

Doktor Srnka vykračoval si místnostmi kavárny naschvál zvolna, s hlavou vztyčenou. Oba právníci brali se vedle něho. Ti z hostí,

136 Zlatá mládež. *Pozn. red.*

137 Slovní hříčka: Tugendbund, revoluční spolek zemský – Tagenbund, spolek hráčů kulečníku (s tágy).

kteří ještě v kavárně zůstali v předních pokojích, černili na ně, tu tam švihli i poznámkou, nikdo však se neodvážil přímo je oslovit, neřkuli zadržet.

Když docházeli ke dveřím, uplivl se doktor Srnka a řekl s opovržením:

„Tak vidíte."

Ale venku poroučel dobromyslně Svobodovi, aby šel, že je pozdě, a bude-li moci, aby přišel zas brzo.

„A nebudu-li moct, uteču. Dobrou noc, pane doktor, servus, Věku."

Od Modrého hroznu až do nedaleké Sirkové ulice doktor nepromluvil; Václav také mlčel, až teprve u samého domu, když chtěl otevřít dvéře, zeptal se pojednou, jak se jmenuje ten z Prajzů, co odešel, ten vrchní berlínské policie.

„Justus Gruner. A co si myslili," zeptal se doktor znenadání, „když se na ty Prajzy tam dívali?"

„No," váhal Václav, „skoro jsem jim záviděl."

„Tak, to je řeč!" V těch slovech ostře vyražených zněl souhlas. „Mají pravdu. Aby člověk záviděl. Ach my! Co my! No, dobrou noc –"

„Ach my – co my!" opakoval si v duchu Václav, ještě když ulehl. „Ti tam spiknutí, vojnu, boj proti pánu celé Evropy za svobodu své vlasti, a my –" V odpověď se mu ozvalo: „Divadlo!"

V ten okamžik se mu to zdálo tak nepatrné, tak malé – Ale když uvažoval, řekl si, že to vlastně také boj, boj o právo proti utlačování mateřského jazyka. Což jiného teď možná.

Českým divadlem počal se pak i Praxův kvartýr ozývati. Václav, jak měl myšlení plné českou hrou, začal o tom, co bude, co se chystá. Mluvil s velikým troštováním se, s ohněm, a proto jej zamrazily a dotkly se střízlivé otázky a chladné poznámky mistra Praxe, nadšeného Vídní; dostal se s ním i do ostré půtky, když mistr začal honosivě o Vídni, o půrku, jaký tam tyátr, to že tady v Praze, oh – a co teprve český tyátr, když to nejsou ani aktéři a nic nemají, když si člověk vzpomene, co v půrku, jaké divy, hned zahrada a hned

hřbitov a lidé se propadají a hned jsou zas v luftě, bože, a ty kardiny a toho zlata, toho mundúru, to že Vídeň – oh –

Zato paní Lorencová poslouchala s účastenstvím, když se namanula k jednomu takovému hovoru; vyptávala se na představení, jež chystali, a hned se rozhodla, že také půjde a Jetty snad také, dodala váhavě, že si snad dá říci, že by bylo dobře, že snad přijde na jiné myšlení, že je teď ještě divnější, taková pro sebe, samotářka, často zamyšlená, a že, jak se jí zdá, teď už ani tolik nečte, a čte-li, že jí nad knihou často mysl bůhvíkam utíká –

Václav byl tím připomenut, že slíbil panně Jetty českou knihu. Ale nevzpomněl na to, když se s Jetty potkal druhého dne před domem. Vracela se domů a on šel do koleje. Divadlo však mu připadlo ihned, že včera paní teta řekla, že půjde na české představení, půjde-li panna také.

Pohlédla na něj, nerozuměla; ale když uslyšela, co teta řekla, že ji také vezme, zasmušila se jí tvář až bolestně. Ale jen na okamžik, a na okamžik zahleděla se do ulice, do prázdna záhadným pohledem. Hnětlo ji, že jí teta nic neřekla. Václavovi se tak zdálo. Začal chlácholivě, že paní teta pozapomněla.

„Ne, ne," vpadla mu do řeči, hned však obracela: „Prosím jich, už se jí o tom nezmiňují. Prosím o to. Neřeknou o tom?"

„Když si nepřejou, neřeknu. Ale do divadla by měli jít."

„Ó chtěla bych, chtěla!" Tvář se na okamžik projasnila, ale hned zase žádala zachmuřeně, aby se tetě o divadle už nezmiňoval, to jest o ní, o tom, aby ji také vzala na to představení.

S tím se rozešli. Václav se divil, hádal, co v tom je, ale záhy na to zapomněl, když přišel mezi kamarády, když musil zase do kanceláře, když pak začaly zkoušky, „próby", jak říkali; sám neměl žádné role, ale za kulisy vstoupil se starším Klicperou, medikem, a s mladším, Václavem, jenž hořel po zákulisí jako po tajemné, neznámé končině tak jako Václav. Ale hořel také touhou dostat úlohu, hrát, vystoupit na „herčiště"; měl k tomu chuť, postavu

urostlou i věk; ale kázeň gymnasijní byla poutem, jehož se na ten čas nemohl zprostit.

Hlavní úlohy měli tajemník ředitele Liebicha Štěpánek, mladí měšťané Nygryn, Koupovský, Švanda ze Semčic, inspicient garderoby Stavovského divadla Sýkora, jenž hrával předtím v českých hrách na malostranském divadle, a Ignác Brinke, herec komik, jenž i zpíval a jemuž ve Frydolínu Štěpánek přidělil úlohu koktavého, přihlouplého přidavače v železných hutích Štofka, řečeného Hňup.

V zášeří jeviště matně osvětleného seznámil se Václav také s Helenou hraběnkou ze Savernu a s Luitgardou, příbuznou Rudolfa hraběte ze Savernu, kteréž hrály mladá paní Karlová a panna Lenka Lencová.

O pražském divadle slýchal za chlapectví, když otec o něm vypravoval, zvláště když vzpomínal, jak sám vystoupil v Mozartově zpěvohře. Vypravoval o tom, ač nepověděl všechno, zvláště ne vše o rodině Butteauových, i o tom, jak jej sváděla panna Loty Butteauová. Co vylíčil, jak je o próbách za kulisami, to překonáno skutečností, když Václav vstoupil do šeré, vysoké prostory velkého divadla, zamlklé v hlubokém tichu. Uviděl tolik nového, netušeného v pološeru, v polosvitu, v malovaném světě, plném divného kouzla –

Slyšel kamarády a známé vlastence deklamovat, až se rozléhalo temnými, prázdnými prostorami, nad zastřenými sedadly dole a dál, výše k černým teď lóžím, nahoru ke galériím až pod strop, jehož malby tma zastřela. Na „herčišti“ mezi ochotníky čilý ruch, žerty a smích, jarost mladých sil, svým úkolem nadšených. Každý z těch „českých hereckých milovníků“ na zkoušku jen chvátal. Vítali se tu jako členové jedné rodiny; ve všem radostná ochota, ve všem, nade vším teplo nadšení.

Václavu se odtud nechtělo; celá půldne byl by tu stál, poslouchal, sháněl, pomáhal. Kolej zanedbal a jednou i kancelář; tu ne pro zkoušku, ale že musil s mladým Švandou do Jezuitské ulice, do domu U Bílé věže pod číslem 179, k panu Barthovi, „fabrikantu okras

z peří“ a toho domu majetníku, poprosit jej, aby zapůjčil k českému představení rytířům a hraběnce i Luitgardě peří na helmy, birety a klobouky, peří a všecku potřebnou okrasu.

Den za dnem ledna měsíce ubíhal rychle; představení jižjiž nastávalo. Jettě míjel ten čas v neklidu, v snění i v tichém soužení. Četla nanovo Werthera, ale ne již v takovém zapomenutí všeho okolí jako poprvé. Ustávala, zamyšlovala se nad knihou, jež se jí stala zvláště drahou od vánoční noci, kdy se jí Werther její představy tak znenadání zjevil a před ní stanul.

Od oné chvíle – vždycky jej ráda vídala, třebaže jej plaše míjela, ale od oné chvíle – Pro něj teď ustávala v čtení, zjevoval se jí, když se nad knihou zadumala, na něj myslila, i když nečtla, při práci i v šeru alkovny, když nemohla usnouti. Ale s novou touhou, s jejími sny a s jejím oblažením přicházely chvíle mučivé nejistoty a hned také žárlivosti.

Ta poprvé zaťala, když mladý Věk k nim přišel odpoledne na sv. Štěpána, když teta si Václava tolik hleděla, tak sladce s ním jednala, pořád se mu líbezně blížila, až k němu přisedla, ne náhodou, nýbrž schválně, z úmyslu, jak Jetty hned v ten okamžik bodlo. Vtom se jí leccos zjasnilo, čeho si dříve povšimla, ale čeho si nemohla vysvětlit, že teta k Praxovým pojednou často dochází, denně, jak jindy nebývalo, a že tam chodí návštěvou zpravidla odpoledne, navečer, když Věk byl doma nebo kdy musil přijíti.

A pak to divadlo – Jetty čekala co chvíli, zmíní-li se teta, pozve-li ji. Nemohla se dočkat, byla by tak ráda šla, než teta jako by o ničem nevěděla. Či snad chtěla jen sama? Mučivé domněnky z toho klíčily. Jetty teď do Praxova bytu nevkročila, ohlížela se však po něm, po Václavově okně, kdykoliv šla z domu, nebo když se vracela. Volně se ohlédla, nebyl-li Václav doma; kradí však a tajně odpoledne, když meškal ve svém pokojíku.

Nejednou vyšla i večer ven, za těch mrazivých lednových večerů, kdy nad pavlačí, nad temným dvorkem mihotaly se hvězdy

z hlubokého modra, před práh vyšla, nebo jen dvéře pootevřela, aby se podívala na osvětlené okno mladého Věka, kdyby snad zahlédla jeho stín; jindy však, kdy teta meškala za takové chvíle u Praxů, hnala žárlivost její neteř přesvědčit se, svítí-li Věk, je-li ve svém pokoji nebo je-li tma v jeho okně, sedí-li ve velkém pokoji s Praxovými a s tetou – Stála, oči upřeny do toho okna, chvějíc se chladem i rozčilením, jak ji žárlivost drásala do duše a dráždivě jí malovala, že teta sedí u Věka, blízko u něho, jak hovoří, jak se smějí, jak si povídají o divadle, že teta tam půjde sama a z divadla s ním, že ji Věk doprovodí, to že ona již nastrojí. A on – co on – vzpomene-li na ni, a jak – Pokročila, aby snad zaslechla, smějí-li se. Srdce bušilo, v uších jí hučelo, a vtom jako by tetin smích se ozval, ten její veselý, hlasitý smích. Naráz se otočila a prchala domů, dozadu pokoje, do koutka, do šera, kdež schoulená se mučila dál a dala se do pláče –

Václav pro divadlo na leccos zapomněl, ledacos odložil i nedbal, co se kolem děje. I starý Kubecius, jenž jindy si kromě akt ničeho nevšímal, začal v kanceláři vykládat ospalému Voglovi, co noviny píšou, že ve Španihelích je pořád vojna, že Francouzové tam zase dostali hrozně na frak a Napoleon že se přece ještě chystá zase na novou vojnu, že dal vypsat velkou rekrutýrku, přes sto padesát tisíc, hundert fufzig Tausend že se musí odvést, v Ruslandu že také shánějí vojsko, to že bude vojna, bože, a hned prý na jaře, a kdyby jen Francouz a Rus, ale to půjdou i jiní potentáti a snad i jejich –

Vojna nevojna, té chvíle Václav o to hrubě nedbal, jakož pak navečer nevyslechl s pozorností jako jindy výklady doktora Srnky, kterého potkal v Sirkové ulici a který jej sám zastavil a začal, ironicky jako vždycky, slyšel-li pan jurista, co se stalo, co se ohromného stalo, že toho jsou plné noviny, že si Napoleon na Štědrý den vyjel na lov do trianonských lesů a že se císařovna za ním odebrala, a ještě to, že královna holandská Hortensie dala darem Napoleonovu synáčku, Jeho Mil. římskému králi, zlacený kočárek a do něho zapřažené dva beránky, ty že naučil pan Franconi tahat, slyšel-li, četl-li o tom, dva

beránky, ty že snad klekají na kolena, když J. Mil. nesou v peřinkách do kočárku –

Václav tentokrát netrpělivě poslouchal doktora; mrzelo jej, že na takové věci myslí, ale o české divadlo že ani slovem nezavadí. On sám nejraději by hovořil jen o něm. Také o něm psal domů, pantátovi, věda, ten že se zaraduje, že se bude divit a jistěže poví dál, dobřanskému faráři a Patrčkovi, staví-li se v Dobrušce, ti že se rozhovoří, a jak budou čekat na noviny, přinesou-li nějakou zprávu.

Otci psal, jak chodí do divadla, že próby jdou dobře, že se to bohdá vydaří, doktor Held že to také chválí a že má kromě toho radost také proto, poněvadž špitál milosrdných bratří dostane největší díl z toho, co se vybéře. Také o tom, že doktor Held vypravoval, jak potěšil tou novinou o českém provození profesora Majobra, kterého léčí, tomu že je teď trochu líp, ale že přece nevychází; ale když slyšel o té české hře, to že oživl, starý herec se v něm ozval, a že se tolik troštoval, že si na tu hru vyjde, že půjde do divadla. Doktor Held mu prý přisvědčil, aby ho nezarmoutil, ač ví, že nebude možná. A tak jako ten starý herec vlastenský, který ještě v Boudě hrával, že se těší mnozí a mnozí, psal Václav; tuhle že přinesl Hýbl z Hradčan od Rulíka, který také těžce stůně, zrovna požehnání všem; Rulík že zrovna okřál, když mu Hýbl vypravoval o českém divadle, a že se Rulík modlí, aby pánbůh tomu požehnal a on, Rulík, aby se toho provození dočkal.

V tom dlouhém psaní vypisoval Václav o próbách, oni že už také měli, tj. orchestr, tuhle sobotu že bude poslední, že hrají většinou samí študenti a jiní vlastenští hudebníci z ochoty, ale že se také několik divadelních hudců k hraní nabídlo a že jim to jde opravdu krásně. A tak že se dostal, on, Václav, do divadla jako kdysi pantáta, jenže pantáta zpíval na herčišti a on že bude hrát pod herčištěm, v orchestru, že tu často na pantátu vzpomene a na všechny, kdyby tak tu mohli být o tom českém provození, Liduška že by se divila, že by všichni jistě měli radost a opravdu že je se nač těšit, to že bude svátek českého jazyka.

Psal radostně a dodával jaksi vítězně ještě zprávu, že se tu vlastenská hereční společnost chystá také již na druhou hru, z české historie, Čech a Lech, tu že zase pan Štěpánek upravil, dle Štegmayra.

List byl dlouhý a ještě měl doušku. Pod svým podpisem připsal Václav, ví-li pantáta, že začaly od Nového roku ve Vídni vycházet české noviny, že se jmenují Vídeňské noviny, že je tam vydává profesor českého jazyka Hromádko, on, Václav, že jich ještě neviděl, ale pantáta že asi jistě, beztoho že má pan farář Ziegler na ně prenumerací. Takže se ten rok pro vlastence pěkně počíná.

Toto psaní napsal Václav v pátek; v sobotu byla v divadle poslední zkouška na jevišti i v orchestru. Hýbl přinesl už vytištěnou ceduli. Kdekdo z herců i z hudebníků se kolem něho shlukl a každý se tlačil, aby ji uviděl a si ji přečetl. Václav si ji dvakrát přeříkal, radostně, jakoby krásnou báseň. Dobře ji viděl, důkladně pročetl, a přece nazejtří ráno, v neděli dne 26. ledna, pospíchal znovu se na ni podívat. Vyšel kvapně ven přesvědčit se, je-li už oznámení na rozích přilepeno a jak to vypadá.

Mrzlo, slunce svítilo, až se sníh na střechách i na ulicích jiskřil. Muži v pláštích, v kožiších, v límcových redingotech, ženské v čepcích, v čapkách kožešinou lemovaných, s pytlíkovým vrškem, v kožíškách, v salupech, v šátkách pospíchali ulicemi, jak je mráz pudil. Václav však stál na rohu Koňského trhu u Špinků jako přimrzlý, přehlížeje ceduli na zdi přilepenou, věc převzácnou, protože to byla česká cedule. Ohlašovala, že toho dne odpoledne bude „provozena na Královském pražském staroměstském stavovském divadle od sjednocené společnosti vlastenců k lepšímu chudých rytířská činohra v pěti jednáních Frydolín anebo Cesta do železných hutí".

Václav to četl jakoby novinku, s radostí, s povznesením; v té radosti byl by se chutě dal do řeči s těmi, kteří vedle něho se zastavili, a hned a ochotně vykládal, když se mezi sebou ptali na to české představení. Zamrzel se však, když jej vytrhl jakýsi kolega, jurista; byl Čech, ale mluvil po německu a české cedule se skoro ani

nevšiml. Zato Václava pobízel, aby šel s ním k Sv. Klimentu, že dnes tam budou filosofové zase zpívat o mši tu novou píseň, Tomáškovu, ví-li, na Meinertova slova, to že je krása, když to takhle šest sedm set filosofů zpívá, a půjde-li na Bolzanovu exhortu, Bolzano že má tuze krásné exhorty, to že není nic obyčejného.

Václav slyšel o mladém profesoru náboženství a morálky na filosofii hned, když přibyl na podzim do Prahy, a samou nadšenou chválu slyšel. Také jednou si zašel jeho exhortu poslechnout. Vrátil se z ní povznesen, podruhé však už nemohl jíti, poněvadž se mu nikdy nehodilo s časem. A dnes neměl na to žádné mysli. Vymluvil se kolegovi a zaskočil do Hýblova bytu k Havelkovi, pak se ještě vrátil domů pro partesy.

Dlouho se nezdržel. Sotva si noty zabalil a schoval je pod plášť, byl už opět na odchodu. Ale hned přece neodešel. Do cesty, tj. do kuchyně, vstoupila paní Lorencová. Omlouvala se, že přichází v takovou dobu; měla nějaké kuchařské pochybnosti, jak chvatně vyložila, a chtěla paní sousedku poprosit – ale místo o kuchařství začala s Václavem o divadle, sama, dotazujíc se, jak bude dlouho trvat, že by ráda šla, že půjde.

„Panna Jetty také?“ zeptal se Václav maně.

Dívala se na něj okamžik, okamžik mlčela a hned odpověděla:

„Ani nevím, je taková divná, snad si dá říct. A jak po divadle –“ Ta otázka jí tak lehce připlynula.

„To bude dost veselo, dopadne-li to dobře. Máme smluveno, herci a my z orchestru, že se sejdeme na oslavu na Staré rychtě.“

„Hned po divadle? Tak se ani doma nestavějí?“

„Ó to ne, to by bylo zbytečné.“

„No, když mají takovou společnost –“ Pojednou vzpomněla, proč přišla, dlouho se však tím nezdržela, když se Václav rozloučil a odešel, přijav od kvartýrské (mistr Prax meškal tou dobou jako obyčejně u Charouzů na Koňském trhu) i od paní Lorencové přání, aby to dobře dopadlo. Napadlo ho, že se sousedka ptala, co po di-

vadle, ale hrubě toho nedbal. Déle myslil na to, co řekla o Jettě, že si snad dá říci a půjde. Tedy už jí řekla? A že by Jetty nechtěla jít?

Paní Lorencová se do té chvíle neteři ani slovem nezmínila o divadle. Sama tam chtěla kvůli Václavovi a pro to, co si chtivě malovala, že by s ním snad šla po divadle domů, že by ji doprovodil, to že by bylo možná, že by navečer spolu šli, že by mohla Jetty odpoledne poslat k své sestře na Hradčanech s nějakým vzkazem, že by tak bylo volno – a když by se mladý soused stavil, jak by to bylo pěkné – Nějaká záminka by se už našla, aby se stavil, aby si dal říci, když je takový plachý.

Rázem bylo po plánu a snech, když uslyšela, že po divadle nepůjde domů. A na Jetty se ptal, půjde-li. Kdyby s ní mluvil a dověděl se, že s ní o divadle nejednala, že ji nepozvala, ba že jí ani neřekla, že jen ona sama se chystala – Ale už ne, je po všem; Jetty však přece pošle odpoledne k tetě, když jí, Jettě, ráno o té cestě už říkala – Nedbala, že Jetty na to ani nehlesla. Jen toho si povšimla, že se Jetty nějak chvatně a neklidně strojila do kostela.

Šla tam nechutě; nejraději byla by dnes zůstala doma kvůli tetě. Nevěřila jí, žárlila na ni, lekala se, že zatímco bude v kostele, že se něco stane. Co, nevěděla, ale tušení něčeho zlého ji tížilo, úzkostný, neklidný stav.

V kostele se jí neuvolnilo; začala říkati z knížek, záhy však přestala. Konce bohoslužeb se nedočkala; nemohla, nevydržela. Bylo jí nevolno v zástupu a neklid měnil se v úzkost. Pospíchala z kostela, jako by ji doma něco čekalo, jako by se tam něco stalo. Bylo tam prázdno a ticho. A to bodalo. Teta odešla, nebyla doma.

Jetty jak byla, ustrojená, v čapce, v ženském redingotu, rukávník v ruce, vrátila se chvatně z pokoje do kuchyně. Zůstala tam u dveří, jež pootevřela na skulinu, co by viděla na pavlač ku dveřím Praxova bytu. Dlouho nečíhala. Za chvilečku zahlédla Václava, jak vyšel a chvátal, ani se neohlédnuv, pavlačí a ze schodů do dvorku. Zmizel okamžikem.

Jettě se rozbušilo srdce, že jej zahlédla, i pomyšlením a již jistotou, že teta zase byla za ním, teď že asi se již dlouho u Praxů neomeškává. A dříve, nežli se nadála, spatřila tetu od sousedů vycházeti. Jetty přivřela, odskočila do druhého pokoje, otevřela prudce skříň, strhla čapku, rozepínala chvatně třesoucí se rukou zimní kabát, všecka pobouřená žárlivostí i hněvem na tetu, jaká je –

Paní Lorencová nevrátila se s tak jasnou tváří, se smavýma očima, jak šla k sousedce. Stín zklamání bylo na ní znát a v hlase rozmrzelost.

„Už jsi přišla z kostela? Už je po všem?“

„Je,“ odpověděla Jetty zasmušile, zkrátka.

„Tak odpoledne,“ začala paní Lorencová za chvíli, „mohla bys jít na Hradčana.“

Jetty se po ní obrátila, a nemohouc se již opanovati, chvějíc se, prudce vyhrkla: „Půjdu do divadla, tetičko!“

Paní Lorencová sebou škubla, hned se však opanovala. „No, pomýšlela jsem, chtěla, ale –“

„A mně nic neřekli! Já neměla jít! Chtěli jít sama, sama –“ Tajně hlodající žárlivost i hněv vybuchly. „Proto mám jít k tetičce na Hradčana.“

„Co to mluvíš?“

„Je to pravda. Mne nechtěli vzít, mně nic neřekli, mne chtěli –“

Prudký pláč ji schvátil a přerval řeč. Paní Lorencová, vrátivši se zklamána a teď dotčena pravdou, snadno se popudila. Rozkřikla se na neteř, aby mlčela, co mluví, co si myslí, husa – Jetty, sklesnuvši v pláči na židli, vyskočila, všecka zsinalá, vzlykajíc. Chtěla mluvit, leč pláč byl křečí, jež hrdlo, prsa svírala tak, že vyrážela místo slov jen urvané slabiky a krátké výkřiky i skřeky hrozného záchvatu. Třepala rukama nad hlavou, pak náhle vyrazila z pokoje. Paní Lorencová skočila za ní a stěží ji v kuchyni zachytila a zadržela.

Mistr Prax vrátil se od Charouzů všechen prokřehlý. Chutě zasedl ke stolu čistě prostřenému a těšil se na talíř horké polévky, chvále si,

že ten luft dnes tak tráví, to že vždycky, když je takový mráz, takový jasný mráz. Prve však, nežli dojedl, musil položit lžíci.

Přiběhlať paní Lorencová, všecka poplašená, žádajíc paní mistrovou, aby se šla k nim podívat, co se děje, že Jettynce je zle, že to jakživa neviděla, že si neví rady; pro maličkost, pro hloupost že se tak rozplakala, a takové řeči, bože, ona, sousedka, že si nic nepomyslila, jakpak by, mein Gott, ale Jetty že hned mluví takové divné řeči, a jak se rozplakala, až křeče ji z toho chytly, až sebou uhodila přes postel, že jí nemůže upokojit, že má strach –

Paní mistrová už za té řeči odvazovala kuchyňskou zástěru, a jak mohla, měla se rychle k odchodu, popadajíc dech tíže a usilovněji, chvatem a úžasem. Než i v tom pamatovala na Johana, aby nečekal, když má hlad, aby si maso vzal, že je v troubě v hrnci a omáčka na plotně a knedlíky na míse v troubě.

Vrátila se za drahnou chvíli a vypravovala udýchaná, co s Jettynkou měly, že to jakživa neviděla, takový pláč a křeče z toho; no teď že, chválabohu, je trochu líp, že ji třely octem, obklady že jí dávaly, studené obklady, ale ruce že má jako led a že je jako pitomá, a slabá, celá vysílená, že tam sedí jako zmořené kuřátko –

Pozdě odpoledne šla tam opět. Mistr Prax, jenž se tam chtěl také podívat, kterého však tam nepustila, dychtivě čekal na zprávu. Uslyšel pak, že je už hodně líp, že Jetty je pokojná, ale že sedí tak smutná, zamyšlená u okna, ale paní Lorencová že jí, mistrové, pověděla, když ji šla vyprovodit, že to už půjde, ale že tomu nerozumí, že už ji Jetty také, prve, co mistrová byla doma, odprosila, aby se teta nezlobila.

„Tak to mají tyátr," vzpomněl mistr Prax ironicky, ač ne bez soucitu, „obzvlášť sousedka. Chtěla jít, těšila se, vím to." Zamrkal a významně se usmál. „To už o panu Věkovi se nedovíme," dodal, „jak hrál a co a jak ten český tyátr."

Ten měl začíti o čtvrté hodině odpolední. Václav však dobré půl hodiny předtím vstoupil do budovy Stavovského divadla na

Ovocném trhu. Nejprve uložil partesy a housle v orchestru, ale nezůstal tam. Zaskočil si ještě za kulisy, za spuštěnou oponu. Podivil se, jak prohlédlo jeviště v plném světle olejových lamp na rampě i v kulisách, jak všecko jinak vypadalo v tom osvětlení nežli v temnosvitu, jak to vídal o zkouškách. Vše připraveno, předsíň rytířská s květinami na oknech, jak je předepsáno, lampa už na stole, u kterého bude v první scéně sedět spící Frydolín.

Štěpánek, jenž měl úlohu zlého, intrikánského Roberta, hradního na Savernu, již v kostýmu, v klobouce s černým a bílým pérem pštrosím (ze skladu pana Bartha z Jezuitské ulice), dosud nenalíčený mihl se jevištěm a hned v kulisách vpravo a již opět nalevo, jak přecházel, poroučel, přehlížel, dotazoval se, je-li to ono, je-li vše v pořádku.

Václav protáhl se dále do pozadí, kdež stranou u kulisy, tj. u malovaného okna plného tabulek, spatřil Koupovského, nyní hraběte ze Savernu, nalíčeného, v plné nádheře divadelně rytířského kostýmu, v klobouku plném pštrosích černých per (také ze skladu pana Bartha) s Luitgardou, pannou Lencovou, jindy přibledlou, nyní zrovna kvetoucí, s podmalovanýma očima, v bělavých šatech s rytířskými rukávy, s bělostným límcem krajkovým od ňader za hlavu vysoko do týla.

Stála se svým šlechtickým příbuzným a s dvěma pacholky, podavači v železných hutích, s bývalým loupežníkem Honzou v zrzavé paruce a s hloupým Štofkem. Oba ničemové kusu, oba na jevišti jako doma (herci Brinke a Sýkora) domlouvali panně Lencové, cože se bojí, ať na obecenstvo nemyslí, nýbrž jen na roli, a bývalý loupežník Honza, jenž měl Frydolína hodit do pece v huti, dodal, ať udělá v kulisách křížek, nežli vystoupí, on že se také tak pokaždé požehná.

Václav už nezahlédl ostatních z kusu, poněvadž se bál, aby nezmeškal do orchestru. Usedl tam, noty rovnal, ohlížel a rozhlížel se prostorou, kterou jindy jenom v šeru vídal, nyní hojně osvětlenou, nejvíce po dveřích, po vchodech, proudí-li jimi návštěvníci.

Neklidně, rozčileně to pozoroval. Nahoře se divadlo záhy plnilo. Řemeslníci přicházeli, jejich ženy v čepcích, jejich dcerky, tovaryši, studenti, různá mládež, děvečky. I přízemí počalo oživovat.

Václavovi však se zdálo, že zvolna, tuze zvolna lidí přibývá. Díval se, kdo přichází, hledal známé, vzpomněl, přijde-li paní Lorencová s Jetty, kde asi budou sedět, nebo snad jen sousedka sama, a co doktor Srnka – A co lóže –

Však hle, v jedné z lóží usedala vystrojená měšťanka zdravím kypící, v růžovém kabátku kožešinou lemovaném, s granáty na krku pod bílým lalouškem, vedle ní muž s vlasy do spánků sčesanými, v modrém kabátě, v pruhované žlutavé vestě – Vedle v lóži už také někdo, také měšťan s třemi chlapci, a tam do té také vsedají i tam napravo. Bože, i tam bude plno, i tam – Kolem v orchestru pojednou hlasnější šum a všichni tu i v přízemí obracejí se k proscéniové lóži – Nejvyšší purkrabí hrabě Kolovrat! Přijel! A vedle v lóži dva páni – guberniální radové.

Václava přešel strach a již opojení počalo jej rozehřívat, povznášet, opojení z radosti, že tolik lidstva sešlo se na české „provození", a i takoví páni. Rozjasněnýma očima se rozhlížel a příjemně rozčilen naslouchal šumu, bzučivé směsi hlasů nesoucí se obrovským oulem, dole, nahoře z nabitých galérií, všude, veškerou prostorou. Pojednou zatáhl kolega Václava za šos jeho modrého fraku; kapelník vznesl taktovku. Už! Už v tom byli, už hráli, dobře nacvičeni, s ohněm, s ctižádostí, aby oni, většinou diletanti, ukázali, že něco dovedou.

Ukázali; ještě poslední takt jejich předehry nedozněl, již se na ně snesl liják potlesku, a ne z jednoho místa, nýbrž ze všech stran hlediště, zdola, z lóží, z výšin galérií. Václavovi se srdce ozvalo nad tou pochvalou, ale ještě více proto, že šla opona vzhůru, že začínala se hra, jež bude rozhodovat. Krev mu vstoupila do hlavy, cítil napětí, strach, jak bude na jevišti, nestane-li se něco.

Hrabě ze Savernu, Koupovský, první mluvil nad spícím Frydolínem, a jistě, pevně, což ten, ten měl kuráže, bylo to o zkouškách vidět, ale panna Lencová – Prve se tak bála – Václavu prudce zamžikaly oči, když po odchodu hraběte Rudolfa vstoupila se džbánem v ruce, když přistoupila ke spícímu Frydolínu. Hlas se jí chvěl, bylo to znát, ale nezajíkla se, nezmátla, mluvila, a čím dále tím jistěji, zvučněji. Ulehčilo se mu, usmíval se nevěda, pak už se kradí ohlédl po lóžích, co tam; v šeru nic nerozeznal, jen to, že všichni upřeně hledí k „herčišti".

Nežli se nadál, spadla opona; proměna. Potlesk však jakoby na konci jednání. A hráli zas a žádná nehoda se nepřihodila; opona snesla se za bouře potlesku. Shora, z galérií se hrnul nejprudčeji, než i v lóžích tleskali, i v purkrabské i v té, kdež seděli guberniální radové. Radost chytla Václava z té jásavé bouře, jako by jemu tleskali, radost ze zdaru, z vítězství. Zdálo se mu již jisté, když začátek tak dobrý. Herci se ohruzili, teď to teprve půjde, zvláště ve třetím jednání, až vystoupí Honza se Štofkem –

Za jejich výstupu vybuchl na galériích přes tu chvíli hlučný smích, až opět jako všecko divadlo v napětí, když běželo o Frydolína, o Luitgardu a nevinnou hraběnku Helenu. Konec byl dobrý tak i tak, v kusu samém i ve hře. Šťastně, slavně skončili. Za večerních představení nezahřímala asi nikdá taková pochvala jako po tom odpoledním představení, tak hlučná a jadrná, tak upřímná, z upřímné radosti, vědomé i neuvědomělé, že slyšeli tu mateřštinu, že se tak pěkně ozývala, že se tu domohla místa.

Projevy uvědomělé radosti uviděla pak Stará rychta, když se tam po představení sešli herci a mnozí z dobrovolného orchestru i ti, kteří nebyli z nich, ale přece k nim patřili svým srdcem. Když se hercům připíjelo, když Štěpánka jako vůdce a ředitele celé hry vznesli na ramena, popadl Václav opojen radostným vzrušením Hýbla, jenž stál stranou, objal jej a volal:

„Vlastenče, také vy! To taky vaše – Ta řeč, ta krásná řeč, to je vaše dílo!“

„Mlčte, proboha, mlčte!“ Hýbl se Václavovi vyškubl a zrovna jej zaklínal. „Mlčte, ani muk o mně, ať to nikdo neslyší, to všecko Štěpánek! Vivat! Vivat Štěpánek!“

Skočil na židli.

„Přátelé! Vlastenci,“ začal s ohněm, „radujte se, dnes je svátek našeho jazyka. Doufáme, že teď dojde víc a více vzniku, doufáme, že dojde, že musí dojít jistě taky své samostatnosti, jen když svorně vytrváme. Dnes je velký svátek, bratři; radujme se, česká svíce ještě nedohořela!“

Kolem Hýblova prostého řečniště a kolem stolu, kdež se tlačili jeho posluchači, i dále, v celé klenuté místnosti strhla se radostná bouře. Tleskali, volali, křičeli a vstávali u vzdálenějších stolů, většinou sousedé, řemeslníci a i od stolů chvátali k řečníkovi, k němuž se přátelé a známí tiskli tak, divže ho z židle nestrhli.

„Vivat! Vivat!“ hlučelo kolem a do toho křičel právník Sloboda a s ním mladý Věk:

„Nedohořela! Ne, ještě nedohořela!“

„A bude svítit!“

XV
Declamatoria, jakož i varia

Dlouho slavili a hned se už také těšili na nové „provození“, jež, jak se v tom rozjaření snesli, mělo být dříve, nežli předtím mínili: hned za týden.

Václav i v tom nadšeném bouření nezapomněl na doktora Srnku. Doktora Helda v divadle zahlédl, po Srnkovi se však nadarmo ohlížel i tu na Rychtě, kdež jej čekal najisto. Snad nemohl přijít, nebo snad schválně se vyhýbá. Cestou domů, bylo už pozdě v noci, vzpomněl zase na paní Lorencovou a na její neteř. V oknech měly tmu, toho si povšiml; ale víc pak už na ně nemyslil. Ozářené divadlo plné lidí pořád viděl, jeviště, výjevy z Frydolína. A ve snách pak nanovo.

Ráno zaspal, a proto samým spěchem do protivné advokátní kanceláře, kdež, jak tušil, bude zívající pan Vogel špičatě se dotazovat po českém divadle, nemohl s kvartýrskými promluvit. Proto teprve až odpoledne se doslechl, že ani paní sousedka ani panna Jetty nebyly v divadle. Divil se, žasl, když kvartýrská vypravovala, co bylo, jak musila do sousedství kvůli panně Jetty, co s ní měly, a v duchu přisvědčil, když mistr Prax nadhodil, že to je takové divné, že v tom něco je, a snad dokonce ten tyátr, kvis.

Václav neprozradil, co věděl od panny Jetty, že se jí teta o divadle ani nezmínila a neřekla jí, aby šla také. Chtěl nejprve s Jetty samou promluvit. Toho dne jí nezahlédl, nevyšla ani na krok. Také paní Lorencová nestavila se navečer u Praxových jak obyčejně. Dopoledne u nich byla, jak z hovoru kvartýrské vyrozuměl; stěžovala si také, jak Jetty po včerejšku není ještě jak náleží dobře, že prý sedí nebo chodí jako bez ducha, že ji ani knížka netěší.

Jetty vyšla až samý večer, vlastně jen pootevřela dvéře u kuchyně a vyhlížela na pavlač, na okno Václavova pokojíku. Bylo temné; že

nesvítí, že není doma, hádala. S Praxovými jistě nesedí, když teta tam není, když ho nevylákala do jejich společnosti. Dnes tam nešla. Proč nešla? Nedá jí svědomí nebo se bojí, že již pozorují, proč, za kým tam chodí. A co on – Co – To byla mučivá otázka, která se ozvala nanovo, toho dne již pokolikáté. Byl by takový – Hned si to vymlouvala a na pomoc si vyvolávala zjevení v noci vánoční, kdy třpytem svých slzí jej zahlédla, svého Werthera.

Náhle zachmuřila čelo a rychle zavřevši uskočila; z pokoje se ozval tetin hlas, jménem ji starostně volající. Byl jí teď protivný jako tetina starostlivost.

Václav nebyl doma. Hned jak nastal večer, odešel. Nemohl se již dočkat, aby zas už byl u „vlastenského" stolu, aby si mohl o včerejšku popovídat a uslyšet ještě nové, zevrubné zprávy o památném večeru, ještě na to ono se zeptat a hovořit, hovořit, vzpomínat. U samé Staré rychty potkal doktora Srnku. Šel už z hospody, od svého osamělého stolu.

„Tak brzo, pane doktor?"

Srnka na to dost nerudně, že musí, že má nějakou cestu.

„Včera o českém provozování nebyli v divadle?"

„Ne, nebyl; na, ich gratuliere, ich gratuliere," dodal nějak nuceně.

„Čekali jsme jich najisto, když –"

„No chtěl jsem, chtěl," vpadl Srnka, „ale já se bál, bál jsem se –" Přejel prsty po krku za širokým nákrčníkem.

„A proč?"

„Vědí, junger Patriot, tak jsem se netěšil jako oni, nemoh jsem, to už já, leider, nedovedu, a taky se nedovedu dívat tak jako oni. Tak co tam se mnou. Tam bylo jistě jako v kostele, alles in gehobener Stimmung, lauter Enthusiasmus[138], třebaže to nebyl ani Shakespeare ani Schiller, třebaže takový prostřední kus hráli und nur Dilettanten. Řeknu jim upřímně, já se toho bál. Nichts

138 Vše ve skvělé náladě, samé nadšení. *Pozn. red.*

für Ungut –[139] Já do jejich světa eigentlich nepatřím, já si do něho netroufám, ne – ne," doktor Srnka zvedl odmítavě pravici, „nic mně nevymlouvají, nic, basta. Abych se tam šklíbil, nos ohrnoval, to přec –"

„Začínáme teprve, pane doktore."

„Ich weiss, to si taky říkám. A tak mne nechají," dodal ostřeji.

„Ani sem na Rychtu nepřišli –"

„Slavit?" Upřel na Václava tmavé oči, plné úsměšku, jenž mu také pohnul rty. „Slavit, když jsem nic neviděl? No já zas přijdu, a oni," položil Václavovi ruku na rameno, „nic si z toho nedělají a pracují dál, konají svou povinnost, pracují, mladý vlastenče. Dobrou noc!" –

Václav jinde jinak slyšel o českém představení: s uznáním, v němž bylo znát i překvapení, že něco takového mohli svésti v české řeči. Na druhé představení, ustanovené na neděli dne devátého února, chystali se všichni s větším už sebevědomím.

Václav měl zase plné ruce práce s opisováním, se zkouškami. V bytě i v sousedství o tom věděli; paní Lorencová však ty dni o divadle nikdy nezačala, jak činívala před provozením Frydolína. Václav si toho všiml, jakož i toho, že paní sousedka denně už nepřichází. Zato sám se zmínil, z úmyslu, že tentokráte do divadla půjde, když je panně neteři už dobře.

„Ach dobře; takhle naoko, ale jináč se mně zdá, no – Mucken, Mucken[140]. Kdopak ví – Ptala jsem se Jetty, chce-li jít, ale odbyla mne, že ne, že chci-li, abych šla sama."

Václav té odpovědi dost nevěřil po tom, co předtím od Jetty slyšel. Ale nemohl se přesvědčit, protože mladá sousedka jako by se zavřela; ani jednou ji nespatřil za celý týden. Teprve v sobotu před nedělí, v které mělo být představení. Hned a přímo se optal, půjde-li

139 Bez urážky. *Pozn. red.*

140 Vrtochy. *Pozn. red.*

tentokráte do divadla. Až se zarazil, jaký divný, bolestný stín ztemnil její pohled, a když řekla nadobyčej stručně a skoro zostra:

„Nechci překážet."

„Komu, panno?!"

Stala se neklidnou tak, že to musil pozorovat.

„Tentokrát jim paní teta přece řekla –" dodal rychle.

„Řekla –"

„A nepůjdou?" divil se a vtom uklouzla mu otázka: „Paní teta půjde?"

V náhlém zasmušení, s výčitkou pohlédla na něj a jakoby píchnuta vyhrkla:

„Neřekla jim to?"

„Ptal jsem se na ně, půjdou-li, a řekla –"

„Že nepůjdu."

„Že se jim nechce, a tak že ona také nepůjde. Kdyby šli –" dodal pobízivě, přeje si, aby Jetty šla.

Tu však netuše bodl; bylo, jako by ji pobízel kvůli tetě.

„Ne, ne, nepůjdu." V očích jí zasvitlo. Dala sbohem a odkvapila.

Václav odcházel rozmrzen. Co se tak Jetty zlobí, tak jako by on za to mohl, že teta – Jak má na ni svrchu! Proč? Pro to divadlo? Konec úvah byl, že si to Jetty do zítřka rozmyslí.

Nazejtří však po obědě, když odcházel k Hýblovi, pro kterého se chtěl stavit, věděl už najisto, že se nikdo od Lorenců nepodívá na české „provození". Kvartýrská mu svěřila, že nepůjdou, kvůli Jetty, ta že je pojednou taková umíněná, že jí Frau von Lorenc dopoledne dost a dost domlouvala, ale jako když hrách na stěnu hází; paní sousedka že si tolik stěžovala, co s tím děvčetem teď pojednou má.

„Řekla jsem paní Lorencové, tak co, aby šla tedy sama. Ale to to. Má strach."

„Proč, z čeho."

„No vědí, minulou neděli. Kdyby to tak pannu Jetty zase chytlo, až by jí řekla, tak ať si ostane doma, ona, paní Lorencová, že si půjde

sama. A šla by, ráda, tuze má naháňku, to vím, pořád o tom mluvila, opravdu – Věřej mně, pane Věk, kdybych Jetty neznala, že je hodná, citlivá, až moc citlivá, řekla bych, že to dělá tetě naschvál, že jí chce ten tyátr zkazit, aby tam nemohla."

Václav odmítl tuto domněnku, cestou však o ní uvažoval. Ne však dlouho. Přišelť mu do cesty mladý Kamberský, nejlepší přítel a spolužák za gymnasijních studií v Litomyšli, vytáhlý, suchý, černých očí, bělostných zubů, z nichž přední vynikaly nápadnou velikostí, ač ne nepěkně, ten, jenž kdysi zavedl Václava u nich, u chirurgů, v Litomyšli k mandlu stojícímu v klenuté, šeré komoře v přísvitu malého okénka a tam znenadání mu ukázal lidskou kostru rozházenou, „Emánka", odpočívající v zásuvce toho těžkého, starého mandlu.

Staré přátelství nepovadlo ani v Praze, ale poněvadž byl Karlíček Kamberských zapsán na medicínské fakultě, nevídal se s Václavem tak často jako v Litomyšli, zvláště poslední dobou. Někdy se třeba za mnoho dní nesetkali, jak je povolání a nové známosti Kamberského rozváděly. Přesto zůstal Kamberský jaksi prostředníkem mezi Václavem a Litomyšlí. Hovořívал s ním o ní, jmenovitě první měsíc pražského pobytu, o novinách, když došly, o známých, o děvčatech, o Toničce Zemanové. Při pozdějších však setkáních hovory ty se bezděky krátily; o děvčatech už někdy ani nezačali, zvláště když se Václav vyhýbal hovoru o nich.

Nevábil ho již jako první čas, ba byl mu již nepohodlným, poněvadž pokaždé hnul jeho svědomím, poněvadž mu pokaždé vyčítavě připomenul Toničku Zemanovou i to, že jí jen jednou psal, jen jednou a vícekrát už ne, že pořád psaní odkládá, a nejen odkládá, nýbrž že už na ni ani tak často nevzpomene jako ještě o vagacích, doma a první dny pražského pobytu.

Karlíček Kamberských tentokráte nezačal o Litomyšli, ale hned o divadle, do kterého se ubíral a na které se náramně těšil. Byl už minule na Frydolínovi a tím se všechen splašil. Líčil, jak se mu to

líbilo, kteří z herců nejvíc, a Luitgarda, panna Lencová, toho že se nenadál, že by něco takového bylo možná v českém jazyku, a že pak všude sháněl kdekoho a pobízel, aby šli do divadla, na české představení, dnes že jich tam bude, z Litomyšle a od Litomyšle, Kujebáků[141], od Třebové i Oustí, že splašil toho a toho a ten zas jiné a ti že zase někoho přivedou, to že zas bude návštěva.

Václav s radostí naslouchal jeho nadšeným slovům, v duchu jsa také potěšen tím, že Karlíček nezačal o Litomyšli zvlášť. Než nepominul jí. U samého divadla, již na rozchodu, se zastavil a zvolal, jak si náhle vzpomněl:

„Víš-li, Venclíčku, co nového z Litomyšle?“

Václav se zarazil; hrklo v něm z temné potuchy, že bude něco o Toničce Zemanové.

„Co se stalo?“

„Starý Plocek umřel.“

„Ach,“ vydechl si bezděky Václav v náhlé úlevě a zvolal: „Ten?“ Mihl se mu „starý kuchtík“ Plocek, podomek v piaristské koleji v Litomyšli, vysoký, ramenatý, šedých vlasů a chmurného pohledu, který v gymnasiu, dole na tmavé chodbě, vyplácel pařenou metlou studenty, kteří mluvili ve škole česky a měli za to „signum“, potvornou černou knížku, nebo když byl „Sittengericht[142]“ a byli odsouzeni ze studentů ti, kteří se v zimě klouzali a v létě se koupali v „hlubokém“ rybníku.

„Chlap mizerná,“ vděčně chválil Kamberský, „to byl ras. Když musil vyplácet, no, služba – Ale jak to dělal, jak byl vzteklý, jak vždycky strh kalhoty a jak mlátil do živého – Ten by,“ zasmál se, „nám dnes dal, celé divadlo by vymlátil, když je to tu všecko dnes české. No, Venclíčku, kdy zas bude české divadlo? Bude?“

„Bude, bude. A budou teď taky česká deklamatoria, už se o to jedná.“

141 Označení pro rodáky z Vysokého Mýta. *Pozn. red.*

142 Mravní soud. *Pozn. red.*

„Česká deklamatoria?! Opravdu česká? A kde?“

„V Klementinum, počkej, myslím už příští měsíc.“

„A kdo –“

„No, studenti, juristé a filosofové.“

„To taky přijdu.“

„Bodejť ne –“

Houf návštěvníků se náhle přihrnul jako vlna a ten je rozvedl. Zamračený Plocek, starý podomek surový, Litomyšl, všecko Václavovi zapadlo, jakmile překročil práh divadla, jak vstoupil do jeho ozáření, jeho šumu a vzrušení.

Bylo pak jako o prvém představení. Hlediště zase plno, vše plno, orchestr sehrál bez vady, herci na jevišti vystupovali s větší jistotou a hráli lépe nežli poprvé, obecenstvo tleskalo hlučně, bouřlivě jako onehdy. Bylo nadšení, byla radost, byl opět svátek a zase jeho slavení, obzvláště na Staré rychtě. A zase v tom slavení už jednali o dalších představeních a hned tam už mohl Štěpánek ohlásit přátelům vlastenců, že se mu přihlásili noví oudové jejich hereční společnosti, ta že roste a poroste.

„Ó, divadlo nám probudí mnoho dřímajících,“ dodal Hýbl, „a studená srdce zapálí láskou vlastenskou.“

Václav se ráno dověděl, že sousedovic skutečně nebyli v divadle, že se nic u nich nestalo, panna Jetty že seděla celé odpoledne doma, sama, paní Lorencová že je navštívila, ale jen na chvilku a nějak mrzutá, ne jako jindy; mistr Prax hned také osvětlil proč, že když panna Jetty jí to tak vyvedla –

Jak Jettě bylo, nikdo nezvěděl, jak celé odpoledne všecko v mysli rozbírala a sama sebe mučila, co učinila, že včera jej, Werthera, jak Václava v myšlenkách jmenovala, tak zostra, z pouhého podezření odbyla, že mu tuze ublížila, že třeba nic nemyslil, když se na tetu ptal – Oči se jí kalily, strnuly, hledíce do prázdna, až prudce zase zamžikaly, když se znovu přiblížilo podezření, proč by se na tetu ptal, že ji, Jetty, proto jen vyzval, aby šla do divadla, aby také teta

mohla. Co ona, Jetty, ale teta když jej láká, za ním chodí – Slzy se jí zase hrnuly do očí, slzy smutku, beznaděje i palčivé žárlivosti –

Ve středu po druhém českém představení, byla zrovna Popelečná, dostal Václav psaní z domova. Otec mu oznamoval, že jsou všichni zdrávi, jenomže není hrubě co chválit, starostí že neubylo, spíše naopak. Nic však o nich široce nerozváděl; zato psal obšírně o tom, jakou měli radost z jeho zpráv o českém divadle, i z toho, že on, Václav, měl a má v tom vlastenském snažení oučastenství, však ale aby přitom dbal, jak náleží, svých povinností a studia, z toho že mu čáka[143] kyne, jinak že by bloudil; on, Věk otec, že ví ze zkušenosti, co je, když mladý člověk oddá se vášni, jakouž se může státi a bývá divadlo –

Pan farář dobřanský Ziegler že přijel ty dni do Dobrušky, psal Věk svému synovi; z těch svých kopců dolů k nim že se farář vydal za ukrutné metelice, ale že toho nic nedbal, ani zlé cesty a závějí. Skoro celého půldne že u nich, u Věků, pobyl a že jemu, Věkovi otci, přivezl také číslo Pražských poštovních novin a že panímámu i Lidušku zavolal, když z těch novin četl, o divadle v Praze, o českém provození, jak tam stálo, že ta činohra (Frydolín) velmi dobře vypadla a jazyk český že se v své kráse okázal. Pan farář že mnoho mluvil o divadle, psal Věk dále, a že klade do těch českých provození převelkou naději.

Ještě o tom psal Věk otec, co mu farář Ziegler vypravoval o solnickém Patrčkovi, že ten oheň, co mu vůz plný zboží zkazil a zničil, mu dodal; Patrčka při tom zápasení však že na knihy a Múzu nezapomíná, že čte i spisuje, obzvláště básně, ale že nemá, kde by je otiskl a na světlo vydal. A to že jest jeho palčivá touha, aby je uzřel vytištěné. Onehdy, nedávno tomu, co přišel na Dobřany, na faru, za krutého mrazu, a proč – Uslyšel, že ve Vídni počaly vycházeti České noviny a tak že se vypravil do té sibérie k panu faráři přeptat se na

143 Naděje. *Pozn. red.*

to a podívat se na ty noviny, poněvadž byl přesvědčen, že pan farář má prenumeraci.

Vypravoval farář Ziegler, jakou měl Patrčka radost, když ty noviny spatřil, a hned že si maloval, ty že by mohly býti jeho spásou, jak by bylo, kdyby šel do Vídně, kdež by snad u těch novin mohli ho potřebovat, že by pomáhal, psal, všecko dělal, to že jest jeho dávné, toužebné přání, aby perem mohl pracovat, a také, že by se tak dostal ze Solnice, kdež všecko na něj padá, kdež mu hoří půda pod nohama.

Vypravoval farář Ziegler, že by se byl Patrčka, kdyby jej byl jen slovíčkem vybídl, ihned rozběhl do Vídně, že asi na to čekal, ale farář, ač skládání Patrčkova pochválil a jej vybídl, aby péra neodkládal, přece mu rozmluvil, aby se do Vídně jen tak nazdařbůh nevydával, a že Patrčku tím ukonejšil, psal Věk synovi, že bude farář psát do Vídně profesoru Hromádkovi a že se na všecko přeptá.

Novin z domova dost, pomoc skoro žádná. Věk otec poslal synovi jen obvyklou skrovnou částku, a tu ještě později, nežli měla dojít, a ještě také naznačil, že to stěží sehnal. Ptal se, má-li Václav už nějakou hodinu, aby se mohl zprostit psaní v té advokátní kanceláři.

Václav pokýval hlavou nad tímto místem. Hodinu! Teď! Kde ji vzít, když sám doktor Held žádné pro něj nenašel. A má tolik známostí a jistě také mnoho dobré vůle. Dál o tom neuvažoval, poněvadž se vzdal už naděje a byl připraven, že tento rok nedostane se z písařské židle v advokátní kanceláři. Živě však na to zase vzpomněl, když v pátek poté šel v poledne k doktoru Heldovi pozvat jej na české deklamatorium, jež se mělo odbýti příští neděli v koleji klementinské. Připadlo mu, kdyby tak, až vstoupí, uvítal jej doktor Held: „Tak, milý krajane, je vyhráno. Mám pro nich hodinu."

Neuslyšel však těch žádoucích slov, ba nezastal ani doktora doma. Hospodyně však vyzvala Václava, aby počkal, že milostpán přijde hned. Vtom ani nezaklepav vkročil rychle do předsíně chlapec asi dvanácti let, hubený, chudě oděný, přihnědlé pleti, živých, tmavých

očí, nic ostýchavý, smělý. Nezalekl se, když mu hospodyně řekla, že pan doktor není doma, také aby na něj nečekal, a co mu chce. Hoch odvětil, že pan doktor teď jistě přijde, že ho viděl a předběhl, že s ním musí mluvit.

„Ale on nikoho teď nepřijme –“ namítla hospodyně zostra.

„Pan doktor mne zná –“ vypjal se chlapec.

Vtom Held vešel, Václava vlídně uvítal, na chlapce upřel ne zrovna vlídně oči a zeptal se ho zkrátka, co chce.

„Neráčejí se pamatovat, jemnostpane –“

Doktor se té jisté důvěrnosti a smělosti usmál a řekl ne bez ironie:

„Opravdu se nemohu upamatovat –“

„Jean Butteau.“

„Ach, no – konečně!“ zvolal doktor ironicky.

„Babička rukulíbá.“

„Je v Praze?“

„Prosím, je.“

„Byli jste teď pořád v Praze?“

„Prosím ne, ve Vídni jsme byli, u tetičky Loty.“

„Proč jste se vrátili?“

„Tetička umřela, o Vánocích.“

„Ach – co se jí stalo?“

„Dostala zápal plic.“

„Je tvá maminka taky tady?“

„Ne, není; ona nebyla s námi ve Vídni, ona byla venku u tyátru, a ještě je.“

„Kde –“

„Teď v Linci.“

„Tak jseš tu sám s babičkou, a sami dva jste přijeli z Vídně –“

„Sami dva, ale nepřijeli, prosím, my jsme šli pěšky.“

„Pěšky v tenhle čas, a tak stará paní. Jak dlouho jste šli?“

„Skoro celý měsíc.“

„A kde je teď druhá tetička, Thámová?“

„O té taky nevíme. Ale strýček Thám je u Kronesa."

„Psal vám?"

„Ne, já jsem to slyšel od aktérů."

„Tak babička neví tedy nic o svých dcerách. Nechaly ji tak –" řekl to ostře a pojednou se optal hocha, nese-li mu něco od babičky.

„Babička prosí, kdyby ji ráčili navštívit."

„Stůně?"

„Nemůže na nohy. Moc jsme šli a byl mráz, a je stará –"

„Kde ostáváte?"

„V Kozí ulici, numero 747, ve dvoře vzadu."

„Jste už dlouho v Praze?"

„Předevčírem jsme došli."

„Tak tys babičku neopustil. Chodils ve Vídni do školy?"

„Taky."

„Taky! A cos ještě dělal?"

„Hrál jsem tyátr." Mladý Jean Butteau bezděky se opět vypjal a vztyčil hlavu.

„Aj! Už?"

„Ó, to já už dlouho."

„To je tak pro tebe," řekl doktor káravě. Na okamžik se zadíval na chlapce, pak mu pojednou pokynul a vyzval jej, aby šel s ním. Věkovi se omluvil, že to bude hned vyřízeno. Václav tušil, jakým receptem. Doktor se vrátil s chlapcem za malou chvilku. Mladý Jean Butteau vyrazil, jako když jej vystřelí, a vesele, protože pochodil. Mrštně vysekl ještě jednou kompliment a už byl ze dveří.

Doktor za ním ukázal, obraceje se k Věkovi.

„Jean Butteau. Slyšeli někdy to jméno?"

„Slyšel; pantáta měl u rodiny toho jména kondici."

„Za kterou nic nedostával, ano; tam seznámil se se spisovatelem Thámem. Ach, rozbitá rodina. A ona, stará, čtyři neděle na cestě, pěšky, stará, těžká osoba. A co oni," zeptal se pojednou, „co mně nesou."

Václav přednesl pozvání ku deklamatoriu. Doktor rád slyšel a slíbil, že přijde, i pochválil, že to je pěkné, že se páni akademikové tak spolčili.

Vešla hospodyně, podávajíc lístek.

„Od paní baronky Hanoldové; a že to spěchá –“

Doktor překvapen rozdělal kvapně obálku. Hned jak přečetl, ohlížel se po klobouku.

„Musím odejít, sbohem, pane krajane. Prominou.“

Hospodyně žasnouc ptala se, nebude-li milostpán obědovat.

„Ne, teď ne, až přijdu.“

Vzal klobouk a odešel do bytu paní Hanoldové. Od Štědrého večera tam nebyl. Od té doby setkal se s paní Hanoldovou několikráte ve společnosti buď u hraběnky Bubnové, nebo u rady Slívky, než ani jednou nemohl s ní důvěrněji promluvit. Nenaskytlať se příležitost a paní Hanoldová se jí, jak cítil, i vyhýbala. Žádný z těch večerů nebyl Jeanettin, jak nazvala Štědrý večer, o kterém rozžehla vánoční stromek, nicméně zůstala na sebe přísná jako tenkráte.

Held jí rozuměl i hlubší úctu k ní cítil.

Teď vstoupil do jejího bytu jako lékař. V předsíni zastal vychovatelku, která na něj už čekala; ihned chvátala baronce oznámit, že je tu. Paní Hanoldová mu přišla chvatně vstříc a všecka vzrušena podala mu ruku.

„Jeanetta, doktore, Jeanetta, pojďte, pojďte, nemohla jsem se vás dočkat –“ Mateřská úzkost chvěla se v hlase i v slovech.

Malá Jeanetta ležela ochablá, v horečce. Doktor vyšetřil její stav, zeptal se na všecky okolnosti jejího onemocnění. Té chvíle nemohl říci nic určitého, ale těšil, když odcházel, a na chvíli potěšil.

Jak oznámil, přišel navečer zas. I nazejtří navštívil malou nemocnou dvakráte. Z druhé té návštěvy odcházel s tajenou starostí, že to něco horšího nežli angína, na kterou nejprve soudil. Příštího dne, bylo v neděli, přišel záhy, prve nežli se vydal do nemocnice, a tu si zjistil, že Jeanettu zachvátila spála. Sám se lekl o rozmilé

děvčátko. Teprve za odpolední návštěvy oznámil co nejšetrněji paní Hanoldové trapné to navštívení. Lekla se a začala se chvět; neznala však zplna hrůzu této nemoci jmenovitě v možných následcích, a proto spíše se dala utěšit vážným slovem doktorovým.

Mluvili o Jeanettě, o jejím ošetřování, o jejím uzdravení. Held seznával z každého slova, že rozmilé to dítě je životem své matky. Když pomyslil na odchod, vstoupila paní de Lozier. Musil na chvíli zůstat a zůstal i déle; připadlo mu, že by hovorná, stará Francouzka paní Hanoldovou polekala, když by začala snad o spále.

Zato musil za radu Feningra vyslechnout o bratru paní de Lozier, nejnovější, co teď psal, že došlo konečně od něho zase psaní, že píše o velikém hnutí po celém Rusku, o velkých pochodech vojska, jeho pluk a mnohé jiné že jsou při polských hranicích, že se všechno chystá k veliké vojně, teď zjara že se strhne jistě s tím Bonapartem.

Z toho nejnovějšího došlo také na nejstarší, z novin na vzpomínky, zase na J. král. Výs. prince z Condé, jak tu byl před dvanácti lety v Praze, on a jeho Condéens, jak jej poprvé viděla o slavnosti sv. Ludvíka v kostele sv. Josefa na Malé Straně a jak ji pak přijal v Jezuitské ulici v Červeném domě, kdež měl logis se svým štábem, oh – grandseigneur – a co jí řekl. Teď že snad na to dojde, připojovala, až Rus, až car ztepe toho korsického uzurpátora, že bude zase ve Francii obnoveno legitimní království, oh, že by pak, ach –

Toto vše paní Hanoldová neslyšela. Když ten proud vzpomínek začínal, zeptal se jí doktor na Jeanettu. Porozuměla slovu i pohledu; vstala, omlouvajíc se. Doktor Held zastal dobře radu Feningra; vyslechl vše a tak, že paní de Lozier byla nadšena jeho zdvořilostí; ráda přijala jeho upozornění, že paní Hanoldová je velmi unavena, poněvadž celou noc dnes probděla. Doktor odešel se starou Francouzkou. Bylo okolo čtvrté hodiny. Vzpomněl, že má jít na české deklamatorium. Bylo však již pozdě, neboť počátek ustanoven na čtvrtou.

V tu chvíli oddechl si spolek z Klicperova bytu zhluboka, radostně. Jeho byl odvážný podnik českého deklamatoria, české deklamační

zábavy. V studentském pokoji obou chlumeckých bratří a jejich krajana Pacáka nejprve prošlehla myšlenka, aby akademikové veřejně vystoupili po česku. Vyšlehla a zanítila a bouřívala pak prostým pokojem, když mezi truhlicemi a stolem, u okna, u postelí strhly se, často v oblacích tabákového dýmu, debaty, jak vše podniknout, co vybrat, co přednášet, debaty hlučné, až prudké, jež především pochovaly Schubartovu Hrobku knížecí a Schillerovy Zlé mocnáře na česko ztlumočené od „z Vůlemilova" a „Vládyboře". Tito oba radikálové byli navarovský jurista Svoboda.

Divoce bránil obě básně, že se musí, že se budou přednášet, ať svět uvidí, že také oni milují svobodu.

„Milujeme, milujeme!" křičel Klicpera medik, „ale ty, Svobodo, neosvobodíš české slovo, ty nám tím zardousíš české deklamatorium –"

To „Vládyboř" nechtěl; ustoupil a dál svorně pracoval. Šel s Havelkou k rektorovi o povolení, šel s Klicperou medikem těžší cestou, na policejní hejtmanství. Šli tam s obavou, ale pochodili. Vše ostatní odbyli už bez nesnází. Tak si mohl všechen spolek u Klicperů bratří se scházející v neděli odpoledne dne 16. února zhluboka a radostně oddechnout. I poslední, ale jedno z nejhlavnějších, se jim splnilo: aby měli mnoho posluchačstva.

V Klementinu, v šerém sále, kdež se konaly přednášky filosofům, „fyzice", se jím černalo. Studentů jako mlhy. Přišli z účastenství i ze zvědavosti podívat se na kolegy, z upřímné zvědavosti i škodolibé, jak to půjde po česku, co si vybrali, co si mohli vybrat, z čeho, co jen v té řeči – V čele, před studenty dost profesorů v kabátech vysokých límců, v tmavých fracích, v bílých šátkách na krku, ti hladce vyholení, ti s licousky, s vlasy do spánků sčesanými. Před nimi v první řadě guberniální rada Krtička s přítelem rytířem Jeníkem z Bratřic, doktor Nejedlý, rada Slívka; před těmi dvě křesla a na nich nejvyšší purkrabí hrabě Kolovrat a kníže Izidor z Lobkovic. Právě dosedli, právě se jim naposled poklonili právník Havelka

a medik Klicpera, kteří je sem uvedli, oba ve fracích, s kadrličkami u rukávů.

V sále hlučněji zašumělo překvapením nad tou návštěvou; zraky všech se obracely ke křeslům, k oběma hodnostům, jichž se nenadáli, sedícím proti pódiu, jemu nejblíž, tam, kde se nad ním zvedala katedra tentokrát ozdobená červenými a bílými drapériemi. Na ní dva dvouramenné svícny. Plameny jejich svíček se třepetaly, pak silněji zaplanuly, jak vedle nich stanul Svoboda, kadeřavých vlasů, urostlý, ve fraku, vystrojený, tentokráte celý elegant, s knížkou v ruce. Poklonil se knížeti a hraběti, poklonil se do sálu. Šum tichl, ztichl, ticho; do něho, do prostory sálu, nad tmavou masu posluchačstva uhodilo kovově zvučně; příjemný, krásný hlas hlásil:

„Óda na Boha. Od pana Antonína Puchmajera."

Tuto báseň si vybral pro její patos a přednesl ji tak, že celým sálem od nejpřednějších míst do konce a koutů rozhlučel se nadšený potlesk. Začátek deklamatoria byl tedy znamenitý. Dobrá nálada tím vzbuzena následujícímu deklamátoru filosofu Hankovi, jenž přednesl část z prvního zpěvu Iliady. Nemluvil tak jako Svoboda, nicméně zabouřil potlesk stejně hlučně už kvůli překladateli, profesoru Nejedlému – Po Iliadě balada Hněvkovského o Mnislavu a Bětě, kterouž přednesl medik Klicpera. Jednoduché té skladbě posluchačstvo více rozumělo nežli ódě Puchmajerově a překladu Nejedlého, a proto potlesk byl upřímný.

Ještě jedno číslo a to bylo překvapením. Mezi studenty se před deklamatoriem tajemně šuškalo, že nakonec vystoupí Svoboda s něčím ostrým. Že bude něco z Loupežníků, hádali, nebo přece Die Fürstengruft; jiní zas, že má baladu o nějakém loupežníku.

S napětím čekali, dychtivě na něj hleděli, když vstupoval na pódium. Vážně se uklonil a začal:

„Óda na Jana Žižku z Trocnova. Od pana Antonína Puchmajera."

Šum překvapení provanul celou místností. Leckde to zarazilo, ten onen se zalekl; kníže Lobkovic pohlédl na svého souseda, jenž

se usmál, Jeník z Bratřic, zavrtěv se vesele, zatahal přítele radu Krtičku za rukáv.

Václav věděl, co bude Svoboda nakonec přednášeti; než byl i rozčilen. Jak to bude účinkovat – Pozoroval hosti v prvních řadách, po studentstvu se rozhlédl. Ale nechal toho, stržen deklamací, když Svoboda s ohněm, zhluboka apostrofoval:

Ó Žižko! První mezi Čechy reku!
Ty hrozný Husův mstiteli!

V mladém Věkoví křísło a jinde také. Bylo cítit ticho hlubokého napětí a účastenství. Mnozí hleděli na deklamátora užasle, jako zmatení, neboť o hrozném, krvavém loupežníku Žižkovi, jak jim ho ve škole i v knihách děsivě malovali, slyšeli poprvé jinak takto hovořit.

Cos k slávě vlasti, v lítém boje vzteku,
těch potřel všech, co hleděli,
by zhasnouc zašla v popeli.
Tys důkaz jasný všemu podal světu,
co láskou k vlasti ztupeno,
co české může rameno —

Tedy hrdina, obhájce národa. Mnohý to začal chápat, mnohému, jenž to tušil, se rozbřesklo, a kdo již jasněji viděl a cítil, toho povznesla ta odvaha a smělost, s jakou to nyní řečeno.

Jakž hoří chtiví na ty cizozemce.
Tys přišel, zhlíd, se postavil,
a šik svých Čechů opravil;
jak vichr plevy rozprášil jsi Němce,
a sebe s Čechy oslavil.

Ty žatecké až podnes stojí pláně,
i brodské stojí rozhory,
kdes, jak chrt prudký plaché žene laně,
hnal s rekovnými tábory
ty baby Němce za hory —

To již chytalo, tu tam vzplanulo, to již přemnohé srdce zabuchalo vlasteneckým nadšením i hrdostí. Mnohá tvář zahořela, mnohé oči se zaleskly, a pak, když doznělo:

Jak strašné větry šumějíce hučí
skrz ty tvé zhouby paměti!
Tu často v noci slyšeti,
když hrozná v tmavé sova díře skučí,
hu, duchy smutné úpěti —

prudce, naráz zdvihly se všecky dlaně a v prudkém míhání plácaly – Sálem bouřilo; tleskali, dupali.

Svoboda, jehož tváře se rděly, musil se znovu děkovat. Pak se, nevěda ani jak, ocitl, uveden starším Klicperou, před nejvyšším purkrabím a knížetem Lobkovicem. Oba chválili jeho deklamaci, a jen aby páni akademikové pokračovali. Nejvyšší purkrabí dodal po německu, to že je vlastenecké podniknutí a že jejich, akademiků, nejkrásnější odměna bude, jestliže získají nové přátele a příznivce mateřskému jazyku tak zneuznávanému.

To chtěli, pro to dosud všecko podnikali tu i v divadle; nyní to uznáno z úst, ze kterých by se toho byli nenadáli. V tom měli posilu i štít.

Z Klementina hrnuli se v nadšené radosti. Svobodu vzali doprostřed; v přátelském studentském houfci kráčel jako vítěz, a jako vítěze jej uváděli a sami jako po vítězném boji vcházeli do Staré rychty. Tu, kde se vzal, tu se vzal, doktor Srnka. Šel rovnou k Svobodovi a tiskl mu obě ruce.

„Bravo. To bylo něco, bravo, Herr Jurist. Všecko jsem slyšel. Schön gesprochen und mutig.[144] A leckomu, myslím, rozsvítili, leckoho píchli. Dobře tak. Bravo.“ Pak se obrátil k Václavovi:

„No, můžou mít radost, pane soused,“ doktor pokyvoval hlavou, spokojeně se usmívaje. „Ale vědí co, pane soused, tu báseň o Žižkovi mně opíšou.“

Václav s radostí slíbil.

144 Krásně řečeno, a odvážně. *Pozn. red.*

XVI
O paní Butteauové a jejích dcerách

Když doktor Held ten pondělek po deklamatoriu vykonal svou lékařskou návštěvu v nemocnici milosrdných bratří, zašel do nedaleké Kozí ulice; byla bídně dlážděna, prostřed měla kaluž, přes kterou leželo prkno pro lepší přechod. Toho dne tiše, ale hustě pršelo. V kalném světle, kdy dláždění blátivě se lesklo a průčelí nevzhledných, špinavých domů mokrem ztemněla, vypadala pustá ulice ještě ošklivěji a smutněji.

Doktor Held vstoupil do domu čísla 747, do jeho dvorku sevřeného různými přístavky, kdež bylo šero jako na dně nějaké rokle. Nic ho nezarazilo, ani nečistota, ani zápach, ani divné výstupky, pavláčky a kouty, ani nevelká, prázdná okna, proužky olova i papírem a loučkami spravovaná. Za své lékařské praxe seznal mnoho podobných místností, zvláště v této čtvrti a v tomto okolí.

V domovníkově tmavé jizbici, plné malých dětí, dověděl se, že paní Butteauová bydlí v nejzadnějším koutě, jak tam ty schody je vidět. Byly dřevěny a nevedly vysoko. Zrovna proti nim nízké celkové dvéře se starou železnou klikou. Za nimi, v nízké světničce, o jediném okně, s bídnými kamny v koutě, setkal se s paní Butteauovou.

Seděla na posteli na slamníku bez prostěradla, ustrojená bez čepce, v salopu, majíc jedinou peřinku svého lože přes kolena. Vlasy, jež toho dne asi sotva učesala, silně prokvetly za dobu, co ji doktor naposled viděl, to jest před rokem, po zimě, nedlouho předtím, nežli byl prohlášen osudný finanční patent.

Ticho a šero bylo v chudičké jizbici skoro bez nábytku. Zašlé okno osleplo deštěm. Doktor Held často se mrzíval na máteř divadelní rodiny, že svou dobrotou a slabostí kazila své děti, že z opičí lásky vždycky při nich byla a všecko jim přehověla, i když chybova-

ly, a zvláště Paule, ženě Thámově. Ale když starou paní zhlédl tak opuštěnou a sešlou a v takovém doupěti, politoval ji.

Dala se do pláče, když jej poznala, dojata jeho laskavostí, ale také v záchvatu žalu. V ten okamžik ostřeji bída dolehla a pomyšlení, jak se s ním shledává, jak bývalo. Plačíc, děkovala mu za to, co jí poslal po Jeanovi.

„Tedy dobře donesl, nic neztratil."

„Ten a ztratit! Ó bože, to je čipera, ten je opatrný a šikovný a hodný, jemnostpane," mluvila nadšeně, na žal už zapomenuvši, „hodný, do ohně by pro bábu skočil."

„Teď jich ještě neopustí," přišlehl Held přísně. Porozuměla, zavzdychala, hned však začala bránit a hájit, ach, děti, chudáci, ty také, ty že by také všecko udělaly, kdyby mohly, jako Loty ve Vídni, ta že, ó bože, ale když bylo nejlíp, pánbůh si na ni vzpomněl a Loty musila odejít, že snad slyšel, oh –

„Slyšel, ano, a litoval jsem jich. Ale," měnil tón, jako by se rozpomínal i vyslýchal zároveň, „když jsem u nich teď rok, skoro touhle dobou byl, chystali se z Prahy za dcerou, ale ne do Vídně, nýbrž za druhou, za paní Thámovou."

„Ano, do Ausiku[145], a taky jsem tam byla."

„To byla paní Thámová s tím panem Amlingem."

„Ten už tam nebyl, když jsem přijela."

„Nebyl?! Ujel."

„Ó ne, pane doktor, odjel hledat lepší místo."

„A posud ho nenašel. Paní Butteauová, proč mně to povídají? Lepší místo! Ano, u jiné. Ujel, paní dceru opustil. To si mohla pomyslit, že ji nechá –"

„Ach, jemnostpane, já za nic nemůžu, já o tom outěku nic nevěděla, zapřísáhnout bych se mohla."

„Pro takového ničemu opustit muže, všecko –"

145 Ústí nad Labem. *Pozn. red.*

„Ale prosím pěkně, když taky zeť –“

„Nechme toho, vím, že na dceru nedopustějí. Ale proč u ní, u paní Thámové, neostali?“

Paní Butteauová, hledíc do klínu, pozvedla oči a pohlédla zaleknutá, ustrašeně na doktora.

„Když, pane doktor, ó když –“ Umlkla, bojíc se pověděti.

„Nechtěla jich, nemohla jich mít u sebe?“ ptal se doktor naléhavěji, snaže se nabýt jistoty.

„Ne, to ne, to ona by se mnou byla, a jak ráda, je dobrého srdce, ó bože, ale jela za Amlingem.“

„Ach! Ona sama za ním jela! Tak ho pořád miluje. Ne, to již je –“ nedořekl, zato prudčeji vyrazil: „A jich mohla opustit a nechat a ještě s tím chlapcem. Ja, das ist Wahnsinn! Das ist, das ist –“

Paní Butteauová, jež jako vinice opět sklopila hlavu, teskně zasténala a sepjala na klíně ruce.

„Já nevím, já nevím –“ tesknila, „opravdu, on jí snad učaroval.“

„Tedy sama za ním jela – Mon dieu, když to vyvede bláznivé šestnáctileté děvče, že se dá unést, ale tady – Paní Thámová není přec už žádná mladice.“

„Něco přes třicet,“ vydechla paní Butteauová, jako by vyznávala zločin. Held se v duchu usmál staré paní, jak ani tu dcery neopustí, jak jistě léta zapírá. Zeptal se, kde paní Thámová teď je, snad že zase s tím Amlingem.

„Teď nic nevím, jen to, že ho nestihla, že když dojela na štaci, das heisst, kde byla Gselschoft[146], jako aktéři, u kterých byl, že už tam zase nebyl.“

„A paní Thámová?“

„Ostala tam tenkrát, co mohla dělat, ale je-li tam nebo je-li zas jinde, nyníčko nevím. Nepíše. Thám, zeť, je, jak slyším, u Kronesa –“ zamlouvala.

146 Společnost. *Pozn. red.*

„To vím," odvětil Held zkrátka, popuzen jednáním Thámové, a ostře dodal: „Že jich tak mohla opustit!"

„Ach, pane doktor, toho mínění nebyla, ona myslila, že se zase vrátí, napsala mně to, nežli odjela, tuze pěkné psaníčko, srdce se třáslo –"

Held prudce vstal a mávl rukou.

„Nechme toho, paní Butteauová. Tady nic nespravím. A proto jsem taky nepřišel. Že prý si na nohy naříkají, povídal hošík, vnouček, eh – jak se jmenuje."

„Hanzi, ale dcery mu všechny říkaly Jean, Jean, jemnostpane, po pradědovi, to byl Francouz, prosím, Francouz, komorník u francouzského maršála, Jean, tuze hodný, to on mně jim zatopí a třeba uvaří," oživla, vypravovala veseleji a rychleji, „polívku, brambory a třeba i kafíčko, když – ale kdypak teď – ani pomyšlení, jen tuhle v pátek, když od nich přines, když byli tak mnoho laskavý –"

„Tak si uvařili –"

Doktor se usmál.

„Inu, krapet, kapičku, když on, hoch, Jean, Hanzi, tolik škemral, a pořád, babičko, babičko, a bylo tak šeredně, sychravo, tak jářku: ‚Hochu, taková drahota, ale –'"

Doktor vpadl do proudu a zarazil jej otázkou týkající se noh. Ohledal je, vyslechl všechno, sedl zas a napsal recept, připomínaje, aby Jean s ním došel do lékárny u milosrdných, že nebude nic platit, že vzadu to připsal.

„Ale kde je, ve škole?" zeptal se rychle, když paní Butteauová začala pohnutě děkovat.

„Ó ne, ve škole ne, je mu dvanáct, tak už nechodí."

„Je někde u divadla."

„Snad, snad," přisvědčovala překvapená, že doktor ví, a nejistá, co tomu říká.

„Má rád divadlo."

„Ó bože, to je jeho živobytí. No vždyť je v něm bytóská krev, rozený herec. To jim deklamíruje a po lidech umí – no, talent! Talent! A v divadle je jako doma. Za kulisy vleze, pomáhá, přinese a všecky zná, kdekoho v divadle, pana Bayera, pana Polavského, madam Brunetti, všechny a všechno, co se v divadle mihne; jeho také všichni znají, i pan direktor, pan Liebich, tuhle mu dal dusér[147], když mu Jean někam sběhl."

„A co Jeanova maminka –" zaskočil doktor starou paní, když na okamžik ustala, aby si vydechla.

„Betyna? Ta nebyla ve Vídni, když se stal ten smutný pád s Lotynkou, chudáčkem. Měla právě angažmá v Linci, ale tuze se jim tam nelíbilo, a tak nám psala, abysme ve Vídni neostávali, a taky, co tam, abysme se vrátili do Prahy, že přijede za námi a že budeme zase pěkně pohromadě."

„Kdy přijede?" ptal se doktor.

„To najisto nepsala, že hned nemůže, ale to už asi ne dřív, až po sezóně. Taky by ji dřív nepustili."

„To ovšem, to je pravda," ironicky přisvědčil Held, neřekl však, co se mu kmitlo, že se na Betynu načekají, ta že starou proto nutila z Vídně, aby ji měla s hochem dál, a do Prahy že se nevrátí, ledaže by musila.

Když odcházel z ubohé domácnosti, bylo mu neladno, ale nezlobil se jako před časy, když viděl to hospodářství a slabost staré paní.

„Není jí pomoci," řekl si v duchu, „jinačí už nebude. Dcery ji opustily, a přece jich nedá, ještě jich hájí, a jako zkazila je, kazila a zkazí toho kluka. Talent! Umí dělat po lidech, uličník, a za to talent." Doktor se bezděky usmál, ale hned chmuřil čelo, jak mu vtom připadlo, a kafíčko že musilo být, když zase měla groš v hrsti – Kafíčko, kloučkovi, hned strojit, hned něco dobrého.

Přišed domů, převlékl se narychlo a ještě před obědem navštívil svou malou pacientku. A večer zas. Denně dvakrát, někdy i třikrát u ní býval; potřetí přišel buď sám, o své vůli, nebo že jej paní

147 Spropitné, malá odměna. *Pozn. red.*

z Hanoldů ve své úzkosti požádala. Bylať Jeanettina nemoc těžká, průběh nesnadný a žádal největší péče. Tu paní Hanoldová měla. Plna strachu a úzkosti, sebe nedbajíc, všecka se obětujíc, zůstávala u Jeanetty ve dne v noci. Za prvních nocí, za dlouhých, smutných nocí, ani nezdřímla. Bděla, hlídala, naslouchajíc dechu malé nemocné, sledujíc s trnoucí myslí každé její hnutí.

Doktor marně domlouval, aby se šetřila. Paní de Lozier se až zalekla, když přišla zase návštěvou pozeptat se, jak je, a když zhlédla svou milou žákyni tak ubledlou. Nabídla se jí, že jí pomůže ošetřovat Jeanettu. Paní Hanoldová děkovala, nechtěla, musila však přijmouti, když doktor Held se k tomu nahodil a také domlouval, že alespoň jednou nebo dvakrát za týden v noci ji paní de Lozier zastane. Jen od ní to přijala, poněvadž byla přesvědčena, jak stará paní Jeanettu má ráda a že sama kdysi zažila takovou úzkost.

Paní de Lozier pokusila se za první své návštěvy zabavit svou bývalou žákyni, myšlenky jí zavést. Začala tou onou novinou, záhy však ustala. Svět paní Hanoldové byl jenom v pokoji nemocné dcerky. Co se dělo za jeho prahem, o to nedbala, aniž o někoho ze své společnosti. Jen o doktora Helda. Nemohla dočkat jeho návštěvy a pokaždé oživla, vytrhla se z těžké, teskné své zadumanosti, kdykoliv vstoupil; ne proto jako jindy, že on přišel, nýbrž aby se dověděla, jak je, co řekne, pozoruje-li, že nemoc polevuje.

Held cítil, že tu je teď lékař především; rozuměl tomu, než někdy přece se mu to zdálo lhostejností i k němu a přicházely okamžiky, kdy se v něm hnula i žárlivost na malou pacientku, o kterou pečoval s největší starostlivostí a s upřímným účastenstvím. Než i vůči paní Hanoldové musil vystoupiti jako lékař, když viděl, že se nijak nešetří, že svou obětivost platí svým zdravím, zvláště když si nepřála odpočinku, ani když paní de Lozier přišla ji vystřídat v nočním hlídání u lože Jeanettina. Stará šlechtična mu požalovala, že paní baronka přišla v noci ze svého pokoje, kdež měla si té noci odpočinout a posílit se, k ní, k loži nemocné.

„Po půlnoci přišla, jako by mně nevěřila, jako by na mne nebylo spolehnutí, a nechtěla ode mne, mínila zůstat, že budeme spolu vzhůru. Ale já, pane doktor, já – víte-li, co jsem učinila?“

„Tuším.“

„Doprovodila jsem paní baronku do jejího pokoje, ano, podala jsem jí rámě, docela rezolutně, takhle – Věru, nebylo jiné pomoci.“

Doktor znovu přikazoval paní Hanoldové a pak už ji prosil, aby se šetřila. Měl už o ni starost. Pobledlať ve tváři a pohubla za poslední nedlouhý čas úzkostí, rozčilením i tělesnou únavou, vysilujícím bděním.

Ale pak prožehl do ubledlé její tváře, jímavé výrazem utrpení, náhlý ruměnec a ve velkých, tmavých očích jí zablesklo radostným leknutím, když doktor Held za poslední své návštěvy, bylo za deštivého dubnového odpoledne, pojednou jí oznámil, že Jeanetta se najisto pozdraví, že nebezpečenství přešlo a že není třeba se strachovati jiných následků, jak pevně doufá.

Dříve také těšil a povzbuzoval, než nikdy tak jako dnes, tak jistě a určitě. Cítila to na tónu slov, že to jeho pevné přesvědčení a nikoliv jen útěcha, o níž možná pochybovat. A jinak hleděl; ve tváři, v pohledu nebyl ten jistý stín, který dříve, někdy ve chvílích úzkosti a pochybování tíživě tušila. Jak to řekl: „Jeanetta se pozdraví, už není žádné nebezpečenství,“ s jakým radostným pohnutím! To neřekl jen lékař. Srdce jí zatrnulo tónem jeho slov.

Když to pověděl, stiskl jí ruku.

Stáli okamžik proti sobě ruku v ruce, ona šťastná jeho oznámením, pohnutá hlubokou k němu vděčností, a Held jen zíraje, jenom ji vida spanilou v ozáření náhlé radosti a velkého blaha. Tiskla mu ruku a byla by jej celého k sobě přitiskla. „Jak vám děkovat,“ řekla pohnutě a oči se jí zalily slzami.

XVII
Schyluje se k bouři

Osmého dne měsíce března po západu slunce vracel se Václav s Hýblem a Havelkou právníkem z pohřbu houslisty a chóristy u Sv. Víta a spolu spisovatele Jana Rulíka. Vyprovodili jej na poslední cestě z Hradčan, kdež v čísle 31 zemřel, na košířský hřbitov. U hrobu českého spisovatele a věrného vlastence byli všichni dojati; mladý Kramerius, jemuž nebožtík po smrti jeho otce načas vedl Vlastenské noviny a dobrým byl rádcem, plakal. Byli smutni nad ztrátou věrného spolubojovníka, ale přece zase povzneseni, když viděli tak valný zástup provázející zesnulého, starší i mladé muže, kteří byli s nebožtíkem příbuzní ne rodem, nýbrž smýšlením a cítěním. Mnohé z nich ani neznali, o mnohých nevěděli do té chvíle, že jsou s nimi. Přišli a osvědčili tím své vlastenské smýšlení. Přibývalo vyznavačů. V tom bylo to povznesení.

Mluvili o tom a také o tom, jak se smýšlení někdy divně projevuje. Hýbl vzpomněl si na doktora Srnku, jak jej měli za posměvače a za necitu národního, a jak se pak jinak ukázalo.

„Ani teď ještě neznáme jeho smýšlení jaksepatří," prohodil Václav. „My jsme proti němu beránkové –" naznačil nějak tajemně.

„I to já vím," Hýbl se významně usmál. „Až ke mně, Venclíčku, zas přijdete, ukážu vám jeho skládání, co mně loni podstrčil. Taková satira na Wallisa a na leccos, i na nás – A co tu báseň na Žižku, jak jste povídal, opsal jste mu ji?"

„Opsal; a pane, včera mne potká a hned zastaví. ‚Pane vlastenče,' povídá, ‚já teď deklamíruju, per se,' že sám sobě doma. Jářku co, pane doktore. ‚No to by mohli uhodnout,' zrovna se obořil, ‚že tu báseň na Žižku.'"

„A jemine, to Svoboda! Ten dělá divy!“ zvolal Hýbl vesele. „Divy! Všude jen o něm, o jeho deklamaci na Žižku, každý, kdo to slyšel, že Svoboda musí ještě jednou tu báseň přednést. Všude zapálil, mezi studenty, všude, kdo ho slyšel. Ale že by také Srnka chytl – ne – a doma že si sám báseň deklamíruje –“

„To bych ho chtěl slyšet!“ zvolal Havelka.

„A já zase vidět, v té čepici,“ vyhrkl Václav.

„V jaké čepici?“

Když se Václav tak podřekl, nemohl ostatek zamlčet.

„No, jak jsem ho viděl v županu, doma u něho v kvartýru, v županu a v červené čepici.“

Hýbl s Havelkou musili slíbit, že budou mlčet; pak uslyšeli o tom, jak Václav zastal doktora Srnku v jakobínské čapce.

„To tak policie vidět,“ Hýbl se zasmál, „to by na hejtmanství koprněli!“

Vtom se dostali na Staroměstské náměstí a tu se rozešli. Hýbl s Havelkou šli do Dlouhé třídy, Václav zamířil do Železné ulice. Když docházel ke Karolinu, zahlédl, že z knihkupectví Barthova kvapně vyšla Jetty. Bezděky se zastavil. Jetty nesla si nějakou knížku. Vyšla kvapně a také kvapně, neohlédnuvši se, zamířila domů, k Sirkové ulici.

Václav se divil. Tady, v knihkupectví, by se jí byl nenadál. Že by kupovala knihy – Ale ta, kterou si nesla, byla vázaná. Hned hádal najisto. Vzpomněl si, že knihkupectví Barthovo zavedlo si od února tohoto roku také půjčovnu knih; půjčovalo knihy domů po Praze i na venkov. Jetty byla si tu vypůjčit. Dříve sháněla knihy od známých. Werthera také odtud neměla, to Barth ještě nepůjčoval, když tu knihu četla. Tenkráte v noci, po Štědrém večeru, když plakala – Co si teď asi nese – Zdalipak zase svého zamilovaného Spiessa; alespoň tenkrát byl jejím zamilovaným. Nebo něco z Goetha –

Než hlavy si tím dlouho nelámal. Zahořkloť v něm poslední dobou proti Jettynce. Mrzelo jej, jak jej za posledního hovoru zkrátka

odbyla, zlobilo jej, že je taková umíněná, že nechce do českého divadla, protože ji teta napoprvé nepozvala. A snad, podezíral, také proto, že je to české, když se tenkráte tolik divila, že jsou také české romány, a o českou knihu ho nepřipomenula, kterou jí slíbil, ona, taková čtenářka; však kdyby to byla německá. Spiess takhle –

V tom domnění pak zůstal, poněvadž se s Jetty nedomluvil. Od oné chvíle, kdy se tak dost neladně rozešli, se s ní nesetkal. Netušil, jak se Jetty souží, jak večer vzhlíží tajně k jeho oknu, jak jej stopuje, hlídá, jej i tetu, jak žárlivě o všem přemítá, všecko obrací. Proč Věk o to nestojí, aby s ní zase promluvil; s tetou zase skoro každý den hovoří. To bodalo – S ní mluví, a ona, Jetty, sotva jej za den, za dva jednou uvidí z okna, náhodou, když se odpoledne vrací do svého bytu. Jindy se spíše potkali. Teď jako by se jí vyhýbal.

A když teta sama za ním chodí, sama, a nestydí se, a on to trpí! Kdyby chtěl, mohl by se vyhnout, odešel by, nebo by zůstal ve svém pokoji. Ale on je snad rád, že jej teta navštěvuje. Cítila odpor nad jejím jednáním a zase žárlivost začala bičovat a hnala ji z pokoje do kuchyně pootevřít dvéře, vyhlížet na pavlač, k Věkovu oknu, naslouchat –

Václav slyšel od kvartýrské, že paní sousedka je po té nevůli s Jettynkou hodně mrzutá. Sám toho nepozoroval. Jak paní Lorencová překročila práh Praxova bytu, hned byla, jako bývala, veselá, plná rozmaru, zvonivě se smála, ukazujíc své bílé, pěkné zuby.

Václav někdy nerad vstával od svého stolku a nevycházel s chutí do velkého pokoje, kamž jej mistr Prax vždycky za nějakou záminkou vytáhl, aby se zachoval paní sousedce, ale za okamžik se rozplašila jeho chmura a jako by vyšel z šera do záře. Musil se smát i rozhovořit se, zvláště když paní Lorencová zavedla řeč na divadlo. O tom jednali jednou i mimo Praxův byt, na prahu jejího obydlí.

Bylo krásného odpoledne počátkem dubna. Slunce svítilo a hřálo jako v máji. I šeré nádvoří se zjasnilo pod modrým nebem. Pavlač byla v záplavě zlaté záře. Paní Lorencová měla okno otevřeno; mě-

síčné růže na něm kvetly, muškát se zelenal. Odkudsi ze sousedství zadrčel v otevřeném okně kanár. Paní Lorencová v kuchyni žehlila. Jak měla dvéře na pavlač otevřeny, hrnula se na ni všecka zlatá sluneční zář, a v té ji uviděl Václav za žehlicím prknem ve světlých kvítkovaných šatech krátkého života s povyhrnutými rukávy, v bělostném, lehounkém čepečku, kyprou, svěže zardělou.

Václav ji nemohl minout ze zdvořilosti, i že byl uváben jejím hlasem. Vesele jej oslovila, to že se vrací brzo z procházky, dnes, v takový den. Že byl v koleji, uslyšela. Stanul ve dveřích. Zeptal se na pannu Jetty, je-li doma.

„Před hodnou chvílí odešla do města."

Václav si vzpomněl, jak si onehdy nesla knihu z půjčovné bibliotéky Barthovy; zeptal se schválně, čte-li panna ještě tak pilně.

„I už ji to přestávalo, ale teď je zase v tom. Přinesla si nějakou knihu a v té by ležela pořád. Jak má chvilenku kdy –"

„Co to je –"

„Ani nevím, ale to se ví, něco hodně romantisch –" Vtom zamluvila, tázajíc se, jak nyní v divadle, co deklamace, že o nich také slyšela.

Chutě začal o deklamatoriích, jak se jim vydařila, o juristovi Svobodovi, jak se líbila jeho deklamace o Žižkovi, tu že musil při druhém deklamatoriu opakovat, že se strhla zase taková bouřka, že tleskal kdekdo a že se o té deklamaci o Žižkovi i o celém deklamatoriu mluví po Praze, jistě.

Paní Lorencová sice tomu všemu dobře nerozuměla, těch básní, jež slyšela jmenovat, neznala a v duchu se divila, co s tím Žižkou tolik – ale mladý soused o tom hovořil. Zeptala se na divadlo, na české hry, jak to teď mají. Jako by jej pohladila, pávím pérem polechtala: chutě začal, s živou pochlubou, jak jim to dobře chodilo, že všecka čtyři provození mnoho vynesla, páté že chystají na svatodušní svátky, ale to že není jisté, to že na Boží hod svatodušní, aby se mohlo hrát, musí být císařské povolení, to že ani městský hejtman, ani u gubernia nemohou, tak že zadají o povolení až ke dvoru, do císařovy kanceláře.

Hovořil, vykládal, díval se na její tvář od díla živěji zardělou, na její víčka dlouhých řas sklopená k bělostnému šátku na prkně, sledoval mechanicky, pak už ne lhostejně její pohyb, její bílou, plnou pravici, jak se komíhá vpravo vlevo s cihličkou, v lokti vypjatá, jak odcloňuje a hned zase přitiskuje konturu poprsí. A vtom se lekl, když svěží paní náhle pozvedla víčka, když uviděl do jejích veselých, smavých očí, jež se na něj upřely s koketním, tiše vybízivým úsměvem.

Slova mu přeskočila, takže jaksepatří nedořekl. Zachytila jej otázkou. Naslouchala, jak se zdálo, bedlivě, čím dále však tím méně měla co z jeho hovoru. Slyšela jména, známá, neznámá; nedbala jich, vnímajíc jen zvuk jeho hlasu. Žár se v ní rozléval. Ruka jí umdlévala, ustávala v žehlení, jako by chtěla lépe slyšet, jako by to ono zvláště zajímalo. Ustávala, cihličku postavila, koketně se opřela a tak stála, jmenovitě když Václav začal horlivě vykládati na její otázku jen maně prohozenou, kde se naberou kusů, o to že nebude zle, teď že skoro každý z jejich herecní společnosti něco překládá, Havelka, jurista, veselohru dle Kotzebua, Klicpera medik že má v péře překlad Vyceněné město, korektor Hýbl že se již také chystá a pan Štěpánek, toho že snad zná, že je suflérem u Stavovského divadla, a taky u pana Liebicha v kanceláři, pan Štěpánek že skládá nový původní kus, z vlastenských dějin, něco velkého, ten že by rád ještě letos dostal na prkna, o letnicích, jestliže dojde z Vídně povolení, žádost že už brzo pošlou.

Ustal, poněvadž postřehl, že paní Lorencová neposlouchá, že na něj upřela oči a usmívá se, jako by jí něco připadlo. Hned se však vytrhla, jak jeho hlas utichl, a zapomenuvši, o čem Václav vykládal, zeptala se v náhlém přechodu, bude-li on také hrát.

„Hrál bych, líbí se mně to, už jsem na to také myslil."

„Co by hráli – Liebhaberrole, že?"

„To ne," zasmál se, „milovníka bych nedovedl –"

„Už to zkusili?"

„Nezkusil."

„No," pohodila hlavou, usmála se, jako by nevěřila, a pojednou vybídla: „Ale měli by. Je to tak krásné, když tak přijde v triku, péra na birytu," okrouhlým pohybem pravice nad hlavou ukázala, jak by se těžké pštrosí péro tam houpalo, „a pak když klekne a vyznává lásku, heisse Liebe, feurig[148], ach –" Přimkla oči, hnula dlaněmi, vydechla toužebně, a jak vtom otevřela oči a obrátila je zamilovaně po Václavovi, zarazila se.

Nehleděl na ni, ale k pootevřeným dveřím vedoucím do pokoje, a pln úžasu hleděl. Jetty! Jako duch se tam zjevila, bledá, s rozšířenýma očima. Paní Lorencová tlumeně vykřikla leknutím i zlostí.

„Ty jsi tu!" vyhrkla a pak dorážela hlasem od hněvu ztemnělým i v rozpacích: „A co, jak – co žes –"

„Nebyli doma, když jsem přišla."

„Zaskočila jsem k paní sousedce. Proč jsi mne nezavolala?"

„Odtamtud!" Byly v tom úsměšek i trpkost.

„Proč jsi se nehlásila, když jsem přišla?"

Jetty chmurně mlčela.

„Cože jsi se tak brzo vrátila?" začala paní Lorencová mírněji, přemáhajíc se kvůli Václavovi.

„Nebylo mně dobře," zalhala Jetty, zatajujíc, že popadl ji divný nepokoj a strach, že cos ji pudilo, aby se vrátila, vší mocí ji hnalo tak, že musila zpátky.

„Chceš něco?"

„Ne, nic, děkuju, já se jen šla podívat, kdo to – kdo tu –" Usmála se, ale hlas se jí chvěl a oči divně se lesknoucí utkvěly s trpkou výčitkou na Věkovi. Ocitl se v rozpacích a řekl nejistě: „Mluvili jsme o divadle, panno –"

„Ano," usmála se, vtom však zbledla a oči se jí zamíhaly, „že budou, pane Věk, hrát milovníka." Vybuchla v smích, náhle se otočila a zmizela.

148 Žhavá láska, ohnivá. *Pozn. red.*

Václav se začervenal, paní Lorencová hleděla popuzeně ke dveřím. Pojednou se obrátila.

„Prominou, pane Věk – já nevím – já té holce nerozumím –“

Věk se poroučel, také nevěda co říci, a rozladěn tím výjevem.

Jetty letěla ode dveří pokojem, až sklesla na pohovku u protější stěny. Zrovna na ni padla, udýchaná, pobouřená; oči jako vyjevené hleděly ku dveřím, jako by tam něco spáchala, až se jí zalily slzami. Lítost na ni přišla, hořká lítost –

Když Věk odešel, vstoupila paní Lorencová prudce do pokoje, mračná, popuzená, chystajíc se na svou neteř. Ale když ji zhlédla tak vzrušenou, plačící, lekla se možného záchvatu a začala mírně, cože pláče, co jí proboha je, co se stalo – Ptala se, ač už věděla, neboť hned tam u dveří před chvilkou jí náhle prosvitlo.

Jetty jí neodpověděla, ani nevzhlédla.

„Snad kvůli němu,“ ptala se paní Lorencová šetrně, jako by se bolesti dotýkala, „snad –“ odmlčela se však.

Jetty se prudce po ní obrátila.

„Snad ti něco udělal, něco řekl –“ zkoumala paní Lorencová měkkým hlasem, jakoby z čiré starostlivosti.

„Ne, nic!“ zamítla Jetty hned a rozhodně, ostře a prudce vstala. „Neřekl, nic.“

„Tak jdi, tak co děláš, jaké komedie, jseš überspannt[149]. Co si pan Věk pomyslí!“

Jetty se zarazila, bylo to patrné, zalekla se. Paní Lorencová již přesvědčená, že se nemýlí, vědouc už dost, začala zase chlácholit:

„Vždyť to byl špás, bloudku, vždyť on to tak nebral, rozuměl tomu a smál se – no –“

Chtěla neteř pohladit, ale ta se uhnula a zamířila ke stolku u okna, k šití. Paní Lorencová hleděla za ní hněvivě i s úsměškem.

149 Přepjatá. *Pozn. red.*

XVIII
Politica

Komorná snášela Jeanettu po schodech dolů; těsně vedle ní sestupovala paní Hanoldová, přitahujíc ouzkostlivě pláštík na Jeanettě, zvláště když se braly přízemní chodbou, ačkoliv tu netáhlo a nebylo chladno. Slunce vyzářilo vše, i tuto chodbu i zahradu za ní a tu všecku až do mlhavě šerých koutků i staré domy kolem ní, i jejich začoudlé zadní zdi. Prejzové zahnědlé střechy červeně zjasněly pod vyzářeným, temně modrým nebem, ostřeji zbělaly rámy všech oken, většinou otevřených, plných pablesků slunečních i květin.

Proud slunce lil se do zmladlých korun starých kaštanů i do pukajících pupenů staré lípy, po kmenech, do písku pod nimi, na svěží zeleň mladého trávníku. Do té lázně jarního vzduchu a slunce nesli poprvé malou Jeanettu. Pohubla dlouhou nemocí a líčko dosud bledě prokvétalo. Na zahradě, v tom slunečním jase, v lahodném ovanutí svěžího vzduchu jako by ji zatáhlo, kdy ji komorná spustila na nožky do vyzářeného písku. Opojena stála okamžik jako u vidění; paní Hanoldová viděla jenom ji. Byla dojata jejím dojmem, dojata štěstím, že ji má, že Jeanetta zachráněna –

Vzhlédla vzhůru napravo k Heldovým oknům, k pokoji, odkud loni proudila jeho úchvatná hra. Všecka okna tam otevřena, ale nikdo v nich a ticho. Vtom Jeanetta zatleskala ručkama a chtěla se rozběhnout. Ale musila pod kaštan na lavičku, do hnízdečka, které jí paní Hanoldová vystlala.

Za Jeanettiny nemoci nejednou vyhlédla do tohoto zákoutí, tenkráte pustého v sněhu nebo plískanici, a zoufale pomýšlela, jak tu bývalo krásně, když pod stromy, stezičkou pobíhala Jeanetta a kmitala se jako motýlek. Živě ji viděla ve světlých šatečkách, s pentlí

ve vláskách. Srdce jí vždy trnulo. Teď s ní seděla v tom zákoutí, omladlém, vyzářeném, šťastná, nedbajíc města, zapomenuvši na svět v tichém štěstí.

Jen na doktora vzpomněla, uvidí-li jej u okna, nebo že snad přijde, staví-li se nahoře a zví-li, že odešli sem. Čekala jej, aby se podíval na Jeanettu na zahradě, že by měl z ní radost, aby viděl, jak jí tuze blaze. Čekala jej proto, ale ne už jen proto, ne už jen jako lékaře. Toužila jej uvidět, a byť se jen na okamžik stavil, aby s ním mohla slovo promluvit.

Kroky; on, Held. Přišel, pozdravil, s Jeanettou promluvil, zažertoval, všecko o ní vyslechl a dovolil, že se může projít zahradou, že jí to neublíží. Nedořekl, a již sjela z lavičky a jako ptáček z klece puštěný pospíchala cestičkou pod stromy na chudobky, jimiž byl trávník, plný zlatých slunečných pruhů, pokropen. Paní Hanoldová hleděla za ní mlčky, blaženě se usmívajíc; i doktor umlkl, zabaven milým pohledem na děvčátko. Paní Hanoldovou blažilo jeho účastenství. Ale světlem v duši vyvstal stín.

„Ani se nepřijel podívat," promluvila pojednou přísně.

„Otec –"

„Věděl, že Jeanetta stůně?"

„Oznámila jsem mu nepřímo."

„Paní hraběnkou Bubnovou."

„Hrabě Bubna mu psal."

„Odpověděl?"

„Ano, psal hraběti jen jednou; zeptal se, jak je, není-li hůř, zeptal se, jak se ptáme po cizích, ale ne jako otec po dítěti. Jak to mohl tam vydržet!"

„Na Votavanech –"

„Ne, ve Vídni. Ale byl masopust –"

Usmála se trpce.

„Snad přijede teď –"

„Ať nejezdí! Teď už ne. Já vzpomněla, když bylo nejhůř, kvůli dítěti, jen kvůli Jeanettě – Otec! Otec! Ale nemělo mne to překvapit.“ Mávla lehce rukou. „Než nač o tom –“

Vážná její tvář náhle se zjasnila. Usmívajíc se, ukázala na Jeanettu, pospíchající k nim s chudobkami, jichž měla plné ruce.

„Tady jí to prospěje.“

„Ale bylo by ještě líp –“ přidal doktor, zvážněv za té odpovědi.

Vtom doběhla Jeanetta; dala mu hrst kvítí, druhou matce, a zas už od nich.

„Myslíte?“ zeptala se paní Hanoldová plaše.

„Že této zahrady bude málo, že tu přece jen málo slunce, málo čerstvého, čistého vzduchu.“

„Na venkov – ano, chtěla jsem se už zeptat.“

„Teď ještě ne, až koncem května.“

„O mnoho dřív nežli loni. Nebudu tu,“ usmála se, „tak dlouho naslouchat vaší hře jako loni.“

„Ale budu vám hrát jako loni.“

Vzpomněla, co jí řekl po jejím návratu z venkova, že jí, ač sám, hrál její zamilované skladby. Upřela zrak na špičku střevíce, usmála se, pokývala zamyšleně hlavou.

„A vy?“ zeptal se doktor.

„Zapomněl jste?“

„Ne. A směl-li bych se časem optat na Jeanettu, na vás –“

Vzhlédla k němu.

„Pište.“

„Pojedete k paní hraběnce Bubnové?“

„Zvala mne, dosud však najisto nevím. Ale nejspíš.“

„Ale ještě vás společnost uvidí – Teď můžete být o Jeanettu bez starosti.“

„Ano, teď mohu zas vyjít; rada Slívka mne již upomínal.“

Přišla nejprve do společnosti u rady Slívky. Leccos jí bylo novinou, co jiní už dávno přeslechli, a nové zprávy jen se hrnuly; většinou

politické, válečné, o velkých událostech, jež nastávaly. Jedna řeč byla o tom, kterak se Napoleon chystá na Rusa doma ve Francii, v Itálii, kterak mu němečtí knížata a králové sbírají pomocnou armádu, že Napoleona očekávají v Drážďanech, tam že přibude co nevidět, že také císař František se tam za ním vydá.

Páni o tom debatovali. Většina těžce nesla, že i císař vypraví Napoleonovi na pomoc armádní sbor. Proti Rusům, bývalým spojencům! Baron Stentsch rozhorleně ujišťoval, že kdyby byl nyní v armádě, že by první udělal, co teď učinili mnozí důstojníci, že by opustil službu, že by bez rozmyšlení kvitoval. Jak by nevystupovali z armády ti, kteří krváceli u Aspru a Ogrunu proti Napoleonovi a teď by měli krvácet pro něj! S Napoleonem proti Rusku! Ne!

Rada Slívka, jako vždy optimista, chlácholil usměvavě, přihlazuje si bílé vlasy, že to přece jen něco jiného, když rakouský sbor bude samostatný, že nebude přímo poslušen nějakého francouzského maršálka, nýbrž jen svého velitele, generála Švarcenberka, ten že byl teď na maršálka povýšen, aby se vyrovnal francouzským velitelům, těm že je a bude roven.

Rytíř Jeník se jen smál, v tom že bude rovnost, v titulu, ale komando že přece budou mít Francouzové, a jaká to divná výprava, když rakouský sbor potáhne proti přátelskému nepříteli po boku nepřátelského přítele, to že bude válčení –

Nejprudčeji vzrušovaly tyto zprávy starého kanovníka Arnolda. Tatam byla jeho koketní, lahodná řeč, když rozčiluje se mluvil o hrozném ponížení, o tom otroctví, v jakém jsou němečtí knížata, že tak poslouchají toho Korsikána, že Němci musí krváceti za cizí věc a nadto ještě pro větší své ujařmení. Duchaplné oči starého pána se jen blýskaly; tváře jeho prokvetlé pletivem žilek zrudly.

„Ach, to by mne tak nermoutilo," prohodil rytíř Jeník. „Prušáci byli vždycky proti nám, i za starých časů i za nových, nedávno ještě, jen si připomeňte."

„Tak, tak, pane barone, tak vy jste také toho mínění jako naši ministři, nechat Prusko a nedbat, čím se chvěje, čím trne srdce všech pravých Němců."

Jeník hnul úsměšně koutkem rtů.

„O nás se také nestarali a ještě nás opustili, v bryndě nechali. Pěkní spojenci!"

„Ale račte uvážit," horlil starý iluminát, „proč ministři, vláda, atd. –" maně se ohlédl, „proč jsou tak neteční, proč nedbají smýšlení a pohnutí v Německu. Ti dobře vědí, že kdyby tam všecko povstalo, a ono povstane," dodal s tajemnou jistotou, „kdyby vyhnali Bonaparta, že potom budou chtít také svobodu; a také se jí domohou, svobody a neodvislosti – Toho se u nás bojí, proto se nesmí u nás nic hnout a také proto, že ve Vídni čekají od Napoleona nějaké sousto, kus Haliče nebo ilyrské provincie – A národové, lid, ani se nehnou, líná hmota, jim je všecko jedno."

„Ale proč, amplissime," vpadl Jeník živě, „proč? Kdo je do toho stavu zavedl? Můžeme-li se hnout! Když vlastně takřka svým jazykem nesmíme ani promluvit –"

Kanovník, jako by této výtky neslyšel, pokračoval rozhorleně: „Ale všeho do času. Myslíte, že je všecko zabedněno? Nezapomeňte na Tyrolsko – A tady pruská kolonie. Ó nepodceňujte jí," varoval živě kanovník, postřehnuv, jak se Jeník podíval na Stentsche a ten na Jeníka. „To jsou rázní mužové, nelení, mají veliká spojení."

„Ministr Stein má spojení, ano, s Pruskem, amplissime," přisvědčil baron Stentsch, „a snad i s Anglickem. Alespoň teď projíždějí Prahou ruští, angličtí agenti. Tajně přijíždějí, tajně odjíždějí –" Baron přitom hleděl upřeně na kanovníka, číhaje na jeho překvapení. „Což myslíte, amplissime, že je to hluboké tajemství, že ti agenti docházejí tajně k ministru Steinovi tak jako ten Justus Gruner, ten bývalý policejní správce berlínský? Nebo to, že tu je teď hnutí mezi pruskými emigranty? Sám jsem si všiml, že ti nejpřednější teď často spolu chodí, ti v našich uniformách i bez nich, Nostitz,

major Trogoff, major von Bose, plukovník Bühle, Pfuel – No, a od kurfirstova dvora[150] vám povědí, veřejně o tom mluví, že v Praze už nejdéle pobyli, že se vrátí brzo do Němec."

„Nu ano," kanovník iluminát nutil se do jistoty, „ale neračte myslit, že takový Stein, takový Gruner nejsou dost opatrní, že nevědí, že jsou pozorováni –"

„Ministr Stein jistě, ten je, ale ten Gruner –"

„Je lstivý, smělý –"

„Až z toho sebevědomý, který myslí, že má každého v kapse, který myslí, že když má tajné písmo, že nikdo nic neví, o čem píše za hranice, oč jedná –"

Kanovník se už nepřemohl. Slova o tajném písmu uhodila. Trhl sebou a vyhrkl: „Cože – vy, pane barone –"

„Mohl byste mne mít v podezření, amplissime," baron Stentsch se usmál, „že jsem v ty pletichy zasvěcen, že mám snad divné styky – Ne; račte dle toho jen usoudit, že tajnosti Grunerovy nejsou tak tajny, že jeho sebevědomí je větší nežli jeho opatrnost. Já jen nahodile, ač dost podivně, včera jsem pochytil, že policie má klíč k jeho písmu, že čte jeho věci a že ví – no – ale –" mávl rukou. „Snad to jsou jen plané řeči."

Kolem všichni začali se vyptávat, co, co ještě slyšel. Tajemnost lákala, dráždila. I dámy se horlivě dotazovaly; s největší však dychtivostí oba staří přátelé a škorpilové, baron Ehrenburg a rytíř Eisenstein. Do té chvíle bylo při všem tom jednání o nastávající obrovské válce jim nejdůležitější, budou-li jaké následky toho ve Spálené ulici, jak se k ní Napoleon zachová, zůstane-li tam madame Dupasquierová s tím chlapečkem, s Leonem, jistě synem Napoleonovým. Oběma na tom záleželo, neboť poslední dobou i rytíř Eisenstein upouštěl od svých pochybností a nabýval pře-

150 Kurfirst hessenskokasselský zdržoval se tenkráte v Praze, kamž odvezl také svůj poklad.

svědčení, že ten tajemný majordomus madame Dupasquierové je vlastně její hlídač a strážce císařského levobočka.

Ale v tuto chvíli ve společnosti u rady Slívky podrážděno je nové tajemství: co ten Justus Gruner, co tu chystá, také dost tajemný muž a tajemně vystupující, o němž se vypravovalo, že tajně topil a uklízel francouzské agenty a vyzvědače v Berlíně. Co asi tu v Praze shání a kuje?

Ale toho večera se toho nedověděli ani oni, aniž ostatní společnost. Baron Stentsch buď více nevěděl, nebo nechtěl, nebo nemohl více prozradit. Také byl čas na karty; stolky ve vedlejším pokoji stály už připraveny. Páni sice až k nim politizovali; doktor Blumentritt připomenul si také pravou ruku Justa Grunera, doktora Müllera, znají-li ho, že chodí také do kavárny k Hroznu.

„Horlivý člen Tugendbundu, chtěl jsem ho tu uvést, ale není teď v Praze," podotkl kanovník Arnold.

„Pihovatý, má světlé vlasy a bílé řasy. To je takový zuřivý nepřítel Francouzů," vykládal doktor veselým tónem, usmívaje se, „že se z toho dal na slovnikářství."

I od druhého stolu se po něm obrátili. Dámy to již neslyšely, poněvadž zůstaly v salónu se synovcem rady Slívky, s mladým důstojníkem dělostřeleckým, s doktorem Heldem a s rytířem Jeníkem. „Ano, píše slovník. Onehdy mně o něm vykládal. Verteutschwörterbuch der Kriegssprache se to bude jmenovat."

„Co to je?" ptal se baron Ehrenburg.

„Lieutenant nic, tambour nic, všecko se vyhází, nebude infantérie ani kavalerie, ani artilerie. Dělá nová slova jako naši vlastenci. Ale není mu rozumět jako jim, to jest jejich slovům."

Vtom zaleknuv se obrátil se rychle po druhém stolku. Dali se mu do smíchu, poněvadž rozuměli, čeho se lekl, že si teprve v ten okamžik vzpomněl na rytíře Jeníka, je-li tu. Nebyl, ale právě vcházel ze salónu. Smějíce se, usedali; rada Slívka, rychle vzav karty do rukou, ihned zamlouval, dotazuje se, kdo bude mít bank.

Dámy zatím už nechaly politiky. Mluvily s pány o novém hudebním měsíčníku Euphonia, redigovaném Vitáskem; záhy vrátily se do Paříže, odkudž ty dni došly zprávy o nové opeře, jakou způsobila senzaci, jak se všechno hrne do divadla, aby uviděli Jean de Paris, nové dílo od Boieldieua. Held mluvil o jeho skladbách, mluvili o obsahu nové komické opery, jejž znali z novin, o princi Janovi z Valois, jak setkal se s princeznou navarrskou.

Mimo nadání dostali se zase trochu do politiky. Z princů královských přišli ke dvoru císařskému v Paříži. Dámy zajímala nejvíce císařovna. Hraběnka Bubnová vypravovala dle zpráv svého bratrance, atašé u vyslanectva v Paříži, jenž jí pravidelně dopisoval a hojně novinek a zpráv posílal, že císařovna, co povila Napoleonovi římského krále, získala i u Francouzů velikou přízeň, že teď „Rakušanku" mají radši, také v okolí císařovnině že je jinak, nežli když přijela, že její první dvorní dáma, vévodkyně z Montebella, je roztomilá, s vévodkyní de Montesquieu však že císařovna tak nevychází, vévodkyně že je pyšná a pak že vévodkyně z Montesquieu dopustila, aby zapuzená císařovna Josefina uviděla císařovnina synáčka, římského krále.

„A kde?"

„Na zámečku Bagatelle."

„Ach, takové setkání!" zvolala paní Hanoldová, zaujatá tou zprávou. „Zapuzená u dítěte své sokyně. Co Josefina –"

„Plakala, laskala dítě, k srdci vinula."

„A císařovna?"

„Když se o tom dověděla, urazila se a nemůže to vévodkyni z Montesquieu zapomenout –"

„Urazila se?" žasla paní Hanoldová.

„Teď císařovnu brzo uvidíme," připomenul důstojník. „Císaře vyprovodí do Drážďan a odtud přijede do Prahy s Jejich Veličenstvy, s rodiči."

„Kdy –"

„Snad koncem tohoto měsíce."

„V nejkrásnější čas," mínila stará paní radová, „až všecko bude v květu."

„Ach, myslíte na vůni květin –" Hraběnka Bubnová se usmála. „Císařovna není pro ni nadšena. A voňavky nemá ráda. V jejích pokojích se vykuřuje jen octem a cukrem."

„Až přijede teď do Prahy," radová Slívková obrátila se k hraběnce Bubnové, „bude snad možná, abychom mladého krále římského zahlédli."

„Nezahlédneme, jistě ne. Mladý princ ještě nedělá politiku." Hraběnka se usmála.

„Ach, což politika – ale že by matka, císařovna, měla být tak dlouho bez něho –"

„Ach, ta ho ani v Paříži neužije. Psal mně bratranec, že císařovně přinesou malého krále obyčejně o deváté ráno, císařovna že jej vezme do náručí, chvilečku že se pomazlí, pohraje s ním a zas jej odevzdá kojné a čte pak dál noviny. O čtvrté odpoledne svého maličkého navštíví, ale zpravidla po dvacíti minutách opustí komnaty svého dítěte a přijme Isabeye nebo Prudhona, kteří ji učí kreslit a malovat."

„Ubohé dítě!" povzdechla paní Hanoldová zhluboka, upřímně.

„Šťastná Jeanetta!" tlumeněji, srdečně přidal Held vedle ní sedící.

„Hereční společnost" a tábor kvartýru Klicperova hrubě se neohlíželi po dalekém mračnu ohromné války. Nad nimi bylo ještě jasno a klid. A zář úspěchu. Všecka deklamatoria, bylo jich pět, a všecka představení, byla dosud čtyři, zdařila se výborně. Když Václav zase psal domů, bylo počátkem května, vyličoval to vše zeširoka hlavně kvůli otci a nepřímo také pro dobřanského faráře Zieglera. I o tom psal, co paní Lorencové tenkráte, když žehlila, pověděl, jak se pilně překládá, jak se i původní činohry spisují, a co se prozradilo, že nejen pan Štěpánek má kus, ten že se jmenuje Obležení Prahy od

Švejdů aneb Věrnost a udatnost česká, ale že také jeden gymnasista, v první humanitní, bratr vlastence Klicpery medika, tajně spisuje kus, Blaník že se jmenuje, starší bratr že to Hýblovi svěřil a také mu dal tajně kus číst a Hýbl že s radostí a s velikou chválou o tom mluvil a že v tom mladíku roste něco neobyčejného.

Václav psal také o pohřbu, na kterém byl v polovici dubna profesoru Majobrovi, ten že zemřel skoro v nouzi, jeho vdově že vybrali na Akademickém gymnasiu čtyřicet zlatých, doktor Held že k němu chodil do poslední chvilky. O zesnulém a jeho pohřbu psal Václav, poněvadž otec Majobra znal z mladých let svých, kdy Majober hrával v Boudě a pak u Hybernů.

Václav ten list nedopsal. Nešlo mu to. Zamyšloval se, ustal psáti. Od toho odpoledne, co mluvil s paní Lorencovou, co Jetty je tak divně vyrušila, začal o svém sousedství uvažovat. Paní Lorencová tak sladká, ty časté její návštěvy, kteréž jej nejednou vyrušily, a co mistr Prax sem tam nadhodil obojetným slovem, úsměvem, mrknutím – Co si myslí –

A Jetty. Proč tak vyběhla, proč takový smích, proč – Milovníka že by chtěl hrát – Tomu – Urazilo jej to. Paní Lorencová po tom výstupu nepřišla navečer jak obyčejně ani nazejtří, a když se pak zas ukázala, ani slovem nezavadila o to, co se zběhlo a co Jetty.

Tu Václav vídal teď častěji nežli předtím; chodívalať častěji nežli jindy pavlačí kolem jeho okna. Míval je teď za slunečních dní otevřeno, viděl ji dobře, i jak plaše se do okna ohlédla. Ale pokaždé sklopil hlavu, jako by byl hluboko zabrán do studia, jako by ji neviděl. Jednou ji také potkal na dvorku, pod schody u pavlače. Nezastavil se, jen chladně pozdravil; ale v ten okamžik, jak viděl, že zbledla, když postihl její úzkostný, smutný a jako prosebný pohled, bylo mu jí líto. Než nestanul, neobrátil se za ní. Šel, ani se neohlédl.

Ale doma si to vyčítal, byl mrzut a sám s sebou nespokojen. Tenkráte mu poprvé blesklo, a co, nač ty nepokoje, že by bylo lépe, kdyby se vystěhoval a našel si nový byt. Ten úmysl se mu neroz-

vanul, vracel se mu a pro něj se také tak zamyslil toho odpoledne, kdy psal domů list, a proto také nedopsal. Teprve až za nějaký den dokončil a tu také neopomenul připsati jako dodatek ke svým zprávám o divadle, že teď někdy sejde se prý císař s Napoleonem v Drážďanech, že tam snad už brzo odjede, to že je všechny naplňuje starostmi, bude-li jejich žádost, aby směli hrát o svatodušních svátcích, v pravý čas vyřízena, že kdyby o těch svátcích nehráli, že by nemohli pak už dříve až v listopadu, kdy bude zase noremní den –

Marně se nestrachovali. Všecko bylo sice připraveno, úlohy nastudovány, pro všecko se i zkoušky konaly, ale povolení z Vídně, z kabinetní kanceláře nešlo. A nepřišlo; zato přijel do Prahy, od něhož je očekávali – císař.

Přijel ve sváteční den, zrovna o svatojanské pouti, šestnáctého května, v sobotu před nedělí svatodušní, kdy pražské zahrady prokvétaly šeříkem a ulice davy poutníků ze všech zemí české koruny, pestrotou krojů z blízka i daleka, od Šumavy, z Hané, od Karpat.

Mistr Prax se toho dne svatojanského vystrojil, pečlivě si vlasy na temeno nahnal, licousky přičesal, přihladil a vypravil se v zeleném fraku, v úzkých šedých nohavicích, v lesklých holínkách s kopnami na obvyklou cestu do kostela, pak na procházku Koňským trhem a na zastávku tamtéž v hospodě U Charouzů. Laciné žužú se mu na pruhované vestě jen blýskalo; ve velkém klobouku na dvě facky s rohy napříč k uším vykračoval si jako generál, ale hodně hubených nohou.

Na Koňském trhu jako v háji. U dveří domových všude břízy, nejhustěji před hospodami. U Charouzů, kdež měli průčelí v přízemku všecko z hlazeného sliveneckého mramoru, zakryly máje skoro celou desku v průjezdu nehrubě vysokém, skoro celý její zlacený nápis, takže jen byla vidět slova: „Swati Salwator Bil vihlaschen Miestie Hrudimme Roku Pane 1798 12. Augusti – –“, jichž si nikdo nevšímal ani toho, jaký to hanebný pravopis, jaké to hrozné znamení doby a svědectví úpadku –

V hospodských místnostech i v průjezdě, kde páchlo pivem i párky, všude plno, a všude nejvíce cizích, venkovanů v bílých šerkách, v širácích, ve tmavomodrých nebo zelených kazajkách bohatě vyšívaných, venkovanky v „holubičkách“, ve sněžných rukávcích, v květovaných zástěrkách, v červených punčochách. Mistr Prax věděl, že tu tentokráte nenajde pohodlí a své místečko u svého stolu mezi kolegy mistry, ale zůstal tu přece i ze zvyku, i aby mohl všecku tu strakatinu pozorovat, aby blaze pocítil svou svrchovanost nad těmi „hřbety“, na něž jako z kruchty shlížel.

Ale pak, bylo už poledne, jako když někdo znenadání za hlavou vystřelí: novina sem uhodila, bijící po všem Koňském trhu, že císař přijel s císařovnou a s celým komonstvem, před chvílí že přijeli nahoru na Hrad o půl dvanácté, že nebylo žádného slavného vítání, nic, a císař hned, jak slezl z kočáru, že se odebral s císařovnou do královského oratoria u Sv. Víta, tam že je právě slavná mše.

Z toho pak řečí, úvah jako vody. Mistr Prax se v nich snadno dostal do Vídně, cokrát tam císaře viděl, ájej, v „Plodru“, v půrku i na ulici. Samými výklady zapomněl, že už čas, aby šel domů, že musí odpoledne „vyvíst draka“, jak tady u Charouzů u svého stolu hlásil, kterémuž draku však doma říkal něžně, ač ne bez tiché ironie, Aninko sem, Aninko tam, a někdy také Annerl – Poněvadž se tak omeškal a poněvadž po lepším obědě a po charouzovském déle doma dřímal, vypravil se s Aninkou dost pozdě; měla přes ramena květovaný salop a na hlavě divný klobouk s krajkami, od jehož dýnka visely do zad dvě široké pentle zelenavé. Mistr ve svém klobouku na dvě facky s rohy k uším zase si vykračoval, takže Aninka záhy se udýchala a začala kašlat, zvláště když je leckde sevřela tlačenice. Zastavovala se, ale mistr Prax jakoby puzen tlakem zástupu pobízel, už mrzutě, že musejí dál, tady že neostanou, že musejí – a v duchu si doříkal zlostně, to že má baba kašlavá špacír, že by nemohla doma sedět, že muší na špacír, bodejť – Mrkal kolem, po mladých, a tu tam na některé bujné kráse očima dlouho uvázl, ohlížel se za ní,

jako by cestu hledal, kudy kam, jak by z té mačkanice vytrhli a jak by vyvedl svou Aninku –

Doma u Praxů hluboké ticho i po všech bytech vzadu kolem nádvoří, jež bylo již ve stínu. Ale nad ním po zdích, v oknech, na pavlači zátopa světla. U oken všude máje, mladé haluzky lipové povadlé v zářivém žáru. Hluboký klid všude, dům jako vymřelý, jako by opodál nešumělo proudění zástupů; jen temný ohlas rachotícího kočáru sem po chvílích temně zalehl.

Pavlačí se mihl Václav, to již Praxovi odešli. Přiběhl se převléknout, vzíti na sebe sváteční svůj tmavomodrý frak. Dopoledne psal v kanceláři, po obědě se zdržel s kolegy, mezi nimiž byl také Havelka právník. Ten vypravoval, jak se Štěpánek a všichni mrzí, že žádost o představení nevyřízena, že jim nedali nic vědět, co z toho nesnází a marné práce.

Uvažovali o škodě, i jaké mohlo být provození. Svátky, letnice, co by se hrnulo lidí do divadla, Pražanů i svatojanských poutníků z daleka široka, co by pro ně bylo vidět vlastenskou hru, jak by odcházeli, jak by doma povídali.

Všecko marno. Havelka v tom viděl nešťastnou náhodu, že ve Vídni to nevyřídili, protože byl císař před cestou do Prahy a do Drážďan. Svoboda však rozumoval, že v tom je úmysl, no, že zkrátka nechtěli. Ať tak či onak, Václav a všichni byli trpce zklamáni. Zarmoucen opakoval při obědě kolikrát, kdy, kdy se taková příležitá chvíle zase naskytne!

Domů si přiběhl pro frak, poněvadž chtěl za Kamberským podívat se, nejsou-li tu z Litomyšle. Když zavíral byt, zahlédl v sousedství u okna paní Lorencovou, vystrojenou; zachytil její smavý pohled, jak pokývla, usmála se na jeho pozdrav. Ale hned také odstoupila od okna; a on, jak mu blesklo, že sousedka snad jde ven promluvit s ním, rychle vytáhl klíč a chvátal pavlačí na dvůr do tmavého průjezda, za nímž světle prokmitala ulice.

Jen odešel, vyšustěla paní Lorencová na pavlač ve světlých šatech, v krajkovém bělostném šátku neširokém přes ňadra lehko uvázaném, v dlouhých nad loket rukavicích, v klobouku, jehož nevysoký vrch vybíhal nad čelem daleko dopředu; v ruce měla zelený váček. Nesla se v plném světle, překmitla se pavlačí, sešla ze schodů a zmizela, jako by zhasla v hlubokém stínu.

V jejím bytě, u okna, za růžemi stála Jetty, vyzírajíc upřeně za ní, a stála tak, i když teta zašla. Stála nehnutě, strnulá náhlým pomyšlením, jež v tu chvíli bylo jí poznáním a pravdou, to že není náhoda, že tak oba odešli, že se teta s Věkem jistě smluvili; sem, k nim si netroufal, nebo mu teta z opatrnosti sama přišeptala, aby přímo nechodil, protože ona, Jetty, bude doma. Přišel do svého bytu a teta již ustrojená čekala, jistě čekala, vždyť předtím byla několikrát u okna a pak, když odešel, jak popadla klobouk, jak si jej chvatně dávala na hlavu a jak pavlačí pospíchala! Před domem se sejdou, odtud půjdou spolu. Kam, kam –

Jetty jakoby bodnuta chvátala ke dveřím, ven podívat, přesvědčit se; doběhla však jenom do kuchyně. Marně běží, pomyslila, přijde pozdě, jsou už pryč, a jakž by jich dohlédla.

Volně se vrátila do pokoje; paprsek slunce tam vysvítil na zeď a v něm zajiskřila zasněžená krajina v rámu, kterouž vyšila a dala tetě k Vánocům. Když se u toho obrazu setkala s Věkem – Odvrátila se, ale vtom se jí namítla, v tom sloupu světla vyjasněná, světle zelená zástěna, polepená obrázky malovanými i černými. Tady se jí zjevil v noci po Štědrém večeru, tady jí podal ruku, dojat a tak něžný – Ale hned tenkráte vstoupila mezi ně teta. Ta ve všem pořád, vždycky ona ve všem.

A on, Werther – Werther – Jak toužila jej uvidět, promluvit s ním, třeba jen uvidět jej – a on teď – Ani se neohlédne, nezastaví, cize mine a přejde a hlavu schválně sklopí, kdykoliv šla teď kolem jeho okna. A jak posledně pozdravil – Mrzí se, že jej tak odbyla, ale ne – je mu vše jedno, nedbá.

Marno, všecko marno – Teta jej uvábila, ta jej má; teď jdou spolu, teta se jen směje, on na ni hledí, živě hovoří – Ale snad to není pravda – Začala pochybovat, vymlouvat si, že to všecko snad náhodou. Než jen na okamžik to odtrnutí. Žárlivost bodla nanovo, bodala, a nejistota mučila. Kdyby alespoň Praxovi byli doma, mohla by spíše něco zvědět – Co dělat, co dělat – Neměla stání, přecházela pokojem, a jak oči po něm těkavě hleděly, utkvěly také na obrazu zimní krajiny – a vtom ji cos nutkalo, aby jej popadla, strhla –

Přecházela rychleji, náhle usedla, vzala knihu se stolu, kdež ji prve položila, a začala zase čísti ze Spiessových Biographien der Wahnsinnigen, úvod ke Katharine P…rin o Šibenném vrchu u Lokte, vzpomínky autorovy na děsivou minulost smutného místa, na hroby nešťastníků – Krev jí vstoupila do hlavy, bylo jí dusno, nemohla dále číst. A náhle, jako by se stěny k ní posouvaly – V úzkosti vyběhla na pavlač a bez rozmýšlení zaklepala na dvéře Praxova bytu. Ticho. Nejsou doma, ještě se nevrátili; přece však zůstala u dveří.

Kolem ticho; z nádvoří ani hlásku, v oknech nikdo, byty kolem jako vymřelé. Nahlédla do Věkova okna, nahlížela déle, zatouživši podívat se jeho pokojem. Jak se nahnula, maně přitlačila do rámu a okno, nejsouc zavřeno na háček, povolilo, pootevřelo se. Lekla se, chtěla pryč, ale hned se zase nahnula. Nikdo tam, ani v bytě. Nikdo. Viděla jasně, plně vše, co jindy jen plachým pohledem mohla jen zčásti zachytit, všechen pokoj, stůl, knihy na něm, a co si přávala vidět. Tady sedává, čte; tady na stůl by mu mohla položit psaní, ceduličku, přimihlo se jí, a vtom také, že by tam mohla napsati: „Werther! Werther!“

Zapomněla na okamžik, ale znenadání, jako by vedle se ozval, zdálo se jí, tetin zvonkový, teď jí tak protivný smích – Takhle jej volá, láká od stolu, takhle za ním jde, a jdou, jdou spolu – chodí, smějí se – Odtrhla se od okna, přehlédla pavlač, kmitla se po schodech, šerým nádvořím do temna klenutého průjezdu, a pryč, ven, jako štvaná –

Václav přišel až večer domů. Odpoledne chodil s Kamberským a s dvěma poutníky, sousedy litomyšlskými, od nichž se dověděl o tetách, že jsou zdrávy, že teta Máli vyšívá jako dřív, teta Baruška že hospodaří a zlobí se na drahotu. Jinak mnoho nového nepřinesli. Václav se jich na Toničku Zemanovou přímo nezeptal, nýbrž prostřednictvím kamarádovým, a uslyšel, že má nápadníka, že Kubiasův začíná za ní chodit, tuze že se o ni uchází a staří z obojí strany že tomu hrubě přejí –

„Jak ona?“ zeptal se Václav nejistě Kamberského.

„No, co by dělala, vezme si ho. Co taky? Na tebe čekat – To by se nedočkala.“

„No, když by ho chtěla –“ Václav mávl uraženě rukou. Kamberský se tomu zasmál a tónu těchto slov, z něhož se ozvala uražená, okamžitá ješitnost; okamžitá, poněvadž jen ten okamžik trvala a s ní zatrnutí srdce, smutek pro pěkné chvíle uplynulé. Ale hned se mu také uvolnilo, neboť do té chvíle cítil jakoby závazek i výčitky, že hrubě nedbá a zapomíná.

V takové náladě ne nejjasnější vracel se domů. Jak vstoupil do nádvoří, vzpomněl na sousedství, na paní Lorencovou a neteř, i na to, co si umiňoval a co uznával za prospěšné: aby dal výpověď. U sousedky v okně tma – kde jsou – A jak to Praxovým říci, jakou příčinu udat.

Cítil, zvláště když vstoupil, jak mu bude zatěžko, a když jej kvartýrská i její muž tak přátelsky jako svého vítali. Mistr Prax už svlečený, jen v nohavicích a ve střevících, před chvilečkou povečeřev, pokuřoval si chutě a směle, poněvadž okno mohlo být otevřeno. Začal hned, kde pan Věk chodil, a hned o sobě, kde oni, že byli na Malé Straně u Glaubiců, tam že mají pivo, to že je, ale nežli se tam prodrali, protlačili, jaká cesta, co v té mačkanici zkusili, obzvláště tuhle Aninka, chudák, ta že, no že se ukázalo, jaký je chlapík, dech nic, to že jen tak pro rozkoš vzdychá, že šla jako jelen – A pak že šli na most, na požehnání k Sv. Janu, a to že měli teprve štěstí, na první místo že se dostali, hned k prkennému zábradlí, a tak že všecko krásně viděli, světla, koule, ale to že všecko nic nebylo, že všecko se

dívalo jen na císaře, oni také, císař pán že byl na požehnání, že ho viděli, kvis, docela dobře, klečel, v bílém fraku, v červených spodkách do bot, no, feldmaršál uniforma, to že on zná, na klekadle klečel a za ním hned jeho adytant baron Kučera, adytant, ale generál.

„Takový pán, a to by neřekli, pane Věk," vpadla kvartýrská, oddechujíc, „z čeho je, ten pan Kučera, jak to daleko přived. Můj nebožtík to všecko znal, měl domek na Pohořelci, no a ten baron Kučera je z Pohořelce; jak se jde nahoru, tak napravo ke konci je ten dům, co z něho pochází, skoro na konci, má takový železný balikónek, tam Kučerovi ostávali, jeho pantáta ouředník, pan štátspuchaltr mu všecko říkali, měl kolik synů a všichni se mu tak vydařili, všichni jsou pány, jeden je u kubernia, a velkým pánem, čtyři šli, pět jich bylo, vždycky vypravoval můj nebožtík, a z těch pěti čtyři šli, jak povídám, k vojsku, a tenhle, ten to přivedl nejdál – bože, na barona a jenerála, a je furt s císařem. Ten prý na něj moc dá."

Rozkašlala se, mistr Prax hned ji konejšil, ironicky starostlivě domlouval, že se muší sanovat, to že nejde tak běhat na lampartie ke Glaubicům a pak na Pohořelec a zámeckou zahradou, tam že pan baron Kučera bývá večír, že se leccos povídá, o srnkách, ty že baron Kučera – Naráz umlkl.

Návštěva znenadání. Paní Lorencová. To by nepřekvapilo, ale kterak vstoupila. Ne vesele, usměvavě jako jindy, nýbrž nějak ulekaná; hned, ani nepozdravivši, ptala se, je-li tu Jetty. Žasli; že není, řekli, že tu nebyla, co se stalo –

„Vrátím se jim teď, zrovna teď, byla jsem se také trochu podívat, bei einer Freudin war ich auf Besuch,[151] a pak také na sv. Jana, toť se ví –"

„S pannou Jettynkou?" ptal se Prax.

„Ach ne, nechtělo se jí, že ostane raději doma. A ostala. Ona se teď ňáko bojí lidí, když jich je moc, obzvláště v kostele nebo tak –

151 Byla jsem na návštěvě u přítelkyně. *Pozn. red.*

aigentlich nevím proč, a taková zerstreut[152] je, moc – Tak ostala doma a já šla. A teď přijdu domů, děvče pryč a kvartýr otevřený, všecko, dvéře na pavlač taky."

„Rozsvítili si?"

„Ne."

„Tak snad přehlídli, někde v koutku třeba usnula."

„Ne, ne, já volala; celý kvartýr proběhla. A tak jsem se otočila a hned sem. A kde oni se toulali?" obrátila se po Václavovi změněným tónem, vesele a s úsměvem. Uslyšela, že byl s krajany; hned opáčila žertovně, s upřenýma na něj očima, ne-li také s krajankami.

„Ani jedinou jsem neviděl, nepotkal."

Pokývala vesele hlavou a hned zase plná starostí, ach bože, co to děvče, kam se poděla, co je s ní teď starostí. Šla domů. Praxovi ji vyprovázeli, Václav vstoupil do svého pokojíčka; zamířil hned k oknu, poněvadž si teď všiml, že je otevřeno. Vtom z pavlače u dveří výkřik paní Lorencové a hlasy úžasu manželů Praxových. Vyhlédl. Jetty! Právě se vracela. Zahlédla tetu vycházeti od Praxů; chtěla rychle kolem ní rovnou domů, ale stanula okamžitě, když zahlédla Václava v okně. Zarazila, podívala se po něm, a pak jako když ptáče se náhle zdvihne, tatam, do bytu, nedbajíc tetina volání –

Václav zavřel okno a rozžehl svíčku. Vzal knihu, nečetl však; seděl zamyšlen, nespokojen. Zas byl důtklivě připomenut na to, co zamýšlel: vystěhovati se odtud. Kvartýrská přišla mu pak povědět, to že je divná věc, že mluvila s paní sousedkou, ta že od panny Jettynky se ničeho nedověděla, proč panna Jetty odešla, nic, jen že se prý šla podívat na sv. Jana, a když se jí sousedka ptala, jak mohla tak odejít bez klobouku a že nechala všechno dokořen otevřeno, i dvéře z kuchyně na pavlač, co si jen myslila, že panna Jetty o tom nic nevěděla, docela nic; to že je divné, jak se to děvče mění, co se s ním děje.

152 Roztržitá. *Pozn. red.*

XIX
Doktor Srnka setká se se „starcem z hor“

Kavárna U Modrého hroznu byla toho svatojanského večera skoro opuštěna. V zadní místnosti sedělo jen několik studentů a dva herci od Stavovského divadla. Všichni byli obráceni ke stolu v čele u zdi, odkudž doktor Müller, pihovatý, světlovlasý, bílých řas, jim agitačně rozkládal. Dělával to, kdykoliv se dostal mezi studenty, kdy se jen trochu hodilo, v kavárnách i po hospodách, a vždycky horlivě, přemáhaje netečnost, nedbaje ousměšků, jež si tropili z jeho berlínské výslovnosti.

Také u Modrého hroznu rozkládal živě, a již až vášnivě, s ohněm proselytství, o nastávajícím velikém zápase s Napoleonem, o Německu povstávajícím z ponížení, a že by všude, kdež se německá řeč ozývá, měli přísahat pomstu a boj až do vyhlazení Galům, sveřepým Francouzům, jejich císaři, tomu korsickému uchvatiteli, všude, kde se německá řeč ozývá –

Crrrnk – Opodál v koutě u kulatého stolu lžička prudce do sklenice puštěná ostře zacrnčela. Doktor nelibě vyrušen bleskl v tu stranu šedýma očima, posluchači se ohlédli. Dva z nich se na sebe podívali a usmáli, když tam spatřili doktora Srnku. Seděl sám, maje noviny v rukou. Jak četl, zajela mu brada do širokého černého nákrčníku a z hustých vlasů volně rozhozených padal hustý pramen do osmahlého čela. Že se po něm ohlédli, že Prušák zablýskal zlostně očima, jako by neviděl. A jako by neslyšel, když doktor Müller, znovu zplápolav nadšením, zase chytl řeč.

Horlil dál, Pražany popadl a cuchal, tady, tady v staroslavné Praze že fučí chlad až mráz, tady že je málo srdcí, která by bušila pro velké Německo, v té Praze, která by se mohla státi jeho středem, sem že by měl přijít nějaký Fichte, aby mluvil, rozněcoval,

rozpaloval, jako před třemi lety v Berlíně, když tam tisícům řečnil v sále Akademie – Ach, kdyby slyšeli, kdyby slyšeli, jak mluvil, jak, a jak všechno vzplanulo nadšením, obzvláště když volal – a Müller, zažehnut ohněm, unesen vzpomínkou, pateticky zacitoval:

„Pomyslete, že s hlasem mým pojí se hlasové vašich předků z šedé dávnověkosti –“

V koutě u stolku doktora Srnky hlučně zašustěly noviny prudce obrácené.

„Vašich předků,“ pokračoval Müller, přemáhaje zlost z bezohlednosti toho výra tam v koutě, „těch předků, kteří svými těly opřeli se světovému panství římskému, je zaplavujícímu, kteří svou krví vybojovali volnost hor, rovin a řek, kteréž –“ řečníkův hlas mohutněl, „za vašich časů staly se kořistí cizincovou!“ V rozhorlení mávl rukou nad hlavou, jejíž světlé vlasy se v ten okamžik ostře odrážely od zrudnuvší tváře. Ale pravici hned spustil, jak se tam z kouta ozval doktor Srnka, poukloniv se nad svým stolem směrem k Müllerovi, s úsměškem:

„Velice pěkné – s dovolením, že vyrušuju – velice pěkné, ale v Berlíně a pro Berlín, ale nic pro nás, a taky ne tuze opatrné –“

„Co se do toho pletete?“ rozkřikl se popuzený Prušák, „jakým právem –“

„Týmže právem, jakým vy tu kážete. Já jen chtěl připomenout, že se časy mění, že i tichý kout je nejistý, když začne foukat jiný vítr.“

„Co vy – Co víte vy –“

„Mnoho ne, pravda,“ Srnka se ušklíbl, „ale přece víc nežli tak leckdo, obzvláště to, že Jeho Excelence,“ vyslovil s ironickou devótností, „pan pruský ministr Stein ten zlý vítr dobře čije, poněvadž ujel z Prahy –“

Všichni žasli, doktor Müller ztuhl, vyvaluje šedé oči světlých řas na doktora Srnku, ohromen, že tajemství prozrazeno; pojednou vyskočil a vyhrkl:

„Jak to víte?“ ale hned se opravil, popíraje ostře a důrazně: „To není pravda!“

„Buďto to víte a zapíráte," Srnka mluvil klidně a velmi určitě, „nebo to nevíte, pak vám to povídám jako tu těm mladým pánům Pražanům, kteří to jistě nevědí a jimž jistě na tom tak nezáleží, že pruský ministr Stein odjel včera nebo již předevčírem z Prahy."

„Už kolik dnů churaví a nevychází z domu –"

„Ano, drážďanský vítr jej ofoukl. Ale mezitím byl také zdráv a vyjel si z Prahy; jinak stůně dál, tady v Praze, ale v kočáře je jako ryba a směje se, že vypálil těm pánům rybník a že ho již nedohoní – Směje se, jak si v té své ‚nemoci' vyšel z domu, snad v přestrojení, kdož to ví, snad s vaší pomocí, ale vás se na to neptám, a vsedl do vozu, čekajícího za branou."

„Kam by jel?" vskočil s úsměškem doktor Müller. „Snad do Berlína nebo do Drážďan k Napoleonovi."

„Snad," přisvědčil Srnka také s posměškem, „snad tam, nebo," vstal, a opřev se dlaněma o tabuli svého stolu, nachýlil se vrchním tělem ke společnosti, „snad také k caru, k Jeho Veličenstvu carovi všech Rusů. Tam bude jistější nežli tu v Praze, kdež jsme teď s Napoleonem alianc; v Rusku se také dá víc dělat proti němu nežli tu, tady by policie pana ministra nemohla trpět, v takové práci, teď o slavné schůzi v Drážďanech a po ní! A vy, pane, a vaši krajané –"

Z přednějšího pokoje vstoupil starý muž vysoké postavy, v ramenou přihrblý, v ježatém kastoru, v šosatém, dost ošumělém hřebíčkovém kabátě, ve vestě až ke krku, na němž se bělal šátek vpředu uvázaný, v botách nízkých holení. Pod paždí měl velký deštník, pestrou mřížkovanou látkou potažený. Přišel v ramenou sehnutý; mžikl přes kulaté okuláry po společnosti, pověsil kastor na hřebík a usedl pod klobouk sám stranou. Vlasy na temeni hrubě prořídlé, krátké licousy i husté obočí byly prokvetlé.

Doktor Srnka div nezavrčel, když jej zhlédl; hned nechal Prušáka i jeho společnosti, na ministra Steina zapomněl; příchozí, „stařec z hor", cenzor Berghofer, zabral všecku jeho mysl. Doktor se jeho přítomností rozčiloval; bylo to zřejmo, jak vzal rychle noviny do

ruky, jak se v nich hrabal, nervózně je obracel, jako by něco hledal. Pak pojednou vzhlédl ke společnosti studentů a doktora Müllera.

„To snad nečtli –“ začal vážně, „tohle číslo Der österreichische Beobachter, to je nejnovější. Je tu článek od Gentze. Gentz, víte-li, výborně placené a zaplacené péro – péro se platí, rudka také, zvláště když hodně maže –“

Ve společnosti náhle neklidný ruch z těchto Srnkových slov. Šťouchali se tam, dva tři se ohlédli po cenzorovi, jejž znali; seděl, jich si nevšímaje, cpal krátkou a nevzhlednou dýmku. Tabák bral ne z váčku, nýbrž z obyčejné měchuřiny. Doktor Srnka jako by cenzora neviděl; ale také nedbal pohnutí na společnosti patrného a kousavě pokračoval:

„Péro se platí, ať píše ostře nebo zhruba, jen když píše do noty, po přání, když je písař grammaticus, rétor, geometer, pictor, aliptes – augur – jak to povídá Juvenál, všecka čest. Všecko tohle dohromady takový spisovatel, qui omnia novit[153] – Všecko, mladí pánové, můžete napsat, svinstvo, patolízalství, blbost, jenom ne pravdu – ách, už odcházejí?“ ptal se posměšně, když většina společnosti pojednou odcházela.

„Co tak najednou?“ volal doktor za odcházejícími. „Počkají, přečtu jim ten článek – Sic není dovoleno v kavárně předčítat, ale jsme mezi sebou, všecko upřímný člověk, a oni nemají strach, jak vidím, opravdu hrdinové –“

Odcházející se ani neohlédli a také ani nehlesli. Teprve v druhé místnosti vyhrkl jeden z nich:

„Bodejť, blázen, budeme ho poslouchat a mít z toho opletání u policie.“

„Všimli jste si Berghofra? Ani nemrkl, jako by neslyšel, ale přes brejle se na doktora díval, to jsem ho stih.“

Ze společnosti, kterouž horlivě podněcoval k německému cítění Müller, zůstali on, Müller, oba herci a student jakýsi. Herce zajímal

153 Který všechno ví. *Pozn. red.*

a bavil doktor Srnka, o němž slýchali jako o podivínu. Ten, maje noviny kus před sebou, jal se čísti: „Mlčením nesmíme pominouti knížku, která nedávno byla vydána, velmi duchaplné pojednání o důstojnosti, užitečnosti, utrpeních a tudíž také o žádoucí láskyplné úctě veškerého stavu vojanského, v kterémž pojednání světle se dokazuje, že stav vojanský je ozdobou státu a že jest jen stavu vojanského zásluhou, že je tolik skromnosti v našich městech, tolik klidu a takové ticho mezi občanstvem, jakož i to, že stav vojanský je základ mravnosti –“

Nežli dořík al, zmizeli studenti i herci a v prvním pokoji dohonil jich také doktor Müller, zlobě se, že ten bláznivý doktor ani nečte, že to není v novinách, že jen tak to říká, jako by četl.

„Nač? Co tím chce?“ ptal se student. „Proč to dělá?“

„Nevím, snad kvůli cenzorovi –“

„Ať nechá žertů, mohl by se po čertech spálit.“

To si oba herci již ve dveřích povídali. Vyšli ven a s nimi student. Prušák, náhle se rozhodnuv, nevydal se s nimi. Zůstal v přední místnosti. V zadním pokoji seděl Srnka sám s cenzorem, jenž zapálil si fidibusem, klidně pokuřoval a připíjel z koflíčku černou kávu. Srnka, postřehnuv, že mu poslední posluchačstvo odchází, byl na rozpacích, ale jak pochytil, že „stařec z hor“ se tomu ušklíbl, popadl noviny, a zavrčev s úsměvem „s dovolením“, jal se zase čísti:

„To pojednání také světle dokazuje, že u nás není voják pes, prase, mrcha, hovado, že by bylo nejen pod důstojností ctihodného stavu vojanského, anobrž že by to i lidskost uráželo. S rekruty se nikde tak humánně nejedná jako u nás; takových nadávek nikdo ve vojsku si nedovolí, nikdo tam nešlape vojáky nohama, nikdo jim nevyráží zubů holí, nikdo jich nekope, nebije holí do břicha, jestliže voják nevěda trochu je povystrčí z linie řady –“

„S dovolením,“ přerušil cenzor dost nevrle, „sice velmi pěkné čtení, pane, ale nenové. Už jsem to kdesi čet; rukopis ten dostal teď tady imprimatur,“ cenzor se usmál, „psáno velmi ostře, velmi ostře, ale velmi vtipně. Ten pan spisovatel se mně líbil.“

Doktor Srnka se prudce obrátil po cenzorovi. Kosa přišla na kámen. Chtěl pozlobit, dopálit, překvapit, a sám byl jako u vyjevení. Ani si nevšiml, že vtom stanulo ve dveřích několik hostí z vedlejší místnosti a s nimi doktor Müller, že se přišli na něho podívat. Cenzor po nich mrkl, ustal mluvit a zvědavci zmizeli. Vzav svůj kastor, přistoupil těsně k doktoru Srnkovi.

„Dobrou noc," řekl drsně, „víte, kde ostává augur, magus, scriptor et cetera, znáte mne, protože mně čtete. Navštivte mne někdy. Dobrou noc."

„Dobrou noc," opakoval doktor bezděky. Vstal, hleděl za přihrblým „starcem z hor", an odchází do druhé místnosti, a tiše zaklel. Zlobil se na sebe a řekl si osle, že se dal tak překvapit. Dal klobouk na hlavu, zaplatil a šel, s hlavou pochýlenou a zamračen. Nevšiml si, že když kráčel první místností, vstal tam doktor Müller a šel za ním. Před kavárnou, poblíže divadla, jej zastavil:

„S dovolením, pane, odkud máte tu zprávu o ministru Steinovi?"

Doktor Srnka se prudce po něm otočil a utrhl se:

„S dovolením, co je vám po tom? Snad nemyslíte, že ji mám z policie."

„Pane, kdybych si to myslil, neptal bych se vás."

„No tak –" Srnkův tón se zmírnil, „no, tajemství to není. Tak chcete vědět, od koho to mám?"

„Prosím o to."

„Od vás."

„Není možná, vždyť –"

Srnka se zkrátka zasmál a hleděl okamžik na žasnoucího Prušáka. Pak, přistoupiv k němu, vzal jej za knoflík a tlumeně a ne bez humoru mu vykládal:

„Já skoro nic nevěděl, jen co mně napověděli, já jen tak domněnky – Abyste věřil: léčím starého mládence a ten bydlí na Malé Straně naproti bytu ministra Steina. Ten starý mládenec neleží, ale nemůže spát, a tak v té nespavosti dělá trochu filosofa, trochu policajta,

přemýšlí, mudruje a zase lelkuje po ulici, po sousedství, pozoruje protějšky. A tak ví, co a jak u Steinů, kdo tam chodí a tak, rozumíme – A když je to takový protějšek, takové sousedství, roste zvědavost, no zkrátka a dobře – můj pacient se i poptal, přeptal; mnoho nezvěděl, ale přec, řekl mně to, já si ostatek zkombinoval, a když jsem vás prve viděl rozkládat to prušáctví, jářku, sáhneš mu na zub. A chytil jste se. Konec znáte. Děkuju pěkně. Ostatně se nic nestalo. Když váš ministr je už den, dva dny z Prahy, už ho nedohoní. Je teď někde na Moravě a k carovi pojede. Ať si ho slavná policie chytá, ale vy si dejte na ni pozor, vy – Teď bude na vás všechny ostřejší. Pozor na svatou Hermandadu! Tak ještě jednou děkuju pěkně za zprávu a dobrou noc!“

Pleskl po vrchu svého kastoru a šel. Užaslý Prušák hleděl za ním, pak zaklel.

XX
O velkých návštěvách, též o jakobínské čapce

Jeanetta se pozdravila. Lékaře jí nebylo už třeba, nicméně přicházel doktor Held se na ni podívat, jak se jí daří. Měl ji rád a Jeanetta se těšila na jeho návštěvy. Zamilovala si jej od nemoci jako otce. Někdy se s ní setkával v Kanálské zahradě, když se tam procházela buď s matkou, nebo s vychovatelkou. Častěji ji vídal v zahradě u bytu. Stavoval se tam v poledne, vraceje se ze svých lékařských pochůzek, někdy i odpoledne. Jeho návštěvy nemohly teď býti nápadny. Tak si vykládala paní Hanoldová, jež tu vždy meškala s Jeanettou. Než také si vyčítala, že se Heldovy návštěvy nemůže dočekat, že touží jej uvidět, s ním promluvit. Do nemoci malé Jeanetty žili v přátelství, jež bylo i poutem jejich vroucnějších citů. Když Jeanetta stonala, stalo se to pouto volnější starostí o nemocnou; větší ta důvěrnost zůstala i pak, když se Jeanetta pozdravila.

Bývaly chvíle, kdy všichni tři pospolu sedali jakoby rodina, kdy Held i paní Hanoldová za těchto okamžiků v tichém štěstí zapomínali na skutečnost, kdy paní Hanoldové utuchaly obavy i její úzkostlivost. Přicházely chvíle, jaké ji blažívaly před časy, kdy ujevši z Votavan meškala u tety v jejím domě se zahradou v Ječné ulici, kdy tak nešťastná nalézala tam útěchu v Heldově společnosti, kdy kouzlo šetrné, diskrétní intimnosti prohřívalo jejich hovory.

Teď to sblížení, porozumění, jemuž pořád přátelství říkali, bylo vřelejší a hlubší; proto také tíže doléhalo pomyšlení, že se musí na delší dobu, na několik měsíců, rozejít. Paní Hanoldová byla by nejraději zůstala v Praze. Kvůli Jeanettě však neváhala ani na okamžik. Bylo ustanoveno, že odjedou po svatodušních svátcích,

v druhé polovici května. Poslední dny před odjezdem přicházíval paní Hanoldové tíživý smutek, o samotě ve dne, v noci ve snách i v probuzení, někdy i v Heldově společnosti, pojednou, náhle, když vyprávěl, když mu pohleděla do očí nebo když zasedl v salónu ke klavíru.

A neubránila se slzám, když u ní hrál naposled, odpoledne před jejím odjezdem. Bylo pod mrakem a dusno. Jeanetta se vytratila ze salónu, aniž si toho povšimli. Held hrál z Kouzelné flétny. Paní Hanoldové byla to zvláště milá skladba a právě ta, kterouž tu poprvé uslyšela loni, když se sem přistěhovala, tenkrát v smutku, podvečer; tenkrát se rozšuměla z Heldova bytu prška těchto líbezných tónů do zahrady, do starých stromů, pod nimiž se už tmělo. Tenkráte se jí zarosily oči slzami, když zakvílela árie Paminy.

Teď byla dojata, hned jak Held sáhl do kláves, jak první akordy zazněly. Naslouchala v tajemném vzrušení, ovanuta tesknotou. V tom dojmu neměla slov, a míti ani nesměla. Ale slzy promluvily. Neubránila se jim, chtěla je však zatajit. Vstala rychle, jako by hodlala poodstoupit. Heldovi však třpyt jejich zakmitl. Náhle přerval hru, chvatně přistoupil k paní Hanoldové, prožehnut tušením, proč se její oči zalily slzami, dojat jejím smutkem i opojen. Vzal ji za ruku, druhou položil kolem jejího pasu, a šeptaje její jméno, chtěl ji k sobě přitisknout. Ale vyvinula se mu, a všecka se chvějíc, vydechla:

„Ne, prosím vás –“ Hlas se jí třásl, velké, temné její oči plné smutku i lásky prosily. „Pamatujme se!“

„Jaké by to bylo provinění!“ rozohněn domlouval naléhavě i s výčitkou.

„Bylo – Víte – Má povinnost – Jeanetta – Chci být čistá před ní. A pak –“ její tvář se zasmušovala a tvrdšími stíny zpřísněla, „proč jsem odešla z Votavan, víte. Zůstaňme jako dosud, dobrými přáteli.“

„A zničme své štěstí!“ zvolal Held trpce.

„Ne, zachovejme si štěstí, jaké je možné –“

Zasmušilé Heldovo čelo se nevyjasnilo.

„Kdybyste tak cítila, jako –“ řekl s výčitkou trpce.

„To můžete říct?“ Smutně se usmála. „Řekněte, kdybych byla tak volná, jako vy – slyšíte?“ Nahnula se po hlase, ukázala směrem ke dveřím sousedního pokoje, kdež se ozval Jeanettin hlas.

Held zakroutil mlčky hlavou, jako by chtěl říci: „Ano, ale nechápu –“

Nastal okamžik trapného mlčení, až se ozvala paní Hanoldová:

„Takto se rozejdeme?“

„Já tak nechtěl.“

Její oči utkvěly na něm překvapeně, jako by nevěřila. Ale neřekla ani slova.

Klavír zůstal opuštěn, Held už nezahrál. Mluvili o cestě a zanedlouho se měl k odchodu. Přišla Jeanetta; rozloučil se s ní srdečně, vesele jako jindy, ač šprýmovný tón tentokráte nevytryskl sám, bez nucení. Paní Hanoldové stiskl, políbil ruku, pohlédl jí naposledy do očí. Její ruka se chvěla.

Spěchal do svého bytu, nechtěje na lidi. Směs jeho citů neulehla. To odbytí – bylo to odbytí – Jak je umíněná! A přece zas – Považil, proč to dělala, proč je tak pevná. Jak se přemáhala – Miluje ho, ale zvítězila, než jak, s jakou bolestí. Viděl její oči, zněl mu její chvějící se hlas. A on – jak byl tvrdý, když se ho ptala, takhle-li se rozejdou. V ten okamžik už se rozhodl, že ji musí ještě uvidět.

Když ráno paní Hanoldové ohlásili, že vůz přijel, nešla hned. Jako by ještě na někoho čekala, nebo jako by odkládala. Když posléze vykročila, potkala doktora Helda. Čekal, jistě čekal. Svitlo jí v očích; tajné očekávání se splnilo. Heldovi se zdálo, že je bledší. Zeptal se, jak se vyspala na unavující cestu.

„Po včerejšku –“ Smutně se usmála, neřekla však, jak dlouho neusnula, že nemohla spáti, že jí bylo líto jeho jednání, i jeho i sebe, jaké myšlénky, jaké úvahy vyvstaly, že se bojí budoucnosti, že včera se ještě přemohla, ale jak by bylo podruhé, a že by bylo nejlíp ujít nebezpečenství, které vždycky bude, dokud bude jedna střecha nad

nimi, a jak se lekla té myšlenky – zapudila ji a myslila na něj, uvidí-li jej, přijde-li.

Zjevil se, když se ho již nenadála. Doprovodil je ke kočáru jako loni. Jeanetta veselá, těšící se zase na cestu, paní Hanoldová pobledlá, tichá, vážná. Ještě z kočáru podala mu ruku.

„Šetřte se, prosím vás," řekla měkce, srdečně. „A jak jste řekl. Nezapomeňte! Sbohem –"

„Sbohem! Sbohem!" vesele volala Jeanetta a třepala, kývala ručkou.

Doktor Held se usmíval, kýval vesele, v srdci však mu znělo pohnuté, tesklivé: „Sbohem!"

To bylo v ty dny, kdy císař odjel do Drážďan hned nazejtří po svém příjezdu do Prahy, aby setkal se s Napoleonem a se svou dcerou. V zelenavém šeru Kanálské zahrady, pod starými, košatými kaštany skoro denně teď rokovali rada Slívka, rytíř Jeník, baron Stentsch, oba zvědaví starci, rytíř Eisenstein a baron Ehrenburg, když se tu potkávali a zastavovali na procházkách. Senzační událostí byl náhlý a tajný odjezd pruského ministra Steina; zvláště nad tím žasli, že policie prý opravdu neměla o něm ani potuchy.

„Proč probůh odjížděl?" divil se baron Ehrenburg, „vždyť mu zde neublížili, proč jen?"

„Protože se bál, že si ho Napoleon o schůzce v Drážďanech na našem císaři vyžádá –"

„To není možná."

Stentsch i Jeník se usmáli a Jeník dodal:

„Také prý dostal Stein od cara pozvání, aby k němu přijel."

„To také není možná! A jsou tu ještě jiní Prušáci –"

„To nejsou Steinové –"

„Ale ten policejní ředitel, Gruner –"

Jeník pokrčil rameny. Rada Slívka rychle zamluvil zevrubnými novinami o vjezdu císaře Františka do Drážďan, že měl v kočáře zapřaženo čtvero spřežení, osm koní, a jaká střelba byla a zvonění a všude

lidu jako mlhy; hned také vzpomněl, jaká sláva bude tady v Praze, až se císař sem vrátí a přijede sem s francouzskou císařovnou –

„Copak Spálená ulice?“ zaškádlil rytíř Jeník, obraceje se k baronu Ehrenburgovi.

„Jen se smějte. Nic se nezměnilo. Madame Dupasquierová pořád velké tajemství, i ten její němý hlídač. A její chlapeček, Leon, pořád více Na-po.“

„Co je to?“

„Na-po-leon, je pořád víc a více podoben Napoleonovi.“

„Ach, vy chodíte jej přehlížet! No, až také Napoleon do Prahy přijede, do Spálené ulice. Teď nemá čas, musí do Ruska –“ Rytíř Jeník se usmíval.

Sami se tam v hovoru také vydali, a nejprve k armádě Napoleonově; mluvili o tom, co je teď v Německu, jaké boží dopuštění, ve dne v noci, že tam francouzské vojsko táhne, všecko že míří do východních Prus k ruským hranicím, pluk za plukem, Němci, Francouzové, Vlaši, pluk za plukem, ve dne v noci, pěší, jízdní, dělostřelectvo, silnice že se netrhnou nekonečnými řadami vozů, děl, svět že takové armády neviděl.

„A jak je vypravená, jak vystrojená!“ uznával rada Slívka, ač nikoliv nadšeně. „Viděli jste v Jezuitské ulici u Zimmra obrazy francouzského vojska? Krásné dílo, osmnáct listů, šest zlatých stojí; podívaná opravdu, obzvláště na jízdní gardu a kyrysníky – ach – a na jízdné střelce – znamenitý lid, a půl miliónu jich. Ohromné, ohromné vojsko, a takové generály má.“

„A takové vůdce!“

„Ach – Ach, nevím, co Rusové – A copak bude s námi, prohrají-li!“

O těch záležitostech promluvil také doktor Srnka s doktorem Müllerem, když se s ním náhodou potkal na Staroměstském náměstí. Prušák se divil, že si jej Srnka pamatoval.

„Ó my jeden druhého dobře,“ doktor Srnka se usmál. „Ale co jsem chtěl. Co říkáte Evropě, tj. Drážďanům?“

„Že proti nim je Praha –“ řekl Prušák určitě, sebevědomě.

„To jest vy,“ vpadl doktor Srnka ironicky, „vy, pruští emigranti, a co tu jsou tajní agenti z Ruska i z Anglie. Ale hlavně vy, pruská emigrace – bez hlavy.“ A náhle se optal: „Ministr Stein jest už v Rusku?“

„Už jistě blízko. Na carovo pozvání tam jede,“ dodal Müller. „Na carovo!“ A vypjal se. „Víte-li, co to je, že ho car přijme? Račte si připomenout, že ministr Stein prchl z Berlína před Francouzi jako rebel. A teď jej car přijme. Rozumíte-li, jaké v tom uznání? V tom je uznání i naší německé věci –“

„V Praze,“ vpadl Srnka štiplavě. „Ale ne u vás v Německu. Čtěte, jak u vás všude, všude vítají teď Napoleona, s jakou slávou, jak mu chodí v procesích vstříc za hlaholu zvonů a hřímání děl, knížata, města, lid a tak dále.“

Müller zrudl a bezděky zaskřípal zuby.

„Čtu, čtu to,“ přisvědčil temně, „ale jen počkejte – Armáda galská valí se do Ruska, ale co bude za ní nejen tam v Rusku, co bude za ní!“ Vtom se náhle zamlčel, jak postřehl, že Srnka nechav usmívání napjatě poslouchá.

„To je váš tajný plán – no –“ Srnka se ušklíbl.

„A zdaří se, bůh bude s námi a s naší svatou věcí.“ Chytal zase nadšením. „Německo bude osvobozeno, sjednoceno.“

„A Praha bude jeho středem,“ štiplavě zaškádlil Srnka.

„Vy jste s Napoleonem!“ vyrazil ostře Müller, popuzen ironií Srnkovou.

„Jsem proti všem a proti každému, kdož utiskuje. Ale co bychom se za vás pálili.“

„A přece budete naši!“

„Oho!“ Vzepřel se ostře doktor Srnka, ale pak divě se, že se dal takovou schlubností nesmyslnou strhnouti, dodal shovívavě:

„Jen aby vás tu dříve nesebrali. Drážďany nejsou daleko a je tam Napoleon!“

„Ten se neodváží!“ zahrozil zpupně doktor Müller a ne bez ironie dodal:

„Děkuju za upozornění. Buďte zdráv!“

Srnka za ním hleděl, pak si zabručel: „Windbeutel!“ –

Těch dnů, kdy u veřejnosti se tolik jednalo o drážďanském sjezdě, o nastávajícím příjezdu panovnických hostí do Prahy, stihla „společnost milovníků českého divadla!“ událost: Na druhý týden po svatodušních svátcích, o kterých chtěli hrát nový kus Štěpánkův, došlo úřední vyřízení jejich žádosti. Poněvadž svatodušní neděle minula, tak bylo v tom vyřízení, tedy že se uděluje společnosti povolení, aby jiného noremního dne přiměřenou činohru ku prospěchu dobročinných založení provozovali –

Štěpánek zrudl, když to četl, starší Klicpera sebou škubl, to že není pravda, to že není tak psáno, Svoboda, „Vládyboř“, vyskočil z kufru a křičel:

„Je to pravda, čeho jste se nadáli. Vždyť je to pro posmíšek!“

Štěpánek roztrpčen počítal s roztrpčenými, že nejbližší noremní den je patnáctého listopadu. „To jsme nemusili ani žádat – to jsme mohli jen čekat.“

„Ale my nebudeme!“ rozhodl Svoboda, jako by jen na něm záleželo.

„Ano, až císař teď přijede do Prahy, zakročíme s žádostí u něho přímo!“

O tom rozhodnutí, jakož i o Štěpánkově novém návrhu dověděl se Václav teprve až nazejtří od Hýbla. Byl také tím odbytím roztrpčen a neměl žádné důvěry, že by teď lépe pochodili. Doma u Praxů se o tom ani nezmínil a paní sousedce to také nevykládal. Nebylo ani dost příležitosti, kdyby i byl chtěl. Nežehlilať v otevřené kuchyni od té doby, co se Václav u ní na prahu zastavil a co je tak neladně Jetty vyrušila. Také k Praxům nepřicházela tak často. Spíše s nimi poseděla venku na pavlači, kamž za vlažných podvečerů mistr Prax vynášel z kuchyně dlouhou lavici a kdež chutě a volně pokuřoval ze své sádrovky.

Václav se někdy musil u nich zastavit, když se vracel domů a když jej buď mistr Prax nebo Lorencová pozvali. Toho si povšiml, že jak jen usedl, Jetty, které tu v té společnosti nikdy nezastal, mihla se u okna nebo v otevřených dveřích kuchyně – Paní Lorencová, hlučně hovořící nebo se smějící, jako by jí ani nezahlédla; ale dobře ji viděla a pozorovala každé její hnutí v duchu popuzená, aha, že je zas hlídá, panenka zamilovaná, žárlivá, a že jí to není nic platno, není a nebude.

Václavovi tu nebývalo příjemno. Proto schválně chodil později domů nebo časně za světla.

Než ani tu se mu vždycky nezdařilo. Přišel-li brzo, namanula se mu veselá sousedka vždy za nějakou záminkou u Praxů v pokoji; poslední dny přinášela noviny stran příjezdu císařova a francouzské císařovny, obyčejně hodně podivné, nějaké fantazie z trhu. A také pozdní návrat pokaždé nepomohl. Koncem května, pozdě večer (bylo neobyčejně vlažno) mihla se paní Lorencová Václavovi na pavlači. Ze šera se náhle vynořila, až se zalekl, poněvadž se jí nenadál.

Stála opodál dveří jeho bytu u zábradlí, zticha se zasmála jako hrdlička, tlumeným, lákavým smíchem, a sama začala, jako na omluvu, že je tak krásně a doma že není možná vydržet horkem, ach, tak horko že je člověku – ach – a tady takový lahodný větříček.

Několik slov promluvil a chtěl jít, ale hned uvázala jej otázkou, ví-li co nového stran příjezdu císařova. Musil na krok přistoupit a ona přistoupila za řeči na dva, blízko k němu, když povídal, že císař najisto přijede pozejtří, posledního do Prahy, dnes že je v Teplicích, ale že přijede sám, císařovna že přibude za ním sama.

„Francouzská –“

„Ne, ta ještě později, ta až první dny června, to prý bude největší sláva při jejím vítání.“

„Půjdou se podívat?“

„Musím. Celá universita půjde.“

„Ach, to se těším, taky se půjdu podívat. A kde budou stát, jako universita?“

„To ani nevím –“

„No, dovědí se,“ řekla vesele a nějak významně.

Ve dveřích Praxova bytu běle se zakmitl mistr Prax ve velkých nedbalkách, se sádrovkou v ústech. Chtěl na pavlač, usednout na lavici, ale jak ten párek zhlédl, zmizel. Václav to postřehl; zarazilo jej to, poněvadž cítil úmysl. Hned se měl k odchodu.

„Pan Prax na mne čeká,“ řekl ne bez úsměšku. Dal dobrou noc a vstoupil kvapně do bytu. Nezastavil se však ani v kuchyni, ani v pokoji a nepromluvil ani slova. Nebylo mu do řeči; mrzelo jej, co si ten starý pleticha myslí, cože tak náhle ustoupil. Jistě kvůli nim, kvůli paní sousedce. Myslí snad, že se s ní zastavil s úmyslem – ještě dost, že Jetty zase nevyrazila.

Nevyrazila, stála však u okna za květinami, a chvějíc se žárlivostí, pozorovala vše. Neslyšela, co na pavlači hovořili, viděla však, že se Věk, „Werther“, s tetou zastavil, že s ní stál, že byli tak blízko a že by byli ještě stáli, kdyby soused jich nevyrušil. Jak se zjevil a jak Václav potom se měl rychle k odchodu, svitla nad temnou její žárlivostí škodolibá radost – Ale hned zmizela, jak teta vkročila do kuchyně tiše, jakoby blaženě si pozvukujíc, spokojená, rozveselená, šťastná. Tichý ten zpěv pálil a rozčiloval Jetty, netušící, že je zúmyslu. Chvěla se žárlivostí i hněvem, že teta na něj číhá a tak jej vábí. A co mluvili, co šeptali, tak sami – Odešla kvapně do pokoje, ale z temna kuchyně nesly se za ní zpěvné zvuky tichého blaha, pronásledovaly ji, rozněcovaly mysl, že se dráždila, mučila dohadováním, co tam prve asi mluvili.

Bylo tak, jak Václav řekl. Pozejtří, dne 31. května, o tři čtvrtě na čtvrtou odpoledne dojel císař na královský Hrad na Hradčanech. U vlastenského stolu na Staré rychtě jednali večer toho dne o tom příjezdu a ještě víc o žádosti, kterou měl Štěpánek už přichystánu s výtiskem své hry Obležení Prahy od Švejdů aneb Věrnost a udat-

nost česká, že to zadá do kabinetní kanceláře s prosbou, aby ten kus mohli sehrát za přítomnosti J. V. v Praze, a že je velká naděje, protože ředitel Liebich, jak Štěpánek najisto věděl, by proti tomu nebyl, ano že je ochoten přenechat na to jeden večer v Stavovském divadle, a tak že snad nebudou nahoře tomu dělat nesnáze, když je to takový vlastenský kus, to že přece nejde jen tak zamítnout, zvláště teď, toho času.

Doktor Srnka, jenž seděl sám u svého stolku, červený jako brabenec, pocuchaný, s bradou v širokém nákrčníku, pošupoval za té debaty čím dále tím prudčeji svou sklenici po stole, pak už k ní tlumeně, bručivým hlasem promlouval, ji nadzdvihoval, pak pojednou se obrátil k vlastenskému stolu a s netajeným pošklebkem přál šťastnou pořízenou:

„Jen zadají. Obležení Prahy od Švejdů – tuze krásné téma, patriotisch, wirklich. Aber Sie wissen nicht – nein – nein.[154] Na, Herr Hýbl, byly tam ty umrlčí hlavy na věži anno achtundvierzig[155], nebo nebyly? Můj bože, nevědí a nevědí, co to opravdu bylo – no ja. Co dělat – tak jen prosejí, prosejí – A kde je pan Svoboda? Herr Svoboda! Není tu! Škoda, pane Svoboda!“ Otočil se, deklamuje sám sobě bručivým hlasem: „Žižko! Žižko, první mezi Čechy reku, ty hrozný Husův mstiteli!“

U vlastenského stolu tentokráte jako by neslyšeli, i Václav, a Hýbl schválně obrátil řeč, boje se, aby doktor nerozvázal ještě víc a neřekl něco, co by, když se ve veřejných místnostech a všude řeči tak hlídaly, jemu i jim a jejich věci zle ublížilo. Zato se doktor Srnka obrátil k nim docela zády a promlouval dál své bručivé monology, přerývané osloveními jeho pinty tlustého skla s mohutným uchem, až pak vstal a momtaje odešel nepevným krokem, nezeptav se ani „pana souseda“, Václava, půjde-li také domů.

154 Vlastenecké, opravdu. Ale vy nevíte – ne – ne. *Pozn. red.*

155 Roku čtyřicet osm. *Pozn. red.*

Společnost vlastenského stolu rozcházela se v náladě, jakou vzbuzovaly dychtivé očekávání a napětí, jak pochodí Štěpánek a tím i celá společnost „českých hereckých milovníků“, i pomyšlení, co by bylo, kdyby povolení dostali a kdyby snad i sám císař přišel na to jejich provození, jakou ohradu by v tom měli proti posměváčkům, nepříznivcům, to že by bylo jako před lety, když císař Josef s generály navštívil „Boudu“.

To bylo večer posledního května. Nazejtří o půl dvanácté s poledne přijela na královský Hrad rakouská císařovna. Zástupy ji vítaly hlučným provoláváním tak jako včerejšího dne jejího manžela. Ale hlučnější, slavnější vítání chystalo se jejich dceři, manželce nejnovějšího spojence, všemocného Napoleona. Za tři dny měla přijeti a ty tři dny Praha o ničem nemluvila nežli o příjezdu Marie Louisy, kteréž naproti až na hranice vyjeli nejvyšší purkrabí hrabě Kolovrat a kníže Clary.

Mistr Prax v den příjezdu francouzské císařovny, tj. pátého dne měsíce června, obědoval už o jedenácté a ještě pospíchal, takže, ačkoli mu Aninka na posilněnou uvařila dobře a co on rád, zapomněl říci: „Zaplaťpánbůh, dobrý to bylo, zejtra zas tak –“ a nemohl se dočkat paní sousedky a Jettynky, s kterýmiž se chtěl vypravit na vítání francouzské císařovny. Aninku nemusil přemlouvat, aby zůstala doma; mělať dost výletu ke Glaubicům o sv. Janě. Jak by se mohla odvážiti dnes, kdy bude ještě hůř, a nadto nahoru na Hradčana a dál až za Strahovskou bránu někam.

Paní Lorencová v klobouku a světlých pracích šatech konečně přišla. Jetty čekala na pavlači a tam, jak zůstaly dvéře do Praxovy kuchyně pootevřeny, zaslechla, že se Praxová upřímně divila, a jej, že si panna Jetty přece dala říct, no to že je dobře.

„Jen jsem se jí zmínila, a tentokrát žádný justament, a hned s celou ochotou, že půjde. Snad má o mne strach,“ dodala štiplavě paní Lorencová, což znamenalo, že Jettě rozumí, ta že ji nechce nechat samotnu, že ji bude špehovat, když také Věk jde na to vítání. Mistr Prax, dávaje si na hlavu kastor, prohodil, jako by tušil, na koho sousedka myslí, že pana Věka snad tam také uvidí.

„A nevím, bude stát s pány studenty, s universitou," to povídala paní Lorencová, vycházejíc na pavlač, „řekl mně, že za Strahovskou branou." Řekla to s určitostí, pozorujíc po očku neteř. Dobře tušila, že ji to píchne.

„Snad se tam taky dostaneme; a co, musíme. Aigentlich bysme měli jít až na Bílou horu. Tudy císařovna pojede, tam se taky převlíkne."

„Ale jdou, na Bílé hoře – Snad v poli, ne?"

„No, třeba v poli, když tam postavili zvláštní stavení, takový celt, jen pro to převlíknutí, no věřej, to je kvis. Mám to od komorníka od Aueršperků, no a odtamtud začne průvod, od toho celtu, das heisst špalír, aigentlich od Sv. Markyty, odtud až k Strahovské bráně a od brány zas až do Hradu, až k pokojům. Musíme si pospíšit, abysme se dostali na pěkné místo."

„Já bych myslila za Strahovskou bránu, tam nebude taková tlačenice –"

„Tam někam, třeba k universitě," Prax se ironicky usmál, ale nevšiml si, jak se Jetty po tetě obrátila, a jakoby žertem dodal: „To by pan Věk koukal, kdybysme se tam zčistajasna za něj postavili."

„Ano, ano," přisvědčovala živě paní Lorencová a jen se usmívala, „snad ho najdeme."

Jetty se zase po ní obrátila a podívala se tak, že cizí, podivný ten pohled paní Lorencovou až zarazil. Přestala hovořit a pak i mistr Prax. Stoupali do vrchu, a ne sami, nýbrž v proudění lidstva. Vlny zástupů valily se nahoru na Hrad a kolem, ku Strahovské bráně, lidé seřadění i ve volných houfech a tlupách, školní mládež s věnečky, bělostné družičky s kytkami a s košíčky plnými kvítí, studenti z humanitních tříd s profesory, akademikové, cechy pod korouhvemi, s odznaky, mniši všech pražských klášterů, městské sbory ozbrojené, vojsko v parádě. Prapory vojenské i cechovní nejrůznějších barev vlály, hudba se nesla řinčivě nad zástupy.

O půl třetí vyjel císař František s císařovnou a s arcivévodou z Würzburka z královského Hradu na kočáře, v němž zapřaženo osm krásných běloušů, za císařem na kočárech, na koních skvělé komonstvo, dvorní dámy, hodnostové, ministr konferenční a zahraničních záležitostí hrabě Metternich, nejvyšší komoří hrabě Vrbna, nejvyšší hofmistr hrabě Althann, podmaršálek hrabě z Klenové, generální adjutant baron Kučera, komoří hrabata Kinský, Hoyos, Dominik Vrbna –

Mistr Prax se sousedkami všeho toho panstva skoro ani nezahlédl. Zapadliť do tlačenice, a když se vypracovali na volnost, kočáry, panstvo, tělesná stráž, všecko totam. Zástupy se za nimi zavřely. Mistr Prax už umdléval a potil se tak, že se mu dál už ani nechtělo; než paní sousedka, všecka zardělá, planoucích očí, pobízela dál, za Strahovskou bránu. Sama už je vedla, tlačíc se lokty, bokem, hlavu do týla, dál kupředu, až mistr Prax začal ji napomínat po německu, česky a pak už ji zdržoval, že panna Jetty už nemůže. Nemohla, dusila se, ale nenechala jich; jindy by ji byla úzkost zchvátila, teď se zuřivou vytrvalostí drala se za tetou puzena pomyšlením, že teta zase něco strojí, že má něco smluveno a že by se jí, Jetty, chtěla zbýt.

Pronikli až za Strahovskou bránu; dál už nemohli. Odtud viděli, že silnice k Břevnovu jest jeden špalír lemovaný vpravo vlevo řadami cechů pod prapory, a dál, kam už nedohlédli, studenty, školní mládeží. Za řadami špalíru husté davy zvědavých; i nad branou, na hradbách lidí plno. Ti nejlépe viděli k Břevnovu i za bránu, u níž čekal magistrát in corpore[156], dále k Hradčanům, kdež od brány k Černínskému paláci stálo kupectvo v červených fracích a městské gardy ve zbrani, granátníci, a dále k Hradu bělostné řady vojska, z nichž blýskalo se od zlata i od zbraně.

Mistr Prax už přešlapoval, už nevykládal jako cestou, copak tohle, to že ve Vídni je každou chvíli, kdepak. Umlkl únavou i ne-

156 Hromadně, společně. *Pozn. red.*

dočkavostí, obraceje hlavu nalevo k Břevnovu, kdež se měl císař s francouzskou císařovnou setkat a odkudž měla se všecka ta sláva a krása přihrnout.

Díval se na své cibule s lesklým žužú. Již bylo půl čtvrté, čtyři.

Už byl nějak kratší, jak mu kolena poklesávala, kastor měl už skoro v týle, ale naráz oživl, vyrostl, vztyčil se, klobouk přirazil, jak zahouklo dělo – Hromová rána, za ní druhá, třetí – A hlahol zvonů přivanul od Břevnova. Jedou, už jedou! Už také hradčanské zvony se rozezvučely. Zvonového hlaholení celé proudy v povětří, do toho dunivé hřímání děl, pak příval temného lidského křiku –

Jedou, už jedou. Křik se blíží, „vivat, vivat" letí řadami jako oheň, ruce se zvedají, klobouky, šátky mávají, hudba kdes zahrála – hřímání děl neumlká, zvony jako rozbouřené – A tam jezdci, lesklí, plní zlata, v bílých pláštích jedou rychlým klusem zpět ke Strahovské bráně.

„Tu je, to je laibgarda," hlásil mistr Prax rozčileně, „teď už pojedou, tamhle – tam – tu vidíte, šimli – osm šimlů."

Vtom tu slávu blíže uviděl, císařský kočár, císaře, obě císařovny. Oči jeho a oči všech, obzvláště paní Lorencové, hledaly jen francouzskou císařovnu. Našly ji hned, poznaly po místě, sedící vedle císařovny, štíhlou, urostlou dámu, v kloboučku, na němž se pochvívala nádherná pštrosí péra. Hlava se jí nehnula, seděla tuho zrovna, upjatě děkujíc. Mihla se v nádheře, mihli se císařští manželé, dvůr, komonstvo, všecko jako lesklé a pestré vidění, zmizeli špalírem, v zástupech u brány. Zvony hlaholily, střelba bouchala, hudba hrála; jak pomlkla, zavířily bubny, a zas vivat za vivatem, dál, dál, už za Strahovskou branou. Slavný vjezd do královského Hradu, kdež u schodu ke komnatám čekali nejvyšší purkrabí, generalita, dvorní a zemští hodnostové.

Za slavným průvodem pak na silnici u Strahovské brány jako průtrž mračen. Špalír rozvrácen; proudy zástupů valily se v divé tlačenici a pak už mačkanici do brány, i za branou k Hradčanům

a k Hradu. Tou záplavou stržen i mistr Prax, jenž nepozbyv rozvahy chytil pannu Jetty za ruku, volaje, aby se ho držela, aby nepouštěla. Přimkla se k němu, pojednou však, jako by ji uštklo, vykřikla, kde je teta, kde – Ohlížela se po ní, volala ji, než marně; tu jako by ta strž pohltila.

Mistr Prax konejšil pannu Jetty, ať se nebojí, tady v tom tumlu že není divu, když se lidé ztratí, a žertoval ironicky, co na tom, tetička že se najde, že trefí domů. Začal v dobrotě, chlácholivě, ale pak, když panna Jetty nedala se utišit, když měla oči jako vyjevené, domlouval mrzutěji; přestal však rázem, leknuv se, když panna Jetty, pojednou vykřiknuvši: „Já vím! Já vím!“, se mu vyškubla a drala se pryč jako divá. Nežli se vzpamatoval, zapadla v zástupu jako v tůni.

„Copak blázní!“ pomyslil si, ale dál se o ni nestaral, vida, že by bylo marno. Sám se měl co ohánět, aby se dostal ven. Teprve na Hradčanském náměstí se mu uvolnilo. Dále, do Hradu, nemohl. Francouzskou císařovnu, dvůr a všechnu tu slávu viděl; proto zamířil dolů z Hradu, chtěje přes most domů do Sirkové ulice. V tu chvíli zabýval se ještě tím, co paní sousedka a co to nerozumné děvče, kde jsou a kdo asi z nich tří bude nejdříve doma, to že budou povídat, splašené ženské, paní sousedka že by nejmíň pospíchala, kdyby tu měla pana Věka, to že by – mh –

Nežli se dal přes Kamenný most, vydechl si u Glaubiců u džbánku: namlouval si, že se „muší“ posilnit, kdože by to vydržel.

Jetty vytrhla se mu prve vědomě, kdy jako blesk zažehla v ní zlá myšlenka žárlivosti, že se jim teta neztratila náhodou, že má jistě smluveno s Věkem, nebo alespoň že ví, kde jej hledat, že půjdou spolu domů nebo že se doma najdou, dříve nežli ona, Jetty, se navrátí. To pomyšlení ji zrovna vyškublo z Praxovy ochranné ruky.

Ohlížejíc se a pátrajíc na všechny strany, tlačila se jako vyjevená zástupy do města. Nedbala překážek a strkání, neslyšela perných poznámek a bezohledných slov, jimiž ji uctívali za to, že se tak usilovně prodírala. Dlouho trvalo, nežli se dostala na volnější místo.

Byla udýchaná, zardělá, pocuchaných vlasů. Nedbala toho, ani únavy, a chvátala Ostruhovou ulicí dolů, přes Kamenný most do Sirkové ulice. Bušící srdce ozvalo se silněji, když vstoupila do dvorku jejich domu a zahlédla byt.

Pavlačí se překmitla, chtěla zprudka otevřít, ale zarazila se u dveří. Byly zavřeny. Okamžik stála, pak vrazila do bytu paní Praxové. Ptala se po tetě. Že ještě se nevrátila, uslyšela. A pak proud otázek. Paní Praxová jej spustila, o Johanovi, o muži, o paní sousedce, o slávě, o císařovnách, o císaři. A Jetty sama dychtila se zeptat a pak se i zeptala, ale na sousedku přitom nehleděla, nýbrž plaše před se a plaše otázku vyslovila, je-li pan Věk doma.

„Není, ale už by tu měl být, a všichni, Johan, divím se, že nejdou –" Vyhlédla z kuchyně na pavlač a na dvorek, a vtom zvolala: „Tu je! Pan Věk se vrací."

Jetty se lekla, až se jí kolena zachvěla, a vtom vyhrkla:

„Sám? Jde sám?"

„Sám, s kým by šel."

„Bože – já tady."

„Co je to divného, když nemůžou domů –"

V tom byla krůpěj zkonejšení. Rozčilení však zůstalo. Setkat se s ním – Co řekne –

Zarazil se, když zahlédl Jetty, kteréž se nenadál. Začal o tom, kde jsou mistr Prax a paní Lorencová.

„Neviděli jí?" zeptala se Jetty, pozorujíc jej. „Ne, neviděl," odvětil, divě se té otázce.

Uvolnilo se jí jeho odpovědí, jež se jí zdála pravá, nelíčená. Než vtom se ulekla a pohaslo vyjasnění jejích zraků, jež se obrátily pootevřenými dveřmi k pavlači. Paní Lorencová se mihla kolem. Zlá myšlenka zase zaťala. Měli smluveno, a jen náhodou ona jim schůzku pokazila!

Paní Lorencová toto podezření neudusila, když vrátivši se hned od svého bytu mezi ně vstoupila a když se jí v očích zachmuřilo,

jak spatřila Jettu, když se jí hned vyptávala, co je, jak, že je tu, kde nechala pana Praxa. Jetty, jež cítila, že je to výslech, odvětila zasmušile tak, že si toho i paní Praxová povšimla, že se jí ztratil, jako ona, teta, jim. Paní Lorencová to musila uznat, ano, bože, taková tlačenice – ale nepřiznala, že jí chtěla užít, aby jim zmizela, aby zkusila, kdyby snad se dostala nablízko, kde stáli páni akademikové, kdyby tam zahlédla Věka a on ji, že by se nemohl vyhnout, že by ji musil vyprovodit domů.

Začala hned o císařském vjezdu, nadšeně líčila, jak byly císařovny vystrojeny, jaká sláva a co ještě bude po ten čas, co tu bude francouzská císařovna, divadla, velká iluminace, to že se pak půjdou taky podívat, ale to že se jeden druhému neztratí, že se budou držet.

Jetty, jež mlčela, stojíc nehnutě, lehce opřená o stěnu, pojednou se odtrhla a měla se k odchodu. Paní Lorencová nemohla zůstat, musila s ní. Věk si oddechl. Kvartýrská byla by se ještě ráda vyptávala, povzdechujíc, co Johan, nestala-li se mu nějaká nehoda, ale Věk ji chvatně ukonejšil a pomohl si výmluvou. Vstoupil do svého pokojíku, kdež dlouho nevydržel. Za chvíli zas odešel.

Bál se mistra Praxa, že by kvůli němu nemohl beztoho nic dělat, že bude mít mistr, až se vrátí, nekonečné výklady, a on že by „musil" je poslouchat, že bude povídat o vjezdu a tím také o Vídni, o Plodru a půrku, že bude mluvit o francouzské císařovně a tím také o Napoleonovi, jakož i o páteru Držmiškovi. A ještě aby také paní sousedka přišla, a jistě by přišla a mistrovi pomáhala.

Věk, jejž ty besedy už netěšily, zas už se rozhodoval, že si najde jiný byt, kde by měl víc pokoje. A ta Jetty. Tak se dívá – Divné děvče. Co si myslí – U stolu na Rychtě že dnes bude plno, se mu do toho přimihlo. Snad se už dnes tam něčeho doví, jak je se Štěpánkovou žádostí. Podal ji, jakož i výtisk svého kusu. Budou-li teď hrát a půjčí-li Liebich divadlo na ten večer –

Když se mistr Prax vracel ze slávy, to jest od Glaubiců, drahně se připozdilo. Tam seděl bez starostí. Ale už na Kamenném mostě

a ještě tíže pak, když docházel ku svému bytu, doléhalo na něj, jak se to vrací, jaký je kavalír, že měl pod ochranou dvě dámy a že se vrací sám a sám, že obě dámy ztratil, a bude-li on první doma –

Na tuto starostnou otázku měl hned odpověď, jakmile vstoupil do tmavého, soumrakem černého nádvoří a pohlédl k oknu paní sousedky. Svítily, jsou doma. Ale kdo? Obě? Či jen – a v ten okamžik naurčito nevěděl (až k šenkovně U Glaubiců bylo mu to jasno), která se mu ztratila dřív.

„Že už jdeš!" uvítalo jej v kuchyni a přísně. Aninka v čepci stála nehnutě, rty sevřela a trnkové oči káraly. Byla by řečnila dál, ale dech jí hned došel a začala kašlat. A Johan ji chlácholil. Aninko sem, Annerl tam, a maloval, jak hledali pannu Jetty a pak paní sousedku, tu že ztratil, když hledali Jettynku, a že musil, že musil – a když také – bože, ženské hlídat! To že se měli rozdělit, že pan Věk měl jít s nimi, hehe, a jsou-li doma, obě – Obě? Frau von Lorenc taky? A kde je pan Věk – hehe, a že si muší zapálit, ví-li Aninka, že celé odpůldne nekouřil a že půjde k sousedkám zeptat se.

„Nikam nepůjdeš! Co bys tam dělal; a přebrals, máš v hlavě."

„Ale na pavlač přec – zakouřit si."

To mu nemohla zabránit. Vynesl si stolici, usedl na ni, jak byl polosvlečen, seděl sám, pokuřoval a měl tajemný monolog s častými pomlkami, kterýž monolog byl na slova Aninčina, že přebral a že má v hlavě, a zněl jako filipika proti nim. Přisvědčoval ironicky, ano, že má v hlavě, ale ne otruby, tam že je kaist, že on ví, co ví a co vidí. „Bába, bába –" to vyrazil rychle a tlumeně, „cože bude povídat, ona –"

Jo, tadyhle Frau von Lorenc – díval se po osvětleném okně jejího bytu, to že je – Není vdova jako vdova, ale tahle, a že hoří – hoří –

Vítr zadul, kapka pleskla, druhá, třetí. Chystalo se na déšť. Praxová zjevila se u otevřeného okna Věkova pokojíčka a pobízela muže, aby šel domů, že bude pršet. V ten okamžik zabělalo se ve dveřích v sousedství. Paní Lorencová v bílém nočním kabátku,

v bílém čepečku se zjevila. Začala o dešti, že něco dnes přijde – ach – a že je všecka polámaná od cesty, nohy že necítí.

„Co panna Jettynka?“ zeptala se Praxová.

„A co je s ní, nic nepoví. Co jsme od nich prve odešli, skoro ani nepromluvila. Jen to, co musí, odpoví. Stojí teď v pokoji u okna jako sloup.“

„Jen ji nechají,“ radila Praxová, „to přejde, to u děvčat tak bývá. To vědí, snad má někoho v hlavě. Nic nepozorují?“

„Já taky pozoruju,“ zablebtl mistr Prax a vybafl dým, „vědí, Frau von Lorenc, wenn man verliebt ist –[157]“

„Jdou, starý amante,“ rychle mu vpadla do řeči, „ale, paní sousedko, Jetty, no, já nevím, snad –“

„Snad náš pan Věk –“

„A ne, Aninko, ne, toho by chtěla jiná.“

„Větřice se zdvihá, a už prší!“ zvolala chvatně a jakoby ustrašeně paní Lorencová. „Dobrou noc, musím ještě zavřít okno v pokoji. Dobrou noc!“ Rychle vešla do kuchyně, povděčná větru a dešti, že mohla přerušit sousedovu řeč.

Začalo zprudka pršet a již také na pavlač stříkalo, takže mistr Prax musil se dát na ústup. Praxová zavřela okno. Na pavlači ztichlo a pusto v nádvoří. Déšť harašil do hustého temna.

V zadním pokoji u otevřeného okna, jež nehledělo do nádvoří, nýbrž přes nízký přístavek do nevelké zahrady v sousedství, stála Jetty. Svíčka na stole neklidně plápolala, jak oknem táhlo. Jetty si toho nevšimla; zamyšleně dívala se do temna, kterýmž déšť šuměl a kterým ve větru neklidně se kývala a kolébala zčernalá koruna stromu v sousední zahrádce. Jak se venku rozšumělo, připadla Jettě scéna z Werthera, jak Werther s Lottou naslouchali dešti.

Tesknota na ni padla a touha, palčivá, beznadějná touha – Kdyby tak stanul vedle ní, jak by se o něj opřela, hlavu mu na prsa sklonila,

157 Když je člověk zamilovaný. *Pozn. red.*

a on kdyby ji přivinul, přitiskl – Oh, jak je milý, jak je milý! A jak jej miluje! Kdyby věděl – Slze jí řinuly po tvářích a šeptala: „Werther! Werther –“

„Copak nezavřeš! Svíčka teče, copak nevidíš?“ kárala paní Lorencová, vstupujíc do pokoje. „Zavři!“ Jetty ze snění vyburcovaná odstoupila, ale nezavřela. Okno bouchlo, jak je paní Lorencová prudce přimkla. Šum deště se náhle ztlumil, ale Jettě zněl zplna dál. Dlouho jej slyšela, ležíc na loži, a také slyšela, i když přestal. To bylo po půlnoci. A ještě pak neusnula.

Déšť se utišil, noc však se nevyjasnila. Mračna se nerozletěla; jako ztuhlá visela černě nad městem až do úsvitu, až je jitřní vítr rozplašil. Slunce vzešlo krásně na oblohu již čistou, modrou. Toho rána okolo osmé hodiny bral se doktor Held do nemocnice milosrdných bratří. U Perštýna potkal barona Ehrenburga, kterýž jej zastavil a hned začal o včerejším vjezdu francouzské císařovny, a byl-li doktor také se podívat.

„Ne, nemohl jsem.“

„A to jste měl, to byla podívaná. Marie Louisa, císařovna, nádherně vypadala a její suita – Víte-li, že v ní je také slavný Isabey, dvorní malíř a pořadatel císařských slavností, a kapelník Paer, ano, ten tu je také.“ Pojednou ztlumil hlas. „Ale císařovna, jako francouzská, toho jsem si povšiml, a jiní také,“ ohlédl se opatrně, „na kolika místech jsem to slyšel, že náramně upjatě děkovala, no, řekněme velmi vážně, až jí to měli za zlé. Ale povídám, že v tom není nic, to že je francouzská etiketa, tak že ve Francii císař a císařovna děkují. Zato naše –“ jako by oživl a mluvil čileji, potěšen, „to zas naše císařovna, každý ten rozdíl viděl, ta zas tak vlídně děkovala, tak se ukláněla, s takovou volební ohebností, ano, velmi volební a pružně jak anglické péro. Ach, tamhle,“ ukázal náhle do Spálené ulice, „to je rytíř Jeník, spěchá a kývá na nás – co nese.“

Přicházel po vojansku vzpřímený, v hřebíčkovém kabátě.

„Abyste mně neutekli," hlasitě volal, docházeje. „Slyšeli jste," ptal se po česku, „co se dnes v noci stalo?"

„Tady ve Spálené ulici?" ptal se chvatně baron Ehrenburg. „Snad u madame Dupasquierové?"

„Myslejí, že unesli mladého Leo – či Napoleona?" zažertoval Jeník. „Nebo že ten tajemný němý hlídač zardousil tu madame. Ne – ve Spálené ulici nic."

„Kde tedy."

„Kousek dál. Na Koňském trhu."

„Co se tam stalo?" ptal se baron naléhavě.

„Svatý Václav dělá revoluci."

„Ale jděte. Zas nějaký vtip. Svatý Václav –"

„Ten na koni, na Koňském trhu, ta státue."

Baron Ehrenburg v rozpacích se ohlédl po Heldovi, jenž se usmíval, tuše nějaké čtveráctví.

„Ne, pánové, ne, jistě," dokládal Jeník, „dnes na úsvitě na to přišli." Ohlédl se, přistoupil k pánům a ztemniv hlas svěřoval jim:

„Má to zůstat tajemstvím. Dnes ráno, jistě už od noci, seděl sv. Václav na koni s jakobínskou čapkou na hlavě."

Baron Ehrenburg div neodskočil. Doktor Held nevěděl, má-li se smát či vytknout rytíři Jeníkovi, proč s takovou na ně přišel. Ale hned také žasl, když Jeník svým slovem se doložil, že tomu tak, že mu guberniální rada Krtička (byl jeho zvláště dobrý přítel) před chvílí poslal ceduličku, že ho zve na oběd; přitom připsal, čeho se právě dověděl z jistého nepochybného pramene.

Poté již ani Held nepochyboval a baron Ehrenburg, žíznivý po novinách a vždy náchylný jim věřit, byly-li senzační, byl už přesvědčen. Jen ještě detaily. Ptal se Held a baron ještě víc. Rytíř Jeník věděl jenom to, co bylo v psaníčku: že dnes ráno na úsvitě přišli lidé od Císařských a ze sousedství ke kašně pro vodu a že uviděli na státui sv. Václava, na hlavě červenou čepici.

„To bylo asi leknutí!" Held se usmál.

„A kdyby byli rozuměli, co to je, co ta červená čepička je, co znamená. Jak se tak dívali, hned jich přibylo, celý houfek lidí se tam shlukl, divili se a zlobili se pro to rouhání, ukazovali si, že svatý má přes vévodskou čepici a přes uši nataženou červenou čepici. Pak přišel policajt a hned musila čepice dolů."

„Kdo ji má?" ptal se Ehrenburg.

„Je na městském hejtmanství. To mi rada psal. Víc nevím."

Baron Ehrenburg trnul, jaká je to smělost, a teď – teď, když tu francouzská císařovna hostem – ach – blýsklo mu, to že snad kvůli ní, jako na uvítanou, jí, císařovně, jakobínská čapka!

Held s Jeníkem podívali se na sebe, že baron teprve teď na to uhodil.

„Ne, ne," trnul, nemoha se upokojiti, „tohle! A dovědí-li se – ale ne, to se potlačí, rozumí se, že ano, nahoře na Hradě nesmějí zvědět, a obzvláště ne císařovna – mon dieu, to by bylo, to by byla skvrna na Prahu."

„Buďte bez starostí, pane barone," konejšil rytíř Jeník ironicky, „to se jistě potlačí."

„Jistě, jistě," přidal Held, „tam," ukázal na Hradčany, „se nedovědí –"

„Taková drzost, taková trestuhodná drzost!" rozhorloval se baron, „sv. Václavu jakobínskou čepici! Ne, sv. Václav v jakobínské čapce!"

Jeník i Held stěží se ubránili smíchu.

„A kdo, kdo se opovážil, kdo byl ten drzoun?" dorážel baron na Jeníka, jako by o tom věděl.

„O tom v cedulce nic není, jen to, že se neví."

„Neví? Nic? Ani tušení? Jistě studenti, v těch je dost takových. Lehkovážní! Nepomyslí, co by bylo, kdyby ho byli stihli, když lezl na státui a dával jí tu čepici. Ach, jakobínská čapka v Praze! U nás, a v tenhle čas!"

„Ví to pan rytíř Eisenstein?“ zeptal se Held zúmyslu, aby se barona zbavil.

„Jak by věděl! Ten by žasl, ten by, pane barone,“ obracel se k Jeníkovi, „tomu alespoň bych to mohl říci –“

„Ale jen jemu,“ svoloval Jeník, usmívaje se.

Pomohlo to. Za okamžik byli bez barona. Dívali se za ním, jak pospíchá, chvátá. Smáli se, ten že to nikomu nepoví, jen Eisensteinovi, a že pro dnes alespoň zapomene na madame Dupasquierovou a jejího Napoleona.

„Ale je to nápad s tou čapkou!“ zvolal Held, když vykročili. Nerozčiloval se, aniž se horšil. Jen se divil a dodal se škodolibou radostí:

„To byl asi poplach na městském hejtmanství, když tam to jakobínské znamení přinesli. Jistě jako by se tam duch zjevil, strašidlo.“

„Ano, červené strašidlo, z toho mají největší strach. Pořád je zažehnávají.“

„Je vidět, co se v hlubinách tají.“

„A co jednou snad přece vyrazí, třebaže páni ve Vídni to dusili a šlapali.“

„Ano, vře to, vře –“ Held podal Jeníkovi ruku a zabočil na Perštýn.

XXI
Mladý Věk se od Praxů vystěhuje

Praha všecka vzrušena příjezdem francouzské císařovny a vídeňského dvoru zůstala v tom pohnutí a vzrušení na dlouhý čas. Královský Hrad probral se ze smutného, dumného ticha. V komnatách donedávna stopených v ztlumené šero se rozjasnilo a živo tam bylo skvělou společností. Na opuštěných, mrtvých nádvořích ruch a hemžení, pestrota dvořanstva a třpytivých uniforem domácích i cizích. Královský Hrad byl zase středem města. K jeho branám putovaly houfce zvědavých, o něm, o jeho hostech mluvilo se všude, pořád. Na francouzského císaře, vedoucího obrovskou armádu v obrovský zápas, Pražané zapomněli, poněvadž měli francouzskou císařovnu. Mluvili o ní, dotazovali se po ní, vypravovali o ní: zpráva zprávu honila o tom, co bylo, co bude, že císařovna po svém příjezdu večeřela sama se svými rodiči, v neděli ráno že byl císař u Sv. Víta na německém kázání i císařovna matka, ale francouzská že ne, ta že přišla až v poledne na hrubou mši a večer že dávala velkou veřejnou hostinu v německém sále a že všichni dvořané musili při té tabuli posluhovat, o deváté že začala a již o desáté že se dvůr zdvihl.

Nazejtří v pondělí rozjasnila se Praha mořem světel. Zářila u velkolepém osvětlení, město i ostrovy i Vltava, ta nejefektněji pod Vyšehradem, kdež sta pochodní plápolalo na švarcenberské lodi. Jako báječné zámky vznášely se nad mořem světel Ústav šlechtičen a Strahovský klášter nádherně osvětlené. Z té světelné spousty stoupal nad město vysoko do temna k zataženým nebesům pozardělý opar, zářivá mha. Dole v ulicích, na placích tlačenice i šumné proudění, zvláště když o půl jedenácté sjela z Hradu do města Marie Louisa i dvůr podívat se na pohádkové město.

Pozdě odpoledne před tímto slavným osvětlením nabídl mistr Prax mladému Věkovi, že by se večer mohli spolu jít podívat. Václav se v duchu lekl, to že by byla cesta, že by zapadli jistě někam ke Glaubicům a že by se pak mohl dívat na druhou, mistrovu iluminaci. Bez rozmýšlení odřekl, vymlouvaje se, že musí k doktoru Heldovi, že jej na večer pozval.

„Snad by šla taky paní sousedka," lákal mistr Prax; než to Václava ještě více utvrdilo v jeho rozhodnutí. „Šla by, povídala. Bylo by veselo." Než mistr Prax nepochodil. Václav litoval, zůstal však při svém. Zasedl opět ke knize, nečetl však, nestudoval. Na pozvání svého kvartýrského myslil. Bylo mu dost divno a v temném tušení hádal, že snad není ani z mistra Praxa, nýbrž že je učinil na jiné ponuknutí.

Paní sousedkou vábil, ale o její neteři nic. Paní sousedka by šla zase sama a Jetty aby zůstala doma. V ten okamžik bylo mu jí trochu líto, a když vtom šla kolem, dnes už podruhé, nesklonil hlavu nad knihou, nýbrž pozdravil, a když za drahnou chvíli odcházeje z bytu ji potkal vracející se u schodů u pavlače, zastavil se s ní. Uzřel úžas, zrovna leknutí na její tváři, když ji oslovil a zeptal se, půjde-li se navečer podívat.

„Snad –" odvětila plaše.

„S paní tetou?"

Udiveně k němu vzhlédla.

„Ne, nic mně neřekla." Odmlčela se, náhle však sama se kvapně a dychtivě optala:

„Oni půjdou?"

„Já již jdu. Měl jsem jít s panem Praxem, ale není možná. Jdu k panu doktorovi Heldovi, pozval mne," lhal důsledně i Jettě, jež dychtivě naslouchala.

„Na iluminaci nepůjdou?"

„Později, od doktora Helda s kolegy."

„S kolegy?" opakovala zvolna, hledíc na něj jako v snění. „Jistě?" dodala a vtom se pozarděla.

„No ano, panno," Věk se usmál, ale již se zase divil, jak Jetty znenadání, bez jakéhokoliv přechodu a tlumeněji, jako by se svěřovala, mu řekla:

„Četla jsem zase Werthera, zas! A onehdy –" odmlčela se, sklopila oči. Stín smutku byl pod jejich řasami i kolem rtů, ale všecka tvář v mírnivém přísvitu vřelého, tajeného odevzdání, jenž dojímal. Václav překvapen opakoval a bezděky tišeji a měkčeji:

„Onehdy –"

Vzhlédla k němu, ale vtom, jak stála proti pavlači, zahlédla, že teta vystoupila na práh, že je pozoruje. A jistě už za oknem pozorovala. Jettina tvář nabyla naráz výrazu až tvrdého. Tetin zjev ji pobouřil.

„Teta!" vydechla prudce s výrazem hněvu i odporu, zapomenuvši na to, co řekla, i nač se Václav ptal. „To je můj –" vyrazila hořce, nedořekla však.

Václav, stoje zády k pavlači, neviděl paní Lorencovou, ale také se neobrátil, neohlédl; v tom překvapení a lekajícím pomyšlení, že jej snad zastaví, že mu bude domlouvat, aby šel večer s nimi, opakoval po Jettě:

„Paní teta? To, panno, půjdu, prominou." Pozdravil a šel.

Jako by něco milého Jettě řekl. Přisvědčila vlídně, skoro radostně; ohlédla se za ním, pak rychle vběhla po schodech na pavlač, ne ve straších, nýbrž povznesena náhlou radostí, potěšená, že se Věk s ní zastavil, že zamítl Praxovo pozvání a v tom jistě také tetino, že kvůli tetě odešel, najednou, jako by utíkal. Paní Lorencová žasla, že je neť tak změněna. Jetty se ani nezastavila a vběhla rovnou do pokoje. Paní Lorencová vstoupila za ní.

„Co ti říkal?" ptala se jakoby starostná teta.

„Nic, že měl jít s panem Praxem na iluminaci a že nepůjde." Znělo to vesele, s úsměškem, vítězně.

Paní Lorencová se odvrátila a v duchu pohrozila: „No, jen se těš! Uvidíš!" –

Pražané uviděli císařovnu Louisu o tom slavném osvětlení, mluvili nejvíc o ní té noci, nazejtří a stále. Po iluminaci přišly jiné noviny, otázky a dohady, kdy přijede do divadla, kam se ještě podívá, že prý do Klamovky a do Veltrus na zámek a park nejvyššího purkrabí, ale nejdříve do Ovence[158] a snad také do údolí sv. Prokopa a na Karlštejn.

Do všech těch hovorů vznešenější společnosti, ať v salónech, ať na procházkách v Kanálské zahradě nebo v Ovenci proskočila jmenovitě první dny vždy zmínka o jakobínské rudé čapce, tu ještě jako překvapující tajená novina, uvádějící v úžas i v leknutí, jinde již jako známá událost, která však nepřestala zajímat i napínat. Většinou plaše se o ní zmiňovali, nebo jako nebezpečné tajemství sobě ji svěřovali; ale tím rychleji se šířila a pronikala dál a dál.

K „vlastenskému" stolu na Staré rychtě dostala se nazejtří večer po slavném osvětlení. Přinesl ji tam starší Klicpera, medik. Tajně ji svěřil, tlumeným hlasem, když všichni se blíže sesedli a hlavy přichýlili. Ještě nedořekl, a již Václav i Hýbl i Havelka, právník, se na sebe podívali a všichni tři hned, jako by jim někdo hlavy otočil, obrátili se po osamělém stolu v koutě, kdež sám a sám seděl doktor Srnka.

Jakobínská čapka rudá – Tu měl, či má – Hýbl, jenž vzpomněl, co jim Václav o ní pověděl, vstal, jak mu přišel nápad, a mířil k doktorovi, nedbaje, že Václav za ním tlumeně, naléhavě volá, aby počkal, počkal. Lekl' se, že Hýbl snad něco poví o doktorově jakobínské čepici.

„Slyšeli, pane doktor," začal Hýbl, přisednuv k Srnkovi, „slyšeli o tom –"

„O čem?" utrhl se doktor a náhle se optal: „To o těch dudách?"

Hýbl vyvalil oči překvapen, a nejistě se usmívaje, řekl, že neví, co o těch dudách.

158 Královská obora, Stromovka.

„O koncertě na dvojí dudy, budou ho hrát nahoře," doktor mávl rukou. „Adagio, wissen Sie, Adagio für zwei Dudelsäcke, geschwellt von den Seufzern der Armen, gedruckt von den Armen der Reichen –"[159]

„No, takhle se hraje pořád," zvolal Hýbl, vzpamatovav se, „to je prastará muzika, ale co se stalo na Koňském trhu –"

„Ale jdou, copak?" ptal se doktor s ironickou dychtivostí.

„Svatý Václav – Neslyšeli?"

„Slezl s koně, nebo se rozjel a začal do toho mlátit?"

„To kdyby pánbůh dal! Ale to ne, ale měl jakobínskou čepici na hlavě –" Hýbl mluvil volněji a nespustil z doktora očí.

Ten, chtěje se právě napít, nepodal sklenici ke rtům, nýbrž pohlédl pronikavě, s úsměškem Hýblovi do očí, mrkl po „vlastenském" stole, odkud jej Václav s Havelkou upřeně pozorovali, mrkl tam a zeptal se Hýbla klidně, s úsměvem:

„A nezavřeli ho?" Ale nechav žertu, ptal se, kdy to bylo a kdo asi tu čepici –

„Povídá se, že studenti."

„Oh, naši studiosové," Srnka se ironicky poklonil, jednou, podruhé.

„Ó naši studenti. Jistě! Ti jistě. Jakpak ne, patriae. Jak si páni přejou. Ano, ale Freiheitskämpfer[160]! Ano, ano, jistě oni tu čepici –" Pojednou pozdvihnuv sklenici, kterouž pořád držel v pravici, zamířil rovnou k „vlastenskému" stolu.

„Páni vlastenci, tak na zdraví toho, kdo to udělal. No, nemají chuti? Já budu mlčet, já nic nepovím, že jeden z vás –" Dal se do smíchu, vida jejich rozpaky, zvláště když Václav ne dost jistě sáhl po sklenici. Vtom vešel Štěpánek, vytáhlý, elegantní nápověda Stavovského divadla, a nepovšimnuv si doktora Srnky, volal nadšeně už ode dveří:

159 Adagio, víte, Adagio pro dvoje dudy, nafouknuté vzdechy chudých, tisknuté pažemi bohatých. *Pozn. red.*

160 Bojovník za svobodu. *Pozn. red.*

„Victoria! Tak už to je! Budeme hrát! Budeme hrát!“

Všichni se shlukli kolem něho, otázky jen pršely, co je, přišlo-li povolení.

„Ne, ale Liebich je dal, papá Liebich: Půjčí nám herčiště sám, ve všední den, slyšíte, ve všední den, večer budeme hrát, večer, devatenáctého, od tohohle pátku, co přijde, za týden.“

„A co císař?“ ptal se Havelka.

„Ten přijede na naše provození, on a celý dvůr. Lidičky! Vlastenci!“ volal u vytržení správce „českých hereckých milovníků“ a šťastný autor připravovaného kusu.

Doktor Srnka stál nehnutě stranou, shlížeje na nadšence, na jejich radostné pohnutí, na Štěpánka, jak rozjařeně vypravuje o blahé vůli ředitele Liebicha, o kusu, o představení, jak ostatní mu skákají do řeči, dotazují se. Na doktora zapomněli. Jen Václav si všiml, že se pojednou otočil k nim zády, že dopil a pak vraziv kastor na hlavu, hůl pod paždí a bradu do širokého, černého nákrčníku, vyšel ze šenkovny.

Václavovi se mihlo, že řekl: „Jeden z nás –“ Co myslil? Jakobínskou čapku měl on, kdo by z nich – Či se doktor počítá k nim? A kdyby, jak by tam byl vylezl? Či mu někdo pomáhal – někdo z nich – ach – Svoboda, Vládyboř – Rozumějí si –

Tak mu myslí mžikem přelétlo a vtom vedle, kolem zase zabouřilo: „Vivat!“ Štěpánkovi a zase „Vivat“ budoucímu jejich představení, večernímu představení, jež bude před vzácným publikem, na něž přijede císař s dvorem i francouzská císařovna. To pomůže českým hrám, to bude vyhráno!

Bylo pozdě na noc, když Václav došel do Sirkové ulice k domu, v němž bydlil. Hned si neotevřel. Nejprve se podíval nahoru k bytu doktora Srnky. V jeho okně světlo. Je doma. Jak asi sedí – v županu jistě, ale má-li na hlavě jakobínskou čapku nebo je-li bez ní – Jistě jí nemá. Mohl by se přesvědčit, kdyby k němu ráno zašel za nějakou záminkou – Ale jak jen pomyslil, ihned zamítl. Nač vyzvídat. Čapka

na hlavě sv. Václava byla jistě Srnkova. Kdo jiný by to udělal nežli on, a snad také Svoboda.

Jda pavlačí, vzpomněl na Jetty jako včera v noci, když se vracel z osvětlení, i na paní Lorencovou. S tou od včerejška nemluvil. Dnes k nim nepřišla, a dobře tak; je pokoj. Ale Jetty, chudáček – Pomyslil na ni měkčeji.

Nešel hned lehnout, nýbrž rozsvítil si a vyhledal ve stole mezi papíry svou úlohu do Štěpánkova Obležení – Už ji předtím schoval, jsa přesvědčen, že jí nebude potřeba až na podzim, v listopadu. A hle, teď pojednou. Začal si ji chutě prohlížet, jako by ji právě dostal. Byla švabachem psaná s podtrhovanými narážkami, nic velkého, žádná Liebhaberrolle, o jaké paní Lorencová blouznila; jednoho ze studentů si vyžádal. Četl si ji celou, ale velmi roztržitě, neboť se mu míhaly a vtíraly vzrušující obrazy večerní scény, nabitého divadla, lóží, v nichž neseděli měšťané a měšťanky jako za odpoledních nedělních představení, nýbrž panstvo, dvořané i korunované hlavy.

V tom vzrušení i příjemném napětí zůstal Václav i všechen „vlastenský“ stůl a všecka „hereční společnost divadelních milovníků“. Ty červnové dni slunečné, krásné zdály se Václavovi zvláště zářivé. Všecko kvetlo, všude růží, kvítí, ze zahrad vůně. I k nim, do šedého nádvoří, zavívala zvláště za vlažných, teplých večerů ze sousedství, z malé zahrady, kdež měli planou olivu.

Na její zčernalou, větrem zmítanou korunu se dívala Jetty tenkráte večer, kdy za deště si vzpomněla na Werthera, na Václava, kdy ji bolestně zchvátila palčivá touha. Teď z té koruny, kvetoucí, tiché, dýchala jí za večerů do pokoje silná vůně, těžká, opojivá, divže se jí hlava nerozbolela. Jetty sedávala za těch večerů v pokoji sama. Teta meškala tou dobou obyčejně na pavlači s Praxovými, na číhané kvůli Věkovi, jak byla Jetty přesvědčena. Václav teď přicházíval pozdě domů. Vídala jej zase málokdy a nesetkala se s ním; ale myslila na něj, zvláště často vzpomínala na to, jak s ním naposledy mluvila. Tenkráte jako by se vlažička snesla a do chmur jí prosvitlo. Ale

chmury shlukovaly se zas a temný stín stále za ní, podezření, jistota, že teta chce mladého souseda, že jistě po něm pase –

Paní Lorencová starala se nadmíru horlivě o francouzskou císařovnu; pořád o ní mluvila se sousedkou a mistrem Praxem, už kolikrát odběhla si na ni počkat na Příkopy, k divadlu i nahoru na Hrad, ale ani jednou nevyzvala Jetty, aby šla s ní. Pojednou začala za dne se sousedkou na pavlači, aby Jetty v kuchyni slyšela, o českém divadle, to že bude, pan Věk že bude také hrát, a zalhala, že jí to řekl, to že bude slavný forštelung[161].

Doma se o divadle ani nezmínila, neřkuli aby Jetty se optala, šla-li by, chtěla-li by se podívat. Tentokráte Jetty tam toužila uvidět Václava, uvidět jej i tetu hlídat. Byla přesvědčena, že tentokráte teta jistě půjde. Rozčilovalo ji to, popuzovalo, jakož i to ji soužilo, že teta mluvila s Věkem o divadle, od něho že všecko ví. Kde, kde jen s ním mluvila, kde ho vyčíhala, kde snad spolu zase chodili – Neměla stání, poslední dny spaní, a to klidu nepřidalo, když od paní Praxové zvěděla, co má Věk s tím divadlem starostí, ale jak se nemůže už ani dočkat. A jí se ani slovem nezmínil, nezeptal se, půjde-li, nevyzval ji, aby šla. A s tetou mluvil. Co – Co? Nemohla na ni pohlédnout, vše se v ní třáslo a mívala chvíle, kdy se chtěla na ni rozběhnout, do očí se jí rozkřiknout, co je, co dělá –

Věk jen divadlo měl v hlavě, velké, večerní, české představení. Co se teď jiného dělo a mluvilo, o to nedbal, ani ne o to, co všechny zajímalo, že francouzská císařovna byla v Klamovce, že koňmo pojede do Šárky, na Karlštejn že se chystá –

Tři dny před provozením se rozstonal, tj. ohlásil se v kanceláři nemocným, aby mohl řádně chodit na poslední zkoušky. Těchto tří dnů začal se také starat o dvůr a francouzskou císařovnu, aby se někam nevydali, aby pozejtří, tj. v pátek, devatenáctého, byli v Praze a mohli do divadla. V outerý zajela Maria Louisa do Veltrus, ve čtvr-

161 Představení. *Pozn. red.*

tek vyjela si podívat se na vojenský manévr u Invalidovny, večer byl ples u nejvyššího purkrabí hraběte Chotka a v pátek, v jejich pátek vyjela a s ní všechen dvůr do Štěrbohol.

Toho se lekl a lekl se autor hry a ředitel jejího provedení, Štěpánek, a všichni z „hereční" společnosti. Kdy se panstvo vrátí, a přijede-li později, bude-li se mu chtít do divadla, kdež je tak najisto čekali. Když Václav přišel navečer do garderoby, měli už v divadle jistotnou zprávu, že císař pro zaneprázdnění do divadla nepřijede. Velké zklamání.

Hýbl mávl rukou a mrzutě zvolal:

„Vždyť jsem si to myslil!"

Václav ihned vzpomněl na doktora Srnku, co ten, jak by se jim ušklíbl.

To zklamání zle účinkovalo, nejvíce na Štěpánka, než jen na první okamžik. Když uslyšeli a když tajným otvorem v hlavní oponě sami viděli, že ozářené hlediště je vše plničko odzdola až po strop, že i lóže všecky obsazeny vybraným obecenstvem, že i uniformy se tam třpytí, odlehlo jim, utěšili se, ale srdce zabušilo všem. Štěpánek v kostýmu hraběte Colloreda dával poslední rozkazy a pokyny, zkrátka, úsečně, vzrušeně.

Opona zmizela, hra se počala. Vstupovali na „herčiště" před známé i nové obecenstvo. Šli jako do bitvy: zkušení zmužile, nováčkové ne bez bázně a rozčilení. Než jako zvášnění boje zapálí všechny, tak hra sama i čest mateřského jazyka podnítily je, daly odvahu i nadšení. Hráli dobře, nic nevázlo, hra se líbila. Jednání po jednání šťastně odbyto, potlesk za potleskem. Nejhlučnější na konci. Zabouřil znovu, podruhé, potřetí.

Václav stál v přední kulise zardělý, nadšeně naslouchal pochvalám. Nepočítal, že z nich i jemu patří částečka; jej jenom radost povznášela, že se jim tak vydařilo. Na otce si vzpomněl, který tu také před lety vystoupil, tenkráte, když poprvé dávali Dona Juana; kdyby jej otec teď viděl a matka a Liduška – Jak by se z dnešního večera těšil, a dobřanský farář! Bože, takové obecenstvo, tolik pan-

stva a tleskají české hře – a zas – Hle, autor, Štěpánek, musí před oponu, vychází. V hledišti ztichli a on děkuje, česky děkuje, tady, kde hrávají Schillera, Lessinga!

Jako opojení vycházeli členové „herecní" společnosti z divadla. Zvítězili. Jen kdyby ještě jedno bývalo, opakoval kdekdo z nich, to že by teprve, kdyby byl císař a dvůr přijeli – Škoda.

Václav odebral se s přáteli na Starou rychtu. Šli hlučně, radostí rozjaření a vstoupili hlučně jako vítězové. Doktora Srnku tam nezastali. Václav se tomu nedivil: nadál se, že ho tu nespatří, jakož také byl přesvědčen, že nepůjde do divadla. A hned si to zjistil. Uslyšel, že pan doktor tu byl, že přišel asi o sedmé a před desátou že odešel. Jen tomu se Václav divil, že Svoboda „Vládyboř", který se dnes na jevišti zvláště vyznamenal, s nimi nešel sem na Rychtu. Vymluvil se, že musí hned domů, to že má z té otročiny vychovatelské, ta že mu nedá, aby s nimi zůstal, ale že to již dlouho trvat nebude. Snad to byla pravda, uvažoval Václav, snad také jen výmluva, snad se chce vyhnout řečem o jakobínské čapce na hlavě svatého Václava.

Mladý Věk se vracel domů až po půlnoci. Bylo temno, ale vlažno, lahodně, a jemu volně, radostně. Když vstoupil do nádvoří domu, v němž bydlil, přivanula proti němu těžká vůně olivy. Zastavila jej; zadýchal. Omamující, dráždivě příjemná vůně, mdlo vlažné, teplé noci zjařilo krev toužebným vzrušením. Pohlédl k pavlači, k oknům paní Lorencové. Tma – ale teď jako by se tam dvéře hnuly, tiše pootevřely, jako by stín se v nich začervenal, vychýlil, zmizel, dvéře tichy –

Václav postoupil na schody, na pavlač, stál, čekal v náhlém napětí, neobjeví-li se nanovo ten stín tam. Myslil na paní Lorencovou, v kabátku, v čepečku – Ticho, mýlil se. Bylo mu horko. V pokojíčku bude teprve dusno. Ach, okno otevřeno; jistě už od večera, kvartýrská je tak nechala. Najednou mu připadlo, že by nemusil harašit klíčem a jít kuchyní a velkým pokojem, že okno může býti dveřmi.

Bylo nízko nad pavlačí; jak na ně tiše vylezl a sestupoval z něho do pokoje, nahmátl na truhle pod oknem nějaký papír. Nevšiml si

ho. Svléknuv kabát i vestu, posadil se zase na otevřené okno. Bylo dusno, nechtělo se mu spát. Chvilenku tak seděl a bezděky zas obrátil zraky k oknu paní Lorencové. Co to prve bylo? Či se mýlil, zdálo se mu jen, že se dvéře jejího bytu pootevřely? Ale ne, slyšel dobře. Kdyby byla vzhůru, kdyby – Nedomyslil, trhl sebou, maně se vychýlil. Zas! Jako by se tam dvéře opět otvíraly. Cosi zašustělo – kroky, tiché, plíživé kroky nohy bosé nebo v punčochách –

Tmavý stín! Blíží se, postava od ramen dolů zahalená. Stanula, stojí, a vtom z temna zavanulo tiše, rozechvěně, lahodně: „Pane Věk –“

Vychýlil se.

„Já to jsem –“ zase tak přišeptalo.

Paní Lorencová!

Lekl se, srdce mu zabušilo; nežli se mohl ozvati, stála u okna, u něho v tmavém, velkém šátku přes ramena, zpod něhož se zabělalo.

„Nemůžou spát,“ šeptala, „zahlédla jsem jich –“

Zavadila o něj, zlehka se o něj opřela. Šátek se jí vpředu uvolnil, šíře se pod ním zabělalo, kabátek nad plným poprsím.

„Čekala jsem,“ zašeptala. „Nemohla jsem –“ Nedořekla, nemohla dále. Slyšel její vzdech, hluboký, třesoucí se, cítil teplo jejího kyprého těla. Sám také nebyl s to, aby vyrazil slovo, v hrdle mu náhle vyschlo; chtěl se uhnout a temně, ale prudce vyrazil:

„Paní Lorencová, proboha, co si myslejí!“

Chtěl seskočit z okna do světnice, ale vtom jej sousedka chytila, objala, začala jej náruživě líbat. Držela jej ve vášnivém náručí, tiskla k ňadrům. Byl jako v ohni, zmámen v tom sevření, v tom líbání divokém, nemohl promluvit. Ale vyvíjel se, až se vytrhl: vtom venku pronikavé vykřiknutí, jež v hlubokém tichu tmavé noci tím ostřeji, břitčeji se rozlehlo.

Naráz jej plné paže pustily, naráz byl z rozohněného objetí. Vášnivá milovnice odskočila, zmizela. Jako by se rozplynula ve tmě.

Slyšel tiché, kvapné, prchající kroky, hněvivý hlas, prudká, temná slova, dvéře bouchly. Ticho. Byl zpocen, zmámený, tváře pálily, cítil ještě vášnivé polibky, nohy se mu třásly. Chvilku stál jako sloup, pak se vychýlil z okna na pavlač. Prázdno: u sousedčiných dveří také nikdo. Ale vedle, v jejich dveřích zaskřípal klíč. Uskočil: slyšel, že kvartýrská kašlajíc stanula venku na prahu. Usedl rychle na postel, pak i na ni ulehl, když se otevíraly také dvéře jeho pokojíku. Na prahu, ze tmy ozval se lopotný dech kvartýrské:

„Jsou tu, pane Věk?“

Ticho.

„Jsou tu, pane Věk?“

„Jsem,“ zamumlal.

„Neslyšeli nic?“

„Ne, nic.“

„Tak jako by venku na pavlači někdo vykřikl.“

„Já nevím –“

Z velkého pokoje zabroukal mrzutý hlas rozespalého mistra Praxa, co Anna dělá, co blázní, ať dá pokoj, že se jí něco zdálo, že muší člověku kazit spaní, muší a muší, že se dost nakašle a ještě –

Odšourala se. Václav se opět vzpřímil. Ani mu nepřipadlo, aby se odstrojil. Byl pobouřen, popuzen na paní Lorencovou a sobě vyčetl, že ji hned neodbyl, že se tak dal. A Jetty! To byla ona, to byl její hlas. Zase přišla. Co si pomyslí! Co, že je s její tetou srozuměn. Hanba, hanba. Styděl se. Jak je v sousedství, co Jetty –

Šel tiše k oknu, vychýlil se, naslouchal. Zdálo se mu, že ze sousedčina bytu zaléhá prudký, ostrý hlas. Jen okamžik jej slyšel; a zase ticho. Bezděky zavřel okno. Odstrojil se, ulehl, ale neusnul. Sousedku měl na očích v tmavém, velkém šátku, s bílým pruhem kabátku, cítil její tělo, její objetí, výkřik se mu zas ozval, pronikavý, bolestný výkřik –

Usnul až k ránu a spal málo, nepokojně, neladně. Vzbudil se časně, a když se strojil, zahlédl papír na zemi u truhly, kterého si

v noci všiml, nevelkou bílou čtvrtku. Bylo na ní napsáno drobným, něžným písmem:

„Werther!!“

A nic víc. Obrátil chvatně list. Na druhé straně čisto, ani písmenka. Na celém papíře nic nežli „Werther!!“.

„Jetty! Jistě ona!“ Pomyslel hned a najisto. Srdce se mu hnulo, byl dojat, lítost jej zmohla. Jetty! Jistě večer ten lístek otevřeným oknem sem kradí vložila, připomenutí, snad tiché vyznání. A co pak uzřela! S jakou odešla! A ta nestydatá její teta – Co teď –

Jedno bylo jisto, o to nebylo žádného rozhodování: že půjde odtud, že musí, a hned. Ale Jetty –

Nechtěl, aby zle o něm myslila; nechtěl tomu zvláště teď, co ten papír jediným slovem tolik mu vyzradil. Necítil jako ona, ale dojímala jej. Než kde s ní promluvit? Sama teď nevyjde, jistě, a vyjde-li, vyhne se. Psáti jí? Jak psaní poslat – Snad po kvartýrské. Ale uvěří-li Jetty?

Tak se mu myšlenky honily, zatímco se chvatně strojil. Pospíchal, aby už byl z domu pryč, aby kvartýrská snad nepřišla a znovu nezačala, slyšel-li v noci to vykřiknutí. Než neunikl tomu. Zastavila jej, když odcházel, v kuchyni, kdež právě vykládala Johanovi, že se nemýlila, že opravdu v noci – Václav opět zapřel, že nic neslyšel, že nic neví, a mistr Prax, jemuž jeho rozpaky byly patrnější nežli „Anince“, začal ženě vymlouvat s humorem, s veselou ironií, usměvavě, co si myslí, Frau von Lorenc že tak nevýská, ta že by nekřičela, bože, v noci, na pavlači, ta že by byla jako myška, že by se přikrčila. Zamrkal významně na Václava s významným úsměvem a licousek si pohladil. Václav vzal hned za kliku, pozdravil chvatně a už byl ze dveří.

V kanceláři psal, psal, ale jak – Nikdy neměl tolik přestávek, kdy s brkem v ruce do prázdna se zadíval; už i pan Vogel se po něm obracel a plašil jej strašlivým zíváním. Pak i starý Kubecius zatrnul, když Václav hned ze židle nevyskočil a hned nešel do principálské-

ho kabinetu, odkudž doktor Liskovec, vystrčiv hlavu s načesanými prameny přes lysinu, zavolal:

„Herr Věk – jdou sem, will ich sagen –“

Václav se vracel po obědě do svého bytu nerad, s tichým strachem, co uslyší, co Jetty, vědí-li už Praxovi. Kdyby věděli, bylo by jasno, nemusil by nic vykládat. To vůbec nechtěl. Běželo mu o Jetty.

Jen vkročil, už jej kvartýrská zastavila, ustrnulá, bože, kdyby byl ráno tak nepospíchal, co by byl uslyšel, vtom že přišla Frau von Lorenc, celá bez sebe, zeptat se, slyšeli-li u Praxů v noci –

„Vidějí, já se nemýlila, bylo to tak, vykřiknutí, jak jsem se přišla ptát. A jo, taky se ptala Frau von Lorenc, co oni, že to jistě taky slyšeli; jářku, že ne a Johan že taky ne. Stejskala si Frau von Lorenc, jaké má trápení. Jetty – pomýšlejí si, to Jetty tak vykřikla, to je hrůza! Paní sousedka povídala věci, co zkusí, co má s tím děvčetem, že nespí, a tuhle noc, jako minulou, to že chodila po pokoji a že i ven chtěla v noci, a když ji Frau von Lorenc nechtěla pustit –“

„To není pravda!“ prudce vyhrkl Věk popuzen. „To je výmysl, paní Lorencová Jettynce ubližuje, jistě.“

„Vědí něco? Slyšeli něco? Vědí tedy –“ Kvartýrská překvapením i zvědavostí začala rychleji oddychovat. I mistr Prax, jenž zatím přišel, nesa si svou dlouhou sádrovku, a chystal se ji zapálit, zapomněl zabafat a držel hořící loučku jen tak v ruce. Václav, nedbaje otázky, sám se otázal, je-li panna Jetty doma, co dělá.

„I sedí prý jako pitomá, teď; ale v noci že vyváděla. No, já nevím, pane Věk, nevím, křivdí-li paní sousedka Jettynce; já bych to nemohla říct, má s ní trápení, to vím. Stejskala dnes tuze, co s Jetty je, to děvče jako by snad ani dobrý rozum nemělo, že má takové řeči, v noci že nespí, das heisst, panna Jetty, obzvláště dnes – No, oni tedy myslejí, že ji Frau von Lorenc šidí. Slyšeli něco, vědí něco?“

„Nebudu o tom teď mluvit, leč kdyby bylo potřeba, abych se té panny zastal. Ale to musím říct, že mám z toho nepokoj, že tady být nemohu, že si – musím hledat – jiný kvartýr –“

Mistr Prax, jenž zatím přiložil hořící loučku na tabák a začal bafat, maje oči upřeny na pošlehující plamínek a modré kotouče dýmu, naráz přestal a otočil se po Václavovi. Žasl nad tím, co uslyšel, i nad světlem, jež mu z tohoto Václavova náhlého rozhodnutí ostřeji svitlo. Vždycky si v duchu chlubně liboval, že vidí daleko, že paní sousedce rozumí. Ale teď – Něco se stalo; to byli dále, nežli si myslil, a to děvče, Jetty – Že ony obě dvě – Proto!

Václav dav výpověď odešel zrovna hledat si nový byt. Vykročuje na pavlač, hodil plaše okem po sousedčině bytě. Nikdo nestál u okna a dvéře byly zavřeny. Byt jako opuštěný.

Do slunce západu si našel nové obydlí. Navrátiv se, napsal Jettynce psaní, kteréž si už na zpáteční cestě skládal. Nebylo dlouhé. Psal, že jej má jistě ve zlém domnění, ale aby mu uvěřila, že není tak, jak si snad o něm myslí, zvláště po noční příhodě, kterou viděla a do které se dostal ne o své vůli, nýbrž, aby přímo řekl, přepadením, že seděl na okně, nic netuše, právě se domů navrátiv, že jí o tom píše, že jí musí psát, poněvadž mu na tom záleží, aby si o něm zlé nemyslila, aby mu uvěřila, a že kdyby bylo třeba, že by podal vysvětlení.

Více neřekl. Nad tím se zamyslil, má-li se zmínit o tom nalezeném listu papíru. Chtěl přidat, že si odnese z nynějšího bytu milou památku, a to list papíru s jediným slovem „Werther“. Ale zamítl to, nenapsal. Jak jí to může připomenout, zvláště nyní, a pak když nemůže dát podobnou odpověď. Ale škartku s tím slovem si uschoval.

Psaní napsal, ale kam s ním, komu je svěřit? Poště? To by je dostala jistě paní Lorencová do rukou a z těch by se sotva dostalo dál. Požádat kvartýrskou? Je se sousedkou tuze zadobře, ujímala se jí; posel nespolehlivý. Tak snad mistr Prax. Václav se chvíli rozmýšlel, ale pak přece došel k jeho krejčovskému trůnu, zatímco kvartýrská meškala v kuchyni, a řekl mu.

Mistr Prax, jenž od té chvíle, co dal Václav výpověď, zvážněl a ochladl, podíval se překvapen na odcházejícího podnájemníka. Ochota mu nezářila z tváře. Ale přece se rozhodl, tak že ano, když

to musí být, ač aigentlich, co se do toho plete, že by se měl vyhnout, kvis, no ale –

Václav si přál a snažil se, aby loučení s Praxovými bylo krátké. Soumračilo se, když dával sbohem, omlouvaje se, že nerad odchází, že však musí. Z té poznámky znova se rojily otázky paní kvartýrské; Václav na ně odpověděl sumou:

„Paní Praxová, já žalovat nebudu; jen tolik ještě jednou povídám, že panna Jetty za nic nemůže, že je nevinná, že paní Lorencová bude jistě leccos povídat, ale jistě to nebude pravda. Ona je všeho příčinou. Tak sbohem –“

Kvartýrská se křižovala, bože, bože, co se jen stalo, a byla by znovu naléhala, kdyby ji Johan nebyl okřikl, co pořád, to že všechno nemůže říct, že on si to dávno myslil, to že on ví, když se ženská na mužského lepí, to že je zlá věc (začal se usmívat), to že je, bože, že zná takový pád –

Zatím Václav už vykročil. Na pavlači šero, u Lorencových v oknech tma, dvéře zamčeny. Když vycházel tmavým průjezdem, vzpomněl si na to, co mu již prve cestou připadlo, že nemůže odtud jako z holubníka odletět, že doktoru Srnkovi musí dát sbohem. Umínil si, že se tam podívá zítra odpoledne.

Paní Lorencová zvěděla již odpoledne, že Václav dal výpověď. Paní Praxová přichvátala s tou novinou hned zatepla. V té sdílnosti byl však také úmysl. Nadálať se, že oznamujíc novinu, vyzví něco o minulé noci. Paní Lorencová se zarazila; hned se však sebrala.

„No tak ať se stěhuje. Když mu to u nich není vhod –“ popichovala.

„I to nic neříkal, ale stran té noci –“

„Co!“ vyjela paní Lorencová, a zchmuřivši tvář, zahrozila: „Jen ať mlčí, sic budu povídat já. Však víme, proč se tak najednou stěhuje. Stěhuje! Když přijde v noci domů a chce se dobývat –“

„Ach bože, ach bože, jen si vemte! A co panna Jettynka –“

„Ta –“ řekla sousedka zlostně. „To je taky. Ale té nic neříkají o tom stěhování, míním jako teď. Ta má beztoho skrze toho studenta hlavu popletenou, proto tak vyvádí. Ať o něm raději ani neslyší.“

„Co dělá?“

„Celou noc nespala, to jsem s ní měla, a pak celý den bez hlavy, zmatená. Už ji to zmohlo. Teď sedí v pokoji v koutku a myslím, že usnula.“

„Tak to je dobře, to je dobře, to se posilní, spánek jako medicína.“

„Kam se stěhuje?“ zeptala se paní Lorencová jakoby mimochodem, nejmenujíc ani kdo.

„Ani nevím, nic neříkal. Jen to ještě, Frau von Lorenc, to pan Věk kolikrát opakoval, že panna Jettynka je nevinna. Člověk neví, co a jak; jak bych uhodla, když snad nic mezi nimi nebylo.“

Za této řeči se v očích paní Lorencové zlobně začernalo a ve rtech jí úšklebně škublo.

„Jetty nevinna! Proč to povídá? A co mezi nimi bylo? Kdopak ví. Něco bylo. Jetty nevinna. Tak kdo je vinen, snad já; klevetil hodně –“

„Ne, nic neříkal, jen to, že žalovat nebude.“

„Protože nemůže. Vida dobrotu, žalovat! Kdyby moh! Zato já, paní sousedko. Ale zatím mlčím, mlčím, ale kdyby –“

„Že se dobýval, povídali –“

„Dobýval – no, rozumějí jak, co chtěl. Unverschämter Mensch![162] To je student? To věřím, že mu pak tady bylo nevolno, že se sebral a utíká.“

Paní Praxová víc nevyzvěděla. Všecka užaslá, rychleji dýchajíc se vrátila a hned vykládala svému muži, co slyšela, jaký je čistý ptáček ten pan Věk, kdož by si pomyslil. Mistr Prax, jenž si čistil sádrovku, ani se neobrátil, ani nevzhlédl; jen se usmál, přikyvoval hlavou a pak ironicky přisvědčil.

„To si myslím, to je čistý ptáček, je, ale hloupý, a Frau von Lorenc neviňátko, to se ví. O sobě nic neřekla, viď – A ty, ty jseš taky chytrá. Bože, ženské! Ženské! Ale tadyhle,“ otevřel úzkou zásuvku svého stolku, vytáhl psaní a ukázal je ženě, „tadyhle – holečku, něco je,

162 Nestoudný člověk! *Pozn. red.*

tady bysme se dověděli.“ Třepal listem, drže jej za růžek. Paní Praxové rozšířily se trnkové její oči; úžasem zmlkla –

Václav se přestěhoval za tmy do nového bytu na hořejším Novém Městě nedaleko Slepé brány. Na Starou rychtu nešel. Chtěl studovat, nemohl; chtěl číst, záhy však toho nechal. Pořád měl na mysli Sirkovou ulici, jak tam je, odevzdal-li mistr Prax Jettynce psaní. Nazejtří odpoledne vypravil se k doktoru Srnkovi. Průjezdem šel rychle, dvorečkem se jen kmitl, pohlédnuv plaše k bytu paní Lorencové. Nezahlédl nikoho. Doktora zastal doma, v županu, s kulatou, černou čapkou na hlavě. Hned si toho všiml, než té chvíle ne s takovou čilostí a s takovým zájmem, s jakými by ještě předevčírem tu změnu si zjistil.

Doktor se na něj zkoumavě podíval a zeptal se ho ne právě nejvlídněji, je-li mu něco, jde-li o radu.

„Jdu dát sbohem, pane doktore. Odstěhoval jsem se z domu, ostávám teď u Slepé brány.“

„Aj medle, tak najednou? Co se stalo, mládenečku?“

„Neměl jsem tu dost pokoje.“

„Ajaj, kdopak jich znepokojoval? Praxová přec ne, – či snad přec – ale kašlem.“

„To ne, tam nic nebylo –“

„Aha, snad v sousedství tedy! Vdovička, či ta panna.“

„Ta ne – to je hodné děvče.“

„Sapienti sat.[163] Schön, brav oder dumm,[164] jak se na to díváme. No, nechci zpovídat, ale jestliže se nemýlím, so gratuliere ich. Jen se nedají ženskou splést. Člověk v jejich letech – na schön – ich gratuliere,“ podal Václavovi ruku. „My ostaneme dobrými sousedy,“ usmál se, „a budeme se vídat na Staré rychtě. Teď tam zas přijdu, když už jsou z devátého nebe, když jich a pány vlastence z něho shodili –“

163 Chytrému postačí (moudrému jen napověz). *Pozn. red.*

164 Pěkné, statečné či hloupé. *Pozn. red.*

Václav, sestupuje se schodů, myslil na to deváté nebe. Rozuměl doktorovi a přisvědčil mu v duchu, že má pravdu. A že byl bez červené čapky, že má jinou. Červenou, jakobínskou mu odnesli na městské hejtmanství, jistě.

Ani toho dne nevypravil se na Starou rychtu, až nazejtří. Hned jak vstoupil, seznal, že je vlastenský stůl vzrušenější nežli obyčejně a že jich kolem více nežli jindy. Oba Klicperové tu seděli, Pacák, Švanda i Štěpánek, Hýbl, Havelka, Brynke, Kaupovský, Nygryn.

Kaupovský zabubnoval na stůl, když zahlédl Václava. Ta fanfára nebyla Václavovi samému, nýbrž předehrou noviny, kterou mu hned, jak mezi ně vkročil, hlásil Klicpera a s ním i Havelka, jeden přes druhého, že dnes, právě dnes poslalo zemské řízení městskému hejtmanství dekret, Štěpánek že to soukromě zvěděl, ten dekret že hlásí, že císař dle psaní J. E. pana nejvyššího komoří hraběte Vrbny Štěpánkovu hru s libostí přijal, pro zaneprázdnění však že na provození přijíti nemohl a že posílá tisíc zlatých, ty že odevzdal hrabě Vrbna hraběti Kolovratovi a ten že je poslal městskému hejtmanství a městské hejtmanství že ty peníze rozdělí dobročinným založením.

„Vivat!“ vzkřikl Václav, stržen nenadálým poselstvím. Zaradoval se ne pro peníze, nýbrž protože v tom daru bylo uznání i schválení jejich snah i záštita proti zlomyslným, posměváčkům i nepřejícím. Tak to pojímali všichni; radostně slavili, že již nebude možná jich odmítat. Základ, jejž položili, utvrzen. „Hereční“ společnost cítila se jistější a pevněji doufala.

XXII
Ignácius Ceypek si naposledy zahraje

Ve středu dne prvního července o šesté hodině ranní odjeli Maria Louisa, francouzská císařovna, její rodiče i všechen dvůr až na konferenčního ministra hraběte Metternicha z Prahy zase nekonečným špalírem, za hřímání děl a za slavného hlaholení všech pražských zvonů.

O tomto odjezdu mluvilo se po Praze ještě několik dní. Také baron Stentsch a rytíř Jeník vzpomněli na něj ještě po týdnu, když se potkali v Kanálské zahradě a seděli pozdě odpoledne na lavičce v aleji starých kaštanů. Mluvili o cestě francouzské císařovny, kteráž se vydala přes Cheb do Němec a jela dále do Paříže.

„A což Napoleon, jak ten asi daleko pokročil s armádou?“ vzpomněl Jeník.

„Dnes došla zpráva z Východních Prus, že pětadvacátého minulého měsíce překročila první část jeho vojska Němen. Tou dobou je už na ruské půdě. Napoleon také. Byl prý při tom prvním oddělení.“

„Obrovské drama tedy se počalo. Co uslyšíme?“

„A Metternich, vzpomínám si,“ Stentsch se živěji obrátil k Jeníkovi, „odejel teprve včera z Prahy.“

„Hm, tak dlouho se tu zdržel. V tom něco je. Snad jednal po Drážďanech teď zase s těmi Prušáky,“ přidal žertovně.

„Smějete se, a snad jste uhodl. Jistě není proti nim.“

„On, spojenec Napoleonův?“ ironicky se divil rytíř Jeník.

„To jest jisto, že ještě, když tu dvůr na Hradě pobýval, zval si Metternich některé z těch emigrantů –“

„Není možná!“

„I je. Ovšem ne všecky, ale jednoho dva, kteří jsou důstojníky v našem vojsku. Bývali u něho nahoře na Hradě v Lobkovickém paláci, na hudebních večírcích,“ Stentsch se usmál, „aby si poslechli

Paera, kapelníka francouzské císařovny, když hrál fantazie na klavír. Všecko tak nevinné. Rozumíte-li.“

„Ještě si měl toho Grunera pozvat –“

„No, ten na těch večírkách nebyl, ale kdož ví, nejednal-li s ním ministr Metternich potají. Nic za to nedám. A nejednal-li, ví jistě, co Gruner kuje.“

„Myslíte?“

„Když já to vím.“

„Vy?!“

Baron Stentsch se z opatrnosti ohlédl, usmál se a řekl:

„Nikdo tu není, a také ne Ehrenburg ani Eisenstein. Vám to, milý Jeníku, mohu říct, ale sub rosa[165], dosud jako tajemství.“ Nachýliv se dopředu, začal tlumenějším hlasem:

„Gruner je tuze sebevědomý. Byl už varován, ale on se jen směje zdejší policii, má ji za hloupou. Je přesvědčen, že na něj nevyzraje, a ona zatím zná jeho korespondenci.“

„Řekl jste onehdy, že má klíč k jeho tajnému písmu.“

„Ano. Už je tady čtou a vědí, jaké má spojení v Německu, že nastrojil veliké spiknutí, jehož úkolem je mařit a ničit všecko za Napoleonem, za jeho armádou, až pronikne hloub do Ruska, hlavně zapalovat všecka její skladiště, rušit dopravu, zvláště vyhazovat vozy s prachem do povětří –“

„Fantazie!“ Jeník mávl rukou.

„Ne, jistotná pravda, takový plán je –“

„Ale že vy o něm víte!“

„Ouřady o něm vědí; mně to svěřil purkrabí. Teď uvěříte, že také ministr Metternich o tom ví.“

„A ještě s těmi Prusy jedná.“

„Proč? On diplomaticky počítá. Což je vítězství Napoleonovo tak jisté? Což kdyby byl poražen? Nebude pak výhodno otočit a hledat

165 Pod slibem mlčenlivosti, důvěrně. *Pozn. red.*

nové spojence? Zvítězí-li Rusko, nezůstane Německo při Napoleonu. Co potom Rakousko? Proto šetří těch Prušáků."

„Ó věrné spojenectví!"

„I ano, spojenectví, alespoň naoko věrné," baron Stentsch se zasmál. „Vždyť se může také Francouzům zachovat."

„Kterak?"

„Francouzové si pamatují, co jim Gruner v Berlíně vyváděl, a vědí, jak je jim nebezpečný. Jistě ho stopují a mají o něm udání."

„Pak by mohli žádat na rakouském spojenci, aby jim Grunera vydal, a ten Prušák bude zastřelen."

„To by Metternich asi nechtěl kvůli Prusku, a přece zas Francouzům se chce zachovat. Grunera prostě zavře, kdyby cítil, že by ho Francouzové chtěli."

„Ach ano," zasmál se Jeník, „a bude-li potřeba, zase ho pustí. Jaký jste vy Metternich!"

„A ten vás dá také zavřít, povíte-li jen slovíčko!" žertem hrozil baron Stentsch a vstal.

„Budu mlčet, už o tom ani nehlesnu. Ale," připadlo mu pojednou, „což ten zbrklý doktor Müller, jenž dělá nová německá slovíčka, pravá prý ruka toho Grunera. Kanovník Arnold chtěl ho k Slívkovým uvést."

„Ten Müller je asi opravdu pravá ruka Grunera. Byl delší dobu pryč z Prahy. Teď je tu zas. Včera jsem ho viděl v kavárně U hroznu. To zas bude řečnit proti Napoleonovi. Ach, vidíte, tamhle –" Stentsch ukázal napravo na osamělou cestu. „Doktor Held! Podívejme se, sám, tak o samotě. Buď malkontent[166], nebo snad zamilovaný."

„To spíš zamilovaný," také žertem přidal Jeník a zavolal po česku na Helda, jenž jim zacházel v záhybu za stromy: „Pane doktor!"

Held se zamračil, stanul, ale jak zhlédl Jeníka, rychle se obrátil a šel k nim.

166 Nespokojený. *Pozn. red.*

„Povídáme si, že asi právě vzdychají," škádlil Jeník, „že jich nějaká láska trápí."

Held se usmál a lehce mávl dlaní.

„To sami nevěřejí, ale to taky neuvěřejí," dodal rychle, jak mu právě připadlo, „co jim teď povím." Po německu pokračoval: „Pamatujete se na toho Prušáka, na bývalého policejního ředitele?"

Stentsch a Jeník se na sebe podívali a oba najednou dychtivě se ptali, co s ním je, co se stalo.

„Už není v Praze."

„Utekl?" hádal Stentsch.

„Ne, odvezli ho. Zatkli."

„Vidíte?" zvolal Stentsch, obraceje se k Jeníkovi.

„V noci na dnešek, tajně, tiše," pokračoval Held.

„Je to pravda?"

„Jistě. Mám to z nejlepšího pramene. Dnes odpoledne zavolali mne k paní z Mertensů."

Oba šlechtici věděli, že je Held domácím lékařem v rodině městského hejtmana.

„Ochuravěla náhle a hejtman měl velkou starost. Sám na mne čekal. Když jsem zjistil, že není žádného nebezpečenství, že choroba záhy přejde, upokojil se. Pak šel také se mnou kus. Že musí ještě do kanceláře, že se mu toho dnes shluklo, a jaké věci, nejobtížnější že bylo v noci. A tu mně pověděl, do té chvíle je to ještě jaksi tajemství, ale zítra už jistě nebude, že musil dát v noci zatknout toho Grunera."

„Na čí rozkaz?" ptal se Jeník.

„Na Metternichův," odpověděl baron Stentsch za Helda najisto.

Held přisvědčil a dodal:

„Do Petrovaradína ho vezou. To také povídal hejtman, že bylo v tom rozkaze, aby s Grunerem jednali co nejšetrněji."

„Aha," Stentsch přikývl hlavou. „A co Gruner?"

„Náramně byl překvapen. Začal se vzpírat a hájil se, že se ničím neprovinil. Ale když mu naznačili, co kuje, že všecko vědí, otvíral prý oči a mluvil cosi o zradě."

„Zatím to byla jeho pruská nadutost. Což ostatní Prušáci –"

„Také jsem se na ně ptal, obzvláště na toho doktora Müllera. Městský hejtman myslí, že po tomhle zatčení mnozí sami ujedou a ten agitátor že nejspíš."

„Tak se s ním u Slívkových už nesejdeme," povzdechl Stentsch usmívaje se.

„Co si kanovník Arnold počne bez těch Prušáků," přidal vesele Jeník.

Přišli na křižovatku. Held se tu poroučel, že musí domů.

„Ale rovnou," napomínal Jeník, „a ne po cestičkách."

Doktor Held neposlechl. Dal se jako prve na postranní chodník. Chtěl býti sám. Vyšel si, aby v zelenu si oddechl a užil samoty, po které zatoužil. Cítil únavu po několika dnech zvláště lopotných a zasmušilo měl v mysli. Paní Hanoldové psal brzo po jejím odjezdu. Po tom, jak se rozloučili, nevložil do svých řádků, co by rád z plné toužebnosti pověděl, čeho srdce bylo plno.

Nejvíce psal o Jeanettě; dotazoval se na ni, rady dával stran jejího zdraví, zmínil se, jak je u nich v domě ticho a placho, zvláště v zahradě, tam až smutno, že kdykoliv přichází domů, že se tam pokaždé zadívá a čeká, jako by měly přijít. O sobě nepsal nic nežli to, že u něho jde všecko stejným během, nejvolnější chvíle že má navečer, kdy může si zahrát na klavír, a že hrává dlouho – Zmínil se také o madame de Lozier, kterou onehdy potkal, jak o nich srdečně mluvila a že bude co nevidět psát, a přál, srdečně přál, aby se dobře měly a zdrávy byly a paní Hanoldová aby si brzy vzpomněla listem, na ten že bude čekat s toužebností.

Čekal s toužebností, ale dost dlouho. Paní Hanoldová poslala odpověď později, nežli se nadál. Byla srdečná, přátelská, ale přece jen zdrženlivá; než dojala jej tichým smutkem z ní vanoucím. Vycítil

jej, rozuměl mu a ten smutek mluvil víc a vřeleji nežli všechen list. V tom pohnutí napsal ihned odpověď, ne již tak rozvážnou, jako bylo první psaní, nýbrž vřelou, ve kteréž už více mluvil o sobě, to jest o svých dojmech a citech, jak vzpomíná, jak hledá, kde by mohl uslyšeti nějakou zprávu o nich; u Slívků že byl poslední dobou častěji nežli kdykoliv jindy, poněvadž ví, že paní Hanoldová jim psává, že i madame de Lozier navštívil a že trpělivě vyslechl všecko o jejím bratru v ruských službách i to, jak princ Condé a jeho Condéens byli v Praze, to všecko že zas vyslechl, jen aby mohl s madame promluvit také o ní, o paní Hanoldové a o Jeanettě a snad i dověděti se nových zpráv.

Na toto psaní nedošla ho dosud odpověď. Už neklidně uvažoval, stalo-li se něco, stůně-li snad paní Hanoldová nebo Jeanetta, nebo váhá-li dát odpověď na jeho vroucnější list. Na to také myslil, když se vracel z Kanálské zahrady, a kdyby teď, až přijde domů, našel žádoucí psaní na stole. Jaké bude, co odpoví.

Než místo psaní jej čekal vzkaz, prosba. Hospodyně oznámila, že tu byl nějaký hoch s vyřízením, že starý Ceypek prosí, aby se milostpán k němu podíval, aby byl té dobroty, že tuze moc prosí.

Od té chvíle, co doktor Held od něho koupil „štokúr“ po obrstvachtmistrovi Maternovi z Květnice, kterýž štokúr však nechal u Ceypka, chodil staroch, jak bylo sjednáno, každých čtrnáct dní k doktorovi pro „splátku“. Ty splátky byly vlastně almužnou, neboť doktor ani nepomyslil na hrací Ceypkovy hodiny. Opuštěného starce, někdy kuchaře i „kapelu“ obrstvachtmistrova a pak společníka i kuchaře nebožtíka pátera Vrby, podporoval rád.

Tentokráte však, kdy čekal najisto, proč právě dnes, nevěděl, psaní od paní Hanoldové, přijal prosbu Ceypkovu mrzutě.

„Co chce; dostal posledně?“ zeptal se hospodyně.

„Dostal, ale včera ne; to si měl přijít, ale nepřišel. Snad stůně a nemůže.“

Doktor jen mávl rukou a odešel mrzut do svého pokoje. Myslil na psaní, co se jen stalo, co se děje, že snad nebyl ve svém psaní dost diskrétním. Ale ne, to ne – A zase Ceypek se mu vtlačil do myšlének. Nepřišel si pro peníze, to stůně. Stařec opuštěný – Held se pojednou rozhodl; vzal klobouk a šel.

Bylo drahnou chvíli po slunce západu, kdy stíny podvečera zalehly všechny ulice. V přízemní chudé jizbici starého Ceypka temněji se shlukly do koutů. Staroch neležel; poloodstrojen seděl na stoličce u postele, u kteréž při stěně stála jakási polička temně natřená. Na té poličce probělávaly se alabastrové sloupky hracích hodin a pokmitoval mdlý, kovový lesk jejich mytologických figurek.

Ceypka byl už jen drobeček. Vyschlý, přihrbený, bez černé mašle v týle, seděl schoulen na stoličce, hlavu pochýlenou do země, ruce dlaněmi k sobě mezi koleny. Dýchal tíž a ze sucha pokašlával. Že přišla návštěva, ani nezpozoroval. Když se ho doktor dotekl, zvedl rychle hlavu; zapadlá ústa měl pootevřená, hluboko zapadlé oči ustrnule upřel na příchozího, jehož nemohl hned poznat. Ale jak jej poznal, začal se sbírati, vstával těžko, namáhavě, chtěje se slušně po vojansku postavit. Held však přitiskl mu rameno, takže musil opět usednout. Stařec začal pohnutě vzdychat, ach bože, milostpán, ach –

„Proč neležejí, co jim je?“

Ceypek se začal omlouvat, že nic, že dech trochu, ale to že už má dlouho, a nohy také že neslouží, ale copak to u starého, tak aby milostpán odpustil, že ho citýroval.

„Mají-li pak nějakou obsluhu?“

„To mám, tady v sousedství jedna žena a její hoch vody přinesou, i jo – a tak, oč řeknu –“

„Včera si nepřišli –“ Doktor mu vtiskl „splátku“, tentokráte větší nežli obyčejně. Ceypek začal se omlouvat, pro tohle že nevzkázal, pro peníze, proboha, jak by si mohl troufat, a vtom už pohnutě děkoval, ach že milostpán ty hodiny už přeplatil, ale že to už dlouho nebude trvat – Doktor chtěl jej žertem odbýt a potěšit.

„Ne, já vím, milostpane, že je konec, také nebožtík jemnostpán, pan páter Vrba mně to ohlásil."

„Ale jdou, a jak –"

Doktor se bezděky usmál.

„My jsme spolu hrávali v karty, tuhle se mně o tom zdálo – zas jsme hráli. Já měl takovou radost, že pan páter přišel a vytáh ze šosu dvaatřicet loupežníků, jak říkal, no a – jo – tedy hrajeme a já vyhrál, ale pan páter se nějak proto durdil, uhodí kartama, já se lek, začnu ho chlácholit, aby dal ještě jednou, že si sehrajeme, a on nic, že už ne, až podruhé, a to že si pro mě přijde – A byl pryč, tentam –" Ceypek chvilku mlčky dýchal, jakoby zmožen, až opět začal: „A tak, milostpane, už se chystám."

Held chtěl mu to vymlouvat, Ceypek však zakroutil hlavou, až se mu cvoček v uchu zablýskl.

„Milostpane, já se nebojím. Co tady se mnou? Proto jsem jim nevzkázal, aby přišli." Uvázl v řeči.

„Tak proč pro mne poslali?"

Staroch vzhlédl k němu bázlivě.

„Pro ten štokúr, milostpane."

Held žasl a bylo mu to skoro k smíchu. Ale pak porozuměl, pochopil, když Ceypek vzdychavě vykládal, že teď brzo zavře oči, že to ví a že by ten štokúr se mohl přitom ztratit, kdopak ví, lidé že jsou všelijací a štokúr že už není jeho, Ceypkův, nýbrž milostpánův, aby pan doktor nepřišel ke škodě.

„A taky, milostpane, abych jistě věděl, že hodiny jsou u nich, že jsou v dobrých rukou. Patřily nebožtíku panu obrstvachtmistrovi, panu baronu Maternovi, hrával jsem mu na ně, tak aby se neocitly někde v nepravém místě, aby byly u nich. Já bych pokojně umřel, kdyby si je vzali."

„Ale jak bez nich budou, jsou na ně zvyklý. A jistě si taky zatáhnou za šňůrku a zahrajou si –"

„Každý den – ale proto – Prosím jich, abych měl pokoj –"

Doktor nemohl už odpírat. Svoliv, zavolal sousedku, které uložil, aby Ceypkovi dobře posloužila, že on, doktor, se s ní vyrovná. Odešel, nelituje, že se sem vydal; v duchu si řekl, že Ceypek o sobě učinil dobré rozpoznání, že to opravdu nebude dlouho trvat a že páter Vrba si bude musit přispíšit.

Nazejtří v poledne poslal spolehlivého člověka k Ceypkovi. Posel, vrátiv se s hodinami, postavil je na prádelník po vůli nového majitele a vypravoval, že nepřinesl jen hodiny, nýbrž také starou knihu, kuchařskou knihu psanou, tu že ten starý poslal hospodyni pana doktora, že prý byla vždycky na něj, na Ceypka, hodná, a on že už z té knihy vařit nebude, a taky ti lidé, posluhovačka, co ti, že by ji roztrhali, a že je to tuze dobrá kniha, léta že z ní vařil panu baronovi, že hospodyně může podle ní panu doktorovi leccos upravit.

„Tak rozdal, chudák, všecko své jmění. Co dělá? Leží?"

„Leží. Chtěl vstát, když jsem přišel, ale nešlo to, nemohl. Ale byl rád, že jsem přišel pro hodiny, že teď bude mít po starosti, opakoval to, když budou v tak dobrých rukou. A taky mne žádal, abych vyřídil, že milost pánovi nastokrát děkuje, aby jim pánbůh oplatil."

„Tak byl rád, chuděra."

„Ale přec, pane doktor, když jsem štokúr vzal a chtěl jsem ho odnést, zavolal mne tiše, už mu nějak hlas oslábl, zavolal mne, abych šel k němu, k posteli. Myslím si, co chce, co mně poví, a on nic, jen se na hodiny dívá a najednou se mu začala brada třást, oči mu zamžikaly a sáhl po hodinách. Aha, myslím si; nastavím mu je, a on nahmátl šňůrku, zatáhl si jako dítě, minoutku naslouchá, jak to spustilo, Princ Evžen marš, ten já dobře znám, a když kousek už docházel, povídá: ‚Tak už jděte. Spánembohem!' To snad bylo těm hodinám."

Když posel odešel, začal si doktor hodiny prohlížet, zvláště jejich mytologické kovové figurky tepané, velmi umělého díla, bradatého Chrona, génia štěstí i Amora s Grácemi, a maně zatáhl za šňůrku. Hrací stroj spustil a kovové, líbezné zvuky laškovného menuetu sladce vyznívající lahodně se linuly pokojem.

Nežli dozněly, vstoupila hospodyně ukázat své dědictví, kuchařskou knihu tuhého papíru, jehož stránky byly olovem polinovány, ale hodně nakřivo. Na těch linkách černaly se řádky klikatého švabachu. Doktor Held obracel listy, usmál se písmu, četl tu tam nadpis jako: „Czuker Prezl", pak „Glazirowany kasstany"; obrátil dopředu a tu jej uvábil nadpis „Naštiků modrau Sardelovau Sos".

„To mně uděláte," řekl s úsměvem, vraceje kuchařce její dědictví.

Navečer čekal najisto psaní. Nepřišlo však a také ne nazejtří, ani pozejtří. Čtvrtého dne došla jiná novina. Když se vrátil v poledne domů, oznámila mu hospodyně, že tu byla ta žena, co posluhovala starému Ceypkovi.

„Umřel –"

„Ano, přišla to oznámit. Dnes ráno, a měl prý krásnou smrt, ani žádný nic nevěděl, snad ve spaní umřel."

Held dokonal svou dobročinnost. Dal hospodyni peníze a nařídil jí, aby Ceypkovi opatřila pohřeb, aby byl slušně pochován.

Pozejtří se tak stalo. Za rakví kráčela posluhovačka se svým hochem a hospodyně doktora Helda, kteréž bývalo starého Ceypka pokaždé líto a teď nejvíce, když ležel tak opuštěn a neměl pranikoho, kdož by jej ku hrobu doprovodil. A byla dědičkou.

Toho dne došlo Helda psaní od paní Hanoldové. Přijav je, spěchal s ním do zadního pokoje, chvatně je rozdělal, dychtivě přelétl očima. Jeho poslední psaní že ji velice překvapilo, psala paní Hanoldová, že by se byla takového již nenadála, že ji však vzrušilo, že je četla kolikrát, jak ji hluboce dojalo i tolik myšlének zvířilo – V prvním dojmu že hned odepsala, že s ním, s Heldem, promlouvala, zapomenuvši na svá pouta.

„Psala jsem, přemýšlela, vzpomínala, dlouho do noci jsem psala jako tenkráte, když jsem přijela z Votavan k nebožce tetě na její letní sídlo. Tenkráte jsem vás žádala, abyste k ní nemocné přijel. Jen to jsem psala, ale co ještě byla bych ráda vyslovila a přidala k těm řádkám; ale, ach, nemohla, nesměla jsem. Již tenkráte byl ten

boj – Tak dlouhý boj a ustavičná pouta, jichž se nikdy nezbavím. Tak dlouhý boj – Vzpomínám, že teta tenkráte, nežli vyjela na venkov, zvala mne k sobě do Prahy a já, ač na Votavanech bylo tak smutno a trapně, ačkoliv jsem po Praze tolik toužila, přece jsem odmítla.

Teď se mohu vyznat, že kvůli Vám. Tenkráte, když došlo tetino pozvání, byl jste Vy mým prvním pomyšlením, že bych Vás opět uviděla. Zápasila jsem v srdci a – zůstala jsem, nejela do Prahy. Přicházel jste k tetě a byl byste přicházel zas, a já se již bála, bála. Vy nevíte – Tenkráte, když jste mně za našeho setkání v tetině zahradě pověděl, jak jste hleděl v noci k mému osvětlenému oknu, jsem Vás prosila, abyste nevzpomínal. Ale jak mně bylo! Proto jsem se bála jeti do Prahy, bála jsem se nových bojů, a proto jsem nejela, ač mne tam touha hnala –

Tenkrát i teď zůstaly jen vzpomínky. Dosud mohu vzpomínat, čistě, bez viny vzpomínat i plakat. Ano, plakala jsem nad Vaším psaním v samotě v parku, kdež jsem bloudila, nevědouc, nedbajíc kudy, ve vzrušení a smutku, v teskných úvahách, jak osud se mnou nemilosrdně naložil, jak mi štěstí ukazuje, do cesty staví, jak láká v poušti žíznícího – Ustavičně zápasit, v ustavičném rozporu žít, stranit se a vyhýbat tam, kde bych chvátala radostně v ústrety!

To jsem psala oné noci, když jsem u velkém vzrušení odpovídala na Váš poslední list, to a ještě víc, víc – Ale když jsem ráno ty stránky přečetla – Ne, nebyly rozumné. Rozbouřené srdce a omamující noc je skládaly.

A vtom vstoupila Jeanetta, veselá, rozmilá, švitorná, jako vlaštovička. Běžela radostně ke mně a já ji líbala a plakala zas. V tu chvíli jsem viděla, jaká závrať mne v noci schvátila. A povinnost se mně přihlásila, upomenula mne. A pak jinak, tvrdě.

Baron W…, nejbližší soused mého letního bytu, přijel znenadání s baronkou mne navštívit. Návštěva přinesla mně velké znepokojení. Baronka za vhodné chvíle, když jsme osaměly, svěřila mně, že tu jsou s baronem jako s poselstvím, že její muž je dobrý známý, přítel

ještě z vojny, pana z Hanoldů, a ten že jim psal. Jak jsem se zarazila, když jsem slyšela to jméno! Požádal barona W…, aby mu vymohl u mne svolení zastavit se tu u mne, aby mohl uvidět svou dcerušku. Pojednou zatoužil po Jeanettě – Když byla na smrt nemocná, sotva se po ní zeptal. Pochopíte, jak mne to rozčililo. Řekla jsem baronce, co jsem teď napsala, než baronka domlouvala a pak i její muž.

Svolila jsem za jistých podmínek. Jeanetta, jež do té doby žije v domnění, že její otec je na vojně, byla ovšem překvapena. Meškala v parku s vychovatelkou, já předtím jsem si vyjela a pan z Hanoldů jakoby znenadání přijel, stavuje se, nemoha se dlouho pozdržeti. Tentokráte si vedl zcela korektně. I na mne se Jeanetty zeptal, ovšem kvůli ní. Měl se k ní velmi srdečně a něžně, jak mi vychovatelka řekla, a i dojat se loučil.

Rozumějte mi, proč o tom píšu. A ještě snad nutno dodati, s čím se mně pak baronka W… svěřila, domnívajíc se, že mne snad potěší, jak se u nich pan z Hanoldů na mne vyptával, na můj pobyt zde i na Prahu, jak se o mne zajímal! Neznají ho, nerozuměli mu, nebo mu rozuměli a řekli mně to zúmyslně. Přemohla jsem se, zůstala jsem naoko chladnou, ač mne to urazilo, popudilo. On! On! Ano, kdyby jen stín mohl pochytit –

Že si vzpomněl na dítě, že se měl k Jeanettě tak srdečně, to mne – jak říci – to mne vůči němu na chvilku obměkčilo, umírnilo, ale to pak – Že i vyzvídal a snad a jistě i jinde vyzvídá a stíhá – on – to zase mne utvrdilo.

Promiňte, že o tom tolik píšu: Než komu bych si mohla povzdechnout, ne-li Vám? Ale již to zas minulo. Odjel, nedbám. To jsem pustila z mysli, ale jinak není více klidu. Ještě méně nežli předtím. Teď tím vážněji přemýšlím o tom, co jediné zbývá, co mně připadlo, nežli jsem odjela na venkov, po našem rozloučení u klavíru, v noci potom, v bezesné noci, kdy mne jako křídlo netopýra udeřila myšlénka, že nutno ujít nebezpečenství, které bude vždy, dokud – Ne, ne –

Jak to napsati – Vy si domyslíte. Tentokrát oné noci jsem se zděsila toho pomyšlení, teď po tom všem se jím obírám.

Boj, nový boj; z pout není vyproštění. Odpusťte, milý příteli, odpusťte. Buďte zdráv a šetřete se!

Vaše L.“

„Lory – Tak se ještě nikdy nepodepsala,“ kmitlo se mu v těžkém dojmu toho listu a nevěda temně povzdechl: „Lory!“

Stál, drže list v ruce, nehnutě, hledě do prázdna, pak zase četl místo, nad kterým se zalekl, že „nutno ujít nebezpečenství, které bude vždy, dokud – Ne, ne – Jak to napsati, Vy si domyslíte“.

Ano. Chtěla by odejít, rozloučit se a snad navždy. Odejít, kam –

Seděl, maje čelo v dlaně opřeno. List Lořin ležel před ním, hleděl na něj, ale neviděl nežli směs řádků, hemžení liter; v duši znělo osudné slovo, jež mu zachvělo srdcem.

Rozloučení!

XXIII
Mladý Věk se doví smutné noviny

První dny, co se mladý Věk od mistra Praxa vystěhoval, neměl poklidné mysli. Nebyl si vědom žádné viny, nicméně jej poslední jeho příhoda hrubě mrzela. Nejvíc kvůli Jetty. Také tížila nejistota, co se dálo nebo snad děje v Sirkové ulici, u paní Lorencové, a odevzdal-li mistr Prax psaní, jak slíbil. Ptáti se nemohl a neměl koho. Zpočátku i na doktora Srnku dychtivě, ač nejistě, na Staré rychtě čekával, nezavolá-li jej, nepoví-li mu. Než doktor sedal jako jindy a nepovšiml si Václava nic více nežli za jiných večerů.

Václav zašel i do Sirkové ulice; nepotkal však nikoho, tj. ani Jetty, kvůli níž obcházel, ani mistra Praxa, kterého se chtěl zeptat. Druhé neděle, hned jak vyšel v poledne z kanceláře, pospíchal na Koňský trh k Charouzům, aby tu mistra vyhledal. Nejprve chodil před nákladnickým starým domem, pak vnikl i do průjezdu plného hostí a posléze i do hostinské zakouřené místnosti; nikde však ten, kteréhož hledal. Právě prý odešel.

Václav si umínil, že sem zase půjde příští neděle. Než toho dne bylo boží dopuštění; bouřilo po nebi a pršelo, jen se lilo. Nezbyloť nežli čekati.

Zatím minulo již více nežli čtrnácte dní. Čas účinkoval. Václav už tak často nemyslil na svůj odchod z Praxova bytu, na událost, kteráž jej odtud vypudila a na Jetty. Co by psala – Snad jeho listu uvěřila, ale co by odpovídala – Nebo neuvěřila a on zůstal u ní v nepěkném domnění. Jak jí je vyvrátit? Ale jestliže mistr Prax jeho psaní neodevzdal? I tu co dělat? Jistě řekne, až se s ním sejde, že psaní odevzdal. Nač jej tedy shánět? Než přec, alespoň by se od něho něčeho dověděl.

Opakoval si, že za nic nemůže, utěšoval se, že to již asi přešlo, že bude pokoj. Klidnější sedal ke knihám, studoval a četl. Tím se

zabýval horlivěji, stáleji než předtím. Divadlo ho teď nevyrušovalo. S českými hrami byl v ten letní čas konec. „Spojená hereční společnost“ slavně je zakončila a mohla se těšit na podzimek. Václav měl teď jen kancelář a knihy a počítání času, kdy bude všemu konec, kdy se vypraví na vagací. Těšil se, že za čtyři, za pět neděl se vypraví, po studentsku, per pedes[167]. Měl to s Havelkou smluveno.

Mínili tu tam se zastavit, na ten na onen hrad se podívat, smlouvali se i o to, že by v některých rozvalinách třeba i přenocovali.

Připadli na to na Staré rychtě u vlastenského stolu; tam také o tom jednali i za příští schůzky. Bylo za dusného večera, začátkem srpna. Smlouvali se právě o směru své cesty, o jejích podrobnostech, když doktor Srnka, jenž chvíli seděl sám u svého stolu, pojednou k nim přistoupil, a zaklepav Václavovi na rameno, mu řekl:

„Pane soused, navštívějí mne zítra ráno –“

Václav se zalekl. Bylo to tak neobyčejné. Hned se mu mihlo, že to je skrze ženské sousedstvo.

„Pane doktore, ráno mám kancelář. Nemohlo –“

„Tak přijdou odpoledne.“

„Kdy?“

„Třeba po páté.“

A dost. Obrátil se, víc nepromluviv, usedl a zas pil, vlastenského stolu si už nepovšiml. Václavovi zkazil ostatek večera. Byl znepokojen a i roztržit; cestovní plán ho již tak nepoutal. Vraceje se do svého bytu, uvažoval jen o tom, co mu doktor Srnka chce, že se snad v sousedstvu něco stalo, že snad proto – Zamítal si to i vymlouval a hledal novou příčinu.

Tak cestou, tak i doma nežli usnul, i nazejtří v kanceláři. Odpoledne, v čas, jak doktor Srnka ustanovil, chvátal do Sirkové ulice.

Když poblíže Kotců do ní zahýbal, uslyšel za sebou známý hlas, jenž jako v pospěchu, namáhavě vyrážel:

167 Pěšky. *Pozn. red.*

„Pane Věk! Pane Věk!“

Paní Praxová! Stála s košíčkem do trhu na ruce, v bílém, lehkém čepci s modravou pentlí. Byla bledší únavou, ale trnkové oči bystře hleděly.

„Kam tak pospíchají, pane Věk, člověk ani –“ nemohla dál; dech jí došel.

„K panu doktorovi Srnkovi.“

„Tak už vědí?“

„Copak?“ Zlé tušení jej obešlo. „Nevím, proč si mne pozval.“

„Jistě kvůli panně Jetty. Tak nevědí? Maria panno, kdo by se byl nadál. A Frau von Lorenc, ta to teď má! Já bych nechtěla být, bože –“

„Co se tedy stalo?“ vpadl Václav dychtivě a naléhavě.

„Ó chudinka Jetty! Tak abych – Po tom, vědí, jak tak vykřikla, ó já se nemýlila, já to dobře slyšela, té noci, vědí, jak paní Lorencová k nim přišla –“

„Já dal panu Praxovi potom psaní pro pannu Jetty,“ vzpomněl si Václav. „Snad o tom vědí. Odevzdal pan Prax to psaní?“

Paní Praxová byla na okamžik překvapena, zaražena, živě pak přisvědčila, a bodejť, pravda, že něco říkal a že to odevzdal, jistě, ale, a začala zase dále vykládat, tedy po té noci, však že pan Věk ví, že byla Jetty taková divná – ona vždycky trochu byla, ale tedy, po té noci –

„Co bylo?“ ptal se Věk nedočkavě.

„No, jak si Frau von Lorenc stěžovala, Jetty o nic se nestarala, byla taková lhostejná, práci zanedbávala. A jak prý roztržitá! Když si mně Frau von Lorenc stýskala, těšila jsem ji, že se to usadí, že bude zase dobře. A ono – bože! Paní sousedka stýskala dál a hůř a žalovala, že s Jetty nic nemůže pořídit, ani po dobrém, ani po zlém. Inu to si myslím, ona paní sousedka, však vědí – Pořád k nám chodila, jak je panna Jetty divná, že najednou si vzpomene a jde do kostela a třeba že se hned vrátí. Někdy se prý ustrojila a nešla, zapomněla. To jsem se už lekala a Johan hned povídal, že to není v pořádku.“

Paní Praxová, udýchaná vypravováním, odmlčela se, lapajíc dech.

„A co říkala, co mluvila –“

„Panna Jetty? Zpočátku nic, ale často plakala, chudáček, a vzdychala prý, plakala za dne i noci. V noci prý nejvíc. Neměla žádné spaní, nespala, a to tak vzdychala. Ale potěšit ji – jako paní sousedka, toto. Jetty se prý pořád od ní odvracela. Člověk tomu rozumí, proč –“

Věk, naslouchaje v rozpacích, trapně dojat, zahleděl se stranou, ale hned obrátil ulekaně oči po paní Praxové, když zaslechl:

„A pak už začala zmateně mluvit. Paní Lorencová přiběhla tenkrát celá vyděšená. Myslili jsme, že, no – že to jen tak – ale bylo tak. Šli jsme tam. Nejdřív já, po mně Johan, to se ví, za nějakou záminkou. Na mne Jettynka mluvila, mnoho ne, ale přec a rozumně; ale když zhlídla Johana, začala tak divně, šeredně, tuze popleteně. Také jich jmenovala –“

Trnkové oči paní Praxové tkvěly na Václavovi, jenž byl zmaten netušenou, hroznou zprávou. Bývalá kvartýrská zakašlala a zase pokračovala chutě jako prve s jakousi tajenou rozkoší přikrývanou účastenstvím a soustrastí:

„Taky nějakého pana Werthera často jmenovala a divně a jináč. Paní Lorencová říkala, že to má z knížek, z toho čtení; no možná, ale – Johan taky myslí, že to nejsou jen knížky. Pročpak to propuklo právě po té noci – ona sousedka –“

„Jak je dnes –“

„Ó pane Věk, zle! A včera! To jim byla hrůza, třesu se, když si vzpomenu. Včera odpoledne byla paní Lorencová v kuchyni a vtom vedle v pokoji taková rána –“

„Co –“

„Sousedka tam běží – Kriste pane! Panna Jetty strhla tam z ničeho nic obraz, vědí, ten šnélandšaft, co u nás pro tetu vyšívala, strhla ho, uhodila jím o zem a házela po něm celá divoká vším, co jí do rukou přišlo, a pak strhla ještě jeden obraz –“

„Bože, bože!“ zašeptal Václav.

„Paní Lorencová utekla k nám, že doma nebude, že Jetty blázní, že by jí, Lorencové, mohla něco udělat. Měla hrozný strach, jak by ne, to vědí sám, že by se dalo leccos povídat. Oni, pane Věk, za nic nemůžou, to my víme, vždyť –“

„Tak co jste udělali –“

„Co, šla jsem k Jettynce a Johan hned pro doktora, pro pana Srnku. Jo, ale nežli přišel, a netrvalo to dlouho, co jsem měla ouzkostí! Jetty začala ze sebe trhat šaty, škubala jim je takovou silou, divže je na pentličky neroztrhala. Svatá panno, takové děvče, jako holubička, čistá, hodná!“

„Co doktor Srnka –“

„‚Tady nejsem nic platný,‘ povídá, když přišel a slyšel a viděl, co se děje. ‚Tady nemůže ostat,‘ povídá; paní Lorencová, to se ví, hned při tom, to že se ví, jak by ona, no a našinec to musil taky uznat, vždyť tu bylo o hrozné neštěstí –“

„Odvezli ji?“

„Odvezli, navečer, když se trochu upokojila. Pan doktor byl pořád u ní, teta k ní nesměla, tuze pěkně a rozumně s ní jednal, kupodivu, on, přec takový podivín –“

„Jdu k němu.“

„To jdou, ten jim to poví. A pak se stavěj u nás, přijdou. Johan jich rád uvidí, to on –“

Václav neměl stání. Nedav Praxové o Johanovi domluviti, chvátal dál, aby uslyšel od doktora spolehlivou zprávu, jak je, je-li naděje. Prošed průjezdem, jen pohlédl po dvorečku, po nešťastné pavlači, a hned se hnal vzhůru do dřevěných schodů. Udýchán, vzrušen vstoupil do Srnkova bytu. Doktor v starém županu, v černé čepičce jen na něj pohlédl, řekl:

„Vidím, že už vědí.“

Václav přisvědčil a hned se ptal, jak je, uzdraví-li se panna Jetty.

„Je zle, mein Lieber. Toho děvčete je mně líto. A ta teta – Hned jsem si vzpomněl, proč se stěhovali. Vidějí? Ženské. Tenkrát, když u mne byli, řekl jsem, že jich nebudu zpovídat, ale dnes bych rád." Temné oči doktorovy pozardělých víček tkvěly upřeně na tváři Václavově, střehouce každé její hnutí. Přisvitlo v nich, když Václav nezaleknuv se ochotně přisvědčil, že ano, že poví vše, rád, také pro své uspokojení.

I vypravoval, co věděl, od Praxových, co sám viděl a pozoroval, o poměru neteře k tetě, o tom, jak se s Jetty poprvé setkali, i o štědrovečerní bezděčné návštěvě, i jak později se s ní někdy potkal, několik slov promluvil, o její četbě, o Spiessovi, o Wertherovi, také o paní Lorencové, o jejích návštěvách, jak mu nadbíhala, jak za ním i v noci přišla. Pověděl vše, též o papíru se slovem Werther i o svém listu, který Jettě poslal, ale o kterém do této chvíle jistotně neví, došel-li.

Tady naslouchal doktor zvláště pozorně, ale pak už netečně. Zamyslil se, a Václav pověděv, že do dneška nevěděl o tom neštěstí, bezděky umlkl. Doktor Srnka ani se nehnul, jen před se, do země hleděl; pak nepromluviv ani slova, přešel jednou, podruhé pokojem vedle ohromného stojanu plného knih podél celé stěny, až se zastavil před Václavem.

„Je to pro nich mrzuté, tuze mrzuté, ale jak to povídají, jednali jaksepatří, ganz korrekt! Ta vdova sice má jinou verzi, že prý děvčeti popletli hlavu oni, das heisst svými řečmi – počkaj – neškubají sebou, ano i to, že jí dělali kúru, ano na ni se dobývali –"

Václav zrudnuv vyskočil ze židle.

„Still, still –"[168] přikazoval doktor přísně. „Já hned pochyboval, znám paničky, a taky u Praxů mluvili trochu jináč. Ale s tím psaním – Myslím, že ho pan mistr neodvedl, jak měl. Stará o něm věděla, že –" Václav přisvědčil. „To psaní by nepomohlo, hätte kaum

168 Tiše, klid. *Pozn. red.*

anders entschieden – die Dispositionen waren da,[169] ale přec. Ale vědí, já to vyzkoumám." Podal Václavovi ruku. „Jdou sbohem. Ještě jednou, ganz korrekt, nic si nevyčítají. A přijdou si večer na Rychtu, tam jim povím o tom psaní."

Toto uznání Václavovi sice uvolnilo, ale zasmušilý se vracel do svého bytu. U Praxů se nestavil, ač by jinak se tam byl rozběhl a uhodil na mistra stran toho listu. Než to vzal doktor na se. Šel zasmušilý, sklíčen osudem nebohé Jetty. Myslil na ni, uvažoval, jak by o ní zas uslyšel, kterak se jí daří. Vzpomněl na přítele Kamberského, medika, ten že by nejspíše vyzvěděl.

Když Praxová odešla odpoledne z bytu, nechal mistr Prax jak obyčejně ihned díla a také hned sáhl do kouta po své sádrovce. Zapáliv si, chodil poloobležen, v soukenných střevících nahoru dolů pokojem, rozkoší se pokolébávaje i dýmku, jak ji držel za dlouhý troubel. Bylo však brzo po rozkoši. Žena se vrátila nad očekávání brzo, takže žasl a v duchu se popudil. A přišla udýchaná, vzrušená s novinou, že potkala pana Věka, že šel právě teď k doktorovi Srnkovi.

„No tak co, ať jde, proto musíš –"

„Poví-li mu, že ti dal psaní –"

„Tak poví."

„A kdyby se doktor ptal –"

„Co by se ptal, ať se ptá!" Mistr se stavěl, dělaje hrdinu.

„Já panu Věkovi řekla, žes psaní odevzdal Jettynce, tak abys věděl, abysme mluvili stejně, kdyby se taky doktor ptal."

„Snad mu nepovím pravdu," řekl s úsměškem, „žes mně naradila, abych nic neodevzdal. Jen abys ty to nevyšplechtla!"

„Snad se pan Věk ani nestaví," konejšila se mistrová, „a doktor se taky nebude ptát." Pro jistotu však vyšla do kuchyně a číhala u pootevřených dveří vedoucích na pavlač. Oddechla si, když za

169 Sotva by se rozhodlo jinak – vlohy tam byly. *Pozn. red.*

chvíli zahlédla Věka na dvorečku; kmitl se tam a už zmizel v temnotě průjezdu.

Poklízela, šukala, vzala pak košík a vyšla dokoupit, co prve nenakoupila, a také večeři sehnat. To se již u nich v pokoji počalo od stropu protmívat. Mistr Prax mohl teď jistěji sáhnout po dýmce a pokuřovat procházkou pokojem. Byl „fajrumt[170]“. Také jej hned slavil, ale také ne dlouho. Žena nepřišla, ale doktor Srnka. Vstoupil, nezaklepav; najednou, jako zjevení stál proti mistrovi, maje bradu v širokém, černém nákrčníku. Pronikavé černé oči upřel na mistra přísně, zpytavě i káravě, jako by něco věděl, a zostra spustil:

„Pane mistr, jdu si pro to psaní, co jim dal ten student, pan Věk, a co měli odevzdat.“

Mistr se lekl.

„Já – já to psaní odevzdal.“ Neznělo to však jistě.

„Nic neodevzdali,“ odkrojil jej doktor určitě a v očích mu zablýsklo. „Já to vím!“

„Jak to –“ zeptal se mistr Prax mdlejším hlasem.

„Od jejich paní. Teď, před chvilkou mně to řekla.“

Mistr Prax ztuhl, dýmka, kterou držel v levici, div mu nevypadla.

„I du mein – das ist –“ začal po německu, „tohle je, a sama –“

„Že to byl jejich nápad, aby se to psaní neodevzdávalo.“

„Tak! A že do mě hučela, co bych se do toho plet, co mně je do pana Věka, když už u nás není, když se odstěhoval, a kvůli němu si něco začínat s paní sousedkou, a ostatek kdoví, že pan Věk je taky divný pták, tak najednou dát výpověď –“

„A tak poslechli a chybili, tuze chybili,“ káral doktor opravdu vážně a přísně. „Kdopak ví, co by bylo –“

Teď teprve začal mistr Prax zplna cítit svou vinu. Mlčel, ale škubl sebou, když doktor přísně poručil:

„Teď mně to psaní vydají.“

170 Volno po práci. *Pozn. red.*

„Já už, pane doktor – já už – já to psaní spálil –“

„Nic nespálili –“ doktor, rozhlédnuv se pokojem, ukázal, hádaje nazdařbůh, na mistrův stolek na pódiu.

„Támhle to mají. Vím to jistě, slyšel jsem to.“

Mistr Prax ohromen tím, že jej žena i v tom zradila, vyvalil oči, sáhl si po licousku, váhal, ale když doktor znovu ostře poručil, šel, postavil nevěda dýmku do kouta a vytáhl ze zásuvky psaní. Bylo otevřené, rozdělané. Doktora to nepřekvapilo. Jen pokýval hlavou a hned strčil list do náprsní kapsy.

„To psaní dám panu studentovi. Oni, pane mistr, jednali ošklivě, mohli by mít z toho oplétání.“

Pojednou byl mistr Prax sám. Nežli se probral z ustrnutí, odešel doktor Srnka, jako by zmizel. Mistr stál prostřed pokoje, v němž se šeřilo, sám, ke dveřím. Po licousku se pohladil, uplivl se a vtom jako by se probral, vyrazil:

„Baba, šeredná baba. Počkej!“

Tím se vzpamatoval a šel hned pro dýmku. Ale nežli si zapálil, ozval se v kuchyni prudký kašel.

„Aha, už jde,“ pomyslil a hned se hnal Anince naproti.

Za chvíli, už byl večer, vracela se paní Lorencová, jež záhy zrána odešla a po celý den meškala u své sestry na Malé Straně, do svého bytu. Šla rychle; pavlačí chtěla se jen mihnout, ale musila se tam zastavit. U dveří Praxova bytu. Zaslechla tam, co nikdy odtud se neozvalo: hrozný hřmot, vádu, na okamžik sousedčin křik, sípavý, udýchaný, přerývaný, pak do toho pobouřený hlas mistrův. A nějaké rány pak – To mistr mlátil troubelí do stolu, až z ní třísky lítaly, když už hlavičku sádrovou byl rozbil na padrť, mlátil a hrozil, po vídeňsku a hned zase česky, to že on si nedá líbit od toho opilce doktora, a Frau von Lorenc, to že je čuba, čuba, ta že běhá za mužskými, však že on ví, s tou že se taky vypořádá, ta že má to děvče na svědomí, čuba! A zase prásk troubelí do stolu.

To paní Lorencová slyšela, to vše, i to, co soused o ní vykřikl a co ji zrovna udeřilo. Odskočila ode dveří, ale jak se obrátila a pohlédla ku svému bytu, obešly ji strach, hrůza. V temném okně jako by se cosi zabělalo, viděla to, a vtom ve dveřích Jetty se mihla, vyděšená, bledá jako tenkrát v noci, kdy tak vykřikla, kdy ji stihla.

Paní Lorencová nemohla dál, nemohla přes práh. Otočila se, mihla se jako černý stín pavlačí, dvorečkem do tmavého průjezdu a vyrazila prchajíc do pusté ulice, zpátky na Malou Stranu k sestře.

Tou dobou Václav se již ubíral ze Staré rychty. Ještě nikdy tak zaražen a smuten se odtud nevracel. Vypravil se tam na pozvání doktora Srnky a uslyšel od něho, že je pravda, čeho se lekal, že Prax psaní Václavovo neodevzdal. Na důkaz toho mu to psaní na mistrovi vynucené vrátil, podotýkaje, že už to bylo rozpečetěné a on sám že si je také přečetl jako ctihodní manželé Praxovic, jenže on, doktor, to neučinil z hloupé zvědavosti, to že Václav snad uvěří.

To psaní Václava tížilo, to, že Jetty ho nečetla, že ve zlém domnění o něm se jí zatemnilo v mysli. Hned nazejtří šel za Kamberským, aby ho požádal o zprávu o ní. Než nezastal ho, teprve pozejtří mohl s ním mluvit. Litomyšlský přítel, jemuž se svěřil, slíbil ochotně, že se po Jettě poptá a že mu opatří o ní zprávy i pro pozdější dobu. První část svého slibu splnil záhy. Za tři dny dozvěděl se Václav, že nešťastné dívce není lépe, ba že je hůř a že není valné naděje na její uzdravení.

Teď tím více zatoužil Václav, aby už byl z Prahy, tím více počítal dny měsíce srpna, do jehož konce musil psáti v kanceláři doktora Liskovce. Nechtěl tam už více chodit, dal výpověď bez dlouhého rozvažování, když za hovoru s Hýblem zvěděl, že by Hýbl věděl o kondici po vagacích. Nebyla sice skvělá, nevynesla by tolik, kolik měl Václav platu u doktora Liskovce, ale byl by volnější, získal by všechna dopoledne. A pak kojil se nadějí, že po vagacích sežene si ještě jednu hodinu, teď že to půjde spíše, když i sám má známosti a když také doktor Held bude na něj pamatovat. Udržel-li se za takové drahoty, za takové obecné nouze celý rok v Praze, udrží se

po prázdninách tím spíše; v tom bylo povznesení a v tom vědomí byl by se mohl radostně vydati na cestu k domovu. Ale těch stínů z Jettina neštěstí –

V prvním dojmu z něho nechtělo se mu ani na pouť, jak se o ní smluvil s kolegou Havelkou, jejich „herečtí“ společnosti nápovědou. Přemýšlel už, jak by se vymluvil; vtom přiběhl Havelka sám, oznamuje vzrušeně, že z jejich společné cesty nic není, že se musí ihned vypravit domů, odkud mu vzkázali, že se mu matka náhle a tuze nebezpečně roznemohla.

Václav zůstal sám. Posledního dne měsíce srpna rozloučil se s „vlastenským“ stolem na Staré rychtě a poručil se doktoru Srnkovi, jenž tam také přišel. S Kamberským se rozžehnal odpoledne předtím, vyžádav si znovu zprávu o Jettě a pozdravení do Litomyšle tetám.

„A Toničce nic?“ zeptal se Kamberský s úsměvem, škádlivě.

„Teď, když má ženicha –“

„A myslím, kdyby i neměla.“

Václav odevzdal svou truhlu formanu Svobodovi, jenž ty dni přijel z Dobrušky do Prahy, sám pak pustil se pěšky. V Chlumci zastavil se u matky bratří Klicperů, vdovy po krejčím, oznámit, kdy hoši přijedou, a vyřídit jí, aby poprosila zase pana vrchního, neposlal-li by pro ně a pro ostatní studenty povoz. Z Chlumce, kdež si dobře odpočinul, došel do Hradce, a tu se mu podařilo nalézt příležitost jedoucí na Opočen. S tou se chytil a třetího dne po svém odchodu z Prahy, pozdě odpoledne dorazil domů. Již jak docházel, účinkoval domov; uvolnilo se mu, jasnělo mu v mysli radostí, že se shledá se svými, kterých celý rok neviděl. Netrudil se jako loni, když jel z Litomyšle, jak bude doma. Věděl, že není skvěle, ale nemusil se alespoň lekat obavou, že rodný krov je nadobro ztracen. A vracel se tak trochu jako vítěz; otcovy obavy se nesplnily a nadto nesl jistotu, že bude moci po vagacích opět do Prahy.

A pak uvítání doma – Lidka, jež jej první zahlédla, vylítla ze stavení jemu naproti s tváří vyjasněnou radostí. Věkové se zakalily oči a také Věk byl dojat, jak Václav dobře postřehl. Byl blažen tou jejich láskou, zapomněl na Prahu, na všecko. Vyptával se, prošel stavením, na zahradu si vyběhl jako před lety, když jako studentek přijížděl z Litomyšle na vagací. Ještě před večeří zašel také k starému Bílkovi, když zaslechl, že už není jako loni, že vůčihledě chřadne a že přes tu chvíli polehuje.

Staroch zrovna okřál, když vstoupil Václav; hned sáhl po své dýmce s červenou hlavičkou, které si poslední čas tak nehleděl jako jindy. První bylo, co zvolal, když Václava uvítal:

„Tak vidíš, Františku? Kometa, loni, víš? A pamatuješ-li, co jsem povídal? Vidíš, vojna tu. Napolion! Bodejť, Napolion, metla od boha seslaná. A co slyšíš, hochu, co, já ti říkám, hochu, pane králi, juristovi, juristovi!“

„Jináč ani nechci, strejčku.“

„Tak co Napolion, a co Rusové, co Rusové – Milý zlatý, trnu ti o ně; když nespím, a mne spaní teď tuze opouští, na nic jiného nemyslím nežli na Rusy, jak to s nima dopadne, co ten ancikrist, Napolion – Jestli přec Rusko – snad že pánbůh ustanovil, aby ho Rusové zkrotili. Kozáci, víš, kozáci, když jsme je viděli u Jezbin –“

Tak se rozhovořil a pořád o Rusech a Napolionovi, otázka za otázkou, a co naši, proč jdou s tím Francouzem, co je v Praze slyšet, a zas obdiv nad odvážností Napoleonovou a nějaký titul jemu ne zrovna čestný nebo projev obavy, úžasu i strachu. Václav nechtěl starého souseda náhlým odchodem vytrhnout. Až Liduška pomohla, přiběhší se vzkazem, že už je večeře, panímáma že čeká.

U Věků seděli dlouho. Bylo dost otázek, Václav měl co vypravovat. Otci musil nejprve povědět o doktoru Heldovi a známých vlastencích, o Expedici Krameriově, o kteréž uslyšel, že jest už jenom stín té, jaká bývala za nebožtíka Krameria, že se tam už tak nescházejí vlastenci a obchod že mladému Krameriovi tuze vázne.

„Věřím, věřím," přisvědčoval Věk, „teď všecko vázne, zlé časy mnoho poškodily, ale také v Expedici není asi toho ducha, jenž tam kdysi vládl, sám podnikal a síly sháněl."

Zato jej více zajímalo, jak Václav žil, jak se musil „portovat", nežli všecky nesnáze přemohl a mohl se v Praze udržet. Václav do noci vypravoval sám nebo odpovídaje na dotazy. Všecko pověděl, o všem se zmínil, jen o své poslední příhodě pomlčel. Sám se také ptal. Nejprve na Patrčku, jak se mu daří, vzpamatoval-li se po tom pádu, do kterého se dostal po tom zvláštním požáru.

„Ne, nemá dosud nic, žádný obchod. Je u matky," vykládal Věk s účastenstvím. „Příbytek jí ostal. Patrčka sic mluví, že si zas něco začne, ale já nevím – Obchod pro něj není, nechuť k němu arci nepřemůže. Takhle knihy, fyzika, to ano, to jest jeho život."

Ještě více o něm Václav uslyšel na Dobřanech. Vypravil se tam koncem prvního týdne, co meškal doma. Za jasného zářijového dne stoupal do vrchu navštívit faráře Zieglera; vítal se s krajinou, s milými místy. Zastavoval, rozhlížel se dopředu k modrým horám a zase zpět z výšin dolů na širý kraj. Nejdéle se zadíval stranou na rozvaliny frymburské u tmavého lesa. Vzpomněl si i na své verše, které se tam zrodily. První a poslední. Od těch dob nenapsal nic kromě několika pokusů v kanceláři doktora Liskovce, unesen nádherou královských Hradčan a jejích minulostí. To veršování se mu jen mihlo. Bez trpkosti vzpomněl na to své chudé kvítečko.

Zato pak s upřímným účastenstvím se na Dobřanech optal na nádhernější květy, na zpěvy Miloty Zdirada Poláka i na něj samého, přijede-li sem na Dobřany. „Asi ne; z Litomyšle je to sem daleko," vykládal dobřanský farář, svěží, čilý, veselý jako loni, jenž Václava uvítal s upřímnou radostí. „A pak, píše mi Polák, že je nestálý čas, že se to snad všecko smele, a kdož ví, neocitne-li se brzo na poli válečném. Ale Vznešenost přirozenosti skládá dál."

„Co Patrčka, jemnostpane. Slyšel jsem doma –"

„Že pořád hoří, viďte, pro literaturu, uměny. Pořád píše, skládá a dělá všelijaké experimenty, fyzika jest jeho láska, všelijaké mašinky, čte – A to na malém místě, v takovém hnízdě, nejde mnohým na rozum. Pomlouvají ho, že lenoší, že se jen u knih válí nebo toulá, a to nejhorší u nich, že dělá veršíčky. Veršíčky, rozumíte-li, to je u nich zbytečná věc. On to ví a tak je na všecky rozmrzelý."

„Rád by pryč."

„Ano, a myslím, že ho tentokrát neudržím. Měl jsem už jednou co dělat. Do Vídně chtěl, když pan Hromádko začal vydávat Vídeňské noviny. Teď ještě chce k těm novinám literní přílohy. Psal mně o tom, píšeme si a já také do jeho Novin sem tam něco – Ty literní přílohy Patrčku zas pobláznily. Myslí si, že pan Hromádko bude jistě někoho potřebovat. Tuhle už mně Patrčka psal o adresu, ostává-li profesor Hromádko dosud v Kramelgasse. Rozumíte? V tom něco je. Buď chce Hromádkovi psát, nebo se k němu rozběhne. Nic za to nedám. Ach, kdyby bylo u nás jinak. Proč ne? Proč ne se oddat péru? Ale živobytí z českého péra! A pro Patrčku zas není kornouty dělat, pepř vážit. On hoří, hoří posvátným, abych řekl, ohněm, chce sloužit vlasti, ale to je oběť a veliká oběť. A vy, Vašíčku – Tak jste hráli, hráli, českou Thálii z tvrdého spánku probudili. Vypravujte, a co Praha, co našinci. Jemnostpána Dobrovského jste viděl?"

„Dvakrát."

„Je zdráv, viďte, to jest, je mu líp. Slyšel jsem, ale do Častolovic letos nepřijel a již letos nepřijede. Tak sedněte, papali, bumbali, a povídejte, tak –"

Václav si pobyl na Dobřanech tři dny. Uplynuly mu jako voda v milé společnosti farářově. Domů se vracel osvěžen. U buku, u něhož opodál loni zahlédl na koni korouhevníka Poláka obhlížejícího dole kraj i nebesa, se zastavil. Doma měl psaní z Prahy. Podle písma adresy poznal, že je od Kamberského. Zarazil se a na okamžik bylo mu i nějak nevhod, že přítel tak rychle dostál slovu a že už teď podává slíbenou zprávu, jak je Jettě.

Ale když rozbalil psaní – Umřela, Jetty mrtva! Strašlivá nemoc duševní ztrhala její síly. Zemřela ve smutném svém zajetí. Přítel Kamberský to jen stručně oznamoval. Že píše nakvap, přidal nakonec, poněvadž se chystá domů, příležitost že už čeká, ta zpráva že mu přišla v tu chvíli odjezdu.

Václav stál ve své světničce, kamž s listem odešel, nehnutě, hledě před se do prázdna. Že s Jetty dobře nebude, slyšel už v Praze, ale že by tak záhy – Lítost jej pojala, ale zároveň tíživě dolehla ta zpráva jako temná výčitka. Viny si vědom nebyl, a přece – A co zkusila poslední dobou i jistě také předtím, nežli nemoc propukla. Nikdo to ani netušil, nevěděl – Leda její teta, ano. Hříšnice, ta mohla vědět, pozorovat, a kdož ví, jak ještě s ní nakládala. Připadlo mu, jak bylo, když se s Jetty naposled setkal, jak ráda slyšela, že nepůjde s Praxovými na iluminaci, jak opakovala, půjde-li opravdu s kolegy. Začervenala se, vzpomínal si, a sama, znenadání, mu řekla, že četla zase Werthera a onehdy že – Co chtěla říci, co nedořekla – Byla tenkráte tak milá, ale pojednou se jí změnila tvář a zlostně vyhrkla „teta", když se Lorencová zjevila na pavlači. A hořce tenkrát vyrazila Jetty: „To je můj –" Tenkráte si toho hrubě nevšiml; teď uvažoval, co můj – co ta slova. Snad osud, to je můj osud. Ano, teta byla její osud.

Zaslechl kroky. Rychle schoval list, čekal, až přešly, pak vyběhl plaše ven, aby se nemusil s nikým setkat, s nikým mluvit. Vyběhl na zahradu a dále do sadu, chodil pod stromy, nedbaje, že se valem stmívá. Zaslechl, že jej volají. Neozval se však. Až Liduška jej našla, divíc se, co tu dělá, že se neozval, že čekají s večeří. Vymluvil se, šel, u stolu nutil se do klidu, záhy však odešel, že jej bolí hlava, že si lehne. Neulehl však, nýbrž ještě dlouho přecházel světničkou, mysle na Jetty, na její hrob na Olšanském poli.

XXIV
Doktor Srnka navštíví „starce z hor“

Doktor Srnka nezapomněl na pozvání „starce z hor“, kterýž jej tenkráte v kavárně U Modrého hroznu tak překvapil, že byl doktor až u vyjevení. Tenkráte se i zlobil, na sebe i na cenzora; než o jeho pozvání přece uvažoval, i o něm toho večera i pak, cože to je, proč jej ten magus zval, opravdu-li a jak mluvil o jeho, Srnkově spisu. Z toho rozpaky i zmatek na první chvíli, když ze všeho vycházelo, že cenzor asi není takový, za jakého jej měl, že neničí plody autorů ze zlé rozkoše, že rukou zuří v rukopisech jen, že musí.

Než, co u něho, co tam. Ale snad by stálo za to uvidět starého lišáka v doupěti. Snad jen láká. Doktor se hned neodhodlal, odkládal, pak i pozapomněl. Na Starou rychtu v ten čas nechodil tak často jako předtím. U „vlastenského“ stolu bývalo teď obyčejně prázdno. Studenti všichni odjeli na prázdniny, i „Vládyboř“ Svoboda. Jen Hýbl přicházel skoro denně a za ním někdy Štěpánek, Švanda, Kaupovský, a ti byli samé divadlo.

Než proto by byl doktor Srnka Starou rychtu tak často nemíjel. Ale měl jiné divadlo, ohromné, děsivě velkolepé, o němž se dovídal v kavárně U Modrého hroznu. Ta jej vábila svými novinami. Pro ně bývalo i teď v čas vagací odpoledne a kvečeru plno; o časopisy bývala tu tuhá mela. Proto sem chodil doktor Srnka pozdě večer nebo i v noci, do svého koutku za bílým sloupem, když si mohl snést všechny listy, zvláště Bayreuther Zeitung, Hamburského Correspondenta, Der österreichische Beobachter.

Tu byl jako zahrabán a skoro pokaždé sám. Stůl opodál, u něhož sedávali za pozdních večerních i nočních chvil pruští emigranti, stál opuštěn od té chvíle, co jejich hlava, Justus Gruner, byl náhle zatčen a z Prahy na petrovaradínskou pevnost zavezen. Doktor Müller, jeho

pravá ruka, zmizel, ujel, tak jako několik jiných, kteří byli důstojníky v rakouských službách. Jen asi tři čtyři mladí přicházeli občas, četli noviny, rozčilovali se jimi, zlobili se, jak doktor Srnka přes noviny úkosem pozoroval, zvláště poslední dobou, co přicházely tak vítězné zprávy o Napoleonovi a jeho armádě.

Že přešedši Němen, postupuje hloub do Ruska, psaly noviny, všude vítězně, a Rusové že pořád ustupují. Zprávy byly hodně opozdilé, ale pořád stejného tónu. V srpnu oznamovaly, co se dálo na bojišti v červenci, zářijová čísla zvěstovala události ze srpna. A pořád samá francouzská vítězství. Poslední zprávy byly o levém křídle ruské armády, vedeném Bagrationem, že je úplně odtrženo od hlavní armády, pak že 27. divize ruská byla od předních zástupů francouzských potřena, odtud že boje ustavičně trvaly až k samým zdem města Smolenska, kamž císař Napoleon přitrhl z Krásné večer dne 16. srpna, dne 17. že byla všecka vnější opevnění vzata a 18. odpoledne samo město dobyto, přičemž z obou stran s velikou zuřivostí bylo bojováno, mnoho ruských generálů že padlo, také tři francouzští, z nichž jeden byl polský velitel brigády Grabovský, ztráty ruské na dělostřelectvu, prachu, zásobách že jsou ohromné, v té bitvě že byla všecka ruská armáda na hlavu poražena a teď že Francouzové pronásledují její zbytky.

Z vedlejší místnosti se ozval prudký náraz koulí na kulečníku, jak tam hráč právě rozrazil pyramidu. Do oken pošlehoval déšť. Doktor Srnka, zadumán nad nejnovější novinou z bojiště, nedbal, neslyšel. Pomýšlel, že Rusové Napoleona již nezadrží, že se dostane, kam chce, do Moskvy. A co pak, co z toho bude, co Evropa a co tady, jaký účinek bude mít francouzské panství tady na zdejší hůl, ostane-li, a náhubky. Pojednou mu připadlo, co tomu asi říká „stařec z hor". Vtom přistoupil kavárenský sluha s konvicí zeptat se, poroučí-li pán ještě nalít. Ale doktor, obrátiv se prudce od novin, jako by neslyšel, zeptal se, zná-li cenzora Berghofra.

„Znám, jak bych neznal."

„Kdypak tu bývá?“

„Bývá tu navečer. Ale teď tu dlouho nebyl; snad stůně.“

Doktor myslil na cenzora, i když šel domů, a také ráno se mu přimihlo, že by se měl k němu přece podívat, když jej pozval. Je-li však nemocen – a vždyť nic jistého neví. Co se pak omlouvat a vymlouvat, až by se s ním zase sešel; jednou tam půjde a dost. Tak se rozhodl dopoledne a hned odpoledne se vypravil.

Bylo krásně, slunce hřálo jako v červenci. Doktor se dal přes Kamenný most a dále Malou Stranou na Újezd. Tenkráte tam a v sousedství nebylo tak hlučno a živo jako dnešního dne, kdy tehdejší Smíchov měl všehovšudy šedesát stavení, kdy tam, kde se dnes zelená zahrada Kinských, byl pustý svah s holými skalisky a vřesovišti, do nichž tu onde vrhaly chudé stíny křoviny nebo nějaký strom. Tudy tou „Vrabcovnou“ vedlo nahoru několik srázných pěšin a velkými oklikami hrbolatá vozová cesta kolem několika chudých příbytků s hrnčířskými pecemi asi prostřed úbočí.

Sousedství, Nebozízek, tenkráte soukromý majetek, vypadalo onačeji, ač také ne tak jako dnešního dne. Ale byla tam zahrada, zelená trávníky, stromy a křovinami.

Sem z Oujezda zabočil doktor Srnka, vzhůru klikatou pěšinou k jedinému osamělému domu[171], jenž se za stromy nahoře ve stráni probělával. Doktor, všechen zardělý horkem i stoupáním, stíral si přes tu chvíli pot s hlavy. Nezastavil se však, až když docházel k cenzorovu domu pod košatými stromy klenoucími se nad cestou. Stavení jako opuštěné, na lavičce před ním nikdo, okna sice otevřena, nikdo však v nich a nic na nich, ani kvítečku. Ale rány se ozývaly za stavením.

Doktor se dal po hlase; ale jen obešel stavení, stanul překvapen. „Stařec z hor“, c. k. cenzor, magus, rétor, polonahý, jen v plátěných spodních nohavicích, bos, bez klobouku, kulaté brejle na nose,

171 Hostince tu ještě nebylo.

štípal dříví. Právě zase vznesl hubenými pažemi sekeru nad šedou hlavou, prudkou silou zaťal do polena položeného na starém nátoni, nahoře již otřepeném, nevšímaje si doktora, který jej pozdravil. Teprve když poleno rozštípl a kousky odhodil, obrátil se cenzor, opíraje se o sekeru.

„To je jako větu dopsat, musil jsem ji dopsat, id est[172] poleno dorazit," mluvil rychle. „Vítám vás, pane, je dost, že jste přišel. Hned napoprvé vidíte, že vám fušuju do řemesla."

„Sekerou?"

„Ano, touto štýrskou sekerou. Výborný nástroj, důležitější nežli péro, a lepší. Ani tolik nezabíjí jako péro. Teď je mým léčebným nástrojem."

„Jste churav?"

„Byl jsem, a ještě mi není, jak náleží. Chci se dostat do potu."

„V ouřadě se nedostanete do potu?"

„Ne, tam mně jen potí žluč. Ale pojďte dál."

„Ne, děkuju, venku je pěkně."

„Tak si sedněme na lavičku."

„Tam se nedostanete do potu."

„S vámi snad. Už jste mi dal jednou pro pot," ušklíbl se cenzor a rychle pokračoval. „Rousseau chodil jeden čas po arménsku; myslil, že to je nejpřirozenější oblek. Ale ne. Být po mém, shodil bych i tyto," a vzav nohavici do špetky, zaškubal jí a zatřepal. Pojednou vzpřímiv se zeptal se obřadně: „Smím-li tak, clarissime, ostat, či mám se dát do parády? Tohle je kostým ‚starce z hor'," dodal s úsměvem.

„K tomu jsem přišel; s cenzorem nechci nic mít. Ale když jste ‚stařec z hor', co hašiš?"

„Potřeboval bych sám, abych se trochu omámil, abych alespoň na chvilku se na svět růžově podíval, tj. růžově viděl, a ne pořád tu ničemnost, bídu i svinstvo lidského života."

172 To jest. *Pozn. red.*

Usedl na lavičku.

„To pravíte vy, vrstevník tak velikých, velkolepých událostí?“ usmál se doktor, sedaje vedle cenzora.

„Co je velikého, co velkolepého? Že vedou národy na jatka? Nebo že národové na jatka jdou tak nadšeně? Co za to budou mít? Co získají, vtrhne-li Napoleon do Moskvy?“

„Teď už snad tam je. Ale co kdyby jej odtud Rusové vyhnali –“

„To se nestane, ale kdyby se stalo a nasolili mu, byla by alespoň káva lacinější a cukr také.“ Cenzor se ušklíbl. „A ještě to, že bychom musili uhasit lásku k Francouzům a zapálit novou, k Rusům.“

„Ano, a nejdřív by začaly noviny. Co si tak myslíte, když čtete, jak teď chválí Napoleona a jak jsou proti Rusům. Jak je tomu dávno, co byl opak.“

Cenzor se zkrátka uplivl, mávl dlaní a kysele řekl: „Co si myslím. Abych to nemusil číst a šel už do penze. Zatím se utěšuji, že je to jedno, ať si píšou, co píšou, že to nesplaší ani myš, aniž komár že po tom zcepení. Komedie! Komedie!“ dodal s výrazem ošklivosti.

„A nebude jí konce,“ vpadl Srnka.

„Dokud se zdola neozve hlas, dokud národové sami nezahřmí –“

„No, ve Francii notně zahřmělo, zhluboka, a kdo z té bouřky vyšel: Napoleon.“

„To je pravda, ale –“ cenzor se ušklíbl a rychleji vyhrkl: „Je, ale trikolóra ostala a červená čapka jakobínská. A snad i u nás! Slyšel jste o tom?“ náhle se zeptal a zostra se podíval na Srnku. Tomu zamžikaly oči a po spáncích přelétl brunátný stín.

„Ano, slyšel –“ přisvědčil a usmál se. „Ale na tom nezáleží, kdo ji tam narazil, víte – kdo – zdali člověk starého pokolení, kterého zplodil Voltaire a Rousseau, nebo někdo z mladých. Ale pane – co je vám?“ Srnka kvapně vstal, pozoruje bedlivě cenzora, jenž zbledl a jemuž se oči horečně leskly. „Slyšte, pane, vy jste nemocen.“

„Není mně dobře, ale dostanu-li se do potu, bude dobře.“

„Štípat dříví však nebudete. To vás nenechám. Do postele, a bez odkladu, hned. Teď poroučím já.“ Vzal jej pod paždí.

„Jsem špatný pacient, doktore,“ nutil se do žertu cenzor.

„A já dobrý doktor,“ notoval Srnka. „Tak to půjde.“

„A nevděčný jsem, nadávám –“

„Já také. A také poroučím, a vy budete poslouchat. Pojďte.“

Cenzor zsinalý, třesa se, ještě hned nevykročil, ale musil. Doktor jej mocně vzal a vedl do stavení.

XXV
Paní Hanoldová se do Prahy nevrátí

Praha přestala mluvit o francouzské císařovně, o její návštěvě a mluvila zase jen o francouzském císaři. Pro Napoleona zapomněli na Marii Louisu. Napoleon, všude jen Napoleon, vojna a vojna, postup Francouzů Ruskem, bitvy a bitvy. Noviny plny válečných zpráv, ale jak ani jinak býti nemohlo, valně opozdilých.

Koncem září přinesly líčení borodinské bitvy před měsícem již vybojované, jakož i detaily o bitvě u Smolenska. V tu dobu, devětadvacátého září, přiharcoval kurýr do Berlína se zprávou, že Napoleon dne druhého září vtrhl do Moskvy. Tuto novinu, kterouž berlínským oznámil herec Bethmann z jeviště večer dotčeného dne, hlásily pražské časopisy pátého října, jakož i to, že „ředitel" Moskvy „pan z Roztopšína", ozbrojiv tři tisíce trestanců a šest tisíc různých osob, uvítal střelbou z Kremlu francouzský předvoj.

Když Pražané toto četli, byla Moskva již přes měsíc v moci Francouzů, kteří zrovna v ten čas, počátkem října, počali ji opouštět a vydávati se na nešťastný ústup. Dne 7. října oznamovaly noviny, že Francouzové jsou už dvacet verst za Moskvou a stíhají prchající Rusy, kdežto jiná část francouzské armády postupuje přímo na Petrohrad. Ale totéž číslo zvěstovalo zprávu v úžas uvádějící, že Moskva hoří, oheň že tam strašlivě řádí, že bylo více nežli na pěti stech místech založeno, že Francouzové schytali už na sto žhářů, kteří vyznali, že zapálení města bylo nařízeno od ředitele pana z Roztopšína a direktora policie.

Ještě 3. a 4. listopadu, kdy Francouze na strašlivém ústupu hubil nejen Rus, nýbrž i mráz, hlásily noviny, že Napoleon dosud meška v Moskvě, kdež požár byl docela uhašen, a s Napoleonem všecky gardy a vůbec že francouzské vojsko je tam beze všeho nedostatku.

V tu dobu, samý konec října, přijel mladý Václav Vlastimil Věk zase do Prahy. Loučení s domovem nebylo tentokráte tak těžké. Doma se poměry poněkud zlepšily; mělť Věk otec na polích lepší požehnání a drahota polevila. A také se Václav nevydával už tak do nejista jako loni. Obědy u křížovníků mu zůstaly, jakož i podpora doktora Helda, měl zajištěnu kondici a druhou také jakoby jistou. Do kanceláře již nemusil.

Do Hradce Králové jel, z Hradce šel pěšky do Chlumce, kdež, jak si už v Praze před prázdninami ústně a o prázdninách pak písemně sjednali, chytil se s panským povozem, propůjčeným vrchním Bendou chlumeckým studentům Pacákovi, bratřím Klicperům, Frantíku medikovi a mladšímu, Václavovi, skoro dvacítiletému gymnasistovi, nastupujícímu do poslední třídy humanitní.

Václava hlučně uvítali a hlučně a živo bylo po celou cestu pod plachtou na fasuňku.

Chlumečtí mnoho povídali o prázdninách. Václav, jenž byl o nich sám a sám, nemnoho; nejvíce vypravoval zas o faráři Zieglerovi, jenž vlasteneckým studentům byl váženou a milou osobností. Tentokráte také se dověděli obšírněji o Patrčkovi, jenž jako vlastenec jim byl znám už od loňska, jakož také věděli, že se píše vlastenským jménem Silorad. Václav vypravoval, že byl Patrčka u nich v Dobrušce den před jeho odjezdem a svěřil se, že je také na odchodu z domova, že se vydá do Vídně k profesoru Hromádkovi hledat u něho místo, pomáhat mu při vydávání Vídeňských novin a literních příloh, které na příští rok chystá.

„Ptal jsem se ho, ví-li také o tom farář Ziegler. ‚Už ví,' povídá Patrčka. ‚Právě od něho jdu. Sice mně to rozmlouval, ale nakonec povídal, že vidí, že už jinak nedám,' jako Patrčka, tak tedy aby spánembohem šel a zkusil štěstí, snad že to bude k jeho dobru a že snad bude moci opravdu vlastenské věci posloužit. Ještě mu napsal rekomendaci profesoru Hromádkovi."

Václav vypravoval šíře o mladém solnickém kupci, o jeho literním snažení, o jeho zálibě ve fyzice, jak je doma nespokojen a jak jen touží být spisovatelem. Klicpera, starší, medik, vzpomněl, že také Hanka si s Hromádkou píše, že mu poslal také nějaké básně, které budou snad v té literní příloze otištěny. Hovořili o vídeňském časopisu, o budoucí jeho příloze, jak by byla důležitá, že beztoho není kde co otisknout, hovořili o divadle, o tom nejvíc a nejdéle, zvláště o představení, které bude už teď v listopadu. Klicpera, medik, věděl z dopisu Štěpánkova, že ten císařský dar má již oučinek, že se zas noví oudové přihlásili k hereční jejich společnosti, také několik ženských, to že je zvláště dobře, teď že nebude taková potíž s ženskými rolemi a že, jak Štěpánek psal, teď na podzim, až se bude zase hrát, počet oudů že se ještě rozmnoží.

„Jen aby se také nové kusy množily," podotkl Václav a vtom se obrátil na mladšího Klicperu: „Tak co dělá Blaník –"

Dlouhý gymnasista volně opřený o kupu otepí sena vzadu na voze volně sebou hnul. V modrých očích jasněji překmitlo, usmál se a klidně odvětil:

„Spí."

„Jen ty mlč a nezapírej," hrozil žertem starší bratr, „však já vím, že v Blaníku strašíš. Jen ho nechat," obrátil se po Václavovi, „však co jen proklouzne na filosofii, uvidíte."

„Ale dřív si s vámi zahraju na divadle."

„A my pak sehrajeme váš kus," vpadl Václav.

Mladý autor se začervenal, mávl rukou, ale jinak se nebránil.

Mluvili o divadle, o „vlastenském" stole na Staré rychtě, o Hýblovi, a zas o divadle, o kvartýrech. Chlumečtí studenti měli na ten rok nový byt, v Královdvorské ulici; a také vojnu neminuli. Václav musel vzpomenouti na jejich horlivého politika, na prudkého nepřítele i ctitele Napoleonova, starého Bílka v Dobrušce. Vypravoval o něm Chlumeckým, jak děda sebou škubal, když slyšel dle novin, co se v Rusku děje, jak Napoleon pořád vyhrává a Rusové že pořád utíkají,

že tomu všemu nechtěl ani věřit, obzvláště že na kozáky nedopustil, že ty on viděl na své vlastní oči, že je zná a ví, jaké to vojsko, ti že se nedají, však že tohle všecko je na štrych, že Rusové naschvál ustupují, aby dostali Napoleona s armádou dovnitř země, a pak, až ho dostanou, že svět uvidí.

„Vymlouvali jsme mu to, pantáta i já, že bysme byli rádi, kdyby se nemýlil, ale že se mýlí. Někdy nám na chvíli uvěřil a uznal, a to byl zrovna smutný a vzdychal. Za Rusy se vám modlí každou noc."

„No ale teď se to snad obrací, alespoň poslední noviny –"

„To vám chci ještě říci. To jste ho měli vidět, když jsem k němu přiběh s novinou, že Moskva hoří, že ji Rusové sami zapálili. To vám zrovna omlád, oči mu jen zasvítily, vstal radostně a oddychl si: ‚Chvála pámbou!' A hned na nás: ‚Vidíte? Co jsem povídal? Bože, to je lid, tihle Rusové. Počkejte, no dlouho už čekat nebudete, a uslyšíte víc.' V té radosti si také zapálil. A když jsem mu povídal, co noviny píšou, že Francouzům je v Moskvě dobře, že mají všeho dost, opřel ruce do boků a na mne: ‚Co, a ty tomu věříš? Při takovém ohníčku že je dobře? Copak myslíš, že to je, jako když se na poli pečou brambory? Pane, když takové město hoří – Při tom ohníčku bych nechtěl být, ten Napolionoj sakulensky zatopí.'"

Cesta studentům uběhla pěkně. V Praze se rozloučili na brzké shledání. Václav se tentokráte u Zlatého bažanta stavil jen na chvilku, co si zařídil, aby mu truhlici, kterou mu forman Svoboda sem už dovezl, donesli do bytu u Slepé brány.

Chlumeckým studentům cestou vypravoval o lecčem, o sobě však nejméně, jen to, že hodně četl po celé prázdniny. Zpráva o Jettině smrti ranivě se ho dotkla, první dojem byl tísnivý. Nevytrval však ve své síle; nebylť příliš zhluboka a žádný vroucnější cit nepoutal Václava k zesnulé. Pak i sám si zase vymlouval a sebe obhajoval, že nemá žádné viny. A čas smýval. Na Jetty dlouho nevzpomínal.

Než také na svou první lásku ne často. Po tom, co mu Kamberský řekl, v duchu se s ní rozloučil. Tam v Praze bez palčivé bolesti. Ale

doma, v samotě, když si někdy vzal Schillerovy básně nebo když v tichém jasu podzimního slunečného dne seděl pod stromy v zahradě, zachvěla se mu mysl elegickou vzpomínkou.

Ale stín ze všech těch dojmů mu v mysli zůstal. Byl vážnější, jak Věkovi pozorovali; po celé prázdniny těšil se knihami a samotou. Nerad vycházel mezi lidi, zato často zatoulal se krajinou sám a sám, někdy s knížkou. Několik si jich přivezl z Prahy, ostatní půjčovala dobřanská bibliotéka. Historické spisy, Meissnerova kniha o starých hradech českých, Mathissonovy básně oživovaly zase romantické sny o starých rytířských sídlech, o pustých, osamělých rozvalinách za bouře i v tichém svitu měsíčním; z nich zacházel i dál, do české pohanské dávnověkosti.

Wielandův Oberon unesl jej v daleké kraje romantiky a s Attalou, kterouž poznovu přečetl a kteráž jej poznovu hluboce dojala, bloudil v kouzelném šeru hlubokých pralesů u tajemných vod – Ale pak prožíval nový svět, daleko na drsném severu, u moře bijícího do skal v pobřeží Skotska i na jeho vřesnatých ladách a pahorcích.

Dosud znal Ossiana skoro jen dle jména. V polovici prázdnin přinesl si z dobřanské fary překlad jeho zpěvů. Sedal pak u nich v tiché, bílé světničce nebo na zahradě za stavením pod košatými stromy, nejčastěji však v osamělých dolcích, ve vřesu pod šustícími břízami nebo pod rozložitými buky. Bardovy zpěvy mu učarovaly hlubokým citem, řečí svou, jejím spádem, obrazy, rekovnými postavami i něžnými zjevy ženskými, zvláště však líčením krajin a ovzduším plným, jak se mu zdálo, vzácné, zvláštní starobylosti a tajemné mlhavosti.

Ossian byl s ním, i když jeho zpěvy s sebou nenesl. Na osamělých svých procházkách žil v jejich náladě, hledal ji v přírodě, vkládal ji do ní. Miloval krajinu více než kdykoli jindy; byla teď jeho láskou. Mohl jí blouditi sám a sám a nebyl v samotě. Krajina jej vábila, dojímala, rozuměl jejímu výrazu, oživoval si ji. Tyto prázdniny jinak než loni.

Tytam idylické scény pastýřů a pastýřek i dobrých stařečků, tytam ideální zjevy antických kněžek v hájích na osamělých ostrovech. Bouřněji zavanulo. Na pahorcích, za nimiž vycházel plný měsíc, vídal Fingala i kvílící Kolmu, marně očekávající Salgara, na pustých vřesovištích slýchal řinčení mečů a třeskot štítů a z rozlehlých síní sídla morvenských králů, Selmy, jinak mu dost mlhavých, zaznívaly harfy bardů i zpěv Minonin, libě zardělé dcery Tormanovy.

To bylo v říjnu, kdy často již padaly mlhy a bývaly kalné, zasmušilé dny. Věk otec a ještě více Věková se divili, cože Václav chodívá za takové nepohody na toulku do polí, k lesům, do samot. Sedával pod hučícími stromy nebo vystupoval v tmavošedém límcovém plášti do vřesovišť na chlumy a hledíval do pustnoucího kraje pod zachmuřenými nebesy za větru, jenž mu do pláště dul a v němž chvěly se křoví a vřes i zbrunátnělé brusinčí, v němž hučely stromy a nesly se roztřepené kotouče bílé mlhy nad temnými, chmurnými lesy.

Tak vžíval se do severních končin nebo zacházel do dávnověkosti vlastního národa, kdy, jak si představoval, obětovali zápalné oběti na omšených balvanech pod věkovitými duby a pěli písně bohům. Bývaly to pěkné chvíle poetických nálad, čistého vzrušení, kdy byl více básníkem, nežli když tajně skládal verše doma a pak v kanceláři doktora Liskovce v sousedství rozezívaného pana Vogla.

Pojednou se zas ocitl v šumu a hluku velkého města, v studentském, nehrubě světlém pokojíku. První dny se mu často zastesklo po stromech, po lese, po širé krajině. Jinak mu bylo volněji nežli loni. Nemusil běhat a shánět, nemusil do kanceláře. I druhou kondici, jak ji měl slíbenu, obdržel. Hned po svém příjezdu pomyslil na Olšany, na Jettin hrob; byl by rád k němu došel. Než jak jej nalézti? Koho se zeptati? Na paní Lorencovou mohl jen černě pomyslit. U Praxů by se najisto doptal, ale jak tam jíti teď, když věděl, co mu mistr vyvedl.

Hned o první návštěvě u „vlastenského“ stolu uslyšel novinu: že „baron Stroh“ bude mít už pokoj, že koktavý Tomášek odešel koncem prázdnin na věčnost. S doktorem Srnkou setkal se na Staré rychtě.

„No tak, mladý vlastenče, slyšeli snad –“

„Ano, pane doktore; je to tuze smutné –“

„Ne, je tak dobře. Trápení se ukrátilo. Jaké to živobytí, když nebylo pomoci. No a já jsem přitom ztratil klienta,“ ušklíbl se, „paní Lorencovou. Ta čistá madame se od nás vystěhovala. To vědí –“

„Ne, nevím.“

„Já se s ní trochu za ně vyrovnal.“ Vida Václavův tázavý pohled, pokračoval: „Přišla platit, ale já jí přidal etliche Bemerkungen[173] stran její neteře, kdo má vinu, jak s ní jednala, a když se bránila, když začala taky o nich, připepřil jsem. Vyrazila ode mne jako pec rozpálená, jako saň. Ta se neutrápí, tu svědomí nezmůže a bude hledat dál, vědí, chytřejší, chápavější, nežli oni byli. Ta se vystěhovala, ale Praxovic ostali, Romeo a Julie; ti se na mě také rozzlobili,“ zachechtal se, „tuze, opravdu, obzvláště ona, Julie, ta černí; tuhle si troufala mne zastavit, co jsem to – že Johan povídal – ‚Ano, Johan povídal,‘ povídám já, ‚že oni sama to spískali, oni že ho navedli, aby to psaní neodevzdával.‘ A měla to. Kurz und gut, zkrátka a dobře. Nechal jsem jí stát a šel jsem. Ať se shádají. Tak teď vědí všechno, tak si jdou mezi vlastence, ať jich užijí –“

Václav odešel spokojen zprávou o Lorencové i Praxových i tím, že se ho doktor tak zastal. U „vlastenského stolu“ hned o prvním posezení jednáno zas o divadle, o budoucím provození, jež mělo být už za čtrnácte dní. Také Svoboda přišel. Byl nyní na plné svobodě, neboť vychovatelského místa se vzdal. Hned v první této schůzce zabouřil stran repertoáru, co je, že zase chystají Štěpánkův kus a ještě ne nový, nýbrž jen opakování Obležení Prahy od Švédů, proč nevyberou něco klasického, něco od Schillera.

„Tak nám dejte své Rozbojníky, ten překlad!“ zvolal na něj vesele Hýbl, věda, že rezonér je „přetrhdílo“, že leccos začne a nic nedodělá a také že překlad Rozbojníků nedokončil. To pomohlo. Svoboda

173 Několik poznámek. *Pozn. red.*

ustupoval z útoku a přestal nadobro, když přišel Štěpánek. Ten, sotvaže usedl, vytáhl z kapsy papír a četl:

„Václav Machek, Jan Mareš, František Pleskot, Václav Růžek mladší, František Nebeský. Paní Antongová, paní Schöpfová, panna Frant. Gybová, panna Anna Švamberková, pana Kateřina Ledererová, panna Barbora Suková, panna Anna Musilová –“

„A pan Václav Klicpera,“ vpadl vesele Klicpera medik. „Váša, můj bratr, hlásím ho –“

„Vivant!“ vzkřikl Kaupovský a všichni tak po něm až na Hýbla, jenž nastrojiv přísnou tvář, vstal, opřel se rukama o stůl a promluvil s líčeným patosem obřadně hlubokým hlasem:

„Tito všichni přihlašují se k našemu bratrstvu. Přijímáte-li je?“

„Přijímáme!“ vzkřikli jedním hlasem a poctili nové „oudy“ novými „Vivant!“. Vtom se Havelka k Václavovi přiklonil. „Zvláště panna Švamberková vivat!“ a ťukl mu.

„Proč?“

„Protože to je panenka roztomilá, mladičká, líbezná; to bude figurka na herčiště, viď, Klicpero!“ obrátil se pojednou k medikovi, jenž nechav všech pozorně naslouchal Havelkově chvalořeči. Na škádlivé vyzvání bez rozpaků zvolal:

„Máš pravdu!“ A přiťuknuv Havelkovi, zvolal srdečně, s rozjasněnýma očima: „Vivat!“

Václav brzo poté psal domů, aby podal zprávu, jak dojel, jak pochodil. S potěšením mohl oznámiti, že líp, nežli se nadál, že obě hodiny s ostatním, co tu má, vydají mu tolik, že nebude potřeba, aby mu pantáta tolik posílal jako loni, že polovička toho dostačí. O doktoru Heldovi psal obšírněji kvůli otci, oznamuje, že jej, Václava, pan doktor dobře přijal jako loni, že je zdráv i že se mu dobře vede. Než tu něco zamlčel. Zdáloť se Václavovi hned poprvé, když byl u doktora Helda a pak v neděli při obědě, že je vážnější, méně hovorný; také nezavtipkoval, nezažertoval jako jindy. O tom se Václav ve svém psaní nezmínil, poněvadž si nebyl sám jist a domníval se, že to bylo jen ty dni.

V tom se nemýlil, že doktor Held byl teď vážnější, zasmušilý. Psaní paní Hanoldové, ve kterémž naznačila, že bude nutno se rozloučiti, bylo jako náhlý mrak, od něhož se pojednou prudce zatmí. Nechtěl ani svým očím věřit – První dojem byl úžas, zarážející překvapení, v němž na dně hnula se rmutně i nevole. Že by bylo možná – Co se stalo! Snad proto, jen pro jeho vzrušení, kdy se dal strhnout u klavíru před jejím odjezdem? Stáhl obočí a četl znovu.

Když poprvé pročítal Lořino psaní, dychtivě, chvatně, působilo nejvíce její neočekávané odhodlání. Teď, když znovu, volněji probíhal zrakem její řádky, dojímaly hluboká oddanost i trýzeň těžkého duševního zápasu v nich utajené. Jaká vroucnost, jaké boje a z nich jaké snad už pevné rozhodnutí! Znovu si kladl otázky, přijde-li a odstěhuje-li se jinam, nebo že by ji snad už neměl ani uvidět. Začal psát odpověď, ale nedopsal. Uvažoval, namlouval si, že to snad jen chvilkový dojem, že se Lory ještě rozmyslí –

Nazejtří odpoledne hledal jejího strýce radu Feningra. Věděl, kudy bělovlasý, ale svěží, zardělý starý pán v tmavohnědém redingotu s dvěma límci chodívá procházkou. Potkal jej, zastavil se s ním a nemusil na něj nijak oklikou. Starý pán čilých pohybů, usměvavě vlídný, začal hned o neteři, že mu včera psala, že si venku velmi libuje, ani ne tak kvůli sobě, jí že se po Praze začíná již stýskat, ale kvůli Jeanettě, ta že se pomalu zotavuje, sbírá, zvláště poslední dobou, že to zřejmo, jak jí pobyt na venkově svědčí, a proto kvůli ní že pobude venku déle, nežli hodlala. Kvůli Jeanettě že se bojí Prahy, ta že jí nesvědčila, snad i ten byt.

Rada Feninger se tomu divil a horlivě začal vykládat, že neteři hodlá psát, aby nebyla tak úzkostlivá a považila, sychravý podzim na venkově že také není samé zdraví, a ostatek, míní-li, že Jeanettě nesvědčí dosavadní byt, že si může najít jiný. A dodal:

„Není-li pravda, pane doktore? Co tomu říkáte?“

„Paní z Hanoldů je až příliš starostlivá a úzkostlivá. Dosavadní její byt není nezdravý –“

„Ano, ano, také myslím, zajisté. Ale vymlouvejte to matce, jež žije jen ve svém dítěti. To víte, jedináček –“

Held odcházel ještě více znepokojen. Psaní nedokončil: druhého dne zašel k madame de Lozier. Věděl, že paní Hanoldová jí psává a že madame jest její důvěrnice. Neklidný stoupal do jejího bytu v Celetné ulici. Klepal marně; zavřeno. Když se v domě po staré Francouzce přeptal, uslyšel, že už před několika dny odjela z Prahy, nevěděli však kam.

Tato zpráva jej také znepokojila, ač nevěděl jasně proč. Tušil jen a hádal, že madame odjela k paní Hanoldové, ta že si ji pozvala. Proč ji zvala teprve teď na podzim, v říjnu, proč madame nejela k ní dříve? Je v tom snad rozhodnutí paní Hanoldové? Ale co madame v tom?

Marně obcházel, nedověděl se nic určitého; byl jen utvrzen ve svém tušení zlém. V té nejistotě, kteráž tížila, nechtěl zůstati. Sedl a dopsal list paní Hanoldové. Vylíčil své dojmy, jak účinkovalo její psaní, jak byl dojat, jak by byl šťasten tím, co vyznala o svých citech, ale jak je zmaten jejím odhodláním, jež mu vzalo klid, jemuž nechce a nemůže věřiti, dokonce snad že by ani v Praze nechtěla zůstat – Toho že se hrozí, to že je nemožná. Aby mu odepsala, žádal, aby mu upřímně pověděla, co hodlá a má-li nějaké přání, nějakou obavu, ať je vysloví, ať jen naznačí, pokyne, on že učiní všecko, i to nejtěžší, že se jí třeba vyhne, bude-li ona si toho přáti, jen aby neodcházela.

Dopisuje, nevšiml si ani, že se již soumrak plíží z koutů. Odloživ brk, nechal dopsaný list před sebou na stole a zadíval se do příšeří, vzpomínaje na paní Hanoldovou na osamělém zámečku, hledí-li sama na tmící se park nebo sedí-li ve společnosti staré Francouzky – Hospodyně přinesla hořící dvě svíce a připomenula, že ráno přinesli pozvání od pana rady Slívky na dnešní večer.

Held rychle vstal a hned se tam strojil. Už prve, když se vracel od paní de Lozier, mu připadlo, že by se měl ještě podívat k Slívkům, snad že by se tam něčeho dověděl, buď že paní Hanoldová jim psala,

nebo že vědí snad něco od hraběnky Bubnové. Začalo poprchávat, když se vydal na ulici. Byl nevlídný říjnový večer. Tím příjemněji ve vyhřátém, jasně svíčkami osvětleném salóně bělovlasého rady Slívky. Held zastal tam již většinu společnosti. Živě rokovala o výstavě krajináře Schönbergra, jehož obrazy měsíčných nocí uváděly v nadšení zvláště paní radovou Slívkovou. Zato rytíř Eisenstein nadevšecko velebil obraz vodopádu, to že je, to že je – že chtěl mlhu na tom obraze odfouknout, ta mlha že je jako opravdivá, jako živá – Ach což mlha, opřel se mu baron Ehrenburg, mlha, to že není nic, ale slunce, ten východ slunce, to že bodalo do očí, to že je živé, to světlo, vycházející slunce, to že si musil zaclonit oči, opravdu – takhle že se díval – a maně tiskl dlaň k čelu nad oči, tak.

Mladší páni ve společnosti jednali s větším nadšením o malířově ženě, o paní Schönbergrové, rodem Marconiové, zpěvačce, to že je umění, když jako kontraaltistka zpívá tenorové úlohy, tenorové! A jak je hraje, jako tuhle, jmenovitě Tita v Mozartově opeře, opravdu, to že byla klasická, kostýmem i hrou. Hraběnka Bubnová namítala, co se hry týče, že ta Clemenza byla přece jen ženská, příliš měkká, bez energie, a hlas – pravda, něco zvláštního, ale chvílemi přece jen jako by zpívala velkým kornoutem.

Oba staří šlechtici, Eisenstein a Ehrenburg, začali zase o mlze, o slunci, ale baron Stentsch je svedl, že nechali sporu, tím, že začal, co je teď s madame Dupasquierovou, co její synáček Napoleon a co starý Napoleon, píše-li z Ruska do Spálené ulice, má-li snad madame Dupasquierová nějaké novější zprávy o tom, že Moskva hoří, ví-li to, to jest, že Moskva tou dobou je už asi spálená a Napoleon s celou armádou v ohromném spáleništi – Staří páni začali se hájit, oba společně, jen aby se nesmál, že madame Dupasquierová je něco, opravdu něco, no – a –

Vtom vstoupil rytíř Jeník, jenž se poněkud opozdil; šel přímo k této skupině, u níž také Held stál, ale bez valného účastenství. Jeník přímo, nedbaje, že skáče do řeči a ruší zábavu, obrátil se k baronu Stentschovi:

„Pane barone, složil jste krásnou elegii na Bílou horu. Tady to smím připomenout, jinde bych to teď neudělal, a dokonce i povědět smím, že ji rozšiřuju, opisuju."

„Děkuji za přízeň a mecenášství," Stentsch se usmál, „ale co najednou ta elegie – Kdyby bylo alespoň osmého listopadu."

„Už brzo bude a ten se letos oslaví. Zvláštní novinou, budete o ní číst; já vám ji povím už teď. To pak napíšete báseň, ale satiru, já bych ji alespoň tak napsal, kdybych to dovedl, satiru na lidskou hloupost. Kaple na Bílé hoře, Maria Victoria, pomník toho, jak český národ upadl do nepochopitelné, hňupské hlouposti, jak byl od jezuitů až k dobytčímu nerozumu přiveden, bude obnovena. Ano, bude obnovena."[174]

„Není možná!" Stentsch sebou trhl. „Není možná."

„Je, ano; povolení z Vídně právě došlo, je to u gubernia, mám to od rady Krtičky. To bude mít kanovník Čapek radost. Marně o to nepracoval. Co už prý má peněz sehnaných. Na jaře začne opravovat a stavět a hned tam potáhnou procesí; na Bílou horu procesí! Budou zpívat a Panně Marii děkovat, že nechala na Bílé hoře český lid notně ztlouci a do tuhého otroctví přivésti." Bezděky zacitoval:

„Düsterer Stern! Du Grab des Čechen-Ruhmes,
Sarg, der unseren Namen selbst begräbt —"[175]

Najednou bez přechodu zostra dokončil, mávnuv rukou:

„A budou nebesům děkovat!"

Baron Ehrenburg a rytíř Eisenstein pohlédli na sebe, usmáli se, že Jeník zas už rezonuje. Doktor Held Stentschových veršů, jak je rytíř Jeník citoval, už neslyšel. Právě se obrátil, chtěje k doktoru

174 Byla r. 1785 za císaře Josefa II. zrušena.

175 Temná hvězdo! Ty hrobe české slávy, / rakvi pohřbívající naše jméno –. *Pozn. red.*

Blumentrittovi, jenž k němu mířil, vyšed z druhého pokoje. Ale vtom zastavil advokáta bratranec pana z Hanoldů, šlechtic Hanold, mladý, ale jako povadlý, hubený, tmavých pichlavých očí, jenž býval častým hostem nebožky své tety baronky Skronské a jenž se vždycky zajímal o všelijaké pamflety a pražské skandální historky. Zastaviv advokáta své švagrové, jež byla také jeho sestřenicí, zeptal se, kdy už přijede do Prahy, že nic o ní neví.

„Já také ne, pane z Hanoldů. Nedostal jsem žádné zprávy. Chtěl jsem se vás zeptati –“

„Mne? Oh, jak bych věděl já, nejsem v milosti. Ale kdo snad ví a jistě ví,“ dodal živěji, jako by si právě vzpomněl a jako by neviděl doktora Helda, jenž stanul opodál, „pan doktor Held, ten to jistě ví.“ Významně se usmál, zlehka pozdravil a šel dále ke skupině dam stojících nedaleko, u klavíru.

Held zrudl. Doktor Blumentritt začal hned o jiném, jako by byl nezaslechl, čím mladý Hanold uštípl. Ptal se, okusil-li Held kometového vína, které loni za té komety uzrálo, to že je něco zvláštního a že kometa opravdu asi nebyla bez oučinku, rada Slívka že má zvláště výborné – Doktor Held však nedbal o kometové víno a přímo se optal:

„Co to řekl ten větroplach?“

„Nic, milý příteli, co by stálo za to, abyste si toho všímal. Víte přec, že je samý klep, samá pomluva. Pojďte raději okusit toho kometového.“

Held poslechl, dlouho však nevydržel. Nechal vína i společnosti. Záhy odešel. Nebylo tu, jako bývalo, když také paní Hanoldová tu meškala, a ten úštipek jejího bratrance nepřešel jako komáří zabzučení. Doktor Blumentritt řekl o něm, a Held to také věděl, že je samý klep, samá pomluva. Leccos si vymyslí sám, mnoho také roznáší, i když zaslechl jen zazvonit. Je to, čím prve uhlodl, jeho nápad, jeho důmnění, nebo to již někde zaslechl – Mluví se tak, je škaredý stín podezření, pomluvy už vržen?

Held v ten okamžik trapně ucítil, jak by bylo, kdyby se Lory ocitla v takové pověsti, ona, tak přísná, jak by ji zranilo, jak by ji soužilo, kdyby zaslechla, co zlý, jedovatý jazyk jen nadhodil – Ten elegantní tlachal a darmošlap, uvažoval dále, je bratranec Hanoldův, a Hanold, zdá se, nepřestal se zajímat o svou ženu, nebo zase začal se zajímat, on, člověk náhlých, prudkých převratů v cítění i jednání, tak nestálý – jako bylo s Jeanettou. Najednou po ní zatouží. A co Lory psala, že se po ní u baronky W. vyptával, na její, Lořin pobyt na venkově i v Praze.

Held myslil na místo Lořina psaní. Poprvé ho tak nevážil. Teď však mu vysvitlo, že je v něm více. Znovu je četl. „Přemohla jsem se, zůstala jsem naoko chladnou, ač mne to urazilo, popudilo. On! On! Ano, kdyby jen stín mohl pochytit.“ Held žasl, jakže to četl. A tu: „A že i vyzvídal a snad a jistě i jinde vyzvídá a stíhá – on – to zase mne utvrdilo.“ To asi také u ní rozhodovalo. „Odjel, nedbám,“ zase četl Held. „To jsem pustila z mysli, ale jinak není více klidu.“ Ano, jinak není více klidu, opakoval si Held. „Teď tím vážněji přemýšlím o tom, co jedině zbývá –“

V ten okamžik to uznal a již se nevzpíral tomu, co v těch slovích, jaké rozhodnutí. Ano, Lory, která Jeanettě všecko obětuje, která kvůli ní je na sebe tak přísná, krutá, která je až chorobně citlivá o své jméno – Jak by Hanold triumfoval, jak by se vůči ní postavil s cynickým pošklebkem, proti ní, kteráž uražená, čistá se proti němu kdysi tak hrdě vztyčila a jej zapudila. To vše měla by Lory utrpět a snášet kvůli němu, Heldovi? A nevinně, tak nevinně, a zač, zač –

Psaní, jež chtěl paní Hanoldové poslati, neposlal. Rozhodl se, že napíše jiné, ne již o stesku a tužbě, nýbrž, jak jinak nezbývalo, také o svém rozhodnutí, že jí zplna rozumí.

„Vaše jméno,“ psal, „je mi nadevšecko, jemu, vašemu klidu, vám, bych všecko obětoval. Proto, ač mně trpko v duši, ač je to pro mne bolestné, kruté, nezbývá nežli snésti to, na čem se rozhodnete.“

Mínil rozloučení podruhé. Tenkrát o prvním, zamyslil se, když se s ní jako s nevěstou Hanoldovou setkal, nevěda ještě, že je nevěstou, když se s ní náhodou setkal v předpokoji hraběnky Bubnové, řekla mu vzrušena nenadálým setkáním, trpce se usmívajíc: „Už se nemusíte vyhýbat –“

A teď má, musí, bude musit.

Psaní odeslal druhého dne a pozejtří odpoledne navštívila jej paní de Lozier. Zrovna se zarazil, když ji tak znenadání spatřil. Jako by mu něco neblahého přinášela. Drobná, sivá madame velmi živě vykládala, že byla delší čas na venkově, takřka před chvílí že se vrátila do Prahy a první cesta její že je sem.

„Dověděla jsem se, že jste za mé nepřítomnosti mne navštívil. Litovala jsem velmi, že jsem nebyla doma. Jdu hned k vám, ačkoliv byla bych se ráda nejprve doptala po nejnovějších novinách z bojiště. Tam venku jsme málo slyšeli. Ale zdá se, milý pane doktore, že sláva toho Korsikána bledne. Proslýchají se takové věci, proskakují podezřelé zprávy –“ hovor staré Francouzky plynul zbystřeněji a oči jí zjasněly. „Ach ano, musí to tak být, přijde den odplaty, ano, francouzský trůn bude navrácen starému zákonitému rodu. A můj bratr, milý Charles, pro něj znovu bojuje! Nic teď nepíše. Jak by také mohl. Ale já pevně doufám, že se s ním dočkám obratu i návratu do Francie, pane doktore, i návratu, ač nerada budu odtud odcházet. Tolik dobrých lidí jsem tu seznala, tak vzácné duše, a nejvzácnější paní z Hanoldů. Přijíždím od ní, byla jsem u ní.“

„Tušil jsem to, madame.“

„Ještě nežli odjela, zvala mne, abych jela s ní. Ale já tenkráte churavěla, nemohla jsem se vydat na cestu. Později zvala písemně a tak důtklivě psala, o tesknotě a samotě, naznačila, že ji něco stihlo, a zmínila se také o panu z Hanoldů – zkrátka, vyrozuměla jsem, teď že je mou povinností, abych se vydala za mladou, drahou přítelkyní, že jest jí třeba účastenství a upřímné rady. A nemýlila jsem se.“

„Stalo se něco?“ ptal se kvapně Held, jenž znepokojen naslouchal.

„Zajisté. Podstatu toho znáte. Paní z Hanoldů mně řekla, že vám psala o svém muži, jak je tam znenadání navštívil, vlastně Jeanettu."

„Ano, o tom paní z Hanoldů psala a vyrozuměl jsem, že asi vyzvídal. Či stalo se ještě něco? Snad mně to paní z Hanoldů zatajila. Snad jí přímo ublížil, snad se setkali – Prosím vás, madame, povězte mně všecko."

„Ne, to ne, nesetkali se, ale vyzvídal, jednal nehodně, nekavalírsky. Vyzvídal, ba vyslovil i ošklivé podezření o ní, o milé Lory, jež je anděl."

„Jmenoval také mne –" ptal se Held vzrušeně.

„Ano."

„Zbabělec! A ještě si troufá o tom jiným mluvit!"

Paní de Lozier se ulekla.

„Co se stalo? Víte-li něco, pane doktore –"

„Jen to, vám to, madame, mohu svěřit, ale prosím, abyste se o tom paní Hanoldové ani slovem nezmiňovala –"

„Nebudují přitěžovat."

„Jeho bratranec, mladý Hanold, vyslovil podobné podezření, ve společnosti, u rady Slívky."

„Oh!" děsila se paní de Lozier.

„Zatím jen nepřímo a vůči mně." Held pověděl, co zaslechl od mladého Hanolda, a dodal, že opatrně pátrá, neřekl-li troufale cosi podobného jinde, a že stihne-li jej v tom, že proti němu zakročí, jak je povinen.

„Tedy nezbývá –" madame, jež neklidně naslouchala, odmlčela se na okamžik, hledíc před se, „tedy nezbývá," opakovala, „nežli poslechnout –"

„Koho, paní Hanoldovou?"

„Ano. Uložila mně, abych dala zde výpověď z bytu."

Held, ač se na to připravoval, lekl se. Okamžik mlčel, pak vyhrkl, skoro se strachem:

„A máte, madame, snad vyhledati jiný byt?"

„Ne,“ odvětila zasmušile. „Paní z Hanoldů nepřijede do Prahy. Zůstane na venkově.“

„Napořád?“ žasl.

„To neříkala. Ale teď nechce a nechce do Prahy. Rozmlouvala jsem jí to, tam, u ní. Ale teď vidím, že má dobře. Vy to zajisté také uznáte.“

„Ano.“ A zbledl.

XXVI
Za velikých událostí

Daleká bouře válečná vzrušovala mysl Pražanů bez přestání. Zprávy z ruského bojiště den ze dne víc a více rozčilovaly a všem jich bylo ještě málo; nemohli se jich ani dočkati. V kavárnách se drali o noviny a toho, komuž se podařilo je uchvátit, jiní žádostiví zasedli do kola, aby až dočte, popadli list. Každý četl jim, nedočkavým, příliš pomalu a důtklivě a nejednou se strhla i pře o to, na kom je řada. Dychtivost ta přemohla i zákon. Dálo se teď, co nebylo dovoleno, že vyvstal čtenář a četl nahlas všem v místnosti zprávu z ruského bojiště „list veliké armády", zprávy z pramene francouzského nebo vypsání „Moskvy" nebo „Kremlu", o Rusku, o kozácích.

Pak se obyčejně strhly spory i hádky, leckde i ostré, přeostré, až do pranice o Rusy a Francouze, o „čára" a Napoleona, neboť sympatie nebyly jedny, zvláště první čas války. Hádali se v kavárnách, v hospodách, přeli se ve společnostech o to, kdo v tom ohromném zápase vyhraje, mnozí jen jako zvědaví diváci žádostiví výsledku, většinou však z hlubší příčiny i ze sympatie.

Byli obdivovatelé Napoleona, kteří nadšeně opakovali, co o něm psaly noviny, a první čas psaly jen devótně, kteří velebili, jaký to div jeho výprava na Rus, kteří obdivem trnuli, když došly noviny, že Napoleon vtrhl do starého hlavního města ruských „čárů", a vynášeli, to že je nade všechny prvnější zázraky jeho živobytí. Vzrušeně ukazovali na mapě na stěnách kaváren teď všude pověšené, jaká to vzdálenost z Paříže do Moskvy, to že je skoro totéž jako z hlavního města Alexandra Velikého do hlavního města perské říše, že jiní slavní vůdcové, jako Karel XII., také se o Rusko pokoušeli, ale marně, to všecko teď že je jako zázrak, zázrak – A ty ztráty ruské, ty náramné jejich porážky!

To že nic není, zase Rusů obhájci, což to všecko je na neobsáhlost ruské říše, a kdyby Rusové i ke Kazani, k Saratovu nebo až i k Astrachani byli zahnáni, že budou míti dosti času, aby sebrali nová vojska a porážky své nahradili. To že bude a je nutno, a že nebude líp i u nás, dokud Napoleon nebude poražen; kvůli němu že je kafe draho a všecko draho, že vázne všechen obchod, protože kvůli němu není spojení s Englickem.

Co z toho budou mít, vytýkali „českým Rusům" nadšenci Napoleonovi, zvítězí-li Rusko, což jiného, ne-li nové, nekonečné vojny; zato kdyby Napoleon vyhrál, bude bouřím konec, nastane pokoj, protože pak i Englicko se poddá, bude musit. A Rusové, co nám dají Rusové, zasluhují-li naší outrpnosti, leda za to, že nám za poslední války odňali kus země a že nechali na holičkách Srby, kteří si k nim proti Turkům vzali outočiště. Ostatek, jaké hádky, že je všechno marno, Napoleona že nikdo nepřemůže, jeho génius že zvítězí zas a slavně.

To již proskakovaly zprávy zlé, že Moskva hoří, že Napoleon ji opustil. Jeho ctitelé to popírali, že to jen utrhání, a odejel-li, že tomu jistě dobrá příčina, že si zvolí zimní byt v Polsku, aby měl lepší a rychlejší spojení s Paříží, a Roztopšín, jaké to hrdinství, jaká to zbytečná, marná oběť, že dal zapálit Moskvu, Roztopšín že dojista blázní.

Než ponenáhlu umlkali nadšenci. Už bylo jisto, že nejen Napoleon opustil Moskvu, nýbrž i veškerá jeho armáda, a že není pravda, jako by v Rusku doposleda panovala pohoda, naopak že uhodily mráz a metelice.

Přátelé Rusů, a těch byla v Praze jako v národě většina, hlavně v širokých vrstvách lidu, si radostně oddechli; již odvážili se také mluvit dosud tajní přátelé, kteří zaraženi úspěchy Napoleonovými a také úřadními novinami, jejich nadržováním spojenci Rakouska, jejich citováním posměšných článků francouzských novin o Rusech, zalekaně mlčeli.

Vojna i její neklid pronikly i k „vlastenskému stolu“ na Staré rychtě. Když se po vagacích sešel, panovalo první čas jako předtím divadlo. Představení dne 15. listopadu šťastně provozeno. Vybralo se i hojně peněz na chudé, ačkoliv „čeští divadelní milovníci“ nedávali žádnou novinku, nýbrž opakovali Štěpánkovo Obležení Prahy od Švédů. Nadto jaký ještě úspěch nějaký den po představení! Hereční společnosti dostalo se pojednou uznání, jehož se nenadála, dekretu pochvaly, v němž jí „zemské řízení“ za dobročinné podniknutí zvláštní spokojenost najevo dalo a k další horlivosti pro dobrou věc povzbuzovalo. To bylo uznání před veškerou Prahou a celým českým světem. I noviny o tom psaly.

Štěpánek přinesl dekret, jenž mu byl dodán prostřednictvím městského hejtmana, na Starou rychtu a rozradován ukazoval list „vlastenskému stolu“. Ve společnosti radost. Jen právník Svoboda, „Vládyboř“, mávl rukou a pohodil hlavou, nikterak nejsa potěšen.

„Ta chvála – no,“ řekl, podceňuje, „no dobře, je to pro veřejnost. Ale zač ji dali, zač – Ne za to, že česky hrajeme, nýbrž za sebrané peníze. Ale když chvála, tak ještě něco k ní.“

„A co?“ zeptal se Štěpánek podrážděn.

„Divadlo! A když ne hned divadlo, alespoň to, abychom mohli častěji hrát, abychom nemusili pokaždé čekat na noremný den a nebyli pořád na vystrkově, jen tak z milosti a trpěni, my, tady, doma! Sumou, abysme měli své divadlo tak jako Němci.“

„Ach!“

„Ach bože!“

Vzdychl ten, vzdychl onen, nebo mávl rukou, ach, jak by bylo možná. Svoboda se však nezarazil, ale popudil. Vyskočil zajiskřiv očima a vykřikl: „Ano, to musíme chtít a budeme chtít. My vyšlapujeme cestu k chrámu české Thálie, k němu chceme a musíme dojít, musíme ho míti.“

Nikdo se proti němu neozval. Ten onen překvapen tou rozhodností hleděl na Svobodu, většina byla tím náhlým ohněm zanícena a Hýbl přiložil:

„Je to pravda. Ano, pílíme k samostatnosti, tu musíme mít. A bohdá že dojdem tam, kam tuhle náš ‚přetrhdílo' ukázal."

V tom byli svorni. Ale jinak v ten čas u stolu častěji zabouřilo. Vojna je dvojila. I tu hořeli dychtivostí, aby zvěděli nové a nové zprávy, jak se daří Rusům, jak Francouzům. Nadšeným ctitelem Napoleonovým nebyl tu žádný. Přál-li ten onen vítězství Francouzům, bylo to z lásky k Polákům.

„Vyhraje-li Napoleon, budou z toho velké proměny, to přece každý vidí. A nejprve se Poláci zmohou," tvrdil Hýbl jednou o schůzce za prosincového večera. „Budou vysvobozeni z ruské moci, spojí se zase v jedno království, a to jim přece musíme přát, vždyť jsou Polané naši bratranci. Bude o slovanskou říši víc a z toho se každý pravý Slovan musí slušně radovat –"

„A copak Rusko přemožené!" ostře namítl Václav, který už odmalička slýchal Rusy chválit, doma od otce a slýchal jej číst sympatické zprávy o nich z Krameriových novin, a jejž za chlapeckých let oslnila ruská armáda, zvláště kozáci, tábořící poblíže Josefova u Jezbin, kdež se na ni díval s otcem, se starým Bílkem a jinými Dobrušskými.

„Přemožené, ale nezničené!" odrazil hbitě Hýbl. „Prohrají-li Rusové, dlouho pod Francouzi nebudou. Je v nich přílišná síla –"

„Ještě Rusů nepřemohli!" zabouřil Svoboda. „Slyšeli jste, jakého mínění je Dobrovský, co řekl? Mám to od Hanky."

„Co, co řekl?" volali kolem stolu dychtivě.

„No, je pro Rusy, to se ví, a řekl, že Bonapart Rusů ještě neokusil. Ty boje, co už s nimi měl, v těch že jich ještě jak náleží nepoznal, protože se o svou kůži posavad nebránili. No a když už tenkrát po Jílovém a Frydlandu řekl: ‚l'autre grande nation!'[176], co teď! Co teď! Brand von Moskau![177] Není to náramné, ohromné, grandiés, obětovati staré, svaté sídlo čárů, aby zachráněna byla vlast? A my

176 Jiný velký národ. *Pozn. red.*

177 Požár Moskvy. *Pozn. red.*

bysme měli přát vítězství Frankům? My Slované? Rusové jsou také naši bratranci, kacafírku třebovský, rozumíš, a tam, u nich, je naše naděje.“ A znenadání rychle vstav, odstrčil nevěda židli a v živém rozjaření spustil svým krásným, zvučným hlasem:

Tam od východní strany duch Slavie věje,
tam rod se silných vzpíná vštípen od naděje.
Tam k Slovanům je otvor líbezného zření,
k jichž nohoum Adriat a Oceán se pění,
jichž rádlo labské nivy, onde donské oře,
jichž lodi sjíždí Černé, Severské i moře —

Hned jak začal, umlkal šum a pak ztichlo jako v kostele, když nadšeně říkal verše, líčící velikost Slovanstva, verše všem tu neznámé, oslňující jako náhlé světlo, osvěžující jako nenadálý vánek do dusna, pozdvihující jako hlas silného ku mdlým a nedost důvěřujícím. Štěpánek se zalekl a plaše se ohlédl; hospoda skoro prázdná, a kdož tu seděl, byli poctiví řemeslníci. Než deklamátor náhle přestal, jako když utne.

„Dál! Dál!“

„To není konec, dál!“

Dal si říci a pokračoval:

Co z toho, že nás Teuton tiskne z jedné strany,
a z druhé strany bídné žití mezi Otomany —
Až podnes stojí —

Zarazil, hned však pokračoval, improvizuje opravu původního verše:

A bude zas stát Moskva, sídlo starožitné,
a stojí Petra Velikého hradby nedobytné —

Strhl se náhlý tleskot i pokřik nadšení i pobídky, aby deklamátor, jenž opět ustal, pokračoval.

„Neumím to dobře."

„Umíš!"

„Umí. Dál, jen dál!" pobízeli, nutili nedočkavě.

„Tak tedy, co si ještě pamatuju." Svoboda zase začal a důrazněji, s větším ohněm:

Nechť v ouřadě neb vojště cizokrajan dvoří,
nám neodcizí lásky, jaká v srdcích hoří.
Slout Čechy nebude nám více hanou
a z našich krasaviček Slovenky se stanou —

Stůl byl vzhůru. Všichni, i Štěpánek, tlačili se k Svobodovi, aby říkal dál, aby pověděl, co to deklamuje a od koho je ta báseň, a v to opakoval Havelka nadšeně, deklamátorsky: „A bude zas stát Moskva, sídlo starožitné –" a Václav, skočiv do kouta ke stolu, kde seděl starý houslista s harfeníkem zpravidla co večer tu hrající, popadl tam housle, a vraceje se ke stolu, volal:

„Ruský marš! Zahraju vám ruský marš!" Zahrál, s ohněm zahrál marš, který hráli Rusové r. 1799, když leželi táborem u Josefova u Jezbin, a který si Věk otec zapamatoval, napsal a kterému i Vašíka později naučil. „Vlastenský" stůl naslouchal prostému pochodu jako nějaké vzácné skladbě, a když Václav dohrál, všichni kolem nadšeně volali, ať hraje da capo, ať opakuje. Opakoval a všichni se dali do zpěvu. Zpěvem doprovázeli Václava, rázně, až se Starou rychtou rozléhalo –

Ten prosincový večer byl celý ruský. Maršem neskončil. Jen dozpívali, přišel mladý Kramerius a hned od dveří volal:

„Bratří! Ticho, něco vám nesu, noviny z bojiště." To účinkovalo. On, vydavatel novin, mohl míti něco nového.

„Poslouchejte," oznamoval rozčileně. „Jdu schválně, abych vám pověděl. Nechtěl jsem už nikam dnes večer, ale když takové noviny: Kreml v Moskvě do povětří vyhozen, Francouzové to udělali, nežli odtáhli z Moskvy. Moskvu vyklidili nadobro, jsou z ní už dávno pryč, pořád jen ustupují a zle se jim daří. Jsou tam ukrutné mrazy a kozáci ze všech stran dorážejí, prý jako Arabové v poušti. Generál Platov s kozáky rozplašil vojsko vlaského místokrále; Francouzové přitom uvedeni ve strašný zmatek, přes tři tisíce jich upadlo do ruského zajetí, přes šedesát děl pozbyli –"

Kramerius, vypovídaje rychle, jedním dechem, pojednou se odmlčel a Svoboda radostně zaryčel.

„Ale to ještě není dost. Generál Portouneaux byl taky poražen, anobrž i zajat a s ním taky kolik tisíc vojáků a přes šedesát od štábu."

„Vlastenský stůl" se již neudržel. Všichni, i Hýbl, všichni radostně vykřikli.

„Počkejte!" okřikoval Kramerius, „počkejte, to ještě není všecko. To hlavní, to nejhlavnější –" Schválně ustal, usmívaje se.

„Snad Napoleon –" vyhrkl Václav, hoře dychtivostí.

„Ano, Bonaparte je pryč, je od armády, ujel od ní, už je to jisto a snad už je z Ruska ven. Ale byl tak v ouzkých, kozáci ho už skoro měli – Povídají, že se přestrojil za žida a jenom tak že se jim ukradl, v tom přestrojení."

To vzrušilo všecku hospodu. Kdekdo v místnosti chvátal ke Krameriovi, řemeslníci, sousedé, kteříž všichni, většinou snad neuvědoměle, přáli Rusům; všichni se shlukli u „vlastenského stolu". Radost všechny svedla a v ten okamžik sblížila. Připíjeli si, studenti, řemeslníci, literáti; Havelka všechen zarudlý opakoval po Svobodovi, jenže ještě důrazněji a s ohnivou přesvědčeností: „A bude zas stát Moskva, sídlo starožitné –"

Václav musil nanovo zahrát ruský marš, pak ten nápěv chytil starý houslista. Hrál a hrál, a harfa a zpěvem celá hospoda jej doprovázela.

Václav jako všichni vracel se tentokráte pozdě domů; byla mrazivá noc, a proto, přitahuje k tělu plášť, ostřeji vykračoval vzhůru Koňským trhem. Václav vracel se potěšen zprávou Krameriovou. Co by byl doktor Srnka říkal – Cože nepřišel – A ta báseň! Verše, jak je Svoboda přednášel, zněly mu v hlavě. Ano, Slavie, Slavie! Veliké Slovanstvo! Nejsme tak malí, ani ne tak opuštění – A Rus, slovanský národ, vítězí nad tím, před kterým se celá Evropa třásla, poráží jej a osvobozuje Evropu. Slovan!

„Od východní strany duch Slavie věje – tam rod silných –" Ten může pomoci a pomůže slabým. A dál jak směle řečeno: „Že nás Teuton tiskne –" Ano. A „nechť v ouřadě neb vojště cizokrajan –" pravda, samý cizokrajan nebo odrodilec, ale „už neodcizí lásky, která v srdcích hoří", neodcizí, neudusí –

Hned zítra poběhne k Svobodovi, hned ráno, vypůjčit si tu báseň, opsat si ji, jak mu ji Svoboda slíbil. Kaplan ji napsal, vesnický kaplan Marek, kaplan v Libuni. To jméno nebylo mu neznámo, znal jeho básně z Hlasatele a věděl z vypravování u stolu, že studoval teologii v Litoměřicích, tam že byl v češtině žákem profesora Jungmanna. Tomu že tu báseň napsal a poslal, takové básnířské psaní, jak Svoboda jim dnes svěřil, tisknout že se ta báseň nesmí, cenzura že by ji nepustila, jen v opisech že se šíří. Hned ráno si pro ni poběhne, opíše si ji a hned dvakrát, jeden opis pošle domů pantátovi. A dobřanskému faráři ji také pošle.

Stalo se, jak si v noci usmyslil. Opsal Básnířské psaní Markovo Jungmannovi u Svobody, doma pak ještě jednou. Tento opis zabalil s knihou nedávno vydanou. Bylo to druhé vydání Básní v řeči vázaných od Václava Tháma. První vydání z r. 1785 otec kdysi měl, to Václav věděl, ale shořelo mu s bibliotékou o tom velkém požáru dobrušském. Věděl, že jej dílem nešťastného přítele potěší. A on, „Václav Aloisius Thám, bývalý c. k. první komisař okršlní", jak jej oznámení knihy uvádělo, teď už po léta herec, snad ani neví, že jeho kniha po sedmadvacíti letech vyšla v novém vydání.

Václav se o tom zmínil také v listu do Dobrušky, jakož i o tom, že se po Thámovi nedávno zase vyptával; Hýbl že mluvil opět s bratrem Thámovým, Karlem, ale ten že dosud nic jiného neví, jenom to, že je Václav Thám u Kronesa, ale kde teď hrají, mu neznámo, bratr že nepíše, ale v Čechách že teď jsou, tolik že je jisto. O své švagrové že Thám, Karel, nechce ani slyšet, té dává všechnu vinu, že bratr na svět tak zanevřel a všeho vlastenského vynasnažení a vlastenské práce zanechal; ta nevěrnice jeho bůh milý ví, kde se prohání, matka její, stará Butteauová, že je v Praze, tu že onehdy zahlédl, ale náramně sešlou.

To psal Václav o Thámovi, a když jednal o Markově básni, přidal chutě Krameriovu nejnovější zprávu z Ruska, to že starý Bílek, kterého srdečně pozdravuje, jistě se pozdraví a z postele vyskočí, až uslyší, že Napoleon utíká a jak utíká, přestrojený za žida –

Toto, stran toho přestrojení, se pak nepotvrdilo, ale že Napoleon z Ruska uprchl, to přinesly později všechny noviny. Samý konec roku hlásil dopis z Paříže, že Napoleon ujel z Ruska inkognito na jediných saních pod jménem vévody z Vicenzy, několik hodin že se pozdržel ve Varšavě, kdež si prohlédl opevnění Pragy[178], úplně nepoznán, že hned jel dále do Němec a tudy přes Frankfurt do Paříže, kamž dne 18. prosince přibyl o půl dvanácté v noci –

Tak teprve, počátkem nového roku 1813, přicházely podrobnosti o jeho armádě na Rusi už zničené, zprávy francouzské i ruské, o strašlivém ústupu, o přechodu přes Berezinu, jejž francouzské dopisy líčily jako veliké vítězství, o zmateném útěku Francouzů, o mrazu a metelicích, o kozácích ze všech stran na ně ustavičně, ve dne v noci dorážejících.

To se četlo ve vytopených pokojích, v osvětlených, teplých kavárnách, kdy po ulicích svištěl mrazivý vítr a poletoval sníh jako na podporu fantazie čtoucích i čtenářské libosti, často tak sobecké a necitelné.

178 Část Varšavy. *Pozn. red.*

Byla tuhá, vytrvalá zima. Vltava již od listopadu ledem sevřena. Mráz, sníh, rolničky, veselý masopust. Pražané dlouho užívali na ledě „klouzavých" radostí; i jinak bylo o dlouhém masopustě veselo. Domácích plesů a tanečních zábav nespočetně. Z veřejných zábav měly jméno i hojnou návštěvu plesy posluchačů práv, pořádané v Redutě na dobročinné účely.

Václav nebyl na žádném. Pilně studoval, četl a začal se také učit rusky. Ten večer u „vlastenského" stolu, kdy nadšen naslouchal veršům libuňského kaplana o síle a velikosti ruského národa, jakož i vzrušující zprávy o ruských vítězstvích nad Napoleonem zanítily touhu, aby hlouběji poznal bratrský národ a jeho jazyk. Nejprve se učil rusky z knížky Dobrovského, před dvanácti lety vydané „zvláště pro Čechy, zčásti také pro Němce". S dychtivostí pak čekal nový spis Dobrovského o ruském jazyku. Že jej „jemnostpán", jak říkal dobřanský farář slavnému učenci, spisuje a brzo vydá, snad už po Novém roce, o tom zvěděl Václav od právníka Havelky. Od něho, jakož i od Klicpery, medika, vůbec častěji slýchal o Dobrovském. Byliť oba jeho učedníky, jako Jodl, Hanka, Dlabač, chodili k němu do jeho bytu, do domu v nosticovské zahradě, kterýž znal Václav jen z ulice. Jak vnitř vypadá, věděl z kamarádského líčení. Havelka, Klicpera ochotně vypravovali na jeho otázky, a často i sami, rádi, nadšeně; někdy také vesele, jaký je tam pořádek, že Dobrovský nerad dává si uklízet, jak má všechen nábytek divoce rozestavený a nestále, jednou tak, podruhé tak, skříně plné prachu a židle plné knih, papíru i pohozeného šatstva, často že si není ani kam sednout.

Ale na všecko že zapomenou, vypravovali, když začne jemnostpán vykládat o staroslovanštině, o Slovanech, co země zabírají, jaký je jich počet, ale jak jsou rozdrobeni a jak často že pojednou za toho výkladu si povzdechne: „Ó my nesvorní Slované!"

Václav hned na jaře, když ty soukromé přednášky u Dobrovského začaly, zatoužil po nich; ale nemohl s kamarády pro nedostatek času. Teď na podzim, když se Dobrovský vrátil z teplických lázní

a pokračoval ve svých výkladech mladým slovanským nadšencům, Václav opět nemohl s nimi. Jeho kondice mu nedaly. Tak nezbylo nežli zase přeslýchat od přátel o výkladech Dobrovského; a Václav se dychtivě přeptával a dychtivě naslouchal, zvláště když věhlasný slavista ve svých výkladech častěji jednal o Rusech.

Tak žil Václav jen svému studiu; málo vycházel, a šel-li z bytu, bylo do kavárny na noviny nebo večer na Starou rychtu k „vlastenskému stolu". O veselost se jim skoro pokaždé „kacafírek" Hýbl postaral, který přinesl také novou písničku jím složenou. Často Starou rychtou zahlaholilo, zvláště když se připozdilo, když rozjařeni, v bujné veselosti si zpívali slohy Hýbla-Šalamouna:

Nic netrvá na světě věčně,
tak praví nám minulý čas,
jen chvilku tu pobude každý
a potom se stěhuje zas —

Jednou jim vrazil na Starou rychtu také „baron Stroh" v ošumělém fraku perníkové barvy; všechen zimou prokřehlý zasedl do koutku v baronské póze, na kterouž ihned zapomněl, když jeden z hostí škádlivě se zeptal, nechodí-li na něj nebožtík Tomášek, nestraší-li ho.

„Ten? Ten? Strašit, ten bude strašit, až umře, ale mne ne, mne nebude strašit. Mne by se bál, hehe – Myslíte, že umřel? Hehe – On se schovává, přede mnou, verstehen Sie?[179]" vypjal se sebevědomě. „Já pořád chodím za ním, pořád ho hledám. Ale já mu dal, ich hab ihm gezeigt, was ein Baron Stroh – Tomášek – hm. So ein gemeiner Kerl.[180]" Odfrkl si. „Pořád se schovává –"

Dlouho se nezdržel a nikdo se nedivil. Bylo již známo, že takto mele teď pořád jednu, že tak mluví všude o Tomáškovi, všude tak

179 Rozumíte? *Pozn. red.*

180 Ukázal jsem mu, co baron Stroh … Takový sprostý chlap. *Pozn. red.*

jako vítěz, sebevědomě, schlubně, nevěře, že jeho protivník odešel navždy.

Doktor Srnka chodil na Starou rychtu jako předtím. Sedal sám u svého kulatého stolu, někdy se obrátil po „vlastenském" s nějakou poznámkou, obyčejně peprnou, někdy i k nim přistoupil. Nepřišel-li na Rychtu dva tři dny, již se po něm ohlíželi a hned hádali, že sedí asi na Nebozízku u „starce z hor". Nezůstaloť tajemstvím, že cenzor onemocněl a že doktor Srnka jej celý podzimek léčil. Záhadou však jim bylo, že si cenzor vybral právě doktora Srnku a že doktor tu funkci přijal.

Vídeňské noviny Hromádkovy čekal po Novém roce všechen vlastenský stůl s dychtivostí; s největší Václav. Sám jich odbírati nemohl; vydání na předplatné dvacíti čtyř zlatých nesnesly jeho důchody. Jakmile zaslechl, že časopis Krameria již došel, ihned chvátal do Dominikánské ulice do České expedice; byl žádostiv, jak vypadá literní příloha Vídeňských novin, co obsahuje, je-li tam něco od Patrčky, jenž z Vídně mu nepsal a o němž neměl teď žádných zpráv. V Listu I však nenašel nic z jeho péra a také ne za týden v listu druhém. I v třetím marně hledal. Hned v první příloze nalezl však „vchod" vznešenosti přirozenosti, kterýž prolog slyšel už na dobřanské faře; ale od Patrčky v přílohách nic. Žasl nad tím. Nebyloť jen o literární plod, ale to, kombinoval Václav, vydal se Patrčka do Vídně asi nadarmo.

Počátkem února bylo u vlastenského stolu divadlo zase hlavní. V ten masopustní čas zahráli si dvakráte: v úterý dne devátého února, večer, kterýž divadlo ochotně postoupil ředitel Liebich jejich „sjednocené společnosti". Hráli veselou hru Jan Příbor aneb Milovník a sok v jedné osobě. Koncem masopustu před druhým představením led na Vltavě se slušně, bez pohromy stěhoval. Druhý den potom, odpoledne, bylo dvacátého února, zašel si Václav na Poříč k Zlatému bažantu, aby si odnesl zásilku z Dobrušky i psaní, kteréž přivezl forman Svoboda. Do svého bytu se vrátil za bouřky, neobyčejné v ten čas.

Lijavý déšť se spustil, hřímalo a blesk za bleskem prošlehoval zatmělým vzduchem. Václav jenjen doběhl domů; za hřímání, v tom temnosvitu přečetl u okna psaní, na které již dlouho čekal. Všichni zdrávi, o Patrčkovi nic, ale tu na konci, že před týdnem zemřel starý Bílek.

Václav, ačkoliv se sám přesvědčil, že soused už na podzim hrubě scházel, byl zprávou o jeho smrti překvapen i dojat. Dobrý, osvědčený soused, přítel jejich rodiny odešel, a ne obyčejný člověk; čtenář byl, politik i vlastenec uvědomělý. A co měl Václav sám na něj vzpomínek už od svého dětství! Jedno rád četl ve zprávě o jeho smrti: že starý Bílek byl teď spokojen a šťasten, poněvadž se dočkal Napoleonova pádu. Nejvíce že jej těšila, psal Věk otec, jeho, Václavova zpráva o tom, že musil přemocný císař uprchnout z Ruska v přestrojení, to že si Bílek poslední dny pořád opakoval: „Díka bohu! Díka bohu! A Rusové, to je národ! A kozáci! Kozáci! A takhle, takový pád, takhle utíkat, s takovou hambou utíkat. A kdo, kdo – Napolion – Napolion! Metla boží, Napolion za žida – za žida přestrojený!“

Druhého dne, 21. února, v neděli, kdy na rozích bylo ohlášeno také české představení, odpoledne, v Stavovském divadle, a sice Masopustní žert aneb Pan Jan Šídlo, taneční mistr, zastavil se u Václava po obědě přítel Kamberský. Hned jak vstoupil, viděl Václav, že nepřichází jen tak, že něco nese a jistěže z Litomyšle. Václav mu to přímo řekl.

„Nesu. Nejprve buchty, koblihy, panímáma mně jich poslala celou bednu a tobě taky výslužku. Pamatovala. Tak si pro to přijď nebo pošli. A psaní také poslala. V tom psaní –“ vázl, jako by váhal.

„Snad o Toničce, vdala se teď v masopustě,“ vpadl Václav, začervenav se.

„Před čtrnácti dny měla svatbu. No, nebledneš, nesháníš jed –“

„Když jsi mne už na podzim na to připravil. Musil jsem to přece očekávat.“

„Tím líp, kamaráde,“ přichválil vesele medik, v duchu však se přece divil. Nadál se, že Václav bude přece jinak dojat. Nebyl zhlu-

boka; klidný však nezůstal. Než před kamarádem medikem i to zatajil. Ale v divadle, kdež se nemusel na něj ohlížet, myslil jen na jeho novinu. Brynke, Vild, Sýkora, osvědčení, oblíbení komikové jejich „sjednocené společnosti vlastenců", hráli v Panu Janu Šídlovi tak, že se hledištěm bez ustání rozléhal smích i řehot. Václav však z prvních dvou jednání té frašky „vzdělané" zase J. N. Štěpánkem mnoho neměl. Teprve v třetím začal sledovati, co se děje na „herčišti" a viděl, že škola stavovského tanečního mistra Weinigra tancem a malebným obrazem skončila hru.

Toto pohnutí bylo jako poslední zakmitnutí plaménku. Po něm opět klid. Tu noc spal Václav dobře jako jindy a nazejtří, v pondělí, bylo zase jako v sobotu a předtím, to jest nevzpomínal na Toničku Zemanovu, s kterou se vlastně již na podzim v duchu rozžehnal navždy.

V ten čas zachvacovalo nové velké napětí, nové rozčilení všechny Pražany. Napoleonova armáda na Rusi zničena; tím však jeho zápas s ruskou říší neskončen. Noviny přinášely zprávy, že jen dojel do Paříže, že začal sbírat nové vojsko, že už tou dobou má zas už veliké a nacvičené; psaly o skvělých vojenských parádách v Paříži, o postupu francouzské armády k hranicím.

A od východu jako zátopa se hrnula! Rusové přestoupili hranice a Německem stíhali nepřítele. Noviny měly teď rychlejší zprávy nežli v zimě z Ruska. Byloť dějiště blíž, mezi Odrou a Labem, a Rusové chvatně postupovali. Čtvrtého března přitáhli do Berlína za nadšení všeho obyvatelstva. Nebylo pochyby, že smlouva mezi carem a pruským králem proti Napoleonovi už je, nebo bude najisto smluvena. Dne 15. března slavil car slavný vjezd do Vratislavi a 16. téhož měsíce, jak noviny oznamovaly, začali Francouzové přecházeti Rýn u Mohuče, kdež se prý těší, že záhy zas uvidí Napoleona.

V ten čas se v pražských společnostech o paní z Hanoldů již nemluvilo. Byla dlouho z Prahy a pak těch událostí a starostí, jak bude dál, co Rakousko, dosud spojenec Napoleonův, jak se rozhodne, na

čí straně se dostane do války. O tom jen se teď hovořilo, jednalo, debatovalo. Na podzim a počátkem zimy, když se paní z Hanoldů nevracela z venkova, častěji se o ní zmínili, poptali se, podivili, cože nejede zpět do Prahy.

Počátkem listopadu sešel se ve společnosti u rady Slívky doktor Blumentritt opět s mladým Hanoldem. Zastavil jej a dobře se hodilo, že bylo zrovna nedaleko místa, kdež stál doktor Held.

„Pane z Hanoldů," oslovil advokát paní Hanoldové bratrance jejího muže, „víte-li už, kdy paní z Hanoldů přijede –"

„Ne, nevím, věru nevím," dychtivě se chytil na tuto otázku mladý Hanold. „Vy to víte? Kdo vám pověděl?"

„Doktor Held ne, jak jste onehdy mínil, ale paní z Hanoldů sama. Psala mně stran svých záležitostí hospodářských."

„Tak kdy přijede – A cože tak dlouho –"

„Vůbec nepřijede."

„Není možná."

„Ano, je. Zůstane na venkově kvůli dcerušce, z ohledu na její zdraví a sama chce mít úplný klid."

„No, ten tam v té poušti bude mít."

„Ano, a pokoj před všelikým tlachem a pošetilými řečmi. Těm se tu neubrání ani nejpoctivější, nejčestnější muž, není-li pravda?"

„Ano, zajisté," nejistě přisvědčil Hanold, „ale tam přec, v tom letním bytě nemůže zůstat."

„To ne, ale najal jsem pro ni zámeček po nebožce paní tetě vaší, po paní baronce Skronské. Pan ze Skronských při svém úřadě tam nemůže být. Zámeček je dobře opatřen, i v zimě tam bude příjemné bydlení. A paní z Hanoldů bude tam jako doma."

„Ano, ano, bývala tam za svobodna."

„Tak, teď jsem vám posloužil, když jste se onehdy tak o to zajímal. A svěřuji vám novinku, já právě včera dojednal smlouvu o ten zámeček. Nikdo o tom ještě neví, nikdo, pane z Hanoldů, zajisté," opakoval doktor vážně a s důrazem, „nikdo. Zajisté to oznámíte

panu bratranci a já, s dovolením, oznámím to také paní radové a snad to bude zajímat i doktora Helda, jenž léčil Jeanettu, vaši malou neteř, a za to upadl ve vaše podezření."

Mladý Hanold, komický ve svém úžasu, stál chvilku nehnutě, hledě za advokátem. Zpráva, jež vyvracela jeho podezření, jej zmátla. A cítil také doktorovo bodnutí. Lory ostane venku kvůli Jeanettě. Tu až bláznivě miluje, to by bylo možná. Nezůstala by, kdyby něco s tím Heldem – ne, to by nevydržela. Tedy ne? Nevěda, zavrtěl hlavou a zacházel k bufetu, mysle na to, že bratranec užasne, až mu to napíše; a komedie nebude, je po komedii.

Held se lekl, když uslyšel zprávu doktora Blumentritta. Ale že také paní radová Slívková velice žasla, nechtíc ani uvěřit, nebyl Heldův dojem tak nápadný. Doktor hleděl se také ihned opanovat; ve společnosti však neměl už dlouho stání. Odešel, jak jen nejdříve mohl. Déle však nežli jindy se ubíral do svého bytu. Ač byl sychravý listopadový večer, chodil drahnou chvíli ulicemi. Myslil na Lory a na její rozhodnutí. Že dala paní de Lozier za ni výpověď z bytu, to věděl. Ale že by opravdu nadobro zůstala na venkově, toho se nenadál. Do té chvíle se utěšoval, že se paní Hanoldová rozmyslí.

Nerozmyslila. Ani o změně venkovského bytu nepsala. Vůbec nepsala. Za týden po tom, co se Held doslechl Blumentrittovy noviny, navštívila jej madame de Lozier. Přišla mu oznámit z uložení paní Hanoldové to, co již věděl od jejího advokáta, jakož i za sebe povědět, že se odhodlala přijmout naléhavé pozvání mladé, milé přítelkyně a odstěhovat se k ní nadobro, že vidí, že cítí, že je teď paní Hanoldové potřebná, teď v její samotě a osamocenosti.

Held v tu chvíli pocítil trpkost. Než smlčel své pohnutí; tvářil se klidně, hovoře nejvíc o Jeanettě. Ale když madame byla na odchodu, zachvělo mu srdcem teskno a v tom pohnutí požádal srdečně paní de Lozier, aby, kdyby se jí zastesklo v zachumeleném zámečku, si s ním několika řádečky pohovořila, nebo kdyby odtud z Prahy něčeho potřebovala, že milerád poslouží. A myslil přitom na Lory.

Madame byla dojata i nadšena jeho laskavostí, a že sama chtěla požádat, v tom že bude na venkově největší svízel, že tam dojde tak málo zpráv a tak pozdě, a že se nemůže dočkat, jak je na bojišti, jak ten korsický tyran, o tom kdyby někdy poslal doktor zprávu, a ona že se jistě dočká noviny, že Bonapart je potřen, že Rusové táhnou vítězně za ním do Francie, že tam obnoví královský trůn, a bratr, ach, ten že přitrhne s nimi, že bude proti těm kralovrahům pomáhat, jako když tu byla J. král. Výsost princ z Condé, tenkrát když měl logis v Červeném domě v Jezuitské ulici a když v kostele sv. Josefa na Malé Straně rytíři sv. Ludvíka atd. – Held to vyslechl opět trpělivě jako tenkráte, když byl u madame dovědět se nějakých zpráv o paní Hanoldové.

Ani po odjezdu paní de Lozier dlouho jich nedostal. Tu a tam zaslechl něco o ní ve společnosti u rady Slívky, když na paní Hanoldovou počátkem zimy ještě vzpomínali a o ní mluvili, nebo když poslala list paní radové Slívkové. Sám od ní psaní nedostal. Počátkem prosince poslala paní de Lozier list velmi obšírný a mnohomluvný. Tentokráte byla ta hovornost Heldovi vhod. Dočetl se, jak žijí, že Jeanettě tam nadobyčej svědčí, že tak znamenitě nikdy nevypadala, paní z Hanoldů však že není tak docela zdráva, snad že ta samota přece jen – Ale jinak že jim čas dost ubíhá, že jezdí na saních, že se procházejí zachumeleným parkem, ona, madame, že trochu maluje, paní Hanoldová že hrává na klavír, někdy velmi dlouho, ale nejvíce že čtou.

Dále psala paní de Lozier, jak za soumraku, večer, sedávají u krbu, jak v hovoru jsou skoro pořád v Praze, jak vzpomínají, jak často i o něm rozmlouvají, Jeanetta že často vzpomene, i paní z Hanoldů.

Druhé psaní došlo na Nový rok, vlastně psaní dvě. Druhé, kratší, od paní Hanoldové. Přála doktorovi k Novému roku za sebe, za Jeanettu, za kterouž mu znovu děkovala, že ji zachránil, že nebýti toho roztomilého dítěte – jak je v ní šťastná, že jen s ní možná život snést. O Vánocích, o Štědrém večeru jak vzpomínali, jak bylo loni, paní de Lozier že blouznila o tom, jak loni (Held) hrál a zpíval ty „české selské písně“, jak bylo krásně –

Jen ta vzpomínka, ale jinak nic o sobě. Než z té vzpomínky zavanula její oddanost i tesknota. A přece chmuřil čelo. Nač to vše? Hleděl ven do husté chumelice. Tam v zasněženém, pustém kraji, v zapadlém zámečku v zachumeleném parku, sama, jen se vzpomínkami. Ach, nač to? Ale kdyby byla tu, kdyby i jinde bydlila, v jiném domě, bylo by možná se s ní nevidět, míjet ji? Jednoho však dosáhla. Má pokoj a jméno její zůstane nedotknuto. Podezření, sotva zasyčevši, utichlo. Ten tlachal, mladý Hanold, umlkl nadobro a netroufá si.

Ve společnostech se o paní z Hanoldů již nemluvilo. Jen radová Slívková jí občas psala, někdy také hraběnka Bubnová. Odjevši z Prahy, vymizela z paměti jejích společností. A ty měly teď jen veřejné záležitosti, vojnu, zahraničné události. Už i rytíř Eisenstein a baron Ehrenburg nestarali se tak o madame Dupasquierovou a tajemného strážce jejího; zato tím dychtivěji a více o domnělého otce malého Leona ve Spálené ulici.

Jaro se utěšeně otvíralo. Již v polovici března se keře zelenaly. Ale jak se rozvíjelo a rozkvétalo, hustěji pršely zprávy a noviny z bojiště. Německo vzhůru, dobrovolníci se chápali nadšeně zbraně, boj jejich jako boj proti utiskovateli, jako boj za svobodu budil sympatie. Německo povstalo, když přitrhl Rus na pomoc. V březnu vydal pruský král z Vratislavi válečný manifest, vojsko jeho postupovalo s Rusy, kteří koncem tohoto měsíce opanovali Lipsko. V dubnu dne 24., okolo hodiny s poledne, vjeli jízdecky do Drážďan za veliké slávy ruský car s pruským králem a sedmadvacátého utekl se do Prahy saský král s královnou, princové saští i sestra králova. Den poté zemřel v Slezské Boleslavi Kutuzov – Novina za novinou, o jednáních a bojích, zpráva za zprávou a každá vzrušující.

Noviny psaly o smrti slavného ruského vojevůdce až počátkem května a zároveň o jakési veliké bitvě, kteráž prý dne druhého máje byla svedena mezi Lipskem a Weissenfelsem. To byla bitva lutzenská, o které se po Praze jeden den mluvilo, že v ní spojenci zvítězili, ale druhý už den, že není pravda, naopak, že rusko-pruská armáda

ustoupila v největším nepořádku do Drážďan a dále k Míšni. A tak tomu bylo.

Sotvakdo si v tom napětí a vzrušení toho povšiml, že v den té bitvy vytáhli na Bílou horu u Prahy nové zvony na kostel P. Marie Vítězné, od počátku jara kanovníkem Čapkem horlivě upravovaný.

Vysvítalať zase Napoleonova hvězda. Po jeho vítězství u Lützenu zase nové, u Budišína, pak slavný vjezd Napoleonův do Drážďan, jež uctily jej nádherným osvětlením, cesta hraběte z Bubna do Drážďan, kamž nesl psaní císaře Františka Napoleonovi. Co bude? Zůstane-li císař ve spojení s Napoleonem, nebo se přidá k Rusům a Prusům? Vídeňský dvůr sice prostředkuje mezi nimi a Napoleonem, to věděli, nikdo však nedoufal v mír, zvláště když kolem všude už stín války, rychlé, až horečné přípravy k ní.

V druhé polovici června četl Václav v novinách zprávu, kteráž jej zvláště zajímala. Jednaloť se o jeho domovinu. Z Pruska, z ležení svého vojska že car přijel přes Náchod na Opočen, dne 16., a nazejtří že tam přibyl ministr Metternich, který však, pozdržev se jenom den, odjel do Jičína k císaři Františkovi; car však s nehojným komonstvem že zůstane ještě nějaký den na Opočně.

Víc noviny nepsaly. Václav však dověděl se zevrubnější zprávy. Dostal psaní z Dobrušky; otec psal a také o té neobyčejné návštěvě na Opočně, že se tam byl také podívat, na cara, a že jej uviděl i důstojnictvo jeho, samý vybraný a znamenitý lid. Car že si také zajel do Ratibořic u České Skalice a ministr hrabě Metternich s ním. Sice se říkalo, že jedou navštívit náchodskou vévodkyni, ale kdo čteš, rozuměj, že když tam přijel i pruský ministr, že nebylo jen pro nějakou kratochvíli, to že se v ratibořickém zámečku strojilo jistě něco velkého a zvláště důležitého.

Teď že je u nich, psal Věk, všude veliké pohnutí vojska, z Dobrušky a okolí že odtáhlo, co ho měli od jara na kvartýrech, ze solnického a rychnovského panství že se také vyklidilo, celý pluk samých Chorvatů a Valachů, v Josefově že není skoro žádného vojska, všec-

ko že vytáhlo, také prapory pluku hraběte Gyulaye, u kterého je pan korouhevník Polák, ostatek toho pluku že musil ze svého bytu také přirazit a takže také pak Polák dostal se z Litomyšle. Psal panu faráři na Dobřany, loučil se, a že teď místo lyry bude mít asi pořád meč, vojna že bude a Múza že asi umlkne docela, ale na Dobřany psát že nepřestane, že bude tam posílat zprávy, jak jen bude možná.

To vše Václava velmi zajímalo, zvláště zpráva o Polákovi. A nakonec o druhém básníři.

„Že Patrčka je zase doma v Solnici, je ti asi známo. Snad ti sám psal. Ve Vídni nepobyl ani do konce zimy, píšu o tom, kdyby snad Ti byl nepsal; nemohl se tam uchytit. Profesor Hromádko pro něj nic neměl a jiné zaměstnání jak tam v tom babylóně německém nalézt! Tuze tam pospíchal, horká hlava jej pudila. Čekal, že tam najde, po čem touží, a zchlazen, zklamán musil nazpět. Je tuze roztrpčen. Mluvil jsem s ním onehdy na Opočně. Posteskl si mně, že nezbývá nežli zase kupectví, než aby se lokte chopil, že si chce začít obchod plátnem a přezí, ale nejhorší že je, a tu byl tuze ostrý, jak se teď v Solnici na něj dívají, že cítí jejich posměšky v pohledech, že se s nepořízenou vrátil z Vídně, kamž měl tak naspěch, a že i zaslechl úštipky, co toho ve Vídni chytil, teď že Solnice bude zas dobrá, že ostane mámě na krku –“

„Proto nepsal!“ pomyslil si Václav, lituje Patrčku. Nechtěl mluvit o svém zklamání. Chudák… Ale s Hromádkou se asi ve zlém nerozešel, poněvadž nedávno, po dlouhém čekání, našel Václav v Hromádkových Prvotinách Patrčkovu báseň Winkelryd. Škoda, že musí zůstat doma, kde mu dusno, v malém hnízdě, kdež mu nikdo nerozumí; v tomhle snad ne ani vlastní matka.

Přišel Kamberský; že se pro Václava stavuje, hlásil, aby se šel podívat na funus toho pruského generála (Scharnhorst to byl, který, u Lützena byv těžce raněn, v Praze zemřel), že bude slavný pohřeb, protože ten generál byl chlapík a sekáč Francouzů a teď už beztoho že držíme s Prajzy jako s Rusy. Na pohřeb však se nedostali. Když

vyšli ze Žitné ulice Dobytčím trhem dolů k Vodičkově, nemohli dále pro ohromný zástup lidí, jenž se tlačil jako tmavý mrak, hluče a šumě, zástup starších mužů, dělníků, řemeslníků, výrostků a nejvíce ženských, mladých i starých.

Ze zástupu probělávaly se vojenské fraky s výložky, probleskovaly bodáky naražené na těžkých puškách. Vnitř této kruhové ohrady vojenské houf mladíků v čepicích, v kloboucích, s uzlíky i vaky vandrovnickými nejrůznějších tvarů. Nejeden z nich nesl na řemeni sladovnickou zelenou houni stočenou. Samí tovaryši různých řemesel. Šli světem, v Praze se stavili hledat práci, na herberku[181] si odpočívali a dnes časně ráno je po různých herbercích vojáci přepadli, schytali a teď všechny sehnané v jediný houf vedli je do kasáren; tam jim dají uniformy, strčí jednoho každého do pluku, do kterého bude přidělen. Všichni jsou již jako odvedení, sotvakterého z nich propustí na svobodu.

Nejeden z nich se ráno, když jej brali, vytrhoval i bránil, nebo pak se pokoušel utéci; zato jej svázali a teď v poutech kráčel. Marně jimi škubal, marně ruce do výše pozdvihoval, aby po ulicích viděli, jak jej svázali jako lotra. Odvedenci volali, křičeli, kleli, jiní začínali zpívat; mnoho však jich kráčelo mlčky s hlavou svěšenou, rezignovaní i zoufalí, nebo smutně obraceli po zástupu oči od pláče zardělé nebo ještě slzící.

Václav zaleknut tím smutným výjevem díval se na odvedence i na zástup, jenž je provázel ze zvědavosti i ze soustrasti. Čtrnácte let sloužit, pomyslil, čtrnáct let na vojně a nepodívat se ani domů ani teď, aby se mohli rozloučit, ani pak, neuvidět rodičů, nikoho! A snad nikdy se už nevrátit, zahynout v cizině na poli nebo ve špitále. A doma rodiče, matky! Stál jako strnulý, zapomenuv na Kamberského. Hleděl za davem, až zašel dále Vodičkovou ulicí na Koňský trh. Když Václav chtěl dál, uviděl, že je sám. Ten nával

181 Cechovní útulek pro vandrovní tovaryše. *Pozn. red.*

Kamberského odnesl. Zahnul do Spálené ulice, uvažuje, má-li jíti na pohřeb pruského generála čili nic.

„Pane Věk!“

Rychle se ohlédl po hlase. Na druhém chodníku doktor Held. Kýval na Václava, jenž ihned k němu zašel.

„To je náhoda,“ řekl Held. „Tak to je líp. Vzal byste ještě hodinu, kondici?“

Václav překvapen upřel na něj oči.

„Dobrou kondici, ale musil byste hned nastoupit. Měli preceptora, ale ten se na smrt roznemohl. A hoch nemůže být bez učitele. Tedy co –“

„Děkuji, pane doktore, ano, rád.“

„Ale co vaše vlastní tentamina[182]?“

„Do srpna je dlouho, pane doktore, to se dobře připravím.“

„Bene, jsem tomu rád. Slíbil jsem té rodině, že jim učitele opatřím, a hned jsem si vzpomněl na vás, krajane!“

Václav chtěl opět děkovat, než Held vskočil mu do řeči:

„Víte-li, kde je dům lifranta Toškána?“

Václav se patrně zarazil.

„Lekáte se! Znáte ten dům?“

„Já tam už byl,“ přisvědčil Václav s úsměvem a pověděl, jak předloni, když ještě písařil, zabloudil s akty pod paždí do velké zahrady paláce někdy hrabat Přichovských. Held veseleji dodal:

„No tak, cestu znáte. A ještě ad informationem[183]. Muži se hrubě o hocha nestarají, mají teď plnou hlavu lifrování pro vojsko, ženské učení nerozumějí a jsou na hocha slabé. Ale nejprve a především jděte k staré paní.“ Podal Václavovi ruku a šel.

Václav, zapomenuv na pohřeb pruského hrdiny, obrátil se a šel domů. Taková hodina! Ale také dost práce. Muži se o hocha ne-

182 Zkouška. *Pozn. red.*

183 Pro informaci. *Pozn. red.*

starají, ženské jsou slabé. To asi děd a babička a rodiče hochovi. A zkoušky – Doktoru Heldovi řekl, že se dobře připraví. Teď počítal látku i čas, z církevního práva že to půjde, to pořád pilně studoval, a co mu schází z českého státního práva, to dohoní, jistě. A doma u nich! Jak se podiví, až jim napíše, ať pantáta mu nic už neposílá, že se už sám teď opatří. Jak se matka zaraduje!

Doktor Held způsobil překvapení a sám byl ještě téhož dne překvapen ještě víc. Navečer zašel do kavárny U Modrého hroznu přečíst si nejnovější zprávy z bojiště. Četl o příměří, smluveném mezi Napoleonem a mezi Rusy a Prusy, hovořil o tom se známými, uslyšel od guberniálního rady Krtičky, že se bude opravdu jednat o mír a Praha že je vyvolena za místo kongresu, jistě, že už co nevidět sjedou se tu zástupcové válčících mocí, Metternich že se pořád tuze namáhá, aby došlo k míru.

„Ale přitom chystají se na vojnu," vpadl kdosi. „Už je zase rekrutýrka. Viděli jste dnes ty ubožáky chycené?"

„Ano," přisvědčil Krtička, „potrvá dál, po celé zemi. V arzenálech se pracuje ve dne v noci, sta krejčích sehnali na komisní šití –"

Vtom vešel advokát Blumentritt. Přisedl k nim, poslouchal, pak za vhodné přestávky přiklonil se k Heldovi a pošeptal mu:

„Potkal jsem mladého Hanolda."

Held se zasmušiv upřel oči na doktora, jako by se tázal, co s tím, proč mu to říká, je-li zas něco.

„Zastavil mne," pokračoval doktor, „a ptal se mne, vím-li nejnovější novinu, že jeho bratranec, rytmistr, manžel paní Hanoldové, přihlásil se zase k vojsku, k vojenské službě."

„Opravdu?"

„Jistě; odjel, už je u svého pluku."

„Ví o tom paní z Hanoldů?" zeptal se Held kvapně.

„Neví."

„Budete jí o tom psát?"

„Ne, ale povím to paní radové Slívkové."

Held pokývl a již o tom nemluvil. Než tak pozorně již nenaslouchal hovoru o válce a míru, o nastávajícím kongresu v Praze; mlčel a myslil na Blumentrittovu zprávu, i přelétlo mu, že kdyby tak rytmistr Hanold teď ve válce – Nedomyslil, potřásl bezděky hlavou. Ale o té zprávě uvažoval zas, i pak cestou i doma. Prudce pohnula hladinou poutichlých pohnutí. Od té chvíle, co zvěděl, že rozhodnutí paní Hanoldové je nezvratné, když se přestěhovala na zámeček po své nebožce tetě, pokládal rozloučení za úplné, navždy. Měl se za odbyta, cítil v tom cosi proti sobě i zatrpklo v jeho zármutku z rozloučení. Paní Hanoldové psal jen jedinkrát, když odpovídal na její novoroční list. Psal srdečně, ale krátce. O sobě, o minulosti se nezmínil. Jednal tak, jak si ustanovil, přesně podle rozhodnutí paní Hanoldové; nebylo to i bez trpkého úmyslu.

Pak jen občas podal zprávu paní de Lozier, ve kteréž zprávě bylo leccos pro paní Hanoldovou, jí však přímo již nepsal. Jen Jeanettě pokaždé několik řádků. Paní Hanoldová také sama nepsala. Než každý list paní de Lozier přinesl přímý nebo nepřímý vzkaz od ní nebo zprávu o ní a Jeanettě. Ale neviděli se a čas nepozorovaně hladil pohnuté vlny Heldova vzrušení; a ustavičné, někdy úmorné zaměstnání, ruch velkého města i pohnuté doby nedaly bujiti vzpomínkám a často zalétat myšlení k osamělému zámečku. Ale tam tesknota chodila.

A vtom nenadálá ta zpráva o rytmistru Hanoldovi; náhlé, prudké zavanutí do tupého klidu a tiché rezignace. Ale jen zavanutí. Held se bránil myšlenkám z něho. Ať tak nebo tak, rozhodoval se v duchu, všemu je konec. Není možná, není už možná!

XXVII
Mladý Věk se dostane do paláce

Hned nazejtří, jak doktor Held řekl, vypravil se Václav do paláce někdy hrabat Přichovských, do jehož zahrady předloni všetečně vlezl, upřímně se jí divil a nad jejím čihadlem žasl. Mramorového kamene s jamkami na zhášení pochodní si zase všiml, když vcházel do velkého průjezdu. Jím vyjížděl vůz plný soudků, dva jiné povozy také již naložené stály v nádvoří, za nímž se rozložitě vznášely bujně zelené, košaté stromy velké zahrady.

Už schody, nad nimi svítilny, široká, světlá chodba svědčily o panské nádheře. Nahoře v patře na nekonečné chodbě řada bílých dveří s lesklými mosaznými klikami. Do kterých dveří teď – A nikdo na celé chodbě, koho by se mohl zeptati; Václav chvilku čekal a dočekal se. Starý muž v hrubé plátěné zástěře, ve střevících vyšel z jedněch dveří, dávaje si beraničku na prokvetlou hlavu. To ten, kterého předloni zahlédl v nádvoří, když se tenkrát ozval shora, ze zasklené pavlače, ženský hlas: „Tomáši!“ Václav se ho zeptal po staré paní Toškánové.

„Tadyhle jdou,“ odvětil staroch dost ochotně, „do těch druhých dveří. Ale nevím, jestli panímaminka teď – no, ale jdou –“

To „panímaminka“ Václava překvapilo tady v panském domě, v tak bohaté rodině, jíž patřil nejen tento palác, ale i několik jiných domů a také panství kdesi na Táborsku. Tak prostě sousedsky to znělo a domácky. Čekal tu, v paláci, samou němčinu, a takhle to začínalo. Zaklepal na označené dvéře, než nikdo se neozval. Zaklepal opět, vzal kliku – Prázdný pokoj, nábytku málo, ale strop plný štukových ozdob a stěny – Samý čaloun z těžkého tmavomodrého hedvábí nádherných vzorků.

„To snad je předpokoj,“ hádal Václav a šel dále ke druhým dveřím. Na opětné zaklepání ozvalo se vnitř nějak rázně, skoro mrzutě, ať

vstoupí. Vešel a zůstal hned u dveří, jak byl překvapen. Velký pokoj zelených damaškových čalounů, stropu štukem vyzdobeného, provanutý neurčitou vůní domácího koření; u dveří zvonidlo hedvábím vyšívané, nábytek tmavý, většinou dubový, pěkně vykládaný, ale odrážející se od úpravy panské někdy komnaty svým sousedským a starobylým rázem. Všecko mohutné, těžké, skříň i stůl i v pozadí veliká postel pod nebesy, židle i vysoká, tmavá lenoška; ale ze všeho nejmohutnější ohromný vykládaný prádelník zrovna proti dveřím u stěny.

Po stěně nad ním, jakož i poblíže postele nad klekadlem obrazy svatých, pod nimiž nad prádelníkem lampičky tři a nad klekadlem čtvrtá, všechny z rudého skla; obrazy většinou už starší, na plátně malované, dost zčernalé, málo vkusné, jakož i dvě kolorované rytiny. Jistě jich tento pokoj dříve neměl a byly sem novým majitelem či majitelkou jako ten nábytek přistěhovány. A na tom ohromném prádelníku! Dřevěná, hrubě velká socha Panny Marie s děťátkem, korunovaná, s žezlem v ruce. Hlavy obou ostře polychromovány, žezlo, koruny silně zlaceny, plné barevných, lesklých kamenů. Jinak byla socha skoro svlečena, v jakési spodničce, ale právě v toaletě.

Stará služka vrásčitá, s nabíraným bílým límcem kolem krku, v černém živůtku s proramenicemi držela plné hrsti drahého šatstva i kmentového vinutí. Z toho odívala sochu vážná, statná, ač nikoliv tělnatá paní v tmavých šatech, v bělostném čepci, prosivělá, v zástěře, zpod níž bylo viděti kapsář, a v pantoflích. Stojíc na stoličce, oblékala P. Marii v brokátovou, třpytnou, drahou sukni, kdežto druhá, patrně právě svlečená, ležela stranou na prádelníku.

Když Václav vstoupil, obrátila se stará paní a chladně, skoro přísně si jej svým pronikavým sivým okem prohlédla. Jak se uklonil a chtěl se představit, vpadla po česku, tázavě:

„Pan student od pana doktora Helda –“

„Ano, prosím.“

„Počkají. Dostrojíme Panenku Marii.“

Václav v duchu žasna stál tiše, čil ten divný vzduch plný kořenné, neurčité vůně, všiml si, že v jedné z lampiček mrká zarudlé světlo, že za sochou při stěně vznáší se oblouk z dělaných růží, že při něm, z každé strany po třech, stojí stříbrné svícny s voskovicemi, ozdobené kličkami z pentlí a dělanými květinami, vzpomněl si na tetu Máli v Litomyšli, na její oltářík, u něhož mu činívala pobožné promluvy, díval se na starou služku, jak pokaždé kousek mariánského obleku, který podávala paní, zbožně, pokorně políbila tak jako pak její paní. Přitom mu neušlo, že na okně vpravo stojí dvě veliké sklenice, jedna plná arniky, druhá pijavic –

Pojednou sestoupila paní Toškánová ze stoličky, zadívala se se zalíbením a v tiché radosti na P. Marii, jak ji vystrojila, jak září brokát, jak bělostí svítí se krajky a zlatým leskem dracounové ozdoby, portičky a porty na modrém sametovém plášti zvonového tvaru, pak složila svlečený oblek do zvláštní skříňky a řekla staré služce:

„Můžeš jít, Mariáno –“

Mariána ještě jednou se před sochou pokřižovala, potrhnuvši dopředu koleny, a tiše odešla. Stará paní se obrátila k Václavovi.

„Tak jich pan doktor Held posílá.“

„Ano, byl tak laskavý. Včera mně řekl, abych šel dnes, a tak si dovoluju, jemnostpaní –“

Udal jméno své i rodiště a přidal, že je krajan doktora Helda.

„Tam u vás jsou Vambeřice,“ vzpomněla hned na poutnické místo.

„V kladské krajině, ano, od nás tam chodí procesí.“

„Taky bych se tam ráda podívala. Tam je slavná Panenka Maria jako svatohorská. No tak –“ dodala tepleji, jako by se rozehřála hovorem o vambeřické P. Marii, „aby viděli toho studentka – hoch není zlý, no – někdy, to se ví, ale nic mu neslevují – tak tedy – aby jim ho zavolali –“ Ale nezatáhla za zvonidlo, nýbrž vešla do předního pokoje, nechavši otevřeno z toho na chodbu; poněvadž i tu zůstaly dvéře otevřeny, zaslechl Václav, jak z chodby oknem dolů volá:

„To-má-ši!“

Zdola nějaký hlas, pak rozkaz staré paní, aby Hanzi přišel. Za chvilku tu byl klouček desítiletý, hezký, s bílým širokým límcem od košile přes krátkou tmavomodrou kazajku přeloženým, hoch bystrých očeк, nic ostýchavý, jenž zvědavě, s úsměvem se díval na svého nového učitele. Staré paní se patrně zalíbilo, jak se Václav srdečně s ním uvítal a o společném učení se zmínil, nic upjatě, nýbrž tak, aby v chlapci důvěru vzbudil a chuti jemu dodal. Udavši dobu, kterou by měl Václav přicházet, propustila jej vážně, ale přece ne tak chladně, jak jej přijala.

Václav první dny nespatřil z rodiny nikoho kromě staré paní; ta, jak pozoroval, vládla veškerou domácností bystře i ostře a také neúnavně, tak jak si navykla už dříve, prve nežli se přistěhovala sem do hraběcího paláce, jenž nic nezměnil v jejím způsobu života i práce.

Snachu její, Jeníkovu matku, Václav neuviděl; meškala, churavá tou dobou, na jejich panství na zámku mladějovském. Její muž podíval se do chlapcovy hodiny až čtvrtého dne, aby seznal nového učitele. Mladý Toškán, Jan, v domě „pan Johan“, velmi vlídný, jejž obchody a závody zaměstnávaly po celý den, byl urostlý, sličný muž po módě oblečený. Pro samý spěch promluvil jen několik slov, nejprve německy začal, pak po česku zeptal se na synka, také chvatně a skoro jen aby se zeptal, a hned zas odešel.

Když se Václav popáté učil s nejmladším Toškánem, vstoupil znenadání, ale již na samý konec hodiny, nejstarší Toškán, Ambrož, v domě „pan Ambrož“, děd Jeníkův, velký, hubený muž zapadlých, velkých očí, slídivého, pronikavého výrazu; byl po staré módě v dlouhém kabátě vysokého límce a měl ještě cop. Václav jej ihned poznal, že to ten, kterého předloni, když přijel do Prahy, viděl vycházet z obilního skladiště, tj. ze zrušeného kostela sv. Mikuláše na Starém Městě a pak tady v průjezdě domu. Hleděl přísně, nedůvěřivě, mluvil úsečně, tvrdě. Václav, jemuž se v ten okamžik přikmitl chudý řemeslník, jak tenkrát u toho kostela volal: „Chléb

náš vezdejší, lifranti, zloději –“ se zarazil. Starý Toškán vyptal se, ba zrovna vyslýchal, co studuje, odkud je, čí je, a pojednou se zeptal, hraje-li na klavír.

„Hraju i na housle.“

„Už se poučili? Je už hodina?“

„Je, já přišel o něco dřív.“

„Tak jdou na chvilku se mnou.“

Šel napřed a Václav za ním z Jeníkova pokoje do druhého, do třetího, oba pokoje měly drahé a krásné čalouny i panský nábytek, až stanuli v třetí komnatě s bledě zelenými hedvábnými čalouny, s nádherným nábytkem z ebenového dřeva, s krbem plným roztomilých drobností, zvláště figurek porcelánových, s velkým zrcadlem v rámu rovněž z ebenového dřeva. Od stropu visel lustr na třech pozlacených řetězích, jež držela zlacená socha boha Merkura; lustr, černá loď, byl rovněž z ebenového dřeva, s hojným zlacením. V lodi seděla soška Industrie. Četná vesla té drahé lodi nesla bělostné voskovice. V koutě stál tmavý klavír módního empírového slohu, s hojnými kovovými intarziemi, již otevřený, s přichystanými partesy.

„Tak si sednou,“ vybídl velitelsky starý Toškán, a vzav z piana krásnou flétnu, sedl na sedadlo u starého vyřezávaného pulpitku s notami. „Zahrajeme si.“ Přitiskl flétnu ke rtům, vyloudil na zkoušku řadu tónů, pak klepaje nohou počítal: „Jedna, dva, tři – čtyry –“ kývl hlavou a spustili; hráli menuet, staromódní, pěkný menuet, Václav módně učesaný, s kučerou nad čelem, s licousky, starý Toškán s copem v týle. Pískal slušně a Václav jej snadno a dobře doprovázel; přehráli kousek vjednom, bez zastávky, oba s chutí, takže starý Toškán, „pan Ambrož“, vstav, spokojeně a vlídněji se vyslovil:

„Na schön, dobře nám to šlo. To si zas zahrajeme.“ A dost. Václav byl propuštěn. Ten flétnista s copem nešel mu dlouho z mysli. Starý Toškán, milovník hudby, starý Toškán, takový škrtil obchodník! Hned napoprvé nebylo Václavovi volno v jeho společnosti a také ne pak, kdykoliv s ním hrál, což bývalo pravidelně dvakráte týdně, ale

vždycky po Jeníkově hodině. Václav tušil, že toto jeho doprovázení je starému „panu Ambrožovi“ jakýmsi přídavkem, že mu za ně nic nedá.

S nejmladším Toškánem měl také potíž. Hoch nebyl zlý a ne bez nadání, do učení se však nehnal.

Na hodinu obyčejně zapomněl, takže jej Václav skoro pokaždé musil shánět buď na zahradě, o jejímž čihadle se dověděl, že je starého pana Ambrože, nebo po domě. Tu jej našel obyčejně ve velkém, někdy také pěkně zařízeném pokoji, nyní čeledníku, kdež zastal buď starou Mariánu, nebo starého Tomáše a často také „starou paní“.

Když poprvé tam vnikal, sháněje žáčka, zamazal si ruku čerstvým těstem, jehož kus uvázl na mosazné klice krásně pracované. Těsto! Žasl. Tady v paláci –! Když otevřel, uviděl těsta ještě víc. „Stará paní“ v zástěře, majíc rukávy vyhrnuty, statně vyvalovala bochníky, jak se tomu naučila v mládí, doma, ve velké domácnosti, byla sládkova dcera, a stará Mariána vynášela je na ošatkách, patrně k pekaři. Hanzi všecek zamoučený popelil se v koutě. Když si ho Václav vylákal a s ním odcházel, všiml si, že na bílých panských dveřích je přilepen arch s dřevoryty čtrnácti svatých pomocníků a s modlitbou k nim, že nade dveřmi visí řada obrázků svatých, hrubě malovaných, a že v koutě pod soškou sv. Jana Nepomuckého hoří plamének v barevné lampičce.

Jiný den musil Václav za svým přeochotným žáčkem k staré paní, do jejího pokoje s ohromným prádelníkem a velikou sochou na něm. Seznal, že P. Maria je zase jinak a zase nádherně ustrojena; nepřekvapilo ho to, poněvadž už věděl, že stará paní ji každý týden převléká. Ale nad čím se v duchu podivil, bylo, že u staré paní zastal kromě jejího vnoučka také zpěváka Kominíčka, jehož zavalitou figuru nevysokou, červené, ducaté tváře, tupého nosu znal z ulice; vídal jej o procesích, kteráž Kominíček v šosatém kabátě nebo v límcovém plášti, okuláry na nose a knížku v ruce, vodil po Praze

nebo na Sv. Horu nebo o májových pobožnostech, když předříkával a nahlas se modlil v čele zástupu před sochou sv. Jana[184] u Vunšviců na Koňském trhu, když se tam kolem sochy vše břízkami zelenalo.

Václav zaslechl, že je řeč o Panně Marii Vítězné, o jejím kostele na Bílé hoře, a zahlédl, jak Kominíček právě shraboval peníze se stolu.

„Tohle tak doktor Srnka vidět," pomyslil Václav a ještě v učebné hodině se mu vtíralo, jaká to temná pobožnost, že stará bohačka netuší, nač to dává, a ten řemeslný pobožník nač to béře, že nemají ani tušení, oni a tisícové, jaká to byla tam smrtelná rána ta porážka, kterouž oslavují.

Tak seznal zanedlouho všechen dům s domácností většinou českou. I starý pan Ambrož mluvil doma skoro jen česky; zato pan Johan, vychovanec už německých škol, i doma často začal po německu. S otcem hovořili česky, německy, jak je napadlo; v kanceláři vlak a vše, cokoliv se pérem vyjádřilo, bylo německé. Z hovorů vyrozuměl Václav, že v rodině mají ještě „tetu Katinku", sestru pana Johana, že meška s jeho ženou na zámku v Mladějově a že je svobodná. Měl ji za starou slečnu, o kterouž se jinak nezajímal. Ale jednou našel náhodou v Jeníkově knize obrázek, dosti slušnou kresbu, zpodobující starou gotickou bránu hradní a kus věže zbořené ve stínu nějakého stromu, zarostlé břečťanem a křovím, tichý, poetický kout.

Václav byl překvapen, když se mu Jeník vyznal, že ten obrázek kreslila teta Katinka, že jej vzal z jejího pokoje, když tam stará Mariána uklízela. Víc neuslyšel, dále se také neptal a na obrázek i na jeho kreslířku záhy zapomněl v návalu senzací, jimiž bylo všechno roztržito a kolem všude neklidno. Den co den zprávy o vyjednávání válčících stran, o smluveném příměří mezi nimi, o císaři, jenž meškal v Jičíně a pak počátkem července v Brandýse nad Labem, o ministru „cizích důležitostí" Metternichovi, že byl v Drážďanech, že tu měl u císaře Napoleona audienci od jedenácté hodiny dopo-

184 Socha ta odtud r. 1819 odklizená, stojí nyní v kostele na Skalce.

ledne až do sedmi večer, po té audienci že kurýrové byli rozesláni na všechny strany. Zvláště mnoho a živě všude jednali o kongresu, jenž se počínal do Prahy sjížděti.

Václav, chodě do Toškánova domu, denně vídal ruch a hemžení v Starých alejích. Do jejich proudění přibývalo od počátku července cizinců co den. Sjížděli se diplomaté, nediplomaté. Čím dále tím hojněji a pestřeji blýskaly se cizí uniformy vedle domácích, hlavně ruské. Před hotely U Tří lip, U Černé růže, U Modré hvězdy, U Černého koně vídal jich Václav nejvíce.

Kurýři Napoleonovi a ruští, rakouští přijížděli, odjížděli, z Drážďan, z Reichenbachu slezského, z Vídně, z Brandýsa a zase naopak. Mělo se jednat o mír a chystalo se k válce. I v domě u Toškánů bylo to znát. Václav slyšel i viděl, jak pan Johan i pan Ambrož jsou teď zapřaženi i všechen jejich personál, jaké starosti, jaký chvat s dodávkami, hlavně obilí, mouky i masa.

Že jde do tuha, uviděli Pražané v první polovici července, když vojsko začalo městem procházet, když ulicemi rozléhaly se víření bubnů, troubení, rachot děl, řinčivá hudba pěchoty i jízdných, kdy pluk za plukem přicházel a zase město opouštěl. Všechno vojsko zastavovalo se a zůstávalo v Libni a na polích kolem. Tam byl hlavní stan císařské armády. Veliké, hlučné ležení bylo v ustavičném spojení s Prahou, jejímiž ulicemi procházeli se vojáci nejrůznějších pluků a různých stejnokrojů, pěší v bělostných fráčcích, švališéři, huláni v zelených, dělostřelci v hnědých, ošňorovaní husaři, šedí myslivci, bílí kyrysníci, velicí, silní mužové.

Všude jen vojna, o ničem řeč nežli o vojně a všude, na ulici, v kafírnách, v dílně i doma u jídla; všude dychtivost a napětí, co bude. V kongres v Praze o mír jednající doufal už málokdo. Rytíř Jeník, setkav se na procházce se známými, řekl bez obalu, ten kongres, co – to že je komedie, válečný plán že je vypracován tu i tam, kongres že se rozletí najednou jako splašení vrabci a pak bum – vojna.

Již nebylo rozdvojení v sympatiích. V tom už jedna mysl všude, že je nutno se přidat k Rusům a jejich spojencům. Noviny už nevynášely Napoleona, zato velebily kozáky, jaký to „udatný národ, který v nynější válce s Francouzi nesmrtelného si dobyl jména".

Z libeňského ležení navštěvovali vojáci Prahu v houfcích i proudem, Pražané zase chodili se dívat k Libni nebo večer na Libeň na řady nespočetných ohňů táborových, jejichž dým a zardělá zář stoupaly vysoko do temna večerních nebes.

Vedle vojska nové zástupy proudily do Prahy z nejbližšího okolí i z dalšího venkova, tisíce dělníků i dělnic. Hemžilo se jimi na hradbách, u bran, jež za vojenského vedení nachvat opravovali, opevňovali, kdež sváželi kmeny, přisekávali palisády a zatloukali je na opevnění hradeb a bran, aby Praha byla přichystána na všechno, kdyby snad Napoleon ze Sas vrazil do Čech. Tak válečně bylo na pražských hradbách a v nich, v městě, kongres míru v jalovém, neupřímném jednání.

Václav měl těch dnů u Toškánů denně více nežli hodinu. Přicházel dřív a zůstával i po hodině, jak stará paní ho požádala, kvůli Hanzimu, aby chlapec nebyl pořád tak sám, aby někdo na něj dohlédl. Sama nestačila v tom ruchu a honu, jaký byl po celý den v domě, a mužští si hocha teprve nevšimli; nemohli. Václavu to nebylo valně vhod; potřebovalť sám hodně času, poněvadž se úsilně připravoval na zkoušky, v druhé polovici července už ohlášené: dne 13. a 14. srpna měla být ústní zkouška z církevního práva, dne 16. písemná; z českého státního práva ústní zkoušky dne 23. srpna a dne 24. písemná. Václav přidával studiu noci; sedával dlouho a časně vstával, aby nahradil čas strávený u Toškánů. Zato mnoho, často mnoho vídal v paláci dodavatelově i z jeho oken, když s Hanzim hledíval na ruch Starých alejí, na průvody, hlučná vítání, hřmotné pochody vojska, na nekonečné řady panských kočárů skvělého dvořanstva a družin.

Posledního dne července přijel císař do Prahy a prohlížel v průvodu vojenské družiny pražské hradby.

Už bylo slyšeti, že se válečná vichřice žene. Prahou rozlétla se zpráva, že car je už v Čechách, tentokráte ne sám, nýbrž v čele veliké armády, že se už blíží. V to konec kongresu. Dne 10. srpna bylo po všem jednání. Poslední jiskra naděje v mír pohasla. Vojna!

Praha všecka rozrušena. Vojenské ležení za branou a ruské pluky se blížily. V hlavních ulicích všude hemžení jako na mraveništi. Dvůr opět přijel, aby tu uvítal cara; sjelo se množství šlechty, cizinců, všude jich plno a generálů a vyšších důstojníků. Hostince nestačily, soukromé byty se najímaly a dál se soupis bytů pro ruské vojsko. Také v Toškánově paláci chystali řadu pokojů pro ruské generály.

Václav užil ticha ty dni jen ve svém studentském pokojíku a jen v noci, a to ještě ne bez vyrušování. Často k němu zalehly i za pozdní hodiny otevřeným oknem (byly teplé srpnové noci) táhlý hluk nebo hřmot četných pádných kroků vojenských, pokřiky i zpěv. Už si toho ani nevšímal. Ale jednou, tu noc před první zkouškou, přece naslouchal a napjatě. Houf studentů přicházel ulicí a zpíval: slovům nebylo rozumět, ale pak jasně rozeznal, když táhli zrovna pod jeho oknem, jak zanotovali:

Freiheit, die ich meine,
die mein Herz erfüllt,
komm mit deinem Scheine —[185]

Přešli, zacházeli. Václav, přiskočiv k oknu, nachýlil se ven a naslouchal. To ta nová píseň, která sem přivanula z Němec, prý z bojiště, tu tam zpívají, Lützowův sbor a Němci ve zbrani. Maně vzpomněl na pruské emigranty, které viděl kdysi u Modrého hroznu a kteří, jak slyšel, všichni z Prahy ujeli i ten doktor Müller, domů, do Němec, bojovat za vlast a svobodu.

185 Svoboda, kterou mám na mysli, / která plní mé srdce, / přichází s tvým svitem – *Pozn. red.*

„Freiheit, die ich meine –“ znělo mu a trpkost pocítil i závist. Tam bojují za vlast, budou mít svobodu a tady –

Nazejtří po zkoušce, kterouž dobře odbyl, zahlédl odpoledne u Toškánů v domě zase zpěváka Kominíčka. Byl u staré paní a ta se pak Václavovi o něm sama zmínila, že tu byl stran zítřejší slavnosti.

„Car přijede –“ řekl Václav překvapen tím, cože Kominíček.

„Ano, ale zítra bude také první mše v kostele Panny Marie Vítězné na Bílé hoře. Pojedu tam.“

„Car přijede, jemnostpaní –“

„Až pozdě odpoledne. Hanzi by taky mohl. Nejeli by taky? Tam bude slavnost!“ Tvář staré paní zjasněla nadšením a radostí.

„Není možná, jemnostpaní, mám zkoušky.“ Té chvíle neměl odvahy, aby řekl plnou pravdu.

Stará paní Toškánová jela nazejtří 15. srpna na Bílou horu se starou Mariánou, bez vnuka, když jeho informátor nemohl. Odpoledne se vrátila, to již zástupy lidstva, shlukujícími se u Prašné brány a v Starých alejích, chystajícími se uvítat ruského cara. Doma tou dobou připravovali v největším honu osvětlení na večer, jak všude v sousedství, v ulicích, kterými car měl jeti, se k němu bez vyzvání, spontánně odhodlali. Václav s Jeníkem pomáhali také stavět do nekonečné řady oken svíčky a svícny. Václav nečinil tak z ochoty k domácím, nýbrž z nadšené radosti nad příchodem mocného slovanského panovníka.

Po osmé, za prvního smrákání jej uviděl, an jede v zátopě světel, ozářenou ulicí po pravici rakouského císaře, jenž mu vyjel za bránu naproti v nádherném kočáře v nekonečném průvodu povozů a jezdců v lesklém stejnokroji, z nichž úžas budila zvláště družina dvorských kozáků v drahocenných huňaticích, v rudých kaftanech, zářících zlatem epolet i šňor a s nábojnicemi na prsou. Zdola, z Alejí, bouřilo nadšené volání, neutuchající jásání, do něhož hřímala hradčanská děla a slévalo se slavné vyzvánění. Václav také volal, křičel „Vivat! Vivat!“; vítal a pozdravoval slovanského panovníka jedoucího za bouře nadšení na hrad českých králů.

Nazejtří, v pondělí, dostal se do hlubokého ticha. Celé dopoledne proseděl v Karolinu v odlehlé, nevalně světlé síni nad písemnou prací z církevního práva. Když vyšel v poledne na ulici, uslyšel, že propásl nádherné divadlo, že před polednem vjela do města carská kozácká garda ve vysokých čákách s červenými pytlíky, v tmavozelených uniformách s bílým řemením, plných stříbra, a všichni na koních jedné barvy, celičký pluk, a dlouhé píky nad ním jako les – krása, krása prý, jak mu všichni líčili a zvláště nadšeně večer na Staré rychtě u vlastenského stolu, kamž se odebral oslavit svou zkoušku. Hned však na ni zapomněl, ale slavil přece a nadšeně a dlouho se Svobodou, Havelkou, s Hýblem a ostatními, cara slavil, Rusy, slovanské vojsko. Tam se také opravdu zamrzel nad doktorem Srnkou, jenž, jako by se nic nestalo, klidně seděl jako jindy; jen víc před se bručel, bezpochyby nespokojen. K nim ani nepromluvil, jen několikráte se ohlédl a tak podivně, jako s úsměškem. A záhy odešel. Václav mu tentokráte rád viděl paty.

Toho večera také uslyšel, že odpoledne přijel do Prahy slavný generál Moreau, protivník Napoleonův, někdy spojencův hrozný nepřítel, teď pomocník, že se vrátil na carovo pozvání z vyhnanství, z Ameriky, že přijel do Prahy ze Stralsundu přes Berlín a že bydlí, to Hýbl přinesl, na Malé Straně v nárožním domě proti srbskolužickému semináři, car že hned přijel jej navštívit, a když odjel, že zase generál Moreau jel nahoru na Hrad s poklonou caru a císaři Františkovi.

Když ráno po té oslavě na Staré rychtě Václav vyšel na ulici, zastal houfce lidí u nároží a ne u jednoho, nýbrž u všech, kolem kterýchž šel. Četli císařův manifest ohlašující válku proti Napoleonovi; četli, živě rokovali, ale ne překvapeni a bez prudkého rozčilení, neboť co vyhláška oznamovala, to měli všichni už předtím zajisté. Ale pak se všechno jakoby splašilo a kdekdo hnal se k Poříčské bráně a v ty končiny, když se rozkřiklo, že Rusové jdou, že jsou už tu.

Přitrhli a vcházeli do Prahy za nadšeného vítání jako vítězové, pluk za plukem, jízda nejprve, každý pluk na koních stejné barvy, ten na samých hnědácích, ten na plavých, ten na vraných, kozáci, gardoví dragoni ve vysokých čákách, v tmavozeleném fráčku, v takových nohavicích; za jezdci pěchota v tmavozelených uniformách, prapor za praporem, pluk za plukem, s řinčivou hudbou, a zase jízda, gardoví husaři v rudých dolmanech, v rudých kožíškách přes rameno, huláni v tmavomodrém fraku, v šedých pantalónech, pěchota, dělostřelci a zase jízda, pluk za plukem, každý radostně vítán.

Václav při tom vítání nejednou si připomenul, jak bylo před dvanácti lety. Obraz ruského ležení pod Josefovem u Jezbin oživl mu neobyčejnou svěžestí. Připadl mu také bradatý kozák, jenž mu dal peníz na památku, připadl otec, starý Bílek, jakou by teď měl radost.

Den míjel jako v opojení, jako v nádherném divadle, ve vzrušení a rozčilení. Noc zarazila pestrý, rušný a šumný proud ruského vojska, ale nazejtří hrnul se opět ulicemi, opět pod prapory, za hudbou, za rachotu bubnů, nejprve zase jízda, kyrysníci, řada opremovaných trubačů v helmicích s rudými velkými chocholy na hřebenech helem, všichni na bílých koních, za nimi řady kyrysníků v helmách černých velkých chocholů, v bělostných uniformách, v černých kyrysech, samý velký, statný muž na vybraných koních; za nimi pěchota, císařská polní pošta, kozáci – nejznámější, nejpopulárnější ze všeho vojska, na koních ne právě nejvzhlednějších. Nad nimi les rudých, dlouhých pik, praporce s kříži a obrazy Bohorodice. Každý kozák přes plece pušku, jejíž kohoutek i pánvička obaleny huňatou kožešinou.

Ulice nepřestaly znít a zvučet pádným, stejnoměrným krokem pěších i cvakotem podkov. Ten hlomoz neumlkal, nezanikal, leda na chvíli, kdy spustila hudba nebo když bradatí molodci zanotovali a spustili mohutným sborem. Míjeli, zajížděli; za nimi noví a jiní, z dalekých končin svaté Rusi, od Donu, od Uralu, a za nimi divní pronárodové, škadrony krymských Tatarů ve vysokých rudých čepicích s kožešinou, žlutě premovaných, i jezdci z končin ještě

vzdálenějších, v helmicích, s lukem v široké pochvě po pravé straně, s toulem plným šípů po levé straně u sedla, lidé žlutavé barvy, řídkých, svislých knírů.

Václav hleděl na vzácné, stále se měnící divadlo, jak se před ním neslo, na nekonečné, pestré řady Rusů jako u vytržení. Radostné teplo se mu rozlévalo hrudí a v duchu i polonahlas opakoval si: „Tam od východní strany duch Slavie věje –"

Vítal Rusy nejenom v řadách, na pochodu, nýbrž i v klidu a v uvolnění, v jejich táboru za Poříčskou branou[186]. Tam se většina ruského vojska utábořila; tam stály baterie jejich děl, nesčetné řady vozů s náboji a prachem, prosté vozy špížné, z nichž mnohé neměly ani kouska železa, ani železného hřebíku; tam strojili krmě a nocovali ve stanech, boudách, mezi vozy, tam odpočívali den, dva, nežli se vydali na další pochod nebo nežli je vystřídaly nové pluky a eskadrony.

Václav se tam pustil s Hýblem a Havelkou a protáhli se, jak mohli, skoro celým ležením. Nejčastěji se zastavili u markytánských vozů, v nichž koně byli zapřaženi pod duhou. U těchto vozů, kde vládl bradatý markytán nebo statná markytánka v nevídaném kroji, v dlouhém ruském kanduši, stále jako na mraveništi. Vojáci nejrůznějších uniforem, bradatí i oholení, ve furažkách i čákách, se tu rojili, kupili, tlačili.

Václav a jeho přátelé zastavovali se stranou, dívali se, pozorovali, naslouchali směsi hlasů, smíchu, křiku i hovoru; jen jednou pustili se do tlačenice u takového vozu, který však nebyl zatopen houfem vojáků, nýbrž zvědavými Pražany. Nad jejich dav vznášel se dvojitý hrb, dlouhý krk i nehezká hlava hodně ošumělého dromedára, jenž vypřažen stál uvázán vzadu u vozu, nedbaje tlačících se zvědavců, přežvykuje flegmaticky, jako ospale.

Václav zkoušel také svou znalost ruštiny; pouštěl se do hovoru s tím oním vojákem, tu v ležení a ještě více v městě u Toškánů,

186 Dnešního Karlína tenkráte nebylo.

jejichž palác se nějaký den proměnil takřka v kasárna. Ruská stráž stála před ním; bydlelť tu sám bratr carův, veliký kníže Konstantin se svojí družinou. Po všem domě, zvláště na schodech, na chodbách, po celý den ruch a šum a cvrnčení ostruh, dole volání do zbraně a rachot bubnů, přebírání ordonancí.

Václav, jak jen mohl, zastavil se s vojáky, lámal ruštinu, míchal ji s češtinou a měl radost, srozuměl-li se, jakož také Rusy patrně těšilo, že se mohli domluvit. Václav vypravoval o hostech v paláci Toškánově, o důstojnících, o velikém knížeti, nadšeně o nich povídal večer u vlastenského stolu na Staré rychtě. V tom nadšení pro Rusy leccos zamlčel, jmenovitě jak starý Tomáš u Toškánů hubuje, jaký teď pořádek, to že bude uklízení, tolik vojska a to panstvo, velokníže, ten že se na nic neohlíží, pokojů nešetří ani hedvábných drahých nebes nad postelí, a co si poroučí, takové divné věci, co vymýšlí, aby mu věšeli jeho kožené bílé nohavice do sklepa, aby zvlhly a více pak na nohách přiléhaly, těsně, jako ulité.

Václav o Rusích mluvil nadšeně a také rád poslouchal, když o nich vypravovali, nejvíc o kozácích, jaký to dobrý lid. Než nic ho tak netěšilo jako ten večer, když přišel na Starou rychtu Havelka a začal všechen vzrušen, aby poslechli, přátelé vlastenci, co se dnes stalo, aby povážili, že přišel k jemnostpánu, k Dobrovskému, zrovna když jim Dobrovský vykládal, ruský oficír a ten že ve jménu svého pána, vysokého generála, povídali, že to byl Barclay de Tolly, že přišel a požádal ten oficír, aby jeho komandant směl panu abbému osobně vzdáti svou úctu.

„To se vám strh poplach, když ten oficír odešel," vypravoval Havelka, „bodejť, generál a už takřka za dveřmi a tady ten slavný pořádek či nepořádek. To jste měli vidět, jak jsme se zatumlovali. Já hned do almary jemnostpánu pro lepší kabát, Jodl uklízel knihy ze židlí, Klicpera táhl stůl více k oknu, Dlabač sehnal nějaký hadr a utíral prach jako o základ, až zrudl a divže se nezpotil, zkrátka, úklid, náramný, divoký úklid –"

„Co Dobrovský –“ ptal se Hýbl.

„Jen se usmíval a byl klidný –“

„Přišel ten generál?“ ptali se kolem stolu dychtivě.

„Přišel, vznešený pán. Uniforma samé zlato, samá zlatá šňůra a na prsou co řádů! Přišel s adjutantem.“

„Kudy přišli? Vrátky, z ostrova Kampy?“

„Ne, hlavní branou od paláce –“

„Tak co generál –“ ptal se Václav nedočkavě.

„No, hluboce se uklonil a jak je šťastný, povídal, že může osobně poznati muže, jehož jméno pokládá Slovanstvo –“

„Slovanstvo řek? Slovanstvo?“ vpadl Václav dychtivě.

„Slované, nebo Slovanstvo, to jistě, že celé Slovanstvo pokládá Dobrovského mezi své nejučenější, nejslavnější, ano i celá Evropa.“

„Byl tam dlouho?“

„Asi půl hodiny.“

„O čem mluvili?“

„To my již ustoupili do druhého pokoje, ale slyšeli jsme pak, že o literatuře, a to se ví, že také o vojně a politice.“

„Co Dobrovský?“

„Byl tuze spokojen, viděli jsme to. A my měli a máme také radost. To je co říct! Ruský generál u českého učeného, teď, za vojny, když je všechno myšlení jen na pole obráceno a proti Napoleonu –“

„No, Bolzano má pravdu, když tuhle řekl o Dobrovském,“ notoval Hýbl, „že on je jediný ze tří miliónů Čechů, kterého si váží všude v cizozemstvu. To je už sláva!“

„Až se dobřanský farář doví!“ pomyslil Václav a hned si umínil, že mu napíše zprávu o Dobrovském a Rusech.

Vlastenci byli jimi nadšeni. Zato paní Praxová se na ně zlobila, čím dál tím více, na ně i na Johana, na muže. Ten ty dni přečasto opouštěl svůj trůn na pódiu u okna a vycházel do města, a pokaždé proto, jak hlásil, že se jde podívat na Rusy, že muší, protože přitáhli zase noví, obzvláště kozáci noví, a to aby věděla Aninka, vykládal

jí horlivě, ač ne místem bez ironie, že je rozdíl v kozácích, že píky mají všichni, pravda, píky na deset loket dlouhé, tuhle že vrazil na Koňském trhu kozák tou pikou do kočáru nějakého doktora a hned že crrrnk, že se vysypalo okno u kočáru, a to že jen namátkou, náhodou, jen tak zavadil tou pikou, to že jsou píky – Ty píky že všichni kozáci mají, pravda, a fousy také všichni, ale už čepice ne, das heisst, stejné čepice. Čepice sice že mají všichni, a jaké chlupatice, ale dýnka, vršky nestejné, jedni zelené, druzí modré a také červené a bílé prýmy na nich, a ti že jsou z Asie, ti s červenými čepicemi, až z Asie, jak si dal vyložit, až z Asie, kvis –

Aninka popadajíc dech posílala všechny kozáky i ty s červenými čepicemi do horoucích pekel, neodtáhnou-li brzo, že se jí muž naučí toulat a zvykne na hospody. Chodilť i ve všední den k Charouzům a zatoulal se také až ke Glaubicům na Malou Stranu. A těch řečí, co pak měl, když se vrátil, o kozácích a jiných Rusech, o Rusech vůbec, že s nimi seděl a pil, ó to dobro, to dobro, a „zdravstvujtě" mluvil s divným přízvukem, a jak zpívají, bože, až to srdce svírá, a pijí a jedí, ovoce, to je jim vzácné, a pivo pijí, také pivo a ne snad jen kořalku, a lojové svíčky že nejedí, bodejť, když doma strojí, ví-li, to že ani arcibiskup se tady tak nemá jako takový možný Rus; a ji že pošle do Ruska, ji, Aninku, aby viděla, aby se naučila vařit, aby věděla, napřed že je rosolka, on že to ví, že si dal vyložit, napřed skleničku rosolky, pak že začne oběd: nejprve pastičky masem a cibulí nadité, uzený jazyk, studené selátko – ach – a pak teprve polévka, čtverá polévka, zelná se šunkou, pak kaltounová, pak nudlová, pak husí. Po polívkách čtverá omáčka, dvě černé, dvě bílé, na způsob našeho zadělávaného.

Tady, když to poprvé vykládal, opřela se mu Aninka sic dýchavičně, ale rozhodně, aby neplácal, to že mu někdo namaloval – Než mistr Prax přes tento odpor i přestože i pak mu do řeči skákala, co povídá, to že není možná, dokončil ruský oběd a přednesl po čtveré omáčce pečené: telecí, vepřovou, jehněčí, husí, zvěřinu a ryby a to

že se všecko najednou staví na stůl a vína k tomu, to že je slavný ruský oběd a za to že se pak jináč řekne: pánbůh zaplať, dobrý to bylo, zejtra zas tak, jináč než tady po škubánkách nebo bramborech.

Car přijel v neděli, Moreau v pondělí a ve středu pruský král. Ve čtvrtek dne 19. srpna odjeli mocnářové přehlídnout část rakouské armády, tábořící u Tejnice. Pak se vydali do pole. Po dvaadvacátém srpnu Praha zase ztichla. Hlavní proud ruského vojska odtáhl a valil se dál od Prahy ke hranicím. Nové sbory už nepřicházely. Ruské uniformy však úplně nezmizely z pražských ulic. A v hotelích plno Rusů, jedoucích do českých lázní nebo z nich.

Dne 23. a 24. srpna odbyl si Václav zkoušku z českého státního práva. Kvůli svému žáku, kvůli Jeníkovi, zůstal až do konce měsíce. Mladší Toškán, „pan Johan", sice vymohl ve škole, že by byl synek mohl s ním už 29. vyjeti na mladějovský zámek na prázdniny. Než stará paní nedovolila. Musiliť oba, syn i vnuk, na procesí, konané toho dne z Týna na Hrad ke Sv. Vítu, velké, slavné procesí, jež vedl sám arcibiskup a jež se modlilo, aby bůh požehnal zbrani spojenců proti Napoleonovi.

To bylo v neděli. Nazejtří v pondělí vypravil se Václav domů na vagace. Nežli vyjel, zachytil ještě zprávu, která právě donesena letěla Prahou, že spojenci dorazili k Drážďanům a že již hnali outokem na hradby od Francouzů kolem města silně založené. Tuto zprávu nesl domů jako poslední novinu.

Než hned druhého dne po jeho odchodu rozkřiklo se Prahou, že včera, tj. 30., dobyla spojená vojska dokonalého vítězství na cestě od Petrsvaldu k Teplicům nad Francouzi pod správou generála Vandamma.

XXVIII
Doktor Held se s Lory rozloučí

To byla bitva u Chlumce.

Než po této první zprávě žádná jiná, nic určitějšího a zevrubnějšího. Nejistota zůstala, dychtivost rostla. Dne 5. září vracel se doktor Held z nemocnice milosrdných bratří. Na kraji Spálené ulice chytil jej starý rytíř Eisenstein.

„Pane doktore! Pane doktore, vy jistě víte o madame Dupasquierové –“

„Že se před týdnem vdala, ano –“

„Tedy přec! Je-li možná! A prý –“

„A vzala si toho svého strážce nemluvného, toho pana Zimmermanna.“

„A co, pane doktore –“

„Víc nevím nic, leda to ještě, že odjedou z Prahy nebo již odjeli.“

„Ahá! V tom něco je. A co Leon –“

„Mladý ‚Napo-leon‘?“

„Jen se smějte, doktore, ale on je, a to všecko, ta svatba, vždyť víme, jak to chodí, že takové milostnice musí se pak vdát a že si je někdo musí vzít. A odjeli, pravíte, do Francie, není-li pravda? Vidíte, jistě do Francie.“

Vtom přiběhl k nim nějaký mužský všechen udýchán, jehož doktor neznal, ale jenž na něj volal:

„Pane doktore, vezou raněné, z té bitvy na saských hranicích –“ A letěl dál. A hned jiný se kolem mihl, všechen zardělý, uhnaný, volaje, křiče před se, na celou ulici, že vezou raněné, že jsou už na Poříčí. Do toho vyvolávání zalehl šum od Starých alejí, několik lidí běželo v největším chvatu směrem k Prašné bráně.

Doktor Held, zapomenuv na rytíře Eisensteina, jenž v tom náhlém vzrušení zmizel, nechtěl věřit nenadálé novině; vykládaje známým ze sousedství, kteří se kolem něho shlukli, že není možná, že by přec od vojska poslali napřed zprávu, nějaké oznámení, jistě, aby se tu mohli na transport raněných uchystat, lože, místnosti a všechno připravit, že přece není možná –

Ale bylo. Sám se přesvědčil, když se také vydal za proudem. Nekonečná řada povozů, většinou samých selských, košatinových nebo fasuňků, mezi nimiž jenom tu i tam jel nějaký okroč žlutě natřený a ještě řidčeji kočár, vjížděla Poříčskou branou za průvodu malého oddílu pěších vojáků v šedých pláštích a bílém řemení. S vojáky kráčeli lehce ranění, kteří vydrželi a nemusili na vůz. Ti s menšími ranami, kteří nemohli na nohy, seděli na vozích zrovna nacpáni nebo jen vpředu i vzadu povozů, vezoucích těžce raněné, ležící na trochu slámě.

Vůz za vozem, konce jich nebylo; z nejednoho vyrazil bolestný výkřik nebo zaúpění, když vůz na dlažbě náhle prudce zahrkl nebo se otřásl. Od Poříčské brány bral se ten smutný průvod do města. Část vozů odbočila na Josefské náměstí, část na Senovážné; průvod však tím nepřestal a také neslábl. Jiné a jiné povozy s bolestným nákladem jely dále Starými alejemi, Ovocnou ulicí; část zarazila na Židovské zahradě[187], část na Dobytčím trhu, jiná jela od Prašné brány Celetnou ulicí na Staroměstský rynk.

Řady těch povozů jely pak už mezi zástupy lidí. Shlukovali se vpravo vlevo, tlačili se k vozům, jež místem musily na chvilku zarazit, co se uvolnilo. Nejtěsněji bylo v Celetné ulici, kdež úzká prostora nestačila. Účastenství i zvědavost shlukly tolik lidí. Než i ti, kteří přišli, jen aby viděli, obměkčili se naráz, jak spatřili smutné divadlo, vozy plné raněných, velkou většinou Francouzů, Rusů a Prušáků v pláštích nebo bez nich, v nejrůznějších uniformách, s nevalnými obvazy, krví prosáklými.

187 Dříve hřbitov v prostoru u dnešní Vladislavovy ulice v Praze. *Pozn. red.*

Dech se tajil pohledem na nebožáky, kteří krváceli u průsmyku Nakléřovského a v chlumecké bitvě. Srdce svíralo se, když je z vozů skládali, zsinalé, zmořené bolestí i hroznou cestou, třesoucí se, s očima horečně zanícenýma, když slyšeli jejich úpění a bolestné výkřiky, kdykoliv při skládání skládací nevolky zavadili o jejich rány bídně ovázané nebo když prudčeji jimi pohnuli. A jaké ukládání ubohých! První chvíli neměli ani nač je položit, leda jen na drobet slámy z vozu nebo v některém domě sehnané. Leckde nebylo ani té, a nezbylo nežli raněné položit na holou dlažbu, na chodníky, do průjezdu domů.

Než tato bída přemáhána bez odkladu. Hluboký soucit Pražanů hned činem se jevil. Po prvním bolestném úžasu skutky milosrdenství. Nikde nezůstali nad raněnými trnoucími diváky, hned a všude pomyslili na přispění. Všude sháněli víno, jídlo, polévky na první občerstvenou a záhy také odnášeli raněné z dlažby do bytů, do chudých i bohatých, a do hostinců. Mnohé z nich uložili v Platejzu, u Zlatého soudku, v domě milesimovském v Celetné ulici a u Zlatého hřebene. V kupeckém krámě na rohu Spálené ulice, proti Perštýnu, zřídil kupec obvaziště, kdež převazovali rány. Do večera byli všichni ranění a nemocní pod střechou.

Doktor Held vrátil se do svého bytu teprve před jedenáctou v noci. Až do té chvíle pomáhal raněným a nemocným vojákům; domů přišel v šatu umazaném i krví potřísněném, unaven, vysílen, rozrušen. Hospodyně bázlivě mu oznámila, že tu byla návštěva. Mrzutě, netečně mávl rukou, rychle se však obrátil, když uslyšel, že tu byla ta stará paní, Francouzka, která chodívala k paní z Hanoldů.

„Co chtěla?“ zeptal se čile.

„Neřekla, ale že přijde zítra.“

Nepřišla, ale již ráno čekala před domem, když odcházel do nemocnice milosrdných bratří. Uslyšel, že včera přijela z venkova.

„Sama?“ vpadl jí dychtivě do řeči.

„Ano, já jen na nějaký den. Bratr mně nepíše a teď, když Rusové jsou tu, myslím, že se spíše doptám. Neměla jsem žádného stání.

A když jsem přijela, zrovna do té hrůzy, o které jsem neměla ani tušení. Ach bože, je-li také můj bratr mezi nimi, můj ubohý Charles – Ach pane doktore, jdu k vám o radu, o pomoc, abyste se mne ujal –“

Doktor konejšil její úzkostný strach a slíbil ochotně, že tak učiní, jak žádá, dopoledne že musí k milosrdným, odpoledne však že půjde zase mezi raněné a že začne pátrat.

„Doufám však, že pana bratra nenajdeme, že je zdráv. S ním se nesejdu, ale včera, hned jak raněné přivezli, jsem měl setkání – s rytmistrem z Hanoldů –“

Paní de Lozier strnula úžasem.

„Ano, je raněn a těžce, a dostal se mně náhodou v ošetřování.“

„Mon dieu! Mon dieu! A těžce raněn?“

„Velmi těžce, na pravé noze a na hlavě. Nevím, nebude-li třeba operace. Dal jsem o něm vzkázati jeho bratranci.“

„Ach, ach – A poznal vás?“

„Poznal a hned se mne ptal na Jeanettu, je-li zdráva.“

„Žasnu –“

„Řekl jsem, že asi je, jinak že nevím nic určitého, když je Jeanetta s matkou už přes rok na venkově.“

„Co pan z Hanoldů?“

„Zarazil se, pohlédl na mne a podal mi ruku. Pak, když jsem obvaz dokonal, řekl tiše: ‚Děkuju vám. Vím, že je zle, ale jen kdybych mohl ještě uvidět Jeanettu, mé dítě – Oh, jak byla roztomilá! Ach, Jeanettu a –‘ Nedořekl. Snad v tom návalu, v tom vědomí, že je v nebezpečenství, vzpomněl i na paní.“

„Och, má Lory, má ubohá Lory!“

„Bylo mně ho líto, udatného vojáka; řekl jsem mu, že by bratranec mohl za něj psát a požádat –“

„To jste mu řekl?“

„Dobře tuší, jak s ním je, a odepřít snad poslední přání – Snad už mladý Hanold psal paní z Hanoldů. A vy, madame, budete také –“

„Ano, slíbila jsem, že jak dojedu, podám o Praze zprávu. Toho se chudinka ovšem nenaděje –“

„A já se, madame, přičiním, abych také vám mohl podati zprávu co nejdříve. Dnes v tom návalu a zmatku je to nemožné, ale jen co se uvolní –“

Než neuvolnilo se tak hned. Toho dne, 6. září, přibyl do Prahy nový transport raněných a také mnoho set zajatých Francouzů, kteréž však vedli dál, do josefovské pevnosti. Také příštího dne přijel nový průvod povozů, většinou selských, plných raněnými i nemocnými. Rozdělovali je po soukromých domech, po velkých místnostech v hostincích, po školách. Doktor Held měl teď kromě své nemocnice u milosrdných ještě druhou, improvizovanou, ve škole v klášteře uršulinek v Nových alejích. Z těch nových transportů dostalo se i na něj, takže za ty dva dni k jeho padesáti vojenským pacientům přibylo přes sto nových s ranami zanedbanými, plnými červů, hrozně páchnoucími. Domů přicházel teď jen v poledne a pozdě večer, někdy až v noci, když ve vojanském jeho špitále byla zvláštní práce. Při veškeré té klopotě nezapomněl na paní de Lozier, ale také ne na svého bratra na Rusi, zmizevšího už před lety. Held byl sice už přesvědčen, že jeho nešťastný Ignác je mrtev, než přece nanovo pátral mezi raněnými ruskými důstojníky, jako nedávno, když do Prahy přitrhly ruské pluky. Ale opět nadarmo. Zato paní de Lozier mohl podati příjemnou zprávu. Vyšetřilť během týdne, že její bratr neleží raněn v Praze, že sice u Chlumce v bitvě bojoval, ale zdráv že vyvázl a že postupuje dále se svým plukem.

Druhý den po tom, co toto vzkázání poslal staré Francouzce, přišla v poledne nenadálá a nehlášená návštěva. Held, jenž právě hledal nějakou knihu, rychle se obrátil, jak zaslechl, že někdo vstoupil. Lory! Paní Hanoldová! Vešla v černém obleku, tiše, vedouc Jeanettu. Paní Hanoldové, jež pohnutím nemohla hned promluviti, kmitl se nach pobledlou tváří, když Held vyrazil jí vstříc v radostném překvapení.

„Vy!“ Stiskl jí ruku a políbil. Pak chytil Jeanettu a políbil ji na čelo.

„Ráno jsem přijela,“ hlas paní Hanoldové zněl zastřeně a slabě se chvěl, „jsem u paní Lozierové, od ní jdu nejprve k vám.“

„Psala vám.“

„Ano, a bratranec. Vím všechno. Je to nebezpečné?“

„Je,“ a francouzsky dodal, že bude potřeba amputace nohy a také že běží o levé oko.

Statný, sličný muž měl býti tak zohaven. Zatrnulo v ní hrůzou i soucitem.

„Znáte jeho přání,“ ptala se mdlým, nejistým hlasem.

„Ano, a vy –“

„Uvidí Jeanettu, ovšem – Jak mu to odepřít. Ale také po mně se ptal, psal bratranec –“ dodala váhavě, hledíc na Helda a čekajíc, co on, jako by on měl rozhodnout.

„A přeje si s vámi promluvit, slyšel jsem. Splňte i toto přání.“

Paní Hanoldová zasmušivši se přisvědčila:

„Ano, kvůli Jeanettě.“ Podala mu ruku a v pohledu jí svitlo vděčností. „Ale vy –“ dodala zase po německu starostně, se smutným úsměvem, „nedbáte toho, co jsem vám psala, nešetříte se. Paní Lozierová mi vypravovala, jak se raněným obětujete –“

Held to zamluvil a zdržel ji, když vstávala, chtějíc odejít. Zvěděl, že teď zůstane u paní de Lozier, že pro několik dní nehledala bytu.

„Tedy zas odjedete?“ zeptal se s tichou výčitkou.

„Musím.“

„A zůstanete tam?“ dodal tlumeněji.

„Je tak lépe. Prosím vás,“ dodala pohnutě po francouzsku a rychle vstala, majíc se k odchodu, „prosím vás, ne teď, ne teď –“

„Ale uvidím vás ještě –“

„Ano,“ přisvědčila chvatně a podala mu ruku.

Druhého dne se dověděl, že byla v nemocnici s Jeanettou a s paní de Lozier, sama že zůstala nejprve v pozadí, madame že přivedla Jeanettu k rytmistrovu loži, že děvčátko, ač je připravili, bylo jako

u vyjevení, jak se leklo otce, když jej zhlédlo ne jako u nich v parku, zdravého, nýbrž s obvázanou hlavou, bledého. Ležel jako bez ducha, hned však oživl, když paní de Lozier šetrně mu oznámila.

„Jeanetta, mé dítě!“ vydechl, „ach, mé dítě!“

Paní Hanoldová, jež vešla neklidná, vzrušila se tím pohledem. Lítost, soucit ji přemohly a zachvěla se, když se rytmistr Jeanetty hned také optal, nepřišla-li s nimi matinka.

Neudržela se, přistoupila. Vztáhl k ní ruku.

„Děkuju, děkuju vám – vy jste přišla. A já – vidíte –“

Lékař, jenž tu měl dopoledne službu, připomenul, že je nutno, aby raněný se příliš nerozčiloval, a prosil, aby se návštěva zkrátila. Paní Hanoldová postřehla mužův pohled, který na ně, na dceru, na ni, upřel, dlouhý, smutný, jako se loučící, plný pohnutí. A jak Jeanettu miluje!

Teprve za několik dní po amputaci, jež se zdařila a při kteréž Held nebyl, navštívila paní Hanoldová s dceruškou svého muže a pak denně. Raněný se sbíral, s okem však bylo zle. Pohaslo mu. Held zvěděl, že když rytmistr vyvázl z nebezpečenství, chtěla paní Hanoldová odjeti z Prahy, že však na jeho prosbu odjezd odložila. Raněnému, zmrzačenému nemohla odříci. Held si to sice vyložil, že kvůli Jeanettě tak učinila, než v srdci se mu hnulo cosi jako žárlivost, v níž byl i úsměšek, že Lory povolila; k němu, Heldovi, že je důslednější, že i tady se mu vyhýbá. Mluvilť s ní za těch několik neděl třikráte a jen náhodou, když ji potkal na ulici. Než pojednou se s ní setkal doma. V poledne koncem října přišla sama, bez Jeanetty.

„Odjedeme,“ pravila vzrušeně, „ale nejdu se loučit. Přijdu ještě s Jeanettou, ale musím s vámi promluvit. Včera u Slívků, včera i předtím, mluvili o Hanoldovi, paní radová, hraběnka Bubnová, tuze ho litují, byly jej kolikrát navštívit – A on je ubohý. Mluvily pro něj, prosily za něj, byly dojaty jeho utrpením i zkroušeností, jak mně hraběnka řekla. A jí žádal, velmi prý prosil, aby byla prostřednicí –“

„Mezi vámi!“

„Abych mu dala Jeanettu –“

„Není možná!“ vyhrkl Held bezděky.

„Ano, a to také věděl, že ji nedám z rukou.“

„Tedy vy – s ní abyste –“

„Ano.“ Paní Hanoldová nevědouc vstala. „Opřela jsem se, zamítla – ale tolik mi vykládaly, že kvůli Jeanettě, která o našem sporu neví, a on – teď zmrzačený, že nemůže žít bez svého dítěte, že by si zoufal. Ach, tolik domlouvaly a dokazovaly, jaký prospěch z toho bude mít Jeanetta, abych svůj odpor přemohla. Citu, srdce se dovolávaly a on co slibuje. Také sám pak prosil, zsinalý, mrzák, oko se mu slzami zalilo, když mluvil o Jeanettě, kdyby se měl rozloučit –“

„Svolila jste,“ řekl Held temně, ale bez výčitky.

„Ano,“ vydechla a na okamžik sklopila oči, „ano, nová oběť, ale – rozumějte mi – je to tak jako teď, v Praze. Tisíce raněných přijali tady z milosrdenství – tak i já. Jen z lásky k dítěti. Bude vídat dítě, bude s ním mluvit, ale já, já je budu vychovávat a hlídat. Ale jinak – jinak –“ mluvila rychleji, vztyčivši se, „bude, jak bylo a jak je. Jsme rozvedeni a zůstaneme s Hanoldem rozvedeni – úplně – navždy. Jediné, co se změnilo, je, že budeme pod jednou střechou, že Jeanetta bude mít otce, který ji má rád, a to mu dnes věřím – a bude mít matku, která nemá muže, která bude nešťastná dál, která –“ rty se jí chvěly i hlas se náhle zachvěl, „bude mít v srdci –“ Pláč zdusil jí slova.

Held už za její řeči dojat přiskočil k ní a tiše ji jménem volal, za ruce vzal, na čelo políbil, přivinul, ubledlou, chvějící se, s očima přivřenýma; přivinul ji, přitiskl, sám se chvěje jako bez smyslu, a políbil dlouhým polibkem, v ten okamžik jako strnulou, bez sebe. Náhle se vytrhla.

„Sbohem,“ vydechla, a nežli se nadál, byla ze dveří. Spěchal za ní, ale již vycházela z druhého, přednějšího pokoje na síň.

Za tři dny přišla s Jeanettou a s paní de Lozier, aby se rozloučily. Byla bledá, zdánlivě však klidná. Ale všecka se zachvěla, když Held naposledy, u prahu, políbil a tiskl jí ruku; oči se jí náhle zatměly pro slzy.

XXIX
O rusko-českém provození

To již došly zevrubnější zprávy o nové bitvě, o vítězství spojenců u Lipska. Praha byla zase vzrušena, zase slavila veliké vítězství, jež bylo první náhradou za tolik strastiplných let; slavila hřímavou střelbou a vyzváněním, slavnou bohoslužbou, divadlem i velkolepým osvětlením. Všecky povznášela radost, že si teď směle mohou oddechnout, že život, dosud samá nejistota, obava, svízel, nabývá půvabu, mladost naděje a vyšší věk vyjasněného výhledu na osud svých dětí a vnuků.

Do Dobrušky dostala se nejprve jen neurčitá zvěst o velikém vítězství. V neděli dne 24. října však vrátil se soused Exner z Hradce Králové, kdež byl za obchodním řízením, a ten přinesl zprávu určitou a zevrubnější. Způsobila po městě veliké pohnutí; mladý Věk pak se naráz rozhodl, že do Prahy pojede dříve než jindy, ve čtvrtek že se vypraví a ne v sobotu, jak prve zamýšlel, a že hned nazejtří, v pondělí, se vydá na Dobřany k faráři Zieglerovi s tou novinou a dát mu sbohem.

Když došel na Dobřany, spustil se drobný déšť; staré lípy u kostela a před farou, pod nimiž se již uložily závěje spadlého listí, uvítaly jej hlasným šumotem. Vál silný vítr a pohvizdoval kolem roubené fary. Tím příjemněji bylo v jejích světnicích, čistě vybílených a vytopených. Václav přišel s novinou pozdě. Farář, svěží a čilý, hovorný a veselý jako vždy, již věděl o veliké bitvě u Lipska. „Pan bratr“ z Nového Města mu o ní vzkázal po nahodilém poslovi. Nicméně Václava srdečně pochvaloval, že je hodný, opravdu.

„A za to vám, Vašíčku, něco ukážu; ale sedněte a papali, bumbali,“ pobízel, nalévaje do sklenky bílého, perlivého vína, „posilněte se. Tak, pijte a počkejte, hned vám to ukážu.“ Chvatně vešel do druhého

pokoje, odkudž se ihned vrátil, nesa malé psaníčko bez obálky, jen tak složené z papíru, na němž bylo napsáno. Oplatková pečeť byla již rozlomena.

„Tak si to přečtěte, to se podivíte." Usmívaje se, podal Václavovi psaní. Na adrese nahoře v rohu bylo napsáno olůvkem: „Von Breitenau", tak jako celá německá adresa na Zieglera i slova dole vlevo v rohu: „Über Königgrätz".

„Von Breitenau, kde je to?" Václav divě se vzhlédl k faráři; než ten, stoje nad ním a upřeně na něj hledě, jen se usmíval a pobízel:

„Tak čtěte, jen čtěte!"

Václav, rozbaliv aršík složený z listu dost hrubého a nehrubě bílého papíru, četl psaní rovněž olůvkem napsané, nejprve polonahlas datum:

„Breitenau, den 9ten."

„Devátého," vpadl farář, „a včera, tj. čtyřiadvacátého, jsem to psaníčko dostal. Bylo dlouho na cestě. Ale čtěte."

Václav četl:

„Milý Liboslave!
My před nepřítelem stojíme, před Drážďany, děla již strašně hučejí, až se hory třesou. Rusové, Prušané, Rakušané stojejí v boj svojich 42.000 pohromadě. Blücher již outok počíná. Jeden oficír od našeho pluku jde se zajatými Franky do Teplic a vezme mi to psaníčko s sebou, sice by nedošlo. Krev se dnes hojně cedit bude. Pozdravujte Čechy všecky od upřímného
Miloty."

„Ach! Polák!" vydechl Václav překvapen a vzhlédl k faráři. Ten se jen usmíval, pokyvuje hlavou.

„Vidíte, Vašíčku? To se divíte. Depeše na dobřanskou faru a přímo z bojiště. Ale čtěte, čtěte!"

Václav četl doušku: „Vydejte mou epištolu na vás a opravte ji. Na bubnu, v hřmění děl psáno."

„Vidíte, Vašíčku, jak na mne Milota pamatuje. Tohle psaníčko bylo mně radostným překvapením. Tolik mne těší. Pamatuje. A na Múzu pamatuje, i když mu, chudinka, inter arma teď mlčet musí."

„Vydejte mou epištolu na vás," četl Václav poznovu, teď jako otázku.

„Ano, mám ji, pěknou epištolu veršovanou a již jsem ji poslal do Vídně Hromádkovi do Prvotin."

„Toto psaníčko psal pan Polák u Drážďan –"

„Když odtud vyháněli Napoleona. Ten odtud k Lipsku ustoupil. A nato ta hrozná bitva –"

„Jak asi Polák –" Václav dopověděl pohledem plným účastenství.

„Ano, ano," povzdechl farář, „také na to myslím a vzpomínám od včerejška víc než předtím. Člověka i starost napadá. Tohleto psal před lipskou bitvou – Jak potom v té bitvě, dostal-li se vůbec do ní, neostal-li třeba už před Drážďany – No ale, doufám, pevně doufám, že šťastně vyvázl tam i teď. Ach, jaká by nás rána stihla, kdyby francouzská koule zničila ten mladý život! Ne, ne, toho pánbůh nedopustí. Milota je naše naděje a už teď chlouba!"

Mluvili o Polákovi, o vojně; Václav vzpomněl také na zajatce, že je josefovská pevnost plná zajatých Francouzů, ti že většinou jsou z chlumecké bitvy.

„Teď jich tam brzo asi přibude," podotkl farář. „Jistěže u Lipska také zajali množství Francouzů, když bylo tak slavné vítězství. Ostatně uvidím. Chystám se do Josefova už dlouho. A víte-li," vzpomněl pojednou, „že tam máme upřímného vlastence, upřímného a oučinlivého. Pantáta ho jistě zná, Pitku, mistra krejčovského; je zároveň kostelníkem. Roku pátého byl také na vojně jako dobrovolník; teď velký milovník českých knih, všecky novější má a také je půjčuje, šíří české čtení. Staré knihy také shání; tady u mne také byl. Tak i do lidu se vlastenské vědomí dostává. Co by říkal Dobrovský? Ach, ten teď

Rusů užije a vy všichni! Hned bych jel s vámi. Za takových velikých událostí obzvláště cítím, jak jsem osamělý, jako zakopaný –“

„Osamělý ano, jemnostpane, ale jako stráž, jako bojovník na předním stanovišti –“

„Bojovníky musíme být všichni –“ Farář podal Václavovi ruku.

Před samým odjezdem do Prahy dostal Václav od Hýbla psaní, ve kterémž jako hlavní novinu četl, že tuto neděli, tj. 31. října, bude české provození na oslavu lipského vítězství, Štěpánek že ad hoc složil nový kus, veselohru Vlastenci aneb Slavnost lipského vítězství. Václav žasna, jak si Štěpánek přispíšil, chvátal tím dychtivěji do Prahy. Tentokráte jel poštou a dostavníkem až do Prahy; s chlumeckými studenty se nemohl svézt, poněvadž už odjeli do Prahy. Tam přibyl v pátek navečer. Už cestou slyšel, že teď v Praze umírá mnoho těch raněných vojáků, hlavně Rusů, ale ne tak na rány, jako na nemoci, na ouplavici a hlavničku, ty hrozné nemoci že řádí ve špitálech, ale že se už také do města dostaly, co prý už lidí stůně a také že mrou a hustě.

O tom slyšel v Praze zas a hned, jak přijel. Kvartýrská všechna ulekaná mu to líčila a ptala se, slyšel-li, je-li to pravda, že už také ta hejtmanka, paní Babičková, se roznemohla. Václav o žádné hejtmance nevěděl.

„No, paní Babičková, vdova po hejtmanovi, za Babičku hejtmana se provdala, rodilá byla Vincíková, znala jsem ji, ta, co se raněných vojáků tak ujímala a hned první den, jak je přivezli; v Celetné ulici ostává, u Zlatého hřebena. Tam si hned vzala několik raněných, a hned jim dala svůj oběd a dceřin, má dceru, a od té chvíle pořád jen raněné obsluhovala, doma a pak v milesimovském domě, když je tam přenesli. Ve dne obsluhovala a v noci pro sebe pracovala, šila, jmění nemá. Co ta se raněným nasloužila a co jim u paniček všecko sehnala, jídlo, víno, obvazy, a jak panny a paničky vybízela, aby také pomohly! No, teď má, chudák, odměnu. Roznemohla se prý na hlavničku – Neslyšeli o tom?“

Václav slyšel o šlechetné vdově poprvé, ale neposlouchal nejpozorněji, jakož ho také nepolekaly zprávy o šířících se zlých nemocech. Byl mlád, pln síly a zdraví, stínů smrti se neděsil. A měl jiné starosti; především myslil na Starou rychtu, aby sešel se s přáteli. Dříve však zašel do Spálené ulice do domu doktora Helda, ne ho navštívit, byloť před večerem, nýbrž toliko se optat jeho hospodyně, kdy by ho teď nejspíše zastal.

Hospodyně živě litovala pána, co teď zkusí, že kromě špitálu u milosrdných má ještě druhý ve škole u uršulinek, tam že všechno plno raněných, samý Rus prý, a to že ještě milostpán chodí po svých pacientech a také k raněným po domech, k oficírům, nějakého ruského generála že léčí.

„Věřej mně, pane Věk, že milostpána teď skoro ani nevidím. Ráno dost časně odejde, v poledne se doma jen omrkne, jen co poobědvá, ale tak, co by kočce vymrskal; za chvilku zas už jde po nemocných, do špitálu a nepřijde až před jedenáctou, někdy v jedenáct. A to je den co den, věřej mně, pane Věk. Někdy už je jako moucha, já to vidím, a někdy také mrzutý, to se ví, kam by se dílo, a často taky zamyšlený. A my tu v domě to taky máme –“ vzpomněla pojednou.

„Co –“

„No, vojsko. Je tu pět Rusů na kvartýru a vzadu v maštali mají dva koně.“

„Kozáci.“

„Kozáci, ti fousatí. Strach z nich jde na pohled, ale jináč jako děti. A tady v Praze si tuze chválí. I na koně jsou hodni. Nic jich nebijou jako naši, ne, ale mluví na ně, furt hovoří, jako by ti koníci jim rozuměli. A třeba si pod koně lehnou a spí, a třeba –“

„Tak kdy bych mohl mluvit s panem doktorem?“

„Zítra v sobotu ne, to ne. Zkusejí to v neděli v poledne. Přijdou na oběd jako jindy –“

Věk poslechl. V sobotu minul Spálenou ulici, zato zašel dopoledne na Příkopy do Toškánova domu, především s poklonou staré

paní. U ní zastal její snachu, vrátivší se z venkova, z Mladějovského zámku, paní nejlepších let, po módě vystrojenou, jež vypadala vznešeně vedle starosvětské staré paní. Mluvila s ní česky, o P. Marii, o novém jejím plášti, s Václavem začala po německu.

Vstoupil tchán, starý pan Ambrož. Jak zhlédl Václava, ihned jej vyzval, aby šel, že si už dlouho nezahráli. Václav musil s ním do velkého pokoje s ebenovým nábytkem a tam na klavíru provázeti jeho hru na flétnu. Starou gavotu hráli. Když skončili, odešel starý pán s copem do vedlejšího pokoje za salónem, kdežto Václav složiv noty, chtěl se vrátit pokojem, kterým přišli. Ale nemohl. Ve dveřích do toho pokoje stála slečna urostlá, štíhlá, v antikizujícím účesu, krátkých, vzdutých rukávů, krátkého života, všecka elegantně, po módě oděná. Usmívala se, vidouc Václavovo překvapení a rozpaky, a šla sama k němu.

„Pan Věk," začala jistě, s nějakou sebevědomou rozhodností, ale vesele a nic pyšně, „učitel našeho Hanzi. Zlobí vás hodně, viďte, ale má vás rád."

Věk se lekl, že to je snad teta Katinka.

„Jsem jeho teta," představovala se, nečekajíc na odpověď, a dodala po česku žertovně: „To si s pantátou pohrajou, samé takové nové kousky." A vtom se optala vážně zase po německu:

„Hrajete Beethovena?"

„Něco jsem hrál."

„To mi někdy zahrajete, viďte," žádala upřímně, mile, ale zároveň s jistotou, že se opravdu tak stane. Ochotně přisvědčil. Vtom vedle zavolala mladá paní:

„Katinko!"

Katinka pokynula hlavou, zmizela.

Katinka! Teta Katinka! Václav odcházel popleten. Tenkráte, když poprvé o ní slyšel, myslil, že to stará panna. A ona něco málo přes dvacet. A ten hlas a pohled duchaplných očí. Beethovena miluje – a ten romantický koutek v starém hradě, zarostlý stromovím a křo-

vím, ona kreslila. Tak rozhodně, bez ostychu, přímo mluví. Bude jí hrát, ach, jí hrát.

Bylo mu, jako by měl zjevení. Zdálo se mu, že viděl dívku, jaké dosud nespatřil, tak nelíčenou, sebevědomou, rozhodnou a přece milou, odlišující se ode všech. Myslil na ni celý den; v noci se mu o ní zdálo a druhý den vzpomněl na ni kolikrát. Dopoledne. A v poledne uslyšel její jméno, když se zastavil ve Spálené ulici.

Doktor Held, u něhož byl návštěvou a u něhož musil zůstat na oběd, se na ni zeptal, ale jen tak mimochodem, když se zmínil o Václavově kondici u Toškánů. Doktor byl pobledlý, hubenější nežli před prázdninami a vypadal unaveně. Václav po včerejší rozprávce s jeho hospodyní nebyl tím překvapen. Held, jako by se chtěl omluvit, dotkl se toho, co má teď práce, jak je hrozně, někdy až do úpadu zaměstnán.

„Měl byste se šetřit, pane doktore –“

„Ach, šetřit, když člověk vidí tu bídu nemocných a raněných. A jak to snášejí, zvláště Rusové; já mám ve své nemocnici většinou Rusy. Ach, to jsou siláci, nervy jako z kaučuku a rány jako by jich ani nebolely. Zvláště ti od preobraženské gardy. A jakou mají chuť k jídlu! Do poslední chvíle; ten jejich apetyt, abych tak řekl, přečká i smrt. Onehdy jsem viděl infanteristu, jedl sedě, jedl, jedl a najednou – plechovou lžíci v zubech – vydechl a bylo po něm.“

„Pozdravují se hodně?“

„Z ran ano.“

„Co dělají, když se pozdraví?“

„Jsou ve špitále a provozují řemesla, jak kdo umí a jak to jde; spravují, šijí si obuv, šatstvo, a když nic jiného, dělají si z kuřlavého tabáku šňupavý a z březové kory piksly. Podivuhodný lid –“

„Stýská se jim asi –“

„Tady u nás ani ne. Čechy jsou jim eldorádo, protože tu slyší řeč podobnou své mateřštině. To jsem pozoroval.“

Toto pozorování Václava zrovna rozradovalo a hned se o tom zmínil, že jsou mezi ruským důstojnictvem, kteří jsou si vědomi slovanské příbuznosti. Doktor pohlédl na mladého hosta, překvapen i tou poznámkou i tím, že tak radostně byla pronesena, ale neřekl nic. Jen pohnul hlavou, mdle se usmál, snad té vroucnosti i nápadu, jenž se mu zdál podivný, blouznivý, nebo že se mu nechtělo o tom jednat. Také poté brzo vstal, chystaje se zase do špitálu.

Václav pak chvátal na Ovocný trh, do Stavovského divadla na české „provození". Hned jak vstoupil, cítil, že je dnes jinak nežli za posledních představení. Všecko ovzduší sváteční, nálada čilejší, už příčinou samou, pro kterou se mělo hráti, i pro část obecenstva, hosty nevídané a vzácné. V prvních řadách sedadel i v lóžích samý ruský důstojník od pluku Barclay de Tolly, jenž tou dobou byl v Praze na bytech. „Přišli si poslechnout sestru své mateřštiny," řekl rozradován Hýbl, když se s ním Václav potkal a na Rusy ukázal.

„Ano, vědí to, vědí, že jsme příbuzní," přisvědčil důrazně, mysle přitom na doktora Helda, cože tak skepticky se prve usmál, a škoda, že tu není, aby se přesvědčil a také aby viděl radost českého obecenstva, jak se všichni po ruských důstojnících ohlížejí, jak je pozdravují. Sám také tak činil.

I bouřilo pak divadlem, zvláště ku konci druhého jednání, když na jevišti do bytu českého rychtáře a hospodského Michala vstoupil Pavel Kučov, statný kozák se čtyřmi druhy (Kučova hrál sám Štěpánek), když zahovořil rusky a řekl českému rychtáři: „Ó Čech dobroj, óh, dobroj čelověk. Ty moj brat!" a když mu přitom podal ruku a políbil jej.

Václav zardělý, rozradován, tleskal, jásal jako ostatní, ohlížel se po důstojnících, kteří vyskočili ze sedadel a tleskali a tleskali. Vtom cos temného mihlo se prudkým obloukem z hlediště na jeviště, čapka přeletěla, za ní druhá. Ten tu a ten tam důstojník v nadšení hodil furažku mezi herce. Nová bouře, nový příval potlesku. Herci umlkli, nemohli dál, až hlediště ztichlo. Ne však nadlouho. Když

kozák Kučov na jevišti s Čechy si připíjel: „Na zdorově vašego i našego imperatora! Na zdorově chorobrych soldát!“ a když přitom číší zakývl do hlediště na poctu ruským důstojníkům, divadlo se otřáslo. Prostorem šuměl příval potlesku, radostného jásání, plný „vivatů“ ruským důstojníkům, kteří uneseni volali bouřlivě „urrá!“, tleskali, volali herce, tiskli sousedům ruce a zase tleskali a zase křičeli „urrá! urrá!“.

Vtom jeden z nich se objevil na jevišti. Vyběhl z kulis a objímal Kučova-Štěpánka.

Bouře, která neutuchala, náhle se mocněji rozhlučela a ještě nadšeněji. Lidé vstávali ze sedadel, vychylovali se z lóží, z galérií, kývali, mávali šátky, zuřivě tleskali a křičeli: „Vivat! Zdravstvuj! Urrá! Na zdorově! Vivat, na zdorově! Rusové vivant!“

XXX
Marné lásky snažení

Václav vyšel z divadla jako opojen, zůstal u východu, aby viděl Rusy, až budou vycházet. A nebyl sám. Stejná myšlénka svedla sem Hýbla, Havelku, Jodla a jiné z jeho vlastenské společnosti. Zůstali s ním všichni povzneseni, nadšeni; a nadšeně pozdravili vycházející ruské důstojníky, kteréž pak sledovali, dokud se důstojníci různo nerozešli. I pak zůstali slovanští nadšenci a chodili Příkopy i Koňským trhem, ačkoliv byl už večer.

Václav napjatě naslouchal Hýblovi, když vypisoval, jak vypadá pohár, který české dámy daly generálu Ostermannovi v obdivu jeho chrabrosti osvědčené v bitvě u Chlumce, kdež mu koule ruku utrhla; Václav již doma četl o tom daru zhotoveném dle návrhu malíře Berglera; ale teď slyšel zevrubnější popsání, neboť Hýbl viděl pohár u zlatníka a sám si přečetl, co na poháru bylo vyryto, jména všech šestnácti krajů českého království a věnování, jež té chvíle Václavovi doslova opakoval: „Udatnému Ostermannovi od Čechyň k paměti na Chlumec, dne 17. (29.) srpna 1813." Dar ruskému generálu i český ten nápis, obojí bylo událostí, jež Václava a všechny v jejich vzrušení tím více těšila a kterouž tím více cenili. Doma chtěl číst, ale nemohl. Dojmy z divadla nedaly klidu. Ještě si dost neulevil hovorem s přáteli, ještě jej pudilo radost svou nějak vyjevit, s někým ji sdělit. Vzal papír a psal, skoro celý večer, o dnešním představení, jak Rusové a Čechové se přátelili, líčil to tomu, o němž byl přesvědčen, že nejlíp té události porozumí a že jej srdečně potěší, faráři Zieglerovi na dobřanskou faru.

I Václavovy sny té noci byly plny Rusů. Ale jak ráno oči otevřel, připadlo mu, že půjde k Toškánům, že snad uvidí mladou tetičku Jeníkovu, pannu Katinku, ten zvláštní zjev. Těšil se, než také divnou,

neurčitou bázeň cítil. Když vstoupil do paláce, spatřil elegantního pána, bankéře Plešnera, asi třicetiletého. Znal jej. Za tu dobu, co v domě před prázdninami učil, zahlédl jej několikrát, ale vždy dole u kanceláře nebo před domem s mladým Toškánem. Tenkráte nebyly dámy v Praze. Teď kráčel mladý bankéř nahoru, snad k nim. Václav bezděky uvolnil krok, aby se přesvědčil. Jindy si ho hrubě nevšiml, teď pojednou jej sledoval a napjat pozoroval. Ano, Plešner zašel, kde byly pokoje staré a mladé paní; a tam je jistě také Katinka. Cosi jako závist chytlo Václava a nevoli pocítil proti mladému bankéři, s nímž dosud nikdy nemluvil a jenž tak sebevědomě, pyšně nakračoval, jak se Václavu najednou zdálo.

Václav neučil tentokráte tak klidně a pozorně jako jindy. Byl roztržitý, neboť čekal, že snad vstoupí Katinka. Po dveřích se přes tu chvilku ohlédl, napjatě naslouchal. Než teprve samý konec hodiny se otevřely. Ale starý vstoupil, „pan Ambrož". Ach, zase hrát! Václav byl zklamán, rychleji však vstal a ochotněji se bral za starým Toškánem, jak se mu přimihlo, že snad „tetinka" přijde nebo že snad už je v ebenovém pokoji. Nebyla, ale přišla, ne však sama; to již byli v polovici laškovné, staromódní kasací, když Katinka vstoupila s mladou svou švagrovou a s nimi pan Plešner.

Václav zrudl. Oheň ten vehnal se mu do tváře i jejím příchodem, i že ten švihák vstoupil, a s ní, a že mu má hrát.

Tleskali jejich hře, zvláště Plešner, jenž ihned, když produkce skončila, přitočil se k starému pánu; Václava jako by neviděl. I mladá paní hovořila jen s tchánem. Václav stál opodál, okamžik sám, jako by ho nebylo, v rozpacích, jako na trní i popuzen.

Katinka jej vytrhla.

„Tak zahrajete mně Beethovena?" oslovila jej, přistupujíc.

„Teď?" V tom úžasu bylo znát i nechuť.

„Ne, teď ne, dnes by to nebylo tak pobožné." Usmála se, pokynula hlavou a šla za otcem a švagrovou, kteří s Plešnerem odcházeli do druhého pokoje, mužští zase tak, jako by tu Václava nebylo. Starý „pan

Ambrož“ jindy také tak odcházíval, ale že jeho host se tak nešetrně choval, popudilo Václava, až se mu v očích zlobně zatmělo. Roztrpčen ukládal partesy, roztrpčen odcházel. Ale když vykročil na ulici, nemyslil už na elegantního šviháka a jeho nešetrnost. Myslil na Katinku a její odpověď. Nechtěla, aby dnes hrál, nemusil před tím panáčkem. Jak Katinka hudebně cítí, jak bude naslouchat Beethovenovi – než jak bude on, Václav, hrát, jak hrát, aby to bylo opravdu „pobožné“?

Z Beethovena sehnal, co mohl, vypůjčil si i koupil, chodil ke Kamberskému, jenž měl najatý klavír, hrál u něho a zvláště rád sám, když nebyl Kamberský doma. Byť i tu jeho byt Václavovi přístupný. Hrál a myslil na Katinku. Myslil na ni tam, u klavíru, doma, cestou do hodiny, dychtivě čekaje, potká-li ji, vejde-li zase. Potkal ji skoro pokaždé a často také přicházela k nim do hodiny, buď prve nežli začali, nebo i když se s Jeníkem učil. Někdy jen na chvilenku pohovořila, někdy i zůstala, sedíc stranou u okna, háčkujíc nebo i s knížkou v ruce.

Václav byl by od ní očí neodvrátil, musil však učit, musil se přemáhat, musil s Jeníkem do knihy hledět nebo na úkol, jejž chlapec pracoval. Jen po chvílích obrátil oči po libém zjevení, kradmo, poněvadž necítil dost odvahy; jeho ostýchavost neminula ani její nelíčenou přímostí, ba spíše jí vzrostla. Mátlo jej zpočátku, proč sem panna Katinka do hodiny chodívá, zdali snad na dozor (ale tuto myšlénku hned zamítl), nebo ze zvědavosti, z dlouhé chvíle. Bylo to tak neobyčejné, na dívku příliš samostatné. Hned tomu nesrozuměl; ale vždy dychtivě čekal, bude-li mít zase tu zvláštní návštěvu. Jako by jiné ovzduší jej oválo její přítomností. Zažehlo v něm, byl rozehřát, vzrušen; v tom vzrušení, jež tlumil a tajil, vykládal živěji, čileji, a třebaže z toho učení pro „tetinku“ většinou nebylo nic, snažil se, aby jeho výklad byl jasný a ne zdlouhavý.

Než někdy musil také jí být učitelem. Znenadání zeptala se na to ono z učení Jeníkova, nebo co se jí vybavilo z toho učení, vyznávajíc se, že o tom nic neví, že to zapomněla nebo že o tom nikdy neslyšela,

ach, toho že je tolik, tolik – Vůbec mluvila o sobě s upřímností, která Václava překvapovala, nad kterou někdy až užasl. Doznala, že málo ví, pantáta i panímáma myslí, že děvče nemusí nic umět, nic vědět, jen když dovede vládnout kuchyní a domácností, že všude u nich vládne starý, hrozný předsudek.

Václav, jenž o této otázce sám nikdy nepřemýšlel, v duchu se Katince divil, ale souhlasil a horlivě přisvědčoval. Mluvíval o knihách, o básních, o románech i o hudbě. Jednou, když Hanzi odnášel knížky do vedlejšího pokoje, Katinka si vesele vzpomněla, co by pantáta říkal i panímáma, že by ji nechválili, kdyby ji slyšeli o „knížkách" mluvit, to spíše kdyby pomáhala strojit Panenku Marii a líbala každý kousek jako stará Mariána.

„My si doma nerozumíme," dodala pojednou vážně, „pantáta obzvláště ne." Trpce se usmála. „A vy se divíte," pokračovala německy, „co vám to povídám. Ale vy jste upřímný a citový. Snad až moc." Usmála se, hledíc mu do očí. Pozarděl se náhle a rozpačitě se usmál.

Sám také seznal během podzimu, že je mezi Katinkou a její rodinou veliký rozdíl, ano rozpor, že je v ní osamělá, že jí nerozumějí. Často ji zavolali z hodiny; obyčejně přišla pro ni stará Mariána, jednou také sama panímáma. Václav se pokaždé v duchu zalekl, že nebude mít Katinka žádného žehnání a že vícekrát už nepřijde. Ona však vždycky s úsměvem vítala starou Mariánu a s humorem už napřed za ni vyřizovala vzkaz, hned jak stará služka vstupovala přes práh. Obyčejně pak ještě chvilenku zůstala a příště přišla zas.

Václavovi hned zpočátku imponovala svou přímostí a energií, kterouž čím dále tím určitěji cítil a rád se jí poddával. Čím více její povahu poznával, tím vroucněji si jí vážil; byloť každé její slovo ryzí, jako křišťálové, žádné z přetvářky nebo nalíčené, a každé osobité. Nikdy nesetkal se s takovou dívkou a cítil, takové že by nikdy nenašel. Čím dál tím dychtivěji sobě přál a žádal, aby v každé hodině u Toškánů se mu zjevila, aby mohl s ní déle mluvit, nežli mluvíval, a kdyby možná bylo, ne v přítomnosti chlapcově.

Jednomu se divil: že se mu dosud nezmínila o Beethovenovi. A také když s jejím otcem hrál, už nepřišla. Neklid a tísnivá nejistota vždy padly na Václava, když po dvě, po tři hodiny zůstal v hodině sám a když na Jeníkovi vyzvěděl, že tetinka nestůně, že jí nic není. Teď se již nemrzel, ano býval rád, když svého žáčka musil do hodiny hledat a shánět. Za toho hledání spíše mohl jíti kolem Katinčina pokoje, potkat ji buď na chodbě, nebo na zahradě, kamž Hanzi i teď na podzim, když bylo slunečno, se utíkal. Tam se Václav setkal s jeho mladou tetou za listopadového odpoledne pod starými stromy u závěje spadlého listí. Stála na pokraji tohoto pestrého koberce ve špencru, ale s hlavou nepokrytou.

„Právě se zlobím," řekla, jen Václava zhlédla, jako by na něj čekala.

„Na mne, slečno?"

„Ne, na švagrovou. Zkazila mně, nač jsem se těšila. Chtěla jsem do divadla."

„A nemůžete?"

„Oh, večer ano, to bez překážky. Ale já chtěla zítra odpoledne."

„Odpoledne?" opakoval Václav překvapen. „To je české představení. Hrají Čtyři stráže na jednom stanovišti."

„Ano, ale na kusu mi nezáleží; já chtěla vidět české představení. Vlastně maminka. Ta mne na to přivedla, ta vlastně chtěla jít. To víte, Schiller a velké umění ji tak netěší. Ale slyšela o českých hrách a je taková přirozená Češka –"

Václavova tvář zjasněla tak, že si toho Katinka povšimla.

„Vy o tom rád slyšíte."

„Ano, a měl bych radost, kdyby jemnostpaní byla šla na české představení a vy také. Proč byste nešly?"

„Švagrová to zkazila. Ta to mamince rozmlouvala a ještě víc bratrovi; ten své ženě vždycky povolí a tak rozmlouval také mamince, až rozmluvil, hlavně že je to sprosté představení –"

Václav zčervenal a bezděky sebou hnul.

„Proč sprosté, slečno?“ vyhrkl. „Hrají tam studenti z university a měšťanští synové, obecenstvo jsou měšťané, studenti, ovšem také řemeslníci, tovaryši, ale to –“

„Není nic tak sprostého, já vím,“ vpadla Katinka s úsměvem. „Tak se mně, pane Věk, líbíte, když se spravedlivě zlobíte a bráníte – ano, já vím, ale když švagrová – Ta mnoho zmůže a bylo také chyba, že jsem já se tolik přimlouvala.“

Vtom se namátl u nich Hanzi, Václav musil s ním do hodiny; a bylo po hovoru o českém divadle. Když v pondělí poté přišel Václav do hodiny (byl nevlídný den, poprchávalo), zase nenašel Jeníka. Jak se ubíral po jeho stopě dlouhou bílou chodbou, zahlédl Katinku dále u jednoho z oken obrácených na dvůr a do velké zahrady. Stála v kalném světle uplakaného dne, hledíc do deště, a byla tak zamyšlená, že by byla Václava nezpozorovala, kdyby byl nepozdravil.

„Hledáte Hanziho, pane Věk. U babičky není, jdu od ní.“ Byla vážná, nějak zasmušilá. Když se Václav obrátil, šla s ním, ale jen několik kroků. Náhle se zastavila.

„Víte, co jste mně slíbil?“

Václav se radostně zalekl a hned odpověděl:

„Beethovena.“

„Ano, a dnes, teď bych jej chtěla slyšet. Jsem dnes nějak – ne, smutná ne, lhala bych – a přece ne veselá. Chtěla bych pryč, jinam, chtěla bych slyšet hudbu, hudbu, řeč duše. Taková žízeň zrovna. Pojďte.“

„S radostí, kdyby však Jeník –“

„Vy se bojíte. Nebojte se, já si vás sama vedu. Ach, hrozné slovo! Rozumíte hrůze, kterou by způsobilo, kdyby slyšeli – já si vás sama vedu. A vy se bojíte. Vidíte, jací jsme vlastně otroci předsudků a povinností. Nemám, nesmím vás požádat o trochu harmonie, o trochu tónů, nemám práva, protože jsem žena a vy muž, že bysme byli chvíli sami u klavíru s Beethovenem – ach –“ přimkla víčka, usmála se trpce, potřásla hlavou.

„Pojďte, slečno, pojďte," vyzýval, žádal už vzrušeně mladý Věk.

Pohlédla na něj, pak energicky vyzvala: „Pojďte!"

Poslechl už bez váhání, rád. Vstoupil za ní do pokoje, naráz zapomenuv na hodinu, na hocha, na všechny, vzrušen, že tak zvláštně splněna jeho tužba, potěšen Katinčiným přáním, v němž cítil přízeň, v němž v ten okamžik omamivě zadýchala i tichá naděje v její lásku. Vstoupil v sladkém zmámení. Nic neviděl v pokoji, v němž se přišeřilo od deště, vše mu splývalo jako v kouzelném temnosvitu. Chvatně vyhledal z not skladbu Beethovenovu. Byla to dvanáctá sonáta. Katinka mlčky usedla na židli u okna, jímž bylo vidět na vrcholky většinou holých stromů dole na zahradě. Šeré jejich siluety na deštivém pozadí nebes nesly se nad její hlavou, v jejímž účesu prosvital pruh neširoké pentle. Ruce se Václavovi chvěly, když sáhl do kláves.

Hrál, z hloubi duše hrál. Sonáta za těch okolností uchvátila jej hned a mocněji, pak až u vytržení. Opojovalo jej, že hraje Katince, že srdce jejich stejně jsou uchvácena a povznesena. Viděl ji tiše sedící, zadumanou, pobožně naslouchající; pak se zášeřím pokoje od okna zabělalo. Jako by světlý stín se k němu nesl, tiše, beze slova. Mlčky, hluboce dojata stanula u něho. Když poslední tóny se rozplynuly, když prsty Václavovy jako ochablé, náhle vyhaslé, sjely na kraj klaviatury, ucítil, že jemné ruce jemně se mu přitiskly na spánky a vtom hlavu mu zpět nachýlily. Světlý stín se k němu naklonil, sladce jej ovanulo, ucítil rty na čele –

Zachvěl se, přivřel oči, opojen, zmámen nenadálým, netušeným blahem. Když opět vzhlédl, nestála již Katinka nad ním, nýbrž opodál, a ne rozčilená, ne vzrušená jako on. Stín dřívějšího duševního neladu a zasmušilosti ten tam; stála v tichém rozjasnění, ale klidna.

„To bylo přátelské políbení za vaši hru a díky skladateli," řekla, usmívajíc se. Znělo to vlídně, srdečně, Václava však jako by chlad ovanul z těch slov. Nemohl hned mluvit. A vtom vstoupila mladá Toškánová. Chladně pohlédla na Katinku, přísně na informátora.

„Co se tu děje, Kitty?“

„Koncert. Požádala jsem pana Věka, aby mně zahrál z Beethovena. Nemohl, nesměl odříci.“

„Proč právě teď, Kitty? To je nápad. Hanzi nemůže pana informátora nalézt –“

„Přece jednou!“ Katinka se zasmála.

Václav pak učil, učil, ale nedbal, jak a co žáček říká, jak čte, že ustává a je nepozorný. Chvilku i na něj nadobro zapomněl a hleděl zamyšlen před se do okna. Pořád jako by nad ním stál ten světlý stín; a cítil jemný stisk na spáncích, jak mu ty jemné ruce hlavu do týla nachýlily a vtom jak se k němu naklonila až k čelu.

Z hodiny se nevrátil rovnou cestou domů. Šel Příkopy, šel Koňským trhem, pak nevěda jak ocitl se na hradbách, nad Koňskou branou, chodil tam, nedbaje chladu listopadového večera, nedbaje mračen, jež se nad ním hnala od polí za branou dále přes táhlé náměstí chudě osvětlené a dále ke královskému Hradu, v temnu se rozlehlou siluetou černajícímu. A pojednou zase přecházel svým šerým pokojíkem, nedbaje, že pozdě se do něho vrátil; přecházel jím nerozsvítiv a zůstal dlouho v temnu, nevzpomenuv si ani, že má jíti dnes na Starou rychtu k „vlastenskému“ stolu, že tam bude jednání o novém představení české herecké společnosti.

Myšlénkami byl pořád v paláci u Toškánů, v nádherném pokoji, v příšeří u klavíru. Bylo tolik štěstí a opojení v té krásné chvíli – Oh, ten okamžik! Co bude, co bude – Jedno věděl jistě, co je, že Katinku miluje. Ale strachoval se, že ten krásný okamžik u klavíru mu ji vezme, že mladá, pyšná paní Toškánová byla jistě uražena a že se již postará, aby Katinka do hodiny více nepřišla.

Po neklidné noci, za které sotva sedřiml, byl Václavovi den od rána do odpoledne v té nejistotě nekonečný. Vzrušen ubíral se odpoledne do Toškánová domu, a když kráčel nahoře dlouhou bílou chodbou, tlouklo mu srdce pomyšlením, že snad Katinku potká, že snad znenadání vystoupí z některých dveří. Nepotkal jí, nevystou-

pila a také do hodiny nepřišla k nim návštěvou. Čekal ji do poslední chvíle, ku dveřím pohlížel v obavách, nedočkavě, učil déle nežli jindy, přidal minutu za minutou, ale nadarmo. Katinky nespatřil.

Smuten se vracel domů, říkal si v duchu, že je všemu konec, to že není náhodou; ale kdyby snad – křísil vadnoucí naději – kdyby snad přece – zítra se ukáže; ale do zítra čekati – Zdálo se mu tak dlouho – Dočkal se však a Katinka přišla jako jindy, jenže se tak dlouho neomeškala. Mohl však s ní promluvit, na chvilku i s ní samotnou, když Hanzi odešel si pro knížku a papír do vedlejšího pokoje. Václavovi se hrnula náhle krev do hlavy očekáváním, dychtivým napětím, zmíní-li se Katinka o Beethovenovi, o té chvíli, a co švagrová říkala. Než ani slovem nevzpomenula. Zůstala tak, jak přišla, vážnější nežli jindy, ale klidná; o divadle mluvila, o opeře, kterou včera viděla. O švagrové se přitom zmínila i o panu Plešnerovi, jen tak za řeči, že seděl vedle nich.

Václav vracel se z hodiny nešťasten, zmaten Katinčiným jednáním i její řečí. Ani slovem se nedotkla té chvilky u klavíru – Ach, to byl jen chvilkový nápad, rozmar – Klidná, veselá zas byla a jmenovala jej – toho bohatého šviháka. Jedu tím jménem ukápla Václavovi. Žárlivost v něm divoce uhlodla.

Té chvíle a pak často. Už předtím nehleděl na mladého Plešnera s přízní; tušil, věděl, proč od prázdnin tak často chodí do Toškánova domu. Pozoroval to a slyšel také od jiných. A žárlivost jej hnala, aby si všímal a hlídal bohatého, sličného soka, jenž byl vždy elegantní a mohl jinak vystupovat nežli on, chudý informátor. Václav nabyl jistoty, že Plešnerovy návštěvy jsou v domě vítány starým i mladým manželům Toškánovým a Katinka že se těm návštěvám nebrání, ano že je snad také ráda vídá. Několikrát už nepřišla do hodiny právě proto, že mladý bankéř byl u nich návštěvou. Pak už vůbec řidčeji přicházela a Václav přece čekal každé hodiny s rostoucí touhou, v mučivější nejistotě. Čekal, čekal –

Z Němec sem doléhaly ohlasy veliké bouře, spojenci vítězně postupovali, hnali Napoleona k hranicím a chystali se za ním do samé Francie. Všude po Praze dychtivost po nových zprávách. Jen Václav jich nesháněl. Jeho svět byl teď jen v paláci někdy přichovském, v myšlenkách na Katinku, v touze po ní. Nové pluky ruské, táhnoucí za hlavní armádou, procházely Prahou. Mladý Věk, kdykoliv se k tomu maně hodil, s velkým účastenstvím pozoroval slovanské vojsko; ale již se nestalo, aby schválně je vyhledával a za ním chodil.

Také divadlo ho již tak nevábilo. Českého představení nevynechal (posléze hráli Jan Dolinský), sám však už nehrál; ani na zkoušky se podívat nepřišel. I „vlastenský" stůl na Staré rychtě zanedbával. A i když přišel, zapomínal na celé chvilky, že tam sedí; také odtud bloudíval v myšlenkách kolem paláce bohatého dodavatele. Doktor Srnka jednou jej nelibě vytrhl, když znenadání za ním stanul a peprně zavtipkoval, že „pan soused", jak mu pořád ještě říkal, jistě je po uši zamilován, když i na něj, na doktora, zapomíná a nikdy si teď nepřijde pro knihy. Už od prázdnin si žádné nevypůjčil. Sice jednou si přišel, ale tu nebyl doktor doma. Václav uslyšel pak u stolu, že doktor asi meškal tou dobou na Nebozízku, cenzora že sice vyléčil, ale že tam nepřestal chodit, ba poslední dobou že tam zapadá častěji nežli jindy, že se ti dva staří kocouři hrubě spřátelili.

Srnka vyléčil „starce z hor" a Václavovu nemoc také dobře rozpoznal; pomoci však neměl, jen peprnou poznámku, jež se Václavu zdála cynickou. V ten okamžik byl mu starý doktor až protivný. Od toho večera byl mladý Věk jako vyplašený pták; ještě řidčeji teď docházel na Starou rychtu. Ještě nejspíše přítele Kamberského navštívil. Ale již u něho nehrával. Jen jednou, když Kamberský musil dřív odejít a Václav osaměl, sáhl do kláves. Maně začal přehrávat si z Beethovena, ze skladby, kterou tenkráte zahrál Katince. Ale teď ani nedohrál. Těžké, dunivé akordy v teskném as moll, naříkající nad pádem hrdiny, hluboce jej dojaly; tesknota, smutek na něj přišly, divže mu slze nevytryskly.

Samotu teď hledal a sám chodíval, kolem Toškánova domu i za bránu, nedbaje sychravých, smutných dní pozdního podzimu. I na Olšanský hřbitov se dostal, ale ne maně. Vzpomenuli nyní nejednou na nebohou Jetty; teď teprve porozuměl jejímu žalu a jejím mukám. Sám je také cítil, sám, a palčivě, žárlivost i hoře nešťastné lásky. A tak zatoužil stanout u Jettynina rovu. Chodil svatým polem za zachmuřeného odpoledne, hledal kříž, kámen se jménem někdy své sousedky. Chodil však marně. Paní Lorencová nepamatovala ani tolik na svou neteř. Už se soumračilo, za holými stromy hasl řeřavý pruh západu, když naposledy se rozhlížel po rovech, z nichž jeden byl Jettynin; myslil na ni, na sebe, na Katinku, a zase viděl štíhlou, přibledlou mladou sousedku, list papíru se mu kmitl, bílá škartka s jediným slovem: „Werther!“ I to mu připadlo, jak mu Jetty řekla, že čtla zase nanovo Werthera – Bělavé, mlhavé pruhy táhly se po hrobech. Tam i cestou poli sám také mnoho myslil na Werthera.

A pak chodil denně do kostela. Bylo v prosinci, v adventní čas. Stará paní Toškánová nevynechala ani jediného roráte; a pokaždé ji doprovázela Katinka. Do kostela sv. Jindřicha chodily. Mladý Věk se o tom dověděl koncem prvního týdne adventního náhodou od svého žáčka. Hned nazejtří vstal za tmy a zamířil od Slepé brány k Sv. Jindřichu. Nedbal, že vane ostrý vítr, že hustě padá sníh. Zahalen do límcového tmavošedého pláště, pospíchal do kostela, nad nímž, nad černou masou domů kolem, v temnu se ztrácela stará věž. Temno kolem a bílo; úzká, vysoká kostelní okna rudě zářila do jitřního šera; proudy sněhu přes ně vlály jako bělostné záclony.

U dveří, v černém koutku, přehlížel Václav přicházející. Přehlížel, čekal, pak postoupil dále k pilíři, když paní Toškánová s dcerou přišly, usedly v lavici. Na oltáři jas, po lavicích světla svíček a sloupků prostých, bílých i bohatě zdobených a divných forem. Václav jen jeden viděl, jediný, pestrými kvítky a pozlátkem okrášlený, jehož zář osvětlovala hlavu Katinčinu v čepci roztomile jí slujícím. Lid zpíval staré rorátní písně, staré, Václavu milé z domova, z chlapeckých

let; ale tady nezazpíval. Jen po Katince hleděl, po její svěží tváři, upírající oči do knížek. Vytrval pokaždé až do konce; před samým koncem však zmizel od pilíře a čekal zase v koutku u dveří, aby ji zblízka uviděl, až půjde kolem, hůře nežli žebrák, neboť nemohl se ničeho nadíti, nesměl a nemohl nic žádati, ani o vlídný pohled –

Před samými vánočními svátky dostal z domova bedničku s pečivem a ovocem a s psaním. Tentokráte matka psala, oznamujíc důležitou novinu, že se Václav podiví, že dle všeho se bude loučit s Liduškou. Když odejel po vagacích do Prahy, psala Věková, dostal se do vranovského dvora nový správce a tomu že padla Liduška do oka hned, jak poprvé přijel do Dobrušky a jak Lidušku poprvé uhlídal. Oblíbil si ji tak, že přijel do města zas a seznámil se s pantátou, teď už chodí k nim do domu, že je to mladý, hodný, spořádaný muž, s tím že by Liduška mohla být šťastna, zvláště když, jak se zdá, si jej také upřímně oblíbila.

Václav cítil, jak matka ráda, spokojeně, šťastná o tom píše. Sám byl také mile překvapen, rád to četl i kvůli sestře i kvůli matce. Zjasnilo se mu tou novinou, ale když psaní ukládal, povzdychl; kdyby matka o něm věděla, jak by se zarmoutila!

XXXI
Několik kapitol v jedné

Zima toho roku nepolevovala ani v únoru. Farář Ziegler nezažil na Dobřanech ještě tak dlouhé a tak tuhé. Faru měl zavátu, zahrádku před okny zavátu; závěj tak jako pahorek, plot v ní zmizel nadobro, ani vrškem nečouhal ze sněhu. Cestu do kostela musili denně prohazovat; chodníky i cesta ze vsi, polem, všecky zachumeleny. Sníh na všem, sníh všecko zalehl, ukryl, vyrovnal; oupady zmizely, keře i houštiny, leckde i stromky až po vrcholy, jež pak tu tam označovaly směr těm, kteří musili polem, obroučky na nohou, aby se tak nebořili do sněhu.

Jednou odpoledne v únoru seděl farář Ziegler ve svém vybíleném roubeném pokoji, do jehož ticha neúnavně tikaly kolikeré hodiny po stěnách rozvěšené a pozvukoval oheň v tmavozelených kamnech. Venku zahučel chvílemi vítr; a bílo venku. Vějavka tam, prášenice bělostná, tak hustě rozvířená, že nebylo vidět ani mohutnou lípu opodál před farou.

Farář v teplém, tmavém podvlíkači, v teplých střevících, sedě v lenošce s knihou v ruce blízko kamen, nedbal, že se venku čerti žení. Četl Buffonovu Théorie de la terre; pro ni zapomněl na vše. Až domácí pes jej vytrhl. Zuřivě se rozštěkal venku před dřevěnou „besídkou“, chránící domácí dvéře před závějemi. Farář, ohlédnuv se k zádveří, naslouchal. Kdo by teď, za toho božího dopuštění, v ten nečas –

Pes neumlkal. Farář se zamračil, položil otevřenou knihu na stůl hřbetem vzhůru a šel ven se podívat. Ale již v druhém, předním pokojíku, kdež měl svou bibliotéku a jímž se vycházelo na síň, se zastavil. Venku na síni hlasy. Hospodyně s někým mluvila a ne ostře, vyzývajíc ho, aby šel dál, že jemnostpán je doma a obroučky aby jí

dal, ten příchozí, že je dá osušit, a tadyhle že je koště, aby si ometl boty.

Farář otevřel dvéře. V příšeří síně zahlédl muže dost vysokého v límcovém plášti, v beranici, s hrubým vlňákem kolem krku, ve vysokých botách, jenž postaviv do kouta hůl, odevzdával hospodyni pytel. Sňal jej právě s ramene a žádal, aby jej hospodyně někam uložila. Farář příchozího na pohled nepoznal, až po hlase.

„Propánakrále, Patrčko, vlastenče!“ zvolal překvapen, rád vida hosta, jehož se nenadál. Patrčka pozdravil, ale ještě neviděl a neprohlédl až v pokoji, když sňal kulaté brejle, sněhem prve ošlehané, nyní opocením oslepené. Sám byl od větru i namáhavou cestou jako rak červený. Potěšen srdečným uvítáním i že zase vidí ctěného svého příznivce, tiskl Zieglerovi ruku. „Musil jsem se stavit, jemnostpane.“

„Tak vy nejdete ke mně?“

„Chodím za obchodem. Pytel jsem nechal venku.“ Trpce sám sobě se usmál.

„Co sháníte do pytle, prosím vás?“

„Přízi, jemnostpane. Vyšel jsem si do kopců mezi tkalce a prádelníky, začínám přezačit. Zatím, pro počátek, chodím pro přízi sám. Tak jsem se dostal až v tyhle končiny a tu mne chytla ta vánice. To bylo –“

„Psí čas, sibérie, opravdu. Ale sedněte, Michálku, odpočiňte si a počkejte, nejdřív posilnit se musíte – trochu kafíčka, chleba, másla, Baruško!“ volal ze světnice, pospíchaje ke kuchyni, kdež poručil, ať uvaří kávu. Byla to v ten čas vzácná úcta, ale přišel milý host. A také dost vzácný. Už dlouho nenavštívil Dobřan a farář vůbec o něm mnoho nevěděl, co je s ním od té doby, co se vrátil s nepořízenou z Vídně. Zato literárně se hlásil, občas v Hromádkových Prvotinách. Když Patrčka byl posledně na Dobřanech, měl už leccos napsáno; Ziegler znal jej už jako spisovatele, ale jen z jeho rukopisů. Teď už znali Patrčku mnozí a mnozí čtenáři, teď už byl skutečným spiso-

vatelem, o němž byl dobřanský farář přesvědčen, že bude dobrým pracovníkem na úhoru české literatury.

Venku se prášilo, sníh padal, padal bez ustání do časného hasnutí dne i za soumraku, jejž bolavě tlumil. Ziegler se svým hostem seděl po kávě. Živě hovořili a žádný z nich nedbal, že se v jizbě zešeřilo.

Ziegler měl nejprve kopu otázek o Vídni; na Hromádku se vyptával, na jeho noviny a hospodářství. Patrčka doličoval, že nemohl tam vydržet, že z toho nebylo živobytí, Hromádko že chtěl jen služby a služby a málo za to dát a že nesnesl přímého slova, a tak že tam nemohl vydržet, ale jinak že se v dobrém rozešli.

Co teď má v péře, co píše, ptal se Ziegler; host sáhl s úsměvem na náprsní kapsu. „Nebudu-li obtěžovat, jemnostpane, něco nesu. Kdybyste mně to dobrotivě přehlédl."

„I ano, s radostí, to se ví –"

„A co pan Polák, jemnostpane –"

„Ach bože, Polák, náš oficír. Milý zlatý –" Farář vyskočil ze židle a chvátal do druhého pokoje, odkudž se hned vrátil s papíry v ruce; ale již také běžel ven, volaje na hospodyni, aby přinesla světlo.

„To se podivíte, milý Silorade," připravoval na překvapení, když se zase vrátil ke stolu. „Píše, vzpomíná, i z vojny píše. Teď na Paříž táhnou. Nic se mu nestalo ani v té hrozné sekanici u Lipska, pánbůh nám ho zachoval. Teď už je ve francké zemi. Čekám každou chvíli zase psaní. Ale pořád psal, jak mohl, i v bitvách, za hřmění děl, opravdu."

Hospodyně přinesla dvě hořící svíčky.

„Tak se přesvědčte sám," Ziegler vytáhl první list, ten, který na podzim také Václavovi ukázal, „vidíte, tento psal v ohni a tenhle hned po bitvě u Lipska; ale Múza, chudák, mu mlčí, bodejť ne. A tadyhle to psaní od švejcarských hranic – teď už je ve Francii – a vaše slovo, příteli," vyhrkl farář živěji, jak mu náhle připadlo, „je tam taky, slyšíte, až ve Frankrajchu hlaholí." A pleskl Patrčku na rameno. „Vy jste jako Tyrtaeus!"

Patrčka se zapálil.

„Jak to, jemnostpane –“

„Vaše písně zpívají naše české pluky –“

„Snad něco málo. Když u nás vojsko leželo, nežli vytrhli do pole, naučil se ten onen mou vojenskou píseň, také Pitka v Josefově měl jich několik ode mne, ten zas měl známosti u pluku Gyulai, leželi v Josefově –“

„Já vím, ale ať tak nebo onak, dostal jsem jistotnou zprávu, že naše pluky zpívají vaše zpěvy válečné. To je něco. Slyšíte, v staré Galii rozléhá se česká píseň proti francouzskému Caesarovi. Už i ve vojště řeč česká se mile rozlíhá. V tom si, milý Silorade, srdce vlastenské musí polibovat. Podívejte se, kde až ty písně –“ Rychle zas vstal, čile přinesl mapu. „Tadyhle, vidíte,“ ukazoval na místa červeně podtržená, „tadyhle mezi Ženevou a Basilejí, na tom prostranství vrazili do Francie naši, Rusové a Bavoři, tadyhle přes Ženevu našeho Bubny sbor a Blücher s Prušany, ten zas víc na půlnoc, tadyhle přes Moselu a Mass, vidíte? Teď kdovíkde už jsou – Ale Napoleon se brání jako křeček, podivuhodný muž, ano, ale nakonec – to víte, taková přesila – aha – tadyhle,“ jel zase prstem po mapě, pátraje, „Langres – tam je, jak se proslýchá, teď Švarcenberk, tj. byl nedávno, a Rusové – bože, Rusové, vlastenče! Věřte, někdy jsem už na Dobřany huboval, ale loni na podzim divže jsem jich neproklínal, když jsem tolik četl o Rusech a když mně pak mladý Věk vypravoval.“

„Šťastní lidé v Praze,“ povzdechl Patrčka.

„O mladém Věkovi nic nevíte?“

„Teď nic. Už mně dlouho nepsal.“

„A mně taky ne. A domů snad teď také málo píše, tuhle si mně Věk postěžoval, když jsem si vyjel do Dobrušky, a že když píše, že jen zkrátka a ne tak vesele jako jindy –“

„Ach, jak je možná žít v Praze a nebýt veselým a spokojeným!“

„Tak pořád ještě stýskáte?“ zeptal se farář vážně.

„Obchod se mně teď trochu líp daří, pravda, ale," Patrčka sklopil oči, „jinak všechno při starém. Kdyby nebylo tolik hloupostí, tolik zabedněnosti – Dívají se na člověka tak – a že píšu, jako bych kdožvíco páchal –"

„Ale, Michálku, Silorade, mně se zdá, že jste si za to na ně trochu posvítil –"

Patrčka se rychle obrátil po faráři a usmívaje se pohlédl mu do očí, čekaje vysvětlení.

„V básni Ponocný, nedávno v Prvotinách," pokračoval farář, zkoumavě hledě na Patrčku. „Co ten ponocný, jak zpívá, co v noci všecko přehlíží, všeliké tajnosti."

„Ano, jemnostpane, a nepravosti."

A hned zacitoval:

Vyfintěný hejsek mnohý
ze mne smích si dělává,
zkouše na mně vtipu vlohy.

„Ale ty narážky na pana pulmistra, na jeho nepravé oučty, na pána, když jede na cesty, Michálku –"

„Na ouřední cesty, pan zkoušený radní –"

„A myslí, že jeho panička je věrná. A ten, ‚co k ctnosti nutí –'"

„Račte uhodnout, je to naše panstvo v Solnici."

„Pozor, příteli!" varoval farář.

„Nikdo není jmenován."

„Ale když já jsem v tom něco tušil, jak by to u vás nepoznali –"

„Ať poznají; dobře. Ale nepoznají, protože tam nikdo nic nečte."

„To je štěstí, sice by si jinak na vás zchladili žáhu. Buďte opatrný."

Patrčka potřásl hlavou, pak rovnaje si brejle, namítl:

„Co by člověk pořád mlčel a na všecko. A co by mně mohli udělat! Ale abych nezapomněl, jemnostpane, mám vyřídit úctu od Pitky z Josefova."

„Mluvil jste s ním?"

„Byl jsem tam nedávno."

„Já tam byl na podzim podívat se na zajaté Francouze, na ty od Chlumce. Teď jich tam je víc, od Lipska mnoho zajatých."

„Povídal Pitka, těch že před Vánocemi přivedli přes šest tisíc. Nejvíc pěchoty, ale také dělostřelce a sapéry. Byla jich plná kasárna od Novoměstské brány až k Hradecké. A teď je nacpali všechny do jedněch, do jezdeckých."

„Proč –"

„Prý se začali bouřit. Teď se, chudáci, mají. Opravdu jsou tam prý jako napěchováni. I na chodbách musí spát, teď za těch mrazů."

„Jak by pak nestonali a neumírali. Tuze prý mrou."

„Už kolik set jich zahrabali. Ale proto je ještě dost veselého ducha mezi nimi. Na dvoře v těch kasárnách vedou vojnu dál. Viděl jsem to, Pitka mne tam zavedl. Jeden z nich dělá Napoleona, ten sedí na zadku dvounohého koně a generály má, Neye, Macdonalda a jiné, a ti také jezdí na takových koních –"

„Což o generály, ale kanóny!" farář se zasmál.

„I ty mají. Vytrhali trouby u kamen a střílejí o všechno pryč –"

„Na studeno, sněhem. Chuďasové, toť zoufalá veselost. Co je čeká, když je taková oumrtnost mezi nimi –"

„Zato Rusové, ti tu zimu snášejí, těm jde k duhu."

U Rusů pak ostali do večeře a vrátili se k nim opět po večeři. Vzpomínali, jak táhli tady krajinou, jak bylo v Praze, jaké vítání. Ziegler přečetl Patrčkovi Václavovu zprávu o Štěpánkově kuse, o českém představení, jak se Rusové bratřili s Čechy, mluvil o ruské moci, o ruském vojsku a caru. „A víte-li, Silorade, že má car zejtra svátek; zejtra je Alexandra," vzpomněl farář maně a hned zase dále vypravoval o Dobrovském, o jeho ruské návštěvě, jaké má zprávy o tom.

Bylo již pozdě, když si dali „dobrou noc". Farář ulehl, v jeho pokoji setmělo se; z okna však pokoje, v němž byl Patrčka bytem, linula dlouho zardělá zář na zachumelenou zahrádku, do tmavé zimní noci.

Ráno, když se farář chystal do kostela na mši, zašel ke dveřím Patrčkova pokoje a naslouchal. Ticho.

„Spí," pomyslil si farář a tiše odešel do kostela, na Patrčku ani nezaklepav. Když se po mši vrátil, zastavila jej hospodyně hned na síni a tajemně oznamovala, že pan Patrčka – kdopak ví – no – že jak vedle uklízela, že ho slyšela, nahlas sám k sobě mluvil a tak jako by kázal a pak zase ticho, ale za chvilku že zas –

Ziegler se usmál a zažertoval, opravdu že se učí Patrčka kázání, že bude za něj, za faráře, kázat. Sám hned rychle vstoupil do pokoje, tam však tichým krokem bral se ke dveřím Patrčkova bytu a tam tiše naslouchal. Patrčka mluvil zas a hodně nahlas, takže mu bylo rozumět.

Trouby, bubny, harfy, zněte!
Radost k obloze se vznes!
Vyjev uznalost svou, světe,
zavzni nad hvězdami ples!

Patrčka deklamoval dál, netuše, že má posluchače. Na chvilku přestal, pak opět začal, ale tlumeněji, takže Ziegler dobře nerozuměl, až pak nanovo vyrazil deklamátorským patosem:

Slávie kdes tupiteli?
„Věčně zmizí v tmu a noc!"
hlásals, chlubný haniteli.
Kdo však podvrátil tvou moc!

On co velký Alexander
s zbraní v zhoubce hrůzou hřmí —

A zase ticho. Ziegler okamžik čekal, pak chtěl vzíti za kliku a vstoupit, vtom opět zaznělo za dveřmi:

Radost opoj zem i moře,
zavzni v divé hustiny!
Poklid skončí strašné hoře,
změní v ráje pustiny!

Hned potom zazněl mohutněji zase motiv, již jednou přednesený, v němž všechna radost, všechno nadšení jakoby mohutným, závěrečným sborem se ozvalo:

Trouby, bubny, harfy, zněte,
radost k obloze se vznes!
Vyjev uznalost svou, světe,
zavzni nad hvězdami ples!

Teď je konec, pomyslil farář. A byl. Ticho za dveřmi. Když vstoupil, zarazil se Patrčka, jenž napolo ustrojen stál u stolu a chtěl uschovat arch papíru, jejž měl v ruce.

„Pomalu, sem s tím!“ poroučel žertovně Ziegler.

„Trochu jsem si zaveršoval, jemnostpane. Hned včera večer, jak jsme se rozešli. Když jsme tolik o Rusech hovořili, rozehřálo mne to, psal jsem hezky dlouho; teď ráno jsem to dopsal.“

„A četl jste si to. Slyšel jsem za dveřmi, tak jaké tajení.“

„Není to vypilováno, uhlazeno –“ Patrčka podávaje papír dodal: „Zmínil jste se včera, že bude mít car dnes svátek –“

„Ach, ten jste oslavil!“ Farář rychle pohlédl do papíru a četl: „Óda k jmenovinám Jeho Veličenstva Alexandra I., panovníka všech Rusů, dne 26. února 1814.“ A četl si dál, tiše, tu pokýval hlavou, tu začal polonahlas, pak už zřetelně, zplna: „Plesej, vlasti věrný Čechu! Zná on též tvůj tvrdý meč –“ pak opět mlčky, až vyříkav poslední verše „zazní nad hvězdami ples“, podal Patrčkovi ruku.

„City tisíců jste vyslovil, city všech upřímných Slovanů. Ať se to taky čte. Hned odtud to pošleme Hromádkovi. Ale –“ odmlčev se,

hleděl farář upřeně na mladého veršovce, jenž se tím zarazil, zvláště když Ziegler vyhrkl: „Něco tomu schází.“

„Co, jemnostpane –“

„Až to přibrousíte, připilujete, a tady budete mít na to pokdy a svatý pokoj, tady – rozumíte? Zůstanete tu dnes, zítra a jak dlouho budete chtít. Příze vám neuteče. A tak tuhle, jak jsem povídal, nakonec toto.“ Sednuv, vzal brk a připsal pod báseň:

V Dobřanech psal Silorad Patrčka.

„Ať vědí, že Dobřany – Chcete?“

„Jak by ne! S největší radostí.“

„Tak, a teď pojďte k snídaní.“

Doktor Held zašel denně po dopolední vizitě v nemocnici u milosrdných bratří do druhé své nemocnice, zřízené ve škole u uršulinek na Nových alejích, kdež měl nemocné vojáky, většinou Rusy. Od podzimu minulého roku, od září do tohoto času, do února, se mnoho loží v té vojenské nemocnici uprázdnilo. Smrt mnohé uklidila; jiní pozdravivše se úplně odtáhli zase k vojsku, jiní uzdravení, ale mrzáci, vrátili nebo vraceli se domů do vlasti.

Než přestože se tak uvolnilo, zůstala tato nemocnice doktoru Heldovi velikou přítěží. Pořád ještě měl s ní velké starosti a ztráty času, pořád mnoho práce velmi namáhavé. V únoru toho roku 1814 ještě mrzlo. Na Vltavě živo a na ulicích cinkot zvonců, drnkot drkáčů a svištění saní nebylo žádnou vzácností. Hlučno a veselo bylo o masopustě. Held však o něm nevěděl. Sloužil a jen sloužil svým nemocným v špitálech a po domech od rána do večera. Toho měsíce za jasného, mrazivého dne vracel se jednou v poledne domů ze svého vojenského špitálu.

Dychtil po odpočinutí, po chvilce klidu, ticha a samoty. V ten čas míval nejspíše pokoj, neboť návštěvy nepřicházely, to jest, hospo-

dyně jich nepouštěla. Ale toho poledne přivedl si pak návštěvu sám. Na schodech ku svému bytu došel drobné, staré dámy v límcovém redingotu, v čepci. Zamračil se, když ji zhlédl a když se mu mihlo, že snad jde k němu. Ale jak se obrátila, když jí pohlédl do zvadlé, ušlechtilé tváře pěkného nosu, radostně překvapen sám se k ní hlásil.

„Madame de Lozier!"

Hned ji zval, hned si ji vedl do svého bytu. Přijela z votavanského zámku a šla k němu na poradu. Churavěla od Vánoc, ne sice zle, ale stále. Než v této churavosti bylo také mnoho tesknoty, jež jí tam v té samotě v opuštěném zámku v zachumeleném parku za té dlouhé zimy přicházela s touhou po změně, po rušnějším životě, po Praze; a s tou touhou i dychtivost zvědět něco více, nežli co četla v novinách o běhu válečném, zvědět zase něco o svém bratrovi, o němž už delší dobu nedocházely zprávy. To ji tísnilo zvláště teď, když počalo jí svítat, když bylo již jako jisto, že spojenci zmohou „korsického tyrana", jak říkala, že na francouzský trůn bohdá dosedne legitimní král a že by snad mohla pak za bratrem – Tak tesknila a toužila stará Francouzka na votavanském zámku, ale bála se povzdechnouti z lásky a šetrnosti k paní Hanoldové, nechtějíc ji ani načas opustit. Paní z Hanoldů však sama postřehla, uhodla, co oddaná její společnice tají. Sama jí o Praze začala, sama ji tam posílala, ať se jde poradit, a že snad také zví něco určitějšího o svém bratru. Ale v tom upřímném pobízení ozvaly se také její tesknota i tajená touha. Sama také dychtila uslyšet zas o Praze, to jest o Heldovi. Tak dávno ani slovíčka o něm k ní nezavanulo –

Madame de Lozier se zpočátku zdráhala, neboť jí bylo líto paní Hanoldové, k níž lnula a jíž byla věrně oddána, ale pak přece poslechla. Usadili ji do krytých saní, jež ji letem unášely do Prahy, kdež nejprve zamířila k doktoru Heldovi. Byla jeho uvítáním a shledáním se s ním všecka dojata. Vzrušeně líčila, jak se na Prahu těšila, jakou měla radost, když vjížděli do hlučných ulic. Ach, že tu přece jen jiný život, povzdechla, nežli o samotě, v opuštěném zámku, třebaže ji

tam chovali jako v bavlnce, paní baronka, duše andělská, však kdyby té nebylo –

Held bezděky sebou hnul. Teď konečně uslyšel, nač nedočkavě čekal; paní de Lozier začala o Lory a vypravovala pak obšírně s živými posunky. Heldovo srdce až zatrnulo. Vše, co těžkého se mu stalo, všechen žal a vzrušení, jež čas zatím ztlumil i rezignace, náhle se vzbudilo, oživlo. Minulost jej ovanula sladce i bolně, obraz Lořin pobledlý zjasněl.

Slyšel, že je zdráva, ač tady v Praze že jí lépe svědčilo, Jeanetta že roste a kvete, ach kvete, rozmilé dítě, a bystrá a dobrého srdce že je, něžná, milá, jen kvete, ta oběť, jež jí paní baronka přinesla, že kvůli ní zůstala na venkově, že nebyla marná, ne – A jak ji dceruška miluje, ach, v ní že je všecko a jediné, ano, jediné blaho, jediná útěcha paní baronky, jediná za těch chmurných, tíživých okolností.

„Jak pan z Hanoldů?“ vpadl Held, zachmuřiv čelo.

„Poloslepý a mrzák, jak odjel z Prahy. Jinak zdráv. Ale zkrušilo jej to a zkrotilo. Není už tak divoký –“

„Nemůže ani být. Jak se chová k paní baronce?“

„Musím říci, dost uznale a šetrně, pokud se stýkají. Ale těch styků je velmi málo. Ani ne vždycky u diner, to je vše. Paní baronka žije o samotě jako poustevnice, vzdaluje se. Baron by si přál a snaží se, aby častěji s ním byla; než ona je pevná a důsledná. Jen v naší, to jest mé a Jeanettině společnosti s ním pobude. Jeanetta je jakousi prostřednicí bezděčnou – ale jinak chlad, chlad. Zkrátka, cizí lidé pod jednou střechou. Trudné živobytí. Na Prahu vzpomíná paní baronka často, jako já. Často o ní mluvíme, také o vás.“

„Nepodívá se zas do Prahy?“

„Mluvila o tom; přijede snad na jaře, s Jeanettou. Ta, pane doktore, na vás také pamatuje, zvláště jak ji po nemoci snesli poprvé tady na zahradu, jak vám trhala kvítí, jak jste přišel ke kočáru, když odjížděli na venkov – Ach, tak dlouho již mluvím, a ještě jsem vám nevyřídila, že vás paní baronka srdečně pozdravuje.“

Vešla hospodyně, podala psaní, jež právě teď došlo. Doktor chtěl je stranou položit a přečíst si je, až by paní de Lozier odešla; ale jak maně pohlédl na adresu, zarazil se a psaní podržel v ruce.

„Račte dovolit, madame, ten list mne velice překvapuje. Je z Ruska, přes Varšavu došel. Kdo by mně psal? Rukopis neznámý – Ale měl jsem na Rusi bratra, jako vy, madame, račte prominout, že –“ doktor mluvil rychleji a neklidně.

„Ó vím o vašem panu bratru, paní baronka mně o něm a jeho osudu vypravovala. Sama také vzpomněla, že snad jste se teď nějakých zpráv dopátral, když tudy Rusové táhli nebo teď snad –“

„Ne, nic, ačkoliv jsem se neustále sháněl a vyptával. Nejeden Rus mně slíbil, že bude doma pátrat. Snad některý teď se vrátil a dostál slovu; proto zde to psaní – Až mám skoro strach je otevřít, madame –“

„Neotálejte, beze všeho,“ pobízela upřímně, ač i v bezděčné zvědavosti.

„Je víc nežli dvacet let, co jsem s bratrem mluvil. Roku 1793 došlo poslední jeho psaní z Mohyleva. Tam jsem mu také psal, ale nic, žádná odpověď, ani na to, ani na druhé mé psaní. Každý poštovní den jsem dychtivě očekával odpověď, marně však. Bratr byl v polském vojsku, ráčíte vědět, a pak ty události! Konec Polska – Domníval jsem se, že bratr buď padl, nebo že se dostal do zajetí, že jej zavezli snad na Sibiř. Sháněl jsem se, jak jen bylo možná r. 1799, když Rusové tudy poprvé táhli, a teď zas. Už jsem se vzdal veškeré naděje. Jsem přesvědčen, že je bratr mrtev. Nebo kdyby žil, jak by mohl vydržet, aby mně ani řádky neposlal? Je mrtev, s tou myšlenkou jsem se již smířil, a přece se bojím a váhám otevřít toto psaní, jež mně dotvrdí, že jsem se nemýlil –“

Paní de Lozier vstávala.

„Ne, prosím, račte zůstat, madame, jsem přesvědčen o vašem a paní baronky účastenství –“ a rup – pečeť pukla, list se rozdělal. Doktor jen nahlédl, trhl sebou a vydechl: „Bože!“ a hned četl, ale

vtom už stránku obrátil, na konec se podíval; nevěda prudce vstal, a zapomenuv na paní de Lozier, četl opět od počátku, chvatně, dychtivě četl, řádky očima přebíhal, prudce zas obrátil a dále tak četl, až ruka držící list mu poklesla. Zhluboka povzdechl, okamžik před se hleděl užaslý; a zas nemoha uvěřit list prohlížel, podpis, nadpis, řádky zas letmo pročítal i zas adresu a zvolal:

„Madame, můj bratr žije, je naživu, toto psaní je od něho. On sám píše – já už jeho písma nepoznal, změnilo se tak. Ach bože, co se nebožka matka pro něj naplakala a sestry! A on živ, on živ! A řádkem nedal o sobě vědět!“ Toto znělo trpce; než hned zase v úžasu i v radosti opakoval: „Ale je živ, je živ! Chudák! Odpusťte, madame,“ vzpomněl pojednou na svého hosta, „ale taková zpráva –“

„Ne, pane doktore – vy mně promiňte, že ještě prodlévám, že vás nutím svou přítomností, abyste se ve svém vzrušení ohlížel a nemohl se oddat svým citům. Ach, jsem dojata a žasnu, jak je možná – Zítra mně povíte, až vás navštívím. Jak jest jen možná –“

„Bratr měl zprávu už před lety, že jsem já zemřel – Nyní se dověděl náhodou –“

„V Petrohradě –“

„Ano, je v Petrohradě, ale má se stěhovat, dostane se do Brestu Litevského za správce přístavu – Byl zajat, z Polska se dostal do Ruska,“ doktor vzal opět psaní do ruky – „Ne, jak se mu písmo změnilo! A řeč! Píše, a bídně, německy. Svou mateřštinu jistě zapomněl. A jistě bychom se nepoznali.“

„Nebyl na Sibiři?“

„Ne; nejvíce v Petrohradě, tam měl mnoho známých od dřívějších dob – A oženil se tam, brzo po tom zajetí. Syna má a ten, madame, je teď u vás, ve vaší vlasti, ve Francii, s armádou, jako váš pan bratr, je důstojníkem u carského dělostřelectva. Mám najednou nového příbuzného a tu jeho adresa, hleďte, madame – mám mu psát, žádá bratr.“ Ukázal zadní stránku dopisu, kdež paní de Lozier četla: „A Monsieur Valerian de Held, Chevalier de l’Ordre de Ste Anne,

Lieutenant dans la 25me Compagnie de l'Artillerie volante dans le Corps de Son Exc. le Comte de Worontzoff. Quartier général."[188]

„Ach, tam je také můj bratr, alespoň byl, když vytrhli z Ruska. Můj bože, jaká šťastná náhoda! Snad se i shledají, až o sobě zvědí. Budete panu poručíkovi psát?"

„Jistě, madame."

„Napíšete mu také o mém bratru?"

„Ano, všecko, všecko, madame," sliboval doktor horlivě a již netrpělivě.

„Jak bůh divně řídí naše osudy! Jsem šťastna, pane doktore, že jste našel bratra. Ach, jak paní baronka užasne, až jí budu vypravovat. Ale ne, tak dlouho ji čekat nenechám, tolik dní. Budují psát a ještě dnes. Oh, s jakým účastenstvím bude číst, jak se potěší – Buďte sbohem! Gratuluju a přeju ještě, abyste se s panem bratrem brzo také uviděli –"

Hospodyně přinesší maso žasla, že se pán ani nedotkl polévky, kterouž po odchodu paní de Lozier na stůl dala. Chodil vzrušen po pokoji, psaní v ruce. Směs citů v něm zvířilo, úžas, radost, jež nebyla bez trpkosti, že bratr mohl být tak divný a léta mlčet, že ani domů sestrám nepsal nebo bratranci faráři Bílému v Pace – A zase nahlížel do listu, četl četné bratrovy otázky, uhodil na místo, kterého si prve v chvatném čtení hrubě nevšiml a nad kterým se nyní zachmuřil, že bratr není zdráv, že se mu valně nedaří, že nerad se chystá na to místo v Brestu Litevském, že se bojí do toho židovského města, ale že tam musí. Bude tam hmotně líp, jistější postavení a domovu bude blíž, odtud že by spíše mohl jednou do vlasti.

Stýská, ale na hudbu nezapomněl; o svých skladbách se zmiňuje. A Valerián! S jakou láskou a starostí o něm píše – Lory se podiví,

188 Panu Valerianu Heldovi, rytíři řádu sv. Anny, poručíku 25. setniny lehkého dělostřelectva ve sboru J. Excelence hraběte Voroncova. Hlavní stan. *Pozn. red.*

až bude číst, a jistě s účastenstvím, ta jistě – Ubohá! Jaký její život! Nešťastná – „A jak jsme všichni nešťastní!“ pomyslil a povzdechl.

Ráno v úterý dne 12. dubna toho roku 1814 hřímala děla nad Prahou. Včera o Velikonočním pondělí odpoledne došla do Prahy ouřední zpráva, že spojenci opanovali Paříž, že car Alexander dne 31. března slavně vjel do Paříže.

Proto v Praze slavnostní střelba. Stříleli ráno, stříleli podruhé v poledne na tu oslavu, a když odpoledne začaly dělové rány hřmíti potřetí, až se okna otřásla, prchal doktor Srnka z Prahy. Ne před tou střelbou, té uniknouti nemohl, ale všemu ruchu a neklidu, jak byl všude, na ulicích i po všech domech. Venku na placích a v ulicích všude jako o Boží hod, všude hemžení, všude lidstva v skupinách, v houfcích a proudem. V něm všude dost bleskotu z uniforem císařských i ruských; mělať Praha v ten čas zčásti i ruskou posádku.

V tom hemžení samé gratulace, radostné pozdravy, živé hovory po skupinách a všude pilné a hlučné přípravy k slavné iluminaci na veřejných budovách, na kasárnách, na hlavních strážích, ruské na Koňském trhu a císařské na Staroměstském náměstí, na palácích, klášteřích i soukromých domech.

Doktor Srnka chtěl ujíti všemu tomu ruchu a hřmotu. Prchal tam, kam už minulého roku častěji se utíkal, na Nebozízek k „starci z hor“; od té doby, co jej vyléčil, co se dobře seznali a sobě porozuměli. Někdy zanesl do cenzorova osamělého domu nějakou vzácnější knihu, někdy zase sám si odtud odnášel zapovězené ovoce, frajmaurskou brožuru nebo knihu, cizozemské letáky zle stíhané. Nahoře sedávali spolu v bytě nebo před domem, nebo chodili cestičkami ve vysoké stráni pod stromy, hovořili, mlčeli, přeli se a škorpili a hned zase svorně rezonovali a hubovali na politiku a vládu.

Toho pozdního odpoledne mělo býti naposled. Cenzor Berghofer zadal o penzi. Nechtělo se mu za těch poměrů déle sloužit; on, josefinista, milovník svobody, liberál, nemohl už déle zůstat v byro-

kratickém jhu a být slepým vykonavatelem bezohledné moci, jež nenáviděla a trestala každé volnější hnutí a stíhala již pro pouhé podezření. Vypřáhl se z toho jha; ale ani tu zůstat nechtěl a žít pod touto policejní vládou. Syn jeho uchytil se před lety v Hamburku a zavedl si tam obchod. K němu se chystal zrovna teď po svátcích; chtěl žít u něho ve svobodném říšském městě, kdež přece volněji než tu.

Doktor Srnka šel se rozloučit s cenzorem i uniknout plesu, slavnostnímu hluku, jenž, jak tušil, ještě poroste a večerem se rozbouří. Slyšelť, že bude veliký, slavný průvod vojska císařského i ruského i městských střelců s hudbou při pochodních. A jemu nebylo do jásání; bál se ho. Snadno však se nedostal do tichého zákoutí na osamělou stezku vedoucí nahoru k stavení „starce z hor". U křížovnického kláštera musil zastaviti v tlačenici před Mosteckou věží, jejíž brána byla ověnčena chvojím a lampičkami. A tam někdo znenadání zezadu položil mu ruku na rameno a radostně zvolal:

„Pane doktor, to bude, co? To je radost!"

Srnka se mrzutě ohlédl. Štěpánek.

„Proč?" zavrčel Srnka.

„No, to vítězství, to slavné vítězství! A kdo ho dobyl! Náš český hrdina."

„Který?" žasl doktor.

„Ach bože, pane doktor! Tím se přec můžeme honosit, protože jen Čech na toho korsikánského hrdopyška musil dorůst – Kníže Švarcenberk –"

„Ach tak! Vivat ten Čech!" zvolal ironicky Srnka a dral se dál, nedbaje, že Štěpánek všechen užaslý za ním hledí. Přes Kamenný most mohl místy jen co noha nohu mine, místy musil se i zastavit; tolik lidstva proudem se valilo tam i zpět. Všichni kolem mluvili jen o Stavovském domě, většina tam chvátala podívat se na jeho výzdobu, na spoustu lampiček v průčelí, na nápisy, a že tam stojí dvě lešení krásně vystrojená, na těch že budou večer hrát, pořád

hrát, jak na jednom přestanou, hned začnou na druhém, na jednom smyčcové a foukací nástroje, na druhém turecká hudba.

Doktor Srnka zrudl zlostí, že se musil tak prodírat tlačenicí; už lokty vpravo vlevo strkal, tlačil. Teprve když stanul o samotě, v utišení na úpatí Nebozízku, oddechl si a uplivl se. Nahoru došel ještě za světla a zmizel v osamělém stavení pod stromy, po Praze se ani neohlédnuv.

Nevyšel ven až navečer, když i v oknech cenzorova domu zahořely svíčky. Vykročil s hostitelem, aby se dali dál, výše pod stromy; než oba naráz se zastavili a stáli jako přimraženi, hledíce dolů na Prahu, rozloženou v nádherné, nevýslovné kráse v šeru i v záři, v hlubokých stínech i v nesčetných světlech. Nad ní nebylo soumraku. Zářivá záplava nesla se nad ní od královského Hradu až za Vyšehrad, vysoko do tmy se nesla; pod tou záplavou dole městem nesčíslné řady plamínků a plamenů, hořících svíček a lamp i lampiček, nesčíslné řady ozářených oken, ulic a uliček, souběžných, protínajících se a mezi nimi zářivé oblouky a brány, nesčíslné řady světel městem na obou březích Vltavy a podél jejích břehů, na Barvířském i Střeleckém ostrově. A řeka plna planoucích odlesků, sta a sta plamenných mečů hluboko do ní se pochvívajících, místem jakoby rozžhavena, jakoby hořic tiše se valila dál do nové spousty světel pod Hradčany, pod královský Hrad nádherně osvětlený, jenž se ve svém rozzáření a slavné, oslňující kráse dvakráte v ní zhlížel.

Zdola z města zavanul nahoru ohlas řinčivé hudby i mocného šumu a hluku.

Doktor Srnka v zapjatém po krk kabátě, v kastoru, maje bradu v širokém nákrčníku, zasmušile se díval na všecku tu krásu. „Stařec z hor“, také v dlouhém kabátě, nastrčil kulaté brejle na oči pod hustým, sivým obočím a řekl úsměšně:

„Radost! To je radost! A jak by ne. Za jednoho přemoženého samovládce celá kopa vítězných. To je radost!“

„A ti si budou pomáhat, svorně pomáhat. Nač všechna revoluce, nač všechny zápasy nejlepších duchů – Starý systém vyhrál. Tady jeho triumf!“ Srnka mávl nadol rukou.

„Odměna za milióny lidských životů, za milióny obětovaných peněz. Národové nic nedostanou, uvidíte. Už se to ukazuje. Starý systém nejen bude, ale již začíná vládnout – Hleďte, tamhle,“ ukázal směrem k Fürstenberské zahradě, „ten Hessenkassel, co tam donedávna se schovával a svůj poklad hlídal, už se vrátil mezi své drahé poddané. A jak je oblažil. Psal mně o tom syn. Cop, cop zase panuje, ve vojsku, v ouřadech, všude a všecko obrací a ničí, co se stalo za jeho nepřítomnosti, byť i dobré bylo. Kdo byl za jeho vlády kaprálem a stal se za jeho nepřítomnosti oficírem, kdo z asesora radou, musí zase být tím, čím byl před r. 1807**,** tj. kaprálem, zase asesorem – A platy zase staré, mizerné a všecko staré, mizerné. A zrovna tak v Hannoversku. Zas útrpné právo a šlechta zas všecko a lid nic, jen misera contribuens plebs[189] –“

„To je u nás líp,“ ušklíbl se Srnka, „u nás se nic nezměnilo a také nezmění. Ach, u nás nikdo nic nečeká, ani nechce. A ještě, uvidíte, skřípnou naivní vlastence, kteří mají bláznivou radost z českého nápisu a že smějí psát o národu a vlasti. Za vojny směli, ale teď dostanou. U nás nic, leda podpora autokracie v Němcích, nic, jen policie. Pflicht ist für keine Herren, Pflicht ist nur für die Diener, und wer es anders sagt, der ist ein Jakobiner –[190]“ Srnka se zkrátka uplivl, ale hned se obrátil po cenzorovi, jenž s úsměškem i trpce šlehl: „Už nebude jakobínská čepice strašit. Viďte.“

„Ne, já už ne,“ přiznal se bezděky doktor, stahuje obočí.

„Víte-li, co se s ní stalo? Na městském hejtmanství ji spálili. Slyšel jsem to.“

189 Ubozí chudí lidé platící daně. *Pozn. red.*

190 Povinnost není pro pány, povinnost je pouze pro služebníky, a kdo říká něco jiného, je jakobín. *Pozn. red.*

„Haha – A to je dobře. Dobré omen. Jen pálit, jen pálit a Fénix vyletí. Husa upálili, ale myšlenka zůstala. Ideje vstávají z mrtvých. Svoboda vstane –“

„Ale my se jí, starý, nedočkáme.“

„Vy v Němcích spíš. Ale já tady!“ Srnka mluvil silnějším hlasem, neboť zdola zahlomozila hudba, a pojednou zlostně vykřikl:

„Pojďme!“

„Počkejte, podívejte se!“ „Stařec z hor“ ukázal ke Karlovu mostu, na nějž vsouval se zpod oblouku Mostecké věže pochodňový průvod a temný nesl se v záři velikého množství světel mezi obrubami světýlek a lampiček na zábradlích mostu směrem k Malé Straně.

„To je průvod vojska, i ruského, a městské gardy,“ řekl Srnka mrzutě. „Povídali o něm. Jdou před Lobkovický palác poděkovat kněžně, sestře knížete Švarcenberka, českého hrdiny. Chchch –“ vzpomněl si pojednou a úštěpkem dodal: „Druhého Žižky.“ Umlkl a zadíval se bezděky uváben na skvělý průvod a na všecko nádherné divadlo od zářícího Hradu královského, od hradčanských paláců a Strahovského kláštera dolů přes Malou Stranu a za řeku do zářivých té chvíle výšin Nového Města, na tisíce světel všude z temna planoucích –

„Oh, Praho, Praho, jak jsi krásná,“ zabručel doktor, „a jak jasná! Jak budeš zase černá, smutná, jak povládne zase hůl a temnota – Ach, jsem sentimentální. Pojďte!“ Obrátil se cestičkou vzhůru a „stařec z hor“, pošoupnuv brejle a ohlédnuv se ještě jednou po kouzelném, úchvatném obraze, dal se za ním.

V ten okamžik zableskly se ze Střeleckého ostrova vysoko k temným nebesům různobarevné zářivé prskavky, sršíce vysoko pod temná nebesa; v průvodu pochodňovém zařinčely činely, spustila turecká hudba. Vítr ji nesl do stráně k Nebozízku i ohlas mocného křiku, táhlého volání tisíců: „Vivat! Vivat!“

Dole v městě hluk, šum, ohlasy hudby v nekonečném, neustávajícím proudění zástupů. Mladý Věk se v něm octl bez druhů, nikoho z nich

nehledaje. Ani na ně nevzpomněl, bloudě sám a sám. Nebyl radostně vzrušen, neprohlížel s obdivem a účastenstvím stále se měnící, stále překvapující, až oslňující světelnou nádheru. Dosud se neprobral z rány, která jej udeřila před tímto slavným večerem, odpoledne, když přišel do Toškánova domu učit Jeníka. Včera, o Velkonočním pondělí odpoledne, zasnoubila se Katinka mladému Plešnerovi. Byla rodinná slavnost, příbuzenstvo obou stran sešlo se a slavilo zasnoubení dlouho do noci. To všecko Hanzi pověděl Václavovi. Hoch chtěl slavit ještě dodatečně tím, aby byl zproštěn hodiny. Václav, jenž stěží utajil své pohnutí za veselého vypravování chlapcova, ihned svolil. Odešel, nevěsty ani nespatřiv. Odcházel jakoby udeřen; té noviny mohl se nadít, mohl ji očekávat, neměl žádné naděje, věděl, že marně miluje a touží, a přece ucítil bolest náhlé, nenadálé rány.

Vyšel z bohatého domu jako zmámený. Chvátal domů, do zákoutí, do samoty; když tam sklesl na židli u stolu, dal se do pláče. Zůstal dlouho doma, zapomenuv na chystané oslavy, nedbaje slavnostního šumu z ulice; až zvědavé otázky divící se kvartýrské jej vypudily. Vyšel ven a jako motýl světlem přivábený dostal se nejprve do Starých alejí před Toškánův dům bohatě ozářený. Loni, když car přijížděl, pomáhal tu osvětlovat, loni, kdy Katinka chodila do jeho hodin, kdy s ní mluvíval, a pak, kdy jí hrál – Konec, konec – A v tu chvíli také uviděl, že je konec.

Z osvětleného volného průjezdu vyšel mladý Plešner v redingotu, veda pod paždí Katinku; za nimi mladý Toškán s paní. Těchto si Václav sotva povšiml. Jen Katinku viděl. Kolena se mu zachvěla a zbledl, když ji tak náhle spatřil, s ním, s ženichem. Šli, krásný, elegantní párek. Nesla se štíhlá, sličná, on vedle ní s hlavou vypjatou, jen záře, v živém hovoru. A ona klidně veselá, usmívavá.

Nežli se Václav vzpamatoval, zmizeli mu v proudu. A již jich nezastihl. Také sám v něm zapadl a dal se jím nésti, nedbaje hrubě, co kolem. Jen chvilkou se zastavil a pozapomněl, když oslňující některé osvětlení, nápadné transparenty a nádherná dekorace, množství

praporů mu oči ulákaly. Ale hned šel opět dál, propadaje tupé zmámenosti, z níž se vytrhoval otázkami, jež si poslední dobou tak často předkládal, je-li to možná, je-li to možná, aby Katinka po všem, jak s ním hovořila, jak s ním jednala – To že jen pro kratochvíli, obracel to, chodívala do hodin, že snad mu přála, ale že v ní nebylo ani jiskry toho ohně, jenž vzplápolal v něm, že jej neměla za nebezpečného, proto že tak důvěrně s ním jednala, že jako nádavkem k povinnostem domácího učitele musil hrát se starým Toškánem staré kusy, tak že také musil jeho dceři sloužit za kratochvíli – ano – jako tenkráte, když tak znenadání přistoupila za něj a sama jej políbila. Kratochvíle, žert –

Tak to někdy bral; a to bouřilo, uráželo. Kdyby jen žal mu zůstal alespoň bez této hořkosti. Co chtěla, proč začínala? Proč přestala pak chodit do hodin, proč jindy ji často potkal a proč teď skoro nikdy, proč jindy s ní mohl mluvit a proč se pak vyhýbala? Bylo po kratochvíli! Horko zahanbení jej obcházelo i hořkost ponížení.

Než míval chvíle, kdy se mu zdálo nemožným, že by Katinka byla schopna takového jednání. Tu jindy si obracel její řeč a nic v ní neshledával líčeného, jen přímé srdce. A zacházel ve vzpomínkách do ebenového pokoje za deštivého šera, jak bylo tenkráte, když zasedl a hrál a kdy za ním tiše stanula jako světlé zjevení a k němu se sklonila – Kolem šuměla směs hlasů, proud lidí neustával, rostl; hlomozu, hukotu, ruchu přibývalo. Václav v tom vlnění jako zničená lodička dal se nésti. Chodil, zastavoval se a zase chodil a dlouho bloudil. Mnoho přehlédl, málo však viděl. Dostal se k pochodňovému průvodu, nechal jej přejít, pak nevěda pustil se tím směrem, na Malou Stranu.

Za Kamenným mostem v Mostecké ulici vrazil na Havelku a Svobodu „Vládyboře“, který nic nerezonoval, anobrž byl nadšen. Oba se sami přihlásili a vzali Václava mezi sebe. Nemohl od nich, chodil s nimi, musil; stál s nimi v tlačenici před Stavovským domem, po jehož celém ozdobeném průčelí táhly se dva nápisy, český a německý, vroubené přečetnými lampičkami a před nímž na tribunách hrály hudby.

Pak, bylo již okolo půlnoci, zatáhli přátelé mladého Věka do hospody U Glaubiců. V místnosti plné dýmu, plné lidí a stolů a plné šumu a hovorů ozýval se z kouta drnkot harfy, hlas houslí a zpěv. Nejnovější tam zpívali, oblíbenou: „Poslyšte, vlastenci, česky co míním zazpívat." Kamarádi se přitlačili k nějaké známé společnosti studentské. Václav, ač nerad, ač se vzpíral a chtěl odejít, musil usednout s nimi, právě když za průvodu harfy a houslí zpíval obstarožný harfeník:

V Ruslandu armádu ztratil, kanóny, munici,
lajpgardu, také krikskasu. Sám s těžkostí předci
z těžkostí bídy vyvežen skrz židy.
Do Drážďan smutně pospíchal, šance silné dělal.

Svoboda se smál těm veršům, ale hlučně přiťukl ke džbánům všeho kola stolového, co zatím z kouta dále pěl harfeník:

Alexandr Rus nemeškal, s armádou za ním hnal.
Prajs, Švejda, ty se přidali, František zeměpán.
Mnoho patálií s ním u Drážďan měli.
Těšme se z toho, vlastenci! Šťastně ho vyhnali —

U stolu harfeníka už neposlouchali, nýbrž Svobodu, jenž jim vypravoval, žertem i vážně, nejnovější zprávu, vědí-li, jak ten kozák přišel do nebe, kozák, kterému po bitvě u Lipska nohu uřízli a který umřel. S carem Pavlem že se sešel v nebi a všecko že mu vypravoval, že Francouzové byli v Moskvě, Bonapart, ale jak ho vyhnali a u Lipska potřeli. „A kdo vás vedl," ptal se car Pavel. „Maršálek kníže Švarcenberk," kozák na to. „Vskutku, to musí být výborný muž, ten rakouský maršálek," zase car. A kozák: „Ba věru, tak jako že kozák jsem. A nač se přitom nejvíc pyšním, jest to, že Slovan je tak jako já." A car se optal: „A jaký Slovan, když Rus není?" „Čech

jest, gosudare, Čech, v Čechách rozený i vychovaný. Pod tím jsme bojovali jako samí rekové."

Džbánky nad stolem zacvakaly a v to znělo z kouta:

Zarmoucení Francouzové pryč k Rainu coufali,
u Rainu kozáci znovu smutný marš jim hráli.
Šavle, nože, píky, ach mundye křiky,
Francouzi reterád vzali žalostně divoký —

Nežli harfeník sloku dozpíval, Václav zmizel. Jen odešel, vstoupil mistr Prax, na hlavě klobouk na dvě facky, ve fraku a úzkých šedých nohavicích, v botách s kopnami. Přicházel nadšený obecnou radostí i zastavením, jež učinil u Modré štiky v Jezovitské ulici. Pak se dlouho tlačil před Stavovským domem, mezi ženskými nejvíc, a poslouchal hudbu. Našel si místečko, že se „muší" posilnit, a hned plácal s celou společností, když zpěvák u harfy spustil:

Vivat František císař náš i regmenty slavný,
vivat ruský Alexandr, hrdina vítězný.
Vivat Prajs i Švejda, Švarcenberk jenerál,
všichni slavný komendanti, vivat za šťastný plán —

Ale pak začal mistr marnotratně rozhazovat. Právě když se domohl slova a vykládal svému stolu o ruském obědu, co všechno Rusové mají k obědu, rosolku napřed, pastičky, uzený jazyk, selátko, pak čtverou polívku, přistoupil Grán s otevřenou skříňkou na řemeni, plnou zboží, a výmluvně ukazoval a nabízel něco nového, pikslu s kozákem a tu pentli k hodinkám s kozákem, skleničku s kozákem na koni krásně malovaným; na všem kozák s píkou, na koni i na hlavičkách dýmek.

Mistr Prax kozáky miloval jako všichni, a nadšeněji nežli kdo jiný, zvláště této chvíle u Glaubiců. I jal se u Grána vybírat – Za sádrov-

ku, kterouž tenkráte rozbil ze vzteku na doktora Srnku i na paní von Lorenc, opatřil si ihned nazejtří jinou a zase ji tak chutě cpal i miloval; ale tu ta porculánka jej okouzlila kozákem na ní namalovaným. I kupoval, smlouval, všechen už zardělý, smlouval těžkým jazykem a jaksi se omlouval i kuráže si dodával, to že drak doma, to že Aninka zase bude mít vejklady o kozácích, a to že jí muší taky něco koupit, aby tak tuze nekázala, a tak tedy, tadyhletu skleničku taky s kozákem – no – tou že ji omámí, zkrotí –

Koupil hlavičku s kozákem, koupil skleničku s kozákem; zatímco platil a hlavičku zabalenou do kapsy strkal, mrkli kumpáni na Grána, přišeptali, že to srovnají, aby dal pikslu.

Grán ihned schopil, rychle zabalil březovou tabatěrku s malovaným kozákem na víčku, jež mělo prostřed kousek řemínku na vytahování, a mistr Prax strčil ji za skleničku do druhé kapsy, nevšímaje si, že kolem na se mrkají, pošťuchují se, pochechtávají –

Až po půlnoci vstal a bral se domů. Šel zvolna, ač ne dost jistě, ale spokojen a vesel, pozvukuje si přes tu chvíli notu písničky tenkráte právě nové a módní, oblíbené, písně o loučícím se kozákovi: „Schöne Minka, ich muss scheiden –“ O Mince pozvukoval nanovo a naposledy, když vstupoval na zděnou pavlač vedoucí k jeho bytu, a když, hmataje dost těžce po kapse, vytahoval, jak myslil, skleničku s kozákem pro Aninku, na její uchlácholení, netuše, jaká bouřka dýchavičná se nad ním strhne.

Týden poté psal mladý Věk psaní domů, tentokráte sestře Lidušce. Dostal od ní zprávu, že koncem dubna bude se vdávat, i pozvání, aby přijel jí za mládence. Děkoval, omlouvaje se zároveň, že nemůže přijet, že by tuze rád, že však není možná pro kondice, které má. A jak sestře přál, aby byla šťastna, dojalo jej, až se mu oči kalily. S jedinou, rozmilou sestrou se loučil; všecko čisté štěstí první mladosti, které s ní v otcovském domě žil, překmitlo se mu jako slunná chvíle

kvetoucího, zářícího jara. Sestře přijde nové štěstí, jež jí z hloubi srdce přál, ale jemu – Jej to štěstí minulo navždy, navždycky.

Na Katinku se zamyslil, uvidí-li ji snad dnes. Od toho osvětlení, co se mu zjevila jako nevěsta, jí nespatřil. A toužil ji uvidět, třeba jen pohledem, třeba jen zdaleka – Ale teď teprve se bude vyhýbat.

Začervenal se, dech se mu zatajil, když znenadání, jak ubíraje se do hodiny, vstupoval ze schodů na chodbu (šel s hlavou sklopenou), uslyšel své jméno. Katinka před ním.

„Mám štěstí," řekla s úsměvem, „chtěla jsem se v hodině zastavit a požádat vás. Ráda bych s vámi promluvila. Nepospícháte? Mohl byste se zastavit v zahradě, až budete odcházet?"

Náhlým setkáním a ještě více tím pozváním byl popleten a nemohl klidně odpovědět. Jen přisvědčil, že přijde.

Tak vzrušen neučil dosud nikdy, vyjma onu hodinu, kterouž měl tenkráte potom, když hrál Katince Beethovena. Jak učil, nedbal; jen myslil na konec, kterého se nemohl dočkat, a díval se přes tu chvíli na hodinky. Třesoucím se, hlubokým povzdechem vydechl, když skončil. Nastávalť okamžik – Rychle sestupoval ze schodů, váhavým však krokem a s tlukoucím srdcem vstupoval do zahrady, rozčilen napětím, proč Katinka ho požádala, aby přišel.

Bylo pozdě odpoledne; zahrada v posledním světle jarního slunce. Na keřích plno pupenců, na tom, na onom už mladistvě zelené listí. Kos ozýval se odněkud z hloubi mezi starými stromy. Pod rozložitým kaštanem, obsypaným zlatě hnědými pupeny, stanul Václav tváří v tvář Katince. Došla sem právě z druhého konce zahrady, bělostný, jemný šál volně přes ramena.

„Musím s vámi promluvit. Není mezi námi, jak bývalo," řekla svým mile přímým způsobem.

„Já se, slečno, nezměnil – já –"

„Ani já – ale vy si myslíte a míníte, že divně jednám. Ale pojďme, projdeme se."

Mlčky poslechl.

„Co jste si myslil, že jsem přestala chodit do hodin?“

„Že vás to mrzelo.“

„Ne, to ne. Já bych po dnešní den přicházela. Ráda jsem s vámi hovořila i přela se, jste upřímný, dobrý.“

Václav se trpce usmál.

„Učila jsem se také, mohla jsem s vámi jednat o věcech, které mne těší, o kterých doma s nikým, s nikým není možná promluvit. Vy jste mně rozuměl jako dosud nikdo, i v tom, co mají všichni za pošetilost a potřeštěnost. Myslila jsem, že jsme spolu přátelé, dobří přátelé, jako bývají mezi vámi muži. Domnívala jsem se, že může být také takové přátelství mezi mužem a ženou. A tak jsem jednala. Až jsem poznala, že to snad není možná, alespoň mezi námi ne –“

Václav stanul a plaše po ní pohlédl.

„Už asi víte, kdy jsem to poznala – víte-li, tam –“ vykročivši, sklopila bezděky na okamžik oči, „když jste hrál Beethovena.“

Václav hleděl do země.

„Byla jsem tak dojata,“ Katinka mluvila rychleji, „a v tom hlubokém dojmu vyjádřila jsem své pohnutí i svůj dík, jak okamžik vnukl –“ Spánky se jí v ten okamžik pozarděly.

„Ten okamžik mne zmátl,“ vyznal Václav, „omámil mne, ale že bych snad nehodně si vykládal –“

„Ne, to ne,“ vpadla chvatně, „ale mně se vyjasnilo, uviděla jsem –“ Nedomluvila, ale jak pojednou se zastavila, pohlédla k němu a ptala se i tvrdila:

„Vy mne milujete –“

„Ano.“

„Mám pravdu, vidíte. Já chtěla přátelství, upřímné, bez vášně, to jsem mohla dát – Ale když jsem seznala – Teď mi již rozumíte. Mohla jsem chodit dále do hodin?“

Pohlédl jí do tváře jindy vždy jasně klidné a veselé, nyní vzrušené, a řekl temně:

„Bylo to šílenství, jak jsem mohl pomyslit –“

„Ne, myslíte-li na nějaké rozdíly, mýlíte se. Nedala bych si bránit."

„A sama milujete."

„Vdávám se bez donucování, ráda. Vyjdu z těch hrozných předsudků a tradicí. Můj nastávající muž není jim tak oddán, budu volnější, samostatnější, budu spíše žít –"

„A spokojeně?"

„Žádám jen tolik, co je možná."

„Abyste byla hodně šťastna!" vyrazil v náhlém pohnutí.

„Vím, jak mi to přejete. A vy abyste na mne zapomněl. Ale přáteli zůstaneme."

„Abych na vás zapomněl!" Znělo to trpce. „Buďte šťastna!" Políbil jí ruku a šel.

Hleděla za ním hluboce dojata.

Václav po té schůzce již málokdy promluvil s Katinkou a vždy jen náhodou, na potkání, několik slov, nebo ji jen zahlédl. Pak už ani to ne. Počátkem máje odjela z Prahy. Musila se starou paní, s matkou, na pouť na Sv. Horu u Příbrami. Václavovi to oznámila, když vycházel z hodiny; vyrozuměl, že jede nerada, ale že musí být matce po vůli. Ty dni její cesty připadal mu rozlehlý, hlučný dům toškánovský jako prázdný. A pak se mu stal pustým a smutným, když Katinka koncem května odjela nadobro z Prahy, se švagrovou na mladějovský zámek.

Odpoledne před odjezdem přišla znenadání do hodiny dát mu sbohem. Věděl, že tam na mladějovském zámku bude mít svatbu, než ani slovem o to nezavadil a Katinka o tom také mlčela. Loučení bylo krátké. Katinka, patrně neklidná, pospíchala; chtěla tu chvíli ukrátiti sobě i Václavovi, jenž stěží mohl promluvit. Když odešla, skončil hned hodinu a rychle odešel –

Přišel červenec, nastal den, kdy na mladějovském zámku kněz oddal Katinku mladému bankéři; toho odpoledne chodil Václav Prahou jako zmámený. I v kostele sv. Jindřicha se ocitl. Kněz, právě doslouživ tichou mši, odcházel od oltáře. Václav si toho nevšiml;

nedbal, co kolem. Byl myslí daleko, v kapli mladějovského zámku. A pojednou stáli před ním starý Tomáš a stará Mariána, jež doma teď sama převlíkala a strojila P. Marii, když stará jemnostpaní odjela do Mladějova na svatbu.

„Tak přišli se taky pomodlit za naši slečinku, to jsou hodný," potěšen vítal Václava starý šafář Toškánova domu.

„To byla za ni mše svatá, my tuhle s Tomášem jsme za ní –" začala stařena povídavě, ale společník jí nedal domluvit a vpadl srdečně:

„Aby pánbůh dal naší slečince štěstí!"

Václav stiskl mu ruku a vyrazil z kostela.

Když se odpoledne vrátil do bytu, našel na stole psaní. Neotevřel je hned, jak by jindy byl učinil, a také ho pak nečetl s takovým účastenstvím, ač bylo z domova. Otec psal, že jsou zdrávi, Liduška že je spokojena, on že byl onehdy na Dobřanech, tam že nastanou asi změny, neboť farář Ziegler pomýšlí z Dobřan pryč. On, Věk, že se tomu nediví, poněvadž takový muž jako Ziegler měl by mít jiné místo, kdež by mohl jinak působit nežli tady v horské osamělosti. Pan farář že se usilovně připravuje na zkoušky, že se chystá na zimu do Prahy, že se chce stát doktorem teologie, aby se mohl ucházet o nějakou teologickou profesuru.

Také o jeho chráněnci Polákovi psal, že Polák z vojny pilně dopisuje na Dobřany, že se stal nadporučíkem, ale že jej dali k jinému, uherskému pluku; tím se mu zmařila naděje, že se teď, když se vrací z Francouz, podívá do vlasti, ale jinak že mu štěstí přeje. Stal se pobočníkem podmaršálka Kollera, druhého majetníka toho pluku, a jak se těší, že teď bude zase možná sloužit vlastenské Múze.

Také Patrčkovi v Solnici se lépe daří, oznamoval Věk z Dobrušky, že Patrčka už nechodí po horách, po vsích kupovat přízi, že si již zařídil krám a tam že mu přízi z vesnic nosí a že tkalcům ji vydává a dává na stavy. V tom že mu je líp a také že přitom píše a básně skládá, že však má mrzutosti s městským řízením a s vrchním, ti že, bůh milý ví, jak se dověděli, že je Patrčka v básni Ponocný pošlehal, že

sice nikoho nejmenoval, ale že se poznali, že ta báseň jde v opisech z ruky do ruky, že si ji lidé čtou a pánům se smějí a ti že se zlobí, hrubě zlobí a také hrozí Patrčkovi, tomu že se ty veršíky nevyplatí.

Přečetl, dlouho však se nezdržel v myšlenkách u Patrčky ani u Poláka. Hned mu zas utíkaly na mladějovský zámek.

XXXII
Finále

V první polovici října r. 1815 za kalného odpoledne po dešti doktor Held, vycházeje ze svého bytu na Spálené ulici, setkal se s rytířem Jeníkem z Bratřic, jenž ze svého bytu v téže ulici ubíral se směrem k Perštýnu.

„Kam, milý doktore, kam, Rusům naproti?“ Jeník myslil ruské vojsko, vracející se z Francie.

„Ne, pane barone, dnes ještě tu nebudou. Snad zítra, ale jistě pozejtří přitáhnou, jak mám zprávu. Čekám je s dychtivostí –“

„Aj, s dychtivostí?“

„To jest jednoho z nich, synovce, bratrova syna. Psal mně, těším se na něj. Poprvé ho uvidím; jsem žádostiv, uvidím-li v něm bratra, jak býval zamlada.“

„Ach ano, to věřím, to bude zvláštní shledání. A jak pan bratr: píše?“ Jeník zvěděl u Slívků, jak dostal doktor Held zprávu od bratra; uslyšel o tom brzy poté, jak došel list Ignáce Helda.

„Píše, píše. Teď si píšeme, doháníme zmařená léta. Jenže to psaní není nejveselejší. Bratr churaví.“

„Vy byste ho vyléčil.“

„Tady snad, ale tam mu není zdrávo. Chudák, stýská si. Psal jsem mu, aby se vrátil, aby přijel, že se o něj postarám –“

„A nechce snad?“

„I chtěl by, ale teď se nemůže vydat na tak dalekou cestu. Obávám se, že to snad nebude vůbec možná.“ Doktor se zasmušil a mávl dlaní. „Tím víc se těším na jeho syna,“ dodal živěji.

„Jistě přivedete pana poručíka k Slívkům. Těšil bych se, a všichni –“

„Ó zajisté, zdrží-li se Valerián nějaký den v Praze. Kam se ubíráte, pane barone?“

„Jdu ke Krtičkovi – pohovořit si. Doma jsem se zlobil."

„Doma? Co by u vás doma – Jdu také tím směrem, pane barone." Zamířili k Perštýnu.

„Ten hoch – Mám také rodinu," řekl Jeník s úsměškem. „Vzal jsem si na starost chlapce po svém komorníkovi."

„Ach, po Burianovi –"

„Klukovi teď zemřela matka, nemá nikoho. Je tu sice děd a bába, ale ti jsou na venkově; a také čím by pomohli? Dříve jsem se mu staral o šatstvo, teď abych se staral o všecko. Ale tatík byl věrná duše, poctivec."

„Co hoch –"

„I není zlý a není hloupý. Ale latina mu nechutná. Je na gymnasiu –"

„Tak ho dají na řemeslo, když se nechce učit."

„Už na to myslím. Ale hochovi, myslím, ani řemeslo nevoní. Pořád o vojně mluví, že se dá na vojnu."

„Tak!" Held se zasmál. „Kolik mu je let?"

„Na čtrnáctý mu jde. Když nebude jinak – Rok ještě počkám. Nepůjde-li to, ať si jde."

„A vezmou ho v tom věku?"

„Vezmou. Hoch je urostlý, silný."

Zabočili do Jilské ulice; když docházeli k domu U Bílé svíčky, jenž byl rady Krtičky, všiml si doktor Held výrostka, jenž jda proti nim pojednou se zastavil. Byl to mladý Jean Butteau, jenž za poslední dvě léta urostl, takže vypadal jako osmnáctiletý, ač mu nebylo ani plných patnáct. Včera i dnes ráno přiběhl do bytu Heldova poprosit, aby pan doktor byl té lásky a navštívil jeho babičku, že tuze stůně. Nyní se k němu ubíral potřetí. Zahlédnuv jej, čekal, až se rozloučí s rytířem Jeníkem.

„Co je?" zvolal na něj doktor.

Hoch pověděl. Held maně přidal do kroku.

Cestou zvěděl, jak se ptal, i hovorností mladého Butteaua, že stará paní před týdnem ulehla, že do té doby pořád ještě běhala a sháněla, třebaže dost těžce, ale teď že jí je zle. Held také uslyšel, co už věděl, že protloukala teď živobytí tuze bídně; něco že sehnala a vypůjčila od známých, něco také někdy že poslala maminka, Jeanova matka, Betyna, ostatek že sehnal on, Jean, hlavně tím, co vydělal u divadla, že je statistou a jinak také že vypomáhá, kde se co dá, že bývá poslem a pan ředitel Liebich že je tuze hodný.

„Co teta, paní Thámová?“ zeptal se Held.

„Ach jemnostpane, ta babičce ublížila –“

„Co, jak –“

„Psala, a to psaní babičce dodalo.“

„Kde je teď paní Thámová?“

„Ve Slezsku. Psala, že jí je tuze zle, že stůně –“

„Je u aktérů?“

„Je, ale je to moc chudá společnost.“

„Je sama?“

„Sama,“ a hned dodal, dobře pochopiv, „a ten pan Amling je už dávno pryč. Ó už dávno. Ostala docela sama, chtěla už dávno domů, sem, k babičce, ale nemohla, neměla na cestu, a teď ještě ta nemoc, a ta společnost se chystá ještě dál ze Slezska, snad někam do Polska, jak tetička píše –“

Held zanevřel už dávno na paní Thámovou. Teď, když slyšel o její bídě, o zoufalém jejím postavení, neřekl ani slova; jen zasmušile pokýval hlavou a pomyslil, to že teď má, že sebe zničila a předtím svého muže.

„Babička se nad psaním rozlítostnila, a myslím, proto se rozstonala,“ pokračoval Jean, „nespí a pořád jen vzdychá, pořád na tetičku vzpomíná a trápí se –“

„A bude chtít peníze,“ mihlo se Heldovi, „dceři na cestu.“

„O strýci Thámovi taky píše,“ začal zase Jean.

„Teď vzpomíná,“ vpadl doktor ostře, „to věřím. A co on?“

Jean, nerozuměje posledním slovům, že jsou výtkou, odvětil:

„My o něm nevíme. Musil jsem se teď po něm shánět, když to psaní přišlo, babička chtěla; dost jsem se vyptával, ale každý povídá jinak. Že je u Kronesa povídali, a zase že ne, že Krones společnost teď rozpustil, že šel s dcerou, ta dostala v Brně angažmá, a někdo zas že slyšel, že je strýček zas u Via, ten že teď hraje někde v Rakousích –“

„Babička chtěla strýcovi psát, o tetě, proto se po něm shání, že –“

„Chtěla.“

„Má chuť k jídlu babička?“ obracel doktor řeč a ptal se dále na její nemoc. Uslyšel i to, že se tuze bojí nemocnice, tam že by nechtěla. Za chvilku uviděl nemocnou a zase v tom bídném bytě v Kozí ulici ve dvoře vzadu. Byla-li tu tenkráte, za jeho poslední návštěvy, nouze, byla teď bída. Venku mžilo a vál studený říjnový vítr; v chudičkém brlohu nemocné chlad a sychravo, protože v kamnech tma. Paní Butteauová, tou dobou více nežli sedmdesátiletá, jindy tělnatá, teď přepadlá, žlutavé, nezdravé barvy, ležela na bídné posteli, na slamníku, přikrytá svým velkým šátkem vyrudlých barev a svrchnicí, jež byla jako drštka.

Held se až zarazil, když ji spatřil tak sešlou. V zapadlých, kalných očích jí světleji zakmitlo, když jej poznala; zavzdychala, zasténala. Held začal se jí lékařsky dotazovat, ale hned jej vyrušila, tázajíc se, slyšel-li, pověděl-li Jean, co dcera, co Thámová.

„Nejdřív o nich, paní Butteauová, nejdřív o nemoci –“

Poslechla, za chvilku však opět začala, a neví-li snad, kde je Thám, že byl vlastenec, spisovatel, že snad páni vlastenci o něm vědí.

„Bohužel, teď nevědí, ani ne Karel, jeho bratr; ten teď také stůně. Chodím k němu.“

Held zjistil vyšetřováním, že je zle a že je nutno, aby nemocná byla dána do nemocnice.

„Je jim potřeba lepšího ošetření,“ připravoval ji, obávaje se, že se špitálu lekne. „Takhle by se nepozdravili. Je potřeba silné stravy a vůbec pečlivého ošetřování, a to tady Jean nemůže při nejlepší

vůli; je hodný a o ně starostlivý, jak pozoruju, nejlepší ze všech jejich –“

„Ach, mé zlaté dítě, můj Jean –“ stařeně se zarosily oči pohnutím, „co všecko udělal! A chtěl – chtěl k Paule, za Thámovou, a k němu, Thámovi, ach, ale když já –“ Náhle umlkla a zahleděla se na doktora. Viděl, že má něco na jazyku, ale že váhá, zápasí; až se rozhodla.

„Pane doktor,“ mluvila sklesle, mdlým hlasem, „já se špitálu bojím, ale prosím jich – u nich by bylo líp, prosím jich, vezmou mě k nim –“

Slíbil hned, a že sám jí to navrhoval, že zítra pro ni pošle povoz – Děkovala rozčileně a zase vzdychala, že by teď mohl Jean třeba vyhledat – a vtom začala pravicí kolem sebe hmatat, pak se chtěla zdvihnout, pod podušku sáhnout – Jean to za ni učinil a vytáhl složené psaní.

„Pane doktor,“ prosila šeptavě, „podívají se, Paulinka – bože, chudáček, jaké má srdce a co zkusí –“

Held nemohl odmítnout. Přistoupil s listem k oknu. Četl o tom, co mu Jean cestou většinou pověděl. Že teta Thámová psala také o svém muži, o tom se hoch jen zmínil. V listě však byla celá strana o něm a o tom, jak Thámová lituje, do jakého neštěstí jej i sebe zavedla, to že ji nejvíc souží, že jí muž neodpustí a ona teď že jen po tom touží, aby jí prominul, že ví, že kdyby se i mohla vrátit, že by ji nepřijal a ona že by se ani neodvážila o to požádat, ale jen kdyby měla jeho odpuštění, že by jí bylo lehčeji, že by snáze všecko snášela. Psala by mu, ale že neví kam; vědí-li, aby jí oznámili jeho adresu a jemu aby také psali o tomto jejím psaní a pozdravovali jej, přijme-li to. Ona že má teď velkou úzkost, půjde-li direktor dále se společností do Polska, ach, toho že se tak bojí, že by šla třeba žebrotou, jen aby se dostala domů, ale že nemůže, že není dost zdráva –

Doktor Held vzal psaní s nedůvěrou do ruky a začal chladně číst, ale když dočítal, bylo mu herečky líto. Z těch řádků úpěla upřímná lítost a hluboký žal.

„Thám není ze světa," začal těšit, „bude možná se přece dovědět –"

„Oh, je čas, je čas, pane doktor – tam je zle, s Paulinkou je zle, já to vím, já to tuším –"

Held smluvil ještě, co bylo nutno stran zítřka. Na síni dal Jeanovi něco peněz, „babičce na přilepšenou". Lehkovážný, ale dobrosrdečný hoch vrátil se kvapně do jizby.

„Babičko, co jste to udělala?" volal už ode dveří, „proč chcete jít k milosrdným?"

„Ale hochu, musím tam, mlč, musím, abys ty mohl, abys moh jít, víš –" Hlas jí selhal, nemohla pohnutím dál –

„Ach, proto, babičko, chcete do špitálu – ach bože!"

Toho roku trávil mladý Věk poslední prázdniny ve svém rodišti. Práva měl odbyta. Po prázdninách měl nastoupiti praxi u magistrátu. Místo si už našel v Hradci Králové. Poslední rok práv v Praze byl těžký; ne pro hmotnou tíseň, neboť měl hodiny jako dřív i v Toškánově domě, odkudž vystoupiti nemohl; ale duševně trpěl. Nemohl zapomenout –

Mladou paní Plešnerovou zřídkakdy viděl; někdy, když jela v kočáře nebo šla procházkou po boku svého muže, někdy v Toškánově domě, když přišla navštívit rodiče. Tu ji asi třikráte potkal. Co slýchal, že je spokojena a šťastna v manželství, to i na ní viděl, když se s ní setkal. Mluvila s ním srdečně, přátelsky; ale po každém takovém setkání jej srdce zabolelo a smutek zas dolehl.

Teď po roce, poslední prázdniny, doma přicházelo uklidnění. Nemohl zapomenout, bolest však byla temnější. Zvlášť u sestry se mu uvolnilo, ve vranovském dvoře, kdež se kolik dní zdržel. Také se mu zase vracely starost a zájem o „vlastenské důležitosti". Nejživěji o nich jednal na dobřanské faře a také v josefovské pevnosti; tam za smutných okolností.

V polovici prázdnin, počátkem října, se tam vypravil navštívit Patrčku. Již před prázdninami, hned začátkem června, doslechl se o něm trudné noviny; tu stvrdil také Věk otec, jenž tentokráte

schválně, jen kvůli Patrčkovi, psal, oznamuje, že koncem dubna za vojenského odvodu sebrali také Patrčku, městské právo že jej přepadlo. Nic netušil, nic, a jak by se nadál, on, již osmadvacítiletý a nadto krátkozraký, jenž byl podporou své staré matky a měl samostatně zavedený obchod! Než páni se mu chtěli pomstít za Ponocného, že o ně zavadil a jejich paničky; dali jej odvést jako „nebezpečné individuum" na čtrnáct let vojenské služby. Odvolání nebylo, když byl úředně tak zle udán a pomoci neměl. Zařadili jej do pluku Gyulai č. 21, jenž se z francouzských válek vrátil opět do Josefova a u něhož předtím sloužil Milota Polák.

Mladý Věk vstupoval za toho říjnového neveselého odpoledne do josefovské pevnosti poprvé zas po šestnácti letech. Tenkráte, když tu byl r. 1799, vedl jej, chlapce, otec a starý Bílek, když se šli se sousedy dobrušskými podívat na Rusy pod Josefovem tábořící. To vše, cesta, pevnost i ruské vojsko, hluboce se mu zarylo do paměti. Teď, když se ubíral předními hradbami, pak branou, když kráčel kolem prostranství před kostelem, pod lipami, z nichž listí pršelo, vše z minulých let se mu jasně vynořovalo. Jen trestanců se železnou koulí a řetězy na nohou nespatřil jako tenkráte.

Po francouzských zajatcích se neohlížel. Věděl, že už minulého léta je vypravili do jejich vlasti. Zato dost vojáků přecházelo, nejvíce pěších a také dělostřelců. Nejvíce jich zahlédl, když se bral podél kasáren, jež řadou stály od Jaroměřské brány k Hradecké, budovy rozlehlé, ale jednotvárné, chmurné, s řadami hojných oken, s velkými průjezdy, jimiž bylo vidět do prostorných nádvoří. V kasárnách jako v oulech, hemžení a ruch, šum a směs hlasů, v nádvořích, u oken i před budovami. Vojáci před nimi v skupinách nebo na lavicích; kouřili, povídali, cídili. Václav zahlédl i velikého, osmáhlého pěšáka s černými kníry, s kroužkem v uchu, v gamaších, v bílém fraku vojenském, an pokuřuje z krátké dýmky, pletl vlněnou punčochu zručně jako ženská. Byl od jejich, hradeckého pluku Reusz-Greiz č. 18, jak podle výložků poznal.

Ten punčochu pletl a v přízemí u okna dva vojáci seděli, každý u kolovratu – Václav se maně zastavil, aby se přesvědčil, aby si zjistil, že ho zrak neklame. Neklamal; skutečně ta vojenská idyla. Pletou punčochy, předou, vytáhli zase kolovraty a dráty, jak je císař Josef nařídil, aby se v posádkách marně nezabíjel čas. Předli, pletli. Jak dávno tomu, co zabíjeli, lidskou krev prolévali. A dětí kolem plno, vojanských i měšťanských. Hemžily se kolem v nádvořích kolem vojaček prádlo rozvěšujících, kolem vojáků na lavičkách i hrbolatě dlážděnou ulicí před kasárny.

V tom ruchu a hemžení vojanském, ale neválečném bral se Václav ke kasárnám u Hradecké brány, kdež „ležel" Patrčkův pluk. Už cestou podél těch fádních komisních staveb nebylo mu volno, a když stanul před Patrčkovými kasárny, jež vypadaly tak hole a zasmušile, bezděky povzdechl. Pak mu bylo ouzko, když prošed klenutým, vybíleným průjezdem, z něhož nalevo vedly schody do patra, stanul na pokraji rozlehlého dvora, tu tam travou zarostlého, obklopeného rudými cihlovými zdmi kasemat, vybledlým drnem porostlých.

Nic nebylo vidět nežli ty hrozné zdi, v nich tu a tam okno zamřežované a dvéře zavřené, černožlutě natřené a v pravém koutě stavení neomítnuté, červené s cihlovou střechou, všecko zdí obehnané, a zděnou strážní budku. Jen to, jenom to, ty červené zdi, pusté nádvoří a šedé říjnové nebe nad tím a stráž v plášti, s puškou na rameni u té budky – Smutek, smutek –

Průjezdem, ze schodů do schodů přecházeli vojáci v pláštích, bez nich, v bílých fracích nebo jen v umazaných blůzách i v zástěrách, vynášeli koše i bedny plné smetí; oblaky čpavého dýmu tabákového převanuly tu tam silným komisním zápachem. Věk se ptal po Patrčkovi. Ten onen ho neznal, ale pak hned dva tři, byli od jeho pluku, živě se hlásili, ach, pan kaprál Patrčka, tady že je, ano, v těchhle kasárnách, že je tu, aby šel za nimi, nebo že pana kaprála zavolají.

„A tuhle jde!" vzkřikl jeden z vojáků, ukazuje na urostlého, štíhlého desátníka v černých vysokých gamaších, v bílém fraku se

zelenými výložky, v „holcmici“ na hlavě, šavli na bílém řemeni a s ní lískovku. Vyrozuměl, že na něj ukazují, že o něm mluví; zrychlil krok a mhouřil oči, aby lépe viděl.

Václav ho hned nepoznal, ale když viděl, že ten desátník vlasů krátce ostříhaných, s lískovkou po boku je Patrčka, jenž toužil po Praze a žíti volně jako spisovatel, zamrazilo jej. Lítostí jat podal mu mlčky ruku.

„Krajane, vlastenče!“ zvolal Patrčka radostně, „vítám vás! Vy jste si na mne vzpomněl! Díka, díka vám! Pojďte, chcete nahoru do kasáren, ale tam ne, ne do toho pekla, půjdeme ven, mám teď pokdy, až do večera, pojďte, milý příteli!“

Šli a chodili dlouho sami dva pod stromy kolem prostranství před kostelem, pak zasedli v hospůdce, o kteréž Patrčka věděl, že tam nebude plno. Vypravoval, líčil, jak jej násilně odvedli, jak se mu u nich páni pomstili, první čas že myslil, že nevydrží, že zajde tady v smutné pevnosti, v hrozném živobytí kasárenském, v tom neklidu, mezi takovou často rotou, starou vojnou, surovou, bezohlednou, a když pomyslil, že čtrnáct let, čtrnáct let má v tom otročit – Co zkusil, ach, kdo v tom nebyl, že nepochopí, neporozumí, co zbytečného poroučení a malicherného, jaké hrubé práce musil konat, a nadto horší často ponížení chodilo a urážky, na něž se nemohl, nesměl ozvat –

Teď že je líp, liboval si, co se stal desátníkem, tím že jej udělali nadobyčej brzo, po čtyřech měsících, ale teď že ho nejspíše dají do plukovní školy učit děti ženatých vojáků – Vypravoval, postěžoval si a zas už se ptal na Prahu, na Prahu, ach, kdyby alespoň tam ho byli odvedli, ale tady, tady – A zase co dělá Expedice, Kramerius, co Hýbl a ostatní vlastenci a české divadlo.

Věk podotkl, že snad teď nemůže nic psát.

„I píšu, i v tom kasárenském hluku, verše a ledacos, to je má nejpěknější chvíle, a čtu pro sebe i vojákům, a někteří rádi poslouchají a mají mne dost rádi, čtu jim a vykládám.“

„A knihy –“

„O ty jsem se nejvíc bál, když mne sem hnali, ale chválabohu, je tu Pitka, vlastenec, slyšel jste o něm, kostelník Pitka, pantáta ho zná a dobřanský pan farář taky. Pitka má dost knih starých a nových taky, kupuje všecko, co vyjde. K tomu chodím, od něho si knížky odnáším, tam si postesknu a pohovořím o vlastenských důležitostech. Vy tam taky musíte, podíváme se k němu, rád vás uvidí, a nepustí vás, musíte tam ostat na noc –“

Václav byl od toho setkání až do té chvíle vzrušen. Tajil však své pohnutí před desátníkem spisovatelem, jehož mu bylo líto a jejž té chvíle měl radši. Byl by mu kolikrát ruku podal a stiskl. Naslouchal mu s účastenstvím a také ochotně jej poslechl, aby tedy se vydali k Pitkovi.

Celý večer pobyli u josefovského vlastence, v hovoru, u večeře za stolem i pak u stojanů plných knih starých, bachratých, v starých tmavých vazbách i nových tenkých, prostě svázaných nebo jen v tiskařských obálkách. Na Zieglera také vzpomněli; Pitka upřímně povzdechl, to že bude pro celou krajinu tady velká škoda, jestliže se jemnostpán dostane z Dobřan, jak se proslýchá, má se stát profesorem v semináři, prý v Praze nebo v Hradci. Patrčka vypravoval, jak u něho skládal ódu na cara Alexandra, kterou čtli v Prvotinách, jak kuchařka myslila, že se snad pomátl na rozumu –

Tak zůstali, dokud neozvalo se temným večerem melancholické večerní troubení. To desátníka Patrčku splašilo. Nerozloučil se však nadobro. Ještě ráno přiběhl a vyprovodil Václava až za bránu. Cestou vyžádal si opět pozdravení do Dobrušky pantátovi a všem, na Dobřany, pražským vlastencům, a prosil Václava, aby mu psal zprávy o Praze, jak tam je, co mezi vlastenci a v literatuře nového, co v divadle.

Václav rád slíbil a přál Patrčkovi, aby hodně brzo se odtud dostal. Patrčka se smutně usmál.

„Vlastenče, to tak hned nebude, z těch pout se nedostanu. Čtrnáct let! Čtrnáct let! Je to hrozné pomyšlení, člověk by si mohl zoufat, jak jsem už řek, ale mám starou matku a pak, myslím, je tu také vlastenská povinnost. Budu pracovat, v tom je trochu outěchy –“

„Snad by se našla přímluva, pomoc –“

Patrčka smutně zakroutil hlavou.

„To nebude, a kdyby bylo, alespoň teď by nic nepomohlo.“ Trhl sebou. „Slyšíte? Signál! Musím. To je hrozné slovo. Musím. Děkuju vám,“ hlas se mu zachvěl, „srdečně děkuju, že jste si na mne vzpomněl –“

Chytl Václava, objal a políbil. Oběma se zakalil zrak. Patrčka se odtrhl, potřásl Václavovi rukou a chvátal zpátky do brány. Václav hleděl dojat za ním, až Patrčka zmizel za rohem rudé hradby, na jejímž svahu chvěla se vybledlá tráva v sychravém větru podzimního zachmuřeného rána.

Jean Butteau dorazil za studeného listopadového večera do Štokeravy v Dolních Rakousích. Vydal se z Prahy po přání své nemocné báby hledat strýce Tháma. Chodil jako bludný rytíř nejprve nanejisto, pak už po stopě, kterouž našel na Moravě. Zkusil mnoho za podzimních plískanic a pak za mrazů. Když jej vše přemáhalo, slota počasí i namáhavé putování a chtěl se již navrátit, doslechl se najisto, že Viova společnost hraje v Štokarevě. To jej vzpružilo.

Když toho večera tam došel, ptal se ihned po herecké společnosti a kde hraje. Řekli mu, že tu je, ale že dnes nehraje, že dává představení jen třikráte za týden. Pátral po strýci, kterého neznal. Zastal ho v bytě v komůrce malého domů v postranní ulici. Zhlédl staršího muže v kabátě po krk zapjatém (v sedničce nebylo zatopeno), v klobouce na hlavě, lepícího při světle lojové svíčky pruh papíru kovově lesklého na helmici z lepenky.

„Pan Thám z Prahy?“ hlásil se Jean po česku.

Thám překvapen prudce odložil helmu a vyjeveně hleděl na příchozího, jenž v ten okamžik plně uviděl zarudlou, uvadlou tvář strýcovu, hladce oholenou.

„Krajan?“ zeptal se Thám drsným, nečistým hlasem. „Odkud?“

„Z Prahy, Butteau, strýčku.“

Thám prudce vstal.

„Butteau, jaký Butteau?“

Jean pověděl.

„Ach, Betynin! Kde ses tu vzal?“

„Jdu za nima, strýčku, hledám jich. Babička stůně.“

„A proto –“ divil se Thám, protahuje slovo a chmuře obočí, a drsně dořekl: „Já jí nemohu pomoct.“

„Ona nic nechce, je u milosrdných ve špitále, pan doktor Held si ji tam vzal.“

„Doktor Held –“ opakoval Thám tlumeně a zadíval se do prázdna, jako by se rozpomínal nebo si vzpomínal. A najednou se zkrátka optal:

„Tak co – co za mnou jdeš? Máš matku, kde ta je?“

„V Linci – a –“

„Ty jdeš za mnou, chceš k divadlu.“

„Já už byl a půjdu zas, ale tady bych nechtěl.“

Thám se drsně zasmál.

„No, no, vybírat si, ale máš pravdu, jsi mladý – tady jen, kdo musí, stará chamradina u té žebroty tu, u toho darebného direktora.“

„Nesu jim psaní, strýčku, od tetičky.“

Thám vyvalil oči, okamžik mlčel, o krok postoupil –

„Od koho – od tetičky – Od které?“ vyrazil ostře.

„Od tety Pauly –“

Thám zrudnuv opakoval „od tety –“, ale nedořekl. „Že od ní?“ žasl a pojednou s úsměškem přidal: „To snad panu Amlingovi –“

Jean, jako by nerozuměl, pokračoval:

„Je ve Slezsku a stůně.“

„Aha, je zle.“

„Jim nepíše, ale o nich.“ Jean, hrabaje se v kapse, vytáhl zaobalené psaní. „Tadyhle, strýčku.“

Thám mávl prudce rukou.

„Nic nechci, nic –“ Obrátiv se, přešel světničkou sem tam. Jean, užaslý, hledě za ním, připomenul prosebně:

„Přečtou si to psaní.“

„Nic, nic!“

„Jdu kolik neděl, kolik neděl je nosím, abych jim je odevzdal –“

„Lžeš, to není pravda!“ Thám se náhle zastavil.

„Svatou pravdu mluvím.“ Pověděl, jak se babička trápila nad tím psaním, jak proto jen se dala odnést do nemocnice, které se tak bála, aby on, Jean, mohl odejít z Prahy. Thám stál, naslouchal, a když Jean domluvil, chvilku mlčel, pak náhle přistoupil.

„Tak ukaž.“

Vzal list, a usednuv na chudou postel ke stolku, naklonil se ke světlu. Vzrušen vypravováním synovcovým, vzal do ruky list své ženy.

Četl o její bídě, o její nemoci, četl o její lítosti a touze po jeho odpuštění. Nic jiného nechtěla, jenom to, jen po tom tak prahla. Nedočetl naráz. V očích se mu zatmívalo, jak se mu zkalily rosou pohnutí; když dočetl, hrnuly se mu slze po tvářích od líčení zdrsnělých. Vzdychl, hleděl do plamene svíčky, naklonil se zase k listu, pojednou vstal a pobízel Jeana, aby si sedl, aby vypravoval. Pak sehnal mu večeři, kus chleba a sýra a sklenku vína a zase, co Jean jedl, chodil světničkou, mna si levicí čelo nebo přitiskuje k němu obě dlaně.

Jako z vidění se vytrhl, když Jean požádal, směl-li by si tu lehnout na lavici, že je tuze ušlý.

„Ne na lavici, do postele si vlez, je tu zima, lehni si, dnes budeme spát spolu; když jsem nevěděl, kdo by se nadál – bože –“

Jean za chvíli usnul; spal jako zabitý a nevěděl, že strýc dlouho přecházel komorou a že pozdě ulehl. Pořád na Paulu myslil, na ženu, kterou tak vášnivě miloval, kteréž všecko obětoval, postavení, svou práci literární, své sny a touhy vlastenecké a kteráž jej za to zradila. Teď sama také zrazena, krutě vytrestána, opuštěná, v cizině, v bídě, nemocná – Třeba žebrajíc by chtěla domů, kdyby byla zdráva, a jeho odpuštění. Jak lituje! Jaký život – zmařený jako jeho, dva ubohé životy. Takové konce po takové lásce! Jak se mívali rádi, jak bývali šťastni – a teď jen bída a hořkost zbyla a lítost. Ona nemocná, opuštěná – Soustrast jej pojala; a v tom litování bylo slitování –

Ráno, když se Jean probudil, vařil Thám už snídaní: sobě oukrop, synovci mléko.

„Tak hochu," oslovoval jej důvěrně, přátelsky, Jean to cítil, „pojď, posnídej a dopoledne odpočívej. Odpoledne vyrazíme. Teď seženu ještě nějaký groš – No, Moravou by to šlo. Tam po farách a leckde si pamatují, kdo byl Václav Thám. Byl, byl –"

„Oni by taky šli? To jsem rád. A něco peněz taky ještě mám."

„Kdo ti dal?"

„Pan ředitel Liebich a pan Bayer a jiní u divadla v Praze. A kam chtějí, strýčku?"

Thám se zasmušil, začervenalé čelo mu zrudlo do temna.

„Za tetičkou," zahučel. „Půjdeš?"

„Jak by ne! Půjdu!"

Na podzim r. 1816 přijel mladý Věk z Hradce do Prahy podniknout zkoušky apelační, na kteréž se po celý rok pilně připravoval. Ubytoval se u Zlatého bažanta. První cesta odtud do města byla k Prašné bráně na Staré aleji k paláci někdy přichovskému. Podíval se po něm, po oknech známých pokojů, do průjezdu, vešel i na kraj zahrady, zbarvené dechem jeseni. Minulost jej sem mocně pudila, vzpomínky. Nahoru do domu však nevešel.

Když se vracel, potkal na kraji průjezdu starého Tomáše v beraničce a v zástěře. Chtěl jej minout, staroch však jej poznal a nepustil. Vyptával se, hovorně vypravoval o toškánovské rodině, kteréž tolik let už sloužil, o Hanzim, o staré jemnostpaní, o Katince, ta že má holčičku, takové hezké děťátko, s tou že tu u nich často bývá, stará jemnostpaní, ta že má z nich takovou radost, bože, ta že by vnučku zanesla, ta že je pánem v domě, starý „pan Ambrož" že se na ni usmívá a tuhle že jí začal i pískat na flautu, a stará Mariána, ta že by dítě pořád chovala, a mladá paní, paní Plešnerová, no jako růže, jen kvete.

„A co tak pospíchají, pane Věk – ale přijdou přec, Hanzi a všichni jich rádi uvidí –"

„Přijdu, přijdu," sliboval Věk, jen aby se odtud dostal, strachuje se, že někdo z rodiny jej zhlédne a že by pak musil nahoru do bytu. Tam nechtěl, ale schválně pak přešel Staré aleje na druhou stranu, aby mohl jíti vedle Plešnerova domu. Nespatřil však Katinky; náhoda, v niž tajně doufal, mu nepřála –

Na Starou rychtu toho večera nešel. Obával se, že by se tam dlouho zdržel; a na zítřek chtěl si zachovat hlavu jasnou.

Nazejtří hned odpoledne, už po zkoušce, zastavil se u doktora Helda. Ten právě se chystal psáti na Votavany paní de Lozier (a přitom psaníčko také paní Hanoldové a Jeanettě), že vše tady smluvil a připravil, jak žádala, na její cestu do Francie; chystalať se tam nadobro, když došlo vyzvání od bratra, jenž tou dobou sloužil jako plukovník už ve francouzské královské armádě. Held, uslyšev jméno svého bývalého chráněnce, nechal psaní. Věka přijal srdečně. Vyptával se ho na zkoušku, na jeho další plány.

„Zůstanu při ouřadě."

„Oženíte se –" zažertoval Held.

„To ne, pane doktore, nikdy." Znělo to velmi určitě.

„Aj, teď už jste se tak rozhodl? No, však –"

„Ne, jistě. Až budu mít slušné místo, vezmu rodiče k sobě. Otci se po tom státním bankrotu pořád nedaří. Loni prodal pole, obchod hrubě nejde."

„Ale je zdráv –"

„Je, chválabohu."

„Ach, vzpomínám si, že by se divil. No, však mu to můžete písemně oznámit. O Thámovi –"

„O Karlovi, že umřel? To jsme četli."

„Ano, ten umřel, v březnu u mne ve špitále u milosrdných. Vedlo se mu nakonec zle. Oh, české péro neuživí, do nouze zavádí. Ale toho nemyslím, nýbrž jeho bratra –"

„Václava."

„Toho; s vaším pantátou byli přátelé, ba myslím, že pantáta jeho chlapci kmotroval."

„Ano, pantáta o tom vypravoval a mnoho z jeho života."

„Tak tedy také víte o jeho ženě nevěrné." Held začal vypravovat, jak byl u staré Butteauové, jak její vnuk se vypravil hledat strýce Tháma, jak od toho mladíka došlo do špitálu psaní staré Butteauové, že strýce našel, že jsou spolu na cestě, že jdou za tetou, za Thámovou, strýc že se tak ustrnul a slitoval.

„Thám všecko zapomenul a všecko odpustil, když uslyšel o její bídě," pokračoval Held. „Stará Butteauová radostně vzdychala, když to psaní dostala, a těšila se, tak že bude Paulinka zachráněna, že se s Thámem udobří. Ale za týden stará Butteauová zemřela. To bylo před vánočními svátky. A pak nic. Po hochovi ani památky. Já už na to zapomněl, až tu někdy počátkem února přišel zčistajasna a rovnou do špitálu k babičce. To bylo překvapení. Plakal, povídal fráter, ale pak se rozběhl rovnou za mnou. ‚No, aspoň ušla babička zármutku,' povídal mně. A vypravoval, jak šli s Thámem Moravou do Slezska za tou hereční společností, u které byla Thámová. Ale když došli do toho městečka, byla už společnost pryč.

Že se pustila dál do Haliče, jim povídali, a tu nemocnou herečku že vezli s sebou. Thám jako střelený, prý hned zase vzhůru a dál, za tou společností. Ani oddechu si nepopřál. Co zkusili, vypravoval ten výrostek, jaké byly mrazy a jaké vánice. Ale Thám pořád jen dál, dál, až stihli tu společnost v nějakém městečku. Jméno jsem už zapomněl. Společnost zastali, ale ne Thámovou."

„Ach –"

„Byla již zakopána."

„Ubohý člověk!"

„Jako když hrom udeří. Thám zesinal a div prý že nezuřil. A pak hned na hřbitov. Musili ho tam ihned zavést a tam prý klek do sněhu a tolik plakal nad zachumeleným hrobem své ženy. Večer tam šel zas, sám, a to už jím zima třásla. Už prý mu poslední den cesty nebylo dobře. Ráno měl velkou horečku a musil ostat ležet. No, zkrátka, zápal plic."

„Umřel –"

„Za čtyři dni. To si pomyslete, co zkusil, na duši i na těle. Jaké ošetření v takovém hnízdě a u takové hereční společnosti, a on, vlastně cizí člověk. I tu smrt měl pro svou ženu. A za to hrob vedle jejího hrobu. Je to romantika, ale jistotná, smutná pravda. To se vaši podiví. Pantáta ho polituje upřímně jako málokdo. Ach, to měli Thámové smutný konec. Oba, a Václav nejsmutnější – Co zkusil!"

Zasmušilý odcházel Václav od Helda. „Smutný konec!" znělo mu, jak to Held řekl. A zač – že se obětovali vlastenské literatuře. Vtom se mu Patrčka přimihl v uniformě, nešťastný, zoufalý. A co také Hýbl – že tu bídu umí vesele snášet. Připadlo mu té chvíle, co otec mu, studentovi, o Thámovi vypravovával, obzvláště když se Thám z Prahy chystal, jak s ním otec chodil a také že byli na Hradčanech a jak si Thám povzdechl: „Vinea mea, ego te plantavi, et tu me potasti felle et aceto."[191] Ano, on, Thám, Patrčka, Hýbl a všichni vzdělávali

191 Vinice má, pečoval jsem o tě, a ty jsi mi dala žluč a ocet. (Biblický výrok.) *Pozn. red.*

vinici a vzdělávají, a co jim dala, čím je napojila, nežli samou žlučí a octem –

V takové náladě zašel do Sirkové ulice navštívit doktora Srnku. Zastal ho doma. Seděl v ošumělém županu, v černé čapce, ne v jakobínské, v odřené černé lenošce u své velké bibliotéky, jež pokoj dost zacláněla. Doktor byl přepadlý, rozcuchaný, bez nákrčníku, v tváři přižloutlý, velmi apatický. Ani nevstal.

„To jsou oni, pane soused," ozval se, když se Václav přihlásil. „No tak, co přišli viděti? Starého ježka? Jsem jako starý ježek na podzim, když se krčí a choulí a očka přimhuřuje, když jde už čas zimního spánku. Nota bene, starý ježek a poslední zimní spánek. A jak se mám, se mne ptali? No, starý věk je přece jen veliké svinstvo. Už jde ta s kosou. Jen aby to dlouho netrvalo a nebyly velké bolesti – A kdyby byly – no – Smrti se nebojím. Je konec. A už jsem vlastně umřel. Ale to je hloupé, že ani nemůžu říct: ‚E vita plenus conviva recedam.'[192] Eigentlich je to všecko jedno. Ich bin für alles stumpf.[193] Ale přece ne. Vztek mně ostal, jak nás ponížili, jak nás tisknou. A nejsmutnější je, že to málokdo u nás cítí. A oni páni vlastenci – chtějí zburcovat národ – chch – Budou-li mít jen lásku, ta jich a národ nespasí, sama ne, vztek musí být a paměť všeho, co nám udělali – Rozumějí mně?"

„Rozumím –" Václav po těch dojmech, v kterých odcházel od Helda, živě přisvědčil a upřímně stiskl ruku starému jakobínovi.

Byl chmurný soumrak, když od něho odcházel. Na dvorečku se ještě zastavil, pohleděl k oknům někdy paní Lorencové. Svítili tam. V tu chvíli bylo kol jako před lety, když se sem přistěhoval. A tam na dveřích na pavlač vedoucích cedulka; jistě s jménem mistra Praxa… Tam to okno, tam Lorencová jej přepadla, tam našel ten list se slovem „Werther!". Ubohá Jetty… Viděl ji, jako by pavlačí se nesla

192 Odejdu ze života jako nasycený host. *Pozn. red.*

193 Jsem ke všemu otupělý. *Pozn. red.*

plachým krokem a jak se plaše ohlédla po jeho oknu. Rozplynula se mu, zmizela. Dvéře na pavlač se hnuly. Rychle se obrátil a pospíchal odtud.

Večer zastavil se na Staré rychtě. Hýbl tam už seděl. Václav mu mohl o samotě stisknout ruku za knížky, které Hýbl toho roku vydal[194] a které Václav ve své venkovské samotě s radostí uvítal. Mysle na předmluvu k Abelinu, prohodil s úsměvem:

„Tak jsme už v historii."

„Napsal jsem to, aby po nás věděli, jaké jsme měli těžké, hrozné začátky. Ale my jsme českou Thálii zase probudili, my jsme jí místečko vybojovali a udrželi, no milý zlatý, to je grunt –"

„A bude to lepší?" skepticky se zeptal Václav, jenž se nemohl zbaviti tísně. „Ty konce. Víte o Thámovi?"

„Vojáci padají, ale vítězství po jejich smrti. Vidíte, Thám. Ten to začal, pak Štěpánek a teď – no, nebude to něco jiného, jářku, tady bez Štěpánka si to řekneme: Klicpera! Slyšíte, Klicpera! V tom nám roste spisovatel, náš, náš, samorostlý, opravdivý. No a podívejte se, co naše provození udělala, co deklamatoria, jak se duch vlastenský šíří, obzvláště v studentstvu. A teď mu vůdce přibyl. Slyšel jste o profesoru Jungmannovi, že se loni na podzim dostal do Prahy. To je naše štěstí a naděje. Toho se studenti už teď důvěrně přidržují; toho budou jako vůdce následovati, uvidíte, či uslyšíte. A pak –" ohlédl se kolem a tlumeněji, důvěrně mu svěřoval, že teď brzo bude vyhlášeno nařízení z Vídně, naši že o to dlouho pracovali, strahovský opat Grün, to že je Němec, ale spravedlivý, a Dlabač že mu asi našeptával, tak tedy prelát Grün a referent o školách při guberniu Tvrdý, našinec, a rada Krtička, rytíře Jeníka přítel, a jiní, ti že návrh prelátův podporovali a purkrabí hrabě Kolovrat také, ten je taky náš –

„Jaký návrh?" ptal se Václav dychtivě.

194 Rozmanitosti I. díl a překlad divadelní hry Abelino s předmluvou.

„Aby český jazyk byl vedle německého na gymnasia připuštěn, aby lékaři a právníci a vůbec ouředníci uměli česky –“

„Není možná!“

„Je, je,“ přisvědčoval Hýbl radostně.

Vtom se u dveří mihla nevelká postava Havelkova. Hýbl začal na něj kývat.

„Honem, honem, tady je nevěřící Tomáš.“

Havelka, jenž dopoledne odbýval zkoušku zároveň s Václavem, věše plášť na rohatinku, volal hlasitě, nadšeně:

„Aha, já už vím. O tom nařízení!“

„Pst, ticho,“ napomínal Hýbl.

„A co, jaké ticho. Už je to z Vídně tu. Zejtra, pozejtří, no zkrátka, co nevidět to bude prohlášeno. Ale považte si, co to bylo! Už v srpnu je to prý podepsáno, a teprve teď – To proti tomu pracovali –“

„Ve Vídni,“ vyhrkl Václav.

„Ještě víc tady. Bretfeld, ten pes, a slavný ordinariát pražský a litoměřický byli proti tomu, když se jich o mínění ptali. Ale budějovický zas pro a královhradecký, ten obzvlášť znamenitě pro. No a purkrabí Kolovrat také pomohl tlačit –“

„Vivant, všichni vivant, kdo pomáhali!“ zvolal Hýbl nadšeně a Václav radostně povzdechl:

„Bože, to je novina!“

„Vidíte,“ Hýbl v radostném rozčilení hladil vlasy do spánků, „vidíte, co jsem řek i napsal: ‚Česká svíce ještě nedohořela.‘ Ne, a už jí nesfouknou!“

Alois Jirásek
F. L. Věk
Obraz z dějin našeho národního probuzení
Díl V

Ilustrace na obálce Adolf Kašpar
Redakce Markéta Teuchnerová

Vydala Městská knihovna v Praze
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 2. elektronické vydání
Verze 1.0 z 22. 4. 2022

ISBN 978-80-274-2097-1 (epub)
ISBN 978-80-274-2098-8 (pdf)
ISBN 978-80-274-2099-5 (prc)